

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකනිකායෙ

වරියාපිටක-අට්ඨකථා

ගන්ථාරම්භකථා

වරියා සබ්බලොකස්ස, භිතා යස්ස මහෙසිනො;
අවින්තෙය්‍යානුභාවං තං, වන්දෙ ලොකග්ගනායකං.

විජ්ජාවරණසම්පන්නා, යෙන නියන්ති ලොකතො;
වන්දෙ තමුත්තමං ධම්මං, සම්මාසම්බුද්ධපුජිතං.

සීලාදිගුණසම්පන්නො, යිතො මග්ගඵලෙසු යො;
වන්දෙ අරියසඬ්ඨං තං, පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං අනුත්තරං.

වන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං, ඉති යං රතනත්තයෙ;
භතත්තරායො සබ්බත්ථ, හුත්වාහං තස්ස තෙජසා.

ඉමස්මිං භද්දකප්පස්මිං, සම්භතා යා සුදුක්කරා;
උක්කංසපාරමිප්පත්තා, දානපාරමිතාදයො.

තාසං සම්බොධිවරියානං, ආනුභාවවිභාවනං;
සක්කෙසු නිග්‍රොධාරාමෙ, වසන්තෙන මහෙසිනා.

යං ධම්මසෙනාපතිනො, සබ්බසාවකකෙතුනො;
ලොකනාටෙන වරියා-පිටකං නාම දෙසිතං.

යං බුද්දකනිකායස්මිං, සඬ්භාගිංසු මහෙසයො;
ධම්මසඬ්භාගකා සත්ථු, හෙතුසම්පත්තිදීපනං.

තස්ස සම්බොධිසම්භාර-විභාගනායයොගතො;
කිඤ්චාපි දුක්කරා කාතුං, අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

සහ සංවණ්ණනං යස්මා, ධරතෙ සත්ථු සාසනං;
පුබ්බාවරියසිභානං, තිට්ඨතෙව විනිවිජයො.

තස්මා තං අවලම්බිත්වා, ඔගාහිත්වා ව සබ්බසො;
ජාතකානුපනිස්සාය, පොරාණට්ඨකථානායං.

නිස්සිතං වාචනාමග්ගං, සුවිසුද්ධමනාකූලං;
මහාවිහාරවාසීනං, නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං.

නීතනෙය්‍යත්ථහෙදා ව, පාරමී පරිදීපයං;
කරිස්සාමි තං වරියා-පිටකස්සත්ථවණ්ණනං.

ඉති ආකඨ්ඛමානස්ස, සද්ධම්මස්ස විරට්ඨිතිං;
විහජන්තස්ස තස්සත්ථං, නිසාමයථ සාධවොති.

තත්ථ වරියාපිටකන්ති කෙනටියෙන වරියාපිටකං? අතීතාසු ජාතීසු සත්ථු වරියානුභාවජ්ජකාසිනී පරියත්තීති කත්වා, පරියත්තිඅත්ථො හි අයං පිටකසද්දො, “මා පිටකසම්පදානෙනා” තිආදීසු (අ. නි. 3.66) විය. අථ වා යස්මා සා පරියත්ති තස්සෙව සත්ථු පුරිමජාතීසු වරියානං ආනුභාවජ්ජකාසනෙන භාජනභූතා, තස්මාපි “වරියාපිටක”න්ති වුච්චති, භාජනත්ථොපි හි පිටකසද්දො නිද්දිට්ඨො “අථ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය, කුදාලපිටකං ආදායා” තිආදීසු (ම. නි. 1.228; අ. නි. 3.70) විය. තං පනෙනං වරියාපිටකං විනයපිටකං, සුත්තන්තපිටකං, අභිධම්මපිටකන්ති තීසු පිටකෙසු සුත්තන්තපිටකපරියාපන්තං. දීඝනිකායො, මජ්ඣිමනිකායො, සංයුත්තනිකායො, අඨගුත්තරනිකායො, බුද්දකනිකායොති පඤ්චසු නිකායෙසු බුද්දකනිකායපරියාපන්තං. සුත්තං, ගෙය්‍යං, වෙය්‍යාකරණං, ගාථා, උදානං, ඉතිවුත්තකං, ජාතකං, අබ්භුතධම්මං, වෙදල්ලන්ති නවසු සාසනඨ්ඨගෙසු ගාථාසඨ්ඨගහං.

“ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්හිං, ද්වෙසහස්සානි හික්ඛුතො;
චතුරාසීති සහස්සානි, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො” ති. (ථෙරගා. 1027) –

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු චතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඨ්ඨගහං. වග්ගතො අකිත්තිවග්ගො, හත්ථිනාගවග්ගො, යුධඤ්ජයවග්ගොති වග්ගත්තයසඨ්ඨගහං. වරියතො අකිත්තිවග්ගෙ දස, හත්ථිනාගවග්ගෙ දස, යුධඤ්ජයවග්ගෙ පඤ්චදසාති පඤ්චතිංසවරියාසඨ්ඨගහං. තීසු වග්ගෙසු අකිත්තිවග්ගො ආදි, වරියාසු අකිත්තිවරියා. තස්මාපි –

“කජ්ජෙ ව සතසහස්සෙ, චතුරො ව අසඨ්ඨියෙ;
එත්ථන්තරෙ යං වරිතං, සබ්බං තං බොධිපාවන”න්ති. –

අයං ගාථා ආදි. තස්ස ඉතො පභූති අනුක්කමෙන අත්ථසංවණ්ණනා හොති.

ගන්ථාරම්භකථා නිට්ඨිතා.

නිදානකථා

සා පනායං අත්ථසංවණ්ණනා යස්මා දුරෙතිදානං, අවිදුරෙතිදානං,
සන්තිකෙතිදානන්ති ඉමානි තිණි නිදානානි දස්සෙත්වා වුවිවමානා සුණන්තෙහි
සමුදාගමනො පටියාය සුට්ඨු විඤ්ඤානා නාම භොති. තස්මා තෙසං නිදානානං අයං
විභාගො වෙදිතබ්බො.

දීපඬ්ඤාසංකල්පය පාදමූලස්මිඤ්ඤි කතාහිනිභාරස්ස මහාබොධිසත්තස්ස යාව
තුසිතභවනො නිබ්බන්ති, තාව පවත්තො කථාමග්ගො දුරෙතිදානං නාම.
තුසිතභවනනො පටියාය යාව බොධිමණ්ඩෙ සබ්බඤ්ඤාඤාණප්පත්ති, තාව
පවත්තො කථාමග්ගො අවිදුරෙතිදානං නාම. මහාබොධිමණ්ඩනො පන පටියාය
යාව පවුප්පත්තවත්ථු, තාව පවත්තො කථාමග්ගො සන්තිකෙතිදානං නාම. ඉමෙසු
තිසු නිදානෙසු යස්මා දුරෙතිදානඅවිදුරෙතිදානානි සබ්බසාධාරණානි, තස්මා තානි
ජාතකට්ඨකථායං (ජා. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා) විත්ථාරිතනයෙනෙව විත්ථාරනො
වෙදිතබ්බානි. සන්තිකෙතිදානො පන අත්ථි විසෙසොති තිණ්ණමපි නිදානානං
අයමාදිතො පටියාය සඬ්ඛෙපකථා.

දීපඬ්ඤාසංකල්පය භගවතො පාදමූලෙ කතාහිනිභාරො බොධිසත්තභූතො
ලොකනාමො අත්තනො අහිනිභාරානුරූපං සමත්තිංසපාරමියො පුරෙත්වා,
සබ්බඤ්ඤාඤාණසම්භාරං මත්ථකං පාපෙත්වා, තුසිතභවනො නිබ්බන්තො
බුද්ධිභාවාය උප්පත්තිකාලං ආගමයමානො, තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො වුතො
සකාරාජකුලෙ පටිසන්ධිං ගහෙත්වා අනන්තෙන පරිභාරෙන මහන්තෙන
සිරිසොභග්ගෙන වඩ්ඪමානො අනුක්කමෙන යොබ්බනං පත්වා එකුනතිංසෙ
වයස්මිං කතමභාහිනික්ඛමනො, ඡබ්බස්සානි මහාපධානං පදහින්වා,
වෙසාබපුණ්ණමායං බොධිරුක්ඛමූලෙ නිසින්තො සූරියෙ අනත්ථභිගමිතෙයෙව
මාරබලං විධමින්වා පුරිමයාමෙ පුබ්බෙනිවාසං අනුස්සරින්වා, මජ්ඣිමයාමෙ
දිබ්බවක්ඛුං විසොධෙත්වා, පච්ඡිමයාමෙ දියඨිකිලෙසසහස්සං බෙපෙත්වා,
අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිමහිසම්බුජ්ඣති.

තතො තත්ථෙව සත්තසත්තාහෙ විනිනාමෙත්වා, ආසාල්හිපුණ්ණමායං
බාරාණසිං ගන්ත්වා ඉසිපතනෙ මිගදායෙ අඤ්ඤාසිකොණ්ඩඤ්ඤප්පමුඛා අට්ඨාරස
බ්‍රහ්මකොට්ඨො ධම්මාමතං පායෙන්තො, ධම්මවක්කං (සං. නි. 5.1081; මහාව. 13
ආදයො; පටි. ම. 2.30) පවත්තෙත්වා, යසාදිකෙ වෙනෙයො අරහත්තෙ
පතිට්ඨාපෙත්වා, තෙ සබ්බෙව සට්ඨි අරහත්තෙ ලොකානුග්ගහාය විස්සජ්ජෙත්වා,
උරුවෙලං ගව්ඡන්තො කප්පාසිකවනසණ්ඩෙ තිංස හද්දවග්ගියෙ
සොතාපත්තිඵලාදීසු පතිට්ඨාපෙත්වා, උරුවෙලං ගන්ත්වා අඬ්ඬුඬ්ඬානි
පාටිභාරියසහස්සානි දස්සෙත්වා උරුවෙලකස්සපාදයො සහස්සපටිලපරිවාරෙ
තෙහාතිකපටිලෙ විනෙත්වා, තෙහි පරිවුතො රාජගහනගරූපවාලෙ ලට්ඨිවනුයානො
නිසින්තො බිම්බිසාරප්පමුඛෙ ද්වාදසනහුතෙ බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙ සාසනෙ
ඔනාරෙත්වා, මගධරාජෙන කාරිතෙ වෙළවනවිහාරෙ විහරති.

අපේවං හගවති වෙළවනෙ විහරන්තෙ සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු
 අග්ගසාවකට්ඨානෙ යපිතෙසු සාවකසන්නිපානෙ ජානෙ, සුද්ධොදනමහාරාජා
 “පුත්තො කිර මෙ ඡබ්බස්සානි දුක්කරකාරිකං වරින්වා පරමාභිසම්බොධිං පත්වා
 පවත්තිතවරධම්මවක්කො රාජගහං නිස්සාය වෙළවනෙ විහරති” ති සුත්වා
 දසපුරිසසහස්සපරිවාරෙ, අනුක්කමෙන දස අමච්චෙ පෙසෙසි “පුත්තං මෙ
 ඉධානෙත්වා දස්සෙවා” ති. තෙසු රාජගහං ගත්ත්වා සත්ථු ධම්මදෙසනාය අරහත්තෙ
 පතිට්ඨිතෙසු කාළදායින්ථෙරෙන රඤ්ඤො අධිප්පායෙ ආරොචිතෙ හගවා
 විසතිසහස්සබ්බිණාසවපරිවුතො රාජගහතො නික්ඛමිත්වා සට්ඨියොජනං කපිලවත්ථුං
 ද්විභි මාසෙහි සම්පාපුණි. සත්ථු රාජානො “අම්භාකං ඤාතිසෙට්ඨං පස්සිස්සාමා” ති
 සන්නිපතිත්වා නිග්‍රොධාරාමං හගවතො ච භික්ඛුසඤ්ඤාසංඝං ච වසනායොග්ගං
 කාරෙත්වා, ගන්ධපුප්ඵාදිහත්ථා පච්චුග්ගමනං කත්වා, සත්ථාරං නිග්‍රොධාරාමං
 පවෙසෙසු. තත්‍ර හගවා විසතිසහස්සබ්බිණාසවපරිවුතො පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ
 නිසීදි. සාකියා මානත්ථද්ධා සත්ථු පණිපාතං නාකංසු. හගවා තෙසං අප්ඤ්ඤාසංඝං
 ඔලොකෙත්වා මානං හඤ්ජිත්වා තෙ ධම්මදෙසනාය භාජනෙ කාතුං අභිඤ්ඤාපාදකං
 චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා වුට්ඨාය ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා තෙසං සීසෙ
 පාදපංසුං ඔකිරමානො විය, කණ්ඩම්බරුක්ඛමුලෙ කතපාටිභාරියසදිසං
 යමකපාටිභාරියං අකාසි. රාජා තං අච්ඡරියං දිස්වා “අයං ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො” ති
 වන්දි. රඤ්ඤො පන වන්දිතෙ තෙ යාතුං නාම න සක්කොන්ති, සබ්බෙපි සාකියා
 වන්දිංසු.

තදා කිර හගවා යමකපාටිභාරියං කරොන්තො ලොකවිචරණපාටිභාරියම්භි
 අකාසි – යස්මිං වත්තමානෙ මනුස්සා මනුස්සලොකෙ යථායීතා යථානිසින්නාව
 වාතුමහාරාජිකතො පට්ඨාය යාච අකනිට්ඨහවනා සබ්බෙ දෙවෙ තත්ථ තත්ථ
 අත්තනො හවනෙ කීළන්තෙ දිබ්බානුභාවෙන ජොතන්තෙ මහතිං දිබ්බසම්පන්නිං.
 අනුභවන්තෙ සන්තානි සමාපත්තිසුඛානි අනුභවන්තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං ධම්මං
 සාකච්ඡන්තෙ ච බුද්ධානුභාවෙන අත්තනො මංසවක්ඛනාව පස්සන්ති. තථා
 හෙට්ඨාපථවියං අට්ඨසු මහානිරයෙසු, සොළසසු උස්සදනිරයෙසු,
 ලොකන්තරනිරයෙ වාති තත්ථ තත්ථ මහාදුක්ඛං අනුභවමානෙ සත්තෙ පස්සන්ති.
 දසසහස්සිලොකධාතුයං දෙවා මහවිච්චෙදානුභාවෙන තථාගතං උපසඬ්ඤාමිත්වා
 අච්ඡරියබ්භුතවිත්තජාතා පඤ්ජලිකා නමස්සමානා පයිරුපාසන්ති,
 බුද්ධගුණපටිසංයුත්තා ගාථායො උදාහරන්තා ථොමෙත්ති අප්ථොටෙන්ති හසන්ති
 පීතිසොමනස්සං පවෙදෙන්ති. යං සන්ධාය වුත්තං –

“භුම්මා මහාරාජිකා තාවතිංසා, යාමා ච දෙවා තුසිතා ච නිම්මිතා;
 පරනිම්මිතා යෙපි ච බ්‍රහ්මකායිකා, ආනන්දිතා විපුලමකංසු සොස” න්ති.
 (බු. වං. 1.6)

තදා හි දසබ්බලො “අතුලං අත්තනො බුද්ධබ්බලං දස්සෙස්සාමි” ති මහාකරුණාය
 සමුස්සාහිතො ආකාසෙ දසසහස්සවක්කවාළසමාගමෙ වඩ්ඤාමං මාපෙත්වා,
 ද්වාදසයොජනවිත්ථතෙ සබ්බරතනමයෙ වඩ්ඤාමෙ යීතො යථාවුත්තං.

දෙවමනුස්සනයනවිහඬිගානං එකනිපාතභූතමච්ඡරියං අනඤ්ඤසාධාරණං බුද්ධානං
සමාධිඤ්ඤානුභාවදීපනං පාටිභාරියං දස්සෙත්වා, පුන තස්මිං වඬිකමෙ
වඬිකමන්තො වෙනෙය්‍යානං අජ්ඣාසයානුරූපං අවිත්තෙය්‍යානුභාවාය අනොපමාය
බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙසි. තෙන වුත්තං -

“න හෙනෙ ජානන්ති සදෙවමානුසා, බුද්ධො අයං කීදිසකො නරුත්තමො;
ඉද්ධිබලං පඤ්ඤාබලඤ්ච කීදිසං, බුද්ධබලං ලොකහිතස්ස කීදිසං.

“න හෙනෙ ජානන්ති සදෙවමානුසා, බුද්ධො අයං එදිසකො නරුත්තමො;
ඉද්ධිබලං පඤ්ඤාබලඤ්ච එදිසං, බුද්ධබලං ලොකහිතස්ස එදිසං.

“හන්දාහං දස්සයිස්සාමි, බුද්ධබලමනුත්තරං;
වඬිකමං මාපයිස්සාමි, නහෙ රතනමණ්ඩිත”න්ති. (බු. වං. 1.3-5);

එවං තථාගතෙ අත්තනො බුද්ධානුභාවදීපනං පාටිභාරියං දස්සෙත්වා ධම්මං
දෙසෙත්තෙ ආයස්මා ධම්මසෙනාපති සාරිපුත්තො රාජගහෙ ගිජ්ඣකුටපබ්බතෙ
ධීතො දිබ්බවක්ඛුනා පස්සිත්වා, තෙන බුද්ධානුභාවසන්දස්සනෙන
අච්ඡරියබ්භූතචිත්තජාතො “හන්දාහං භියොයාසොමත්තාය බුද්ධානුභාවං ලොකස්ස
පාකටං කරිස්සාමි”ති සඤ්ජාතපරිචිතක්කො අත්තනො පරිවාරභූතානං පඤ්චන්තං
භික්ඛුසතානං තමත්ථං ආරොචෙත්වා ඉද්ධියා ආකාසෙන තාවදෙව ආගන්ත්වා
සපරිවාරො භගවන්තං උපසඬිකමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා
දසනබසමොධානසමුප්පලමඤ්ජලිං සිරසි පග්ගය්හ තථාගතස්ස මහාභිනීභාරං
පාරම්පරිපුරණඤ්ච පුච්ඡි. භගවා තං කායසක්ඛිං කත්වා තත්ථ
සන්නිපතිතමනුස්සානඤ්චෙව දසසහස්සවක්කවාළදෙවබ්‍රහ්මානඤ්ච අත්තනො
බුද්ධානුභාවං පරිදීපයන්තො බුද්ධවංසං දෙසෙසි. තෙන වුත්තං -

“සාරිපුත්තො මහාපඤ්ඤො, සමාධිජ්ඣානකොවිදො;
පඤ්ඤාය පාරම්පත්තො, පුච්ඡති ලොකනායකං.

“කීදිසො තෙ මහාවීර, අභිනීභාරො නරුත්තම;
කම්භි කාලෙ තයා ධීර, පත්ථිතා බොධිමුත්තමා.

“දානං සීලඤ්ච නෙක්ඛම්මං, පඤ්ඤා වීරියඤ්ච කීදිසං;
බන්ති සච්චමධිට්ඨානං, මෙත්තුපෙක්ඛා ච කීදිසා.

“දස පාරම් තයා ධීර, කීදිසි ලොකනායක;
කථං උපපාරම් පුණ්ණා, පරමත්ථපාරම් කථං.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, කරවීකමධුරගිරො;
නිබ්බාපයන්තො හදයං, භාසයන්තො සදෙවක”න්ති. (බු. වං. 1.74-78);

එවං භගවතා බුද්ධවංසෙ දෙසිතෙ ආයස්මා ධම්මසෙනාපති “අහො බුද්ධානං හෙතුසම්පදා, අහො සමුදාගමසම්පත්ති, අහො මහාභිනීභාරසම්ප්ඤ්ඤානා, දුක්කරං ච ත භගවතා කතං එත්තකං කාලං එවං පාරමි යො පුරෙන්නෙන, එවං විධස්ස බොධිසම්භාරසම්භරණස්ස අනුච්ඡිකමෙව චෙතං ඵලං, යදිදං සබ්බඤ්ඤානා බලෙසු ච වසිභාවො එවං මහිද්ධිකතා එවං මහානුභාවතා” ති බුද්ධගුණාරම්භං ඤාණං පෙසෙසි. සො අනඤ්ඤාසාධාරණං භගවතො සීලං සමාධි පඤ්ඤා විමුත්ති විමුත්තිඤාණදස්සනං හිරිඔත්තප්පං සද්ධාවීරියං සතිසම්පජඤ්ඤං සීලවිසුද්ධි දිට්ඨිවිසුද්ධි සමථවිපස්සනා තිණි කුසලමූලානි තිණි සුවරිතානි තයො සම්මාවිතක්කා තිස්සො අනවජ්ජසඤ්ඤායො තිස්සො ධාතුයො චත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්මජ්ජධානා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා චත්තාරො අරියමග්ගා චත්තාරි අරියඵලානි චතස්සො පටිසම්භිදා චතුයොනිපට්ච්ඡෙදකඤාණානි චත්තාරො අරියවංසා චත්තාරි වෙසාරජ්ජඤාණානි පඤ්ච පධානියඤ්ඤානි පඤ්චභිගිකො සම්මාසමාධි පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්ච බලානි පඤ්ච නිස්සරණියා ධාතුයො පඤ්ච විමුත්තායතනඤාණානි පඤ්ච විමුත්තිපරිපාචනියා ධම්මා ඡ සාරණියා ධම්මා ඡ අනුස්සතිට්ඨානානි ඡ ගාරවා ඡ නිස්සරණියා ධාතුයො ඡ සත්තවිහාරා ඡ අනුත්තරියානි ඡ නිබ්බේධභාගියා සඤ්ඤා ඡ අභිඤ්ඤා ඡ අසාධාරණඤාණානි සත්ත අපරිභානියා ධම්මා සත්ත අරියධනානි සත්ත බොජ්ඣංගිකා සත්ත සප්පුරිසධම්මා සත්ත නිද්දසවත්ථුනි සත්ත සඤ්ඤා සත්ත දක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලදෙසනා සත්ත ඛිණාසවබලදෙසනා අට්ඨ පඤ්ඤාපටිලාභහෙතුදෙසනා අට්ඨ සම්මත්තානි අට්ඨ ලොකධම්මාතික්කමා අට්ඨ ආරම්භවත්ථුනි අට්ඨ අක්ඛණදෙසනා අට්ඨ මහාපුරිසවිතක්කා අට්ඨ අභිභායතනදෙසනා අට්ඨ විමොක්ඛා නව යොනියොමනසිකාරමූලකා ධම්මා නව පාරිසුද්ධිපධානියඤ්ඤානි නව සත්තවාසදෙසනා නව ආසාතප්පට්ඨිනියා නව පඤ්ඤා නව නානත්තදෙසනා නව අනුපුබ්බවිහාරා දස නාථකරණා ධම්මා දස කසිණායතනානි දස කුසලකම්මපථා දස සම්මත්තානි දස අරියවාසා දස අසෙක්ඛා ධම්මා දස රතනානි දස තථාගතබලානි එකාදස මෙත්තානිසංසා ද්වාදස ධම්මවක්කාකාරා තෙරස ධුතභිගුණා චුද්දස බුද්ධඤාණානි පඤ්චදස විමුත්තිපරිපාචනියා ධම්මා සොළසවිධා ආනාපානස්සති සොළස අපරම්පරියා ධම්මා අට්ඨාරස බුද්ධධම්මා එකුනවිසති පච්චචෙක්ඛණඤාණානි චතුරත්තලීස ඤාණවත්ථුනි පඤ්ඤාස උදයබ්බයඤාණානි පරොපණ්ණාස කුසලධම්මා සත්තසත්තති ඤාණවත්ථුනි චතුර්විසතිකොට්ඨසතසහස්සසමාපත්තිසඤ්චාරිතමහාවජ්ජරඤාණං අනන්තනයසමන්තපට්ඨානපච්චයපච්චචෙක්ඛණදෙසනාඤාණානි තථා අනන්තාසු ලොකධාතුසු අනන්තානං සත්තානං ආසයාදිවිභාවනඤාණානි වානි එවමාදිකෙ අවිත්තෙය්‍යානුභාවෙ බුද්ධගුණෙ ධම්මන්වයතො අනුගච්ඡන්තො අනුස්සරන්තො නෙව අන්තං, න පමාණං පස්සි. ථෙරො හි අත්තනොපි නාම ගුණානං අන්තං වා පමාණං වා ආවජ්ජෙන්නො න පස්සති, සො භගවතො ගුණානං පමාණං කිං පස්සිස්සති? යස්ස යස්ස හි පඤ්ඤා මහති ඤාණං විසදං, සො සො බුද්ධගුණෙ මහත්තතො සද්දහති, ඉති ථෙරො භගවතො ගුණානං පමාණං වා පරිච්ඡෙදං වා අපස්සන්තො “මාදිසස්ස නාම සාවකපාරමිඤ්ඤාණෙ ඨිතස්ස බුද්ධගුණා ඤාණෙන පරිච්ඡින්නදිතුං න සක්කා, පගෙව ඉතරෙසං. අහො අවිත්තෙය්‍යා අපරිමෙය්‍යහෙදා

මහානුභාවා සබ්බඤ්ඤාගුණා, කෙවලං පනෙනෙ එකස්ස බුද්ධඤාණස්සෙව
සබ්බසො ගොවරා, නාඤ්ඤෙසං. කට්ඨං පන සම්මාසම්බුද්ධෙනිපි විත්ථාරතො න
සක්කායෙවා”ති නිට්ඨමගමාසි. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණ්ණො වණ්ණං, කප්පමිපි වෙ අඤ්ඤමහාසමානො;
බ්බෙසං කප්පො විරදීසමන්තරෙ, වණ්ණො න බ්බෙසං තථාගතස්සා”ති. (දී.
නි. අට්ඨ. 1.304; 3.141; උදා. අට්ඨ. 53);

එවං බුද්ධානං ගුණමහත්තං නිස්සාය උප්පන්නබලවපිතිසොමනස්සො පුන
විත්තෙසි – “එවරුපානං නාම බුද්ධගුණානං හෙතුභූතා බුද්ධකාරකා ධම්මා
පාරමිසො අහො මහානුභාවා. කතමාසු නු බො ජාතීසු පාරමිතා පරිපාචිතා, කථං වා
පරිපාකං ගතා, හන්දාහං ඉමමත්ථං පුච්ඡන්තො එවමිපි සමුදාගමතො පට්ඨාය
බුද්ධානුභාවං ඉමස්ස සදෙවකස්ස ලොකස්ස පාකටතරං කරිස්සාමි”ති. සො එවං
විත්තෙත්වා හගවන්තං ඉමං පඤ්ඤං අපුච්ඡි – “කතමාසු නු බො, හන්තෙ, ජාතීසු
ඉමෙ බුද්ධකාරකා ධම්මා පරිපාචිතා, කථං වා පරිපාකං ගතා”ති? අථස්ස හගවා
තස්මිං රතනවඬිකමෙ නිසන්ධිපල්ලඬිකං ආභූජිත්වා යුගන්ධරපබ්බතෙ බාලසූරියො
විස විරොවමානො නිසින්තො “සාරිපුත්ත, මය්හං බුද්ධකාරකා ධම්මා සමාදානතො
පට්ඨාය නිරන්තරං සක්කවචකාරිතාය විරියුපත්ථමිහෙන ව සබ්බෙසු කප්පෙසු
හවතො හවං ජාතිතො ජාතිං පරිපච්චන්තායෙව අහෙසුං, ඉමස්මිං පන හද්දකප්පෙ
ඉමාසු ජාතීසු තෙ පරිපක්කා ජාතා”ති දස්සෙන්තො “කප්පෙ ව
සතසහස්සෙ”තිආදිනා වරියාපිටකං බුද්ධාපදානියන්ති දුතියාහිධානං ධම්මපරියායං
අභාසි. අපරෙ පන “රතනවඬිකමෙ වඬිකමන්තො දෙවාතිදෙවො දෙවබ්‍රහ්මාදීහි
පූජියමානො නිග්‍රොධාරාමෙ ඔතරිත්වා වීසතිසහස්සබ්බිණාසවපරිවුතො
පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්තො හගවා චුත්තනායෙනෙව ආයස්මතා
සාරිපුත්තෙන පුච්ඡිතො වරියාපිටකං දෙසෙසි”ති වදන්ති. එත්තාවතා
දුරෙතිදානඅවිදුරෙතිදානානි සඬ්ඛෙපතො දස්සෙන්වා වරියාපිටකස්ස
සන්තිකෙනිදානං විත්ථාරතො නිද්දිට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං. දුරෙතිදානං පන
අසඬ්ඛොයායවිභාවනායං ආවි හවිස්සතිති.

1. ඉදානි “කප්පෙ ව සතසහස්සෙ”තිආදිනායප්පවත්තාය වරියාපිටකපාළියා
අත්ථසංවණ්ණනා හොති. තත්‍රායං කප්ප-සද්දො සඋපසග්ගො අනුපසග්ගො ව
විතක්කවිධානපටිභාගපඤ්ඤත්තිකාලපරමායුසමණුවොහාරසමන්තභාවාහිසද්දහන-
ණ්දනවිනියොගවිනයකිරියාලෙසන්තරකප්පතණ්හාදිට්ඨිඅසඬ්ඛොයායකප්පමහාකප්
පාදීසු දිස්සති. තථා හෙස “නෙක්ඛම්මසඬිකප්පො අබ්‍යාපාදසඬිකප්පො”තිආදීසු
(ම. නි. 3.137) විතක්කෙ ආගතො. “විවරෙ විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍යා”තිආදීසු (පාරා.
642) විධානෙ, අධිකවිධානං ආපජ්ජෙය්‍යාති අත්ථො. “සත්ථුකප්පෙන වත කිර,
හො, සාවකෙන සද්ධිං මන්තයමානා න ජාතිමිහා”තිආදීසු (ම. නි. 1.260)
පටිභාගෙ. සත්ථුසදිසෙනාති අයඤ්ඤි තත්ථ අත්ථො. “ඉධායස්මා, කප්පො”තිආදීසු
(සු. නි. 1098) පඤ්ඤත්තියං. “යෙන සුදං නිවචකප්පං විහරාමි”තිආදීසු (ම. නි.
1.387) කාලෙ. “ආකඬ්ඛමානො, ආනන්ද, තථාගතො කප්පං වා තිට්ඨෙය්‍යා

කප්පාවසෙසං වා''තිආදීසු (දී. නි. 2.178; උදා. 51) පරමායුමිහි. ආයුකප්පො හි ඉධ කප්පොති අධිප්පෙනො. ''අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතු''න්තිආදීසු (වුළුව. 250) සමණවොහාරෙ. ''කෙවලකප්පං ඡෙතවනං ඔභාසෙත්වා''තිආදීසු (බු. පා. 5.1; සු. නි. මඬගලසුත්ත) සමන්තභාවෙ. ''සද්ධා සද්දහනා ඔකප්පනා අභිප්පසාදො''තිආදීසු (ධ. ස. 12) අභිසද්දහනෙ, සද්ධායන්ති අත්ථො. ''අලඬකතො කප්පිතකෙසමස්සු''තිආදීසු (වි. ව. 1094; ජා. 2.22.1368) ඡෙදනෙ. ''ඵවමෙව ඉතො දින්නං, පෙතානං උපකප්පති''තිආදීසු (බු. පා. 7.7; පෙ. ව. 20) විනියොගෙ. ''කප්පකතෙන අකප්පකතං සංසිඛ්ඛිතං හොති''තිආදීසු (පාවි. 371) විනයකිරියායං. ''අත්ථි කප්පො නිපජ්ජිතුං, හන්දාහං නිපජ්ජාමි''තිආදීසු ලෙසෙ. ''ආපායිකො තෙරයිකො කප්පට්ඨො සඬ්ඝහෙදකො...පෙ.... කප්පං නිරයමිහි පච්චති''ති (ඉතිවු. 18; වුළුව. 354; කථා. 657, 862) ව ආදීසු අන්තරකප්පෙ.

''න කප්පයන්ති න පුරෙක්ඛරොන්ති, ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිකාසෙ; න බ්‍රාහ්මණො සීලවතෙන නෙය්‍යො, පාරඬගතො න පච්චෙති තාදී''ති. -

ආදීසු (සු. නි. 809) තණ්හාදිට්ඨිසු. තථා හි වුත්තං නිද්දෙසෙ ''කප්පාති උද්දානතො ද්වෙ කප්පා තණ්හාකප්පො දිට්ඨිකප්පො''ති (මහානි. 28). ''අනෙකෙපි සංවට්ටකප්පෙ අනෙකෙපි විවට්ටකප්පෙ''තිආදීසු (දී. නි. 1.244; ම. නි. 1.68) අසඬ්ඝෙය්‍යාකප්පෙ. ''චත්තාරිමානි, හික්ඛවෙ, කප්පස්ස අසඬ්ඝෙය්‍යානී''තිආදීසු (අ. නි. 4.156) මහාකප්පෙ. ඉධාපි මහාකප්පෙයෙව දට්ඨබ්බො (දී. නි. අට්ඨ. 1.29; 3.275; සං. නි. අට්ඨ. 1.1.1; අ. නි. අට්ඨ. 2.3.128; බු. පා. අට්ඨ. 5.ඵවමිච්චාදිපාඨවණ්ණනා).

තත්‍රායං පදසිද්ධි - කප්පියතීති කප්පො, ඵත්තකානි වස්සානීති වා ඵත්තකානි වස්සසතානීති වා ඵත්තකානි වස්සසහස්සානීති වා ඵත්තකානි වස්සසතසහස්සානීති වා සංවච්ඡරවසෙන ගණෙන අසක්කුණෙය්‍යත්තා කෙවලං සාසපරාසිඋපමාදීහි කප්පෙනබ්බො පරිකප්පෙනබ්බපරිමාණොති අත්ථො. වුත්තඤ්ඤෙනං -

''කීව දිසො නු බො, හන්තෙ, කප්පොති? දිසො බො, හික්ඛු, කප්පො, සො න සුකරො සඬ්ඛාතුං 'ඵත්තකානි වස්සානී'ති වා 'ඵත්තකානි වස්සසතානී'ති වා 'ඵත්තකානි වස්සසහස්සානී'ති වා 'ඵත්තකානි වස්සසතසහස්සානී'ති වා. සක්කා පන, හන්තෙ, උපමං කාතුන්ති? 'සක්කා, හික්ඛු'ති හගවා අවොව. සෙය්‍යථාපි, හික්ඛු, යොජනං ආයාමෙන යොජනං විත්ථාරෙන යොජනං උබ්බෙධෙන මහාසාසපරාසි. තතො වස්සසතස්ස වස්සසහස්සස්ස අච්චයෙන ඵකමෙකං සාසපං උද්ධරෙය්‍ය, බිජ්ජතරං බො සො, හික්ඛු, මහාසාසපරාසි ඉමිනා උපක්කමෙන පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡෙය්‍ය, න ත්වෙව කප්පො, ඵවං දිසො බො, හික්ඛු, කප්පො''ති (සං. නි. 2.128).

ස්වායං මහාකප්පො සංවට්ටාදිවසෙන චතුඅසඬ්ඛ්‍යායාකප්පසඬ්ඛ්‍යා.
චුත්තමි චෙතං -

“චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, කප්පස්ස අසඬ්ඛ්‍යායානි. කතමානි චත්තාරි?
සංවට්ටො, සංවට්ටට්ඨායී, විවට්ටො, විවට්ටට්ඨායී”ති (අ. නි. 4.156).

තත්ථ තයො සංවට්ටා - තෙජොසංවට්ටො, ආපොසංවට්ටො,
වායොසංවට්ටොති. තිස්සො සංවට්ටසීමා - ආහස්සරා, සුභකිණ්ණා, වෙහස්ඵලානි.
යදා හි කප්පො තෙජෙන සංවට්ටති, ආහස්සරතො හෙට්ඨා අග්ගිනා ඩය්හති. යදා
ආපෙන සංවට්ටති, සුභකිණ්ණතො හෙට්ඨා උදකෙන විලීයති. යදා වායුනා
සංවට්ටති, වෙහස්ඵලතො හෙට්ඨා වාතෙන විද්ධංසති. විත්ථාරතො පන
කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාළං විනස්සති, යං බුද්ධානං ආණාක්ඛේත්තන්ති වුවචති.
තෙසු තිසු සංවට්ටෙසු යථාක්කමං කප්පවිනාසකමහාමෙසතො යාව ජාලාය වා
උදකස්ස වා වාතස්ස වා උපච්ඡේදො ඉදං එකං අසඬ්ඛ්‍යායං සංවට්ටො නාම.
කප්පවිනාසකජාලාදිපච්ඡේදතො යාව කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාළපරිපූරකො
සම්පත්තිමහාමෙසො උට්ඨහති, ඉදං දුතියං අසඬ්ඛ්‍යායං සංවට්ටට්ඨායී නාම.

සම්පත්තිමහාමෙසතො යාව චන්දිමසූරියපාතුභාවො, ඉදං තතියං අසඬ්ඛ්‍යායං
විවට්ටො නාම. චන්දිමසූරියපාතුභාවතො යාව පුන කප්පවිනාසකමහාමෙසො, ඉදං
චතුත්ථං අසඬ්ඛ්‍යායං විවට්ටට්ඨායී නාම. ඉමෙසු චතුසට්ඨිඅන්තරකප්පසඬ්ඛ්‍යා
විවට්ටට්ඨායී. තෙන සමානකාලපරිච්ඡේදා විවට්ටාදයො වෙදිතඛ්ඛා.
“විසතිඅන්තරකප්පසඬ්ඛ්‍යා”න්ති එකෙ. ඉති ඉමානි චත්තාරි අසඬ්ඛ්‍යායානි එකො
මහාකප්පො හොති. තෙන චුත්තං “ස්වායං මහාකප්පො සංවට්ටාදිවසෙන
චතුඅසඬ්ඛ්‍යායාකප්පසඬ්ඛ්‍යා”ති.

කප්පෙති ව අවිචන්තසංයොගවසෙන උපයොගබ්‍රවචනං. සතසහස්සෙති
කප්පසද්දසම්බන්ධෙන වායං පුල්ලිඬ්ඛ්‍යාද්දෙසො, ඉධාපි
අවිචන්තසංයොගවසෙනෙව බ්‍රවචනං. සමානාධිකරණඤ්ඤෙනං පදද්වයං. චතුරො
ව අසඬ්ඛ්‍යෙති එත්ථාපි එසෙව නයො. කස්ස පන අසඬ්ඛ්‍යෙති අඤ්ඤස්ස
අචුත්තත්තා කප්පස්ස ව චුත්තත්තා පකරණතො කප්පානන්ති අයමත්ථො
විඤ්ඤායතෙව. න හි චුත්තං වජ්ජේත්වා අචුත්තස්ස කස්සවි ගහණං යුත්තන්ති. ව-
සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො, මහාකප්පානං චතුරො අසඬ්ඛ්‍යායො සතසහස්සෙ ව
මහාකප්පෙති අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො. අසඬ්ඛ්‍යෙති එත්ථ සඬ්ඛාතුං න සක්කාති
අසඬ්ඛ්‍යා, ගණනං අතික්කන්තාති අත්ථො. “අසඬ්ඛ්‍යායාන්ති එකො
ගණනවිසෙසො”ති එකෙ. තෙ හි එකතො පට්ඨාය මහාබලක්ඛපරියොසානානි
එකුනසට්ඨිට්ඨානානි වජ්ජේත්වා දසමහාබලක්ඛානි අසඬ්ඛ්‍යායං නාම,
සට්ඨිමට්ඨානන්තරන්ති වදන්ති. තං න යුජ්ජති, සඬ්ඛ්‍යායානන්තරං නාම
ගණනවිසෙසො, තස්ස අසඬ්ඛ්‍යායාභාවාවතො එකං යානන්තරං
අසඬ්ඛ්‍යායාඤ්ඤාති විරුද්ධමෙතං. නනු ව අසඬ්ඛ්‍යාභාවෙන අසඬ්ඛ්‍යායාත්තෙපි

තස්ස චතුබ්බිධභාවො න යුජ්ජතීති? නො න යුජ්ජති. චතුසු යානෙසු අසඬ්ඛොයාභාවස්ස ඉච්ඡිතත්තා. තත්‍රායමාදිනො පටියාය විභාවනා -

අතීතෙ කිර එකස්මිං කප්පෙ තණ්හඬිකරො මෙධඬිකරො සරණඬිකරො දීපඬිකරොති චත්තාරො සම්මාසම්බුද්ධා අනුක්කමෙන ලොකෙ උප්පජ්ජිංසු. තෙසු දීපඬිකරස්ස භගවතො කාලෙ අමරවතී නාම නගරං අහොසි. තත්ථ සුමෙධො නාම බ්‍රාහ්මණො පටිවසති උභතො සුජාතො මාතිතො ච පිතිතො ච, සංසුද්ධගහණිකො යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා අක්ඛිත්තො අනුපක්කුට්ඨො ජාතිවාදෙන, අභිරුපො දස්සනීයො පාසාදිකො පරමාය චණ්ණපොක්ඛරතාය සමන්තාගතො. සො අඤ්ඤං කම්මං අකත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පමෙව උග්ගණ්හි. තස්ස දහරකාලෙයෙව මාතෘපිතරො කාලමකංසු. අථස්ස රාසිවඬ්ඨකො අමච්චො ආයපොත්ථකං ආහරිත්වා සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාදිහරිතෙ සාරගබ්භෙ විවරිත්වා “එත්තකං තෙ, කුමාර, මාතුසන්තකං, එත්තකං තෙ පිතුසන්තකං, එත්තකං තෙ අයාකපයාකාන”න්ති යාව සත්තමා කුලපරිවට්ටා ධනං ආචික්ඛිත්වා “එතං ධනං පටිපජ්ජාහී”ති ආහ. සුමෙධපණ්ඩිතො චිත්තෙසි - “ඉමං එවං ඛන්තං ධනං සංහරිත්වා මය්හං මාතෘපිතාදයො පරලොකං ගච්ඡන්තා එකකභාපණම්පි ගහෙත්වා න ගතා, මයා පන ගහෙත්වා ගමනකාරණං කාතුං වට්ටතී”ති. සො රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා මහාජනස්ස දානං දත්වා හිමවන්තප්පදෙසං ගන්ත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා සත්තාහෙනෙව අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච ච අභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා සමාපත්තිවිහාරෙහි විහරති.

තස්මිඤ්ච කාලෙ දීපඬිකරදසබලො පරමාහිසම්බොධිං පත්වා පවත්තිතවරධම්මචක්කො චතුහි බිණාසවසනසහස්සෙහි පරිවුතො අනුපුබ්බෙන වාරිකං වරමානො රම්මවතීනගරං නාම පත්වා තස්ස අවිදුරෙ සුදස්සනමභාවිහාරෙ පටිවසති. රම්මවතීනගරවාසිනො “සත්ථා කිර අම්භාකං නගරං පත්වා සුදස්සනමභාවිහාරෙ පටිවසති”ති සුත්වා ගන්ධමාලාදිහත්ථා සත්ථාරං උපසඬිකම්ත්වා චන්දිත්වා ගන්ධමාලාදීහි පුෂ්පත්වා එකමන්තං නිසින්තා ධම්මදෙසනං සුත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා උට්ඨායාසනා පක්කම්ංසු. තෙ පුනදිවසෙ මහාදානං සජ්ජෙත්වා නගරං අලඬිකරිත්වා දසබලස්ස ආගමනමග්ගං හට්ඨතුට්ඨා සොධෙත්ති.

තස්මිඤ්ච කාලෙ සුමෙධතාපසො ආකාසෙන ගච්ඡන්තො තෙ හට්ඨතුට්ඨෙ මනුස්සෙ දිස්වා “අම්හො, කස්ස තුම්හෙ ඉමං මග්ගං සොධෙථා”ති ප්‍රච්ඡි? තෙහි “සම්මාසම්බුද්ධස්ස ආගමනමග්ගං සොධෙමා”ති චුත්තෙ අතීතෙසු බුද්ධෙසු කතාධිකාරත්තා “බුද්ධො”ති වචනං සුත්වා උප්පන්තපීතිසොමනස්සො තාවදෙව ආකාසතො ඔරුය්හ “මය්හම්පි ඔකාසං දෙථ, අහම්පි සොධෙස්සාමි”ති තෙහි දස්සිතං ඔකාසං “කිඤ්චාපි අහං ඉමං ඉද්ධියා සත්තරතනවිචිත්තං කත්වා අලඬිකරිතුං පහොමි, අජ්ජ පන මයා කායවෙය්‍යාවච්චං කාතුං වට්ටතී, කායාරහං පුඤ්ඤං ගණ්හිස්සාමි”ති චිත්තෙත්වා තිණකවචරාදයො නිහරිත්වා පංසුං ආහරිත්වා සමං කරොන්තො සොධෙති. අනිට්ඨිතෙයෙව පන තස්ස පදෙසස්ස සොධන

දීපඬුකරො හගවා මහානුභාවානං ඡළහිඤ්ඤානං ඛිණාසවානං චතුහි සතසහස්සෙහි පරිවුතො තං මග්ගං පටිපජ්ජී. සුමෙධපණ්ඩිතො “සම්මාසම්බුද්ධො බුද්ධසාවකා ච මා වික්ඛල්ලං අක්කමන්තු”ති අත්තනො වාකචීරඤ්ච වම්මෙණ්ඩඤ්ච ජටාකලාපඤ්ච පසාරෙත්වා සයඤ්ච යෙන හගවා තෙන සීසං කත්වා අවකුජ්ජො නිපජ්ජී. එවඤ්ච විත්තෙසි – “සවාහං ඉච්ඡිස්සාමි, ඉමස්ස හගවතො සාවකො භුත්වා අජ්ජෙව කිලෙසෙ සාතෙස්සාමි. කිං මය්හං එකකෙනෙව සංසාරමහොසතො නිත්ථරණෙන? යංනුනාහම්පි එවරුපො සම්මාසම්බුද්ධො භුත්වා සදෙවකං ලොකං සංසාරමහණ්ණවතො තාරෙය්‍ය”න්ති. ඉති සො අට්ඨඬුගසමන්තාගතමහාභිනීභාරවසෙන විත්තං පණ්ඩෙසි. අථ හගවා ආගන්ත්වා තස්ස උස්සිසකෙ යත්වා විත්තාවාරං සමීජ්ඣනභාවඤ්චස්ස ඤත්වා “අයං ඉතො කප්පසතසහස්සාධිකානං චතුත්තං අසඬ්ඛොය්‍යානං මත්ථකෙ ගොතමො නාම සම්මාසම්බුද්ධො භවිස්සතී”ති සබ්බං ඉමං හගවතො පවත්තිං ඛ්‍යාකරිත්වා පක්කාමි.

තතො අපරෙපි කොණ්ඩඤ්ඤභගවත්තං ආදිං කත්වා අනුක්කමෙන උජ්ජන්තා යාව කස්සපදසබලපරියොසානා සම්මාසම්බුද්ධා මහාසත්තං “බුද්ධො භවිස්සතී”ති ඛ්‍යාකරිංසු. ඉති අම්භාකං බොධිසත්තස්ස පාරමියො පුරෙත්තස්සෙව චතුච්ඡති සම්මාසම්බුද්ධා උජ්ජන්තා. යස්මිං පන කප්පෙ දීපඬුකරදසබලො උදපාදි, තස්මිං අඤ්ඤෙපි තයො බුද්ධා අහෙසුං. තෙසං සත්තිකෙ බොධිසත්තස්ස ඛ්‍යාකරණං නාහොසි, තස්මා තෙ ඉධ න ගහිතා. පොරාණට්ඨකථායං පන තම්භා කප්පා පට්ඨාය සබ්බබුද්ධෙ දස්සෙතුං ඉදං වුත්තං –

“තණ්හඬුකරො මෙධඬුකරො, අථොපි සරණඬුකරො;
දීපඬුකරො ච සම්බුද්ධො, කොණ්ඩඤ්ඤො ද්විපදුත්තමො.

“මඬුගලො ච සුමනො ච, රෙවතො සොහිතො මුනි;
අනොමදස්සි පදුමො, නාරදො පදුමුත්තරො.

“සුමෙධො ච සුජාතො ච, පියදස්සි මහායසො;
අත්ථදස්සි ධම්මදස්සි, සිද්ධත්ථො ලොකනායකො.

“තිස්සො චුස්සො ච සම්බුද්ධො, විපස්සි සිඛි වෙස්සභු;
කකුසන්ධො කොණාගමනො, කස්සපො වාපි නායකො.

“එතෙ අහෙසුං සම්බුද්ධා, චිතරාගා සමාහිතා;
සතරංසිව උජ්ජන්තා, මහාතමවිනොදනා;
ජලිත්වා අග්ගික්ඛන්ධාව, නිබ්බුතා තෙ සසාවකා”ති. (ජා. අට්ඨ.
1.දුරෙතිදානකථා; අප. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා);

තත්ථ දීපඬුකරදසබලස්ස ච කොණ්ඩඤ්ඤදසබලස්ස ච අත්තරෙ මහාකප්පානං එකං අසඬ්ඛොය්‍යං බුද්ධසුඤ්ඤො ලොකො අහොසි, තථා හගවතො

කොණ්ඩඤ්ඤස්ස ච භගවතො මඬිගලස්ස ච අන්තරෙ, තථා භගවතො සොභිතස්ස ච භගවතො අනොමදස්සිස්ස ච අන්තරෙ, තථා භගවතො නාරදස්ස ච භගවතො පදුමුත්තරස්ස ච අන්තරෙ. චුත්තඤ්ඤෙනං බුද්ධවංසෙ (බු. වං. 28.3, 4, 6, 9) –

“දීපඬිකරස්ස භගවතො, කොණ්ඩඤ්ඤස්ස ච සත්ථුනො;
එතෙසං අන්තරා කප්පා, ගණනානො අසඬිබ්බියා.

“කොණ්ඩඤ්ඤස්ස අපරෙන, මඬිගලො නාම නායකො;
තෙසම්පි අන්තරා කප්පා, ගණනානො අසඬිබ්බියා.

“සොභිතස්ස අපරෙන, අනොමදස්සි මහායසො;
තෙසම්පි අන්තරා කප්පා, ගණනානො අසඬිබ්බියා.

“නාරදස්ස භගවතො, පදුමුත්තරස්ස සත්ථුනො;
තෙසම්පි අන්තරා කප්පා, ගණනානො අසඬිබ්බියා”ති.

එවං ගණනාතිත්තාය අසඬිබ්බියායත්තෙපි චතුසු යානෙසු මහාකප්පානං ගණනාතික්කමෙන “චතුරො ච අසඬිබ්බියෙ”ති චුත්තං, න සඬ්ඛාච්චෙසසෙනාති වෙදිතබ්බං. යස්මා පන පදුමුත්තරදසබලස්ස ච සුමෙධදසබලස්ස ච අන්තරෙ තිංසකප්පසහස්සානි, සුජාතදසබලස්ස ච පියදස්සිදසබලස්ස ච අන්තරෙ නවසහස්සාධිකානං කප්පානං සට්ඨිසහස්සානි ද්වාසීතුත්තරානි අට්ඨ ච සතානි, ධම්මදස්සිදසබලස්ස ච සිද්ධත්ථදසබලස්ස ච අන්තරෙ වීසති කප්පා, සිද්ධත්ථදසබලස්ස ච තිස්සදසබලස්ස ච අන්තරෙ එකො කප්පො, භගවතො විපස්සිස්ස ච භගවතො සිබ්බස්ස ච අන්තරෙ සට්ඨි කප්පා, භගවතො ච වෙස්සභුස්ස භගවතො ච කකුසන්ධස්ස අන්තරෙ තිංස කප්පා, ඉති පදුමුත්තරදසබලස්ස උප්පන්නකප්පතො පට්ඨාය හෙට්ඨා තෙසං තෙසං බුද්ධානං උප්පන්නකප්පෙහි ඉමිනා ච හද්දකප්පෙන සද්ධිං සතසහස්සමහාකප්පා. තෙ සන්ධාය චුත්තං “කප්පෙ ච සතසහස්සෙ”ති. ඉමස්මිං පනත්ථෙවිත්ථාරියමානෙ සබ්බං බුද්ධවංසපාළිං ආහරිත්වා සංවණ්ණෙතබ්බං භොතීති අතිවිත්ථාරභීරුකස්ස මහාජනස්ස චිත්තං අනුරක්ඛන්තා න විත්ථාරයිමිහ. අත්ථිකෙහි බුද්ධවංසතො (බු. වං. 1.1 ආදයො) ගහෙතබ්බො. යොපි චෙත්ථ චත්තබ්බො කථාමග්ගො, සොපි අට්ඨසාලිනියා (ධ. ස. අට්ඨ. සුමෙධකථා) ධම්මසඬිගභවණ්ණනාය ජාතකට්ඨකථාය (ජා. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා) ච චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො.

එත්ථන්තරෙති එත්ථ අන්තරසද්දො –

“නදීතීරෙසු සණ්ඨානෙ, සභාසු රථියාසු ච;
ජනා සඬිගම්ම මන්තෙන්ති, මඤ්ච තඤ්ච කිමන්තර”න්ති. (සං. නි. 1.228)

ආදීසු කාරණෙ ආගතො. “අද්දසා බො මං, හන්තෙ, අඤ්ඤතරා ඉත්ථි විජ්ජන්තරිකාය භාජනං ධොවන්ති” තිආදීසු (ම. නි. 2.149) බණ, විජ්ජනිච්ඡරණක්ඛණෙනි අත්ථො. “යස්සන්තරතො න සන්ති කොපා” තිආදීසු (උදා. 20) විත්තෙ. “අන්තරා ච ගයං අන්තරා ච බොධි” තිආදීසු (ම. නි. 1.285; මහාව. 11) විවරෙ. “න උපජ්ඣායස්ස භණ්ඩානස්ස අන්තරන්තරා කථා ඔපාතෙතබ්බා” තිආදීසු (මහාව. 66) වෙමජ්ඣෙ. ඉධාපි වෙමජ්ඣෙයෙව දට්ඨබ්බො (දී. නි. අට්ඨ. 1.1; අ. නි. අට්ඨ. 2.4.36), තස්මා එතස්මිං අන්තරෙ වෙමජ්ඣෙකි අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති – යස්මිං මහාකප්පෙ අම්භාකං භගවා සුමෙධපණ්ඩිතො හුත්වා දීපඤ්ඤාස්ස භගවතො පාදමුලෙ –

“මනුස්සත්තං ලිඛිගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ච ඡන්දනා” ති. (බු. වං. 2.59) –

එවං චුත්තෙනි අට්ඨති අභිගෙහි සමන්තාගතං මහාභිනිභාරං අකාසි, සමත්තිංස පාරමියො පවිට්ති සමාදිසි, සබ්බෙපි බුද්ධකාරකෙ ධම්මෙ සම්පාදෙනුං ආරහි, යමිති වෙතස්මිං භද්දකප්පෙ සබ්බසො පුරිතපාරමි හුත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣි. ඉමෙසං ද්විත්තං මහාකප්පානං අන්තරෙ යථාචුත්තපරිච්ඡෙදෙ කාලවිසෙසෙනි. කථං පනෙතං විඤ්ඤායතීති? “කප්පෙ ච සතසහස්සෙ, චතුරො ච අසඬබ්බියෙ” ති ඉද්දන්ති මහාකප්පානං පරිච්ඡෙදතො අපරිච්ඡෙදතො ච සඬබ්බාදස්සනං. සා බො පනායං සඬබ්බා සඬබ්බොයාස්ස ආදිපරියොසානග්ගහණං විනා න සම්භවතීති යත්ථ බොධිසම්භාරානමාරම්භො යත්ථ ච තෙ පරියොසිතා තද්වහයමිපි අවධිභාවෙන “එත්ථන්තරෙ” ති එත්ථ අත්ථතො දස්සිතන්ති විඤ්ඤායති. අවධි ච පනායං අභිවිධිවසෙන වෙදිතබ්බො, න මරියාදාවසෙන, ආරම්භොසානකප්පානං එකදෙසෙන අන්තොගධත්තා. නනු ච නිජ්ජදෙසෙන තෙසං අපරියාදානතො අභිවිධි ච ඉධ න සම්භවතීති? න ඉදමෙවං තදෙකදෙසෙපි තබ්බොභාරතො. යො හි තදෙකදෙසභූතො කප්පො, සො නිජ්ජදෙසතො පරියාදිත්තොති.

යං වරිතං, සබ්බං තං බොධිපාවනන්ති එත්ථ වරිතන්ති වරියා,
සමත්තිංසපාරමිසඬගහා දානසිලාදිපට්ඨත්ති,
ඤාතත්ථවරියාලොකත්ථවරියාබුද්ධත්ථවරියානං තදන්තොගධත්තා. තථා යා විමා අට්ඨ වරියා, සෙය්‍යාපීදං – පණ්ඩිසම්පන්නානං චතුසු ඉරියාපට්ඨසු ඉරියාපට්ඨවරියා, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං අජ්ඣක්තිකායතනෙසු ආයතනවරියා, අප්පමාදවිහාරිතං චතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතිවරියා, අධිචිත්තමනුශ්‍රිත්තානං චතුසු ඤානෙසු සමාධිවරියා, බුද්ධිසම්පන්නානං චතුසු අරියසච්චෙසු ඤාණවරියා, සම්මා පට්ඨන්තානං චතුසු අරියමග්ගෙසු මග්ගවරියා, අධිගතඵලානං චතුසු සාමඤ්ඤඵලෙසු පත්තිවරියා, තිණ්ණං බුද්ධානං සබ්බසත්තෙසු ලොකත්ථවරියාති. තත්ථ පදෙසතො ද්විත්තං බොධිසත්තානං පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානඤ්ච ලොකත්ථවරියා, මහාබොධිසත්තානං පන සම්මාසම්බුද්ධානඤ්ච නිජ්ජදෙසතො. චුත්තඤ්ඤානං නිද්දෙසෙ (චුළුති. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 121; පටි. ම. 1.197)

“වරියානි අටිය වරියායො ඉරියාපථවරියා ආයතනවරියා” ති විත්ථාරො.

“අධිමුච්චන්තො සද්ධාය වරති, පග්ගණ්හන්තො වීරියෙන වරති, උපට්ඨහන්තො සතියා වරති, අවික්ඛිපන්තො සමාධිතා වරති, පජානන්තො පඤ්ඤාය වරති, විජානන්තො විඤ්ඤාණෙන වරති, එවම්පි පටිපන්නස්ස කුසලා ධම්මා ආයතනනීති ආයතනවරියාය වරති, එවම්පි පටිපන්නො විසෙසමධිගච්ඡතීති විසෙසවරියාය වරති” ති යා ඉමා අපරාපි අටිය වරියා චුත්තා, තාසං සබ්බාසං පාරමිතාස්ථෙව සමොරොධො වෙදිතබ්බො. තෙන චුත්තං “වරිතන්ති වරියා, සමත්තිං සපාරමිසඬිගහා දානසීලාදිපටිපත්ති” ති. හෙතුවරියාය එව පන ඉධාධිජ්ජෙතත්තා මග්ගවරියාපත්තිවරියානං ඉධ අනවරොධො වෙදිතබ්බො. තෙන චුත්තං “සබ්බං තං බොධිපාවන” ති.

තත්ථ සබ්බ-සද්දො සබ්බසබ්බං ආයතනසබ්බං සක්කායසබ්බං පදෙසසබ්බන්ති චතුසු අත්ථෙසු දිස්සති. තථා හි “සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස හගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාට්ඨාගච්ඡන්ති” තිආදීසු (මහානි. 156; චූළනි. මොසරාජමාණවජ්ජච්ඡානිද්දෙස 85) සබ්බසබ්බස්මිං. “සබ්බං වො, හික්ඛවෙ, දෙසෙස්සාමි තං සුණාථ, කිඤ්ච, හික්ඛවෙ, සබ්බං චක්ඛුඤ්චෙව රූපා ව...පෙ.... මනො වෙව ධම්මා වා” ති (සං. නි. 4.23) එත්ථ ආයතනසබ්බස්මිං. “සබ්බං සබ්බතො සඤ්ජානාති” තිආදීසු (ම. නි. 1.6) සක්කායසබ්බස්මිං. “සබ්බෙසම්පි වො, සාරිපුත්ත, සුභාසිතං පරියායෙනා” තිආදීසු (ම. නි. 1.345) පදෙසසබ්බස්මිං. ඉධාපි පදෙසසබ්බස්මිං එව වෙදිතබ්බො, බොධිසම්භාරභූතස්ස වරිතස්ස අධිජ්ජෙතත්තා.

බොධිති රුක්ඛොපි අරියමග්ගොපි නිබ්බානම්පි සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණම්පි. “බොධිරුක්ඛමුලෙ පයමාහිසම්බුද්ධො” ති (මහාව. 1; උදා. 1) ව “අන්තරා ව ගයං අන්තරා ව බොධි” ති (ම. නි. 1.285; මහාව. 11) ව ආගතට්ඨානෙ බුජ්ඣති එත්ථාති රුක්ඛො බොධි. “බොධි චූච්චති චතුසු මග්ගෙසු ඤාණ” ති (චූළනි. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 121) ආගතට්ඨානෙ චත්තාරි අරියසච්චානි බුජ්ඣති එතෙනාති අරියමග්ගො බොධි. “පත්ථාන බොධිං අමතං අසඬ්ඛන” ති ආගතට්ඨානෙ බුජ්ඣති එතස්මිං නිමිත්තභූතෙති නිබ්බානං බොධි. “පජ්ජොති බොධිං වරභූරිමෙධසො” ති (දී. නි. 3.217) ආගතට්ඨානෙ සබ්බෙ ධම්මෙ සබ්බාකාරෙන බුජ්ඣති එතෙනාති සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං බොධි. ඉධාපි සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං අධිජ්ජෙතං. අරහත්තමග්ගසබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණානි වා ඉධ බොධිති වෙදිතබ්බානි (පාරා. අටිය. 1.11), මහාබොධියා අධිජ්ජෙතත්තා හගවතො. ආසවක්ඛයඤාණපදට්ඨානඤ්ඤි සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණපදට්ඨානඤ්ච ආසවක්ඛයඤාණං “මහාබොධි” ති චූච්චති. එත්ථායං සඬ්ඛෙපත්ථො – යථාචුත්තකාලපරිච්ඡෙදෙ යං මම දානාසීලාදිපටිපත්තිසඬ්ඛාතං වරිතං, තං සබ්බං අනවසෙසං මහාබොධියා පාවනං සාධකං නිබ්බත්තකන්ති. එතෙන බොධිසම්භාරානං නිරන්තරභාවනං දස්සෙති. අථ වා සබ්බන්ති එත්ථන්තරෙ යථාචුත්තකාලපරිච්ඡෙදෙ යං වරිතං, තං සබ්බං සකලමෙව අනවසෙසං බොධිසම්භාරභූතමෙව. එතෙන සබ්බසම්භාරභාවනං දස්සෙති.

තස්සෝ හි බොධිසම්භාරෙසු භාවනා සබ්බසම්භාරභාවනා නිරන්තරභාවනා විරකාලභාවනා සක්කච්චභාවනා චාති. තාසු “කප්පෙ ච සතසහස්සෙ, චතුරො ච අසඬ්ඛියෙ”ති ඉමිනා විරකාලභාවනා චුත්තා. යො චෙත්ථ අච්චන්තසංයොගො, තෙන පයමෙ අත්ථවිකප්පෙ සබ්බග්ගහණෙන ච නිරන්තරභාවනා, දුතියෙ අත්ථවිකප්පෙ සබ්බං වරිත”න්ති ඉමිනා සබ්බසම්භාරභාවනා, බොධිපාවන”න්ති ඉමිනා සක්කච්චභාවනා චුත්තා හොති, යථා තං වරිතං සම්මාසම්බොධිං පාවෙති එවංභූතභාවදීපනතො. තථා හි තං “බොධිපාවන”න්ති වත්තබ්බතං අරහති, න අඤ්ඤාචාති. කථං පනෙත්ථ බොධිවරියාය නිරන්තරභාවො වෙදිතබ්බො? යදි චිත්තනිරන්තරතාය තං න යුජ්ජති, න හි මහාබොධිසත්තානං මහාහිනිහාරතො උද්ධං බොධිසම්භාරසම්භරණචිත්තතො අඤ්ඤං චිත්තං නප්පවත්තති සක්කා චත්තුං. අථ කිරියමයචිත්තප්පවත්තිං සන්ධාය චූච්චෙය්‍ය, එවම්පි න යුජ්ජති, න හි සබ්බාති තෙසං කිරියමයචිත්තාති බොධිසම්භාරසම්භරණවසෙනෙව පවත්තන්ති. එතෙනෙව පයොගනිරන්තරතාපි පටික්ඛිත්තාති දට්ඨබ්බා. ජාතිනිරන්තරතාය පන නිරන්තරභාවනා වෙදිතබ්බා. යස්සඤ්චි ජාතියං මහාබොධිසත්තෙන මහාපණ්ඩානං නිබ්බත්තිතං, තතො පට්ඨාය යාව වරිමත්තභාවා න සා නාම ජාති උපලබ්භති, යා සබ්බෙන සබ්බං බොධිසම්භාරසම්භතා න සියා අන්තමසො දානපාරමිමත්තං උපාදාය. අයඤ්චි නියතිපත්තීතානං බොධිසත්තානං ධම්මතා. යාව ච තෙ කම්මාදීසු වසිභාවං න පාපුණන්ති, තාව සප්පදෙසම්පි සම්භාරෙසු පයොගමාපජ්ජන්ති. යදා පන සබ්බසො කම්මාදීසු වසිභාවප්පත්තා හොන්ති, අථ තතො පට්ඨාය නිප්පදෙසතො එව බොධිසම්භාරෙසු සම්භතං සාතච්චකිරියා ච සම්පජ්ජති. සක්කච්චකාරිතා පන සබ්බකාලං හොති, එවං යෙන යෙන බොධිසත්තානං තත්ථ තත්ථ යථාධිප්පායං සම්ප්ඤ්ඤානං සම්පජ්ජති. එවමෙනාය ගාථාය බොධිසම්භාරෙසු සබ්බසම්භාරභාවනා විරකාලභාවනා නිරන්තරභාවනා සක්කච්චභාවනා චාති වතස්සොපි භාවනා පකාසිතාති වෙදිතබ්බා.

තත්‍ර යස්මා බොධිසත්තවරිතං බොධිසම්භාරා බොධිවරියා අග්ගයානං පාරමියොති අත්ථතො එකං, බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං, යස්මා ච පරතො විභාගෙන වක්ඛමානානං දානපාරමිආදීනං වරිතන්ති ඉදං අවිසෙසවචනං, තස්මා සබ්බබොධිසම්භාරෙසු කොසල්ලජනනත්ථං පාරමියො ඉධ සංවණ්ණෙනබ්බා. තා පරතො පකිණ්ණකකථායං සබ්බාකාරෙන සංවණ්ණයිස්සාම.

2. ඉති භගවා අත්තතො බොධිසත්තභූමියං වරිතං ආරම්භතො පට්ඨාය යාව පරියොසානා මහාබොධියා පරිපාවනමෙවාති අවිසෙසතො දස්සෙත්වා ඉදාති තස්ස පරමුක්කංසගමනෙන අතිසයතො බොධිපරිපාවනභාවං දස්සෙතුං ඉමස්මිං හද්දකප්පෙ කතිපයා පුබ්බවරියා විභාගතො විභාවෙන්තො “අතිතකප්පෙ”තිආදිමාහ.

තත්ථ අතිතකප්පෙති ඉතො පුරිමෙ පුරිමතරෙ වා සබ්බස්මිං අතික්කන්තෙ යථාචුත්තපරිච්ඡෙදෙ මහාකප්පෙ, කප්පානං සතසහස්සාධිකෙසු වතුසු අසඬ්ඛොයොසුති අත්ථො. වරිතන්ති විණ්ණං දානාදිපටිපත්තිං. යපයිත්වාති

මුඤ්චිත්වා අග්ගහෙත්වා, අවත්වාති අත්ථො. භවාහවෙති භවෙ ව අභවෙ ව,
 “ඉතිභවාහවකථ”න්ති (දී. නි. 1.17) එත්ථ හි වුද්ධිභානියො භවාහවාති වුත්තා.
 “ඉතිභවාහවතඤ්ච චීතිවත්තො”ති (උදා. 20) එත්ථ
 සම්පත්තිවිපත්තිවුද්ධිභානියස්සතුච්ඡෙදපුඤ්ඤපාපානිභවාහවාති අධිජ්ජෙතානි.
 “ඉතිභවාහවහෙතු වා, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති”ති
 (අ. නි. 4.9; ඉතිවු. 105) එත්ථ පන පණිතපණිතතරානි සප්පිනවනීතාදිභෙසජ්ජානි
 භවාහවාති අධිජ්ජෙතානි. සම්පත්තිභවෙසු පණිතතරා පණිතතමා භවාහවාතිපි
 වදන්ති එව, තස්මා ඉධාපි සො එව අත්ථො වෙදිතඛිබ්බො, බුද්දකෙ වෙව මහන්තෙ ව
 භවස්මිත්ති වුත්තං හොති. ඉමම්හි කප්පෙති ඉමස්මිං හද්දකප්පෙ. පවක්ඛිස්සන්ති
 කථයිස්සං. සුඤ්ඤාභීති ධම්මසෙනාපතිං සවනෙ නියොජෙති. මෙති මම සන්තිකෙ,
 මම භාසතොති අත්ථො.

නිදානකථා නිව්ඨිතා.

1. අකිත්තිවග්ගො

1. අකිත්තිවරියාවණ්ණනා

3. එවං භගවා ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සදෙවමනුස්සාය ව පරිසාය
 අත්තනො පුබ්බවරියාය සවනෙ උස්සාහං ජනෙත්වා ඉදානි තං පුබ්බවරිතං
 භවත්තරපටිච්ඡන්තං හත්ථතලෙ ආමලකං විය පච්චක්ඛං කරොන්තො “යදා අහං
 බුහාරඤ්ඤෙ”තිආදිමාහ.

තත්ථ යදානි යස්මිං කාලෙ. බුහාරඤ්ඤෙති මහාඅරඤ්ඤෙ, අරඤ්ඤානියං,
 මහන්තෙ වනෙති අත්ථො. සුඤ්ඤෙති ජනවිචිත්තෙ. විජිනකානනෙති විජිනභූතෙ
 කානනෙ, පදද්වයෙනාපි තස්ස අරඤ්ඤස්ස ගහනභාවමෙව දීපෙති, සබ්බමෙතං
 කාරදීපං සන්ධාය වුත්තං. අජ්ඣාගාහෙත්වාති අනුපවිසිත්වා. විහරාමීති
 දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියආනෙඤ්ජවිහාරෙහි සමුප්පාදිතසුඛවිසෙසෙන ඉරියාපථවිහාරෙන
 සරිරුක්ඛං විච්ඡින්නදිත්වා හරාමී අත්තභාවං පවත්තෙමි. අකිත්ති නාම තාපසොති
 එවංනාමකො තාපසො හුත්වා යදා අහං තස්මිං අරඤ්ඤෙ විහරාමීති අත්ථො. සත්ථා
 තදා අත්තනො අකිත්තිතාපසභාවං ධම්මසෙනාපතිස්ස වදති. තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා

—

අතීතෙ කිර ඉමස්මිංයෙව හද්දකප්පෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ නාම රාජීනි
 රජ්ජං කාරෙන්නෙ බොධිසත්තො අසීතිකොට්ඨිභවස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස කුලෙ
 නිබ්බත්ති, “අකිත්ති”තිස්ස නාමං කරිංසු. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ හගිනීපි ජායි.
 “යසවතී”තිස්සා නාමං කරිංසු. සො සොළසවස්සකාලෙ තක්කසිලං ගන්ත්වා
 සබ්බසිප්පානි උග්ගහෙත්වා පච්චාගමාසි. අථස්ස මාතාපිතරො කාලමකංසු. සො
 තෙසං පෙතකිච්චානි කාරෙත්වා කතිපයදිවසාතික්කමෙන රතනාවලොකනං
 ආයුත්තකපුරිසෙහි කාරයමානො “එත්තකං මත්තිකං, එත්තකං පෙත්තිකං,

එත්තකං පිතාමහ''න්ති සුත්වා සංවිග්ගමානසො භුත්වා ''ඉදං ධනමෙව පඤ්ඤායති,
න ධනස්ස සංභාරකා, සබ්බෙ ඉමං ධනං පභායෙව ගතා, අහං පන නං ආදාය
ගම්ස්සාමි''ති රාජානං ආපුච්ඡිත්වා හෙරිං වරාපෙසි - ''ධනෙන අත්ථිකා
අකිත්තිපණ්ඩිතස්ස ගෙහං ආගච්ඡන්තු''ති.

සො සත්තාහං මහාදානං පවත්තෙන්වා ධනෙ අබ්බියමානෙ ''කිං මෙ ඉමාය
ධනකීළාය, අත්ථිකා ගණ්ඨිස්සන්ති''ති නිවෙසනද්වාරං විවරිත්වා
හිරඤ්ඤසුචණ්ණාදිහරිතෙ සාරගබ්බෙ විවරාපෙත්වා ''දින්නංයෙව හරන්තු''ති
ගෙහං පභාය ඤාතිපරිවට්ටස්ස පරිදෙවත්තස්ස හගිතිං ගහෙන්වා බාරාණසිතො
නික්ඛමිත්වා නදිං උත්තරිත්වා ද්වෙ තීණි යොජනාති ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා රමණීයෙ
භූමිභාගෙ පණ්ණසාලං කරිත්වා වසති. යෙන පන ද්වාරෙන තදා නික්ඛමි, තං
අකිත්තිද්වාරං නාම ජාතං. යෙන තිත්ථෙන නදිං ඔතිණ්ණො, තං අකිත්තිතිත්ථං
නාම ජාතං. තස්ස පබ්බජිතභාවං සුත්වා බහු මනුස්සා ගාමනිගමරාජධානිවාසිනො
තස්ස ගුණෙහි ආකඨ්ඨියමානහදයා අනුපබ්බජිංසු. මහාපරිවාරො අහොසි,
මහාලාභසක්කාරො නිබ්බන්ති, බුද්ධුප්පාදො විය අහොසි. අථ මහාසත්තො ''අයං
ලාභසක්කාරො මහා, පරිවාරොපි මහන්තො, කායච්චෙකමත්තමිපි ඉධ න ලහති,
මයා එකාකිතා විහරිතුං වට්ටති''ති විත්තෙන්වා පරමජ්ජිවිජ්ජාභාවතො
විචෙකනින්තනය ව කස්සවි අජානාපෙත්වා එකකොච නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන
දම්මරට්ඨං පත්වා කාවීරපට්ටනසම්පෙ උය්‍යානෙ විහරන්තො ඤානාභිඤ්ඤායො
නිබ්බන්තෙසි. තත්‍රාපිස්ස මහාලාභසක්කාරො උජ්ජජි. සො තං ජිගුච්ඡන්තො
ජඨංඛෙන්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා කාරදීපෙ ඔතරි. තදා කාරදීපො අභිදීපො නාම.
සො තත්ථ මහන්තං කාරරුක්ඛං උපනිස්සාය පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වාසං
කප්පෙසි. අජ්ජිවිජ්ජාය පන කත්ථවි අගන්ත්වා තස්ස රුක්ඛස්ස ඵලකාලෙ ඵලාති
බාදන්තො ඵලෙ අසති පත්තාති උදකසිත්තාති බාදන්තො ඤානසමාපත්තිහි
විතිනාමෙසි.

තස්ස සීලතෙජෙන සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසීලාසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි.
සක්කො ''කො නු බො මං ඉමම්භා ධානා වාවෙනුකාමො''ති ආවජ්ජෙත්තො
පණ්ඩිතං දිස්වා ''කිමත්ථං නු බො අයං තාපසො එවං දුක්කරං තපං වරති,
සක්කත්තං නු බො පත්ථෙති, උදාහු අඤ්ඤං, වීමංසිස්සාමි නං. අයඤ්ඨි
සුච්ඡුද්ධකායවච්ඡිමනොසමාවාරො ජීවිතෙ නිරපෙක්ඛො උදකසිත්තාති කාරපත්තාති
බාදති, සචෙ සක්කත්තං පත්ථෙති අත්තනො සිත්තාති කාරපත්තාති මය්හං දස්සති,
නො චෙ, න දස්සති''ති බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන තස්ස සන්තිකං අගමාසි.
බොධිසත්තොපි කාරපත්තාති සෙදෙන්වා ''සීතලීභූතාති බාදිස්සාමි''ති
පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසිදි. අථස්ස පුරතො සක්කො බ්‍රාහ්මණරූපෙන හික්ඛාය
අත්ථිකො භුත්වා අට්ඨාසි. මහාසත්තො තං දිස්වා ''ලාභා වත මෙ, සුලද්ධං වත මෙ,
වීරස්සං වත මෙ යාවකො දිට්ඨො''ති යොමතස්සජ්ජෙත්තො භුත්වා ''අජ්ජ මම
මනොරථං මත්ථකං පාපෙත්වා දානං දස්සාමි''ති පක්කභාජනෙනෙව ආදාය
ගන්ත්වා දානපාරමිං ආවජ්ජෙත්වා අත්තනො අසෙසෙන්වා තස්ස හික්ඛාභාජනෙ

පක්ඛිපි. සක්කො තං ගහෙත්වා ථොකං ගන්ත්වා අන්තරධායි. මහාසත්තොපි තස්ස දත්වා පුන පරියෙට්ඨිං අනාපජ්ජිත්වා තෙනෙව පිතිසුබ්බෙන චිතිනාමෙසි.

දුතියදිවසෙ පන කාරපත්තානි පචිත්වා “භියො දක්ඛිණෙය්‍යං අලහිං, අජ්ජ නු බො කප්”න්ති පණ්ණසාලද්වාරෙ නිසීදි. සක්කොපි තථෙව ආගමි. මහාසත්තො පුනපි තථෙව දත්වා චිතිනාමෙසි. තතියදිවසෙ ච තථෙව දත්වා “අහො වත මෙ ලාභා, බහුං වත පුඤ්ඤං පසවාමි, සවාහං දක්ඛිණෙය්‍යං ලහෙය්‍යං, එවමෙව මාසම්පි ද්වෙමාසම්පි දානං දදෙය්‍ය”න්ති චින්තෙසි. තීසුපි දිවසෙසු “තෙන දානෙන න ලාභසක්කාරසිලොකං න චක්කවත්තිසම්පත්තිං න සක්කසම්පත්තිං න බ්‍රහ්මසම්පත්තිං න සාවකබ්බොධිං න පච්චෙකබ්බොධිං පත්ථෙමි, අපි ච ඉදං මෙ දානං සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණස්ස පච්චයො භොතු”ති යථාධිකාරං චිත්තං යපෙසි. තෙන චුත්තං –

4.

“තදා මං තපතෙජෙන, සන්තත්තො තිදිවාහිභු;
ධාරෙන්නො බ්‍රාහ්මණවණ්ණං, හික්ඛාය මං උපාගමි.

5.

“පවනා ආහතං පණ්ණං, අතෙලඤ්ච අලොණ්කං;
මම ද්වාරෙ ධීතං දිස්වා, සකටාහෙන ආකිරිං.

6.

“තස්ස දත්වානහං පණ්ණං, නිකුජ්ජිත්වාන භාජනං;
පුනෙසනං ජහිත්වාන, පාවිසිං පණ්ණසාලකං.

7.

“දුතියම්පි තතියම්පි, උපගඤ්ඡි මමන්තිකං;
අකම්පිතො අනොලග්ගො, එවමෙවමදාසහං.

8.

“න මෙ තප්පච්චයා අත්ථි, සරිරස්මිං විවණ්ණයං;
පිතිසුබ්බෙන රතියා, චිතිනාමෙමි තං දිවං.

9.

“යදි මාසම්පි ද්වෙමාසං, දක්ඛිණෙය්‍යං වරං ලහෙ;
අකම්පිතො අනොලීතො, දදෙය්‍යං දානමුත්තමං.

10.

“න තස්ස දානං දදමානො, යසං ලාභඤ්ච පත්ථයිං;
සබ්බඤ්ඤාතං පත්ථයානො, තානි කම්මානි ආවරි”න්ති.

තත්ථ තදාති යදා අහං අකිත්තිනාමකො තාපසො හුත්වා තස්මිං දීපෙ
කාරාරඤ්ඤෙ විහරාමි, තදා. මන්ති මම. තපනෙජෙනාති සීලපාරමිතානුභාවෙන.
සීලඤ්ඤි දුච්චරිතසංකිලෙසස්ස තපනතො “තපො”ති වුච්චති,
නෙක්ඛම්මචිරියපාරමිතානුභාවෙන වා. තාපි හි තණ්හාසංකිලෙසස්ස කොසජ්ජස්ස
ව තපනතො “තපො”ති වුච්චති, උක්කංසගතා ව තා බොධිසත්තස්ස ඉමස්මිං
අත්තභාවෙති. ඛන්තිසංවරස්ස වාපි පරමුක්කංසගමනතො
“ඛන්තිපාරමිතානුභාවෙනා”තිපි වත්තුං වට්ටතෙව. “ඛන්ති පරමං තපො”ති (දී. නි.
2.90; ධ. ප. 184) හි චුත්තං. සන්තත්තොති යථාචුත්තගුණානුභාවජනිතෙන
ධම්මතාසිද්ධෙන පණ්ඩුකම්බලසීලාසනස්ස උණ්හාකාරෙන සන්තාපිතො.
තිදිවාහිභුති දෙවලොකාධිපති, සක්කොති අත්ථො. පණ්ණසාලාය සමීපෙ ගහිතමිපි
කාරපණ්ණං පණ්ණසාලාය අරඤ්ඤමජ්ඣගතත්තා “පචනා ආහත”න්ති චුත්තං.

අතෙලඤ්ච අලොභිකන්ති දෙය්යධම්මස්ස අනුලාරභාවෙපි
අජ්ඣාසයසම්පත්තියා දානධම්මස්ස මහාජුතිකභාවං දස්සෙතුං චුත්තං. මම ද්වාරොති
මය්හං පණ්ණසාලාය ද්වාරෙ. සකටාහෙන ආකිරින්නි ඉමිනා අත්තතො කිඤ්චිපි
අසෙසෙත්වා දින්නභාවං දස්සෙති.

පුනෙසනං ජහිත්වානාති “එකදිවසං ද්වික්ඛත්තුං සාසෙසනං න සල්ලෙඛ”න්ති
චිත්තෙත්වා දානපිතියා තිත්තො විය හුත්වා තස්මිං දිවසෙ පුන ආහාරපරියෙට්ඨිං
අකත්වා.

අකමිපිතොති සුදුරවික්ඛම්හිතත්තා මච්ජරියෙන අවලිතො දානජ්ඣාසයතො
චලනමත්තමිපි අකාරිතො. අනොලග්ගොති ලොභවසෙන ඊසකමිපි අලග්ගො.
තතියමිපිති පි-සද්දෙන දුතියමිපිති ඉමං සමිපිණ්ඛෙති. එවමෙවමදාසහන්ති යථා
පඨමං, එවමෙවං දුතියමිපි, තතියමිපි අදාසිං අහං.

න මෙ තජ්ජච්චයාති ගාථාය චුත්තමෙවත්ථං පාකටං කරොති. තත්ථ
තජ්ජච්චයාති දානපච්චයා තිසු දිවසෙසු ඡින්නාහාරතාය සරීරස්මිං යෙන
වෙවණ්ණියෙන හවිතබ්බං, තමිපි මෙ සරීරස්මිං විවණ්ණියං දානපච්චයායෙව නත්ථි.
කස්මා? දානවිසයෙන පිතිසුඛෙන දානවිසයාය එව ව රතියා. විතිනාමෙමි තං දිවන්ති
තං සකලං තිමත්තදිවසං විතිනාමෙමි, න කෙවලඤ්ච තිණි එව දිවසාති, අථ බො
මාසද්විමාසමත්තමිපි කාලං, එවමෙව දාතුං පහොමිති දස්සෙතුං “යදි
මාසමිපි”තිආදි චුත්තං. අනොලිතොති අලිනවිත්තො, දානෙ අසඬ්ඤාචිතවිත්තොති
අත්ථො.

තස්සාති බ්‍රාහ්මණරූපෙන ආගතස්ස සක්කස්ස. යසන්ති කිත්තිං,
පරිවාරසම්පත්තිං වා. ලාභඤ්චාති දෙවමනුස්සෙසු චක්කවත්තිආදිභාවෙන ලද්ධබ්බං
ලාභං වා න පත්ථයිං. අථ බො සබ්බඤ්ඤාතං සම්මාසම්බොධිං පත්ථයානො
ආකඬ්ඛමානො තාති තිසු දිවසෙසු අනෙකචාරං උජ්ජන්තාති දානමයාති

පුඤ්ඤකම්මානි දානස්ස වා පරිවාරභූතානි කායසුචරිතාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි ආචරිං අකාසිනීති.

ඉති භගවා තස්මිං අත්තභාවෙ අත්තනො සුදුක්කරං පුඤ්ඤචරිතමත්තමෙව ඉධ මහාථෙරස්ස පකාසෙසි. ඡාතකදෙසනායං පන චතුත්ථදිවසෙ සක්කස්ස උපසඬකම්මිත්වා බොධිසත්තස්ස අප්ඤ්ඤාසයජානනං වරෙන උපනිමන්තනා බොධිසත්තස්ස වරසම්පටිච්ඡනසිසෙන ධම්මදෙසනා දෙය්‍යධම්මදක්ඛිණෙය්‍යානං පුන සක්කස්ස අනාගමනස්ස ච ආකඬ්ඛමානතා ච පකාසිතා. චුත්තඤ්ඤෙනං -

“අකිත්තිං දිස්වාන සම්මන්තං, සක්කො භූතපතී බ්‍රවි;
කිං පත්ථයං මහාබ්‍රහ්මෙ, එකො සම්මසි සම්මනි.

“දුක්ඛො පුනඛිභවො සක්ක, සරීරස්ස ච හෙදනං;
සම්මොහමරණං දුක්ඛං, තස්මා සම්මාමි, වාසව.

“එතස්මිං තෙ සුලභිතෙ, පතිරූපෙ සුභාසිතෙ;
වරං කස්සප තෙ දම්මි, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි.

“වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
යෙන පුත්තෙ ච දාරෙ ච, ධනධඤ්ඤං පියානි ච;
ලද්ධා නරා න තප්පන්ති, සො ලොභො න මයි වසෙ.

එතස්මිං තෙ සුලභිතෙ...පෙ.... මනසිච්ඡසි.

“වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
බ්‍රෙත්තං චත්ථුං භිරඤ්ඤඤ්ච, ගවාස්සං දාසපොරිසං;
යෙන ඡාතෙන ජීයන්ති, සො දොසො න මයි වසෙ.

“එතස්මිං තෙ සුලභිතෙ...පෙ.... මනසිච්ඡසි.

“වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
බාලං න පස්සෙ න සුඤ්ඤ, න ච බාලෙන සංවසෙ;
බාලෙනල්ලාපසල්ලාපං, න කරෙ න ච රොචයෙ.

“කිං නු තෙ අකරං බාලො, වද කස්සප කාරණං;
කෙන කස්සප බාලස්ස, දස්සනං නාභිකඬ්ඛසි.

“අනයං නයති දුම්මෙධො, අධුරායං නියුඤ්ජති;
දුන්නයො සෙය්‍යසො හොති, සම්මා චුත්තො පකුප්පති;
විනයං සො න ඡානාති, සාධු තස්ස අදස්සනං.

“එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ...පෙ.... මනසිච්ඡසි.

“වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
ධිරං පස්සෙ සුණෙ ධිරං, ධිරෙන සහ සංචසෙ;
ධිරෙනල්ලාපසල්ලාපං, තං කරෙ තඤ්ච රොචයෙ.

“කිං නු තෙ අකරං ධිරො, වද කස්සප කාරණං;
කෙන කස්සප ධිරස්ස, දස්සනං අභිකඬ්ඛසි.

“නයං නයති මෙධාවී, අධුරායං න යුඤ්ජති;
සුනායො සෙයාසො හොති, සම්මා චුත්තො න කුප්පති;
විනයං සො පජානාති, සාධු තෙන සමාගමො.

“එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ...පෙ.... මනසිච්ඡසි.

“වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
තතො රත්තා විචසානෙ, සුරියුග්ගමනං පති;
දිබ්බා භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යං, සීලවත්තො ව යාවකා.

“දදතො මෙ න ඛියෙථ, දත්වා නානුතපෙය්‍යහං;
දදං චිත්තං පසාදෙය්‍යං, එතං සක්ක වරං වරෙ.

“එතස්මිං තෙ සුලපිතෙ...පෙ.... මනසිච්ඡසි.

“වරඤ්චෙ මෙ අදො සක්ක, සබ්බභූතානම්ස්සර;
න මං පුන උපෙය්‍යාසි, එතං සක්ක වරං වරෙ.

“බහුභි වතවරියාහි, නරා ව අථ නාරියො;
දස්සනං අභිකඬ්ඛන්ති, කිං නු මෙ දස්සනෙ භයං.

“තං තාදිසං දෙවචණ්ණං, සබ්බකාමසම්ඤ්ජනං;
දිස්වා තපො පමජ්ජෙය්‍යං, එතං තෙ දස්සනෙ භය”න්ති. (ජා. 1.13.83-103);

අථ සක්කො “සාධු, භන්තෙ, න තෙ ඉතො පට්ඨාය සන්තිකං ආගමිස්සාමි” ති
තං අභිවාදෙත්වා පක්කාමි. මහාසත්තො යාවජීවං තත්ථෙව වසන්තො
ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්ති.

අනුරුද්ධත්ථෙරො තදා සක්කො අහොසි, ලොකනාථො අකිත්තිපණ්ඩිතො.

තස්ස මහාභිනික්ඛමනසදිසං නික්ඛන්තත්තා නෙක්ඛම්මපාරමි.
සුවසුද්ධසීලාචාරතාය සීලපාරමි. කාමචිතක්කාදීනං සුට්ඨු වික්ඛම්භිතත්තා

වීරියපාරමී. බන්තිසංවරස්ස පරමුක්කංසගමනතො බන්තිපාරමී. පටිඤ්ඤානුරූපං පටිපත්තියා සච්චපාරමී. සබ්බත්ථ අවලසමාදානාධිට්ඨානෙන අධිට්ඨානපාරමී. සබ්බසත්තෙසු භික්ෂුකාසයෙන මෙත්තාපාරමී. සත්තසංඛාරකතවිජ්ජකාරෙසු මජ්ඣන්තිකාවජ්ජතියා උපෙක්ඛාපාරමී. තාසං උපකාරානුපකාරෙ ධම්මෙ ජානිත්වා අනුපකාරෙ ධම්මෙ පහාය උපකාරධම්මෙසු පවත්තාපනපුරෙවරා සහජාතා ව උපායකොසල්ලභුතා අතිසල්ලෙඛවුත්තිසාධනී ව පඤ්ඤා පඤ්ඤාපාරමීති ඉමාපි දස පාරමියො ලබ්භන්ති.

දානජ්ඣාසයස්ස පන අතිඋළාරභාවෙන දානමුඛෙන දෙසනා පවත්තා. තස්මා සබ්බත්ථ සමකා මහාකරුණා, ද්වෙපි පුඤ්ඤඤාණසම්භාරා, කායසුචරිතාදීනි තිණි බොධිසත්තසුචරිතානි, සච්චාධිට්ඨානාදීනි වත්තාරි අධිට්ඨානානි, උස්සාහාදයො වතස්සො බුද්ධභූමියො, සද්ධාදයො පඤ්ච මහාබොධිපරිපාවනීයා ධම්මා, අලොභජ්ඣාසයාදයො ඡ බොධිසත්තානං අජ්ඣාසයා, තිණිණො තාරෙස්සාමිතිආදයො සත්ත පටිඤ්ඤා ධම්මා, අප්පිච්ඡස්සායං ධම්මො, නායං ධම්මො මහිච්ඡස්සානිආදයො (දී. නි. 3.358; අ. නි. 8.30) අට්ඨ මහාපුරිසවිතක්කා (දී. නි. 3.358), නව යොනියොමනසිකාරමූලකා ධම්මා, දානජ්ඣාසයාදයො දස මහාපුරිසජ්ඣාසයා, දානසීලාදයො දස පුඤ්ඤකිරියවත්ථුනීති ඵවමාදයො යෙ අනෙකසතඅනෙකසහස්සප්පහෙදා බොධිසම්භාරභුතා මහාබොධිසත්තගුණා. තෙ සබ්බෙපි යථාරහං ඉධ නිද්ධාරෙත්වා වත්තබ්බා.

අපි චෙත්ථ මහන්තං භොගක්ඛන්ධං මහන්තඤ්ච ඤාතිපරිවට්ටං පහාය මහාභිනික්ඛමනසදිසං ගෙහතො නික්ඛමනං, නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතස්ස බහුජනසම්මතස්ස සතො පරමප්පිච්ඡභාවෙන කුලෙසු ගණෙසු ව අලග්ගතා, අව්චන්තමෙව ලාභසක්කාරසිලොකජීගුච්ඡා, පව්චෙකාහිරති, කායජීවිතනිරපෙක්ඛො පරිච්චාගො, අනාහාරස්සෙව සතො දිවසත්තයම්පි දානපිතියා පරිතුට්ඨස්ස නිබ්බිකාරසරීරයාපනං, මාසද්විමාසමත්තම්පි කාලං යාවකෙ සති ආහාරං තථෙව දත්වා “දානගතෙනෙව පිනිසුඛෙන සරීරං යාපෙස්සාමි”ති පරිච්චාගෙ අනොලීනවුත්තිසාධකො උළාරො දානජ්ඣාසයො, දානං දත්වා පුන ආහාරපරියෙට්ඨියා අකරණහෙතුභුතා පරමසල්ලෙඛවුත්තිති ඵවමාදයො මහාසත්තස්ස ගුණානුභවා වෙදිතබ්බා. තෙනෙනං වුව්චති –

“ඵවං අච්ඡරියා හෙතෙ, අබ්භුතා ව මහෙසිනො;
මහාකාරුණිකා ධීරා, සබ්බලොකෙකඛන්ධවා.

“අවින්තෙය්‍යානුභවා ව, සදා සද්ධම්මගොචරා;
බොධිසත්තා මහාසත්තා, සුච්ඡල්ලෙඛවුත්තිනො.

“මහාවාතසමුද්ධත-විචිමාලො මහොදධි;
අපි ලඬ්ඨෙය්‍යා වෙලන්තං, බොධිසත්තා න ධම්මතං.

“ලොකෙ සඤ්ජාතවද්ධාපි, න තෙ භාවිතභාවිනො;
ලිම්පන්ති ලොකධම්මෙහි, තොයෙන පදුමං යථා.

“යෙසං වෙ අත්තනි ස්නෙහො, නිභීයති යථා යථා;
සත්තෙසු කරුණාස්නෙහො, වඩ්ඪතෙව තථා තථා.

“යථා චිත්තං වසෙ හොති, න ච චිත්තවසානුගා;
තථා කම්මං වසෙ හොති, න ච කම්මවසානුගා.

“දොසෙහි නාහිභූයන්ති, සමුග්ගාතෙන්ති වා න තෙ;
වරන්තා බොධිපරියෙට්ඨිං, පුරිසාජානියා බුධා.

“තෙසු චිත්තජපසාදොපි, දුක්ඛතො පරිමොචයෙ;
පගෙවානුකිරියා තෙසං, ධම්මස්ස අනුධම්මතො” ති.

පරමත්ථදීපනියා වරියාපිටකසංවණ්ණනාය

අකිත්තිවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සඬ්ඛ්‍යාභ්මණුවරියාවණ්ණනා

11-12. දුතියස්මිං පුනාපරන්ති පුන අපරං, න කෙවලමිදං අකිත්තිවරියමෙව, අථ බො පුන අපරං අඤ්ඤං සඬ්ඛවරියමිපි පවක්ඛිස්සං, සුඤ්ඤානිති අධිප්පායො. ඉතො පරෙසුපි එසෙව නයො. සඬ්ඛසව්හයොති සඬ්ඛනාමො. මහාසමුද්දං තරිතුකාමොති සුවණ්ණභූමිං ගන්තුං නාවාය මහාසමුද්දං තරිතුකාමො. උපගච්ඡාමි පට්ටනන්ති තාමලිත්තිපට්ටනං උද්දිස්ස ගච්ඡාමි. සයම්භුඤ්ජාණෙන පච්චෙකබොධියා අධිගතන්තා සයමෙව භූතන්ති සයම්භුං. කිලෙසමාරාදීසු කෙනචිපි න පරාජිතන්ති අපරාජිතං, තිණ්ණං මාරාතං මත්ථකං මද්දිත්වා යිතන්ති අත්ථො. තත්තාය කඨිනභූමියාති සම්මසන්තාපෙන සන්තත්තාය සක්ඛරවාලුකානිචිතත්තා බරාය කක්ඛලාය භූමියා.

13. තන්ති තං පච්චෙකබුද්ධං. ඉමමත්ථන්ති ඉමං ඉදානි වක්ඛමානං “ඉදං බෙත්ත”න්තිආදිකං අත්ථං. විචිත්තයිත්ති තදා සඬ්ඛ්‍යාභ්මණුතො චිත්තෙසින්ති සත්ථා වදති. තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා –

අතීතෙ අයං බාරාණසි මොළිනී නාම අහොසි. මොළිනීනගරෙ බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙත්තෙ බොධිසත්තො සඬ්ඛො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා අඩ්ඨො මහද්ධනො චතුසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ අත්තනො නිවෙසනද්වාරෙති ඡසු යානෙසු ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං ඡසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙන්තො කපණද්ධිකාදීනං මහාදානං පවත්තෙසි. සො එකදිවසං චිත්තෙසි – “අහං ගෙහෙ ධනෙ බිණෙ දානං දාතුං න සක්ඛිස්සාමි, අපරික්ඛිණෙයෙව ධනෙ නාවාය

සුවණ්ණභූමිං ගන්ත්වා ධනං ආහරිස්සාමි” ති. සො නාවං භණ්ඩස්ස පුරාපෙත්වා පුත්තදාරං ආමන්තෙත්වා “යාවාහං ආගච්ඡිස්සාමි, තාව මෙ දානං අනුපච්ඡින්නදන්තා පවත්තෙය්‍යාථා” ති වත්වා දාසකම්මකරපරිවුතො උපාහනං ආරුය්හ ඡත්තෙන ධාරියමානෙන පට්ටනගාමාහිමුඛො පායාසි.

තස්මිං ඛණෙ ගන්ධමාදනෙ එකො පච්චෙකඛුද්ධො සත්තාහං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා නිරොධසමාපත්තිනො වුට්ඨාය ලොකං වොලොකෙත්තො තං ධනාහරණත්ථං ගච්ඡන්තං දිස්වා “මහාපුරිසො ධනං ආහරිතුං ගච්ඡති, භවිස්සති නු ඛො අස්ස මහාසමුද්දෙ අත්තරායො, නො” ති ආවජ්ජෙත්වා “භවිස්සති” ති ඤත්වා “එස මං දිස්වා ඡත්තඤ්ච උපාහනඤ්ච මය්හං දත්වා උපාහනදානනිස්සන්දෙන සමුද්දෙ භික්තාය නාවාය පතිට්ඨං ලභිස්සති, කරිස්සාමිස්ස අනුග්ගහ” ති ආකාසෙන ගන්ත්වා තස්ස අවිදුරෙ ඔතරිත්වා මජ්ඣන්තිකසමයෙ චණ්ඩවාතාතපෙන අධිගාරසන්ථතසදිසං උණ්භවාලුකං මද්දන්තො තස්ස අහිමුඛං ආගඤ්ජි. සො තං දිස්වාච හට්ඨතුට්ඨො “පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං මෙ ආගතං, අජ්ජ මයා එත්ථ ඛිජං රොපෙතුං වට්ටති” ති වින්තෙසි. තෙන වුත්තං “තමහං පටිපපෙ දිස්වා, ඉමමත්ථං විචිත්තයි” ති ආදි.

තත්ථ ඉදං ඛෙන්තන්තිආදි වින්තිතාකාරදස්සනං. ඛෙන්තන්ති ඛිත්තං ඛිජං මහජ්ඣලභාවකරණෙන තායතීති ඛෙන්තං, පුබ්බණ්ණාපරණ්ණවිරුහනභූමි. ඉධ පන ඛෙන්තං වියාති ඛෙන්තං, අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා පච්චෙකඛුද්ධො. තෙනවාහ “පුඤ්ඤකාමස්ස ඡන්තුනො” ති.

14. මහාගමන්ති විපුලඵලාගමං, සස්සසම්පත්තිදායකන්ති අත්ථො. ඛිජං න රොපෙතිති ඛිජං න වපති.

15.

ඛෙන්තවරුත්තමන්ති ඛෙන්තවරෙසුපි උත්තමං. සීලාදිගුණසම්පන්නා හි විසෙසතො අරියසාවකා ඛෙන්තවරා, තතොපි අග්ගභූතො පච්චෙකඛුද්ධො ඛෙන්තවරුත්තමො. කාරන්ති සක්කාරං. යදි න කරොමීති සම්බන්ධො. ඉදං වුත්තං හොති – ඉදම්දිසං අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං ලභිත්වා තත්ථ පුජාසක්කාරං යදි න කරොමි, පුඤ්ඤෙන අත්ථිකො නාමාහං න භවෙය්‍යන්ති.

16-17. යථා අමච්චොතිආදීනං ද්විත්තං ගාථානං අයං සඬ්ඛෙපත්ථො – යථා නාම යො කොචි රඤ්ඤා මුද්දාධිකාරෙ යපිතො ලඤ්ජනධරො අමච්චපුරිසො සෙනාපති වා සො අන්තෙපුරෙ ඡනෙ බහිද්ධා ව බලකායාදිසු රඤ්ඤො යථානුසිට්ඨං න පටිපජ්ජති න තෙසං ධනධඤ්ඤං දෙනි, තං තං කත්තබ්බං වත්තං පරිභාපෙති. සො මුද්දිතො පරිභායති මුද්දාධිකාරලද්ධවිභවතො පරිධංසති, එවමෙව අහම්පි පුඤ්ඤකම්මස්ස රතො ලද්ධබ්බපුඤ්ඤඵලසඬ්ඛාතං පුඤ්ඤකාමො දක්ඛිණාය විපුලඵලභාවකරණෙන විපුලං දිස්වාන තං දක්ඛිණං උළාරං දක්ඛිණෙය්‍යං ලභිත්වා

තස්ස දානං යදි න දදාමි පුඤ්ඤතො ආයතිං පුඤ්ඤඵලතො ච පරිධංසාමි. තස්මා ඉධ මයා පුඤ්ඤං කාතබ්බමෙවාති.

එවං පන චිත්තෙන්වා මහාපුරිසො දුරතොච උපාහනා ඔරොහිත්වා වෙගෙන උපසඬකම්ත්වා චන්දිත්වා ‘‘හන්තෙ, මය්හං අනුග්ගහත්ථාය ඉමං රුක්ඛමුලං උපගච්ඡා’’ති චත්වා තස්මිං රුක්ඛමුලං උපසඬකමන්තෙ තත්ථ වාලුකං උස්සාපෙන්වා උත්තරාසඬගං පඤ්ඤාපෙන්වා පච්චෙකබුද්ධෙ තත්ථ නිසින්තෙ චන්දිත්වා වාසිතපරිස්සාවිතෙන උදකෙන තස්ස පාදෙ ධොවිත්වා, ගන්ධනෙලෙන මක්ඛෙන්වා, අත්තනො උපාහනං පුඤ්ඡිත්වා, ගන්ධනෙලෙන මක්ඛෙන්වා, තස්ස පාදෙ පටිමුඤ්චිත්වා ‘‘හන්තෙ, ඉමං උපාහනං ආරුය්හ, ඉමං ඡත්තං මත්ථකෙ කත්වා ගච්ඡා’’ති ඡත්තුපාහනං අදාසි. සොපිස්ස අනුග්ගහත්ථාය තං ගහෙන්වා පසාදසං වඩ්ඪනත්ථං පස්සන්තස්සෙව වෙහාසං උප්පතිත්වා ගන්ධමාදනං අගමාසි. තෙන වුත්තං -

18.

‘‘එවාහං චිත්තයිත්වාන, ඔරොහිත්වා උපාහනා;
තස්ස පාදානි චන්දිත්වා, අදාසිං ඡත්තුපාහන’’න්ති.

බොධිසත්තො තං දිස්වා අතිවිය පසන්නචිත්තො පට්ටනං ගන්ත්වා නාවං අභිරුහි. අථස්ස මහාසමුද්දං තරන්තස්ස සත්තමෙ දිවසෙ නාවා විවරමදාසි. උදකං උස්සිඤ්චිතුං නාසක්ඛිංසු. මහාජනො මරණභයහිතො අත්තනො අත්තනො දෙවතා නමස්සිත්වා මහාවිරථං විරචි. බොධිසත්තො එකං උපට්ඨාකං ගහෙන්වා සකලසරීරං තෙලෙන මක්ඛෙන්වා සප්පිනා සද්ධිං සක්ඛරවුණ්ණානි යාවදත්ථං බාදිත්වා තම්පි බාදාපෙන්වා තෙන සද්ධිං කුපකයට්ඨිමත්ථකං ආරුය්හ ‘‘ඉමාය දිසාය අම්මාකං නගර’’න්ති දිසං වචන්ථපෙන්වා මච්ඡකච්ඡපපරිපන්ථතො අත්තානං සච්චාධිට්ඨානෙන පමොචෙන්තො තෙන සද්ධිං උසහමත්තට්ඨානං අතික්කම්ත්වා පතිත්වා සමුද්දං තරිතුං ආරහි. මහාජනො පන තත්ථෙව විනාසං පාපුණි. තස්ස තරන්තස්සෙව සත්ත දිවසා ගතා. සො තස්මිම්පි කාලෙ ලොණොදකෙන මුඛං වික්ඛාලෙන්වා උපොසථිකො අහොසියෙව.

තදා පන ඊදිසානං පුරිසවිසෙසානං රක්ඛණත්ථාය චතුහි ලොකපාලෙහි යපිතා මණිමෙඛලා නාම දෙවධිතා අත්තනො ඉස්සරියෙන සත්තාහං පමජ්ජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ තං දිස්වා ‘‘සවායං ඉධ මරිස්ස, අතිවිය ගාරුය්හා අභවිස්ස’’න්ති සංවිග්ගහදයා සුවණ්ණපාතියා දිබ්බභොජනස්ස පුරෙත්වා වෙගෙනාගන්ත්වා ‘‘බ්‍රාහ්මණ, ඉදං දිබ්බභොජනං භුඤ්ජා’’ති ආහ. සො තං උල්ලොකෙන්වා ‘‘නාහං භුඤ්ජාමි, උපොසථිකොමිහි’’ති පටික්ඛිපිත්වා තං පුච්ඡන්තො -

‘‘යං ත්වං සුබ්බෙනාභිසමෙක්ඛසෙ මං, භුඤ්ජස්සු හත්තං ඉති මං වදෙසි;
පුච්ඡාමි තං නාරි මහානුභාවෙ, දෙවී නුසි ත්වං උද මානුසි නු’’ති. (ජා.
1.10.42) -

ආහ. සා තස්ස පටිච්චනං දෙන්ති –

“දෙවී අහං සඬ්ඛ මහානුභාවා, ඉධාගතා සාගරචාරිමජ්ඣෙ;
අනුකම්පිකා නො ව පදුට්ඨචිත්තා, තවෙව අත්ථාය ඉධාගතාස්මි.

“ඉධන්තපානං සයනාසනඤ්ච, යානානි නානාවිවිධානි සඬ්ඛ;
සඬ්ඛස්ස ත්‍යාහං පටිපාදයාමි, යං කිඤ්චි තුය්හං මනසාහිපත්ථිත”න්ති. (ජා.
1.10.43-44) –

ඉමා ගාථා අභාසි. තං සුත්වා මහාසත්තො “අයං දෙවධීතා සමුද්දපිට්ඨෙය මය්හං
‘ඉදඤ්චිදඤ්ච දම්මී’ති වදන්ති, යඤ්චෙසා මය්හං දෙන්ති, තම්පි මම පුඤ්ඤෙනෙව, තං
පන පුඤ්ඤං අයං දෙවධීතා ජානාති නු ඛො, උදාහු න ජානාති, පුච්ඡිස්සාමි තාව
න”න්ති චිත්තෙන්වා පුච්ඡන්තො ඉමං ගාථමාහ –

“යං කිඤ්චි ශිට්ඨඤ්ච හුතඤ්ච මය්හං, සඬ්ඛස්ස නො ඉස්සරා ත්වං
සුගත්තෙ;
සුස්සොණි සුඛිභූරු විලග්ගමජ්ඣෙ, කිස්ස මෙ කම්මස්ස අයං විපාකො”ති.
(ජා. 1.10.45);

තත්ථ ශිට්ඨන්ති දානවසෙන යජිතං. හුතන්ති ආහුතපාහුතවසෙන දින්නං.
සඬ්ඛස්ස නො ඉස්සරා ත්වන්ති අම්භාකං පුඤ්ඤකම්මස්ස සඬ්ඛස්ස ත්වං ඉස්සරා,
“අයං ඉමස්ස විපාකො, අයං ඉමස්සා”ති ඛ්‍යාකරිතුං සමත්ථා. සුස්සොණිති
සුන්දරපසනෙ. සුඛිභූරුති සුන්දරෙහි හමුකෙහි උග්‍රුහි ව සමන්නාගතෙ.
විලග්ගමජ්ඣෙති විලග්ගතනුමජ්ඣෙ. කිස්ස මෙති මයා කතකම්මෙසු
කතරකම්මස්ස අයං විපාකො, යෙනාහං අප්පතිට්ඨෙය මහාසමුද්දෙ අප්ප පතිට්ඨං
ලභාමිති.

තං සුත්වා දෙවධීතා “අයං බ්‍රාහ්මණො ‘යං අත්තනා කුසලකම්මං කතං, තං
කම්මං න ජානාති’ති සඤ්ඤාය පුච්ඡති මඤ්ඤෙ, කට්ඨස්සාමි න”න්ති
නාවාහිරුහනදිවසෙ පච්චෙකඛුද්ධස්ස ඡත්තුපාහනදානපුඤ්ඤමෙව තස්ස
කාරණන්ති කට්ඨන්ති –

“සම්මෙ පටෙ බ්‍රාහ්මණ ඵකහික්ඛුං, උග්ගට්ඨපාදං තසිතං කිලන්තං;
පටිපාදයි සඬ්ඛ උපාහනානි, සා දක්ඛිණා කාමදුහා තවජ්ජා”ති. (ජා.
1.10.46) –

ගාථමාහ.

තත්ථ ඵකහික්ඛුන්ති ඵකං පච්චෙකඛුද්ධං සන්ධායාහ. උග්ගට්ඨපාදන්ති
උග්ගහවාලකාය සට්ඨපාදං, විබාධිතපාදන්ති අත්ථො. තසිතන්ති පිපාසිතං. පටිපාදයිති
පටිපාදෙසි යොජෙසි. කාමදුහාති සඬ්ඛකාමදායිකා.

තං සුත්වා මහාසත්තො “එවරුපෙපි නාම අප්පතිට්ඨෙ මහාසමුද්දෙ මයා දින්නං ඡත්තුපාහනදානං මම සබ්බකාමදදං ජාතං අහො සුදින්න” න්ති තුට්ඨවිත්තො –

“සා හොතු නාවා ඵලකූපපන්නා, අනවස්සුතා ඵරකවාතයුත්තා;
අඤ්ඤස්ස යානස්ස න හෙත්ථ භූමි, අප්පෙව මං මොළිනිං පාපයස්සු” ති.
(ජා. 1.10.47) –

ගාථමාහ.

තත්ථ ඵලකූපපන්නාති මහානාවතාය බහුභි ඵලකෙහි උපෙනා.
උදකප්පවෙසනාහාවෙන අනවස්සුතා. සම්මා ගහෙත්වා ගමනකවාතෙන
ඵරකවාතයුත්තා.

දෙවධිතා තස්ස වචනං සුත්වා තුට්ඨහට්ඨා දීඝතො අට්ඨඋසහං විත්ථාරතො
චතුඋසහං ගම්භීරතො වීසතියට්ඨිකං සත්තරතනමයං නාවං මාපෙත්වා
කූපථීයාරිත්තයුත්තාති ඉන්දනීඋරජතසුචණ්ණමයාදිනි නිමිමිනිත්වා සත්තන්නං
රතනානං සුරෙත්වා බ්‍රාහ්මණං ආලිඬිගෙත්වා නාවං ආරොපෙසි, උපට්ඨාකං පනස්ස
න ඔලොකෙසි. බ්‍රාහ්මණො අත්තනා කතකලායාණතො තස්ස පත්තිං අදාසි, සො
අනුමොදි. අථ දෙවධිතා තම්පි ආලිඬිගෙත්වා නාවාය පතිට්ඨාපෙත්වා තං නාවං
මොළිනිනගරං තෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සරෙ ධනං පතිට්ඨාපෙත්වා අත්තනො
වසනට්ඨානමෙව අගමාසි. තෙනාහ භගවා –

“සා තත්ථ විත්තා සුමනා පතීතා, නාවං සුවිත්තං අභිනිමිමිනිත්වා;
ආදාය සඬ්ඛං පුරිසෙන සද්ධිං, උපානයි නගරං සාධුරම්ම” න්ති. (ජා.
1.10.48);

මහාපුරිසස්ස හි විත්තසම්පත්තියා පච්චෙකඛුද්ධස්ස ච නිරොධතො
වුට්ඨිතහාවෙන සත්තසු චෙතනාසු ආදිචෙතනා දිට්ඨධම්මචෙදනීයා අතිඋළාරඵලා ච
ජාතා. ඉදම්පි තස්ස දානස්ස අප්පමත්තඵලන්ති දට්ඨබ්බං. අපරිමාණඵලඤ්ඤි තං
දානං බොධිසම්භාරභූතං. තෙන වුත්තං –

19.

“තෙනෙවාහං සතගුණතො, සුබ්බමාලො සුබ්බධිතො;
අපි ච දානං පරිපුරෙන්නො, ඵවං තස්ස අදාසහ” න්ති.

තත්ථ තෙනාති තතො පච්චෙකඛුද්ධතො, සතගුණතොති සතගුණෙන අහං තදා
සඬ්ඛභූතො සුබ්බමාලො, තස්මා සුබ්බධිතො සුබ්බසංවඬිසො, අපි ච ඵවං සන්තෙපි
දානං පරිපුරෙන්නො, ඵවං මය්හං දානපාරම් පරිපුරෙතූති තස්ස පච්චෙකඛුද්ධස්ස
අත්තනො සරිරුක්ඛං අනපෙක්ඛිත්වා ඡත්තුපාහනං අදාසින්නි අත්තනො
දානජ්ඣාසයස්ස උළාරභාවං සත්ථා පච්චෙදෙසි.

බොධිසත්තොපි යාවජීවං අමිතධනගෙහං අජ්ඣාචසන්තො භියොයාසොමත්තාය දානානි දත්වා සීලානි රක්ඛිත්වා ආයුපරියොසානෙ සපරියො දෙවනගරං පුරෙසි.

තදා දෙවධීතා උප්පලවණ්ණා අහොසි, පුරියො ආනන්දත්ථෙරො, ලොකනාථො සඬබ්බාභමණො.

තස්ස සුචිසුද්ධනිච්චසීලඋපොසථසීලාදිවසෙන සීලපාරමී දානසීලාදීනං පටිපක්ඛතො නික්ඛන්තත්තා කුසලධම්මවසෙන නෙක්ඛම්මපාරමී, දානාදිනිජ්ඣාදනත්ථං අබ්භුස්සහනවසෙන තථා මහාසමුද්දතරණවායාමවසෙන ච වීරියපාරමී, තදත්ථං අධිවාසනඛන්තිවසෙන ඛන්තිපාරමී, පටිඤ්ඤානුරූපජ්ජපිපත්තියා සච්චපාරමී, සබ්බත්ථ අවලසමාදානාධිට්ඨානවසෙන අධිට්ඨානපාරමී, සබ්බසත්තෙසු භික්ඛාසයවසෙන මෙත්තාපාරමී, සත්තසම්බාරකතවිජ්ජකාරෙසු මජ්ඣන්තභාවජ්ජපත්තියා උපෙක්ඛාපාරමී, සබ්බපාරමීනං උපකාරානුපකාරෙ ධම්මෙ ජානිත්වා අනුපකාරෙ ධම්මෙ පහාය උපකාරධම්මෙසු පවත්තාපනපුරෙවරා සහජාතා ච උපායකොසල්ලභූතා පඤ්ඤා පඤ්ඤාපාරමීති ඉමාපි පාරමියො ලබ්භන්ති.

දානජ්ඣාසයස්ස පන අතිඋළාරභාවෙන දානපාරමීවසෙන දෙසනා පවත්තා. යස්මා චෙත්ථ දස පාරමියො ලබ්භන්ති, තස්මා හෙට්ඨා චූත්තා මහාකරුණාදෙයො බොධිසත්තගුණා ඉධාපි යථාරහං නිද්ධාරෙතබ්බා. තථා අත්තනො භොගසුඛං අනපෙක්ඛිත්වා මහාකරුණාය “දානපාරමීං පුරෙස්සාමී”ති දානසම්භාරසංභරණත්ථං සමුද්දතරණං, තත්ථ ච සමුද්දපතිතස්සපි උපොසථාධිට්ඨානං, සීලඛණ්ඩහයෙන දෙවධීතායපි උපගතාය ආභාරානාභරණන්ති එවමාදෙයො මහාසත්තස්ස ගුණා වෙදිතබ්බා. ඉදානි චක්ඛමානෙසු සෙසවරිතෙසු ඉමීනාව නයෙන ගුණනිද්ධාරණං වෙදිතබ්බං. තත්ථ තත්ථ විසෙසමත්තමෙව චක්ඛාම. තෙනෙනං චූච්චති –

“එවං අච්ඡරියා හෙතෙ, අබ්භූතා ච මහෙසිනො...පෙ....; පගෙවානුකිරියා තෙසං, ධම්මස්ස අනුධම්මතො”ති.

සඬබ්බාභමණවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. කුරුරාජවරියාවණ්ණනා

20.

තතියෙ ඉන්ද්‍රපත්ථෙ පුරුක්කමෙති ඉන්ද්‍රපත්ථනාමකෙ කුරුරට්ඨස්ස පුරවරෙ උත්තමනගරෙ. රාජානි ධම්මෙන සමෙන චතුභි සඬගහවත්ථුභි පරිසං රඤ්ජෙතීති රාජා. කුසලෙ දසහුපාගතොති කුසලෙහි දසභි සමන්තාගතො, දානාදීහි දසභි පුඤ්ඤකිරියවත්ථුභි, දසභි කුසලකම්මපථෙහි වා යුත්තොති අත්ථො.

21. කලිඨගරට්ඨවිසයාති කලිඨගරට්ඨසඛ්ඛාතවිසයා. බ්‍රාහ්මණා උපගක්ඡ්‍ය
 මන්ති කලිඨගරාජෙන උයොයාජිතා අට්ඨ බ්‍රාහ්මණා මං උපසඬකමිංසු.
 උපසඬකමිත්වා ච පන ආයාචුං මං හත්ථිනාගන්ති හත්ථිභූතං මහානාගං මං
 ආයාචිංසු. ධක්ඛන්ති ධනායිතබ්බසිරිසොහග්ගප්පත්තං ලක්ඛණසම්පන්නං.
 මඬගලසම්මතන්ති තායයෙව ලක්ඛණසම්පන්නියා මඬගලං අභිවුඩ්ඪිකාරණන්ති
 අභිසම්මතං ජනෙහි.

22. අවුට්ඨිකොති වස්සරහිතො. දුබ්භික්ඛොති දුල්ලහභොජනො. ඡාතකො
 මහාති මහති ජිසවිජාබාධා වත්තතීති අත්ථො. දදාහීති දෙහි. නීලන්ති නීලවණ්ණං.
 අක්ඛන්තසව්භයන්ති අක්ඛන්තසද්දෙන අවිහාතබ්බං, අක්ඛන්තනාමකන්ති අත්ථො. ඉදං
 වුත්තං හොති – අම්භාකං කලිඨගරට්ඨං අවුට්ඨිකං, තෙන ඉදාති මහාදුබ්භික්ඛං
 තත්ථ මහන්තං ඡාතකභයං උප්පන්නං, තස්ස වූපසමත්ථාය ඉමං
 අක්ඛන්තගිරිසඬකාසං තුය්හං අක්ඛන්තනාමකං මඬගලහත්ථිං දෙහි, ඉමස්මික්ඛන්ති තත්ථ
 නීතෙ දෙවො වස්සිස්සති, තෙන තං සබ්බභයං වූපසම්මිස්සතීති. තත්‍රායං
 අනුපුබ්බිකථා –

අතීතෙ කුරුරට්ඨෙ ඉන්ද්‍රපත්ථනගරෙ බොධිසත්තො කුරුරාජස්ස
 අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගහෙත්වා අනුපුබ්බෙන වික්ඛ්‍යාතං පත්තො,
 තක්කසිලං ගන්ත්වා යොගවිහිතාති සිප්පායතනාති විජ්ජාට්ඨානාති ච උග්ගහෙත්වා
 පච්චාගතො පිතරා උපරජ්ජෙ යපිතො, අපරභාගෙ පිතු අච්චයෙන රජ්ජං පත්වා දස
 රාජධම්මෙ අකොපෙත්තො ධම්මෙන රජ්ජං කාරොසි ධනක්ඛ්‍යො නාම නාමෙන.
 සො චතුස්ස නගරද්වාරෙස්ස නගරමජ්ජෙ නිවෙසනද්වාරෙති ඡ දානසාලායො
 කාරෙත්වා දෙවසිකං ඡසතසහස්සං ධනං විස්සජ්ජෙත්තො සකලජම්බුදීපං
 උන්නඬගලං කත්වා දානං අදාසි. තස්ස දානජ්ඣාසයතා දානාහිරති සකලජම්බුදීපං
 පත්ථරි.

තස්මිං කාලෙ කලිඨගරට්ඨෙ දුබ්භික්ඛභයං ඡාතකභයං රොගභයන්ති තීණි
 භයාති උප්පජ්ජිංසු. සකලරට්ඨවාසිනො දන්තපුරං ගන්ත්වා රාජභවනද්වාරෙ
 උක්කුට්ඨිමකංසු “දෙවං වස්සාපෙහි දෙවා”ති. රාජා තං සුත්වා “කිංකාරණා එතෙ
 විරවන්ති”ති අමච්චෙ පුච්ඡි. අමච්චා රක්ඛෙඤ්ඤා තමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා
 පොරාණකරාජානො දෙවෙ අවස්සන්තෙ කිං කරොන්තිති. “දෙවො වස්සතු”ති
 දානං දත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය සමාදින්නසීලා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා දබ්බසන්ථරෙ
 සත්තාහං නිපජ්ජන්තිති. තං සුත්වා තථා අකාසි. දෙවො න වස්සි, එවං රාජා අහං
 මයා කත්තබ්බකිච්චං අකාසිං, දෙවො න වස්සති, කින්ති කරොමාති. දෙව,
 ඉන්ද්‍රපත්ථනගරෙ ධනක්ඛ්‍යස්ස නාම කුරුරාජස්ස මඬගලහත්ථිමිහි ආතීතෙ දෙවො
 වස්සිස්සතීති. සො රාජා බලවාහනසම්පන්නො දුප්පසහො, කථමස්ස හත්ථිං
 ආනෙස්සාමාති. මහාරාජ, තෙන සද්ධිං යුද්ධකිච්චං නත්ථි, දානජ්ඣාසයො සො
 රාජා දානාහිරතො යාවිතො සමානො අලඬකතසිසම්පි ඡින්දිත්වා පසාදසම්පන්නාති
 අක්ඛන්ති උප්පාටෙත්වා සකලරජ්ජමිපි නියයාතෙත්වා දදෙය්‍ය, හත්ථිමිහි
 වත්තබ්බමෙව නත්ථි, අවස්සං යාවිතො සමානො දස්සතීති. කෙ පන යාවිතුං

සමත්ථාති? බ්‍රාහ්මණා, මහාරාජාති. රාජා අට්ඨ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා සක්කාරසම්මානං කත්වා පරිබ්බයං දත්වා හත්ථියාවනත්ථං පෙසෙසි. තෙ සබ්බත්ථ ඵකරත්තිවාසෙන තුරිතගමනං ගන්ත්වා කතිපාහං නගරද්වාරෙ දානසාලාසු භුඤ්ජන්තා සරිරං සන්තප්පෙත්වා රඤ්ඤො දානග්ගං ආගමනපටෙ කාලං ආගමයමානා පාවිනද්වාරෙ අට්ඨංසු.

බොධිසත්තොපි පාතොව න්හානානුලිත්තො සබ්බාලඤ්ඤාකාරජපටිමණ්ඩිතො අලඤ්ඤාකාරවරාජානුබන්ධගතො මහත්තෙන රාජානුභාවෙන දානසාලං ගන්ත්වා ඔතරිත්වා සත්තට්ඨජනානං සහත්ථෙන දානං දත්වා “ඉමිනාව නිහාරෙන දෙථා” ති වත්වා හත්ථීං අභිරුහිත්වා දක්ඛිණද්වාරං අගමාසි. බ්‍රාහ්මණා පාවිනද්වාරෙ ආරක්ඛස්ස බලවතාය ඔකාසං අලහිත්වා දක්ඛිණද්වාරං ගන්ත්වා රාජානං ආගච්ඡන්තං උල්ලොකයමානා ද්වාරතො නාතිදුරෙ උන්නතට්ඨානෙ යීතා සම්පත්තං රාජානං හත්ථෙ උක්ඛිපිත්වා ජයාපෙසුං. රාජා වජිරඤ්ඤාසෙන වාරණං නිවත්තෙත්වා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා තෙ බ්‍රාහ්මණෙ “කිං ඉච්ඡා” ති ප්‍රචිඡි. බ්‍රාහ්මණා “කලිඨගරට්ඨං දුබ්භික්ඛහයෙන ඡාතකහයෙන රොගහයෙන ව උපද්ද්ධං. සො උපද්දෙවො ඉමස්මිං තව මඬගලහත්ථිමහි නිතෙ වූපසම්මිස්සති. තස්මා ඉමං අඤ්ජනවණ්ණං නාගං අම්භාකං දෙහී” ති ආහංසු. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ “කලිඨගරට්ඨවිසයා...පෙ.... අඤ්ජනසවිහය” ති. තස්සත්ථො වුත්තො ඵව.

අථ බොධිසත්තො “න මෙතං පතිරුපං, යං මෙ යාවකානං මනොරථවිසානො සියා, මය්හඤ්ඤා සමාදානහෙදො සියා” ති හත්ථික්ඛන්ධතො ඔතරිත්වා “සවෙ අනලඤ්ඤාකාරට්ඨානං අත්ථී, අලඤ්ඤාකාරිත්වා දස්සාමි” ති සමන්තතො ඔලොකෙත්වා අනලඤ්ඤාකාරට්ඨානං අදිස්වා සොණ්ඩාය නං ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණානං හත්ථෙසු ඨපෙත්වා රතනභිඬ්ගාරෙන පුප්ඵගන්ධවාසිතං උදකං පාතෙත්වා අදාසි. තෙන වුත්තං –

23.

“න මෙ යාවකමනුප්පත්තෙ, පටික්ඛෙපො අනුච්ඡවො;
මා මෙ භිජ්ජි සමාදානං, දස්සාමි විපුලං ගජං.

24.

“නාගං ගහෙත්වා සොණ්ඩාය, භිඬ්ගාරෙ රතනාමයෙ;
ජලං හත්ථෙ ආකිරිත්වා, බ්‍රාහ්මණානං අදං ගජ” ති.

තත්ථ යාවකමනුප්පත්තෙති යාවකෙ අනුප්පත්තෙ. අනුච්ඡවොති අනුච්ඡවිකො පතිරුපො. මා මෙ භිජ්ජි සමාදානන්ති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණත්ථාය සබ්බස්ස යාවකස්ස සබ්බං අනවජ්ජං ඉච්ඡිතං දදන්තො දානපාරමිං පුරෙස්සාමිති යං මය්හං සමාදානං, තං මා භිජ්ජි. තස්මා දස්සාමි විපුලං ගජන්ති මහන්තං ඉමං මඬගලහත්ථී. දස්සාමිති. අදන්ති අදාසිං.

25.

තස්මිං පන හත්ථිමිහි දින්නෙ අමච්චා බොධිසත්තං එතදවොචුං - “කස්මා, මහාරාජ, මඬගලහත්ථිං දදන්ථ, නනු අඤ්ඤා හත්ථි දාතබ්බො, රඤ්ඤා නාම එවරුපො ඔපවය්හො මඬගලහත්ථි ඉස්සරියං අභිවිජයඤ්ච ආකඬ්ඛන්තෙන න දාතබ්බො”ති. මහාසත්තො යං මං යාවකා යාවන්ති, තදෙව මයා දාතබ්බං, සවෙ පන මං රජ්ජං යාවෙය්හං, රජ්ජමිපි තෙසං දදෙය්හං, මය්හං රජ්ජතොපි ජීවිතතොපි සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණමෙව පියතරං, තස්මා තං හත්ථිං අදාසින්ති ආහ. තෙන චුත්තං “තස්ස නාගෙ පදින්නමිහි”තිආදි. තත්ථ තස්සාති තස්ස තෙන, තස්මිං නාගෙ හත්ථිමිහි දින්නෙ.

26. මඬගලසම්පන්නන්ති මඬගලගුණෙහි සමන්තාගතං. සඬගාමවිජයුත්තමන්ති සඬගාමවිජයා උත්තමං, සඬගාමවිජයෙ වා උත්තමං පධානං පවරං නාගං. කිං තෙ රජ්ජං කරිස්සති තස්මිං නාගෙ අපගතෙ තව රජ්ජං කිං කරිස්සති, රජ්ජකිච්චං න කරිස්සති, රජ්ජමිපි අපගතමෙවාති දස්සෙති.

27. රජ්ජමිපි මෙ දදෙ සබ්බන්ති තිට්ඨතු නාගො තිරච්ඡානගතො, ඉදං මෙ සබ්බං කුරුරට්ඨමිපි යාවකානං දදෙය්හං. සරිරං දජ්ජමත්තනොති රජ්ජෙපි වා කිං වත්තබ්බං, අත්තනො සරිරමිපි යාවකානං දදෙය්හං, සබ්බොපි හි මෙ අජ්ඣන්තිකබාහිරො පරිග්ගහො ලොකහිතත්ථමෙව මයා පරිච්චන්තො. යස්මා සබ්බඤ්ඤානං පියං මය්හං සබ්බඤ්ඤානා ව දානපාරමිං ආදිං කත්වා සබ්බපාරමියො අපුරෙන්නෙන න සක්කා ලද්ධං, තස්මා නාගං අදාසිං අහන්ති දස්සෙති.

එවමිපි තස්මිං නාගෙ ආතීතෙ කලිඬගරට්ඨෙ දෙවො න වස්සතෙව. කලිඬගරාජා “ඉදානිපි න වස්සති, කිං නු බො කාරණං”න්ති පුච්ඡන්වා “කුරුරාජා ගරුධම්මෙ රක්ඛති, තෙනස්ස රට්ඨෙ අන්වද්ධමාසං අනුදසාහං දෙවො වස්සති, රඤ්ඤා ගුණානුභාවො එස, න ඉමස්ස තිරච්ඡානගතස්සා”ති ජානින්වා “මයමිපි ගරුධම්මෙ රක්ඛිස්සාම, ගච්ඡථ ධනඤ්චයකොරධාස්ස සන්තිකෙ තෙ සුවණ්ණපට්ටෙ ලිබාපෙත්වා ආනෙථා”ති අමච්චෙ පෙසෙසි. ගරුධම්මා චූච්චන්ති පඤ්ච සිලානි, තානි බොධිසත්තො සුපරිසුද්ධානි කත්වා රක්ඛති, යථා ව බොධිසත්තො. එවමස්ස මාතා අග්ගමහෙසී, කනිට්ඨභාතා උපරාජා, පුරොහිතො බ්‍රාහ්මණො, රජ්ජග්ගාහකො අමච්චො, සාරථී සෙට්ඨී, දොණමාපකො දොචාරිකො, නගරසොහිතී වණ්ණදාසීති. තෙන චුත්තං -

“රාජා මාතා මහෙසී ච, උපරාජා පුරොහිතො;
රජ්ජග්ගාහො සාරථී සෙට්ඨී, දොණො දොචාරිකො තථා;
ගණිකා තෙ එකාදස, ගරුධම්මෙ පතිට්ඨිතා”ති.

තෙ අමච්චා බොධිසත්තං උපසඬකමින්වා වන්දිත්වා තමත්ථං ආරොචෙසුං. මහාසත්තො “මය්හං ගරුධම්මෙ කුක්කුච්චං අත්ථි, මාතා පන මෙ සුරක්ඛිතං රක්ඛති, තස්සා සන්තිකෙ ගණ්හථා”ති වත්වා තෙහි “මහාරාජ, කුක්කුච්චං නාම සික්ඛාකාමස්ස සල්ලෙඛවුත්තිතො හොති, දෙථ නො”ති යාචිතො “පාණො න

හත්තබ්බො, අදින්නං න ආදාතබ්බං, කාමෙසුමිච්ඡාචාරො න චරිතබ්බො, මුසා න හණිතබ්බං, මජ්ජං න පාතබ්බං”න්ති සුවණ්ණපට්ටෙ ලිඛාපෙත්වා “එවං සන්තෙපි මාතු සන්තිකෙ ගණ්හථා”ති ආහ.

දුතා රාජානං චන්දිත්වා තස්සා සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙවි, තුමිහෙ කිර ගරුධම්මං රක්ඛං, තං නො දෙථා”ති වදිංසු. බොධිසත්තස්ස මාතාපි තට්ඨ අත්තනො කුක්කුච්චස්ස අත්ථිභාවං චත්ථාව තෙහි යාවිතා අදාසි. තථා මහෙසිආදයොපි. තෙ සබ්බෙසම්පි සන්තිකෙ සුවණ්ණපට්ටෙ ගරුධම්මෙ ලිඛාපෙත්වා දන්තපුරං ගන්ත්වා කලිඬගරඤ්ඤො දත්වා තං පවත්තිං ආරොචෙසුං. සොපි රාජා තස්මිං ධම්මෙ චත්තමානො පඤ්ච සිලානි පුරෙසි. තතො සකලකලිඬගරට්ඨෙ දෙවො වස්සි. තිණි හයානි වූපසන්තානි. රට්ඨං බෙමං සුභික්ඛං අහොසි. බොධිසත්තො යාවජීවං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සපරිසො සග්ගපුරං පුරෙසි.

තදා ගණිකාදයො උප්පලවණ්ණාදයො අහෙසුං. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“ගණිකා උප්පලවණ්ණා, පුණ්ණො දොචාරිකො තදා;
රජ්ජුග්ගාහො ච කච්චානො, දොණමාපකො ච කොලිතො.

“සාරිපුත්තො තදා සෙට්ඨී, අනුරුද්ධො ච සාරථී;
බ්‍රාහ්මණො කස්සපො ථෙරො, උපරාජානන්දපණ්ඩිතො.

“මහෙසි රාහුලමාතා, මායාදෙවී ජනෙත්තිකා;
කුරුරාජා බොධිසත්තො, එවං ධාරෙථ ජාතක”න්ති. (ධ. ප. අට්ඨ. 2.361
හංසසාතකභික්ඛුවත්ථු);

ඉධාපි නෙක්ඛම්මපාරමිආදයො සෙසධම්මා ච චුත්තනායෙනෙව නිද්ධාරෙතබ්බාති.

කුරුරාජචරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. මහාසුදස්සනචරියාවණ්ණනා

28. චතුත්ථෙ කුසාවතීම්හි නගරෙති කුසාවතීනාමකෙ නගරෙ, යස්මිං යානෙ එතරහි කුසිනාරා නිවිට්ඨා. මහීපතීති ඛත්තියො, නාමෙන මහාසුදස්සනො නාම. චක්කවත්තීති චක්කරතනං චත්තෙති චතුහි වා සම්පත්තිචක්කෙහි චත්තති, තෙහි ච පරං පවත්තෙති, පරහිතාය ච ඉරියාපථචක්කානං චත්තො එතස්මිං අත්ථිතිපි චක්කවත්තී. අථ වා චතුහි අච්ඡරියධම්මෙහි සඬගහවත්ථුහි ච සමන්තාගතෙන, පරෙහි අනභිභවතීයස්ස අනතික්කමනීයස්ස ආණාසඬබ්බාතස්ස චක්කස්ස චත්තො එතස්මිං අත්ථිතිපි චක්කවත්තී. පරිණායකරතනපුබ්බඬගමෙන හත්ථීරතනාදිපමුඛෙන මහාබලකායෙන පුඤ්ඤානුභාවනිබ්බත්තෙන කායබලෙන ච සමන්තාගතත්තා මහබ්බලො. යදා ආසින්ති සම්බන්ධො. තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා –

අතීතෙ කිර මහාපුරියො සුදස්සනත්තභාවතො තතියෙ අත්තභාවෙ ගහපතිකුලෙ නිබ්බත්තො ධරමානකස්ස බුද්ධස්ස සාසනෙ එකං ථෙරං අරඤ්ඤවාසං වසන්තං අත්තනො කම්මෙන අරඤ්ඤං පට්ටියො රුක්ඛමුලෙ නිසින්තං දිස්වා ‘‘ඉධ මයා අයාස්ස පණ්ණසාලං කාතුං වට්ටති’’ති චින්තෙත්වා අත්තනො කම්මං පහාය දබ්බසම්භාරං ඡින්දිත්වා නිවාසයොග්ගං පණ්ණසාලං කත්වා ද්වාරං යොජෙත්වා කට්ඨත්ථරණං කත්වා ‘‘කරිස්සති නු බො පරිභොගං, න නු බො කරිස්සති’’ති එකමන්තෙ නිසිදි. ථෙරො අත්තොගාමතො ආගන්ත්වා පණ්ණසාලං පටිසිත්වා කට්ඨත්ථරණෙ නිසිදි. මහාසත්තොපි නං උපසඬකමිත්වා ‘‘ථාසුකා, හන්තෙ, පණ්ණසාලා’’ති පුච්ඡි. ථාසුකා, හද්දමුබ, පබ්බජිතසාරුජ්ජාති. වසිස්සථ, හන්තෙ, ඉධාති? ආම, උපාසකාති. සො අධිවාසනාකාරෙතෙව ‘‘වසිස්සති’’ති ඤත්වා ‘‘නිබ්ද්ධං මය්හං සරද්ධාරං ආගන්තබ්බ’’න්ති පටිජානාපෙත්වා නිව්චං අත්තනො සරෙයෙව හත්තවිස්සග්ගං කාරාපෙසි. සො පණ්ණසාලායං කටසාරකං පත්ථරිත්වා මඤ්චපීඨං පඤ්ඤපෙසි, අපස්සෙනං නික්ඛිපි, පාදකඨලිකං යපෙසි, පොක්ඛරණිං බණි, වඩ්ඤාමං කත්වා වාලුකං ඔකිරි, පරිස්සයවිනොදනත්ථං පණ්ණසාලං කණ්ටකවතියා පරික්ඛිපි, තථා පොක්ඛරණිං වඩ්ඤාමඤ්ච. තෙසං අත්තොවතිපරියන්තෙ තාලපන්තියො රොපෙසි. එවමාදිනා ආවාසං නිට්ඨාපෙත්වා ථෙරස්ස තිව්වරං ආදිං කත්වා සබ්බං සමණපරික්ඛාරං අදාසි. ථෙරස්ස හි තදා බොධිසත්තෙන තිව්වරපිණ්ඩපාතපත්තථාලකපරිස්සාවනධමකරණපරිභොගභාජනජත්තුපාහනඋදක තුම්බසුචිකත්තර- යට්ඨිආරකණ්ටකපිඵලිනබ්විජෙදනපදිපෙයාදි පබ්බජිතානං පරිභොගජාතං අදින්තං නාම නාහොසි. සො පඤ්ච සීලානි රක්ඛන්තො උපොසථං කරොන්තො යාවජීවං ථෙරං උපට්ඨති. ථෙරො තත්ථෙව වසන්තො අරහත්තං පත්වා පරිනිබ්බාසි.

29. බොධිසත්තොපි යාවතායුකං පුඤ්ඤං කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා තතො චුතො මනුස්සලොකං ආගච්ඡන්තො කුසාවතියා රාජධානියා නිබ්බත්තිත්වා මහාසුදස්සනො නාම රාජා අහොසි වක්කවත්ති. තස්සිස්සරියානුභාවො ‘‘භූතපුබ්බං, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො නාම අහොසි බත්තියො මුද්ධාවසිත්තො’’තිආදිනා (දී. නි. 2.242) නයෙන සුත්තෙ ආගතො එව. තස්ස කිර චතුරාසීති නගරසහස්සානි කුසාවතීරාජධානිජ්ජමුබානි, චතුරාසීති පාසාදසහස්සානි ධම්මපාසාදජ්ජමුබානි, චතුරාසීති කුටාගාරසහස්සානි මහාබ්බුහකුටාගාරජ්ජමුබානි, තානි සබ්බානි තස්ස ථෙරස්ස කතාය එකිස්සා පණ්ණසාලාය නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තානි, චතුරාසීති පල්ලඬකසහස්සානි නාගසහස්සානි අස්සසහස්සානි රථසහස්සානි තස්ස දින්තස්ස මඤ්චපීඨස්ස, චතුරාසීති මණ්ඩසහස්සානි තස්ස දින්තස්ස පදිපස්ස, චතුරාසීති පොක්ඛරණිසහස්සානි එකපොක්ඛරණියා, චතුරාසීති ඉත්ථිසහස්සානි පුත්තසහස්සානි ගහපතිසහස්සානි ව පත්තථාලකාදිපරිභොගාරහස්ස පබ්බජිතපරික්ඛාරදානස්ස, චතුරාසීති ධෙනුසහස්සානි පඤ්චගොරසදානස්ස, චතුරාසීති වත්ථකොට්ඨසහස්සානි නිවාසනපාරුපනදානස්ස, චතුරාසීති ථාලිපාකසහස්සානි භොජනදානස්ස නිස්සන්දෙන නිබ්බත්තානි. සො සත්තහි රතනෙහි චතුහි ඉද්ධිහි ව සමන්තාගතො රාජාධිරාජා හුත්වා සකලං සාගරපරියන්තං

පථවිමණ්ඩලං ධම්මෙන අභිවිජ්ජි අජ්ඣාචසන්තො අනෙකසතෙසු යානෙසු දානසාලායො කාරෙත්වා මහාදානං පට්ඨපෙසි. දිවසස්ස තික්ඛත්තුං නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි “යො යං ඉච්ඡති, සො දානසාලාසු ආගන්ත්වා තං ගණ්භාතු” ති. තෙන චුත්තං “තත්ථාහං දිවසෙ තික්ඛත්තුං, සොසාපෙම් තභිං තභි”න්තිආදි.

තත්ථ තත්ථාති තස්මිං නගරෙ. “තදාහ”න්තිපි පායො, තස්ස තදා අහං, මහාසුදස්සනකාලෙති අත්ථො. තභිං තභින්ති තස්මිං තස්මිං යානෙ, තස්ස තස්ස පාකාරස්ස අන්තො ව ඛභි වාති අත්ථො. කො කිං ඉච්ඡතිති බ්‍රාහ්මණාදීසු යො කොච්ඡන්තො අන්තාදීසු දෙය්‍යධම්මෙසු යං කිඤ්චි ඉච්ඡති. පත්ථෙතීති තස්සෙව වෙච්චනං. කස්ස කිං දීයතු ධනන්ති අනෙකචාරං පරියායන්තරෙහි ව දානසොසනාය පවත්තිතභාවදස්සනත්ථං චුත්තං, එතෙන දානපාරමියා සරූපං දස්සෙති. දෙය්‍යධම්මපටිග්ගාහකච්ඡපරහිතා හි බොධිසත්තානං දානපාරමීති.

30. ඉදානි දානසොසනාය තස්ස තස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස අනුච්ඡවිකපුග්ගලපරිකිත්තනං දස්සෙතුං “කො ඡාතකො”න්තිආදි චුත්තං.

තත්ථ ඡාතකොති ජීසවිජිතො. තසිතොති පිපාසිතො. කො මාලං කො විලෙපනන්තිපි “ඉච්ඡති” ති පදං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. නග්ගොති වත්ථවිකලො, වත්ථෙන අත්ථිකොති අධිජ්ජායො. පරිදභිස්සතීති නිවාසිස්සති.

31. කො පථෙ ඡත්තමාදෙතීති කො පථිකො පථෙ මග්ගෙ අත්තනො වස්සවාතාතපරක්ඛණත්ථං ඡත්තං ගණ්භාති, ඡත්තෙන අත්ථිකොති අත්ථො. කොපාහනා මුදු සුභාති දස්සනීයතාය සුභා සුඛසම්ඵස්සතාය මුදු උපාහනා අත්තනො පාදානං චක්ඛුනඤ්ච රක්ඛණත්ථං. කො ආදෙතීති කො තාහි අත්ථිකොති අධිජ්ජායො. සායඤ්ච පාතො වාති එත්ථ ව-සද්දෙන මජ්ඣන්තිකෙ වාති ආහරිත්වා වත්තබ්බං. “දිවසෙ තික්ඛත්තුං සොසාපෙම්” ති හි චුත්තං.

32. න තං දසසු යානෙසුති තං දානං න දසසු යානෙසු පටියත්තන්ති යොජනා. නපි යානසතෙසු වා පටියත්තං, අපි ව බො අනෙකසතෙසු යානෙසු පටියත්තං. යාවකෙ ධනන්ති යාවකෙ උද්දිස්ස ධනං පටියත්තං උපක්ඛටං. ද්වාදසයොජනායාමෙ හි නගරෙ සත්තයොජනවිත්ථතෙ සත්තසු පාකාරන්තරෙසු සත්ත තාලපන්තිපරික්ඛෙපා, තාසු තාලපන්තීසු චතුරාසීති පොක්ඛරණිසහස්සාති පාටියෙක්කං පොක්ඛරණිතීරෙ මහාදානං පට්ඨපිතං. චුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා –

“පට්ඨපෙසි බො, ආනන්ද, රාජා මහාසුදස්සනො තාසං පොක්ඛරණීනං තීරෙ එවරූපං දානං අන්තං අන්තත්ථිකස්ස, පානං පානත්ථිකස්ස, වත්ථං වත්ථත්ථිකස්ස, යානං යානත්ථිකස්ස, සයනං සයනත්ථිකස්ස, ඉත්ථිං ඉත්ථිත්ථිකස්ස, හිරඤ්ඤං හිරඤ්ඤත්ථිකස්ස, සුවණ්ණං සුවණ්ණත්ථිකස්සා” ති (දී. නි. 2.254).

33. තත්ථායං දානස්ස පවත්තිතාකාරො – මහාපුරිසො හි ඉත්ථිනාඤ්ච පුරිසානාඤ්ච අනුච්ඡවිකෙ අලඬිකාරෙ කාරෙත්වා ඉත්ථිමත්තමෙව තත්ථ පරිවාරවසෙන සෙසඤ්ච සබ්බං පරිච්චාගවසෙන යපෙත්වා “රාජා මහාසුදස්සනො දානං දෙති, තං යථාසුඛං පරිභුඤ්ජා”ති හෙරිං වරාපෙසි. මහාජනා පොක්ඛරණිකීරං ගන්ත්වා න්හත්වා වත්ථාදිති නිවාසෙත්වා මහාසම්පත්තිං අනුභවිත්වා යෙසං තාදිසානි අත්ථි, තෙ පහාය ගච්ඡන්ති. යෙසං නත්ථි, තෙ ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති. යෙ හත්ථියානාදීසුපි නිසිදිත්වා යථාසුඛං විවරිත්වා වරසයනෙසුපි සයිත්වා සම්පත්තිං අනුභවිත්වා ඉත්ථිහිපි සද්ධිං සම්පත්තිං අනුභවිත්වා සත්තවිධරතනපසාධනානි පසාධෙත්වා සම්පත්තිං අනුභවිත්වා යං යං අත්ථිකා, තං තං ගහෙත්වා ගච්ඡන්ති, අනත්ථිකා ඔහාය ගච්ඡන්ති. තම්පි දානං උට්ඨාය සමුට්ඨාය දෙවසිකං දීයතෙව. තදා ජම්බුදීපවාසීනං අඤ්ඤං කම්මං නත්ථි, දානං පරිභුඤ්ජන්තා සම්පත්තිං අනුභවන්තා විවරන්ති. න තස්ස දානස්ස කාලපරිච්ඡේදො අහොසි. රත්තිඤ්චාපි දිවාපි යදා යදා අත්ථිකා ආගච්ඡන්ති, තදා තදා දීයතෙව. එවං මහාපුරිසො යාවජීවං සකලජම්බුදීපං උන්නඩගලං කත්වා මහාදානං පවත්තෙසි. තෙන වුත්තං “දිවා වා යදි වා රත්තිං, යදි එති වනිබ්බකො”තිආදි.

තත්ථ දිවා වා යදි වා රත්තිං, යදි එතීති එතෙනස්ස යථාකාලං දානං දස්සෙති. යාවකානාඤ්චි ලාභාසාය උපසඩ්ධිකමනකාලො එව බොධිසත්තානං දානස්ස කාලො නාම. වනිබ්බකොති යාවකො. ලද්ධා යදිච්ඡකං හොගන්ති එතෙන යථාහිරුචිතං දානං. යො යො හි යාවකො යං යං දෙය්‍යාධම්මං ඉච්ඡති, තස්ස තස්ස තංතදෙව බොධිසත්තො දෙති. න තස්ස මහග්ගදුල්ලභාදිභාවං අත්තනො උපරොධං චිත්තෙසි. පුරහත්ථොව ගච්ඡති එතෙන යාවදිච්ඡකං දානං දස්සෙති, යත්තකඤ්චි යාවකා ඉච්ඡන්ති, තත්තකං අපරිභාපෙත්වා මහාසත්තො දෙති උළාරජ්ඣාසයනාය ව මහිද්ධිකතාය ව.

34. “යාවජීවික”න්ති එතෙන දානස්ස කාලපරියන්තාභාවං දස්සෙති. සමාදානතො පට්ඨාය හි මහාසත්තා යාවපාරිපූරි වෙමජ්ඣෙකං න කාලපරිච්ඡේදං කරොන්ති, බොධිසම්භාරසම්භරණෙ සඩ්ධිකොවාහාවෙන අන්තරන්තරා අවොසානාපත්තිතො මරණෙනපි අනුපච්ඡේදො එව, තතො පරම්පි තථෙව පටිපජ්ජනතො, “යාවජීවික”න්ති පන මහාසුදස්සනවරිතස්ස වසෙන වුත්තං. නපාහං දෙස්සං ධනං දම්මීති ඉදං ධනං නාම මය්හං න දෙස්සං අමනාපන්ති එවරූපං මහාදානං දෙන්නො ගෙහතො ව ධනං නීහරාපෙමි. නපි නත්ථි නිවයො මයීති මම සම්පෙ ධනනිවයො ධනසඩ්ධිගහො නාපි නත්ථි, සල්ලෙඛවුත්තිසමණො විය අසඩ්ධිගහොපි න හොමීති අත්ථො. ඉදං යෙන අජ්ඣාසයෙන තස්සිදං මහාදානං පවත්තිතං, තං දස්සෙතුං වුත්තං.

35. ඉදානි තං උපමාය විභාවෙතුං “යථාපි ආතුරො නාමා”තිආදිමාහ. තත්ථිදං උපමාසංසන්දනෙන සද්ධිං අත්ථදස්සනං – යථා නාම ආතුරො රොගාහිභූතො පුරිසො රොගතො අත්තානං පරිමොචෙතුකාමො ධනෙන හිරඤ්ඤසුචණ්ණාදිනා

වෙජ්ජං තිකිච්ඡකං තජ්ජෙත්වා ආරාධෙත්වා යථා විධි පටිපජ්ජන්තො තතො රොගතො විමුච්චති.

36. තථෙව ඵචමෙව අහමි අට්ඨන්තං සකලලොකං කිලෙසරොගතො සකලසංසාරදුක්ඛරොගතො ච පරිමොචෙතුකාමො තස්ස තතො පරිමොචනස්ස අයං සබ්බසාපතෙයාපරිච්චාගො දානපාරමිඋපායොති ඡානමානො බුද්ධිමානො අසෙසතො දෙයාධම්මස්ස පටිග්ගාහකානඤ්ච වසෙන අනවසෙසතො මහාදානස්ස වසෙන සත්තානං අජ්ඣාසයං පරිපුරෙතුං අත්තතො ච න මය්හං දානපාරමි පරිපුණ්ණා, තස්මා උභාමනන්ති පවත්තං උභං මනං පුරයිතුං පවත්තයිතුං වනිබ්බකො යාවකො අදාසිං තං දානං ඵවරූපං මහාදානං දදාමි, තඤ්ච ඛො තස්මිං දානධම්මෙ තස්ස ච ඵලෙ නිරාලයො අනපෙක්ඛො අපච්චාසො කිඤ්චිපි අපච්චාසිසමානො කෙවලං සම්බොධිමනුපත්තියා සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණමෙව අධිගන්තුං දෙමීති.

ඵචං මහාසත්තො මහාදානං පවත්තෙන්තො අත්තතො පුඤ්ඤානුභාවනිබ්බත්තං ධම්මපාසාදං අභිරුය්හ මහාබුද්ධකුටාගාරද්වාරෙ ඵච කාමචිතක්කාදයො නිවත්තෙන්වා තත්ථ සොචණ්ණමයෙ රාජපල්ලඬකෙ නිසින්තො ඥානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙන්වා තතො නික්ඛමිත්වා සොචණ්ණමයං කුටාගාරං පටිසිත්වා තත්ථ රජතමයෙ පල්ලඬකෙ නිසින්තො චත්තාරො බ්‍රහ්මචිහාරෙ භාවෙන්වා චතුරාසිති වස්සසහස්සානි ඥානසමාපත්තිහි චිතිනාමෙන්වා මරණසමයෙ දස්සනාය උපගතානං සුභද්දාදෙවීපමුඛානං චතුරාසිතියා ඉත්ථාගාරසහස්සානං අමච්චපාරිසජ්ජාදීනඤ්ච –

“අනිච්චා වත සඬ්ඛාරා, උජ්ජාදවයධම්මිනො;
උජ්ජජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තෙසං වූපසමො සුඛො” ති. (දී. නි. 2.221,
272; සං. නි. 1.186; 2.143) –

ඉමාය ගාථාය ඔවදිත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායනො අහොසි.

තදා සුභද්දාදෙවී රාහුලමාතා අහොසි, පරිණායකරතනං රාහුලො, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, මහාසුදස්සනො පන ලොකනාථො.

ඉධාපි දස පාරමියො සරූපතො ලබ්භන්ති ඵච, දානජ්ඣාසයස්ස පන උළාරතාය දානපාරමි ඵච පාළියං ආගතා. සෙසධම්මා හෙට්ඨා වුත්තනායා ඵච. තථා උළාරෙ සත්තරතනසමුජ්ජලෙ චතුදිපිස්සරියෙපි ධීතස්ස තාදිසං හොගසුඛං අනලඬකරිත්වා කාමචිතක්කාදයො දුරතො වික්ඛම්භෙන්වා තථාරූපෙ මහාදානෙ පවත්තෙන්තස්සෙව චතුරාසිති වස්සසහස්සානි සමාපත්තිහි චිතිනාමෙන්වා අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තං ධම්මකථං කත්වාපි විපස්සනාය අනුස්සුක්කනං සබ්බත්ථ අනිස්සඬිගතාති ඵචමාදයො ගුණානුභවා නිද්ධාරෙතබ්බාති.

මහාසුදස්සනවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මහාගොවින්දවරියාවණ්ණනා

පඤ්චමෙ සත්තරාජපුරොහිතොති සත්තභූආදීනං සත්තන්තං රාජුනං
සබ්බකිච්චානුසාසකපුරොහිතො. පූජිතො නරදෙවෙහීති තෙනි එව අඤ්ඤෙහි ව
ජම්බුදිපෙ සබ්බෙහෙව ඛත්තියෙහි චතුපච්චයපුජාය සක්කාරසම්මානෙන ව පූජිතො.
මහාගොවින්දබ්‍රාහ්මණොති මහානුභාවතාය ගොවින්දස්සාහිසෙකෙන අභිසිත්තතාය
ව “මහාගොවින්දො”ති සඬ්ඛං ගතො බ්‍රාහ්මණො, අභිසිත්තකාලතො පටියාය හි
බොධිසත්තස්ස අයං සමඤ්ඤා ජාතා, නාමෙන පන ජොතිපාලො නාම. තස්ස කිර
ජාතදිවසෙ සබ්බාච්චානි ජොතිංසු. රාජාපි පච්චුසසමයෙ අත්තනො මඬගලාචුඩං
පජ්ජලිතං දිස්වා හිතො අත්තනො පුරොහිතං බොධිසත්තස්ස පිතරං උපටියානං
ආගතං පුච්ඡිත්වා “මා භායි, මහාරාජ, මය්හං පුත්තො ජාතො, තස්සානුභාවෙන න
කෙවලං රාජගෙහෙයෙව, සකලනගරෙපි ආචුඩානි පජ්ජලිංසු, න තං නිස්සාය තුය්හං
අත්තරායො අත්ථි, සකලජම්බුදිපෙ පන පඤ්ඤාය තෙන සමො න භවිස්සති,
තස්සෙතං පුබ්බනිමිත්ත”න්ති පුරොහිතෙන සමස්සාසිතො තුට්ඨවිත්තො
“කුමාරස්ස බීරමූලං හොතු”ති සහස්සං දත්වා “වයජ්ජත්තකාලෙ මය්හං
දස්සෙමා”ති ආහ. සො චුද්ධිජ්ජත්තො අපරභාගෙ අලමත්ථදස්සො සත්තන්තං
රාජුනං සබ්බකිච්චානුසාසකො හුත්වා පබ්බජිත්වා ව සත්තෙ
දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකෙහි අනත්ථෙහි පාලෙත්වා අත්ථෙහි නියොජෙසි. ඉති
ජොතිතත්තා පාලනසමත්ථතාය ව “ජොතිපාලො”තිස්ස නාමං අකංසු. තෙන
චුත්තං “නාමෙන ජොතිපාලො නාමා”ති (දී. නි. 2.304).

තත්ථ බොධිසත්තො දිසම්පතිස්ස නාම රඤ්ඤො පුරොහිතස්ස
ගොවින්දබ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා අත්තනො පිතු තස්ස ව රඤ්ඤො අච්චයෙන
තස්ස පුත්තො රෙණු, සභායා වස්ස සත්තභූ, බ්‍රහ්මදත්තො, වෙස්සභූ, හරතො, ද්වෙ
ව ධතරට්ඨාති ඉමෙ සත්ත රාජානො යථා අඤ්ඤමඤ්ඤං න විවදන්ති. එවං රජ්ජෙ
පතිට්ඨාපෙත්වා තෙසං අත්ථධම්මෙ අනුසාසන්තො ජම්බුදිපතලෙ සබ්බෙසං රාජුනං
අඤ්ඤෙසඤ්ච බ්‍රාහ්මණානං දෙවනාගගහපතිකානං සක්කතො ගරුකතො මානිතො
පූජිතො අපචිතො උත්තමං ගාරවට්ඨානං පත්තො අහොසි. තස්ස අත්ථධම්මෙසු
කුසලතාය “මහාගොවින්දො”ත්ථෙව සමඤ්ඤා උදපාදි. යථාහ “ගොවින්දො වත,
හො බ්‍රාහ්මණො, මහාගොවින්දො වත, හො බ්‍රාහ්මණො”ති (දී. නි. 2.305). තෙන
චුත්තං –

37.

“පුනාපරං යදා හොමි, සත්තරාජපුරොහිතො;
පූජිතො නරදෙවෙහි, මහාගොවින්දබ්‍රාහ්මණො”ති.

අථ බොධිසත්තස්ස පුඤ්ඤානුභාවසමුස්සාහිතෙනි රාජුහි තෙසං අනුයුත්තෙනි
ඛත්තියෙහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි තෙගමජානපදෙහි ව උපරුපරි උපතීතො
සමන්තතො මහොසො විය අජ්ඣොත්ථරමානො අපරිමෙයො උළාරො
ලාභසක්කාරො උජ්ජජ්ජි, යථා තං අපරිමාණාසු ජාතීසු

උපවිතවිපුලපුඤ්ඤසඤ්චයස්ස උළාරාභිජාතස්ස පරිසුද්ධසීලාචාරස්ස පෙසලස්ස පරියොදානසබ්බසිප්පස්ස සබ්බසත්තෙසු පුත්තසදිසමභාකරුණාවිජ්ජාරසිනිද්ධමුදුහදයස්ස. සො චිත්තෙසි – “එතරහි බො මය්හං මහාලාභසක්කාරො, යංනුනාහං ඉමිනා සබ්බසත්තෙ සන්තප්පෙත්වා දානපාරමිං පරිපුරෙය්‍ය” නිති. සො නගරස්ස මජ්ඣෙකෙ වතුසු ද්වාරෙසු අත්තනො නිවෙසනද්වාරෙති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං අපරිමිතධනපරිච්චාගෙන මහාදානං පවත්තෙසි. යං යං උපායනං ආතීයති, යඤ්ච අත්තනො අත්ථාය අභිසඬ්ඛරීයති, සබ්බං තං දානසාලාසු එව පෙසෙසි. එවං දිවසෙ දිවසෙ මහාපරිච්චාගං කරොන්තස්ස වස්ස චිත්තස්ස තිත්ති වා සන්තොසො වා නාහොසි, කුතො පන සඬ්ඛොවො. දානග්ගඤ්චස්ස ලාභාසාය ආගච්ඡන්තෙහි දෙය්‍යධම්මං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තෙහි ච මහාසත්තස්ස ච ගුණවිසෙසෙ කිත්තයන්තෙහි මහාජනකායෙහි අන්තොනගරං බහිනගරඤ්ච සමන්තතො එකොසභුතං කප්පවුට්ඨානමභාවායුසඬ්ඛට්ඨපරිබ්භමිතං විය මහාසමුද්දං එකකොලාහලං එකනින්නාදං අහොසි. තෙන වුත්තං –

38.

“තදාහං සත්තරජ්ජෙසු, යං මෙ ආසි උපායනං;
තෙන දෙමි මහාදානං, අක්ඛොහං සාගරුපම” නිති.

තත්ථ තදාහන්ති යදා සත්තරාජපුරොහිතො මහාගොචන්ද්‍රාභ්මණො හොමි, තදා අහං. සත්තරජ්ජෙසුති රෙණුආදීනං සත්තන්තං රාජුනං රජ්ජෙසු. අක්ඛොහන්ති අබ්භන්තරෙහි ච බාහිරෙහි ච පච්චන්ටීකෙහි අප්පට්ඨෙධනීයතාය කෙනචි අක්ඛොහතීයං. “අච්චුබ්භ” නිතිපි පාඨො. අතිපුණ්ණදානජ්ඣාසයස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස ච උළාරභාවෙන විපුලභාවෙන ච අතිවිය පරිපුණ්ණන්ති අත්ථො. සාගරුපමන්ති සාගරසදිසං, යථා සාගරෙ උදකං සකලෙනපි ලොකෙන හරන්තෙන බෙපෙතුං න සක්කා, එවං තස්ස දානග්ගෙ දෙය්‍යධම්මන්ති.

39. ඔසානගාථාය වරං ධනන්ති උත්තමං ඉච්ඡිතං වා ධනං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං මහාසත්තො පඨමකප්පිකමහාමෙසො විය මහාවස්සං අවිභාගෙන මහන්තං දානවස්සං වස්සාපෙත්තො දානබ්‍යාවටො හුත්වාපි සෙසං සත්තන්තං රාජුනං අත්ථධම්මෙ අප්පමත්තො අනුසාසති. සත්ත ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලෙ විජ්ජාසිප්පං සික්ඛාපෙති, සත්ත ච න්භාතකසතාති මන්තෙ වාවෙති. තස්ස අපරෙත සමයෙන එවං කල්‍යාණො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො “සක්ඛි මහාගොචන්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මානං පස්සති, සක්ඛි මහාගොචන්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති සල්ලපති මන්තෙති” ති (දී. නි. 2.312). සො චිත්තෙසි – “එතරහි බො මය්හං අයං අභුතො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගතො ‘බ්‍රහ්මානං පස්සති, සක්ඛි මහාගොචන්දො බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මුනා සාකච්ඡෙති සල්ලපති මන්තෙති’ ති, යංනුනාහං ඉමං භූතං එව කරෙය්‍ය” නිති. සො “තෙ සත්ත රාජානො සත්ත ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලෙ සත්ත ච

න්භාතකසතානි අත්තනො පුත්තදාරඤ්ච ආපුච්ඡිත්වා බ්‍රහ්මානං පස්සෙය්‍ය”න්ති
විත්තං පණ්ඩාය වස්සිකෙ වත්තාරො මාසෙ බ්‍රහ්මවිහාරභාවනමනුයුඤ්ඡී. තස්ස
වෙනසා වෙනොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය බ්‍රහ්මා සනඬිකුමාරො පුරතො පාතුරහොසි. තං
දිස්වා මහාපුරිසො පුච්ඡී –

“වණ්ණවා යසවා සිරිමා, කො නු ත්වමසි මාරිස;
අජානන්තා තං පුච්ඡාම, කථං ජානෙමු තං මය”න්ති. (දී. නි. 2.318);

තස්ස බ්‍රහ්මා අත්තානං ජානාපෙත්තො –

“මං වෙ කුමාරං ජානන්ති, බ්‍රහ්මලොකෙ සනත්තනං;
සබ්බෙ ජානන්ති මං දෙවා, එවං ගොචින්ද ජානාහී”ති. (දී. නි. 2.318) –

වත්වා තෙන –

“ආසනං උදකං පජ්ජං, මධුසාකඤ්ච බ්‍රහ්මුනො;
අග්ගෙ භවත්තං පුච්ඡාම, අග්ගං කුරුතු නො භව”න්ති. (දී. නි. 2.318) –

උපනිතං අතිරිසක්කාරං අනත්ථිකොපි බ්‍රහ්මා තස්ස විත්තසම්පහංසනත්ථං
විස්සාසකරණත්ථඤ්ච සම්පට්ඨිජන්තො “පටිග්ගණ්හාම තෙ අග්ගං, යං, ත්වං
ගොචින්ද, භාසසී”ති. වත්වා ඔකාසදානත්ථං –

“දිට්ඨධම්මභිතත්ථාය, සම්පරායස්සධාය ව;
කතාවකාසො පුච්ඡස්සු, යංකිඤ්චි අභිපත්ථීත”න්ති. (දී. නි. 2.318) –

ඔකාසමකාසී.

අථ නං මහාපුරිසො සම්පරාසිකං එව අත්ථං –

“පුච්ඡාමි බ්‍රහ්මානං සනඬිකුමාරං, කඬ්ඨි අකඬ්ඨිං පරවෙදියෙසු;
කත්ථට්ඨිතො කිම්හි ව සික්ඛමානො, පජ්ජොති මච්චො අමතං
බ්‍රහ්මලොක”න්ති. (දී. නි. 2.319) –

පුච්ඡී.

තස්ස බ්‍රහ්මා ඛ්‍යාකරොත්තො –

“හිත්වා මමත්තං මනුජෙසු බ්‍රහ්මෙ, එකොදිභූතො කරුණෙධිමුත්තො;
නිරාමගන්ධො විරතො මෙටුනස්මා, එත්ථට්ඨිතො එත්ථ ව සික්ඛමානො;
පජ්ජොති මච්චො අමතං බ්‍රහ්මලොක”න්ති. (දී. නි. 2.319) –

බ්‍රහ්මලොකගාමිමග්ගං කථෙසි.

තත්ථ මං වෙ කුමාරං ජානන්තීති වෙ එකංසෙන මං “කුමාරො” ති ජානන්ති.
බ්‍රහ්මලොකෙති සෙට්ඨලොකෙ. සනන්තනන්ති විරතනං පොරාණං. එවං, ගොවින්ද,
ජානාතීති, ගොවින්ද, එවං මං ධාරෙහි.

ආසනන්ති ඉදං භොතො බ්‍රහ්මනො නිසිදනත්ථාය ආසනං පඤ්ඤන්තං. ඉදං
උදකං පරිභොජනීයං පාදානං ධොවනත්ථං පානීයං පිපාසහරණත්ථාය. ඉදං පථ්ථං
පරිස්සම්චිතොදනත්ථං පාදබ්‍රහ්මඤ්ජනතෙලං. ඉදං මධුසාකං අතක්කං අලොණ්කං
අධුපනං උදකෙන සෙදිතං සාකං සන්ධාය වදති. තදා හි බොධිසත්තස්ස තං චතුමාසං
බ්‍රහ්මවරියං අභිසල්ලෙඛවුත්තිපරමුක්කට්ඨං අභොසි. තස්සිමෙ සබ්බෙ අග්ගෙ
කත්වා පුච්ඡාම, තයිදං අග්ගං කුරුතු පටිග්ගණ්හාතු නො භවං ඉදං අග්ගන්ති වුත්තං
හොති. ඉති මහාපුරිසො බ්‍රහ්මනො නෙසං අපරිභුඤ්ජනං ජානන්තොපි චත්තස්සිසෙ
යත්වා අත්තනො ආචිණ්ණං අතිරිපුජනං දස්සෙන්තො එවමාහ. බ්‍රහ්මාපිස්ස
අධිජ්ජායං ජානන්තො “පටිග්ගණ්හාම තෙ අග්ගං, යං ත්වං, ගොවින්ද, භාසසී” ති
ආහ.

තත්ථ තස්ස තෙ ආසනෙ මයං නිසිත්තා නාම හොම, පාදොදකෙන පාදා ධොතා
නාම හොත්තු, පානීයං පිතා නාම හොම, පාදබ්‍රහ්මඤ්ජනෙන පාදා මක්ඛිතා නාම
හොත්තු, උදකසාකම්පි පරිභුත්තං නාම හොත්තුති අත්ථො.

කඬ්ඛි අකඬ්ඛිං පරවෙදියෙසුති අහං සවිච්චිච්ඡො පරෙන සයං අභිසම්බතන්තා
පරස්ස පාකට්ටෙසු පරවෙදියෙසු පඤ්ඤෙසු නිබ්බිච්චිච්ඡං.

හිත්වා මමත්තන්ති “ඉදං මම, ඉදං මමා” ති පචත්තනකං උපකරණතණ්හං
චජිත්වා. මනුෂ්‍යෙසුති සත්තෙසු. බ්‍රහ්මෙති බොධිසත්තං ආලපති. එකොදිභූතොති
එකො උදෙති පචත්තතීති එකොදිභූතො එකීභූතො, එකෙන කායච්චෙකං දස්සෙති.
අථ වා එකො උදෙතීති එකොදි, සමාධි. තං භූතො පත්තොති එකොදිභූතො,
උපචාරජ්ජනාසමාධිහි සමාහිතොති අත්ථො. එතං එකොදිභාවං
කරුණාබ්‍රහ්මවිහාරවසෙන දස්සෙන්තො “කරුණෙධිමුත්තො” ති ආහ.
කරුණජ්ඣානෙ අධිමුත්තො, තං ඣානං නිබ්බත්තෙත්වාති අත්ථො.
නිරාමගන්ධොති කිලෙසසම්බාතවිස්සගන්ධරහිතො. එත්ථට්ඨිතොති එතෙසු
ධම්මෙසු යිතො, එතෙ ධම්මෙ සම්පාදෙත්වා. එත්ථ ච සික්ඛමානොති එතෙසු
ධම්මෙසු සික්ඛමානො, එතං බ්‍රහ්මවිහාරභාවනං භාවෙන්තොති අත්ථො. අයමෙත්ථ
සම්බොධො, විත්ථාරො පන පාළියං (දී. නි. 2.293 ආදයො) ආගතොයෙවාති.

අථ මහාපුරිසො තස්ස බ්‍රහ්මනො වචනං සුත්වා ආමගන්ධෙ ජිගුච්ඡන්තො
“ඉදානෙවාහං පබ්බජිස්සාමි” ති ආහ. බ්‍රහ්මාපි “සාධු, මහාපුරිස, පබ්බජස්සු. එවං
සති මය්හම්පි තච සන්තිකෙ ආගමනං ස්වාගමනමෙව භවිස්සති, ත්වං, තාත,
සකලජම්බුදීපෙ අග්ගපුරිසො පඨමචයෙ යිතො, එවං මහන්තං නාම සම්පත්තිං
ඉස්සරියඤ්ච පභාය පබ්බජනං නාම ගන්ධන්තීතො අයොබන්ධනං ඡින්දිත්වා
චනගමනං විය අතිඋළාරං, බුද්ධතන්ති නාමෙසා” ති මහාබොධිසත්තස්ස

දළ්භිකම්මං කත්වා බ්‍රහ්මලොකමෙව ගතො. මහාසත්තොපි “මම ඉතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජනං නාම න යුත්තං, අහං රාජකුලානං අත්ථං අනුසාසාමි, තස්මා තෙසං ආරොචෙත්වා සචෙ තෙපි පබ්බජන්ති සුන්දරමෙව, නො චෙ පුරොහිතට්ඨානං නියානෙත්වා පබ්බජිස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා රෙණුස්ස තාව රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා තෙන හිස්සොසොමත්තාය කාමෙහි නිමන්තියමානො අත්තනො සංචෙගහෙතුං එකත්තෙන පබ්බජිතුකාමතඤ්චස්ස නිවෙදෙන්වා තෙන “යදි එවං අහමපි පබ්බජිස්සාමි” ති චුත්තෙ “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා එතෙනෙව නයෙන සත්තභූආදයො ඡ ඛත්තියෙ, සත්ත ව බ්‍රාහ්මණමහාසාලෙ, සත්ත ව ත්භාතකසතානි, අත්තනො හරියායො ව ආපුච්ඡිත්වා සත්තාහමත්තමෙව තෙසං චිත්තානුරක්ඛණත්ථං යත්වා මහාහිනික්ඛමනසදිසං නික්ඛමිත්වා පබ්බජි.

තස්ස තෙ සත්තරාජානො ආදිං කත්වා සබ්බෙව අනුපබ්බජිංසු. සා අහොසි මහති පරිසා. අනෙකයොජනචිත්ථාරාය පරිසාය පරිචුතො මහාපුරිසො ධම්මං දෙසෙන්තො ගාමනිගමජනපදරාජධානීසු වාරිකං වරති, මහාජනං පුඤ්ඤෙ පතිට්ඨාපෙති. ගතගතට්ඨානෙ බුද්ධකොලාහලං විය හොති. මනුස්සා “ගොචන්දපණ්ඩිතො කිර ආගච්ඡති” ති සුත්වා පුරෙතරමෙව මණ්ඩපං කාරෙත්වා තං අලඬිකාරාපෙත්වා පච්චුග්ගන්ත්වා මණ්ඩපං පචෙසෙත්වා නානග්ගරසහොජනෙන පතිමානෙන්ති. මහාලාභසක්කාරො මහොසො විය අජ්ඣොත්ථරන්තො උප්පජ්ජි. මහාපුරිසො මහාජනං පුඤ්ඤෙ පතිට්ඨාපෙසි සීලසම්පදාය ඉන්ද්‍රියසංවරෙ හොජනෙ මත්තඤ්ඤාතාය ජාගරියානුයොගෙ කසිණපරිකම්මෙ ක්කානෙසු අභිඤ්ඤාසු අට්ඨසමාපත්තිසු බ්‍රහ්මචිහාරෙසුති. බුද්ධුප්පාදකාලො විය අහොසි.

බොධිසත්තො යාවතායුකං පාරමියො පුරෙත්තො සමාපත්තිසුබෙන චිතිනාමෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්ති. තස්ස තං බ්‍රහ්මචරියං ඉද්ධඤ්චෙව චීතඤ්ච චිත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුචුභුතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුප්පකාසිතං විරං දීසමද්ධානං පවත්තිත්ථ. තස්ස යෙ සාසනං සබ්බෙන සබ්බං ආජානිංසු, තෙ කායස්ස හෙදා පරං මරණා සුගතිං බ්‍රහ්මලොකං උප්පජ්ජිංසු. යෙ න ආජානිංසු, තෙ අප්පෙකච්චෙ පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං සහඛාතං උප්පජ්ජිංසු. අප්පෙකච්චෙ නිම්මානරතීනං...පෙ.... තුසිතානං යාමානං තාවතිංසානං වාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සහඛාතං උප්පජ්ජිංසු. යෙ සබ්බනිහිනා, තෙ ගන්ධබ්බකායං පරිපුරෙසු. ඉති මහාජනො යෙභුයොන බ්‍රහ්මලොකුපගො සග්ගුපගො ව අහොසි. තස්මා දෙවබ්‍රහ්මලොකා පරිපුරිංසු. චත්තාරො අපායා සුඤ්ඤා විය අහෙසු.

ඉධාපි අකිත්තිජාතකෙ (ජා. 1.13.83 ආදයො) විය බොධිසම්භාරනිද්ධාරණා චෙදිතබ්බා – තදා සත්ත රාජානො මහාථෙරා අහෙසු, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, මහාගොචන්දො ලොකනාථො. තථා රෙණුආදීනං සත්තන්තං රාජුතං අඤ්ඤමඤ්ඤාචිරොධෙන යථා සකරජ්ජෙ පතිට්ඨාපනං, තථා මහති සත්තවිධෙ රජ්ජෙ තෙසං අත්ථධම්මානුසාසනෙ අප්පමාදො, “බ්‍රහ්මුනාපි සාකච්ඡං සමාපජ්ජති” ති පවත්තසම්භාවනං යථාභුතං කාතුං චත්තාරො මාසෙ

පරමුක්කංසගතො බ්‍රහ්මවරියවාසො. තෙන බ්‍රහ්මුනො අත්තනි සමාපජ්ජනං,
 බ්‍රහ්මුනො ඔවාදෙ යත්වා සත්තහි රාජ්‍යහි සකලෙන ච ලොකෙන උපනීතං
 ලාභසක්කාරං බෙළුපිණ්ඩං විය ඡඩ්ඛෙන්වා අපරිමාණාය ඛත්තියබ්‍රාහ්මණාදිපරිසාය
 අනුපබ්බජ්ජානිමිත්තාය පබ්බජ්ජාය අනුට්ඨානං, බුද්ධානං සාසනස්ස විය අත්තනො
 සාසනස්ස චිරකාලානුප්පබ්බන්ධොති එවමාදයො ගුණානුභවා විභාවෙනබ්බාති.

මහාගොවින්දවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. නිමිරාපවරියාවණ්ණනා

40. ඡට්ඨෙය මිටීලායං පුරුක්තමෙනි මිටීලානාමකෙ විදෙහානං උත්තමනගරෙ.
නිමි නාම මහාරාජාති නෙමිං සටෙන්තො විය උජ්ජන්තො “නිමි”ති ලද්ධනාමො,
 මහත්තෙනි දානසීලාදිගුණවිසෙසෙනි මහතා ච රාජානුභාවෙන සමන්තාගතත්තා
 මහත්තො රාජාති මහාරාජා. පණ්ඩිතො කුසලත්ථිකොති අත්තනො ච පරෙසඤ්ච
 පුඤ්ඤත්ථිකො.

අතීතෙ කිර විදෙහරට්ඨෙය මිටීලානගරෙ අමිහාකං බොධිසත්තො මසදෙවො
 නාම රාජා අහොසි. සො චතුරාසිති වස්සසහස්සාති කුමාරකීළං කීළිත්වා චතුරාසිති
 වස්සසහස්සාති උපරජ්ජං කාරෙන්වා චතුරාසිති වස්සසහස්සාති රජ්ජං කාරෙන්තො
 “යදා මෙ සිරස්මිං පලිතානි පස්සෙය්‍යාසි, තදා මෙ ආරොවෙය්‍යාසි”ති කප්පකස්ස
 වත්වා අපරහාගෙ තෙන පලිතානි දිස්වා ආරොවිතෙ සුවණ්ණසණ්ඩාසෙන
 උද්ධරාපෙත්වා හත්ථෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පලිතං ඔලොකෙන්වා “පාතුභූතො බො
 මය්හං දෙවදුතො”ති සංවෙගජාතො “ඉදානි මයා පබ්බජිතුං වට්ටති”ති වින්තෙන්වා
 සතසහස්සුට්ඨානකං ගාමවරං කප්පකස්ස දත්වා ජෙට්ඨකුමාරං පක්කොසාපෙත්වා
 තස්ස –

“උත්තමඬිගරුහා මය්හං, ඉමෙ ජාතා වයොහරා;
 පාතුභූතා දෙවදුතා, පබ්බජ්ජාසමයො මමා”ති. (ජා. 1.1.9) –

වත්වා සාධුකං රජ්ජෙ සමනුසාසිත්වා යදිපි අත්තනො අඤ්ඤානිපි චතුරාසිති
 වස්සසහස්සාති ආයු අත්ථි, එවං සන්තෙපි මච්චුනො සන්තිකෙ ධීතං විය අත්තානං
 මඤ්ඤමානො සංවිග්ගහදයො පබ්බජ්ජං රොවෙති. තෙන වුත්තං –

“සිරස්මිං පලිතං දිස්වා, මසදෙවො දිසම්පති;
 සංවෙගං අලභී ධිරො, පබ්බජ්ජං සමරොවයි”ති. (ම. නි. අට්ඨ. 2.309);

සො පුත්තං “ඉමිනාව නීහාරෙන වත්තෙය්‍යාසි යථා මයා පටිපන්නං, මා බො
 ත්ථං අන්තිමපුරිසො අහොසි”ති ඔවදිත්වා නගරා නික්ඛම්ම භික්ඛුපබ්බජ්ජං
 පබ්බජිත්වා චතුරාසිති වස්සසහස්සාති කුමාරසමාපත්තීහි විනිනාමෙන්වා
 ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායනො අහොසි. පුත්තොපිස්ස බහුනි
 වස්සසහස්සාති ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙන්වා තෙනෙව උපායෙන පබ්බජිත්වා

බ්‍රහ්මලෝකපරායනො අහොයි. තථා තස්ස පුත්තො, තථා තස්ස පුත්තොති එවං ද්විති ඌනානි චතුරාසිති ඛත්තියසහස්සානි සීසෙ පලිතං දිස්වාච පබ්බජිතානි. අථ බොධිසත්තො බ්‍රහ්මලෝකෙ ධීතොච “පවත්තති නු බො මයා මනුස්සලෝකෙ කතං කල්‍යාණං න පවත්තති”ති ආචජ්ජෙන්නො අද්දස “එත්තකං අද්ධානං පවත්තං, ඉදානි නජ්ජපවත්තිස්සති”ති. සො “න බො පනාහං මය්හං පචෙණියා උච්ඡ්ජ්ජිතුං දස්සාමි”ති අත්තනො චංසෙ ජාතරඤ්ඤො එච අග්ගමහෙසියා කුච්ඡමහි පටිසන්ධිං ගණ්හිත්වා අත්තනො චංසස්ස නෙමිං සට්ඨන්තො විය නිබ්බත්තො. තෙන චුත්තං “නෙමිං සට්ඨන්තො විය උජ්ජන්තොති නිමිති ලද්ධනාමො”ති.

තස්ස හි නාමග්ගහණදිවසෙ පිතරා ආනිතා ලක්ඛණපාඨකා. ලක්ඛණානි ඔලොකෙන්වා “මහාරාජ, අයං කුමාරො තුම්හාකං චංසං පග්ගණ්හාති, පිතුපිතාමහෙහිපි මහානුභාවො මහාපුඤ්ඤො”ති ඛ්‍යාකරිංසු. තං සුත්වා රාජා යථාචුත්තෙන්තේථෙන “නිමි”තිස්ස නාමං අකාසි, සො දහරකාලනො පට්ඨාය සීලෙ උපොසථකම්මෙ ච යුත්තජ්ජයුත්තො අහොයි. අථස්ස පිතා පූරිමනයෙනෙච පලිතං දිස්වා කජ්ජකස්ස ගාමවරං දත්වා පුත්තං රජ්ජෙ සමනුසාසිත්වා නගරා නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා ඤානානි නිබ්බත්තෙන්වා බ්‍රහ්මලෝකපරායනො අහොයි.

නිමිරාජා පන දානජ්ඣාසයතාය චතුසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙඤ්ඤා චාති පඤ්ච දානසාලායො කාරෙන්වා මහාදානං පවත්තෙයි. එකෙකාය දානසාලාය සතසහස්සං සතසහස්සං කත්වා දෙවසිකං පඤ්චසතසහස්සානි පරිච්චජි, පඤ්ච සීලානි රක්ඛි, පක්ඛදිවසෙසු උපොසථකම්මං සමාදිසි, මහාජනම්පි දානාදීසු පුඤ්ඤෙසු සමාදපෙසි, සග්ගමග්ගං ආචික්ඛි, නිරයහයෙන තජ්ජෙසි, පාපනො නිවාරෙසි. තස්ස ඔවාදෙ යත්වා මහාජනො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා තනො චුතො දෙවලෝකෙ නිබ්බත්ති, දෙවලෝකො පරිපූරි, නිරයො තුච්ඡො විය අහොයි. තදා පන අත්තනො දානජ්ඣාසයස්ස උළාරභාවං සවිසෙසං දානපාරමියා පූරිතභාවඤ්ච පචෙදෙන්තො සත්ථා –

41.

“තදාහං මාපයිත්වාන, චතුස්සාලං චතුම්මුඛං;
තත්ථ දානං පවත්තෙසිං, මිගපක්ඛිනරාදින”න්ති. – ආදිමාහ;

තත්ථ තදාති තස්මිං නිමිරාජකාලෙ. මාපයිත්වානාති කාරාපෙන්වා. චතුස්සාලන්ති චතුසු දිසාසු සම්බන්ධසාලං. චතුම්මුඛන්ති චතුසු දිසාසු චතුහි ද්වාරෙහි යුත්තං. දානසාලාය හි මහත්තභාවනො දෙය්‍යධම්මස්ස යාවකජනස්ස ච බහුභාවනො න සක්කා එකෙනෙච ද්වාරෙන දානධම්මං පරියන්තං කාතුං දෙය්‍යධම්මඤ්ච පරියොසාපෙතුන්ති සාලාය චතුසු දිසාසු චත්තාරි මහාද්වාරානි කාරාපෙසි. තත්ථ ද්වාරනො පට්ඨාය යාව කොණා දෙය්‍යධම්මො රාසිකනො තිට්ඨති. අරුණුග්ගං ආදිං කත්වා යාව පකතියා සංචෙසනකාලො, තාව දානං පවත්තෙති. ඉතරස්මිම්පි කාලෙ අනෙකසතා පදීපා ඤායන්ති. යදා යදා අත්ථිකා ආගච්ඡන්ති, තදා තදා දීයතෙච. තඤ්ච දානං න

කපණද්ධිකවනිබ්බකයාවකානඤ්ඤෙව, අථ ඛො අඛිසානං මහාභොගානම්පි උපකප්පනවසෙන මහාසුදස්සනදානසදිසං උළාරතරපණිතතරානං දෙය්‍යධම්මානං පරිච්ඡන්තො සබ්බෙහි සකලජම්බුදීපවාසිනො මනුස්සා පටිග්ගහෙසුඤ්ඤෙව පරිභුඤ්ජිංසු ව. සකලජම්බුදීපඤ්ඤි උන්තඬගලං කත්වා මහාපුරිසො තදා මහාදානං පවත්තෙසි. යථා ව මනුස්සානං, එවං මිගපක්ඛිකෙ ආදිං කත්වා තිරච්ඡානගතානම්පි දානසාලාය බහි එකමන්තෙ තෙසං උපකප්පනවසෙන දානං පවත්තෙසි. තෙන වුත්තං – “තත්ථ දානං පවත්තෙසිං, මිගපක්ඛිතරාදින” න්ති. න කෙවලඤ්ඤ ව තිරච්ඡානානමෙව, පෙතානම්පි දිවසෙ දිවසෙ පත්තිං දාපෙසි. යථා ව එකිස්සා දානසාලාය, එවං පඤ්චසුපි දානසාලාසු දානං පවත්තිත්ථ. පාළියං පන “තදාහං මාපයිත්වාන, චතුස්සාලං චතුම්බුල” න්ති එකං විය වුත්තං, තං නගරමජ්ඣෙකෙ දානසාලං සන්ධාය වුත්තං.

42. ඉදානි තත්ථ දෙය්‍යධම්මං එකදෙසෙන දස්සෙන්නො “අච්ඡාදනඤ්ඤ ව සයනං, අන්තං පානඤ්ඤ භොජන” න්ති ආහ.

තත්ථ අච්ඡාදනන්ති බොමසුබුමාදිනානාවිධනිවාසනපාරුපනං. සයනන්ති මඤ්ඤපල්ලඬකාදිඤ්ඤෙව ගොනකචිත්තකාදිඤ්ඤ අනෙකවිධං සයිතබ්බකං, ආසනම්පි චෙත්ථ සයනග්ගහණෙනෙව ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. අන්තං පානඤ්ඤ භොජනන්ති තෙසං තෙසං සත්තානං යථාහිරුචිතං නානග්ගරසං අන්තඤ්ඤෙව පානඤ්ඤ අවසිට්ඨං නානාවිධභොජනවිකතිඤ්ඤ. අබ්බොච්ඡින්නං කරිත්වානාති ආරම්භතො පටියාය යාව ආයුපරියොසානා අභොරත්තං අච්චින්නං කත්වා.

43-4. ඉදානි තස්ස දානස්ස සම්මාසම්බොධිං ආරබ්භ දානපාරම්භාවෙන පවත්තිතභාවං දස්සෙන්නො යථා තදා අත්තනො අජ්ඣාසයො පවත්තො, තං උපමාය දස්සෙතුං “යථාපි සෙවකො” තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – යථා නාම සෙවකපුරිසො අත්තනො සාමිකං කාලානුකාලං සෙවනවසෙන උපගතො ලද්ධබ්බධනහෙතු කායෙන වාචාය මනසා සබ්බථාපි කායවච්ඡිමනොකම්මෙහි යථා සො ආරාධිතො භොති, එවං ආරාධනීයං ආරාධනමෙව එසති ගවෙසති, තථා අහම්පි බොධිසත්තභූතො සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාමිභූතං අනුත්තරං බුද්ධභාවං සෙවෙතුකාමො තස්ස ආරාධනත්ථං සබ්බභවෙ සබ්බස්මිං නිබ්බත්තනිබ්බත්තභවෙ දානපාරම්පරිපුරණවසෙන දානෙන සබ්බසත්තෙ සත්තජ්ජෙත්වා බොධිසඬ්ඛාතතො අරියමග්ගඤ්ඤාණතො ජාතත්තා “බොධිජ” න්ති ලද්ධනාමං සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං පරතො සබ්බථා නානුපායෙහි එසිස්සාමි ගවෙසිස්සාමි, තං උත්තමං බොධිං සම්මාසම්බොධිං ජීවිතපරිච්චාගාදිං යංකිඤ්ඤි කත්වා ඉච්ඡාමි අභිපත්තෙමිති.

එවම්ධ දානජ්ඣාසයස්ස උළාරභාවං දස්සෙතුං දානපාරම්භවසෙනෙව දෙසනා කතා. ජාතකදෙසනායං පනස්ස සිලපාරම්ආදිනම්පි පරිපුරණං විභාවිතමෙව, තථා හිස්ස හෙට්ඨා වුත්තතයෙනෙව සිලාදිගුණෙහි අත්තානං අලඬකරිත්වා මහාජනං තත්ථ පතිට්ඨපෙත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා නිබ්බත්තදෙවතා සුධම්මායං දෙවසභායං සන්නිපතිතා “අහො අම්භාකං නිමිරාජානං නිස්සාය මයං ඉමං සම්පත්තිං පත්තා,

එවරුපාපි නාම අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ මහාජනස්ස බුද්ධකිව්වං සාධයමානා
අව්ඡරියමනුස්සා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති”ති මහාපුරිසස්ස ගුණෙ වණ්ණෙනා
අභිත්ථවිංසු. තෙන වුත්තං –

“අව්ඡරං වත ලොකස්මිං, උප්පජ්ජන්ති විචක්ඛණා;
යදා අහු නිමිරාජා, පණ්ඩිතො කුසලත්ථිකො”ති. (ජා. 2.22.421) –

ආදි.

තං සුත්වා සක්කං දෙවානම්න්දං ආදිං කත්වා සබ්බෙ දෙවා බොධිසත්තං
දට්ඨුකාමා අහෙසුං. අට්ඨකදිවසං මහාපුරිසස්ස උපොසථිකස්ස
උපරිපාසාදවරගතස්ස පච්ඡිමයාමෙ පල්ලඛිකං ආභූජිත්වා නිසින්නස්ස එවං
වෙනසො පරිවිතක්කො උදපාදි “දානං නු බො වරං, උදාහු බ්‍රහ්මවරිය”න්ති. සො
තං අත්තනො කඬ්ඛං ඡින්දිතුං නාසක්ඛි. තස්මිං බණ්ණ සක්කස්ස භවනං
උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සක්කො තං කාරණං ආවජ්ජෙන්නො බොධිසත්තං තථා
විතක්කෙන්තං දිස්වා “හන්දස්ස විතක්කං ඡින්දිස්සාමි”ති ආගන්ත්වා පුරතො
ධීතො තෙන “කොසි ත්ව”න්ති පුට්ඨො අත්තනො දෙවරාජභාවං ආරොචෙන්වා
“කිං, මහාරාජ, වින්තෙසි”ති වුත්තෙ තමත්ථං ආරොචෙසි. සක්කො බ්‍රහ්මවරියමෙව
උත්තමං කත්වා දස්සෙන්නො –

“භීතෙන බ්‍රහ්මවරියෙන, ඛත්තියෙ උපපජ්ජති;
මජ්ඣිමෙන ව දෙවත්තං, උත්තමෙන විසුජ්ඣති.

“න හෙතෙ සුලභා කායා, යාවයොගෙන කෙනවි;
යෙ කායෙ උපපජ්ජන්ති, අනගාරා තපස්සිනො”ති. (ජා. 2.22.429-430) –

ආහ.

තත්ථ පුට්ඨතිත්ථායතනෙසු මෙට්ඨනවිරතිමත්තං භීතං බ්‍රහ්මවරියං නාම, තෙන
ඛත්තියකුලෙ උපපජ්ජති. කුමානස්ස උපචාරමත්තං මජ්ඣිමං නාම, තෙන දෙවත්තං
උපපජ්ජති. අට්ඨසමාපත්තිනිබ්බත්තනං පන උත්තමං නාම, තෙන බ්‍රහ්මලොකෙ
නිබ්බත්තති. තඤ්චි බාහිරකා “නිබ්බාන”න්ති කට්ඨන්ති. තෙනාහ “විසුජ්ඣති”ති.
සාසනෙ පන පරිසුද්ධසීලස්ස භික්ඛුනො අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං පත්ථෙන්නස්ස
බ්‍රහ්මවරියවෙනනා භීතතාය භීතං නාම, තෙන යථාපත්ථිතෙ දෙවලොකෙ
නිබ්බත්තති. පරිසුද්ධසීලස්ස අට්ඨසමාපත්තිනිබ්බත්තනං මජ්ඣිමං නාම, තෙන
බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තති. පරිසුද්ධසීලස්ස පන විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා
අරහත්තප්පත්ති උත්තමං නාම, තෙන විසුජ්ඣති. ඉති සක්කො “මහාරාජ,
දානතො බ්‍රහ්මවරියවාසොව සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන
මහජ්ඣලො”ති වණ්ණෙසි. කායාති බ්‍රහ්මගණා. යාවයොගෙනාති යාවනායුත්තෙන.
“යාජයොගෙනා”තිපි පාළි, යජනායුත්තෙන, දානායුත්තෙනාති අත්ථො.
තපස්සිනොති තපනිස්සිතකා. ඉමායපි ගාථාය බ්‍රහ්මවරියවාසස්සෙව මහානුභාවතං

දීපෙනි. එවකදීව පන වත්වා “කිඤ්චාපි, මහාරාජ, දානතො බ්‍රහ්මවරියමෙව මහජ්ජලං, ද්වෙපි පනෙනෙ මහාපුරිසකත්තබ්බාව. ද්විසුපි අජ්ජමත්තො හුත්වා දානඤ්ච දෙනි සීලඤ්ච රක්ඛාහී” ති වත්වා තං ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

අථ නං දෙවගණො “මහාරාජ, කුහිං ගතත්ථා” ති ආහ. සක්කො “මිට්ඨලායං නිමිරඤ්ඤො කඬ්ඛ ඡින්දිතු” ත් ති තමත්ථං පකාසෙත්වා බොධිසත්තස්ස ගුණ විත්ථාරතො වණ්ණෙසි. තං සුත්වා දෙවා “මහාරාජ, මය්හං නිමිරාජානං දට්ඨුකාමම්භා, සාධු නං පක්කොසාපෙහී” ති වදිංසු. සක්කො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා මාතලිං ආමන්තෙසි – “ගව්ඡ නිමිරාජානං වෙජ්‍යන්තං ආරොපෙත්වා ආනෙහී” ති. සො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා රථෙන ගන්ත්වා තත්ථ මහාසත්තං ආරොපෙත්වා තෙන යාවිතො යථාකම්මං පාපකම්මීනං පුඤ්ඤකම්මීනඤ්ච යානානි ආවික්ඛන්තො අනුක්කමෙන දෙවලොකං නෙසි. දෙව්‍යාපි බො “නිමිරාජා ආගතො” ති සුත්වා දිබ්බගන්ධවාසපුජ්චහත්ථා යාව විත්තකුට්ඨාරකොට්ඨකා පච්චුග්ගන්ත්වා මහාසත්තං දිබ්බගන්ධාදීහි පුජෙන්නා සුධම්මං දෙවසහං ආනයිංසු. රාජා රථා ඔතරිත්වා දෙවසහං පවිසිත්වා සක්කෙන සද්ධිං ඵකාසනෙ නිසීදිත්වා තෙන දිබ්බෙහි කාමෙහි නිමන්තියමානො “අලං, මහාරාජ, මය්හං ඉමෙහි යාවිතකූපමෙහි කාමෙහි” ති පටික්ඛිපිත්වා අනෙකපරියායෙන ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සගණනාය සත්තාහමෙව යත්වා “ගව්ඡාමහං මනුස්සලොකං, තත්ථ දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරිස්සාමී” ති ආහ. සක්කො “නිමිරාජානං මිට්ඨලං නෙහී” ති මාතලිං ආණාපෙසි. සො තං වෙජ්‍යන්තරථං ආරොපෙත්වා පාවිනදිසාහාගෙන මිට්ඨලං පාපුණ්. මහාජනො දිබ්බරථං දිස්වා රඤ්ඤො පච්චුග්ගමනං අකාසි. මාතලි සිහපඤ්ජරෙ මහාසත්තං ඔතාරත්වා ආපුච්ඡිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. මහාජනොපි රාජානං පරිවාරත්වා “කිදිසො, දෙව, දෙවලොකො” ති පුච්ඡි. රාජා දෙවලොකසම්පත්තිං වණ්ණෙත්වා “තුම්භෙපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොථ, එවං තස්මිං දෙවලොකෙ උජ්ජජ්ජස්සථා” ති ධම්මං දෙසෙසි. සො අපරහාගෙ පුබ්බෙ වුත්තනයෙන පලිතං දිස්වා පුත්තස්ස රජ්ජං පට්ඨිජාපෙත්වා කාමෙ පහාය පබ්බජිත්වා චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි. මාතලි ආනන්දො. චතුරාසීති රාජසහස්සානි බුද්ධපරිසා. නිමිරාජා ලොකනාථො.

තස්ස ඉධාපි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව බොධිසම්භාරා නිද්ධාරෙතබ්බා. තථා බ්‍රහ්මලොකසම්පත්තිං පහාය පුබ්බෙ අත්තනා පවත්තිතං කල්‍යාණවත්තං අනුජ්ජබන්ධෙස්සාමීති මහාකරුණාය මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තනං, උළාරො දානජ්ඣාසයො, තදනුරූපා දානාදීසු පටිපත්ති, මහාජනස්ස ච තත්ථ පතිට්ඨාපනං, යාව දෙවමනුස්සානං පත්ථට්ඨසකා, සක්කස්ස දෙවරාජස්ස උපසඬකමනෙ අතිවිම්භයනා, තෙන දිබ්බසම්පත්තියා නිමන්තියමානොපි තං අනලඬකරිත්වා පුඤ්ඤසම්භාරපරිබ්‍රහන්ත්ථං පුන මනුස්සවාසුපගමනං, ලාභසම්පත්තිසු සබ්බත්ථ අලග්ගභාවොති එවමාදයො ගුණානුභවා නිද්ධාරෙතබ්බාති.

නිමි රාජවරියාවණ්ණ නාමයෙන.

7. වන්දකුමාරවරියාවණ්ණ නාමයෙන

45. සත්තමෙ එකරාජස්ස අනුජොති එකරාජස්ස නාම කාසිරඤ්ඤො
ඔරසපුත්තො. නගරෙ පුප්ඵවති යාති පුප්ඵවති නාමකෙ නගරෙ. වන්දසව්හයොති
වන්දසද්දෙන අවහාතබ්බො, වන්දනාමොති අත්ථො.

අතීතෙ කිර අයං බාරාණසි පුප්ඵවති නාම අහොසි. තත්ථ වසවත්තිරඤ්ඤො
පුත්තො එකරාජා නාම රජ්ජං කාරෙසි. බොධිසත්තො තස්ස ගොතමියා නාම
අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමහි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. “වන්දකුමාරො” තිස්ස නාමමකංසු.
තස්ස පදසා ගමනකාලෙ අපරොපි පුත්තො උප්පන්නො, තස්ස “සුරියකුමාරො” ති
නාමමකංසු. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ එකා ධිතා උප්පන්නා, “සෙලා” තිස්සා
නාමමකංසු. වෙමාතිකා ව නෙසං හද්දසෙනො සුරො වාති ද්වෙ භාතරො අහෙසුං.
බොධිසත්තො අනුපුබ්බෙන වුද්ධිප්පත්තො සිප්පෙසු ව විජ්ජාට්ඨානෙසු ව පාරං
අගමාසි. තස්ස රාජා අනුච්ඡවිකං වන්දං නාම රාජධිතරං ආනෙත්වා උපරජ්ජං අදාසි.
බොධිසත්තස්ස එකො පුත්තො උප්පන්නො, තස්ස “වාසුලො” ති නාමමකංසු.
තස්ස පත රඤ්ඤො ඛණ්ඩහාලො නාම පුරොහිතො, තං රාජා විනිච්ඡයෙ යිපෙසි.
සො ලඤ්ජවිත්තකො හුත්වා ලඤ්ජං ගහෙත්වා අස්සාමිකෙ සාමිකෙ කරොති,
සාමිකෙ ව අස්සාමිකෙ කරොති. අට්ඨකදිවසං අට්ඨපරාජිතො එකො පුරිසො
විනිච්ඡයට්ඨානෙ උපක්කොසෙත්තො නික්ඛමිත්වා රාජ්ජපට්ඨානං ගච්ඡන්තං
බොධිසත්තං දිස්වා තස්ස පාදෙසු නිපතිත්වා “සාමි ඛණ්ඩහාලො විනිච්ඡයෙ
විලොපං බාදති, අහං තෙන ලඤ්ජං ගහෙත්වා පරාජයං පාපිතො” ති
අට්ඨස්සරමකාසි. බොධිසත්තො “මා භායී” ති තං අස්සාසෙත්වා විනිච්ඡයං නෙත්වා
සාමිකමෙව සාමිකං අකාසි. මහාජනො මහාසද්දෙන සාධුකාරමදාසි.

රාජා “බොධිසත්තෙන කිර අට්ඨො සුවිනිච්ඡිතො” ති සුත්වා තං ආමන්තෙත්වා
“තාත, ඉතො පට්ඨාය ත්වමෙව අට්ඨකරණෙ විනිච්ඡයං විනිච්ඡිතාහී” ති විනිච්ඡයං
බොධිසත්තස්ස අදාසි. ඛණ්ඩහාලස්ස ආයො පච්ඡිජ්ජී. සො තතො පට්ඨාය
බොධිසත්තෙ ආසාතං බන්ධිත්වා ඔතාරාපෙක්ඛො විවරි. සො පත රාජා
මුඛප්පසන්නො. සො එකදිවසං සුපිනන්නෙන දෙවලොකං පස්සිත්වා තත්ථ
ගන්තුකාමො හුත්වා “පුරොහිතං බ්‍රහ්මලොකගාමිමග්ගං ආවික්ඛා” ති ආහ. සො
“අතිදානං දදන්තො සබ්බවතුක්කෙන යඤ්ඤං යජස්සු” ති වත්වා රඤ්ඤො “කිං
අතිදාන” ති පුට්ඨො “අත්තනො පියපුත්තා පියහරියා පියධිතරො
මහාවිභවසෙට්ඨිනො මඬගලහත්ථිඅස්සාදයොති එතෙ වත්තාරො වත්තාරො කත්වා
ද්විපදවතුප්පදෙ යඤ්ඤත්ථාය පරිච්චජිත්වා තෙසං ගලලොහිතෙන යජනං අතිදානං
නාමා” ති සඤ්ඤාපෙසි. ඉති සො “සග්ගමග්ගං ආවික්ඛස්සාමී” ති නිරයමග්ගං
ආවික්ඛි.

රාජාපි තස්මිං පණ්ඩිතසඤ්ඤී හුත්වා “තෙන වුත්තවිධි සග්ගමග්ගො” ති
සඤ්ඤාය තං පටිපජ්ජිතුකාමො මහන්තං යඤ්ඤවාටං කාරාපෙත්වා තත්ථ

බොධිසත්තාදිකෙ චත්තාරො රාජකුමාරෙ ආදිං කත්වා ඛණ්ඩභාලෙන චුත්තං සබ්බං ද්විපදවතුප්පදං යඤ්ඤපසුතට්ඨානෙ නෙටාති ආණාපෙසි. සබ්බඤ්ච යඤ්ඤසම්භාරං උපක්ඛටං අහොසි. තං සුත්වා මහාජනො මහන්තං කොලාහලං අකාසි. රාජා විප්පට්ඨාරී හුත්වා ඛණ්ඩභාලෙන උපත්ථමිහිතො පුනපි තථා තං ආණාපෙසි. බොධිසත්තො “ඛණ්ඩභාලෙන විනිච්ඡයට්ඨානං අලහන්තෙන මයි ආසාතං බන්ධිත්වා මමෙව මරණං ඉච්ඡන්තෙන මහාජනස්ස අනයබ්බසනං උප්පාදිත” න්ති ජානිත්වා නානාවිධෙහි උපායෙහි රාජානං තතො දුග්ගතිතග්ගාහතො විවෙචෙනුං වායමිත්වාපි නාසක්ඛි. මහාජනො පරිදෙවි, මහන්තං කාරුඤ්ඤමකාසි. මහාජනස්ස පරිදෙවන්තස්සෙව යඤ්ඤාවාටෙ සබ්බකම්මානි නිට්ඨාපෙසි. රාජපුත්තං නෙත්වා ගීවාය නාමෙත්වා නිසීදාපෙසුං. ඛණ්ඩභාලො සුවණ්ණපාතිං උපනාමෙත්වා බග්ගං ආදාය “තස්ස ගීවං ඡින්දිස්සාමි” නි අට්ඨාසි. තං දිස්වා චන්දා නාම රාජපුත්තස්ස දෙවි “අඤ්ඤං මෙ පට්ඨරණං නත්ථි, අත්තනො සච්චබලෙන සාමිකස්ස සොත්ථි. කරිස්සාමි” නි අඤ්ඤාප්ලිං පග්ගය්හ පරිසාය අත්තරෙ විවරන්ති “ඉදං එකන්තෙනෙව පාපකම්මං, යං ඛණ්ඩභාලො සග්ගමග්ගොති කරොති. ඉමිනා මය්හං සච්චවචනෙන මම සාමිකස්ස සොත්ථි භොතු.

“යා දෙවතා ඉධ ලොකෙ, සබ්බා තා සරණං ගතා;
අනාථං තායථ මමං, යථාහං පතිමා සිය” න්ති. —

සච්චකිරියමකාසි. සක්කො දෙවරාජා තස්සා පරිදෙවනසද්දං සුත්වා තං පචත්තිං ඤාත්වා ජලිතං අයොකුටං ආදාය ආගන්ත්වා රාජානං තාසෙත්වා සබ්බෙ විස්සජ්ජාපෙසි. සක්කොපි තදා අත්තනො දිබ්බරූපං දස්සෙත්වා සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං චජ්රං පරිබ්භමන්තො “අරෙ, පාපරාජ කාලකණ්ණි, කදා තයා පාණාතිපාතෙන සුගතිගමනං දිට්ඨපුබ්බං, චන්දකුමාරං සබ්බඤ්ච ඉමං ජනං බන්ධනතො මොචෙහි, නො චෙ මොචෙස්සසි, එත්ථෙව තෙ ඉමස්ස ව දුට්ඨබ්බාග්මණස්ස සීසං ඵාලෙස්සාමි” නි ආකාසෙ අට්ඨාසි. තං අච්ඡරියං දිස්වා රාජා බ්බාග්මණො ව සීසං සබ්බෙ බන්ධනා මොචෙසුං.

අථ මහාජනො එකකොලාහලං කත්වා සහසා යඤ්ඤාවාටං අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඛණ්ඩභාලස්ස එකෙකං ලෙඩ්චුප්පහාරං දෙත්තො තත්ථෙව නං ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා රාජානම්පි මාරෙතුං ආරහි. බොධිසත්තො පුරෙතරමෙව පිතරං පලිස්සජිත්වා ධීතො මාරෙතුං න අදාසි. මහාජනො “ජීවිතං තාවස්ස පාපරඤ්ඤො දෙම, ඡත්තං පනස්ස න දස්සාම, නගරෙ වාසං වා න දස්සාම, තං චණ්ඩාලං කත්වා බහිනගරෙ වාසාපෙස්සාමා” නි රාජවෙසං භාරෙත්වා කාසාවං නිවාසාපෙත්වා හලිද්දිපිලොතිකාය සීසං වෙයෙත්වා චණ්ඩාලං කත්වා චණ්ඩාලගාමං පහිණිංසු. යෙ පන තං පසුසාතයඤ්ඤං යජිංසු චෙව යජාපෙසුඤ්ච අනුමොදිංසු ව, සබ්බෙ තෙ නිරයපරායනා අහෙසුං. තෙනාහ භගවා —

“සබ්බෙ පතිට්ඨා නිරයං, යථා තං පාපකං කරිත්වාන;

න හි පාපකම්මං කත්වා, ලබ්භා සුගතිං ඉතො ගන්තු’’න්ති. (ජා.
2.22.1143);

අප් සබ්බාපි රාජපරිසා නාගරා වෙව ජානපදා ව සමාගන්ත්වා බොධිසත්තං
රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු. සො ධම්මෙන රජ්ජං අනුසාසන්තො තං අත්තනො මහාජනස්ස
ව අකාරණෙනෙව උප්පන්නං අනායාසානං අනුස්සරිත්වා සංවෙගජානො
පුඤ්ඤකිරියාසු භියොසාසොමත්තාය උස්සාහජානො මහාදානං පවත්තෙසි, සීලානි
රක්ඛි, උපොසථකම්මං සමාදිසි. තෙන වුත්තං -

46.

“තදාහං යජනා මුත්තො, නික්ඛන්තො යඤ්ඤවාටතො;
සංවෙගං ජනයිත්වාන, මහාදානං පවත්තයි’’න්ති. - ආදි;

තත්ථ යජනා මුත්තොති බණ්ඩහාලෙන විහිතයඤ්ඤවිධිතො වුත්තනයෙන
සාතෙතබ්බතො මුත්තො. නික්ඛන්තො යඤ්ඤවාටතොති අභිසෙකකරණත්ථාය
උස්සාහජාතෙන මහාජනෙන සද්ධිං තතො යඤ්ඤභූමිතො නිග්ගතො. සංවෙගං
ජනයිත්වානාති එවං “බහුඅන්තරායො ලොකසන්තිවාසො’’ති අතිවිය සංවෙගං
උප්පාදෙත්වා. මහාදානං පවත්තයිත්ති ඡ දානසාලායො කාරාපෙත්වා මහතා
ධනපරිච්චාගෙන වෙස්සන්තරදානසදිසං මහාදානමදාසිං. එතෙන
අභිසෙකකරණතො පට්ඨාය තස්ස මහාදානස්ස පවත්තිතභාවං දස්සෙති.

47. දක්ඛිණෙයො අදත්වානාති දක්ඛිණාරහෙ පුග්ගලෙ දෙය්‍යධම්මං
අපරිච්චජිත්වා. අපි ජප්පඤ්ච රත්තියොති අප්පෙකදා ඡපි පඤ්චපි රත්තියො
අත්තනො පිවතබාදනභුඤ්ජනාති න කරොමිති දස්සෙති.

තදා කිර බොධිසත්තො සකලජම්බුදීපං උන්නඩගලං කත්වා මහාමෙසො විය
අභිවස්සන්තො මහාදානං පවත්තෙසි. තත්ථ කිඤ්චාපි දානසාලාසු
අන්තපානාදිඋළාරුළාරපණිතපණිතමෙව යාවකානං යථාරුචිතං දිවසෙ දිවසෙ
දියති, තථාපි අත්තනො සජ්ජිතං ආහාරං රාජාරහභොජනමපි යාවකානං අදත්වා න
භුඤ්ජති, තං සන්ධාය වුත්තං “නාහං පිචාමි’’තිආදි.

48. ඉදානි තථා යාවකානං දානෙ කාරණං දස්සෙන්නො උපමං තාව ආහරති
“යථාපි වාණිජො නාමා’’තිආදිනා. තස්සත්ථො - යථා නාම වාණිජො
භණ්ඩට්ඨානං ගන්ත්වා අප්පෙත පාහතෙන බහුං භණ්ඩං වික්කිණිත්වා විපුලං
භණ්ඩසන්තිවයං කත්වා දෙසකාලං ජානන්තො යත්ථස්ස ලාභො උදයො මහා
භොති, තත්ථ දෙසෙ කාලෙ වා තං භණ්ඩං හරති උපතෙති වික්කිණාති.

49. සකභුත්තාපිති සකභුත්තතොපි අත්තනා පරිභුත්තතොපි.
“සකපරිභුත්තාපි’’තිපි පාඨො. පරෙති පරස්මිං පටිග්ගාහකපුග්ගලෙ. සතභාගොති
අනෙකසතභාගො ආයතිං භවිස්සති. ඉදං වුත්තං භොති - යථා වාණිජෙන
කිතභණ්ඩං තත්ථෙව අවික්කිණිත්වා තථාරූපෙ දෙසෙ කාලෙ ව වික්කිණියමානං

බහුං උදයං විපුලං ඵලං හොති, තථෙව අත්තනො සත්තකං අත්තනා
 අනුපභුඤ්ඡිත්වා පරස්මිං පටිග්ගාහකපුග්ගලෙ දිත්තං මහජ්ඵලං අනෙකසත්තභාගො
 භවිස්සති, තස්මා අත්තනා අභුඤ්ඡිත්වාපි පරස්ස දාතබ්බමෙවාති. චුත්තඤ්ඤෙනං
 භගවතා - “තිරච්ඡානගතෙ දානං දත්වා සතගුණා දක්ඛිණා පාටිකඞ්ඛිතබ්බා.
 පුටුප්පනදුස්සිලෙ දානං දත්වා සතස්සගුණා” ති (ම. නි. 3.379) විත්ථාරො. අපරමිපි
 චුත්තං “ඵවං චෙ, භික්ඛචෙ, සත්තා ජානෙය්‍යං දානසංවිභාගස්ස විපාකං, යථාහං
 ජානාමි, න අදත්වා භුඤ්ජෙය්‍යං, න ච නෙසං මච්ඡෙරමලං විත්තං පරියාදාය
 තිට්ඨෙය්‍යා. යොපි නෙසං අස්ස වරිමො ආලොපො වරිමං කබ්ඳං, තතොපි න
 අසංවිභජිත්වා භුඤ්ජෙය්‍යං” ත්තිආදි (ඉතිවු. 26).

50. එකමත්ථවසං ඤාත්වාති එතං දානස්ස මහජ්ඵලභාවසඞ්ඛාතඤ්චෙව
 සම්මාසම්බොධියා පච්චයභාවසඞ්ඛාතඤ්ච අත්ථවසං කාරණං ජානිත්වා. න
 පටික්කමාමි දානතොති දානපාරමිතො ඊසකමිපි න නිවත්තාමි අභික්කමාමි ඵව.
 කිමත්ථං? සම්බොධිමනුපත්තියාති සම්බොධිං සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං අනුප්පත්තියා
 අනුප්පත්තියත්ථං, අධිගන්තුන්ති අත්ථො.

තදා බොධිසත්තො මහාජනෙන පිතරි වණ්ඩාලගාමං පවෙසිතෙ
 දාතබ්බයුත්තකං පරිබ්බයං දාපෙසි නිවාසනාති පාරුපනාති ව. සොපි නගරං පවිසිතුං
 අලභන්තො බොධිසත්තෙ උය්‍යානකීළාදිඅත්ථං බහිගතෙ උපසඞ්කමති,
 පුත්තසඤ්ඤාය පන න වන්දති, න අඤ්ජලිකමමං කරොති, “චිරං ජීව, සාමි” ති
 වදති. බොධිසත්තොපි දිට්ඨදිවසෙ අතිරෙකසම්මානං කරොති. සො ඵවං ධම්මෙන
 රජ්ජං කාරෙත්වා ආයුපරියොසානෙ සපරියො දෙවලොකං පූරෙසි.

තදා බණ්ඩභාලො දෙවදත්තො අහොසි, ගොතමි දෙවි මහාමායා, වන්දා
 රාජධිතා රාහුලමාතා, වාසුලො රාහුලො, සෙලා උප්පලවණ්ණා, සුරො
 මහාකස්සපො, හද්දසෙනො මහාමොග්ගල්ලානො, සූරියකුමාරො සාරිපුත්තො,
 වන්දරාජා ලොකනාථො.

තස්ස ඉධාපි පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව යථාරහං සෙසපාරමියො නිද්ධාරෙතබ්බා.
 තදා බණ්ඩභාලස්ස කක්ඛලඵරුසභාවං ජානන්තොපි අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා ධම්මෙන
 සමෙන අට්ටස්ස විනිවිජයො, අත්තානං මාරෙතුකාමස්සෙව බණ්ඩභාලස්ස තථා
 යඤ්ඤවිධානං ජානිත්වාපි තස්ස උපරි විත්තජ්ජකොපාභාවො, අත්තනො පරිසං
 ගහෙත්වා පිතු සත්තු භවිතුං සමත්ථොපි “මාදිසස්ස නාම ගරුහි විරොධො න
 යුත්තො” ති අත්තානං පුරිසපසුං කත්වා සාතාපෙතුකාමස්ස පිතු ආණායං
 අවට්ඨානං, කොසියා අසිං ගහෙත්වා සීසං ඡින්දිතුං උපක්කමන්තෙ පුරොහිතෙ
 අත්තනො පිතරි පුත්තෙ සබ්බසත්තෙසු ව මෙත්තාඵරණෙන සමවිත්තතා, මහාජනෙ
 පිතරං මාරෙතුං උපක්කමන්තෙ සයං පලිස්සජිත්වා තස්ස ජීවිතදානඤ්ච, දිවසෙ
 දිවසෙ වෙස්සන්තරදානසදිසං මහාදානං දදතොපි දානෙන අතිත්තභාවො,
 මහාජනෙන වණ්ඩාලෙසු වාසාපිතස්ස පිතු දාතබ්බයුත්තකං දත්වා පොසනං,

මහාජනං පුඤ්ඤකිරියාසු පතිට්ඨාපනන්ති එවමාදයො ගුණානුභාවා
නිද්ධාරෙනබ්බන්ති.

වන්දකුමාරවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සිව් රාජවරියාවණ්ණනා

51. අට්ඨමෙ අරිට්ඨසච්ඡයෙ නගරෙති අරිට්ඨපුරනාමකෙ නගරෙ. සිව් නාමාසි
බත්තියොති සිව්ති ගොත්තතො එවංනාමකො රාජා අහොසි.

අතීතෙ කිර සිව් රටයෙ අරිට්ඨපුරනගරෙ සිව් රාජෙ රජ්ජං කාරෙන්නෙ
මහාසත්තො තස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති. ‘සිව්කුමාරො’ තිස්ස නාමමකංසු.
සො වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා උග්ගහිතසිප්පො ආගන්ත්වා පිතු සිප්පං
දස්සෙත්වා උපරජ්ජං ලහිත්වා අපරභාගෙ පිතු අව්වයෙන රාජා හුත්වා අගතිගමනං
පභාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා රජ්ජං කාරෙන්නො නගරස්ස චතුසු ද්වාරෙසු
නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙති ඡ දානසාලායො කාරෙත්වා දෙවසිකං
ජසතසහස්සපරිච්චාගෙන මහාදානං පවත්තෙසි. අට්ඨමීවාතුද්දසිපන්නරසිසු සයං
දානසාලං ගන්ත්වා දානග්ගං ඔලොකෙති.

සො එකදා පුණ්ණමදිවසෙ පාතොව සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඬකෙ
නිසින්තො අත්තනා දින්නදානං ආවජ්ජෙන්නො බාහිරවත්ථුං අත්තනා අදින්නං
නාම අදිස්වා ‘න මෙ බාහිරකදානං තථා චිත්තං තොසෙති, යථා අජ්ඣත්තිකදානං,
අහො වත මම දානසාලං ගතකාලෙ කොච්ඡි යාවකො බාහිරවත්ථුං අයාචිත්වා
අජ්ඣත්තිකමෙව යාවෙය්‍ය, සචෙ හි මෙ කොච්ඡි සරීරෙ මංසං වා ලොහිතං වා සීසං
වා හදයමංසං වා අක්ඛිනි වා උපඬ්ඨසරීරං වා සකලමෙව වා අත්තභාවං දාසභාවෙන
යාවෙය්‍ය, තංතදෙවස්ස අධිප්පායං පුරෙන්නො දාතුං සක්කොමී’ති චිත්තෙසි.
පාළියං පන අක්ඛිතං එව වසෙන ආගතා. තෙන වුත්තං –

‘නිසජ්ජ පාසාදවරෙ, එවං චිත්තෙසහං තදා’.

52.

‘යංකිඤ්චි මානුසං දානං, අදින්නං මෙ න විජ්ජති;
යොපි යාවෙය්‍ය මං චක්ඛුං, දදෙය්‍යං අචිකම්පිතො’ති.

තත්ථ මානුසං දානන්ති පකතිමනුස්සෙහි දාතබ්බදානං අන්තපානාදි. එවං පන
මහාසත්තස්ස උළාරෙ දානජ්ඣාසයෙ උප්පන්නෙ සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං
උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සො තස්ස කාරණං ආවජ්ජෙන්නො බොධිසත්තස්ස
අජ්ඣාසයං දිස්වා ‘සිව් රාජා අජ්ජ සම්පත්තයාවකා චක්ඛුනි වෙ යාවන්ති, චක්ඛුනි
උප්පාටෙත්වා තෙසං දස්සාමිති චිත්තෙසි’ති සක්කො දෙවපරිසාය වත්වා ‘සො
සක්ඛිස්සති නු බො තං දාතුං, උදාහු නොති විමංසිස්සාමි තාව න’ති බොධිසත්තෙ
සොළසහි ගන්ධොදකසංචෙති න්හත්වා සබ්බාලඬකාරෙහි පටිමණ්ඩිතෙ

අලංකාරතාවක් වීක්ෂණය වුවහොත් දානග්‍රහණ ගවිෂ්ණත්වය ජරාජීර්ණය
 අන්ධබ්‍රාහ්මණය විය හුත්වා තස්ස වක්ඛ්‍යපටේ එකස්මිං උන්තතප්පදෙසෙ උභො
 හත්තේ පසාරත්වා රාජානං ජයාපෙත්වා යීතො බොධිසත්තෙන තදහිමුඛං වාරණං
 පෙසෙත්වා “බ්‍රාහ්මණ, කිං ඉච්ඡසී”ති ප්‍රච්ඡිතො “තච දානජ්ඣාසයං නිස්සාය
 සමුග්ගතෙන කිත්තිසොසෙන සකලලොකසන්නිවාසො නිරන්තරං ඵුට්ඨො, අහඤ්ච
 අන්ධො, තස්මා තං යාවාමී”ති උපවාරවසෙන එකං වක්ඛුං යාවි. තෙන වුත්තං –

53.

“මම සඤ්ඤාපමඤ්ඤාය, සක්කො දෙවනම්ස්සරො;
 නිසින්තො දෙවපරිසාය, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

54.

“නිසජ්ජ පාසාදවරෙ, සිවිරාජා මහිද්ධිකො;
 වින්තෙන්තො විවිධං දානං, අදෙයාං සො න පස්සති.

55.

“තථං නු විතථං නෙතං, හන්ද වීමංසයාමී තං;
 මුහුත්තං ආගමෙය්‍යාථ, යාව ජානාමී තං මනං.

56.

“පවෙධමානො පලිතසිරො, වලිගත්තො ජරාතුරො;
 අන්ධවණ්ණොව හුත්වාන, රාජානං උපසඤ්ඤාමි.

57.

“සො තදා පග්ගහෙත්වාන, වාමං දක්ඛිණොහු ව;
 සිරස්මිං අඤ්ජලිං කත්වා, ඉදං වචනමබ්‍රවි.

58.

“යාවාමී තං මහාරාජ, ධම්මික රට්ඨවඩ්ඨන;
 තච දානරතා කිත්ති, උග්ගතා දෙවමානුසෙ.

59.

“උභොපි නෙත්තා නයනා, අන්ධා උපහතා මම;
 එකං මෙ නයනං දෙහි, ත්වම්පි එකෙන යාපයා””ති.

තත්ථ වින්තෙන්තො විවිධං දානන්ති අත්තනා දින්නං විවිධං දානං
 වින්තෙන්තො, ආවජ්ජෙන්තො දානං වා අත්තනා දින්නං විවිධං බාහිරං දෙය්‍යධම්මං
 වින්තෙන්තො. අදෙයාං සො න පස්සතිති බාහිරං විය අජ්ඣන්තිකවත්ථුම්පි
 අදෙයාං දාතුං අසක්කුණෙය්‍යාං න පස්සති, “වක්ඛන්ති උප්පාටෙත්වා දස්සාමී”ති
 වින්තෙසිති අධිප්පායො. තථං නු විතථං නෙතන්ති එතං අජ්ඣන්තිකවත්ථුනොපි
 අදෙය්‍යස්ස අදස්සනං දෙය්‍යභාවෙනෙව දස්සනං වින්තනං සච්චං නු ඛො, උදාහු,

අසව්වන්ති අත්ථො. සො තදා පග්ගහෙත්වාන, වාමං දක්ඛිණං වාති වාමං දක්ඛිණං දක්ඛිණං තදා පග්ගහෙත්වා, උභො ඛානු උක්ඛිපිත්වාති අත්ථො. රට්ඨවඩ්ඨනාති රට්ඨවඩ්ඨකර. ත්වම්පි එකෙන යාපයාති එකෙන චක්ඛුනා සමවිසමං පස්සන්තො සකං අත්තභාවං ත්වං යාපෙහි, අහම්පි භවතො ලද්ධෙන එකෙන යාපෙමිති දස්සෙති.

තං සුත්වා මහාසත්තො තුට්ඨමානසො “ඉදානෙවාහං පාසාදෙ නිසින්තො එවං වින්තෙත්වා ආගතො, අයඤ්ච මෙ විත්තං ඤත්වා විය චක්ඛුං යාවති, අහො වත මෙ ලාභා, අජ්ජ මෙ මනොරථො මත්ථකං පාපුණ්ණස්සති, අදින්නපුබ්බං වත දානං දස්සාමි”ති උස්සාහජාතො අහොසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

60.

“තස්සාහං වචනං සුත්වා, හට්ඨො සංවිග්ගමානසො;
කතඤ්ජලී වෙදජාතො, ඉදං වචනමබ්බවිං.

61.

“ඉදානාහං වින්තයිත්වාන, පාසාදතො ඉධාගතො;
ත්වං මම විත්තමඤ්ඤාය, නෙත්තං යාවිතුමාගතො.

62.

“අහො මෙ මානසං සිද්ධං, සඬකජ්ජො පරිපූරිතො;
අදින්නපුබ්බං දානවරං, අජ්ජ දස්සාමි යාවකෙ”ති.

තත්ථ තස්සාති තස්ස බ්‍රාහ්මණරූපධරස්ස සක්කස්ස. හට්ඨොති තුට්ඨො. සංවිග්ගමානසොති මම විත්තං ජානිත්වා විය ඉමිනා බ්‍රාහ්මණෙන චක්ඛු යාවිතං, එත්තකං කාලං එවං අවින්තෙත්වා පමජ්ජිතො වතම්හිති සංවිග්ගවිත්තො. වෙදජාතොති ජාතපිතිපාමොජ්ජො. අබ්බවිත්ති අහොසි. මානසන්ති මනසි භවං මානසං, දානජ්ඣාසයො, “චක්ඛුං දස්සාමි”ති උජ්ජන්තදානජ්ඣාසයොති අත්ථො. සඬකජ්ජොති මනොරථො. පරිපූරිතොති පරිපුණ්ණො.

අථ බොධිසත්තො වින්තෙසි – “අයං බ්‍රාහ්මණො මම විත්තාවාරං ඤත්වා විය දුච්චජම්පි චක්ඛුං මං යාවති, සියා නු බො කායවි දෙවතාය අනුසිට්ඨො භවිස්සති, පුච්ඡිස්සාමි තාව න”න්ති වින්තෙත්වා තං බ්‍රාහ්මණං පුච්ඡි. තෙනාහ භගවා ජාතකදෙසනායං –

“කෙනානුසිට්ඨො ඉධමාගතොසි, වනිබ්බක චක්ඛුපථානි යාවිතුං;
සුදුච්චජං යාවසි උත්තමඬගං, යමානු නෙත්තං පුරිසෙන දුච්චජ”න්ති.(ජා.
1.15.53);

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණරූපධරො සක්කො ආහ –

“යමාහු දෙවෙසු සුජම්පතීති, මසවාති නං ආහු මනුස්සලොකෙ;
තෙනානුසිටියො ඉධමාගතොස්මි, වනිබ්බකො චක්ඛුපථානි යාවිතුං.

“වනිබ්බකො මය්හං වනිං අනුත්තරං, දදාහි තෙ චක්ඛුපථානි යාවිතො;
දදාහි මෙ චක්ඛුපථං අනුත්තරං, යමාහු තෙත්තං පුරිසෙන දුච්චජ” නිති. (ජා. 1.15.54-55);

මහාසත්තො ආහ –

“යෙන අත්ථෙත ආගච්ඡි, යමත්ථමහිපත්ථයං;
තෙ තෙ ඉජ්ඣන්තු සඬකජ්ජා, ලහ චක්ඛුනි බ්‍රාහ්මණ.

“එකං තෙ යාවමානස්ස, උභයානි දදාමහං;
ස චක්ඛුමා ගච්ඡ ජනස්ස පෙක්ඛතො,
යදිච්ඡසෙ ත්වං තද තෙ සමිජ්ඣතු” නි. (ජා. 1.15.56-57);

තත්ථ වනිබ්බකාති තං ආලපති. චක්ඛුපථානීති දස්සනස්ස පටභාවතො
චක්ඛුනමෙවෙනං නාමං. යමාහුති යං ලොකෙ “දුච්චජ” නිති කථෙන්නි.
වනිබ්බකොති යාවත්තස්ස. වනිත්ති යාවනං. තෙ තෙති තෙ තව තස්ස අන්ධස්ස
සඬකජ්ජා. ස චක්ඛුමානි සො ත්වං මම චක්ඛුහි චක්ඛුමා හුත්වා. තද තෙ සමිජ්ඣතුති
යං ත්වං මම සන්නිකා ඉච්ඡසි, තං තෙ සමිජ්ඣතුති.

රාජා එත්තකං කථෙත්වා “අයං බ්‍රාහ්මණො සක්කෙන අනුසිටියො
ඉධාගතොස්මිති භණති, නුන ඉමස්ස ඉමිනා උපායෙන චක්ඛු සම්පජ්ජිස්සති” ති
ඤ්ඤත්වා “ඉධෙව මයා චක්ඛුනි උප්පාටෙත්වා දාතුං අසාරුජ්ජ” නිති වින්තෙත්වා
බ්‍රාහ්මණං ආදාය අන්තෙපුරං ගන්ත්වා රාජාසනෙ නිසිදිත්වා සිවකං නාම වෙජ්ජං
පක්කොසාපෙසි. අථ “අම්හාකං කිර රාජා අක්ඛිති උප්පාටෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස
දාතුකාමො” ති සකලනගරෙ එකකොලාහලං අහොසි. අථ නං රඤ්ඤො
ඤාතිසෙනාපතිආදයො රාජවල්ලහා අමච්චා පාරිසජ්ජා නාගරා ඔරොධා ව සබ්බෙ
සන්නිපතිත්වා නානාඋපායෙහි නිවාරෙසුං. රාජාපි තෙ අනුචාරෙසි තෙනාහ –

“මා නො දෙව අදා චක්ඛුං, මා නො සබ්බෙ පරාකරි;
ධනං දෙහි මහාරාජ, මුත්තා වෙච්චියා බහු.

“යුත්තෙ දෙව රථෙ දෙහි, ආජාතියෙ චලඬකතෙ;
නාගෙ දෙහි මහාරාජ, හෙමකජ්ජනවාසසෙ.

“යථා තං සිවයො සබ්බෙ, සයොග්ගා සරථා සදා;
සමත්තා පරිකිරෙය්‍යුං, එවං දෙහි රථෙසහා” නි. (ජා. 1.15.58-60);

අථ රාජා තිස්සො ගාථා අහාසි –

“යො වෙ දස්සන්ති වත්ථාන, අදානෙ කුරුතෙ මනො;
භූමාං සො පතිතං පාසං, ගීවායං පටිමුඤ්චති.

“යො වෙ දස්සන්ති වත්ථාන, අදානෙ කුරුතෙ මනො;
පාපා පාපතරො හොති, සම්පත්තො යමසාධනං.

“යඤ්ඤි යාවෙ තඤ්ඤි දදෙ, යං න යාවෙ න තං දදෙ;
ස්වාහං තමෙව දස්සාමි, යං මං යාවති බ්‍රාහ්මණො”ති. (ජා. 1.15.61-63);

තත්ථ මා නො, දෙවති නොති නිපාතමත්තං. දෙව, මා වක්ඛුං අදාසි. මා නො
සබ්බෙ පරාකරීති අම්භෙ සබ්බෙ මා පරිච්චජි. අක්ඛිසු හි දින්නෙසු ත්වං රජ්ජං න
කරිස්සසි, එවං තයා මයං පරිච්චත්තා නාම භවිස්සාමාති අධිජ්ජායෙන එවමාහංසු.
පරිකිරෙය්‍යන්ති පරිවාරෙය්‍යං. එවං දෙහීති යථා තං අවිකලවක්ඛුං සිවයො චිරං
පරිවාරෙය්‍යං, එවං දෙහි ධනමෙවස්ස දෙහි, මා අක්ඛිති, අක්ඛිසු හි දින්නෙසු න තං
සිවයො පරිවාරෙස්සන්තීති දස්සෙති.

පටිමුඤ්චතීති පටිපවෙසෙති. පාපා පාපතරො හොතීති ලාමකා ලාමකතරො
නාම හොති. සම්පත්තො යමසාධනන්ති යමස්ස ආණාපවත්තිට්ඨානං උස්සදනිරයං
එස පත්තො නාම හොති. යඤ්ඤි යාවෙති යං වත්ථුං යාවකො යාවති, දායකොපි
තදෙව දදෙය්‍ය, න අයාචිතං, අයඤ්ච බ්‍රාහ්මණො වක්ඛුං මං යාවති, න මුත්තාදිකං
ධනං, තං දස්සාමිති වදති.

අථ නං “ආයුආදිසු කිං පත්ථෙත්වා වක්ඛුති දෙසි දෙවා”ති ප්‍රචිඡංසු.
මහාපුරිසො “නාහං දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකං වා සම්පත්තිං පත්ථෙත්වා දෙමි, අපි
ව බොධිසත්තානං ආචිණ්ණසමාචිණ්ණො පොරාණකමග්ගො එස, යදිදං
දානපාරමිපුරණං නාමා”ති ආහ. තෙන වුත්තං –

“ආයුං නු චණ්ණං නු සුඛං බලං නු, කිං පත්ථයානො නු ජනිත්ද දෙසි;
කථඤ්ඤි රාජා සිචිතං අනුත්තරො, වක්ඛුති දජ්ජා පරලොකහෙතු.

“න වාහමෙතං යසසා දදාමි, න පුත්තම්චිඡෙ න ධනං න රට්ඨං;
සතඤ්ච ධම්මො චරිතො පුරාණො, ඉච්චෙව දානෙ රමතෙ මනො මමා”ති.
(ජා. 1.15.64-65);

තත්ථ පරලොකහෙතුති, මහාරාජ, කථං නාම තුම්භාදිසො පණ්ඩිතපුරිසො
සක්කසම්පත්තිසදිසං සන්දිට්ඨිකං ඉස්සරියං පහාය පරලොකහෙතු වක්ඛුති
දදෙය්‍යාති.

න වාහන්ති න වෙ අහං. යසසාති දිබ්බස්ස වා මානුසස්ස වා ඉස්සරියස්ස
කාරණා, අපිච සතං බොධිසත්තානං ධම්මො බුද්ධිකාරකො චරිතො ආචරිතො

ආවිණ්ණො පුරාතනො ඉච්චෙව ඉමිනා කාරණෙන දානෙයෙව ඊදිසො මම මනො නිරතොති.

එවඤ්ච පන වත්වා රාජා අමච්චෙ සඤ්ඤාපෙත්වා සිවකං වෙජ්ජං ආණාපෙසි – “එහි, සිවක, මම උභොපි අක්ඛිති ඉමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දාතුං සීසං උප්පාටෙත්වා හත්ථෙ පතිට්ඨපෙහි” ති. තෙන චුත්තං –

63.

“එහි සිවක උට්ඨෙහි, මා දන්ධයි මා පවෙධයි;
උභොපි නයනං දෙහි, උප්පාටෙත්වා වනිබ්බකෙ.

64.

“තතො සො චොදිතො මය්හං, සිවකො වචනංකරො;
උද්ධරිත්වාන පාදාසි, තාලමිඤ්ජංව යාවකෙ” ති.

තත්ථ උට්ඨෙහිති උට්ඨානවීරියං කරොහි. ඉමස්මිං මම චක්ඛුදානෙ සභායකිච්චං කරොහිති දස්සෙති. මා දන්තයිති මා විරායි. අයඤ්චි අතිදුල්ලභො විරකාලං පත්ථිතො මයා උත්තමො දානක්ඛණො පටිලද්ධො, සො මා විරජ්ඣිති අධිප්පායො. මා පවෙධයිති “අමහාකං රඤ්ඤො චක්ඛුති උප්පාටෙමි” ති විත්තුත්‍රාසවසෙන මා වෙධයි සරිරකම්පං මා ආපජ්ජි. උභොපි නයනන්ති උභොපි නයනෙ. වනිබ්බකෙති යාවකස්ස මය්හන්ති මයා. උද්ධරිත්වාන පාදාසිති සො වෙජ්ජො රඤ්ඤො අක්ඛිකූපතො උභොපි අක්ඛිති උප්පාටෙත්වා රඤ්ඤො හත්ථෙ අදාසි.

දෙන්නො ච න සත්ථකෙන උද්ධරිත්වා අදාසි. සො හි වින්තෙසි – “අයුත්තං මාදිසස්ස සුසික්ඛිතවෙජ්ජස්ස රඤ්ඤො අක්ඛිසු සත්ථපාතන” න්ති හෙසජ්ජානි සංසෙත්වා හෙසජ්ජවුණ්ණෙන නිලුප්පලං පරිභාවෙත්වා දක්ඛිණක්ඛිං. උපසිඬ්ඨාපෙසි, අක්ඛි පරිචන්ති, දුක්ඛා වෙදනා උප්පජ්ජි. සො පරිභාවෙත්වා පුනපි උපසිඬ්ඨාපෙසි, අක්ඛි අක්ඛිකූපතො මුච්චි, බලවතරා වෙදනා උදපාදි, තතියවාරෙ බරතරං පරිභාවෙත්වා උපනාමෙසි, අක්ඛි ඔසධබලෙන පරිබ්භමිත්වා අක්ඛිකූපතො නික්ඛමිත්වා න්භාරුසුත්තකෙන ඔලම්බමානං අට්ඨාසි, අධිමත්තා වෙදනා උදපාදි, ලොහිතං පග්ගරි, නිවත්ථසාටකාපි ලොහිතෙන තෙමිංසු. ඔරොධා ච අමච්චා ච රඤ්ඤො පාදමුලෙ පතිත්වා “දෙව, අක්ඛිති මා දෙහි, දෙව, අක්ඛිති මා දෙහි” ති මහාපරිදෙවං පරිදෙවිංසු.

රාජා වෙදනං අධිවාසෙත්වා “තාත, මා පපඤ්චං කරි” ති ආහ. සො “සාධු, දෙවා” ති වාමහත්ථෙන අක්ඛිං ධාරෙත්වා දක්ඛිණහත්ථෙන සත්ථකං ආදාය අක්ඛිසුත්තකං ඡින්දිත්වා අක්ඛිං ගහෙත්වා මහාසත්තස්ස හත්ථෙ ධ්වංසෙසි. සො වාමක්ඛිනා දක්ඛිණක්ඛිං ඔලොකෙත්වා පරිච්චාගපිනියා අභිභුයාමානං දුක්ඛවෙදනං වෙදෙන්නො “එහි, බ්‍රාහ්මණා” ති බ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙත්වා “මම ඉතො චක්ඛුතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන සමන්තචක්ඛුමෙව

පියතරං, තස්ස මෙ ඉදං අක්ඛිදානං පච්චයො හොතු”ති බ්‍රාහ්මණස්ස අක්ඛිං අදාසි.
 සො තං උක්ඛිපිත්වා අත්තනො අක්ඛිමිහි යපෙසි, තං තස්සානුභාවෙන
 විකසිතනීලුප්පලං විය හුත්වා උපට්ඨාසි. මහාසත්තො වාමක්ඛිනා තස්ස තං අක්ඛිං
 දිස්වා “අහො සුදිත්තං මයා අක්ඛි”ති අත්තොසමුග්ගතාය පිනියා නිරන්තරං
 ඵුට්ඨරිරො හුත්වා අපරමපි අදාසි. සක්කොපි තං තට්ඨ කත්වා රාජනිවෙසනා
 නික්ඛමිත්වා මහාජනස්ස ඔලොකෙන්තස්සෙව නගරා නික්ඛමිත්වා දෙවලොකමෙව
 ගතො.

රඤ්ඤො නවිරස්සෙව අක්ඛිනි ආවාටභාවං අප්පත්තානි කම්බලගෙණ්ඩුකං විය
 උග්ගතෙන මංසපිණ්ඩෙන පුරෙත්වා චිත්තකම්මරූපස්ස විය රුහිංසු, වෙදනා
 පච්ඡිජ්ජි. අථ මහාසත්තො කතිපාහං පාසාදෙ වසිත්වා “කිං අන්ධස්ස රජ්ජෙනානි
 අමච්චානං රජ්ජං නියානෙත්වා උයානං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා සමණධම්මං
 කරස්සාමි”ති චිත්තෙත්වා අමච්චානං තමත්ථං ආරොචෙත්වා
 “මුඛධොවනාදිදායකො එකො පුරිසො මය්හං සන්තිකෙ හොතු,
 සරීරකිච්චට්ඨානෙසුපි මෙ රජ්ජුකං බන්ධං”ති වත්වා සිවිකාය ගන්ත්වා
 පොක්ඛරණිකීරෙ රාජපල්ලඬිකෙ නිසිදි. අමච්චාපි වන්දිත්වා පටික්කමිංසු.
 බොධිසත්තොපි අත්තනො දානං ආවජ්ජෙසි. තස්මිං බණෙ සක්කස්ස ආසනං
 උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො තං දිස්වා “මහාරාජස්ස වරං දත්වා වක්ඛුං
 පටිපාකතිකං කරස්සාමි”ති බොධිසත්තස්ස සමීපං ගන්ත්වා පදසද්දමකාසි.
 මහාසත්තෙන ව “කො එසො”ති චුත්තෙ –

“සක්කොහමස්මි දෙවින්දො, ආගතොස්මි තවන්තිකෙ;
 වරං වරස්සු රාජීසි, යං කිඤ්චි මනසිව්ජසි”ති. (ජා. 1.15.71) –

වත්වා තෙන –

“පහුතං මෙ ධනං සක්ක, බලං කොසො චනප්පකො;
 අන්ධස්ස මෙ සතො දානි, මරණඤ්ඤෙව රුච්චති”ති. (ජා. 1.15.72) –

චුත්තෙ අථ නං සක්කො ආහ – “සිවිරාජ, කිං පන ත්වං මරිතුකාමො හුත්වා මරණං
 රොචෙසි, උදාහු අන්ධභාවෙනා”ති. අන්ධභාවෙන, දෙව්නි. “මහාරාජ, දානං නාම
 න කෙවලං සම්පරායත්ථමෙව දියාති, දිට්ඨධම්මත්ථායපි පච්චයො හොති, තස්මා
 තව දානපුඤ්ඤමෙව නිස්සාය සච්චකිරියං කරොහි, තස්ස බලෙනෙව තෙ වක්ඛු
 උප්පජ්ජිස්සති”ති චුත්තෙ “තෙන හි මයා මහාදානං සුදිත්තං”න්ති වත්වා
 සච්චකිරියං කරොන්තො –

“යෙ මං යාවිතුමායන්ති, නානාගොත්තා වනිබ්බකා;
 යොපි මං යාවතෙ තත්ථ, සොපි මෙ මනසො පියො;
 එතෙන සච්චවජ්ජෙන, වක්ඛු මෙ උපපජ්ජං”ති. (ජා. 1.15.74) –

ආහ.

තත්ථ යෙ මන්ති යෙ මං යාවිතුමාගච්ඡන්ති, තෙසුපි ආගතෙසු යො ඉමං නාම දෙහීති වාවං නිච්ඡාරෙන්තො මං යාවතෙ, සොපි මෙ මනසො පියො. එතෙනාති සවෙ මය්හං සබ්බෙපි යාවකා පියා, සච්චමෙවෙනං මයා වුත්තං, එතෙන මෙ සච්චවචනෙන එකං චක්ඛු උපපජ්ජට්ඨ උප්පජ්ජතුති.

අථස්ස වචනසමනන්තරමෙව පයමං චක්ඛු උදපාදි. තතො දුතියස්ස උප්පජ්ජනත්ථාය –

“යං මං සො යාවිතුං ආගා, දෙහි චක්ඛුන්ති බ්‍රාහ්මණො;
තස්ස චක්ඛුති පාදාසිං, බ්‍රාහ්මණස්ස වනිබ්බතො.

“භියො යා මං ආවිසී පීති, සොමනස්සඤ්චනප්පකං;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, දුතියං මෙ උපපජ්ජට්ඨා”ති. (ජා. 1.15.75-76) –

ආහ.

තත්ථ යං මන්ති යො මං. සොති සො චක්ඛුයාවකො බ්‍රාහ්මණො. ආගාති ආගතො. වනිබ්බතොති යාවන්තස්ස. මං ආවිසීති බ්‍රාහ්මණස්ස චක්ඛුති දත්ථා අන්ධකාලෙපි තථාරූපං වෙදනං අගණෙත්ථා “අහො සුදින්නං මෙ දාන”න්ති පච්චවෙක්ඛන්තං මං භියො අතිරෙකතරා පීති ආවිසී. සොමනස්සඤ්චනප්පකන්ති අපරිමාණං සොමනස්සං උප්පජ්ජී. එතෙනාති සවෙ තදා මම අනප්පකං පීතිසොමනස්සං උප්පන්නං, සච්චමෙවෙනං මයා වුත්තං, එතෙන මෙ සච්චවචනෙන දුතියමපි චක්ඛු උපපජ්ජතුති.

තංඛණඤ්ඤෙව දුතියමපි චක්ඛු උදපාදි. තාති පනස්ස චක්ඛුති නෙව පාකතිකාති, න දිබ්බාති. සක්කබ්‍රාහ්මණස්ස භි දින්නං චක්ඛුං පුන පාකතිකං කාතුං න සක්කා, උපහතචක්ඛුනො ව දිබ්බචක්ඛු නාම නුප්පජ්ජති, වුත්තනයෙන පනස්ස ආදිථජ්ඣපරියොසානෙසු අවිපරිතං අත්තනො දානපීතිං උපාදාය පීතිඵරණවසෙන නිබ්බත්තාති “සච්චපාරමිතාවක්ඛුති”ති වුත්තාති. තෙන වුත්තං –

65.

“දදමානස්ස දෙන්තස්ස, දින්තදානස්ස මෙ සතො;
චිත්තස්ස අඤ්ඤට්ඨා නත්ථී, බොධියායෙව කාරණා”ති.

තත්ථ දදමානස්සාති චක්ඛුති දාතුං වෙජ්ජෙන උප්පාටෙන්තස්ස. දෙන්තස්සාති උප්පාටිතාති තාති සක්කබ්‍රාහ්මණස්ස හත්ථෙ යපෙන්තස්ස. දින්තදානස්සාති චක්ඛුදානං දින්තවතො. චිත්තස්ස අඤ්ඤට්ඨාති දානජ්ඣාසයස්ස අඤ්ඤට්ඨාභාවො. බොධියායෙව කාරණාති තඤ්ඤෙව සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණස්සෙව හෙතුති අත්ථො.

66. සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණස්ස සුදුල්ලහතාය එවං සුදුක්කරං මයා කතන්ති න චක්ඛුනං න අත්තභාවස්සපි අප්පියතායාති දස්සෙන්තො “න මෙ දෙස්සා”ති

ඔසානගාථමාහ. තත්ථ අත්තා න මෙ න දෙස්සියොති පයමො න-කාරො
නිපාතමත්තො. අත්තා න මෙ කුජ්ඣිකඛ්බො, න අප්පියොති අත්ථො. “අත්තානං
මෙ න දෙස්සිය”න්තිපි පායො. තස්සත්ථො – මෙ අත්තානං අහං න දෙස්සියං න
කුජ්ඣෙය්‍යං න කුජ්ඣිකුං අරහාමි න සො මයා කුජ්ඣිකඛ්බොති. “අත්තාපි මෙ න
දෙස්සියො”න්තිපි පයන්ති. අදාසහන්ති අදාසිං අහං. “අදාසිහ”න්තිපි පායො.

තදා පන බොධිසත්තස්ස සච්චකිරියාය චක්ඛුසු උප්පන්නෙසු සක්කානුභාවෙන
සබ්බා රාජපරිසා සන්නිපතිතාව අහොසි. අථස්ස සක්කො මහාජනමජ්ඣෙ ආකාසෙ
යත්වා –

“ධම්මෙන භාසිතා ගාථා, සිව්තං රට්ඨවඬ්ඨන;
ඵතානි තව නෙත්තානි, දිබ්බානි පට්ඨස්සරෙ.

“තිරොකුට්ඨං තිරොසෙලං, සමතිග්ගස්හ පබ්බතං;
සමන්තා යොජනසතං, දස්සනං අනුභොන්තු තෙ”ති. (ජා. 1.15.77-78) –

ඉමාහි ගාථාහි ථුතිං කත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. බොධිසත්තොපි
මහාජනපරිවුතො මහත්තෙන සක්කාරෙන නගරං පවිසිත්වා රාජගෙහද්වාරෙ
සුසප්ථිතෙ මහාමණ්ඩපෙ සමුස්සිතසෙනවිජත්තෙ රාජපල්ලඬ්ඣකෙ නිසින්නො
චක්ඛුපටිලාහෙන තුට්ඨහට්ඨපමුදිතානං දට්ඨුං ආගතානං නාගරානං ජානපදානං
රාජපරිසාය ච ධම්මං දෙසෙන්නො –

“කො නිධ විත්තං න දදෙය්‍ය යාවිතො, අපි විසිට්ඨං සුපියම්පි අත්තනො;
තදිඬ්ඨ සබ්බෙ සිවයො සමාගතා, දිබ්බානි නෙත්තානි මමජ්ජ පස්සථ.

“තිරොකුට්ඨං තිරොසෙලං, සමතිග්ගස්හ පබ්බතං;
සමන්තා යොජනසතං, දස්සනං අනුභොන්ති මෙ.

“න වාගමත්තා පරමත්ථි කිඤ්චි, මච්චානං ඉධ ජීවිතෙ;
දත්වාන මානුසං චක්ඛුං, ලද්ධං මෙ චක්ඛු අමානුසං.

“ඵතම්පි දිස්වා සිවයො, දෙථ දානානි භුඤ්ජථ;
දත්වා ච භුත්වා ච යථානුභාවං, අනින්දිතා සග්ගමුපෙථ යාන”න්ති. (ජා.
1.15.79-82) –

ඉමා ගාථා අභාසි. තත්ථ ධම්මෙන භාසිතානි, මහාරාජ, ඉමා තෙ ගාථා ධම්මෙන
සභාවෙනෙව භාසිතා. දිබ්බානීති දිබ්බානුභාවයුත්තානි. පට්ඨස්සරෙති පට්ඨස්සන්ති.
තිරොකුට්ඨන්ති පරකුට්ඨං. තිරොසෙලන්ති පරසෙලං. සමතිග්ගස්හානි
අතික්කම්ත්වා. සමන්තා දසදිසා යොජනසතං රූපදස්සනං අනුභොන්තු සාධෙත්තු.

කො නිධානි කො නු ඉධ. අපි විසිටියන්ති උත්තමම්පි සමානං. න වාගමත්තාති වාගප්පමාණතො අඤ්ඤං වරං නාම නත්ථි. ඉධ ජීවිතෙති ඉමස්මිං ජීවලොකෙ. “ඉධ ජීවත” ත්තිපි පයන්ති. ඉමස්මිං ලොකෙ ජීවමානානන්ති අත්ථො. අමානුසන්ති දිබ්බවක්ඛු මයා ලද්ධං, ඉමිනා කාරණෙන වෙදිතබ්බමෙන “වාගතො උත්තමං නාම නත්ථි” ති. එතම්පි දිස්වාති එතං මයා ලද්ධං දිබ්බවක්ඛුං දිස්වාපි.

ඉති ඉමාහි චතුහි ගාථාහි න කෙවලං තස්මිංයෙව බණෙන, අථ බො අන්වද්ධමාසම්පි උපොසථෙ මහාජනං සන්නිපාතෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා මහාජනො දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකපරායනො අහොසි.

තදා වෙජ්ජො ආනන්දත්ථෙරො අහොසි, සක්කො අනුරුද්ධත්ථෙරො, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, සිවිරාජා ලොකනාථො.

තස්ස ඉධාපි චුත්තනසෙනෙව යථාරහං පාරමිසො නිද්ධාරෙතබ්බො. තථා දිවසෙ දිවසෙ යථා අදින්තපුබ්බං බාහිරදෙය්‍යධම්මවත්ථු න හොති, එවං අපරිමිතං මහාදානං පවත්තෙන්තස්ස තෙන අපරිතුට්ඨස්ස කථං නු බො අහං අජ්ඣත්තිකවත්ථුකං දානං දදෙය්‍යං, කදා නු බො මං කොචි ආගන්ත්වා අජ්ඣත්තිකං දෙය්‍යධම්මං යාවෙය්‍ය, සචෙ හි කොචි යාවකො මෙ හදයමංසස්ස නාමං ගණ්ඨෙය්‍ය, කණ්ණයෙන නං නීහරිත්වා පසන්නඋදකතො සනාළං පදුමං උද්ධරන්තො විය ලොහිතබ්බිත්ථුං පග්ගරන්තං හදයං නීහරිත්වා දස්සාමි. සචෙ සරිරමංසස්ස නාමං ගණ්ඨෙය්‍ය, අවලෙබ්බෙන තාලගුළුපටලං උජ්ජාටෙන්තො විය සරිරමංසං උජ්ජාටෙන්වා දස්සාමි. සචෙ ලොහිතස්ස නාමං ගණ්ඨෙය්‍ය, අසිනා විජ්ඣත්වා යන්තමුබ්බෙ වා පතිත්වා උපනීතං භාජනං පුරෙත්වා ලොහිතං දස්සාමි. සචෙ පන කොචි “ගෙහෙ මෙ කම්මං නප්පවත්තති, තත්ථ මෙ දාසකම්මං කරොහි” ති වදෙය්‍ය, රාජවෙසං අපනෙත්වා තස්ස අත්තානං සාවෙත්වා දාසකම්මං කරිස්සාමි. සචෙ වා පන කොචි අක්ඛිතං නාමං ගණ්ඨෙය්‍ය, තාලමිඤ්ජං නීහරන්තො විය අක්ඛිති උජ්ජාටෙන්වා තස්ස දස්සාමිති එවං අනඤ්ඤසාධාරණවසීභාවජ්ජත්තානං මහාබොධිසත්තානංයෙව ආවෙණිකා උළාරතරා පරිචිතක්කුප්පත්ති, වක්ඛුයාවකං ලහිත්වා අමච්චපාරිසප්පාදිහි නිවාරියමානස්සාපි තෙසං වචනං අනාදිසිත්වා අත්තනො පරිචිතක්කානුරූපං පටිපත්තියා ව පරමා පිතිපට්ඨංවෙදනා, තස්සා පිතිමනතාය අවිතථභාවං නිස්සාය සක්කස්ස පුරතො සච්චකිරියාකරණං, තෙන ව අත්තනො වක්ඛුනං පටිපාකතිකභාවො, තෙසඤ්ච දිබ්බානුභාවතාති එවමාදයො මහාසත්තස්ස ගුණානුභවා වෙදිතබ්බාති.

සිවිරාජවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. වෙස්සන්තරවරියාවණ්ණනා

67. නවමෙ යා මෙ අහොසි ජනිකාති එත්ථ මෙති වෙස්සන්තරභූතං අත්තානං සන්ධාය සත්ථා වදති. තෙනෙවාහ – “චුස්සති නාම බත්තියා” ති. තදා හිස්ස මාතා

“ඵස්සති” ති එවංනාමිකා ඛත්තියානී අහොසි. සා අතීතාසු ජාතීසුති සා තතො අනන්තරාතීතජාතියං. එකත්ථෙ හි එතං බහුවචනං. සක්කස්ස මහෙසී පියා අහොසීති සම්බන්ධො. අථ වා යා මෙ අහොසි ජනිකා ඉමස්මිං වරිමත්තභාවෙ, සා අතීතාසු ජාතීසු ඵස්සති නාම, තත්ථ අතීතාය ජාතියා ඛත්තියා, යත්ථාහං තස්සා කුච්ඡිමිති වෙස්සන්තරො හුත්වා නිබ්බන්තිං, තතො අනන්තරාතීතාය සක්කස්ස මහෙසී පියා අහොසීති. තත්තායං අනුපුබ්බිකථා –

ඉතො හි එකනවුතෙ කප්පෙ විපස්සී නාම සත්ථා ලොකෙ උදපාදි. තස්මිං බන්ධුමතීනගරං උපනිස්සාය බෙමෙ මීගදායෙ විහරන්තෙ බන්ධුමා රාජා කෙනවි රඤ්ඤා පෙසිතං මහග්ගං වන්දනසාරං අත්තනො ජෙට්ඨධීතාය අදාසි. සා තෙන සුබ්බමං වන්දනවුණ්ණං කාරෙත්වා සමුග්ගං පුරෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා සත්ථු සුවණ්ණවණ්ණං සරීරං පුප්පෙත්වා සෙසවුණ්ණානි ගන්ධකුටියං විකිරිත්වා “හන්තෙ, අනාගතෙ තුම්භාදිසස්ස බුද්ධස්ස මාතා භවෙයා”න්ති පත්ථනං අකාසි. සා තතො චුතා තස්සා වන්දනවුණ්ණපුජාය එලෙන රත්තවන්දනපරිප්පොසිතෙන විය සරීරෙන දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව සංසරන්ති තාවතිංසභවතෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො අග්ගමහෙසී හුත්වා නිබ්බන්ති. අථස්සා ආයුපරියොසානෙ පුබ්බනිමිත්තෙසු උප්පන්තෙසු සක්කො දෙවරාජා තස්සා පරික්ඛිණායුකතං ඤත්වා තස්සා අනුකම්පාය “හද්දෙ, ඵස්සති දස තෙ වරෙ දම්මි, තෙ ගණ්භස්සු”ති ආහ. තෙන වුත්තං –

68.

“තස්සා ආයුක්ඛයං ඤත්වා, දෙවින්දො එතදබ්බි;
‘දදාමි තෙ දස වරෙ, වර හද්දෙ යදිච්ඡසී’”ති.

තත්ථ වරාති වරස්සු වරං ගණ්භ. හද්දෙ, යදිච්ඡසීති, හද්දෙ, ඵස්සති යං ඉච්ඡසී යං තව පියං, තං දසහි කොට්ඨාසෙහි “වරං වරස්සු පටිග්ගණ්භාහි”ති වදති.

69. පුනිදමබ්බිති පුන ඉදං සා අත්තනො වචනධම්මතං අජානන්ති “කිං නු මෙ අපරාධත්ථී”තිආදිකං අභාසි. සා හි පමත්තා හුත්වා අත්තනො ආයුක්ඛයං අජානන්ති අයං “වරං ගණ්භා”ති වදන්තො “කත්ථවි මම උප්පජ්ජනං ඉච්ඡති”ති ඤත්වා එවමාහ. තත්ථ අපරාධත්ථීති අපරාධො අත්ථී. කිං නු දෙස්සා අහං තවාති කිං කාරණං අහං තව දෙස්සා කුප්ඤ්ඤානිබ්බා අප්පියා ජාතා. රම්මා වාවෙසී මං යානාති රමණියා ඉමස්මා යානා වාවෙසී. වාතොව ධරණිරුහන්ති යෙන බලවා මාලුතො විය රුක්ඛං උම්මුලෙන්තො ඉමම්භා දෙවලොකා වාවෙතුකාමොසි කිං නු කාරණන්ති තං පුච්ඡති.

70. තස්සිදන්ති තස්සා ඉදං. න වෙව තෙ කතං පාපන්ති න වෙව තයා කිඤ්චි පාපං කතං යෙන තෙ අපරාධො සියා. න ච මෙ ත්වංසි අප්පියාති මම ත්වං න වාසි අප්පියා, යෙන දෙස්සා නාම මම අප්පියාති අධිප්පායො.

71. ඉදානි යෙන අධිප්පායෙන වරෙ දාතුකාමො, තං දස්සෙන්තො
“එත්තකංයෙව තෙ ආයු, වචනකාලො භවිස්සති”ති වත්වා වරෙ ගණ්භාපෙන්තො
“පටිග්ගණ්භ මයා දින්තො, වරෙ දස වරුත්තමෙ”ති ආහ.

තත්ථ වරුත්තමෙති වරෙසු උත්තමෙ අග්ගවරෙ.

72. දින්තවරාති “වරෙ දස්සාමි”ති පටිඤ්ඤාදානවසෙන දින්තවරා.
කුට්ඨහට්ඨාති ඉච්ඡිතලාභපරිත්තොසෙන කුට්ඨා වෙව තස්ස ව සිඛාප්පත්තිදස්සනෙන
භාසවසෙන හට්ඨා ව. පමොදිතාති බලවපාමොජ්ජෙන පමුදිතා. මමං අභිහන්තරං
කත්වාති තෙසු වරෙසු මං අභිහන්තරං කරිත්වා. දස වරෙ වරීති සා අත්තනො
බිණායුකභාවං ඤත්වා සක්කෙන වරදානත්ථං කතොකාසා සකලජම්බුදීපතලං
ඔලොකෙන්ති අත්තනො අනුච්ඡවිකං සිවිරඤ්ඤො නිවෙසනං දිස්වා තත්ථ තස්ස
අග්ගමහෙසිභාවො නීලනෙත්තතා නීලහමුකතා ඵ්ඝස්සතීතිනාමං
ගුණවිසෙසයුත්තපුත්තපටිලාභො අනුන්තකකුච්ඡිභාවො අලම්බත්ථනතා
අපලිතභාවො සුබ්බමච්ඡවිතා වජ්ඣාපනානං මොචනසමත්ථතා වාති ඉමෙ දස වරෙ
ගණ්භි.

ඉති සා දස වරෙ ගහෙන්වා තතො වුතා මද්දරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි
නිබ්බන්ති. ඡායමානා ව සා වන්දනවුණ්ණපරිප්ඵොසිතෙන විය සරීරෙන ඡානා.
තෙනස්සා නාමග්ගහණදිවසෙ “ඵ්ඝස්සති” ත්වෙව නාමං කරිංසු. සා මහන්තෙන
පරිවාරෙන වඩ්ඪිත්වා සොළසවස්සකාලෙ උත්තමරූපධරා අභොසි. අථ නං
ජෙතුත්තරනගරෙ සිවිමහාරාජා පුත්තස්ස සඤ්ජයකුමාරස්සත්ථාය ආනෙන්වා
සෙනච්ඡත්තං උස්සාපෙන්වා තං සොළසන්තං ඉත්ථිසහස්සානං ජෙට්ඨකං කත්වා
අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යිපෙසි. තෙන වුත්තං –

73.

“තතො වුතා සා ඵ්ඝස්සති, ඛත්තියෙ උපපජ්ජථ;
ජෙතුත්තරමිහි නගරෙ, සඤ්ජයෙන සමාගමි”ති.

සා සඤ්ජයරඤ්ඤො පියා අභොසි මනාපා. අථ සක්කො ආවජ්ජෙන්තො “මයා
ඵ්ඝස්සතියා දින්තවරෙසු නව වරා සමිද්ධා”ති දිස්වා “පුත්තවරො න සමිද්ධො,
තම්පිස්සා සමිජ්ඣාපෙස්සාමි”ති වින්තෙන්වා බොධිසත්තං තදා
තාවතිංසදෙවලොකෙ බිණායුකං දිස්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “මාරිස, තයා
මනුස්සලොකෙ සිවිසඤ්ජයරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්භිතුං
වට්ටති”ති තස්ස වෙව අඤ්ඤෙසඤ්ච වචනධම්මානං සට්ඨිසහස්සානං
දෙවපුත්තානං පටිඤ්ඤං ගහෙන්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. මහාසත්තොපි තතො
චචිත්වා තත්ථුප්පන්තො. සෙසා දෙවපුත්තාපි සට්ඨිසහස්සානං අමච්චානං ගෙහෙසු
නිබ්බන්තිංසු. මහාසත්තෙ කුච්ඡිගතෙ ඵ්ඝස්සතිදෙවී වතුසු නගරද්වාරෙසු
නගරමජ්ඣෙ නිවෙසනද්වාරෙති ඡ දානසාලායො කාරෙන්වා දෙවසිකං
ජසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙන්වා දානං දාතුං දොහළිනී අභොසි. රාජා තස්සා දොහළං
සුත්වා නෙමිත්තකෙ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙන්වා පුච්ඡිත්වා “මහාරාජ, දෙවියා

කුවිජිමිහි දානාහිරතො උළාරො සත්තො උප්පත්තො, දානෙන තිත්තිං න පාපුණිස්සති’’ති සුත්වා තුට්ඨමානසො චුත්තප්පකාරං දානං පට්ඨපෙසි. සමණබ්‍රාහ්මණජිණ්ණාතුරකපණද්ධිකවනිබ්බකයාවකෙ සත්තප්පෙසි. බොධිසත්තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණතො පට්ඨාය රඤ්ඤො ආයස්ස පමාණං නාහොසි. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සකලජම්බුදීපෙ රාජානො පණ්ණාකාරං පහිණන්ති. තෙන චුත්තං -

74.

“යදාහං චුස්සතියා කුවිජිං, ඔක්කන්තො පියමාතුයා;
මම තෙජෙන මෙ මාතා, තදා දානරතා අහු.

75.

“අධනෙ ආතුරෙ ජිණ්ණෙ, යාවකෙ අද්ධිකෙ ජනෙ;
සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ බිණෙ, දෙනි දානං අකිඤ්චනෙ’’ති;

තත්ථ මම තෙජෙනාති මම දානජ්ඣාසයානුභාවෙන. බිණෙනි හොගාදිහි පරික්ඛිණෙ පාරිජුඤ්ඤප්පත්තෙ. අකිඤ්චනෙති අපරිග්ගහෙ. සබ්බත්ථ විසයෙ භූමිමං. අධනාදයො හි දානධම්මස්ස පවත්තියා විසයො.

දෙවි මහත්තෙන පරිහාරෙන ගබ්භං ධාරෙන්ති දසමාසෙ පරිපුණ්ණෙ නගරං දට්ඨුකාමා හුත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා දෙවනගරං විය නගරං අලඬිකාරාපෙත්වා දෙවිං රථවරං ආරොපෙත්වා නගරං පදක්ඛිණං කාරෙසි. තස්සා වෙස්සවිටියා මජ්ඣස්පත්තකාලෙ කම්මජවාතා චලිංසු. අමච්චා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. සො වෙස්සවිටියංයෙවස්සා සුනිසරං කාරෙත්වා ආරක්ඛං ගණ්භාපෙසි. සා තත්ථ පුත්තං විජායි. තෙනාහ -

76.

“දසමාසෙ ධාරයිත්වාන, කරොන්තෙ පුරං පදක්ඛිණං;
වෙස්සානං විටියා මජ්ඣෙ, ජනෙසි චුස්සති මමං.

77. “න මය්භං මත්තිකං නාමං, නාපි පෙත්තිකසම්භවං.

ජාතෙත්ථ වෙස්සවිටියං, තස්මා වෙස්සන්තරො අහු’’ති.

තත්ථ කරොන්තෙ පුරං පදක්ඛිණන්ති දෙවිං ගහෙත්වා සඤ්ජයමහාරාජෙ නගරං පදක්ඛිණං කුරුමානෙ. වෙස්සානන්ති වාණිජානං.

න මත්තිකං නාමන්ති න මාතුආගතං මාතාමහාදීනං නාමං. පෙත්තිකසම්භවන්ති පිතු ඉදන්ති පෙත්තිකං, සම්භවති එතස්මාති සම්භවො, තං පෙත්තිකං සම්භවො එතස්මාති පෙත්තිකසම්භවං, නාමං. මාතාපිතුසම්බන්ධවසෙන න කතන්ති දස්සෙති. ජාතෙත්ථාති ජාතො එත්ථ. “ජාතොමිහි’’තිපි පාඨො. තස්මා වෙස්සන්තරො අහුති

යස්මා තදා වෙස්සවීටීයං ජාතො, තස්මා වෙස්සන්තරො නාම අහොසි,
වෙස්සන්තරොති නාමං අකංසුති අත්ථො.

මහාසත්තො මාතු කුච්ඡිතො නික්ඛමන්තො විසදො හුත්වා අක්ඛිති
උම්මිලෙන්වාච නික්ඛමි. නික්ඛන්තමත්තෙ ඵච මාතු හත්ථං පසාරෙන්වා “අම්ම,
දානං දස්සාමි, අත්ථි කිඤ්චි”ති ආහ. අථස්ස මාතා “තාත, යථාඡ්ඤාසයං දානං
දෙහි”ති හත්ථස්මිපෙ සහස්සත්ථවිකං යපෙසි. බොධිසත්තො හි උම්මඬිගජාතකෙ
(ජා. 2.22.590 ආදයො) ඉමස්මිං ජාතකෙ පච්ඡිමත්තභාවෙති තිස්ස යානෙසු
ජාතමත්තොච කථෙසි. රාජා මහාසත්තස්ස අතිදීඝාදිදොසවිච්ඡිනා මධුරබීරා
චතුසට්ඨිධාතියො උපට්ඨාපෙසි. තෙන සද්ධිං ජාතානං සට්ඨියා දාරකසහස්සානම්පි
ධාතියො දාපෙසි. සො සට්ඨිදාරකසහස්සෙහි සද්ධිං මහන්තෙන පරිවාරෙන වඩ්ඪති.
තස්ස රාජා සතසහස්සග්ගනකං කුමාරපිළන්ධනං කාරාපෙන්වා අදාසි. සො
චතුපඤ්චවස්සිකකාලෙ තං ඔමුඤ්චිත්වා ධාතීනං දත්වා පුත තාහි දීයමානං න
ගණ්හාති. තං සුත්වා රාජා “මම පුත්තෙන දින්නං සුදින්න”න්ති වත්වා අපරම්පි
කාරෙසි. තම්පි දෙති. දාරකකාලෙයෙව ධාතීනං නවවාරෙ පිළන්ධනං අදාසි.

අට්ඨවස්සිකකාලෙ පන සයනපීඨෙ නිසින්තො චින්තෙසි – “අහං බාහිරකදානං
දෙමි, න තං මං පරිතොසෙති, අඡ්ඤාත්තිකදානං දාතුකාමොමිහි. සචෙ හි මං කොචි
හදයං යාවෙය්‍ය, හදයං නීහරිත්වා දදෙය්‍යං. සචෙ අක්ඛිති යාවෙය්‍ය, අක්ඛිති
උජ්ජාටෙන්වා දදෙය්‍යං. සචෙ සකලසරීරෙ මංසං රුධිරම්පි වා යාවෙය්‍ය,
සකලසරීරතො මංසං ඡින්දිත්වා රුධිරම්පි අසිනා විඡ්ඤාත්වා දදෙය්‍යං. අථාපි කොචි
‘දාසො මෙ හොහි’ති වදෙය්‍ය, අත්තානං තස්ස සාවෙන්වා දදෙය්‍ය”න්ති. තස්සෙවං
සභාවං සරසං චින්තෙන්තස්ස චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සබහලා අයං
මහාපථවී උදකපරියන්තං කත්වා කම්පි. සිනෙරුපබ්බතරාජා ඔනම්ත්වා
ජෙතුත්තරනගරාහිමුඛො අට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

78.

“යදාහං දාරකො හොමි, ජාතියා අට්ඨවස්සිකො;
තදා නිසජ්ජ පාසාදෙ, දානං දාතුං විචින්තයිං.

79.

“හදයං දදෙය්‍යං චක්ඛුං, මංසම්පි රුධිරම්පි ව;
දදෙය්‍යං කායං සාවෙන්වා, යදි කොචි යාවයෙ මමං.

80.

“සභාවං චින්තයන්තස්ස, අකම්පිතමසණ්ඨිතං;
අකම්පි තත්ථ පථවී, සිනෙරුවනවටංසකා”ති.

තත්ථ සාවෙන්වාති “අජ්ජ පට්ඨාය අහං ඉමස්ස දාසො”ති දාසභාවං සාවෙන්වා.
යදි කොචි යාවයෙ මමන්ති කොචි මං යදි යාවෙය්‍ය. සභාවං චින්තයන්තස්සාති
අවිපරීතං අත්තතො යථාභූතං සභාවං අතිත්තිමං යථාඡ්ඤාසයං චින්තෙන්තස්ස මම,

මයි වින්තෙන්තෙති අත්ථො. අකම්පිතන්ති කම්පිතරහිතං. අසංශ්ඨිතන්ති සඬකොවරහිතං. යෙන හි ලොභාදිනා අබොධිසත්තානං චක්ඛාදිදානෙ විත්තුත්‍රාසසඬබාතං කම්පිතං සඬකොවසඬබාතං සංශ්ඨිතඤ්ච සියා, තෙන විනාති අත්ථො. අකම්පිති අවලි. සිනෙරුවනවටංසකාති සිනෙරුමිහි උට්ඨිතනන්දනවනචාරුසකවනමිස්සකවනවිත්තලතාවනාදිකප්පකතරුවනං සිනෙරුවනං. අථ වා සිනෙරු ව ජම්බුදීපාදීසු රමණීයවනඤ්ච සිනෙරුවනං, තං වනං වටංසකං එතිස්සාති සිනෙරුවනවටංසකා.

එවඤ්ච පථවිකම්පනෙ වත්තමානෙ මධුරගම්භීරදෙවො ගජ්ජන්තො ඛණිකවස්සං වස්සි, විජ්ජුලතා නිච්ඡරිංසු, මහාසමුද්දො උඬ්භිජ්ජි, සක්කො දෙවරාජා අප්ථොටෙසි, මහාබ්‍රහ්මා සාධුකාරමදාසි, යාව බ්‍රහ්මලොකා එකකොලාහලං අහොසි. මහාසත්තො සොළසවස්සකාලෙයෙව සබ්බසිප්පානං නිජ්ඵත්තිං පාපුණි. තස්ස පිතා රජ්ජං දාතුකාමො මාතරා සද්ධිං මන්තෙන්වා මද්දරාජකුලතො මාතුලධීතරං මද්දිං නාම රාජකඤ්ඤං ආනෙන්වා සොළසන්තං ඉත්ථිසහස්සානං ජෙට්ඨකං අග්ගමහෙසිං කත්වා මහාසත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි. මහාසත්තො රජ්ජෙ පතිට්ඨිතකාලතො පට්ඨාය දෙවසිකං ඡසතසහස්සාති විස්සජ්ජෙන්වා මහාදානං පවත්තෙන්තො අන්වද්ධමාසං දානං ඔලොකෙතුං උපසඬකමති. අපරහාගෙ මද්දිදෙවි පුත්තං විජායි. තං කඤ්චනජාලෙන සම්පට්චිජිංසු, තෙනස්ස “ජාලිකුමාරො”ත්වෙව නාමං කරිංසු. තස්ස පදසා ගමනකාලෙ සා ධීතරං විජායි. තං කණ්භාජිනෙන සම්පට්චිජිංසු, තෙනස්ස “කණ්භාජිනා”ත්වෙව නාමං කරිංසු. තෙන වුත්තං –

81.

“අන්වද්ධමාසෙ පන්තරසෙ, පුණ්ණමාසෙ උපොසථෙ;
පච්චයං නාගමාරුය්හ, දානං දාතුං උපාගමි”ත්ති.

තත්ථ අන්වද්ධමාසෙති අනුඅද්ධමාසෙ, අද්ධමාසෙ අද්ධමාසෙති අත්ථො. පුණ්ණමාසෙති පුණ්ණමාසියං, මාසපරිපූරියා වන්දපරිපූරියා ව සමන්තාගතෙ පන්තරසෙ දානං දාතුං උපාගමිත්ති සම්බන්ධො. තත්‍රායං යොජනා – පච්චයං නාගමාරුය්හ අද්ධමාසෙ අද්ධමාසෙ දානං දාතුං දානසාලං උපාගමිං, එවං උපගච්ඡන්තො ව යදා එකස්මිං පන්තරසෙ පුණ්ණමාසිඋපොසථෙ දානං දාතුං උපාගමිං, තදා කලිඬගරට්ඨවිසයා බ්‍රාහ්මණා උපගඤ්ජු මන්ති තත්ථ පච්චයං නාගන්ති පච්චයනාමකං මඬිගලහත්ථිං. බොධිසත්තස්ස හි ජාතදිවසෙ එකා ආකාසචාරිනී කරෙණුකා අභිමඬිගලසම්මතං සබ්බසෙතහත්ථිපොතකං ආනෙන්වා මඬිගලහත්ථිට්ඨානෙ යපෙන්වා පක්කාමි. තස්ස මහාසත්තං පච්චයං කත්වා ලද්ධත්තා “පච්චයො”ත්වෙව නාමං කරිංසු. තං පච්චයනාමකං ඔපවය්හං හත්ථිනාගං ආරුය්හ දානං දාතුං උපාගමිත්ති. තෙන වුත්තං –

82.

“කලිඬගරට්ඨවිසයා, බ්‍රාහ්මණා උපගඤ්ජු මං;

අයාචුං මං හත්ථිනාගං, ධඤ්ඤං මඬිගලසම්මතං.

83.

“අචුට්ඨිකො ජනපදො, දුබ්භික්ඛො ඡාතකො මහා;
දදාහි පවරං නාගං, සබ්බසෙතං ගජුත්තම” න්ති.

තත්ථ “කලිඬගරට්ඨවිසයා” තිආදිගාථා හෙට්ඨා කුරුරාජවරිතෙපි (වරියා. 1.21-22) ආගතා ඵල, තස්මා තාසං අත්ථො කථාමග්ගො ච තත්ථ චූත්තනයෙනෙව චෙදිතබ්බො. ඉධ පන මඬිගලහත්ථිනො සෙතත්තා “සබ්බසෙතං ගජුත්තම” න්ති චූත්තං. බොධිසත්තො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො –

84.

“දදාමි න විකම්පාමි, යං මං යාවන්ති බ්‍රාහ්මණා;
සන්තං නප්පට්ඨුහාමි, දානෙ මෙ රමතෙ මනො” ති. –

අත්තනො දානාහිරතිං පච්චෙදෙන්තො –

85.

“න මෙ යාවකමනුජ්ජත්තෙ, පටික්ඛෙපො අනුච්ඡවො;
මා මෙ හිජ්ජි සමාදානං, දස්සාමි විජුලං ගජ” න්ති. (වරියා. 1.23) –

පටිජානිත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ අනලඬිකතට්ඨානං ඔලොකනත්ථං අනුපරියායිත්වා අනලඬිකතට්ඨානං අදිස්වා කුසුමමිස්සගන්ධොදකහරිතං සුවණ්ණභිඬිගාරං ගහෙන්වා “හොන්තො ඉතො ඵලා” ති අලඬිකතරජතදාමසදිසං හත්ථිසොණ්ඩං තෙසං හත්ථො යපෙත්වා උදකං පාතෙන්වා අලඬිකතවාරණං අදාසි. තෙන චූත්තං –

86.

“නාගං ගහෙන්වා සොණ්ඩාය, හිඬිගාරෙ රතනාමයෙ;
ජලං හත්ථො ආකිරිත්වා, බ්‍රාහ්මණානං අදං ගජ” න්ති. (වරියා. 1.24);

තත්ථ සන්තන්ති විජ්ජමානං දෙය්‍යාධම්මං. නප්පට්ඨුහාමිති න පටිච්ඡාදෙමි. යො හි අත්තනො සන්තකං “මය්හමෙව හොතු” ති වින්තෙති, යාවිතො වා පටික්ඛිපති, සො යාවකානං අභිමුඛෙ ධීතමිපි අත්ථො පටිච්ඡාදෙති නාම. මහාසත්තො පන අත්තනො සීසං ආදිං කත්වා අජ්ඣන්තිකදානං දාතුකාමොව, කථං බාහිරං පටික්ඛිපති, තස්මා ආහ “සන්තං නප්පට්ඨුහාමි” ති. තෙනෙවාහ “දානෙ මෙ රමතෙ මනො” ති. සෙසං හෙට්ඨා චූත්තත්ථමෙව.

තස්ස පන හත්ථිනො චතුසු පාදෙසු අලඬිකාරා චත්තාරි සතසහස්සානි අග්ඝන්ති, උභොසු පස්සෙසු අලඬිකාරා ද්වෙ සතසහස්සානි, හෙට්ඨා උදරෙ කම්බලං සතසහස්සං, පිට්ඨියං මුත්තාජාලං මණිජාලං කඤ්චනාජාලන්ති තිණි ජාලානි තිණි

සතසහස්සානි, උභො කණ්ණාලඬිකාරා ද්වෙ සතසහස්සානි, පිට්ඨියං
 අත්ථකම්බලං සතසහස්සං, කුම්භාලඬිකාරො සතසහස්සං, තයො වටංසකා තීණි
 සතසහස්සානි, කණ්ණවුළාලඬිකාරො සතසහස්සං, ද්වින්තං දන්තානං අලඬිකාරා
 ද්වෙ සතසහස්සානි, සොණ්ඩාය සොවත්ථිකාලඬිකාරො සතසහස්සං,
 නඩගුට්ඨාලඬිකාරො සතසහස්සං, ආරොහණනිස්සෙණි සතසහස්සං,
 භුඤ්ජනකටාහං සතසහස්සං, යපෙත්වා අනග්ගහණ්ඩං ඉදං තාව එත්තකං චතුච්ඡති
 සතසහස්සානි අග්ගති. ඡත්තපිණ්ඩියං පන මණි, වුළාමණි, මුත්තාහාරෙ මණි,
 අඬිකුසෙ මණි, හත්ථිකණ්ඩවෙයනමුත්තාහාරෙ මණි, හත්ථිකුම්භෙ මණිති ඉමානි ඡ
 අනග්ගානි, හත්ථිපි අනග්ගො ඵලාති හත්ථිනා සද්ධිං සත්ත අනග්ගානි, තානි
 සබ්බානි බ්‍රාහ්මණානං අදාසි. තථා හත්ථිනො පරිවාරකානි පඤ්ච කුලසතානි
 හත්ථිමෙණ්ඩහත්ථිගොපකෙහි සද්ධිං අදාසි. සහ දානෙන පනස්ස හෙට්ඨා
 වුත්තනයෙනෙව භූමිකම්පාදයො අහෙසුං. තෙන වුත්තං –

87.

“පුනාපරං දදන්තස්ස, සබ්බසෙනං ගජුත්තමං;
 තදාපි පථවි කම්පි, සිනෙරුවනවටංසකා”ති.

ජාතකෙපි (ජා. 2.22.1673) වුත්තං –

“තදාසි යං හිංසනකං, තදාසි ලොමහංසනං;
 හත්ථිනාගෙ පදින්තම්හි, මෙදතී සම්පකම්පථා”ති.

88. තස්ස නාගස්ස දානෙනානි ඡහි අනග්ගෙහි සද්ධිං.

චතුච්ඡතිසතසහස්සග්ගතිකඅලඬිකාරහණ්ඩසහිතස්ස තස්ස මඩ්ගලහත්ථිස්ස
 පරිව්වාගෙන. සිවයොති සිවිරාජකුමාරා වෙව සිවිරට්ඨවාසිනො ව. “සිවයො”ති ව
 දෙසනාසිසමෙතං. තත්ථ හි අමච්චා පාරිසජ්ජා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා නෙගමජානපදා
 නාගරා සකලරට්ඨවාසිනො ව සඤ්ජයමහාරාජං ඵුස්සතිදෙවිං. මද්දිදෙවිඤ්ච
 යපෙත්වා සබ්බෙ ඵව. කුද්ධාති දෙවතාවත්තනෙන බොධිසත්තස්ස කුද්ධා.
 සමාගතාති සන්තිපතිතා. තෙ කිර බ්‍රාහ්මණා හත්ථිං ලහින්වා තං අහිරුහින්වා
 මහාද්වාරෙන පවිසින්වා නගරමජ්ඣෙත පායිංසු. මහාජනෙන ව “අම්භො
 බ්‍රාහ්මණා, අම්භාකං හත්ථි කුතො අහිරුළ්භො”ති වුත්තෙ
 “වෙස්සන්තරමහාරාජෙන නො හත්ථි දින්තො, කෙ තුම්භෙ”ති හත්ථිකාරාදීහි
 සට්ටෙන්තා අගමංසු. අථ අමච්චෙ ආදිං කත්වා මහාජනා රාජද්වාරෙ සන්තිපතිත්වා
 “රඤ්ඤා නාම බ්‍රාහ්මණානං ධනං වා ධඤ්ඤං වා බ්‍රෙත්තං වා චත්ථු වා
 දාසිදාසපරිවාරිකා වා දාතබ්බා සියා, කථඤ්ඤි නාමායං වෙස්සන්තරමහාරාජා
 රාජාරහං මඩ්ගලහත්ථිං දස්සති, න ඉදානි ඵවං රජ්ජං විනාසෙතුං දස්සාමා”ති
 උජ්ඣායින්වා සඤ්ජයමහාරාජස්ස තමත්ථං ආරොචෙන්වා තෙන අනුනීයමානා
 අනන්‍යාන්තා අගමංසු. කෙවලං පන –

“මා නං දණ්ඩෙන සත්ථෙත, න හි සො බන්ධනාරහො;

පබ්බාජෙහි ච නං රට්ඨා, වඬිකෙ වසතු පබ්බතෙ’’ති. (ජා. 2.22.1687) –

වදිංසු. තෙන චුත්තං –

“පබ්බාජෙසු සකා රට්ඨා, වඬිකං ගච්ඡතු පබ්බතෙ’’න්ති.

තත්ථ පබ්බාජෙසුන්ති රජ්ජතො ඛහි වාසත්ථාය උස්සුක්කමකංසු; –

රාජාපි “මහා බො අයං පට්ඨකංබො, හන්ද මම පුත්තො කතිපාහං රජ්ජතො ඛහි වසතු’’ති චිත්තෙන්වා –

“එසො වෙ සිව්නං ඡන්දො, ඡන්දං නප්පනුදාමසෙ;
ඉමං සො වසතු රත්තිං, කාමෙ ච පරිභුඤ්ජතු.

“තතො රත්තා විවසානෙ, සුරියුග්ගමනං පති;
සමග්ගා සිවයො හුත්වා, රට්ඨා පබ්බාජයන්තු න’’න්ති. (ජා. 2.22.1688-1689) –

වත්වා පුත්තස්ස සන්තිකෙ කත්තාරං පෙසෙසි “ඉමං පවත්තිං මම පුත්තස්ස ආරොවෙහි’’ති. සො තථා අකාසි.

මහාසත්තොපි තං සුත්වා –

“කිස්මිං මෙ සිවයො කුද්ධා, නාහං පස්සාමි දුක්කටං;
තං මෙ කත්තෙ වියාචික්ඛ, කස්මා පබ්බාජයන්ති ම’’න්ති. (ජා. 2.22.1701)

කාරණං පුච්ඡි. තෙන “තුම්භාකං හත්ථිදානෙනා’’ති චුත්තෙ සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා –

“හදයං වක්ඛුම්පහං දජ්ජං, කිං මෙ බාහිරකං ධනං;
හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා, මුත්තා වෙළරියා මණි.

“දක්ඛිණං වාපහං බාහුං, දිස්වා යාවකමාගතෙ;
දදෙයාං න විකම්පෙයාං, දානෙ මෙ රමතෙ මනො.

“කාමං මං සිවයො සබ්බෙ, පබ්බාජෙන්නු හනන්තු වා;
නෙව දානා විරම්ස්සං, කාමං ඡින්නන්තු සත්තධා’’ති. (ජා. 2.22.1703-1705)

වත්වා “නාගරා මෙ එකදිවසං දානං දාතුං ඔකාසං දෙනතු, ස්වෙ දානං දත්වා තතියදිවසෙ ගම්ස්සාමි’’ති වත්වා කත්තාරං තෙසං සන්තිකෙ පෙසෙන්වා “අහං

ස්වෙ සත්තසතකං නාම මහාදානං දස්සාමි, සත්තභත්ථිසතානි සත්තඅස්සසතානි සත්තරථසතානි සත්තඉත්ථිසතානි සත්තදාසසතානි සත්තදාසිසතානි සත්තධෙත්තසතානි පටියාදෙහි, නානප්පකාරඤ්ච අන්තපානාදිං සබ්බං දාතබ්බයුත්තකං උපට්ඨපෙහි” ති සබ්බකම්මිකං අමච්චං ආණාපෙත්වා එකකොව මද්දිදෙවියා වසනට්ඨානං ගන්ත්වා “භද්දෙ මද්දි, අනුගාමිකනිධිං නිදහමානා, සීලවත්තෙසු දදෙය්‍යාසි” ති තම්පි දානෙ නියොජෙත්වා තස්සා අත්තනො ගමනකාරණං ආවික්ඛිත්වා “අභං වනං වසනත්ථාය ගම්ස්සාමි, ත්වං ඉධෙව අනුක්කණ්ඨිතා වසාහි” ති ආහ. සා “නාහං, මහාරාජ, තුම්හෙහි විනා එකදිවසම්පි වසිස්සාමි” ති ආහ.

දුතියදිවසෙ සත්තසතකං මහාදානං පවත්තෙසි. තස්ස සත්තසතකං දානං දෙන්තස්සෙව සායං අහොසි. අලඬිකතරථෙන මාතෘපිතුනං වසනට්ඨානං ගන්ත්වා “අභං ස්වෙ ගම්ස්සාමි” ති තෙ ආපුච්ඡිත්වා අකාමකානං තෙසං අස්සුමුඛානං රොදන්තානංයෙව වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා තතො නික්ඛමිත්වා තං දිවසං අත්තනො නිවෙසනෙ වසිත්වා පුනදිවසෙ “ගම්ස්සාමි” ති පාසාදතො ඔතරි. මද්දිදෙවී සස්සුසසුරෙහි නානාතයෙහි යාවිත්වා නිවත්තියමානාපි තෙසං වචනං අනාදිසිත්වා තෙ වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා සෙසිත්ථියො අපලොකෙත්වා ද්වෙ පුත්තෙ ආදාය වෙස්සන්තරස්ස පට්මතරං ගන්ත්වා රථෙ අට්ඨාසි.

මහාපුරිසො රථං අභිරුහිත්වා රථෙ ධීතො මහාජනං ආපුච්ඡිත්වා “අප්පමත්තා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොථා” ති ඔවාදමස්ස දත්වා නගරතො නික්ඛමි. බොධිසත්තස්ස මාතා “පුත්තො මෙ දානවිත්තකො දානං දෙතු” ති ආහරණෙහි සද්ධිං සත්තරතනපුරානි සකටානි උභොසු පස්සෙසු පෙසෙසි. සොපි අත්තනො කායාරුල්ලිභමෙව ආහරණභණ්ඩං සම්පත්තයාවකානං අට්ඨාරස වාරෙ දත්වා සෙසං සබ්බමදාසි. නගරා නික්ඛමිත්වා නිවත්තිත්වා ඔලොකෙතුකාමො අහොසි. අප්පමස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන රථප්පමාණෙ යානෙ මහාපට්ඨි භිජ්ජිත්වා පරිවත්තිත්වා රථං නගරාහිමුඛං අකාසි. සො මාතෘපිතුනං වසනට්ඨානං ඔලොකෙසි. තෙන කාරුඤ්ඤෙන පට්ඨිකම්පො අහොසි. තෙන වුත්තං “තෙසං නිව්ජුහමානාන” තිතිආදි.

89-90. තත්ථ නිව්ජුහමානානන්ති තෙසු සිව්සු නික්කඩ්ඨන්තෙසු, පබ්බාජෙත්තෙසුති අත්ථො. තෙසං වා නික්ඛමන්තානං. මහාදානං පවත්තෙතුන්ති සත්තසතකමහාදානං දාතුං. ආයාචිස්සන්ති යාථි. සාවයිත්වාති සොසාපෙත්වා. කණ්ණහෙරින්ති යුගලමහාහෙරිං. දදාමහන්ති දදාමි අහං.

91. අට්ඨත්ථාති අට්ඨං දානෙ දීයමානෙ එතස්මිං දානග්ගෙ. තුමුලොති එකකොලාහලීභුතො. හෙරවොති භයාවහො. මහාසත්තඤ්ඤි යපෙත්වා අඤ්ඤෙසං සො භයං ජනෙති, තස්ස භයජනනාකාරං දස්සෙතුං. “දානෙනිම” තිතිආදි වුත්තං. ඉමං වෙස්සන්තරමහාරාජානං දානෙන හෙතුනා සිවයො රට්ඨතො නිහරන්ති පබ්බාජෙත්ති, තථාපි පුන ව එවරුපං දානං දෙති අයන්ති.

92-94. ඉදානි තං දානං දස්සෙතුං “හත්ථී”න්ති ගාථමාහ. තත්ථ ගවන්ති ධෙනුං. චතුර්වාහිං රථං දත්වාති වහන්තිති වාහිනො, අස්සා, චතුරො ආජඤ්ඤසින්ධුවෙ රථඤ්ච බ්‍රාහ්මණානං දත්වාති අත්ථො. මහාසත්තො හි තථා නගරතො නික්ඛමන්තො සහජාතෙ සට්ඨිසහස්සෙ අමච්චෙ සෙසජනඤ්ච අස්සුපුණ්ණමුඛං අනුබද්ධන්තං නිවත්තෙන්වා රථං පාජෙන්තො මද්දිං ආහ – “සචෙ, හද්දෙ, පච්ඡතො යාවකා ආගච්ඡන්ති, උපධාරෙය්‍යාසී”ති. සා ඔලොකෙන්ති නිසීදි. අථස්ස සත්තසතකමහාදානං ගමනකාලෙ කතදානඤ්ච සම්පාපුණ්ණං අසක්කොන්තා චත්තාරො බ්‍රාහ්මණා ආගන්ත්වා “වෙස්සන්තරො කුහි”න්ති පුච්ඡන්වා “දානං දත්වා රථෙන ගතො”ති චුත්තෙ “අස්සෙ යාවිස්සාමා”ති අනුබන්ධිංසු. මද්දි තෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා “යාවකා, දෙවා”ති ආරොචෙසි. මහාසත්තො රථං යිපෙසි. තෙ ආගන්ත්වා අස්සෙ යාචිංසු. මහාසත්තො අස්සෙ අදාසි. තෙ තෙ ගහෙන්වා ගතා. අස්සෙසු පන දින්තෙසු රථධුරං ආකාසෙයෙව අට්ඨාසි. අථ චත්තාරො දෙවපුත්තා රොහිතමීගවණ්ණෙනාගන්ත්වා රථධුරං සම්පට්චින්නවා අගමංසු. මහාසත්තො තෙසං දෙවපුත්තභාවං ඤත්වා –

“ඉඬ්ඝ මද්දි නිසාමෙහි, චිත්තරූපංව දිස්සති;
මීගරොහිච්චවණ්ණෙන, දක්ඛිණස්සා වහන්ති ම”න්ති. (ජා. 2.22.1864) –

මද්දියා ආහ.

තත්ථ චිත්තරූපංවාති අච්ඡරියරූපං විය. දක්ඛිණස්සාති සුසික්ඛිතඅස්සා විය මං වහන්ති.

අථ නං එවං ගච්ඡන්තං අපරො බ්‍රාහ්මණො ආගන්ත්වා රථං යාචි. මහාසත්තො පුත්තදාරං ඔතාරෙන්වා රථං අදාසි. රථෙ පන දින්තෙ දෙවපුත්තා අන්තරධායිංසු. තතො පට්ඨාය පන සබ්බෙපි පත්තිකාව අහෙසුං. අථ මහාසත්තො “මද්දි, ත්වං කණ්ණාජිනං ගණ්ණාහි, අහං ජාලිකුමාරං ගණ්ණාමී”ති උභොපි ද්වෙ දාරකෙ අඬකෙනාදාය අඤ්ඤමඤ්ඤං පියසල්ලාපා පටිපථං ආගච්ඡන්තෙ මනුස්සෙ වඬිකපබ්බතස්ස මග්ගං පුච්ඡන්තා සයමෙව ඔනතෙසු ඵලරුක්ඛෙසු ඵලානි දාරකානං දදන්තා අත්ථකාමාහි දෙවතාහි මග්ගස්ස සඬ්ඛිතින්තා තදහෙව චෙතරට්ඨං සම්පාපුණ්ණං. තෙන චුත්තං “චතුර්වාහිං රථං දත්වා”තිආදි.

තත්ථ යත්වා වාතුම්මහාපටෙති අත්තතො ගමනමග්ගෙන පස්සතො ආගතෙන තෙන බ්‍රාහ්මණෙන ආගතමග්ගෙන ව විනිවිජ්ඣිත්වා ගතට්ඨානත්තා චතුක්කසඬ්ඛාතෙ චතුමහාපටෙ යත්වා තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස රථං දත්වා. එකාකියොති අමච්චසෙවකාදිසභායාභාවෙන එකකො. තෙනෙවාහ “අද්දුකියො”ති. මද්දිදෙවිං ඉදමබ්‍රවීති මද්දිදෙවිං ඉදං අහාසි.

96-99. පදුමං පුණ්ඩරිකංවාති පදුමං විය, පුණ්ඩරිකං විය ව. කණ්ණාජිනග්ගහීති කණ්ණාජිනං අග්ගහෙසි. අහිජාතාති ජාතිසම්පන්නා. විසමං සමන්ති විසමං සමඤ්ච භූමිප්පදෙසං. එන්තිති ආගච්ඡන්ති. අනුමග්ගෙ පටිප්පටෙති අනුමග්ගෙ වා පටිපටෙ

වානි වා-සද්දස්ස ලොපො දට්ඨබ්බො. කරුණන්ති භාවනාපුංසකනිද්දෙසො,
කරුණායිතත්තන්ති අත්ථො. දුක්ඛං තෙ පටිවෙදෙන්තීති ඉමෙ එවං සුබ්බමාලා පදසා
ගච්ඡන්ති, දුරෙව ඉතො වඩ්ඤ්ඤානොති තෙ තදා අමිහෙසු කාරුඤ්ඤවසෙන
අත්තනා දුක්ඛං පටිලහන්ති, තථා අත්තනො උප්පන්නදුක්ඛං පටිවෙදෙන්ති වානි
අත්ථො.

100-1. පවනෙති මහාවනෙ. එලිනෙති එලවන්තෙ. උබ්බිද්ධාති උද්ධං උග්ගතා
උච්චා. උපගච්ඡන්ති දාරකෙති යථා එලානි දාරකානං හත්ථුපගය්හකානි හොන්ති,
එවං රුක්ඛා සයමෙව සාධාහි ඔනමිත්වා දාරකෙ උපෙනති.

102. අච්ඡරියන්ති අච්ඡරායොග්ගං, අච්ඡරං පහරිතුං යුත්තං. අභූතපුබ්බං
භූතන්ති අබ්භූතං. ලොමානං භංසනසමත්ථතාය ලොමභංසනං. සාහුකාරන්ති
සාධුකාරං, අයමෙව වා පායො. ඉත්ථීරතනභාවෙන සබ්බෙහි අභිගෙහි අවයවෙහි
සොහන්ති සබ්බධ්වගසොහනා.

103-4. අච්ඡෙරං වතාති අච්ඡරියං වත. වෙස්සන්තරස්ස තෙජෙනාති
වෙස්සන්තරස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන. සඬ්ඛිපිංසු පථං යක්ඛාති දෙවතා මහාසත්තස්ස
පුඤ්ඤතෙජෙන වොදිතා තං මග්ගං පරික්ඛයං පාපෙසුං, අප්පකං අකංසු, තං පන
දාරකෙසු කරුණාය කතං විය කත්වා වුත්තං “අනුකම්පාය දාරකෙ”ති.
ජෙතුත්තරනගරතො හි සුවණ්ණගිරිතාලො නාම පබ්බතො පඤ්ච යොජනාති,
තතො කොන්තිමාරා නාම නදී පඤ්ච යොජනාති, තතො මාරඤ්ජනාගිරි නාම
පබ්බතො පඤ්ච යොජනාති, තතො දණ්ඩබ්බාහ්මණගාමො නාම පඤ්ච යොජනාති,
තතො මාතුලනගරං දස යොජනාති, ඉති තං රට්ඨං ජෙතුත්තරනගරතො තිංස
යොජනාති හොති. දෙවතා බොධිසත්තස්ස පුඤ්ඤතෙජෙන වොදිතා මග්ගං
පරික්ඛයං පාපෙසුං. තං සබ්බං එකාහෙනෙව අතික්කමිංසු. තෙන වුත්තං
“නික්ඛන්තදිවසෙනෙව, වෙනරට්ඨමුපාගමු”න්ති.

එවං මහාසත්තො සායන්හසමයං වෙනරට්ඨෙ මාතුලනගරං පත්වා තස්ස
නගරස්ස ද්වාරසමීපෙ සාලායං නිසීදි. අථස්ස මද්දිදෙවී පාදෙසු රජං පුඤ්ඡිත්වා පාදෙ
සමබාහින්වා “වෙස්සන්තරස්ස ආගතභාවං ජානාපෙස්සාමි”ති සාලතො
නික්ඛමිත්වා තස්ස වක්ඛුපථෙ සාලද්වාරෙ අට්ඨාසි. නගරං පවිසන්තියො ව
නික්ඛමන්තියො ව ඉත්ථීයො තං දිස්වා පරිවාරෙසුං. මහාජනො තඤ්ච
වෙස්සන්තරඤ්ච පුත්තෙ වස්ස තථා ආගතෙ දිස්වා රාජුනං ආවික්ඛි. සට්ඨිසහස්සා
රාජානො රොදන්තා පරිදෙවන්තා තස්ස සන්තිකං ආගන්ත්වා මග්ගපරිස්සමං
විනොදෙන්වා තථා ආගමනකාරණං පුච්ඡිංසු.

මහාසත්තො හත්ථීදානං ආදිං කත්වා සබ්බං කථෙසි. තං සුත්වා තෙ අත්තනො
රජ්ජෙන නිමන්තයිංසු. මහාපුරිසො “මයා තුම්භාකං රජ්ජං පටිග්ගහිතමෙව හොතු,
රාජා පන මං රට්ඨා පබ්බාජෙති, තස්මා වඩ්ඤ්ඤානමෙව ගමිස්සාමි”ති වත්වා තෙහි
නානප්පකාරං තත්ථ වාසං යාවියමානොපි තං අනලඬ්ඤාතිත්වා තෙහි ගහිතාරක්ඛො

තං රත්තිං සාලායමෙව වසිත්වා පුනදිවසෙ පාතොව නානග්ගරසභොජනං
 භුඤ්ජිත්වා තෙහි පරිවුතො නික්ඛමිත්වා පන්තරසයොජනමග්ගං ගන්ත්වා
 වනද්වාරෙ යත්වා තෙ නිවත්තෙත්වා පුරතො පන්තරසයොජනමග්ගං තෙහි
 ආවික්ඛිතනියාමෙනෙව අගමාසි. තෙන වුත්තං -

105.

“සට්ඨිරාජසහස්සානි, තදා වසන්ති මාතුලෙ;
 සබ්බෙ පඤ්ඡලිකා හුත්වා, රොදමානා උපාගමුං.

106.

“තත්ථ වත්තෙත්වා සල්ලාපං, වෙනෙහි වෙනපුත්තෙහි;
 තෙ තතො නික්ඛමිත්වාන, වඩ්ඤං අගමු පබ්බත”න්ති.

තත්ථ තත්ථ වත්තෙත්වා සල්ලාපන්ති තත්ථ තෙහි රාජුහි සමාගමෙහි සද්ධිං
 පටිසම්මොදමානා කථං පවත්තෙත්වා. වෙනපුත්තෙහිති වෙනරාජපුත්තෙහි. තෙ
 තතො නික්ඛමිත්වානාති තෙ රාජානො තතො වනද්වාරට්ඨානෙ නිවත්තෙත්වා.
 වඩ්ඤං අගමු පබ්බතන්ති අම්භෙ වත්තාරො ජනා වඩ්ඤපබ්බතං උද්දිස්ස අගමම්භා.

අථ මහාසත්තො තෙහි ආවික්ඛිතමග්ගෙන ගච්ඡන්තො ගන්ධමාදනපබ්බතං
 පත්වා තං දිවසං තත්ථ වසිත්වා තතො උත්තරදිසාහිමුබ්බො වෙසුල්ලපබ්බතපාදෙන
 ගන්ත්වා කෙතුමනීනදීරෙ නිසීදිත්වා වනවරකෙන දින්නං මධුමංසං බාදිත්වා තස්ස
 සුවණ්ණසුචිං දත්වා න්හත්වා පිවිත්වා පටිජ්ජස්සද්ධදරොපා නදිං උත්තරිත්වා
 සානුපබ්බතසිබ්බෙර ධීතස්ස නිග්ගොධස්ස මුලෙ ථොකං නිසීදිත්වා උට්ඨාය
 ගච්ඡන්තො නාලිකපබ්බතං පරිහරන්තො මුවලින්දසරං ගන්ත්වා සරතීරෙන
 පුබ්බුත්තරකණ්ණං පත්වා එකපදිකමග්ගෙනෙව වනසට්ඨං පටිසිත්වා තං අතික්කම්ම
 ගිරිවිදුග්ගානං නදීපහවානං පුරතො චතුරස්සපොක්ඛරණං පාපුණි.

107. තස්මිං බණ්ණ සක්කො ආවජ්ජෙන්නො “මහාසත්තො හිමවන්තං

පට්ටියො, වසනට්ඨානං ලද්ධුං වට්ටති”ති විත්තෙත්වා විස්සකම්මං පෙසෙසි -
 “ගච්ඡ වඩ්ඤපබ්බතකුච්ඡිමිති රමණියෙ යානෙ අස්සමපදං මාපෙහි”ති. සො තත්ථ
 ද්වෙ පණ්ණසාලායො ද්වෙ වඩ්ඤමෙ ද්වෙ ව රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානානි මාපෙත්වා
 තෙසු තෙසු යානෙසු නානාපුජ්චවිචිත්තෙ රුක්ඛෙ ඵලිතෙ රුක්ඛෙ පුජ්චගච්ඡෙ
 කදලිවනාදීනි ව දස්සෙත්වා සබ්බෙ පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ පටියාදෙත්වා “යෙකෙවි
 පබ්බජිතුකාමා, තෙ ගණ්හන්තු”ති අක්ඛරානි ලිඛිත්වා අමනුස්සෙ ව හෙරවසද්දෙ
 මිගපක්ඛිනො ව පටික්කමාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

මහාසත්තො එකපදිකමග්ගං දිස්වා “පබ්බජිතානං වසනට්ඨානං හවිස්සති”ති
 මද්දිඤ්ච පුත්තෙ ව තත්ථෙව යපෙත්වා අස්සමපදං පටිසිත්වා අක්ඛරානි
 ඔලොකෙත්වා “සක්කෙන දින්නොස්මි”ති පණ්ණසාලද්වාරං විවරිත්වා පට්ටියො
 බග්ගඤ්ච ධනුඤ්ච අපනෙත්වා සාටකෙ ඔමුඤ්චිත්වා ඉසිවෙසං ගහෙත්වා
 කත්තරදණ්ඩං ආදාය නික්ඛමිත්වා පට්ටෙකච්ඡද්ධසදිසෙන උපසමෙන දාරකානං

සන්නිකං අගමාසි. මද්දිදෙව්වි මහාසත්තං දිස්වා පාදෙසු පනිත්වා රොදිත්වා තෙනෙනව සද්ධිං අස්සමං පවිසිත්වා අත්තනො පණ්ණසාලං ගන්ත්වා ඉසිවෙසං ගණ්ඨි. පච්ඡා පුත්තෙපි තාපසකුමාරකෙ කරිංසු. බොධිසත්තො මද්දිං වරං යාචි “මයං ඉතො පටියාය පබ්බජිතා නාම, ඉත්ථි ව නාම බ්‍රහ්මචරියස්ස මලං, මා දානි අකාලෙ මම සන්නිකං ආගච්ඡා”ති. සා “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා මහාසත්තම්පි වරං යාචි “දෙව, තුම්හෙ පුත්තෙ ගහෙත්වා ඉධෙව හොථ, අහං ඵලාඵලං ආහරිස්සාමි”ති. සා තතො පටියාය අරඤ්ඤතො ඵලාඵලානි ආහරිත්වා තයො ජනෙ පටිජග්ගි. ඉති චත්තාරො බත්තියා වඩ්ඤ්ඤකුච්ඡියං සත්තමාසමත්තං වසිංසු. තෙන වුත්තං “ආමන්තයිත්වා දෙවින්දො, විස්සකම්මං මහිද්ධික”න්තිආදි.

තත්ථ ආමන්තයිත්වාති පක්කොසාපෙත්වා. මහිද්ධිකන්ති මහනියා දෙවිද්ධියා සමන්තාගතං. අස්සමං සුකතන්ති අස්සමපදං සුකතං කත්වා. රම්මං වෙස්සන්තරස්ස වසනානුච්ඡවිකං පණ්ණසාලං. සුමාපයාති සුට්ඨු මාපය. ආණාපෙසිති වචනසෙසො. සුමාපයිති සම්මා මාපෙසි.

111. අසුඤ්ඤාති යථා සො අස්සමො අසුඤ්ඤො හොති, ඵචං තස්ස අසුඤ්ඤභාවකරණෙන අසුඤ්ඤො හොමි. “අසුඤ්ඤ”ති වා පායො, මම වසනෙනෙව අසුඤ්ඤ අස්සමෙ දාරකෙ අනුරක්ඛන්තො වසාමි තත්ථ තිට්ඨාමි. බොධිසත්තස්ස මෙත්තානුභාවෙන සමන්තා තියොජනෙ සබ්බෙ තිරච්ඡානාපි මෙත්තං පටිලභිංසු.

ඵචං තෙසු තත්ථ වසන්තෙසු කලිඨගරට්ඨවාසී ජූජකො නාම බ්‍රාහ්මණො අමිත්තතාපනාය නාම භරියාය “නාහං තෙ නිව්චං ධඤ්ඤකොට්ටනඋදකාහරණයාගුහත්තපවනාදීනි කාතුං සක්කොමි, පරිවාරකං මෙ දාසං වා දාසිං වා ආනෙහි”ති වුත්තෙ “කුතොහං තෙ හොති දුග්ගතො දාසං වා දාසිං වා ලභිස්සාමි”ති වත්වා තාය “ඵස වෙස්සන්තරො රාජා වඩ්ඤ්ඤකුච්ඡියං වසති. තස්ස පුත්තෙ මය්හං පරිවාරකෙ යාචිත්වා ආනෙහි”ති වුත්තෙ කිලෙසවසෙන තස්සා පටිබද්ධවිත්තතාය තස්සා වචනං අතික්කමිතුං අසක්කොන්තො පාඨෙය්‍යාං පටියාදාපෙත්වා අනුක්කමෙන ජෙතුත්තරනගරං පත්වා “කුභිං වෙස්සන්තරමහාරාජා”ති පුච්ඡි.

මහාජනො “ඉමෙසං යාවකානං අතිදානෙන අමිභාකං රාජා රට්ඨා පබ්බාජිතො, ඵචං අමිභාකං රාජානං නාසෙත්වා පුනපි ඉධෙව ආගච්ඡති”ති ලෙඩ්චුදණ්ඩාදිහත්ථො උපක්කොසන්තො බ්‍රාහ්මණං අනුබන්ධි. සො දෙවතාවිග්ගහිතො හුත්වා තතො නික්ඛමිත්වා වඩ්ඤ්ඤකුච්ඡියං ගාමිග්ගං අභිරුළ්භො අනුක්කමෙන වනද්වාරං පත්වා මහාවනං අජ්ඣොගාහෙත්වා මග්ගමුළ්භො හුත්වා විවරන්තො තෙහි රාජුහි බොධිසත්තස්ස ආරක්ඛණත්ථාය යපිතෙන වෙනපුත්තෙන සමාගඤ්ඡි. තෙන “කහං, හො බ්‍රාහ්මණ, ගච්ඡසි”ති පුට්ඨො “වෙස්සන්තරමහාරාජස්ස සන්නික”න්ති වුත්තෙ “අද්ධා අයං බ්‍රාහ්මණො තස්ස පුත්තෙ වා දෙවිං වා යාචිතුං ගච්ඡති”ති වින්තෙත්වා “මා බො, ත්වං බ්‍රාහ්මණ, තත්ථ

ගඤ්ඡි, සවෙ ගච්ඡසි, එත්ථෙව තෙ සීසං ඡින්දිත්වා මය්හං සුනාමානං සාසං කරිස්සාමි” ති තෙන සන්තප්පිතො මරණභයභීතො “අභමස්ස පිතරා පෙසිතො දුතො, ‘තං ආනෙස්සාමි’ ති ආගතො” ති මුසාවාදං අභාසි. තං සුත්වා චෙතපුත්තො තුට්ඨහට්ඨො බ්‍රාහ්මණස්ස සක්කාරසම්මානං කත්වා වඩ්ඤ්ඤානගාමිමග්ගං ආචික්ඛි. සො තතො පරං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ අව්චුතෙන නාම තාපසෙන සද්ධිං සමාගන්ත්වා තම්පි මග්ගං පුච්ඡිත්වා තෙනාපි මග්ගෙ ආචික්ඛිතෙ තෙන ආචික්ඛිතසඤ්ඤාය මග්ගං ගච්ඡන්තො අනුක්කමෙන බොධිසත්තස්ස අස්සමපදට්ඨානසම්පං ගන්ත්වා මද්දිදෙවියා ඵලාඵලත්ථං ගතකාලෙ බොධිසත්තං උපසඩ්ධිමිත්වා උභො දාරකෙ යාවි. තෙන චුත්තං –

112.

“පවනෙ වසමානස්ස, අද්ධිකො මං උපාගමි;

අයාවි පුත්තකෙ මය්හං, ජාලිං කණ්භාජිතං වුභො” ති.

ඵචං බ්‍රාහ්මණෙන දාරකෙසු යාවිතෙසු මහාසත්තො “චිරස්සං වත මෙ යාවකො අධිගතො, අජ්ජාහං අනවසෙසතො දානපාරමිං පුරෙස්සාමි” ති අධිජ්ජායෙන සොමනස්සජාතො පසාරිතහත්ථෙ සහස්සත්ථවිකං යපෙන්තො විය බ්‍රාහ්මණස්ස විත්තං පරිතොසෙන්තො සකලඤ්ච තං පබ්බතකුච්ඡිං උන්නාදෙන්තො “දදාමි තච මය්හං පුත්තකෙ, අපි ච මද්දිදෙවී පන පාතොච ඵලාඵලත්ථාය වනං ගන්ත්වා සායං ආගමිස්සති, තාය ආගතාය තෙ පුත්තකෙ දස්සෙන්වා ත්වඤ්ච මූලඵලාඵලං බාදිත්වා එකරත්තිං වසිත්වා විගතපරිස්සමො පාතොච ගමිස්සසි” ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො “කාමඤ්චෙස උළාරජ්ඣාසයතාය පුත්තකෙ දදාති, මාතා පන වච්ඡගිද්ධා ආගන්ත්වා දානස්ස අන්තරායම්පි කරෙය්‍ය, යංනුනාහං ඉමං නිජ්ජිලෙන්වා දාරකෙ ගහෙන්වා අජ්ජෙව ගච්ඡෙය්‍ය” ති විත්තෙන්වා “පුත්තා වෙ තෙ මය්හං දින්නා, කිං දාති මාතරං දස්සෙන්වා පෙසිතෙහි, දාරකෙ ගහෙන්වා අජ්ජෙව ගමිස්සාමි” ති ආහ. “සවෙ, ත්වං බ්‍රාහ්මණ, රාජපුත්තිං මාතරං දට්ඨුං න ඉච්ඡසි, ඉමෙ දාරකෙ ගහෙන්වා ඡෙතුත්තරනගරං ගච්ඡ, තත්ථ සඤ්ජයමහාරාජා දාරකෙ ගහෙන්වා මහන්නං තෙ ධනං දස්සති, තෙන දාසදාසියො ගණ්ඨිස්සසි, සුබඤ්ච ජීවිස්සසි, අඤ්ඤථා ඉමෙ සුබ්බමාලා රාජදාරකා, කිං තෙ වෙය්‍යාවච්චං කරිස්සන්ති” ති ආහ.

බ්‍රාහ්මණො “ඵචම්පි මයා න සක්කා කාතුං, රාජදණ්ඩතො භායාමි, මය්හමෙව ගාමං නෙස්සාමි” ති ආහ. ඉමං තෙසං කථාසල්ලාපං සුත්වා දාරකා “පිතා නො බො අම්භෙ බ්‍රාහ්මණස්ස දාතුකාමො” ති පක්කමිත්වා පොක්ඛරණිං ගන්ත්වා පදුම්නිගච්ඡෙ නිලීයිංසු. බ්‍රාහ්මණො තෙ අදිස්වාච “ත්වං ‘දාරකෙ දදාමි’ ති වත්වා තෙ අපක්කමාපෙසි, ඵසො තෙ සාධුභාවො” ති ආහ. අථ මහාසත්තො සහසාව උට්ඨහිත්වා දාරකෙ ගවෙසන්තො පදුම්නිගච්ඡෙ නිලීනෙ දිස්වා “ඵථ, තාතා, මා මය්හං දානපාරමියා අන්තරායං අකත්ථ, මම දානජ්ඣාසයං මත්ථකං පාපෙථ, අයඤ්ච බ්‍රාහ්මණො තුම්භෙ ගහෙන්වා තුම්භාකං අය්‍යකස්ස සඤ්ජයමහාරාජස්ස සන්තිකං ගමිස්සති, තාත ජාලි, ත්වං භුජිස්සො හොතුකාමො බ්‍රාහ්මණස්ස නික්ඛසහස්සං දත්වා භුජිස්සො හවෙය්‍යාසි, කණ්භාජිනෙ ත්වං දාසසතං දාසිසතං හත්ථිසතං අස්සසතං උසහසතං නික්ඛසතන්ති සබ්බසතං දත්වා භුජිස්සා

හවෙය්‍යාසී” ති කුමාරෙ අග්‍යාපෙත්වා සමස්සාසෙත්වා ගහෙත්වා අස්සමපදං
ගන්ත්වා කමණ්ඩලුනා උදකං ගහෙත්වා සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණස්ස පච්චයං කත්වා
බ්‍රාහ්මණස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙත්වා අතිවිය ජිතිසොමනස්සජාතො හුත්වා පථවි.
උන්නාදෙන්තො පියපුත්තදානං අදාසි. ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තනායෙනෙව
පථවිකම්පාදයො අහෙසුං. තෙන වුත්තං -

113.

“යාවකං උපගතං දිස්වා, හාසො මෙ උපපජ්ජථ;
උහො පුත්තෙ ගහෙත්වාන, අදාසිං බ්‍රාහ්මණෙ තදා.

114.

“සකෙ පුත්තෙ චජන්තස්ස, ජුජකෙ බ්‍රාහ්මණෙ යදා;
තදාපි පථවි කම්පි, සිනෙරුවනවටංසකා” ති.

අථ බ්‍රාහ්මණො දාරකෙ අගන්තුකාමෙ ලතාය හත්ථෙසු ඛන්ධිත්වා ආකඩ්ඪී.
තෙසං ඛන්ධට්ඨානෙ ඡවිං ඡින්දිත්වා ලොහිතං පග්ගරි. සො ලතාදණ්ඨෙන
පහරන්තො ආකඩ්ඪී. තෙ පිතරං ඔලොකෙත්වා.

“අම්මා ච තාත නික්ඛන්තා, ත්වඤ්ච නො තාත දස්සසි;
මා නො ත්වං තාත අදදා, යාව අම්මාපි එතු නො;
තදායං බ්‍රාහ්මණො කාමං, වික්කිණාතු හනාතු වා” ති. (ජා. 2.22.2126) -

වත්වා පුනපි අයං එවරුපො සොරදස්සනො කුරුරකම්මන්තො -

“මනුස්සො උදාහු යක්ඛො, මංසලොහිතහොජනො;
ගාමා අරඤ්ඤමාගම්ම, ධනං තං තාත යාවති;
නියමානෙ පිසාවෙන, කිං නු තාත උදික්ඛසි” ති. (ජා. 2.22.2130-2131) -

ආදීනි වදන්තා පරිදෙවිංසු. තත්ථ ධනන්ති පුත්තධනං.

ජුජකො දාරකෙ තථා පරිදෙවන්තෙයෙව පොථෙන්නොව ගහෙත්වා පක්කාමි.
මහාසත්තස්ස දාරකානං කරුණං පරිදෙවිතෙන තස්ස ව බ්‍රාහ්මණස්ස
අකාරුඤ්ඤභාවෙන ඛලවසොකො උජ්ජජ්ජි, විජ්ජට්ඨාරො ව උදපාදි. සො
තඬ්ඨණ්ඤ්ඤෙව ඛොධිසත්තානං පවෙණිං අනුස්සරි. “සබ්බෙව හි ඛොධිසත්තා
පඤ්ච මහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා බුද්ධා හවිස්සන්ති, අහම්පි තෙසං අබ්භන්තරො,
පුත්තදානඤ්ච මහාපරිච්චාගානං අඤ්ඤතරං, තස්මා වෙස්සන්තර දානං දත්වා
පච්ඡානුතාපො න තෙ අනුච්ඡවිකො” ති අත්තානං පරිහාසෙත්වා “දින්තකාලතො
පට්ඨාය මම තෙ න කිඤ්චි හොන්ති” ති අත්තානං උපත්ථම්හෙත්වා දළ්භසමාදානං
අධිට්ඨාය පණ්ණසාලද්වාරෙ පාසාණඵලකෙ කඤ්චනපට්ඨා විය නිසිදි.

අථ මද්දිදෙවි අරඤ්ඤතො ඵලාඵලං ගහෙත්වා නිවත්තන්ති “මා මහාසත්තස්ස
දානන්තරායො හොතු” ති වාළුමිගරුපධරාහි දෙවතාහි උපරුද්ධමග්ගා තෙසු
අපගතෙසු විරෙන අස්සමං පත්වා “අජ්ජ මෙ දුස්සුපිනං දිට්ඨං, දුන්නිමිත්තානි ව

උප්පන්නානි, කිං නු බො භවිස්සති” ති චිත්තෙන්ති අස්සමං පටිසිත්වා පුත්තකෙ අපස්සන්ති බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙව, න බො අමිහාකං පුත්තකෙ පස්සාමි, කුහිං තෙ ගතා” ති ආහ. සො තුණ්හි අහොසි. සා පුත්තකෙ උපධාරෙන්ති තහිං තහිං උපධාවිත්වා ගවෙසන්ති අදිස්වා පුනපි ගන්ත්වා පුච්ඡි. බොධිසත්තො “කක්ඛළකථාය නං පුත්තසොකං ජහාපෙස්සාමි” ති චිත්තෙන්තිවා –

“නුන මද්දි වරාරොහා, රාජපුත්ති යසස්සිති;
පාතො ගතාසි උඤ්ජාය, කිම්දං සායමාගතා” ති. (ජා. 2.22.2225) –

වත්වා තාය විරායනකාරණෙ කපිතෙ පුනපි දාරකෙ සන්ධාය න කිඤ්චි ආහ. සා පුත්තසොකෙන තෙ උපධාරෙන්ති පුනපි වාතවෙගෙන වනානි විවරි. තාය එකරත්තියං විවරිතට්ඨානං පරිග්ගණ්හන්තං පන්තරසයොජනමත්තං අහොසි. අථ විහාතාය රත්තියා මහාසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ධීතා දාරකානං අදස්සනෙන බලවසොකාහිභූතා තස්ස පාදමූලෙ ඡින්නකදලි විය භූමියං විසඤ්ඤී හුත්වා පති. සො “මතා” ති සඤ්ඤාය කම්පමානො උප්පන්නබලවසොකොපි සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා “ජානිස්සාමි තාව ජීවති, න ජීවති” ති සත්තමාසෙ කායසංසග්ගං අනාපන්නපුබ්බොපි අඤ්ඤස්ස අභාවෙන තස්සා සීසං උක්ඛිපිත්වා උභරුසු යපෙත්වා උදකෙන පරිජ්ඣෙය්විත්වා උරඤ්ච මුඛඤ්ච හදයඤ්ච පරිමජ්ඡි. මද්දිපි බො ථොකං විනිනාමෙත්වා සතිං පටිලභිත්වා හිරොත්තජ්ජං පච්චුපට්ඨපෙත්වා “දෙව, දාරකා තෙ කුහිං ගතා” ති පුච්ඡි. සො ආහ – “දෙව, එකස්ස මෙ බ්‍රාහ්මණස්ස මං යාවිත්වා ආගතස්ස දාසත්ථාය දින්නා” ති වත්වා තාය “කස්මා, දෙව, පුත්තෙ බ්‍රාහ්මණස්ස දත්වා මම සබ්බරත්තිං පරිදෙවිත්වා විවරන්තියා නාවික්ඛි” ති වුත්තෙ “පයමමෙව වුත්තෙ තව චිත්තදුක්ඛං බහු භවිස්සති, ඉදානි පන සරිරදුක්ඛෙන තනුකං භවිස්සති” ති වත්වා –

“මං පස්ස මද්දි මා පුත්තෙ, මා බාළ්භං පරිදෙවසි;
ලච්ජාම පුත්තෙ ජීවන්තා, අරොගා ව භවාමසෙ” ති. (ජා. 2.22.2260) –

සො සමස්සාසෙත්වා පුන –

“පුත්තෙ පසුඤ්ච ධඤ්ඤඤ්ච, යඤ්ච අඤ්ඤං සරෙ ධනං;
දජ්ජා සජ්ජුරිසො දානං, දිස්වා යාවකමාගතං;
අනුමොදාහි මෙ මද්දි, පුත්තකෙ දානමුත්තම” ති. (ජා. 2.22.2261) –

වත්වා අත්තනො පුත්තදානං තං අනුමොදාපෙසි.

සාපි –

“අනුමොදාමි තෙ දෙව, පුත්තකෙ දානමුත්තමං;
දත්වා චිත්තං පසාදෙහි, හියොයා දානං දදො භවා” ති. (ජා. 2.22.2262) –

වත්වා අනුමොදි.

එවං තෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මොදනීයං කථං කථෙත්තෙසු සක්කො චිත්තෙසි
— “මහාපුරියො භියො ජුජකස්ස පථවිං උන්නාදෙන්වා දාරකෙ අදාසි. ඉදානි නං
කොචි භීතපුරියො උපසඬකමිත්වා මද්දිදෙවිං යාවිත්වා ගහෙන්වා ගච්ඡෙය්‍ය, තතො
රාජා නිජ්ජච්චයො භවෙය්‍ය, හන්දාහං බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන නං උපසඬකමිත්වා
මද්දිං යාවිත්වා පාරමිකුටං ගාභාපෙත්වා කස්සචි අච්ඡස්සජ්ජියං කත්වා පුන නං
තස්සෙව දත්වා ආගමිස්සාමි” ති. සො සුරියුග්ගමනවෙලායං බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන
තස්ස සන්තිකං අගමාසි. තං දිස්වා මහාපුරියො “අතිථි නො ආගතො” ති
පීතිසොමනස්සජාතො තෙන සද්ධිං මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා “බ්‍රාහ්මණ,
කෙනත්ථෙත ඉධාගතොසි” ති පුච්ඡි. අථ නං සක්කො මද්දිදෙවිං යාචි. තෙන චුත්තං
—

115.

“පුනදෙව සක්කො ඔරුය්‍හ, හුත්වා බ්‍රාහ්මණසන්නිහො;
අයාචි මං මද්දිදෙවිං, සීලවන්තිං පතිබ්බත” ති.

තත්ථ පුනදෙවති දාරකෙ දින්නදිවසතො පච්ඡා එව. තදනන්තරමෙවති
අත්ථො. ඔරුය්‍හති දෙවලොකතො ඔතරිත්වා. බ්‍රාහ්මණසන්නිහොති
බ්‍රාහ්මණසමානවණ්ණො.

අථ මහාසත්තො “භියො මෙ ද්වෙපි දාරකෙ බ්‍රාහ්මණස්ස දින්නා, අහමිපි
අරඤ්ඤෙ එකකොච, කථං තෙ මද්දිං සීලවන්තිං පතිබ්බතං දස්සාමි” ති අවත්වාච
පසාරිතහත්ථෙ අනග්ගරතනං යපෙත්තො විය අසජ්ජිත්වා අඛජ්ඣිත්වා
අනොලීනමානසො “අජ්ජ මෙ දානපාරමි මත්ථකං පාපුණ්ණස්සති” ති හට්ඨතුට්ඨො
ගිරිං උන්නාදෙන්තො විය —

“දදාමි න විකම්පාමි, යං මං යාචසි බ්‍රාහ්මණ;
සන්තං නජ්ජට්ඨාමි, දානෙ මෙ රමති මනො” ති. (ජා. 2.22.2278) —

වත්වා සීසමෙව කමණ්ඩලුනා උදකං ආහරිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස හත්ථෙ උදකං
පාතෙත්වා හරියමදාසි. තෙන චුත්තං —

116.

“මද්දිං හත්ථෙ ගහෙන්වාන, උදකඤ්ජලි පුරිය;
පසන්නමනසඬකජ්ජො, තස්ස මද්දිං අදාසහ” ති.

තත්ථ උදකඤ්ජලිති උදකං අඤ්ජලිං, “උදක” ති ව කරණත්ථෙ
පච්චත්තවචනං, උදකෙන තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අඤ්ජලිං පසාරිතහත්ථකලං
පුරෙත්වාති අත්ථො. පසන්නමනසඬකජ්ජොති “අද්ධා ඉමිනා පරිච්චාගෙන
දානපාරමිං මත්ථකං පාපෙත්වා සම්මාසම්බොධිං අධිගමිස්සාමි” ති
උපන්නසද්ධාපසාදෙන පසන්නචිත්තසඬකජ්ජො. තඬ්ඛණඤ්ඤෙව හෙට්ඨා

වුත්තජ්ජකාරානි සබ්බපාටිභාරියානි පාතුරහෙසුං. “ඉදානිස්ස න දුරෙ
සම්මාසම්බොධි”ති දෙවගණා බ්‍රහ්මගණා අතිවිය ජිතිසොමනස්සජාතා අහෙසුං.
තෙන වුත්තං –

117.

“මද්දියා දියමානාය, ගගනෙ දෙවා පමොදිතා;
තදාපි පථවී කම්පි, සිනෙරුවනවටංසකා”ති.

තතො පන දියමානාය මද්දියා දෙවියා රුණ්ණං වා දුම්මුඛං වා භාකුට්ඨත්තං වා
නාහොසි, එවං වස්සා අහොසි “යං දෙවො ඉච්ඡති, තං කරොතු”ති.

“කොමාරී යස්සාහං හරියා, සාමිකො මම ඉස්සරො;
යස්සිච්ඡෙ තස්ස මං දජ්ජා, වික්කිණෙය්‍ය හතෙය්‍ය වා”ති. (ජා. 2.22.2282)

අාහ.

මහාපුරිසොපි “අම්හො, බ්‍රාහ්මණ, මද්දිතො මෙ සතගුණෙන සහස්සගුණෙන
සතසහස්සගුණෙන සබ්බඤ්ඤාඤාණංමෙව පියතරං, ඉදං මෙ දානං
සබ්බඤ්ඤාඤාණංජපට්ඨෙධස්ස පච්චයො හොතු”ති වත්වා අදාසි. තෙන වුත්තං

118.

“ජාලිං කණ්භාජිනං ධිතං, මද්දිදෙවිං පතිබ්බතං;
වජ්ජමානො න වින්තෙසිං, බොධියායෙව කාරණා.

119.

න මෙ දෙස්සා උහො පුත්තා, මද්දිදෙවී න දෙස්සියා;
සබ්බඤ්ඤාතං පියං මය්හං, තස්මා පියෙ අදාසහ”න්ති.

තත්ථ වජ්ජමානො න වින්තෙසින්ති පරිච්චජන්තො සන්තාපවසෙන න
වින්තෙසිං, විස්සට්ඨො හුත්වා පරිච්චජින්ති අත්ථො.

එත්ථාහ – කස්මා පනායං මහාපුරිසො අත්තතො පුත්තදාරෙ ජාතිසම්පන්නෙ
බත්තියෙ පරස්ස දාසභාවෙන පරිච්චජි, න හි යෙසං කෙසඤ්චිපි භුජිස්සානං
අභුජිස්සභාවකරණං සාධුධම්මොති? වුවවතෙ – අනුධම්මභාවතො. අයඤ්චි
බුද්ධකාරකෙ ධම්මෙ අනුගතධම්මතා, යදිදං සබ්බස්ස අත්තනියස්ස මමන්ති
පරිග්ගහිතවත්ථුනො අනවසෙසපරිච්චාගො, න හි
දෙය්‍යධම්මපටිග්ගාහකච්ඡපරහිතං දානපාරම්. පරිපුරෙතුං උස්සුක්කමාපන්නානං
බොධිසත්තානං මමන්ති පරිග්ගහිතවත්ථුං යාවන්තස්ස යාවකස්ස න පරිච්චජිතුං
යුත්තං, පොරාණොපි වායමනුධම්මො. සබ්බෙසඤ්චි බොධිසත්තානං අයං

ආවිණ්ණසමාවිණ්ණධම්මො කුලවංසො කුලජපවෙණි, යදිදං සබ්බස්ස පරිච්චාගො.
තත්ථ ච විසෙසතො පියතරවත්ථුපරිච්චාගො, න හි කෙවි බොධිසත්තා වංසානුගතං
රජ්ජිස්සරියාදිධනපරිච්චාගං, අත්තතො සීසනයනාදිඅභිගපරිච්චාගං,
පියජීවිතපරිච්චාගං, කුලවංසපතිට්ඨාපකපියපුත්තපරිච්චාගං,
මනාපචාරිනීපියහරියාපරිච්චාගන්ති ඉමෙ පඤ්ච මහාපරිච්චාගෙ අපරිච්චජිත්වා
බුද්ධා නාම භූතපුබ්බා අත්ථි. තථා හි මඬගලෙ හගවති බොධිසත්තභූතෙ
බොධිපරියෙසනං වරමානෙ ච වරිමත්තභාවතො තතියෙ අත්තභාවෙ සපුත්තදාරෙ
එකස්මිං පබ්බතෙ වසන්තෙ බරදායිකො නාම යක්ඛො මහාපුරිසස්ස
දානජ්ඣාසයතං සුත්වා බ්‍රාහ්මණවණ්ණෙන උපසඬකමිත්වා මහාසත්තං ද්වෙ
දාරකෙ යාචි.

මහාසත්තො “දදාමි බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තකෙ”ති හට්ඨපහට්ඨො උදකපරියන්තං
පථවිං කම්පෙන්තො ද්වෙපි දාරකෙ අදාසි. යක්ඛො වඬකමනකොටියං
ආලම්බනඵලකං නිස්සාය යිතො මහාසත්තස්ස පස්සන්තස්සෙව මුළාලකලාපං විය
ද්වෙ දාරකෙ බාදි. අග්ගිජාලං විය ලොහිතධාරං උග්ගිරමානං යක්ඛස්ස මුඛං
ඔලොකෙන්තස්ස මහාපුරිසස්ස “වඤ්චෙසි වත මං යක්ඛො”ති
උජ්ජජනකචිත්තුජ්ජාදස්ස ඔකාසං අදෙන්තස්ස උපායකොසල්ලස්ස සුභාවිතත්තා
අතීතධම්මානං අජ්ජට්ඨසන්ධිසභාවතො අනිච්චාදිවසෙන සඬබාරානං
සුපරිමද්දිතභාවතො ච එවං ඉත්තරට්ඨිතිකෙන පහඬගුනා අසාරෙන
සඬබාරකලාපෙන “පුරිතා වත මෙ දානපාරමී, මහන්තං වත මෙ අත්ථං සාධෙත්වා
ඉදං අධිගත”න්ති සොමනස්සමෙව උජ්ජජී. සො ඉදං අනඤ්ඤසාධාරණං තස්මිං
බණ්ණ අත්තතො චිත්තාචාරං ඤාත්වා “ඉමස්ස නිස්සන්දෙන අනාගතෙ ඉමිනාව
නීභාරෙන සරීරතො රස්මියො නික්ඛමන්තු”ති පත්ථනමකාසි. තස්ස තං පත්ථනං
නිස්සාය බුද්ධභූතස්ස සරීරජ්ජහා නිච්චමෙව දසසහස්සිලොකධාතුං ඵරිත්වා අට්ඨාසි
(ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා). එවං අඤ්ඤෙපි බොධිසත්තා අත්තතො පියතරං
පුත්තදාරං පරිච්චජිත්වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං පටිච්ජ්ඣිංසු.

අපි ව යථා නාම කොචි පුරිසො කස්සචි සන්තිකෙ ගාමං වා ජනපදං වා කෙණ්ණියා
ගහෙන්වා කම්මං කරොන්තො අත්තතො අන්තෙවාසිකානං වා පමාදෙන පුතිභූතං
ධනං ධාරෙය්‍ය, තමෙනං සො ගාභාපෙත්වා බන්ධනාගාරං පවෙසෙය්‍ය. තස්ස
එවමස්ස “අහං බො ඉමස්ස රඤ්ඤො කම්මං කරොන්තො එත්තකං නාම ධනං
ධාරෙමි, තෙනාහං රඤ්ඤො බන්ධනාගාරෙ පවෙසිතො, සවාහං ඉධෙව හොමි,
අත්තානඤ්ච ජීයෙය්‍ය, පුත්තදාරකම්මකරපොරිසා ච මෙ ජීවිකාපගතා මහන්තං
අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජෙය්‍යුං. යංනුනාහං රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා අත්තතො පුත්තං
වා කනිට්ඨභාතරං වා ඉධ යපෙත්වා නික්ඛමෙය්‍යං. එවාහං ඉතො බන්ධනතො
මුත්තො නචිරස්සෙව යථාමිත්තං යථාසන්දිට්ඨං ධනං සංහරිත්වා රඤ්ඤො දත්වා
තම්පි බන්ධනතො මොවෙමි, අජ්ජමත්තොව හුත්වා උට්ඨානබලෙන අත්තතො
සම්පත්තිං පටිපාකතිකං කරිස්සාමි”ති. සො තථා කරෙය්‍ය. එවං සම්පදමිදං
දට්ඨබ්බං.

තත්‍රිදං ඔපම්මසංසන්දනං - රාජා විය කම්මං, ඛන්ධනාගාරො විය සංසාරො, රඤ්ඤා ඛන්ධනාගාරෙ යපිතපුරිසො විය කම්මවසෙන සංසාරචාරකො ධීතො මහාපුරිසො, තස්ස ඛන්ධනාගාරෙ ධීතපුරිසස්ස තත්ථ පුත්තස්ස වා භාතුනො වා පරාධීනභාවකරණෙන තෙසං අත්තනො ච දුක්ඛජ්ජමොචනං විය මහාපුරිසස්ස අත්තනො පුත්තාදිකෙ පරෙසං දත්වා සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණජ්ජට්ඨාගෙන සබ්බසත්තානං චට්ටදුක්ඛජ්ජමොචනං, තස්ස විගතදුක්ඛස්ස තෙහි සද්ධිං යථාධිජ්ජෙනසම්පත්තියං පතිට්ඨානං විය මහාපුරිසස්ස අරහත්තමග්ගෙන අපගතචට්ටදුක්ඛස්ස බුද්ධභාවෙන දසබ්බාදිසබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණසම්පත්තියමන්තාගමො අත්තනො චචනකාරකානං විජ්ජත්තයාදිසම්පත්තියමන්තාගමො වාති එවං අනවජ්ජසභාවො එව මහාපුරිසානං පුත්තදාරපරිච්චාගො. එතෙනෙව නයෙන නෙසං අභිගජ්චිතපරිච්චාගෙ යා චොදනා, සාපි විසොධිතාති චෙදිතබ්බාති.

එවං පන මහාසත්තෙන මද්දිදෙවියා දින්නාය සක්කො අච්ඡරියබ්බතචිත්තජානො හුත්වා -

“සබ්බෙ ජිනා තෙ පච්චුහා, යෙ දිබ්බා යෙ ච මානුසා;
නින්නාදිනා තෙ පථවී, සද්දො තෙ තිදිවං ගතො. (ජා. 2.22.2283-2284);

“දුද්දදං දදමානානං, දුක්කරං කම්ම කුබ්බතං;
අසන්නො නානුකුබ්බන්ති, සතං ධම්මො දුරන්තයො.

“තස්මා සතඤ්ච අසතං, නානා හොති ඉතො ගති;
අසන්නො නිරයං යන්ති, සන්නො සග්ගපරායනා”ති. (ජා. 2.22.2286-2287) -

ආදිනා නයෙන මහාපුරිසස්ස දානානුමොදනවසෙන ථුතිං අකාසි.

තත්ථ පච්චුහාති පච්චත්ථිකා. දිබ්බාති දිබ්බයසපට්ඨාහකා. මානුසාති මනුස්සයසපට්ඨාහකා. කෙ පන තෙති? මච්ඡරියධම්මා, තෙ සබ්බෙ පුත්තදාරං දෙන්තෙන මහාසත්තෙන ජිනාති දස්සෙති. දුද්දදන්ති පුත්තදාරාදිදුද්දදං දදමානානං තමෙව දුක්කරං කුබ්බතං තුම්භාදිසානං කම්මං අඤ්ඤෙ සාවකපච්චෙකබ්බොධිසත්තා නානුකුබ්බන්ති, පගෙව අසන්නො මච්ඡරිනො. තස්මා සතං ධම්මො දුරන්තයො සාධුතං මහාබ්බොධිසත්තානං පටිපත්තිධම්මො අඤ්ඤෙහි දුරනුගමො.

එවං සක්කො මහාපුරිසස්ස අනුමොදනවසෙන ථුතිං කත්වා මද්දිදෙවිං නියායාතෙන්නො -

“දදාමි හොතො හරියං, මද්දිං සබ්බච්චගසොහනං;
ත්ථඤ්ඤෙව මද්දියා ඡන්නො, මද්දි ච පතිනො තවා”ති. (ජා. 2.22.2289) -

වත්වා තං මද්දිං පටිදත්වා දිබ්බත්තභාවෙන ජලන්තො තරුණසූරියො විය ආකාසෙ
යත්වා අත්තානං ආවික්ඛන්තො –

“සක්කොභමස්මි දෙවින්දො, ආගතොස්මි තවන්තිකෙ;
වරං වරස්සු රාජ්සී, වරෙ අට්ඨ දදාමි තෙ” ති. (ජා. 2.22.2292) –

වත්වා වරෙහි නිමන්තෙසි. මහාසත්තොපි “පිතා මං පුතදෙව රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙනු,
වජ්ඣස්පත්තං වධනො මොවෙයාං, සබ්බසත්තානං අවස්සයො භවෙයාං, පරදාරං
න ගච්ඡෙයාං, ඉත්ථිනං වසං න ගච්ඡෙයාං, පුත්තො මෙ දීඝායුකො සීයා,
අන්තපානාදිදෙයාධම්මො බහුකො සීයා, තඤ්ච අපරික්ඛයං පසන්නචිත්තො
දදෙයාං, එවං මහාදානානි පවත්තෙන්වා දෙවලොකං ගන්ත්වා තතො ඉධාගතො
සබ්බඤ්ඤානං පාපුණෙයා” ත්ති ඉමෙ අට්ඨ වරෙ යාචි. සක්කො “නචිරස්සෙව පිතා
සඤ්ජයමහාරාජා ඉධෙව ආගන්ත්වා තං ගහෙන්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙස්සති, ඉතරො
ව සබ්බො තෙ මනොරථො මත්ථකං පාපුණිස්සති, මා චිත්තයි, අජ්ජමත්තො
හොහී” ති ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. බොධිසත්තො ව මද්දිදෙවී ව
සම්මොදමානා සක්කදත්තියෙ අස්සමෙ වසිංසු.

පූජකෙපි කුමාරෙ ගහෙන්වා ගච්ඡන්තෙ දෙවතා ආරක්ඛමකංසු. දිවසෙ දිවසෙ
එකා දෙවධීතා රත්තිභාගෙ ආගන්ත්වා මද්දිවණ්ණෙන කුමාරෙ පටිජග්ගි. සො
දෙවතාවිග්ගහිතො හුත්වා “කලිඬගරට්ඨං ගම්ස්සාමි” ති අඬ්ඬමාසෙන
ජෙතුත්තරනගරමෙව සම්පාපුණි. රාජා විනිව්ජයෙ නිසින්තො බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං.
දාරකෙ රාජඬගණෙන ගච්ඡන්තෙ දිස්වා සඤ්ජානිත්වා බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං. තෙ
පක්කොසාපෙත්වා තං පවත්තිං සුත්වා බොධිසත්තෙන කථිතනියාමෙනෙව ධනං.
දත්වා කුමාරෙ කිණිත්වා න්හාපෙත්වා හොජෙත්වා සබ්බාලඬිකාරපටිමණ්ඩිතෙ
කත්වා රාජා දාරකං ඵස්සතිදෙවී දාරිකං උච්ඡඬගෙ කත්වා බොධිසත්තස්ස
රාජපුත්තියා ව පවත්තිං සුණිංසු.

තං සුත්වා රාජා “භූතභවිචං වත මයා කත” ත්ති සංවිග්ගමානසො තාවදෙව
ද්වාදසඅක්ඛොභනීපරිමාණං සෙනං සන්නය්හිත්වා වඬිකපබ්බතාහිමුබො පායාසි
සද්ධිං. ඵස්සතිදෙවියා වෙව දාරකෙහි ව. අනුක්කමෙන ගන්ත්වා පුත්තෙන ව
සුණිසාය ව සමාගඤ්ජි. වෙස්සන්තරො පියපුත්තෙ දිස්වා සොකං සන්ධාරෙතුං.
අසක්කොන්තො විසඤ්ඤී හුත්වා තත්ථෙව පති, තථා මද්දි මාතාපිතරො සහජාතා
සට්ඨිසහස්සා ව අමච්චා. තං කාරුඤ්ඤං පස්සන්තෙසු එකොපි සකභාවෙන
සන්ධාරෙතුං නාසක්ඛි, සකලං අස්සමපදං යුගන්ධරවාතපමද්දිතං විය සාලවනං
අහොසි. සක්කො දෙවරාජා තෙසං විසඤ්ඤිභාවවිනොදනත්ථං පොක්ඛරවස්සං
වස්සාපෙසි, තෙමෙතුකාමා තෙමෙන්ති, පොක්ඛරෙ පතිතවස්සං විය විනිවත්තිත්වා
උදකං ගච්ඡති. සබ්බෙ සඤ්ඤං පටිලහිංසු. තදාපි පථවිකම්පාදයො හෙට්ඨා
වුත්තජ්ජකාරා අච්ඡරියා පාතුරහෙසුං. තෙන වුත්තං –

120.

“පුනාපරං බ්‍රහාරඤ්ඤෙ, මාතාපිතුසමාගමෙ;

කරුණං පරිදෙවන්තෙ, සල්ලපන්තෙ සුඛං දුඛං.

121.

“භිරොක්ඛජ්ජෙන ගරුතා, උභින්නං උපසඬකම්;
තදාපි පථවී කම්පි, සිනෙරුවනවටංසකා”ති.

තත්ථ කරුණං පරිදෙවන්තෙති මාතෘපිතරො ආදිං කත්වා සබ්බස්මිං ආගතජනෙ කරුණං පරිදෙවමානෙ. සල්ලපන්තෙ සුඛං දුඛන්ති සුඛදුක්ඛං පූච්ඡන්වා පටිසන්ථාරවසෙන ආලාපසල්ලාපං කරොන්තෙ. භිරොක්ඛජ්ජෙන ගරුතා උභින්නන්ති ඉමෙ සිව්තං වචනං ගහෙත්වා අද්දසකං ධම්මෙ යීතං මං පබ්බාජයිංසුති විත්තජ්ජකොපං අකත්වා උභොසු එතෙසු මාතෘපිතුසු ධම්මගාරවසමුස්සිතෙන භිරොක්ඛජ්ජෙනෙව යථාරූපෙ උපසඬකම්. තෙන මෙ ධම්මතෙජෙන තදාපි පථවී කම්පි.

අථ සඤ්ජයමහාරාජා බොධිසත්තං බමාපෙත්වා රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා තඬ්ඛණඤ්ඤෙව කෙසමස්සුකම්මාදීනි කාරාපෙත්වා න්භාපෙත්වා සබ්බාහරණවිභූසිතං දෙවරාජානම්ච විරොවමානං සහ මද්දිදෙවියා රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා තාවදෙව ච තතො පටියාය ද්වාදසඅක්කොභනීපරිමාණාය චතුරඬ්ඛිනියා සෙනාය ච පුත්තං පරිවාරයිත්වා වඬ්කපබ්බතතො යාව ජෙතුත්තරනගරා සට්ඨියොජනමග්ගං අලඬ්කාරාපෙත්වා ද්විභි මාසෙහි සුබ්බෙනෙව නගරං පවෙසෙසි. මහාජනො උළාරං පිතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. වෙලුක්ඛෙපාදයො පවත්තිංසු. නගරෙ ච නන්දිහෙරිං වරාපෙසුං. අන්තමසො බිළාරෙ උපාදාය සබ්බෙසං බන්ධනෙ යීතානං බන්ධනමොක්කො අහොසි. සො නගරං පට්ඨදිවසෙයෙව පව්වුසකාලෙ චින්තෙසි – “ස්වෙ විභාතාය රත්තියා මමාගතභාවං සුත්වා යාවකා ආගමිස්සන්ති, තෙසාහං කිං දස්සාමී”ති. තස්මිං බණෙ සක්කස්ස ආසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජෙත්තො තං කාරණං ඤත්වා තාවදෙව රාජනිවෙසනස්ස පුරිමවත්ථුං පච්ඡිමවත්ථුඤ්ච කට්ඨපමාණං පුරෙන්නො සනමෙසො විය සත්තරතනවස්සං වස්සාපෙසි. සකලනගරෙ ජණ්ණුජ්ජමාණං වස්සාපෙසිති. තෙන වුත්තං –

122.

“පුනාපරං බ්‍රහ්මරඤ්ඤා, නික්ඛමිත්වා සඤ්ඤාතිහි;
පටිසාමි පුරං රම්මං, ජෙතුත්තරං පුරුත්තමං.

123.

“රතනානි සත්ත වස්සිංසු, මහාමෙසො පවස්සථ;
තදාපි පථවී කම්පි, සිනෙරුවනවටංසකා.

124.

“අවෙනනායං පථවී, අවිඤ්ඤාය සුඛං දුඛං;
සාපි දානබලා මය්හං, සත්තක්ඛන්තුං පකම්පමා”ති.

එවං සත්තරතනවස්සෙ වුටියෙ පුනදිවසෙ මහාසත්තො “යෙසං කුලානං පුරිමපච්ඡිමවත්ථුසු වුටියධනං, තෙසඤ්ඤෙව හොතු” ති දාපෙත්වා අවසෙසං ආහරාපෙත්වා අත්තනො ගෙහවත්ථුස්මිං ධනෙන සද්ධිං කොට්ඨාගාරෙසු ඔකිරාපෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි. අවෙනනායං පටච්ඡි වෙනනාරහිතා අයං මහාභූතා පටච්ඡි, දෙවතා පන වෙනනාසහිතා. අවිඤ්ඤාය සුඛං දුඛන්ති අවෙනනත්තා එව සුඛං දුක්ඛං අජානිත්වා. සතිපි සුඛදුක්ඛපච්චයසංයොගෙ තං නානුභවන්ති. සාපි දානබලා මය්හන්ති එවංභූතාපි සා මහාපටච්ඡි මම දානපුඤ්ඤානුභාවහෙතු. සත්තක්ඛන්තුං පකම්පටාති අට්ඨවස්සිකකාලෙ හදයමංසාදීනිපි යාවකානං දදෙය්‍යන්ති දානජ්ඣාසයුප්පාදෙ මඬිගලහත්ථිදානෙ පබ්බාජනකාලෙ පවත්තිතමහාදානෙ පුත්තදානෙ හරියාදානෙ වඬිකපබ්බතෙ ඤාතිසමාගමෙ නගරං පට්ඨිදිවසෙ රතනවස්සකාලෙති ඉමෙසු යානෙසු සත්තවාරං අකම්පිත්ථ. එවං එකස්මිංයෙව අත්තභාවෙ සත්තක්ඛන්තුං මහාපට්ඨිකම්පනාදිඅච්ඡරියපාතුභාවහෙතුභූතානි යාවතායුකං මහාදානානි පවත්තෙත්වා මහාසත්තො ආයුපරියොසානෙ තුසිතපුරෙ උප්පජ්ජි. තෙනාහ භගවා –

“තතො වෙස්සන්තරො රාජා, දානං දත්ථාන ඛන්තියො;
කායස්ස හෙදා සප්පඤ්ඤො, සග්ගං සො උපපජ්ජටා” ති. (ජා. 2.22.2440);

තදා පූජකො දෙවදත්තො අහොසි, අමිත්තතාපනා විඤ්චමාණවිකා,
වෙනපුත්තො ඡන්තො, අවිචුතතාපසො සාරිපුත්තො, සක්කො අනුරුද්ධො, මද්දී
රාහුලමාතා, ජාලිකුමාරො රාහුලො, කණ්භාජිනා උප්පලවණ්ණා, මාතාපිතරො
මහාරාජකුලානි, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා, වෙස්සන්තරො රාජා ලොකනාටො.

ඉධාපි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව යථාරහං සෙසපාරමියො නිද්ධාරෙතබ්බො. තථා
මහාසත්තෙ කුච්ඡිගතෙ මාතු දෙවසිකං ඡසතසහස්සානි විස්සජ්ජෙත්වා දානං
දාතුකාමතාදොහලො, තථා දීයමානෙපි ධනස්ස පරික්ඛයාභාවො, ජාතක්ඛණෙ එව
හත්ථං පසාරෙත්වා “දානං දස්සාමි, අත්ථි කිඤ්චි” ති වාචානිච්ඡාරණං,
චතුපඤ්චවස්සිකකාලෙ අත්තනො අලඬිකාරස්ස ධාතීනං හත්ථගතස්ස පුන
අග්ගහෙතුකාමතා, අට්ඨවස්සිකකාලෙ හදයමංසාදිකස්ස අත්තනො සරීරාවයවස්ස
දාතුකාමතානි එවමාදිකා සත්තක්ඛන්තුං
මහාපට්ඨිකම්පනාදිඅනෙකච්ඡරියපාතුභාවහෙතුභූතා ඉධ මහාපුරිසස්ස ගුණානුභවා
විභාවෙතබ්බො. තෙනෙනං වුච්චති –

“එවං අච්ඡරියා හෙතෙ, අබ්භූතා ව මහෙසිනො...පෙ....;
තෙසු චිත්තප්පසාදොපි, දුක්ඛතො පරිමොචයෙ;
පගෙවානුකිරියා තෙසං, ධම්මස්ස අනුධම්මතො” ති.

වෙස්සන්තරවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සසපණ්ඩිතවරියාවණ්ණනා

125-6. දසමෙ යදා හොමි, සසකොති අහං, සාරිපුත්ත, බොධිපරියෙසනං
 වරමානො යදා සසපණ්ඩිතො හොමි. බොධිසත්තා හි කම්මවසිජ්ජත්තාපි තාදිසානං
 තිරව්ඡානානං අනුග්ගණ්හනත්ථං තිරව්ඡානායොනියං නිබ්බත්තන්ති.
 පවනචාරකොති මහාවනචාරී. දබ්බාදිතිණානි රුක්ඛගච්ඡෙසු පණ්ණානි යංකිඤ්චි
 සාකං රුක්ඛතො පතිතඵලානි ච හක්ඛො එතස්සාති තිණපණ්ණසාකඵලහක්ඛො.
 පරහෙයනච්චජ්ජිතොති පරපිළාවරහිතො. සුත්තපොතො වාති උද්දපොතො ච. අහං
 තදාති යදාහං සසකො හොමි, තදා එතෙ මක්කටාදයො තයො සභායෙ ඔවදාමි.

127. කිරියෙ කල්‍යාණපාපකෙති කුසලෙ වෙව අකුසලෙ ච කම්මෙ. පාපානීති
 අනුසාසනාකාරදස්සනං. තත්ථ පාපානි පරිවජ්ජෙථාති පාණාතිපාතො...පෙ....
 මිච්ඡාදිට්ඨිති ඉමානි පාපානි පරිවජ්ජෙථ. කල්‍යාණෙ අභිනිවිස්සථාති දානං
 සීලං...පෙ.... දිට්ඨුජුකම්මන්ති ඉදං කල්‍යාණං, ඉමස්මිං කල්‍යාණෙ අත්තනො
 කායවාචාචිත්තානි අභිමුඛභාවෙන නිවිස්සථ, ඉමං කල්‍යාණපටිපත්තිං පටිපජ්ජථාති
 අත්ථො.

එවං මහාසත්තො තිරව්ඡානායොනියං නිබ්බත්තොපි ඤාණසම්පන්නතාය
 කල්‍යාණමිත්තො හුත්වා තෙසං තිණ්ණං ජනානං කාලෙන කාලං උපගතානං
 ඔවාදවසෙන ධම්මං දෙසෙසි. තෙ තස්ස ඔවාදං සම්පට්ඨිත්වා අත්තනො
 වසන්තට්ඨානං පටිස්සිත්වා වසන්ති. එවං කාලෙ ගච්ඡන්තෙ බොධිසත්තො ආකාසං
 ඔලොකෙත්වා චන්දපාරිපූරිං දිස්වා “උපොසථකම්මං කරොථා”ති ඔවදි. තෙනාහ –

128.

“උපොසථම්හි දිවසෙ, චන්දං දිස්වාන පූරිතං;
 එතෙසං තත්ථ ආචික්ඛිං, දිවසො අජ්ජුපොසථො.

129.

“දානානි පටියාදෙථ, දක්ඛිණෙයාස්ස දාතවෙ;
 දත්වා දානං දක්ඛිණෙයො, උපවස්සට්ඨපොසථ”න්ති.

තත්ථ චන්දං දිස්වා න පූරිතන්ති ජුණ්හපක්ඛවාතුද්දසියං ඊසකං
 අපරිපුණ්ණභාවෙන චන්දං න පරිපූරිතං දිස්වා තතො විභාතාය රත්තියා
 අරුණුග්ගමනවෙලායමෙව උපොසථම්හි දිවසෙ පන්තරසෙ එතෙසං මක්කටාදීනං
 මය්හං සභායානං දිවසො අජ්ජුපොසථො. තස්මා “දානානි පටියාදෙථා”තිආදිනා
 තත්ථ උපොසථදිවසෙ පටිපත්තිවිධානං ආචික්ඛිත්ති යොජෙතබ්බං. තත්ථ දානානීති
 දෙය්‍යධම්මෙ. පටියාදෙථාති යථාසත්ති යථාබලං සජ්ජෙථ. දාතවෙති දාතුං.
 උපවස්සථාති උපොසථකම්මං කරොථ, උපොසථසීලානි රක්ඛථ, සීලෙ පතිට්ඨාය
 දින්නදානං මහජ්ඣලං හොති, තස්මා යාවකෙ සම්පත්තෙ තුම්හෙහි
 බාදිතබ්බාහාරතො දත්වා බාදෙය්‍යාථාති දස්සෙති.

තෙ “සාධු”ති බොධිසත්තස්ස ඔවාදං සිරසා සම්පට්ඨිත්වා උපොසථඬිගානි
 අධිට්ඨන්ති. තෙසු උද්දපොතො පාතොව “ගොවරං පරියෙසිස්සාමි”ති නදීතිරං.

ගතො. අපේකො බාලිසිකො සත්ත රොහිතමච්ඡෙ උද්ධරිත්වා වල්ලියා ආවුණිත්වා නදීතීරෙ වාලුකාය පටිච්ඡාදෙත්වා මච්ඡෙ ගණ්හන්තො නදියා අධො සොතං හස්සි. උද්දො මච්ඡගන්ධං සායිත්වා වාලුකං වියුහිත්වා මච්ඡෙ දිස්වා නීහරිත්වා “අත්ථි නු බො එතෙසං සාමිකො”ති තික්ඛන්තුං සොසෙත්වා සාමිකං අපස්සන්තො වල්ලියං ඩංසිත්වා අත්තනො වසනගුම්බෙ යපෙත්වා “වෙලායමෙව බාදිස්සාමි”ති අත්තනො සීලං ආවජ්ජෙත්තො නිපජ්ජි. සිඨගාලොපි ගොවරං පරියෙසන්තො එකස්ස ඛෙත්තගොපකස්ස කුටියං ද්වෙ මංසසුලානි එකං ගොධං එකඤ්ච දධිවාරකං දිස්වා “අත්ථි නු බො එතෙසං සාමිකො”ති තික්ඛන්තුං සොසෙත්වා සාමිකං අදිස්වා දධිවාරකස්ස උග්ගහණුරජ්ජුකං ගීවායං පචෙසෙත්වා මංසසුලෙ ව ගොධඤ්ච මුඛෙන ඩංසිත්වා අත්තනො වසනගුම්බෙ යපෙත්වා “වෙලායමෙව බාදිස්සාමි”ති අත්තනො සීලං ආවජ්ජෙත්තො නිපජ්ජි. මක්කටොපි වතසණ්ඩං පවිසිත්වා අමිබ්බිණ්ඩං ආහරිත්වා අත්තනො වසනගුම්බෙ යපෙත්වා “වෙලායමෙව බාදිස්සාමි”ති අත්තනො සීලං ආවජ්ජෙත්තො නිපජ්ජි. තිණ්ණමිපි “අහො ඉධ නුත යාවකො ආගච්ඡෙය්‍යා”ති චිත්තං උජ්ජජ්ජි. තෙන වුත්තං –

130.

“තෙ මෙ සාධුති වත්ථාන, යථාසත්ති යථාබලං;
දානානි පටියාදෙත්වා, දක්ඛිණෙය්‍යං ගචෙසිසු”න්ති.

බොධිසත්තො පන “වෙලායමෙව නික්ඛමිත්වා දබ්බාදිතිණානි බාදිස්සාමි”ති අත්තනො වසනගුම්බෙයෙව නිසින්නො චිත්තෙසි – “මම සන්තිකං ආගතානං යාවකානං තිණානි බාදිතුං න සක්කා, තිලතණ්ඩුලාදෙයොපි මය්හං නත්ථි, සචෙ මෙ සන්තිකං යාවකො ආගමිස්සති, අහං තිණෙන යාපෙමි, අත්තනො සරිරමංසං දස්සාමි”ති. තෙනාහ භගවා –

131.

“අහං නිසජ්ජ චිත්තෙසිං, දානං දක්ඛිණනුච්ඡවං;
යදිහං ලභෙ දක්ඛිණෙය්‍යං, කිං මෙ දානං භවිස්සති.

132.

“න මෙ අත්ථි තිලා මුග්ගා, මාසා වා තණ්ඩුලා සතං;
අහං තිණෙන යාපෙමි, න සක්කා තිණ දාතවෙ.

133.

“යදි කොචි එති දක්ඛිණෙය්‍යො, හික්ඛාය මම සන්තිකෙ;
දජ්ජාහං සකමත්තානං, න සො තුච්ඡො ගමිස්සති”ති.

තත්ථ දානං දක්ඛිණනුච්ඡවන්ති දක්ඛිණාහාවෙන අනුච්ඡවිකං දානං දක්ඛිණෙය්‍යස්ස දාතබ්බං දෙය්‍යධම්මං චිත්තෙසිං. යදිහං ලභෙති යදි අහං කිඤ්චි දක්ඛිණෙය්‍යං අජ්ජ ලභෙය්‍යං. කිං මෙ දානං භවිස්සති කිං මම දාතබ්බං භවිස්සති.

න සක්කා තිණ දාතවෙනි යදි දක්ඛිණෙයාස්ස දාතුං තිලමුග්ගාදිකං මය්හං නත්ථි, යං පන මම ආහාරභූතං, තං න සක්කා තිණං දක්ඛිණෙයාස්ස දාතුං. දජ්ජාහං සකමත්තානන්ති කිං වා මය්හං එතාය දෙයාධම්මචිත්තාය, නනු ඉදමෙව මය්හං අනවජ්ජං අපරාධිතතාය සුලභං පරෙසඤ්ච පරිභොගාරහං සරීරං සවෙ කොචි දක්ඛිණෙයො මම සන්තිකං ආගච්ඡති, තයිදං සකමත්තානං තස්ස දජ්ජාමහං. එවං සන්නෙ න සො තුව්ඡො මම සන්තිකං ආගතො අරිත්තහත්ථො භුත්වා ගමීස්සතීති.

එවං මහාපුරිසස්ස යථාභූතසභාවං පරිචිතක්කෙන්තස්ස පරිචිතක්කානුභාවෙන සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසීලාසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සො ආවජ්ජෙන්තො ඉමං කාරණං දිස්වා “සසරාජං වීමංසිස්සාමි”ති පයමං උද්දස්ස වසනට්ඨානං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණවෙසෙන අට්ඨාසි. තෙන “කිමත්ථං, බ්‍රාහ්මණ, ඨිතොසි”ති ව චුත්තෙ සවෙ කඤ්චි ආහාරං ලභෙයාං, උපොසථිකො භුත්වා සමණධම්මං කරෙයාන්ති. සො “සාධුති තෙ ආහාරං දස්සාමි”ති ආහ. තෙන චුත්තං –

“සත්ත මෙ රොහිතා මච්ඡා, උදකා ථලමුඛිහතා;
ඉදං බ්‍රාහ්මණ මෙ අත්ථි, එතං භුත්වා වනෙ වසා”ති. (ජා. 1.4.61);

බ්‍රාහ්මණො “පගෙව තාව භොතු, පච්ඡා ජානිස්සාමි”ති තට්ඨෙ සිඬ්ගාලස්ස මක්කටස්ස ව සන්තිකං ගන්ත්වා තෙනිපි අත්තතො විජ්ජමානෙහි දෙයාධම්මෙහි නිමන්තිතො “පගෙව තාව භොතු, පච්ඡා ජානිස්සාමි”ති ආහ. තෙන චුත්තං –

“දුස්ස මෙ ඛෙත්තපාලස්ස, රත්තිහත්තං අපාහතං;
මංසසුලා ව ද්දෙව ගොධා, එකඤ්ච දධිවාරකං;
ඉදං බ්‍රාහ්මණ මෙ අත්ථි, එතං භුත්වා වනෙ වසා”ති.

“අම්බපක්කං දකං සීතං, සීතච්ඡායා මනොරමා;
ඉදං බ්‍රාහ්මණ මෙ අත්ථි, එතං භුත්වා වනෙ වසා”ති. (ජා. 1.4.62-63);

තත්ථ දුස්සාති අමුස්ස. රත්තිහත්තං අපාහතන්ති රත්තිභොජනතො අපතීතං. මංසසුලා ව ද්දෙව ගොධාති අඬ්ගාරපක්කාති ද්දෙව මංසසුලාති එකා ව ගොධා. දධිවාරකන්ති දධිවාරකො.

134. අථ බ්‍රාහ්මණො සසපණ්ඩිතස්ස සන්තිකං ගතො. තෙනාපි “කිමත්ථමාගතොසි”ති චුත්තෙ තට්ඨවාහ. තෙන චුත්තං “මම සඬ්කප්පමඤ්ඤායා”තිආදි.

තත්ථ මම සඬ්කප්පමඤ්ඤායාති පුබ්බෙ චුත්තප්පකාරං පරිචිතක්කං ජානිත්වා. බ්‍රාහ්මණවණ්ණිනාති බ්‍රාහ්මණරූපවතා අත්තභාවෙන. ආසයන්ති වසනගුම්ඛං.

135-7. සන්තුට්ඨොති සමං සබ්බභාගෙනෙව තුට්ඨො. සාසහෙතුති ආහාරහෙතු. අදින්නපුබ්බන්ති යෙහි කෙහිපි අබ්බාධිසත්තෙහි අදින්නපුබ්බං. දානවරන්ති

උත්තමදානං. “අප්ප දස්සාමි තෙ අහ”න්ති වත්වා තුවං සීලගුණුපෙනො, අයුත්තං තෙ පරහෙය්නන්ති තං පාණාතිපාතතො අපනෙත්වා ඉදානි තස්ස පරිභොගයොග්ගං අත්තානං කත්වා දාතුං “එහි අග්ගිං පදීපෙහි”ති ආදිමාහ.

තත්ථ අහං පච්ඡිසමත්තානන්ති තයා කතෙ අභිගාරගබ්භෙ අහමෙව පනිත්වා අත්තානං පච්ඡිසං. පක්කං ත්වං භක්ඛයිස්සසීති තථා පන පක්කං ත්වං බාදිස්සසි.

138-9. නානාකට්ඨෙ සමානයිති සො බ්‍රාහ්මණවෙසධාරී සක්කො නානාදාරුනි සමානෙත්තො විය අහොසි. මහන්තං අකාසි චිතකං, කත්වා අභිගාරගබ්භකන්ති චිතච්චිකං විගතධුමං අභිගාරහරිතබ්භන්තරං සමන්තතො ජලමානං මම සරීරස්ස නිමුජ්ජනජපභොතකං තඨබ්බණ්ණඤ්ඤෙව මහන්තං චිතකං අකාසි, සහසා ඉද්ධියා අහිනිමිමිති අධිජ්ජායො. තෙනාහ “අග්ගිං තත්ථ පදීපෙසි, යථා සො බ්ඡපං මහාභවෙ”ති.

තත්ථ සොති සො අග්ගික්ඛන්ධො සීසං මහන්තො යථා භවෙය්‍ය, තථා පදීපෙසි. ඵොටෙත්වා රජගතෙ ගත්තෙති “සවෙ ලොමන්තරෙසු පාණකා අත්ථි, තෙ මා මරිංසු”ති පංසුගතෙ මම ගත්තෙ තික්ඛන්තුං විධුනිත්වා. එකමන්තං උපාච්ඡින්නි න තාව කට්ඨානි ආදිත්තානිති තෙසං ආදීපනං උදික්ඛන්තො ථොකං එකමන්තං නිසීදිං.

140. යදා මහාකට්ඨපුඤ්ජො, ආදිත්තො ධම්මමායනීති යදා පන සො දාරුරාසි සමන්තතො ආදිත්තො වායුවෙගසමුද්ධටානං ජාලසිඛානං වසෙන “ධම්මො”ති එවං කරොති. තදුජ්ජනිත්වා පතති, මජ්ඣෙ ජාලසිඛන්තරෙති තදා තස්මිං කාලෙ “මම සරීරස්ස ක්කාපනසමත්ථො අයං අභිගාරරාසි”ති වින්තෙත්වා උජ්ජනිත්වා උල්ලඬිසිත්වා ජාලසිඛානං අබ්භන්තරභූතෙ තස්ස අභිගාරරාසිස්ස මජ්ඣෙ පදුමපුඤ්ජෙ රාජහංසො විය පමුදිතවිත්තො සකලසරීරං දානමුඛෙ දත්වා පතති.

141-2. පච්චිදං යස්ස කස්සචීති යථා සම්මකාලෙ සීතලං උදකං යෙන කෙනචි පච්චිදං තස්ස දරථපරිලාහං වූපසමෙති, අස්සාදං පීතිඤ්ච උජ්ජාදෙති. තථෙව ජලිතං අග්ගින්නි එවං තථා පජ්ජලිතං අභිගාරරාසි තදා මම පච්චිදස්ස උසුමමත්තමිපි නාහොසි. අඤ්ඤදත්ථු දානපීතියා සබ්බදරථපරිලාහවූපසමො එව අහොසි. චිරස්සං වත මෙ ඡවිවම්මාදිකො සබ්බො සරීරාවයවො දානමුඛෙ ජුහිතබ්බතං උපගතො අහිපත්ථිතො මනොරථො මත්ථකං පත්තොති. තෙන වුත්තං –

143.

“ඡවිං වම්මං මංසං න්භාරුං, අට්ඨිං හදයඛන්ධනං;
කෙවලං සකලං කායං, බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසහ”න්ති.

තත්ථ හදයඛන්ධනන්ති හදයමංසපෙසි. තඤ්චි හදයවත්ථුං ඛන්ධිත්වා විය ඨිතත්තා “හදයඛන්ධන”න්ති වුත්තං. අථ වා හදයඛන්ධනන්ති හදයඤ්ච

බන්ධනඤ්ච, හදයමංසඤ්චෙව තං බන්ධිත්වා විය ධීනයකනමංසඤ්චාති අත්ථො.
කෙවලං සකලං කායන්ති අනවසෙසං සබ්බං සරීරං.

එවං තස්මිං අග්ගිමිහි අත්තනො සරීරෙ ලොමකුපමත්තමිපි උණ්භං කාතුං
අසක්කොන්තො බොධිසත්තොපි හිමගබ්භං පට්ටියො විය හුත්වා බ්‍රාහ්මණරූපධරං
සක්කං එවමාහ – “බ්‍රාහ්මණ, තයා කතො අග්ගි අතිසීතලො, කිං නාමෙන”න්ති?
පණ්ඩිත, නාහං බ්‍රාහ්මණො, සක්කොහමස්මි, තව වීමංසනත්ථං ආගතො
එවමකාසිත්ති. “සක්ක, ත්වං තාව තිට්ඨතු, සකලොපි චෙ ලොකො මං දානෙන
වීමංසෙය්‍ය, නෙව මෙ අදාතුකාමතං කථඤ්චිපි උප්පාදෙය්‍ය පස්සෙථ න”න්ති
බොධිසත්තො සිහනාදං නදි.

අථ නං සක්කො “සසපණ්ඩිත, තව ගුණා සකලකප්පමිපි පාකටා භොන්තු”ති
පබ්බතං පිළෙත්වා පබ්බතරසං ආදාය චන්දමණ්ඩලෙ සසලක්ඛණං ආලිඛිත්වා
බොධිසත්තං තස්මිං වනසණ්ඩෙ තත්ථෙව වනගුම්බෙ තරුණදබ්බතිණපීඨෙ
නිපජ්ජාපෙත්වා අත්තනො දෙවලොකමෙව ගතො. තෙපි චත්තාරො පණ්ඩිතා
සමග්ගා සම්මොදමානා නිව්චසීලං උපොසථසීලඤ්ච පුරෙත්වා යථාරහං පුඤ්ඤාති
කත්වා යථාකම්මං ගතා.

තදා උද්දො ආයස්මා ආනන්දො අහොසි, සිඬිගාලො මහාමොග්ගල්ලානො,
මක්කටො සාරිපුත්තො, සසපණ්ඩිතො පන ලොකනාටො.

තස්ස ඉධාපි සීලාදිපාරමියො හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව යථාරහං
නිද්ධාරෙතබ්බා. තථා සතිපි තිරච්ඡානුපපත්තියං කුසලාදිධම්මෙ කුසලාදිතො
යථාභූතාවබ්බොධො, තෙසු අණුමත්තමිපි චජ්ජං භයතො දිස්වා සුට්ඨු අකුසලතො
ඔරමණං, සම්මදෙව ච කුසලධම්මෙසු අත්තනො පතිට්ඨාපනං, පරෙසඤ්ච “ඉමෙ
නාම පාපධම්මා තෙ එවං ගහිතා එවං පරාමට්ඨා එවංගතිකා භවන්ති
එවංඅභිසම්පරායා”ති ආදීනවං දස්සෙත්වා තතො විරමණෙ නියොජනං, ඉදං දානං
නාම, ඉදං සීලං නාම, ඉදං උපොසථකම්මං නාම, එත්ථ පතිට්ඨිතානං
දෙවමනුස්සසම්පත්තියො භත්ථගතා එවාතිආදිනා පුඤ්ඤකම්මෙසු ආනිසංසං
දස්සෙත්වා පතිට්ඨාපනං, අත්තනො සරීරජීවිතනිරපෙක්ඛං, පරෙසං සත්තානං
අනුග්ගණ්හනං, උළාරො ච දානජ්ඣාසයොති එවමාදෙයො ඉධ බොධිසත්තස්ස
ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බා. තෙනෙනං චුච්චති – “එවං අච්ඡරියා හෙතෙ...පෙ....
ධම්මස්ස අනුධම්මතො”ති.

සසපණ්ඩිතවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉදාති “අකිත්තිබ්‍රාහ්මණො”තිආදිනා යථාචුත්තෙ දසපි වරියාවිසෙසෙ
උදානෙත්වා නිගමෙති. තත්ථ අහමෙව තදා ආසිං, යො තෙ දානවරෙ අදාති යො
තාති උත්තමදානාති අදාසි, සො අකිත්තිබ්‍රාහ්මණාදිකො අහමෙව තදා තස්මිං කාලෙ
අහොසිං, න අඤ්ඤාති. ඉති තෙසු අත්තභාවෙසු සතිපි සීලාදිපාරමීනං යථාරහං
පූරිතභාවෙ අත්තනො පන තදා දානජ්ඣාසයස්ස අතිවිය උළාරභාවං සන්ධාය

දානපාරමිවසෙනෙව දෙසනං ආරොපෙසි. එතෙ දානපරික්ඛාරා, එතෙ දානස්ස පාරමිති යෙ ඉමෙ අකිත්තිජාතකාදිසු (ජා. 1.13.83 ආදයො) අනෙකාකාරවොකාරා මයා පවත්තිතා දෙයාධම්මපරිච්චාගා මම සරීරාවයවපුත්තදාරපරිච්චාගා පරමකොටිකා, කිඤ්චාපි තෙ කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතත්තා සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණමෙව උද්දිස්ස පවත්තිතත්තා දානස්ස පරමුක්කංසගමනෙන දානපාරමි එව, තථාපි මම දානස්ස පරමත්ථපාරමිභූතස්ස පරික්ඛරණතොසන්නානස්ස පරිභාවනාවසෙන අභිසම්ඛරණතො එතෙ දානපරික්ඛාරා නාම. යස්ස පනෙනෙ පරික්ඛාරා, තං දස්සෙතුං “ජීවිතං යාවකෙ දත්වා, ඉමං පාරමි පූරයි”ත්ති වුත්තං. එත්ථ හි යපෙත්වා සසපණ්ඩිතවරියං සෙසාසු නවසු වරියාසු යථාරහං දානපාරමිදානඋපපාරමියො වෙදිතබ්බා, සසපණ්ඩිතවරියෙ (වරියා. 1.125 ආදයො) පන දානපරමත්ථපාරමි. තෙන වුත්තං –

“හික්ඛාය උපගතං දිස්වා, සකත්තානං පරිච්චජිං;
දානෙන මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ දානපාරමි”ති. (වරියා. 1.තස්සුද්දාන);

කිඤ්චාපි හි මහාපුරිසස්ස යථාවුත්තෙ අකිත්තිධ්වාග්මණාදිකාලෙ අඤ්ඤස්මිඤ්ච මහාජනකමහාසුතසොමාදිකාලෙ දානපාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි, තථාපි එකන්තෙනෙව සසපණ්ඩිතකාලෙ දානපාරමියා පරමත්ථපාරමිභාවො විභාවෙතබ්බොති.

පරමත්ථදීපනියා වරියාපිටකසංවණ්ණනාය

දසවිධවරියාසඬගහස්ස විසෙසතො

දානපාරමිවිභාවනස්ස

පයමවග්ගස්ස අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. හත්ථිනාගවග්ගො

1. මාතුපොසකවරියාවණ්ණනා

1. දුතියවග්ගස්ස පයමෙ කුඤ්ජරොති හත්ථි. මාතුපොසකොති අන්ධාය ජරාජිණ්ණාය මාතුයා පටිජග්ගනකො. මහියාති භූමියං. ගුණෙනාති සීලගුණෙන, තදා මම සදිසො නත්ථි.

බොධිසත්තො හි තදා හිමවන්තජ්ජදෙසෙ හත්ථියොනියං නිබ්බත්ති. සො සබ්බසෙනො අභිරුපො ලක්ඛණසම්පන්නො මහාහත්ථි අනෙකහත්ථිසතසහස්සපරිවාරො අහොසි. මාතා පනස්ස අන්ධා. සො මධුරඵලාඵලාති හත්ථිනං හත්ථෙසු දත්වා මාතු පෙසෙති. හත්ථිනො තස්සා අදත්වා සයං බාදන්ති. සො පරිග්ගණ්හන්තො තං පවත්තිං ඤත්වා “යුථං පහාය මාතරමෙව

පොසෙස්සාමි” ති රත්තිභාගෙ අඤ්ඤෙසං හත්ථිනං අජානන්තානං මාතරං ගහෙත්වා
වණ්ඨොරණපබ්බතපාදං ගන්ත්වා එකං නළිනිං උපනිස්සාය ධීතාය පබ්බතගුහාය
මාතරං යපෙත්වා පොසෙසි.

**2-3. පවනෙ දිස්වා වනවරොති එකො වනවරකො පුරිසො තස්මිං මහාවනෙ
විවරන්තො මං දිස්වා. රඤ්ඤො මං පටිවෙදයිති බාරාණසිරඤ්ඤො මං ආරොවෙසි.**

සො හි මග්ගමුල්ලො දිසං වචන්ථපෙතුං අසක්කොන්තො මහන්තෙන සද්දෙන
පරිදෙවි. බොධිසත්තොපි තස්ස සද්දං සුත්වා “අයං පුරිසො අනාථො, න බො
පනෙතං පතිරූපං, යං එස මයි ධීතෙ ඉධ විනස්සෙය්‍යා” ති තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා
තං හයෙන පලායන්තං දිස්වා “අම්මො පුරිස, නත්ථි තෙ මං නිස්සාය හයං, මා
පලායි, කස්මා ත්වං පරිදෙවන්තො විවරසි” ති ප්‍රවිජිත්වා “සාමි, අහං මග්ගමුල්ලො
අජ්ජ මෙ සත්තමො දිවසො” ති චුත්තෙ “හො පුරිස, මා භායි, අහං තං මනුස්සපථෙ
යපෙස්සාමි” ති තං අත්තනො පිට්ඨියං නිසිදාපෙත්වා අරඤ්ඤො නීහරිත්වා
නිවත්ති. සොපි පාපො “නගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙස්සාමි” ති
රුක්ඛසඤ්ඤං පබ්බතසඤ්ඤඤඤව කරොන්තොව නික්ඛමිත්වා බාරාණසිං අගමාසි.
තස්මිං කාලෙ රඤ්ඤො මඬගලහත්ථි මනො. සො පුරිසො රාජානං උපසඬකමිත්වා
මහාපුරිසස්ස අත්තනො දිට්ඨභාවං ආරොවෙසි. තෙන චුත්තං “තවානුච්ඡවො,
මහාරාජ, ගජො වසති කානනෙ” තිආදි.

තත්ථ තවානුච්ඡවොති තව ඔපවය්හං කාතුං අනුච්ඡවිකො යුත්තො. න තස්ස
පරික්ඛායත්ථොති තස්ස ගහණෙ ගමනුපවිෂෙදනත්ථං සමන්තනො
බණ්ණබ්බපරික්ඛාය වා කරෙණුයා කණ්ණපුටෙන අත්තානං පටිච්ඡාදෙත්වා
බිත්තපාසරජ්ජුයා බන්ධිතබ්බආලකසඬබාතආලානෙන වා යත්ථ පටිට්ඨො කත්ථවි
ගන්තුං න සක්කොති, තාදිසවඤ්ඤවනකාසුයා වා අත්ථො පයොජනං නත්ථි.
සහගහිතෙති ගහණසමකාලං එව. එහිනීති ආගමිස්සති.

රාජා ඉමං මග්ගදෙසකං කත්වා අරඤ්ඤං ගන්ත්වා “ඉම්නා චුත්තං හත්ථිනාගං
ආනෙහි” ති හත්ථාවරියං සහ පරිවාරෙන පෙසෙසි. සො තෙන සද්ධිං ගන්ත්වා
බොධිසත්තං නළිනිං පටිසිත්වා ගොවරං ගණ්හන්තං පස්සි. තෙන චුත්තං –

4.

“තස්ස තං වචනං සුත්වා, රාජාපි තුට්ඨමානසො;
පෙසෙසි හත්ථිදමකං, ඡෙකාවරියං සුසික්ඛිතං.

5.

“ගන්ත්වා සො හත්ථිදමකො, අද්දස පදුමස්සරෙ;
හිසමුලාලං උද්ධරන්තං, යාපනත්ථාය මාතුයා” ති.

තත්ථ ඡෙකාවරියන්ති හත්ථිබන්ධනාදිවිධිමිති කුසලං හත්ථාවරියං.
සුසික්ඛිතන්ති හත්ථිනං සික්ඛාපනවිජ්ජාය නිට්ඨංඬගමනෙන සුට්ඨු සික්ඛිතං.

6. විඤ්ඤාය මෙ සීලගුණන්ති “භද්දො අයං භත්ථාජාතීයො න මන්දො, න චණ්ඩො, න වොමිස්සසීලො වා”ති මම සීලගුණං ජානිත්වා. කථං? ලක්ඛණං උපධාරයීති සුසික්ඛිතභත්ථිසිප්පත්තා මම ලක්ඛණං සමන්තතො උපධාරෙසි. තෙන සො එහි පුත්තාති වත්වාන, මම සොණ්ඩාය අග්ගහි.

7. බොධිසත්තො භත්ථාවරියං දිස්වා – “ඉදං භයං මය්හං එතස්ස පුරිසස්ස සන්තිකා උප්පන්නං, අහං බො පන මහාබලො භත්ථිසභස්සමිපි විද්ධංසෙතුං සමත්ථො, පහොමි කුප්ඤ්ඤිත්වා සරට්ඨකං සෙනාවාහනං නාසෙතුං, සචෙ පන කුප්ඤ්ඤිස්සාමි, සීලං මෙ හිප්පිස්සති, තස්මා සන්තිහි කොට්ටියමානොපි න කුප්ඤ්ඤිස්සාමි”ති චිත්තං අධිට්ඨාය සීසං ඔනාමෙත්වා නිච්චලොව අට්ඨාසි. තෙනාහ භගවා “යං මෙ තදා පාකතිකං, සරීරානුගතං බල”න්තිආදි.

තත්ථ පාකතිකන්ති සභාවසිද්ධං. සරීරානුගතන්ති සරීරමෙව අනුගතං කායබලං, න උපායකුසලතාසඬ්ඛාතඤ්ඤානුගතන්ති අධිප්පායො. අප්ප නාගසභස්සානන්ති අප්පකාලෙ අනෙකෙසං භත්ථිසභස්සානං සමුදිත්තානං. බලෙන සමසාදිසන්ති තෙසං සරීරබලෙන සමසමමෙව හුත්වා සදිසං, න උපමාමත්තෙන. මඬිගලභත්ථිකුලෙ හි තදා බොධිසත්තො උප්පන්නොති.

8. යදිහං තෙසං පකුප්පෙය්‍යන්ති මං ගහණාය උපගතානං තෙසං අහං යදි කුප්ඤ්ඤියාං, තෙසං ජීවිතමද්දනෙ පටිබලො භවෙය්‍යං. න කෙවලං තෙසඤ්ඤෙව, අථ බො යාව රජ්ජමිපි මානුසන්ති යතො රජ්ජතො තෙසං ආගතානං මනුස්සානං සබ්බමිපි රජ්ජං පොථෙත්වා චුණ්ණච්චුණ්ණං කරෙය්‍යං.

9. අපි වාහං සීලරක්ඛායාති එවං සමත්ථොපි ච අහං අත්තති පතිට්ඨිතාය සීලරක්ඛාය සීලගුත්තියා ගුත්තො ඛන්ධො විය. න කරොමි චිත්තෙ අඤ්ඤුත්තන්ති තස්ස සීලස්ස අඤ්ඤුත්තභුතං තෙසං සත්තානං පොඨනාදිවිධිං මය්හං චිත්තෙ න කරොමි, තත්ථ චිත්තමිපි න උප්පාදෙමි. පක්ඛිපන්නං මමාළකෙති ආලානත්ථමිහෙ පක්ඛිපන්නං, “දිස්වාපි”ති වචනසෙසො. කස්මාති වෙ, සීලපාරමිපුරියා ඊදිසෙසු යානෙසු සීලං අඛණ්ඩෙන්තස්ස මෙ නචිරස්සෙව සීලපාරමි පරිපුරෙස්සතිති සීලපාරමිපරිපුරණත්ථං තස්ස අඤ්ඤුත්තං චිත්තෙ න කරොමිති යොජනා.

10. “යදි තෙ ම”න්ති ගාථායපි සීලරක්ඛාය දළ්භං කත්වා සීලස්ස අධිට්ඨිතභාවමෙව දස්සෙති. තත්ථ කොට්ටෙය්‍යුන්ති හින්දෙය්‍යුං. සීලඛණ්ඩභයා මමාති මම සීලස්ස ඛණ්ඩනභයෙන.

එවං පන චිත්තෙත්වා බොධිසත්තෙ නිච්චලෙ ධීතෙ භත්ථාවරියො පදුමසරං ඔතරිත්වා තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා “එහි පුත්තා”ති රජතදාමසදිසාය සොණ්ඩාය ගහෙත්වා සත්තමෙ දිවසෙ බාරාණසිං පාපුණි. සො අන්තරාමග්ගෙ වත්තමානොව රඤ්ඤො සාසනං පෙසෙසි. රාජා නගරං අලඬකාරාපෙසි. භත්ථාවරියො බොධිසත්තං කතගන්ධපරිභණ්ඩං අලඬකතපටියත්තං භත්ථිසාලං නෙත්වා විචිත්‍රසාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා

නානග්ගරසභොජනං ආදාය ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස දාපෙසි. සො “මාතරං විනා ගොවරං න ගණ්ඨිස්සාමි”ති පිණ්ඩං න ගණ්ඨි. යාවිතොපි අග්ගහෙත්වා –

“සා නුනසා කපණිකා, අන්ධා අපරිණායිකා;
බාණුං පාදෙන සට්ඨෙති, ගිරිං චණ්ඩොරණං පතී”ති. –

ආහ. තං සුත්වා රාජා –

“කා නු තෙ සා මහානාග, අන්ධා අපරිණායිකා;
බාණුං පාදෙන සට්ඨෙති, ගිරිං චණ්ඩොරණං පතී”ති. – පුච්ඡිත්වා –

“මාතා මෙ සා මහාරාජ, අන්ධා අපරිණායිකා;
බාණුං පාදෙන සට්ඨෙති, ගිරිං චණ්ඩොරණං පතී”ති. –

වුත්තෙ අජ්ජ සත්තමො දිවසො “මාතා මෙ ගොවරං න ලභිත්වා”ති වදන්තො ඉමස්ස ගොවරං අගණ්ඨන්තස්ස. තස්මා –

“මුඤ්චට්ඨෙතං මහානාගං, යොයං හරති මාතරං;
සමෙතු මාතරා නාගො, සහ සබ්බෙහි ඤාතිහී”ති. – වත්වා මුඤ්චාපෙසි –

“මුත්තො ච බන්ධනා නාගො, මුත්තදාමාය කුඤ්ජරො;
මුහුත්තං අස්සාසයිත්වා, අගමා යෙන පබ්බතො”ති.

තත්ථ කපණිකාති වරාකා. බාණුං පාදෙන සට්ඨෙතිති අන්ධතාය පුත්තවියොගදුක්ඛෙන ච පරිදෙවමානා තත්ථ තත්ථ රුක්ඛකළිඬගරෙ පාදෙන සට්ඨෙති. චණ්ඩොරණං පතීති චණ්ඩොරණපබ්බතාහිමුඛි, තස්මිං පබ්බතපාදෙ පරිබ්භමමානාති අත්ථො. අගමා යෙන පබ්බතොති සො හත්ථිනාගො බන්ධනා මුත්තො ථොකං විස්සමිත්වා රඤ්ඤො දසරාජධම්මගාථාහි ධම්මං දෙසෙත්වා “අජ්ජමත්තො හොහි, මහාරාජා”ති ඔවාදං දත්වා මහාජනෙන ගන්ධමාලාදීහි පූජියමානො නගරා නික්ඛමිත්වා තදහෙව මාතරා සමාගන්ත්වා සබ්බං පවත්තිං ආචික්ඛි. සා තුට්ඨමානසා –

“චිරං ජීවතු සො රාජා, කාසීනං රට්ඨවඩ්ඪිතො;
යො මෙ පුත්තං පමොවෙසි, සදා වුද්ධාපවායික”න්ති. (ජා. 1.11.12) –

රඤ්ඤො අනුමොදනං අකාසි. රාජා බොධිසත්තස්ස ගුණෙ පසිදිත්වා නළිනියා අවිදුරෙ ගාමං මාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස මාතු වස්ස නිබ්ද්ධං වත්තං පට්ඨපෙසි. අපරභාගෙ බොධිසත්තො මාතරි මතාය තස්සා සරීරපරිහාරං කත්වා කුරණ්ඩකඅස්සමපදං නාම ගතො. තස්මිං පන යානෙ හිමවන්තතො ඔතරිත්වා පඤ්චසතා ඉසයො වසිංසු. තං වත්තං තෙසං දත්වා රාජා බොධිසත්තස්ස සමානරූපං

සිලාපටිමං කාරෙත්වා මහාසක්කාරං පවත්තෙසි. ජම්බුදීපවාසීනෝ අනුසංචච්ඡරං සන්නිපතිත්වා හත්ථිමහං නාම කරිංසු.

තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, හත්ථිනී මහාමායා, වනවරකො දෙවදත්තො, මාතුපොසකහත්ථිනාගො ලොකනාටො.

ඉධාපි දානපාරමිආදයො යථාරහං නිද්ධාරෙතබ්බො. සීලපාරමී පන අතිසයවතීති සා එව දෙසනං ආස්ත්ලහා. තථා තිරච්ඡානායොනියං උප්පන්නොපි බ්‍රහ්මපුබ්බදෙවපුබ්බාවරියආහුනෙය්‍යාදිභාවෙන සබ්බඤ්ඤබුද්ධෙනපි පසත්ථභාවානුරූපං මාතුයා ගරුචිත්තං උපට්ඨපෙත්වා ‘‘මාතා නාමෙසා පුත්තස්ස බහුපකාරා, තස්මා මාතුපට්ඨානං නාම පණ්ඩිතෙන පඤ්ඤත්ත’’න්ති මනසි කත්වා අනෙකෙසං හත්ථිසහස්සානං ඉස්සරාධිපති මහානුභාවො යුථපති හුත්වා තෙහි අනුවත්තියමානො එකකච්ඡාමරෙ අත්තරායං අගණෙත්වා යුථං පභාය එකකො හුත්වා උපකාරිබෙත්තං පූජෙස්සාමීති මාතුපොසනං, මග්ගමූල්භපුරිසං දිස්වා අනුකම්පාය තං ගහෙත්වා මනුස්සගොචරසම්පාපනං, තෙන ච කතාපරාධසහනං, හත්ථාවරියජ්ජමුඛානං අත්තානං බන්ධිතුං ආගතපුරිසානං සමත්ථොපි සමානො සත්තාසනමත්තෙනපි තෙසං පීළනා හවිස්සති, මය්හඤ්ච සීලස්ස බණ්ඩාදිභාවොති තථා අකත්වා සුදන්තෙන ඔපවය්හො විය සුබෙනෙව ගහණුපගමනං, මාතරං විනා න කඤ්චි අජ්ඣොහරිස්සාමීති සත්තාහමිපි අනාභාරතා, ඉමිනාපාහං බන්ධාපිතොති චිත්තං අනුජ්ජාදෙන්වා රාජානං මෙන්තාය ඵරණං, තස්ස ච නානානායෙහි ධම්මදෙසනාති එවමාදයො ඉධ මහාපුරිසස්ස ගුණානුභාවා විභාවෙතබ්බො. තෙන චුත්තං – ‘‘එවං අච්ඡරියා එතෙ, අබ්භූතා ච මහෙසීනො...පෙ.... ධම්මස්ස අනුධම්මතො’’ති.

මාතුපොසකචරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. භූරිදත්තචරියාවණ්ණනා

11. දුතියෙ භූරිදත්තොති භූරිසමදත්තො. දත්තොති හි තදා බොධිසත්තස්ස මාතාපිතුහි කතං නාමං. යස්මා පනෙසො නාගහවනෙ විරූපක්ඛමභාරාජහවනෙ තාවතිංසහවනෙ ච උප්පන්නෙ පඤ්ඤෙ සම්මදෙව විනිච්ඡිනාති, එකදිවසඤ්ච විරූපක්ඛමභාරාජෙ නාගපරිසාය සද්ධිං තිදසපුරං ගන්ත්වා සක්කං පරිවාරෙත්වා නිසින්තෙ දෙවානමන්තරෙ පඤ්ඤො සමුට්ඨාසි. තං කොචි කථෙතුං නාසක්ඛි. සක්කෙන පන අනුඤ්ඤාතො පල්ලඬ්ඤකවරගතො හුත්වා මහාසත්තොච කථෙසි. අථ තං දෙවරාජා දිබ්බගන්ධපුජ්ජෙහි පූජෙත්වා ‘‘දත්ත, ත්වං පථවිසමාය විපුලාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතො ඉතො පට්ඨාය භූරිදත්තො නාමා’’ති ආහ. භූරිති හි පථවියා නාමං, තස්මා භූරිසමතාය භූතෙ අත්ථෙ රමතීති ච භූරිසඬ්ඤාතාය මහතියා පඤ්ඤාය සමන්තාගතත්තා මහාසත්තො ‘‘භූරිදත්තො’’ති පඤ්ඤායිත්ථ. මහතියා පන නාගිද්ධියා සමන්තාගතත්තා මහිද්ධිකො වාති.

අතීතෙ හි ඉමස්මිංයෙව කප්පෙ බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො පිතරා රට්ඨතො පබ්බාජිතො වනෙ වසන්තො අඤ්ඤාතරාය නාගමාණවිකාය සංවාසං කප්පෙසි. තෙසං සංවාසමත්වාය ද්වෙ දාරකා ජායිංසු – පුත්තො ව ධිතා ව. පුත්තස්ස “සාගරබ්‍රහ්මදත්තො”ති නාමං කරිංසු ධිතාය “සමුද්දජා”ති. සො අපරභාගෙ පිතු අව්වයෙන බාරාණසිං ගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙසි. අථ ධතරට්ඨො නාම නාගරාජා පඤ්චයොජනසතිකෙ නාගභවනෙ නාගරජ්ජං කාරෙන්නො තං අභූතවාදිකෙන විත්තවුළෙන නාම කච්ඡපෙන “බාරාණසිරාජා අත්තනො ධිතරං තුය්භං දාතුකාමො, සා ඛො පන රාජධිතා සමුද්දජා නාම අහිරුපා දස්සනීයා පාසාදිකා වා”ති කථිතං සුත්වා ධතරට්ඨො චත්තාරො නාගමාණවකෙ පෙසෙත්වා තං දාතුං අනිච්ඡන්තං නාගවිහිංසිකාය හිංසාපෙත්වා “දම්මී”ති වුත්තෙ මහන්තං පණ්ණාකාරං පෙසෙත්වා මහතීයා නාගිද්ධියා මහන්තෙන පරිවාරෙන තස්ස ධිතරං නාගභවනං නෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යිපෙසි.

සා අපරභාගෙ ධතරට්ඨං පටිච්ච සුදස්සනො, දත්තො, සුභොගො, අරිට්ඨොති චත්තාරො පුත්තෙ පටිලභි. තෙසු දත්තො ඛොධිසත්තො, සො පුබ්බෙ වුත්තනායෙනෙව සක්කෙන තුට්ඨවිත්තෙන “භූරිදත්තො”ති ගහිතනාමත්තා “භූරිදත්තො”ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. අථ තෙසං පිතා යොජනසතිකං යොජනසතිකං රජ්ජං භාජෙත්වා අදාසි. මහන්තො යසො අහොසි. සොළසසොළසනාගකඤ්ඤාසහස්සානි පරිවාරයිංසු. පිතුපි එකයොජනසතමෙව රජ්ජං අහොසි. තයො පුත්තා මාසෙ මාසෙ මාතාපිතරො පස්සිතුං ආගච්ඡන්ති, ඛොධිසත්තො පන අන්වද්ධමාසං ආගච්ඡති.

සො එකදිවසං විරූපක්ඛමභාරාජෙන සද්ධිං සක්කස්ස උපට්ඨානං ගතො වෙජයන්තපාසාදං සුධම්මදෙවසභං පාරිච්ඡත්තකකොවිළාරං පණ්ඩුකම්බලසිලාසනං දෙවච්ඡරාපරිවාරං අතිමනොහරං සක්කසම්පත්තිං දිස්වා “එත්තකමත්තම්පි නාගත්තභාවෙ ධීතස්ස දුල්ලභං, කුතො සම්මාසම්බොධි”ති නාගත්තභාවං ජිගුච්ඡිත්වා “නාගභවනං ගන්ත්වා උපොසථවාසං වසිත්වා සීලමෙව පග්ගණ්හිස්සාමි, තං ඛොධිපරිපාවනං හොති, ඉමස්මිං දෙවලොකෙ උජ්ජත්තිකාරණං භවිස්සති”ති වින්තෙත්වා නාගභවනං ගන්ත්වා මාතාපිතරො ආහ – “අම්මතාතා, අහං උපොසථකම්මං කරිස්සාමි”ති. තෙහි “ඉධෙව උපොසථං උපවසාහි, ඛහිගතානං නාගානං මහන්තං භය”න්ති වුත්තෙ එකවාරං තථා කත්වා නාගකඤ්ඤාහි උපද්දුතො පුනවාරෙ මාතාපිතුනං අනාරොචෙත්වා අත්තනො හරියං ආමන්තෙත්වා “හද්දෙ, අහං මනුස්සලොකං ගන්ත්වා යමුනාතීරෙ මහානිග්‍රොධරුක්ඛො අත්ථි තස්ස අවිදුරෙ වම්මිකමත්ථකෙ හොගෙ ආභූජිත්වා චතුරඬ්ඛසමන්තාගතං උපොසථං අධිට්ඨාය නිපජ්ජිත්වා “උපොසථකම්මං කරිස්සාමි”ති නාගභවනතො නික්ඛම්ත්වා තථා කරොති. තෙන වුත්තං “විරූපක්ඛෙන මහාරඤ්ඤා, දෙවලොකමගඤ්ජහ”න්තිආදි.

තත්ථ විරූපක්ඛෙන මහාරඤ්ඤාති විරූපක්ඛෙන නාම නාගාධිපතිමහාරාජෙන. දෙවලොකන්ති තාවතිංසදෙවලොකං. අගඤ්ජහන්ති අගඤ්ජිං, උපසඬ්ඛමිං අහං.

12. තත්ථානි තස්මිං දෙවලොකෙ. පස්සිං ත්වාහන්ති අද්දක්ඛිං අහං තු-සද්දො
 නිපාතමත්තො. එකන්තං සුබසමප්පිනෙති එකන්තං අවිචන්තමෙව සුබෙන
 සමඬගීභුතෙ. චුත්තඤ්ඤෙනං භගවතා - “සන්ති, භික්ඛවෙ, ඡ එස්සායතනිකා නාම
 සග්ගා. යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, න සුකරං අක්ඛානෙන පාපුණ්ණං යාව සුඛා සග්ගා”ති
 (ම. නි. 3.255) ව. තංසග්ගමනත්ථායානි තස්මිං සග්ගස්මිං උප්පත්තිවසෙන
 ගමනත්ථාය. සීලබ්බතන්ති සීලසඬබ්බතං වතං. අථ වා සීලබ්බතන්ති
 උපොසථසීලඤ්චෙව “මම වම්මං වම්මත්ථිකා හරන්තු”තිආදිනා අත්තනො
 සරිරාවයවපරිච්චාගසමාදියනසඬබ්බතං වතඤ්ච.

13. සරිරකිච්චන්ති මුඛධොවනාදිසරිරපටිපග්ගනං. භුත්වා යාපනමත්තකන්ති
 ඉන්ද්‍රියානි නිබ්බිසෙවනානි කාතුං සරිරට්ඨිතිමත්තකං ආහාරං ආහරිත්වා. චතුරො
 අඬගෙති චත්තාරි අඬගානි. අධිට්ඨායානි අධිට්ඨහිත්වා. සෙමීති සයාමි.

14. ඡවියානිආදි තෙසං චතුන්තං අඬගානං දස්සනං. තත්ථ ච ඡවිවම්මානං
 විස්සජ්ජනං එකං අඬගං, සෙසානි එකෙකමෙව, මංසග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ
 රුධිරම්පි සඬගහිතන්ති දට්ඨබ්බං. එතෙනානි එතෙහි. හරාතු සොති යස්ස එතෙහි
 ඡවිආදීහි කරණීයං අත්ථි, තස්ස මයා දින්තමෙවෙනං. සබ්බං සො හරතුති අත්තනො
 අත්තභාවෙ අනපෙක්ඛපචාරණං පචාරෙති.

එවං මහාසත්තස්ස ඉමිනා නියාමෙනෙව අන්වද්ධමාසං උපොසථකම්මං
 කරොන්තස්ස දීඝො අද්ධා වීතිවත්තො. එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකදිවසං
 අඤ්ඤතරො නෙසාදබ්බාහිමණො සොමදත්තෙන නාම අත්තනො පුත්තෙන සහ තං
 යානං පත්වා අරුණුග්ගමනසමයෙ නාගකඤ්ඤාහි පරිවාරියමානං මහාසත්තං දිස්වා
 තස්ස සන්තිකං අගමාසි. තාවදෙව නාගකඤ්ඤායො පථවියං නිමුජ්ජිත්වා
 නාගභවනමෙව ගතා. බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තං පුච්ඡි - “කො ඤා බො ත්වං, මාරිස,
 දෙවො වා යක්ඛො වා නාගො වා”ති? බොධිසත්තො යථාභූතං අත්තානං ආචි
 කත්වා සවායං ඉතො ගච්ඡෙය්‍ය, ඉධ මෙ වාසං මහාජනස්ස පාකටං කරෙය්‍ය, තෙන
 මෙ උපොසථවාසස්ස අන්තරායොපි සියා. යංනුනාහං ඉතො ඉමං නාගභවනං
 නෙත්වා මහනියා සම්පත්තියා යොජෙය්‍යං. එවායං තත්ථෙව අභිරමිස්සති, තෙන මෙ
 උපොසථකම්මං අද්ධනියං සියාති. අථ නං ආහ - “බ්‍රාහ්මණ, මහන්තං තෙ යසං
 දස්සාමි, රමණීයං නාගභවනං, එහි තත්ථ ගච්ඡාමා”ති. සාමි, පුත්තො මෙ අත්ථි,
 තස්මිං ආගච්ඡන්තෙ ආගමිස්සාමිති. ගච්ඡ, බ්‍රාහ්මණ, පුත්තං ආනෙහීති. බ්‍රාහ්මණො
 ගන්ත්වා පුත්තස්ස තමත්ථං ආරොචෙත්වා තං ආනෙසි. මහාසත්තො තෙ උභොපි
 ආදාය අත්තනො ආනුභාවෙන නාගභවනං ආනෙසි. තෙසං තත්ථ දිබ්බො
 අත්තභාවො පාතුහවි. අථ තෙසං මහාසත්තො දිබ්බසම්පත්තිං දත්වා චත්තාරි
 චත්තාරි නාගකඤ්ඤාසතානි අදාසි. තෙ මහතිං සම්පත්තිං අනුභවිංසු.

බොධිසත්තොපි අප්පමත්තො උපොසථකම්මං කරොති. අන්වද්ධමාසං
 මාතාපිතුනං උපට්ඨානං ගන්ත්වා ධම්මකථං කථෙත්වා තතො ච බ්‍රාහ්මණස්ස
 සන්තිකං ගන්ත්වා ආරොග්‍යං පුච්ඡිත්වා “යෙන තෙ අත්ථො, තං වදෙය්‍යාමි”ති

ආප්‍රච්ඡිත්වා “අනුක්කණ්‍යාමානො අභිරමා” ති වත්වා සොමදත්තෙනපි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා අත්තනො නිවෙසනං ගච්ඡති. බ්‍රාහ්මණො සංවච්ඡරං තත්ථ වසිත්වා මන්දපුඤ්ඤතාය උක්කණ්‍යාමිත්වා අනිච්ඡමානම්පි පුත්තං ගහෙත්වා බොධිසත්තං ආප්‍රච්ඡිත්වා තෙන දීයමානං බහුං ධනං සබ්බකාමදදං මණ්ඩරනම්පි අලක්ඛිකතාය අග්ගහෙත්වා “මනුස්සලොකං ගන්ත්වා පබ්බජිස්සාමි” ති ආහ. මහාසත්තො නාගමාණුවකෙ ආණාපෙත්වා තං සපුත්තකං මනුස්සලොකං පාපෙසි. තෙ උභොපි දිබ්බාභරණානි දිබ්බවත්ථානි ච ඔමුඤ්චිත්වා න්හායිතුං එකං පොක්ඛරණං ඔතරිංසු, තස්මිං බණ්ණ තානි අන්තර්ධායිත්වා නාගභවනමෙව අගමංසු. අථ පයමනිවත්ථකාසාවපිලොතිකාව සරීරෙ පටිමුඤ්චි, ධනුසරසත්තියො ගහෙත්වා අරඤ්ඤං ගන්ත්වා මිගෙ වධිත්වා පුරිමනියාමෙනෙව ජීවිකං කප්පෙසුං.

තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරො තාපසො සුපණ්ණරාජනො ලද්ධං අලම්පායනමන්තං තස්ස අනුච්ඡවිකානි ඔසධානි මන්තුපවාරඤ්ච අත්තානං උපට්ඨහත්තස්ස අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අදාසි. සො “ලද්ධො මෙ ජීවිකූපායො” ති කතිපාහං වසිත්වා තාපසං ආප්‍රච්ඡිත්වා පක්කමන්තො අනුපුබ්බෙන යමුනාතීරං පත්වා තං මන්තං සජ්ඣායන්තො මහාමග්ගෙන ගච්ඡති. තදා බොධිසත්තස්ස භවනතො තස්ස පරිවාරිකා නාගමාණුවිකා තං සබ්බකාමදදං මණ්ඩරනං ආදාය යමුනාතීරෙ වාලුකාරාසිමත්ථකෙ යපෙත්වා තස්සොභාසෙන රත්තියං කිළිත්වා අරුණුග්ගමනෙ තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස මන්තසද්දං සුත්වා “සුපණ්ණො” ති සඤ්ඤාය භයතජ්ජිතා මණ්ඩරනං අග්ගහෙත්වා පථවියං නිමුජ්ජිත්වා නාගභවනං අගමංසු.

බ්‍රාහ්මණො තං මණ්ඩරනං ආදාය පායාසි. තස්මිං බණ්ණ සො නෙසාදබ්‍රාහ්මණො පුත්තෙන සද්ධිං මිගවධාය අරඤ්ඤං ගච්ඡන්තො තස්ස හත්ථෙ තං මණ්ඩරනං දිස්වා “ඉදං භූරිදත්තස්ස සබ්බකාමදදං මණ්ඩරන” න්ති සඤ්ජානිත්වා තං ගණ්ඨිකාමො තෙන සද්ධිං අල්ලාපසල්ලාපං කත්වා මන්තවාදිභාවං ජානිත්වා එවමාහ – “සචෙ මෙ ත්වං ඉමං මණ්ඩරනං දස්සසි, එවාහං තෙ මහානුභාවං නාගං දස්සෙස්සාමි, යං ත්වං ගහෙත්වා ගාමනිගමරාජධානියො වරන්තො බහුධනං ලච්ඡසි” ති. “තෙන හි දස්සෙත්වා ගණ්ඨාහි” ති වුත්තෙ තං ආදාය බොධිසත්තං උපොසථකරණට්ඨානෙ වම්මිකමත්ථකෙ භොගෙ ආභුජිත්වා නිපන්තං අවිදුරෙ යිතො හත්ථං පසාරෙත්වා දස්සෙසි.

මහාසත්තො තං නෙසාදං දිස්වා “අයං උපොසථස්ස මෙ අන්තරායං කරෙය්‍යානි නාගභවනං නෙත්වා මහාසම්පත්තියං පතිට්ඨාපිතොපි න ඉච්ඡි. තතො අපක්කමිත්වා සයං ගන්තුකාමො මයා දීයමානම්පි මණ්ඩරනං ගණ්ඨිකං න ඉච්ඡි. ඉදානි පන අභිගුණ්ඨිකං ගහෙත්වා ආගච්ඡති. සවාහං ඉමස්ස මිත්තදුබ්භිතො කුජ්ඣෙය්‍යං, සීලං මෙ බණ්ඩං භවිස්සති. මයා බො පන පයමංයෙව චතුරභිගසමන්තාගතො උපොසථො අධිට්ඨිතො, සො යථාධිට්ඨිතොව භොතු. අලම්පායනො මං ඡන්දතු වා මා වා, නෙවස්ස කුජ්ඣස්සාමි” ති වින්තෙත්වා අක්ඛිනි නිම්මිලෙත්වා අධිට්ඨානපාරමිං පුරෙවාරිකං කත්වා භොගන්තරෙ සීසං පක්ඛිපිත්වා නිව්වලොව

හුත්වා නිපජ්ජි. නෙසාදබ්බාභ්මණොපි “හො අලම්පායන, ඉමං නාගං ගණ්භ, මණිං මෙ දෙහී” ති ආහ. අලම්පායනො නාගං දිස්වා තුට්ඨො මණිං කිස්මිඤ්චි අගණෙත්වා “ගණ්භ, බ්බාභ්මණා” ති හත්ථෙ ඛිපි. සො තස්ස හත්ථතො හස්සිත්වා පථවියං පතිතමත්තොව පථවිං පවිසිත්වා නාගහවනමෙව ගතො. නෙසාදබ්බාභ්මණො මණිරතනතො භූරිදත්තෙන සද්ධිං මිත්තභාවතො ව පරිභාසිත්වා නිජ්ජව්වයොව පක්කන්තො.

15. අලම්පායනොපි මහානුභාවෙහි ඔසධෙහි අත්තනො සරීරං මක්ඛෙත්වා ථොකං බාදිත්වා ඛෙළං අත්තනො කායස්මිං පරිභාවෙත්වා දිබ්බමත්තං ජජ්ජන්තො බොධිසත්තං උපසඬ්ඛිතමිත්වා නඬ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා ආකඬ්ඪිත්වා සීසෙ දළ්භං ගණ්භන්තො මුඛමස්ස විවරිත්වා ඔසධං බාදිත්වා මුඛෙ සහඛෙළං ඔසිඤ්චි. සුච්ඡාතිකො මහාසත්තො සීලහෙදභයෙන අකුජ්ඣිත්වා අක්ඛිති න උම්මීලෙසි. අථ නං ඔසධමත්තබලෙන නඬ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා හෙට්ඨා සීසං කත්වා සඤ්චාලෙත්වා ගහිතගොවරං ඡඩ්ඛාපෙත්වා භූමියං දීසසො නිපජ්ජාපෙත්වා මසුරකං මද්දන්තො විය හත්ථෙහි පරිමද්දි. අට්ඨිති වුණ්ණියමානාති විය අහෙසුං.

පුත නඬ්ගුට්ඨෙ ගහෙත්වා දුස්සං පොථෙත්තො විය පොථෙසි. මහාසත්තො එවරුපං දුක්ඛං අනුභොන්තොපි නෙව කුජ්ඣිත්ථ. අඤ්ඤදත්ථු අත්තනො සීලමෙව ආවජ්ජෙසි. ඉති සො මහාසත්තං දුබ්බලං කත්වා වල්ලිහි පෙළං සජ්ජෙත්වා මහාසත්තං තත්ථ පක්ඛිපි. සරීරං පනස්ස මහන්තං තත්ථ න පවිසති. අථ නං පණ්ඨියා කොට්ටෙත්තො පචෙසෙත්වා පෙළං ආදාය එකං ගාමං ගන්ත්වා ගාමමජ්ඣෙ ඔතාරෙත්වා “නාගස්ස නච්චං දට්ඨුකාමා ආගච්ඡන්තු” ති සද්දමකාසි. සකලගාමවාසීනො සන්තිපතිංසු. තස්මිං බණෙ අලම්පායනො “නික්ඛම මහානාගා” ති ආහ. මහාසත්තො වින්තෙසි – “අජ්ජ මයා පරිසං තොසෙන්නෙන කීළිතුං වට්ටති, එවං අලම්පායනො බහුධනං ලහිත්වා තුට්ඨො මං විස්සජ්ජෙස්සති, යං යං එස මං කාරෙති, තං තං කරිස්සාමි” ති.

අථ නං සො පෙළතො නික්ඛමත්තං “මහා හොහී” ති ආහ, සො මහා අහොසි. “බුද්දකො වට්ටො විඵණො එකඵණො ද්විඵණො යාව සහස්සඵණො උච්චො නීවො දිස්සමානකායො අදිස්සමානකායො දිස්සමානඋපධිඪකායො නීලො පිතො ලොහිතො ඔදාතො මඤ්ජීට්ඨො හොහි, ධූමං විස්සජ්ජෙහි, ජාලසිඛං උදකඤ්ච විස්සජ්ජෙහි” ති වුත්තෙ තෙන වුත්තං තං තං ආකාරං නිම්මිතිත්වා නච්චං දස්සෙසි. තං දිස්වා මනුස්සා අච්ඡරියබ්භුතවිත්තජාතා බහුං හිරඤ්ඤසුවණ්ණවත්ථාලඬ්ඪකාරාදිං අදංසු. ඉති තස්මිං ගාමෙ සතසහස්සමත්තං ලහි. සො කිඤ්චාපි මහාසත්තං ගණ්භන්තො “සහස්සං ලහිත්වා තං විස්සජ්ජෙස්සාමි” ති ආහ. තං පන ධනං ලහිත්වා “ගාමකෙපි තාව මයා එත්තකං ධනං ලද්ධං, නගරෙ කිර බහුධනං ලහිස්සාමි” ති ධනලොභෙන න මුඤ්චි.

සො තස්මිං ගාමෙ කුටුම්භං සණ්ඨපෙත්වා රතනමයං පෙළං කාරෙත්වා තත්ථ මහාසත්තං පක්ඛිපිත්වා සුඛයානකං ආරුය්භ මහන්තෙන පරිවාරෙන ගාමනිගමරාජධානීසු තං කීළාපෙත්වා බාරාණසිං පාපුණි, නාගරාජස්ස මධුලාජං

දෙනි, අබද්ධසත්තුඤ්ච දෙනි. සො ගොවරං න ගණ්ඨි අවිස්සජ්ජනහයෙන. ගොවරං අගණ්ඨන්තමිච්ච නං චත්තාරො නගරද්වාරෙ ආදිං කත්වා තත්ථ තත්ථ මාසමත්තං කීළාපෙසි. තෙන චුත්තං “සංසිතො අකතඤ්ඤානා”තිආදි.

තත්ථ සංසිතොති එසො නාගො අමුකස්ස නිග්‍රොධරුක්ඛස්ස සමීපෙ චම්මිකමත්ථකෙ සයිතොති එවං යානං දස්සෙත්වා කටීතො. අකතඤ්ඤානාති අත්තනා කතං උපකාරං අජානන්තෙන මිත්තදුබ්භිනා නෙසාදද්‍රාහ්මණෙනාති අධිජපායො. අලම්පායනොති අලම්පායනවිජ්ජාපරිජජ්ජනෙන “අලම්පායනො”ති එවං ලද්ධනාමො අභිතුණ්ඨිකද්‍රාහ්මණො. මමග්ගහීති මං අග්ගහෙසි. කීළෙති මං තහිං තහින්ති තත්ථ තත්ථ ගාමනිගමරාජධානීසු අත්තනො ජීවිකත්ථං මං කීළාපෙති.

17. තිණතොපි ලහුකො මමාති අත්තනො ජීවිතපරිච්චාගො
තිණසලාකපරිච්චාගතොපි ලහුකො හුත්වා මම උපට්ඨාතීති අත්ථො. පට්ඨිඋජ්ජනනං වියාති සීලවිතික්කමො පන චතුනහුතාධිකද්වියොජනසතසහස්සඛහලාය මහාපට්ඨියා පරිචත්තනං විය තතොපි තං භාරියතරං හුත්වා මය්හං උපට්ඨාතීති දස්සෙති.

18. නිරන්තරං ජාතිසතන්ති මම ජාතීනං අනෙකසතමිපි අනෙකසතාසුපි ජාතීසු
නිරන්තරමෙව සීලස්ස අවිතික්කමනහෙතු. මම ජීවිතං චජෙය්‍යං චජිතුං සක්කොමි. නෙව සීලං පහින්දෙය්‍යන්ති සීලං පන සමාදින්තං එකමිපි නෙව හින්දෙය්‍යං න විනාසෙය්‍යං. චතුද්දීපාන හෙතුති චක්කවත්තිරජ්ජසිරියාපි කාරණාති දස්සෙති.

19. ඉදානි යදත්ථං අත්තනො ජීවිතමිපි පරිච්චජිත්වා තදා සීලමෙව රක්ඛිතං,
තාය ච සීලරක්ඛාය තථා අනත්ථකාරකෙසු නෙසාදඅලම්පායනද්‍රාහ්මණෙසු විත්තස්ස අඤ්ඤාථත්තං න කතං, තං දස්සෙතුං “අපි වා”ති ඔසානගාථමාහ. තං හෙට්ඨා චුත්තත්ථමෙව.

එවං පන මහාසත්තෙ අභිතුණ්ඨිකහත්ථගතෙ තස්ස මාතා දුස්සුපිනං දිස්වා පුත්තඤ්ච තත්ථ අපස්සන්ති සොකාභිභූතා අහොසි. අපස්සා ජෙට්ඨපුත්තො සුදස්සනො තං පවත්තිං සුත්වා සුහොගං “හිමවත්තං ගන්ත්වා පඤ්චසු මහානදීසු සත්තසු මහාසරෙසු භූරිදත්තං උපධාරෙත්වා එහි”ති පහිණි. කාණාරිට්ඨං “දෙවලොකං ගන්ත්වා සවෙ දෙවතාහි ධම්මං සොතුකාමාහි භූරිදත්තො තත්ථ නීතො, තතො නං ආනෙහී”ති පහිණි. සයං පන “මනුස්සලොකෙ ගවෙසිස්සාමි”ති තාපසවෙසෙන නාගහවනතො නික්ඛමි. අවිච්ඡුට්ඨි නාමස්ස වෙමාතිකා හගිති බොධිසත්තෙ අධිමත්තසිනෙහා තං අනුබන්ධි. තං මණ්ඩුකච්ඡාපිං කත්වා ජටන්තරෙ පක්ඛිපිත්වා මහාසත්තස්ස උපොසථකරණට්ඨානං ආදිං කත්වා සබ්බත්ථ ගවෙසන්තො අනුක්කමෙන බාරාණසිං පත්වා රාජද්වාරං අගමාසි. තදා අලම්පායනො රාජධිගණෙ මහාජනස්ස මජ්ඣෙ රඤ්ඤො භූරිදත්තස්ස කීළං දස්සෙතුං පෙළං විවරිත්වා “එහි මහානාගා”ති සඤ්ඤාමදාසි.

මහාසත්තො සීසං නීහරිත්වා ඔලොකෙන්තො ජෙට්ඨහානිකං දිස්වා පෙළනො නික්ඛම්ම තදහිමුඛො පායාසි. මහාජනො භීතො පටික්කම්. සො ගන්ත්වා තං අභිවාදෙන්වා නිවත්තිත්වා පෙළමෙව පාවිසි. අලම්පායනො “ඉමිනා අයං තාපසො දට්ඨො”ති සඤ්ඤාය “මා භායි, මා භායි”ති ආහ. සුදස්සනො “අයං නාගො මය්හං කිං කරිස්සති, මයා සදිසො අභිතුණ්ඨිකො නාම නත්ථි”ති තෙන වාදප්පට්ඨාදං සමුට්ඨාපෙන්වා “ත්වං ඉමං නාගං ගහෙන්වා ගජ්ජසි, අහං තං ඉමාය මණ්ඩුකච්ඡාපියා ඉච්ඡන්තො නාසයිස්සාමි”ති හගිනිං පක්කොසිත්වා හත්ථං පසාරෙසි. සා තස්ස සද්දං සුත්වා ජටන්තරෙ නිපන්නා තික්ඛත්තුං මණ්ඩුකච්ඡසිතං වස්සිත්වා නික්ඛම්ත්වා අංසකුටෙ නිසිදිත්වා උජ්ජනිත්වා තස්ස හත්ථතලෙ තිණි විසබ්බන්දුනි පාතෙන්වා පුන තස්ස ජටන්තරමෙව පාවිසි.

සුදස්සනො විසබ්බන්දුං දස්සෙන්වා “ඉදං බිත්දුං සචෙ පට්ඨියං පාතෙස්සති, ඔසධිතිණුවනජ්ජතයො සබ්බෙ නස්සිස්සන්ති. සචෙ ආකාසෙ බිපිස්සති, සත්තචස්සානි දෙවො න වස්සිස්සති. සචෙ උදකෙ පාතෙස්සති, යාවතා තත්ථ උදකජාතා පාණා සබ්බෙ මරෙය්‍යු”න්ති වත්වා රාජානං සද්දභාෂෙතුං තයො ආවාටෙ ඛණාපෙන්වා එකං නානාභෙසජ්ජානං පුරෙසි, දුතියං ගොමයස්ස, තතියං දිබ්බොසධානඤ්චෙව පුරෙත්වා මජ්ඣෙ ආවාටෙ විසබ්බන්දුං පක්ඛිපි. තඨිකණඤ්ඤෙව ධුමායිත්වා ජාලා උට්ඨන්ති. සා ගන්ත්වා ගොමයාවාටං ගණ්ඨි. තතොපි ජාලා උට්ඨාය දිබ්බොසධපුණ්ණං ගහෙන්වා දිබ්බොසධානි කුමාපෙන්වා නිබ්බායි. අලම්පායනං තත්ථ ආවාටස්ස අවිදුරෙ යීතං උසුමා ඵරිත්වා සරිරච්ඡවිං උජ්ජාටෙන්වා ගතා. සෙතකුට්ඨි අහොසි. සො භයතජ්ජිතො “නාගරාජානං විස්සජ්ජෙමි”ති තික්ඛත්තුං වාවං නිච්ඡාරෙසි. තං සුත්වා බොධිසත්තො රතනපෙළාය නික්ඛම්ත්වා සබ්බාලඨිකාරපටිමණ්ඨිතං අත්තභාවං මාපෙන්වා දෙවලීලාය යීතො. සුදස්සනො ච අවිච්ඡිද්ධි ච තථෙව අට්ඨංසු.

තතො සුදස්සනො අත්තනො භාගිනෙය්‍යභාවං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. තං සුත්වා රාජා තෙ ආලිඨිගිත්වා සීසෙ චුම්බිත්වා අන්තෙපුරං නෙත්වා මහන්තං සක්කාරසම්මානං කත්වා භූරිදත්තෙත සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොත්තො “තාත, එවං මහානුභාවං තං අලම්පායනො කථං ගණ්ඨි”ති පුච්ඡි. සො සබ්බං විත්ථාරෙන කථෙත්වා “මහාරාජ, රඤ්ඤො නාම ඉමිනා නියාමෙන රජ්ජං කාරෙතුං වට්ටති”ති මාතුලස්ස ධම්මං දෙසෙසි. අථ සුදස්සනො “මාතුල, මම මාතා භූරිදත්තං අපස්සන්ති කිලමති, න සක්කා අම්හෙහි ඉධ පපඤ්චං කාතු”න්ති මාතුලං ආපුච්ඡිත්වා භූරිදත්තඅවිච්ඡිද්ධි සද්ධිං නාගභවනමෙව ගතො.

අථ තත්ථ මහාපුරිසො ගිලානසෙය්‍යාය නිපන්නො ගිලානපුච්ඡනත්ථං ආගතාය මහනියා නාගපරිසාය වෙදෙ ව යඤ්ඤෙ ව බ්‍රාහ්මණෙ ව සම්භාවෙන්වා කාණාරිට්ඨෙ කථෙත්තෙ තං වාදං භින්දිත්වා නානාතයෙහි ධම්මං දෙසෙන්වා සීලසම්පදාය දිට්ඨිසම්පදාය ව පතිට්ඨාපෙන්වා යාවජීවං සීලානි රක්ඛිත්වා උපොසථකම්මං කත්වා ආයුපරියොසානෙ සග්ගපුරං පුරෙසි.

තදා මාතෘපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං. නෙසාදබ්බාභ්මණො දෙවදත්තො, සොමදත්තො ආනන්දො, අවිච්ඡුඛි උප්පලවණ්ණා, සුදස්සනො සාරිපුත්තො, සුභොගො මහාමොග්ගල්ලානො, කාණාරිට්ඨො සුනක්ඛත්තො, භූරිදත්තො ලොකනාටො.

තස්ස ඉධාපි සෙසපාරමියො හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව නිද්ධාරෙතඛිඛා. ඉධාපි යොජනසතිකෙ අත්තනො නාගභවනට්ඨානෙ සොළසහි නාගකඤ්ඤාසහස්සෙහි චිත්තරූපං විය පරිවාරියමානො දෙවලොකසම්පත්තිසදිසෙ නාගලොකිස්සරියෙ යිතොපි ඉස්සරියමදං අකත්වා අන්වද්ධමාසං මාතෘපිතුඋපට්ඨානං, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායනං, සකලාය නාගපරිසාය වාතුමහාරාජිකපරිසාය තාවතිංසපරිසාය ව සමුට්ඨිතපඤ්ඤානං තංතංපරිසමජ්ඣෙ කුමුදනාලකලාපං විය සුනිසිතසත්ථෙත අත්තනො පඤ්ඤාසත්ථෙත තාවදෙව පච්ඡින්නදිත්වා තෙසං චිත්තානුකූලධම්මදෙසනා, චුත්තජපකාරං භොගසම්පත්තිං පභාය අත්තනො සරිරජීවිතනිරූපෙක්ඛං චතුරභිගසමන්තාගතං උපොසථාධිට්ඨානං, තත්ථ ව පටිඤ්ඤාය විසංවාදනභයෙන අහිතුණ්ඛිකභත්ථගමනං, තස්මිඤ්ච මුඛෙ විසමිස්සබ්බෙළපාතනං නඬිගුට්ඨෙ ගහෙත්වා ආවිඤ්ඡනං කඬ්ඨනං භූමියං සංසනං මද්දනං පොඨනන්ති එවමාදිං නානජපකාරවිජපකාරං කරොන්තෙපි එවරූපං මහාදුක්ඛං අනුභවතොපි කුජ්ඣිත්වා ඔලොකනමත්තෙන තං ඡාරිකං කාතුං සමත්ථස්සාපි සිලපාරමිං ආවජ්ජිත්වා සිලබණ්ඩනභයෙන ඊසකම්පි චිත්තස්ස විකාරාභාවො, ධනං ලභාපෙමිති වා තස්ස චිත්තානුවත්තනං, සුභොගෙන පුනානීතස්ස අකතඤ්ඤානො මිත්තදුඛිහිස්ස නෙසාදබ්බාභ්මණස්ස සිලං අනධිට්ඨහිත්වාපි අකුජ්ඣනං, කාණාරිට්ඨෙන කථිතං මිච්ඡාවාදං හිත්දිත්වා අනෙකපරියායෙන ධම්මං භාසිත්වා නාගපරිසාය සිලෙසු සම්මාදිට්ඨියඤ්ච පතිට්ඨාපනන්ති එවමාදයො බොධිසත්තස්ස ගුණානුභවා විභාවෙතඛිඛා. තෙනෙනං චුච්චති – “එවං අව්ජරියා හෙතෙ...පෙ.... ධම්මස්ස අනුධම්මතො” ති.

භූරිදත්තවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. වම්පෙය්‍යනාගවරියාවණ්ණනා

20. තතියෙ වම්පෙය්‍යකොති අඬගමගධරට්ඨානං අත්තරෙ වම්පා නාම නදී, තස්සා හෙට්ඨා නාගභවනම්පි අවිදුරභවත්තා වම්පා නාම, තත්ථ ජාතො නාගරාජා වම්පෙය්‍යකො. තදාපි ධම්මිකො ආසින්නි තස්මිං වම්පෙය්‍යනාගරාජකාලෙපි අභං ධම්මචාරී අහොසිං.

බොධිසත්තො හි තදා වම්පානාගභවනෙ නිබ්බත්තිත්වා වම්පෙය්‍යො නාම නාගරාජා අහොසි, මහිද්ධිකො මහානුභාවො. සො තත්ථ නාගරජ්ජං කාරෙන්නො දෙවරාජභොගසම්පත්තිසදිසඉස්සරියසම්පත්තිං අනුභවන්නො පාරමිපුරණස්ස අනොකාසභාවතො “කිං මෙ ඉමාය තිරච්ඡානයොනියා, උපොසථවාසං වසිත්වා ඉතො මුච්චිත්වා සම්මදෙව පාරමියො පුරෙස්සාමි” ති තතො පට්ඨාය අත්තනො පාසාදෙයෙව උපොසථකම්මං කරොති. අලඬිකතනාගමාණවිකා තස්ස සන්තිකං

ආගවිජන්ති. සො “ඉධ මෙ සීලස්ස අන්තරායො භවිස්සති” ති පාසාදතො නික්ඛමිත්වා උය්‍යානෙ නිසීදති. තත්‍රාපි තා ආගවිජන්ති. සො චින්තෙසි – “ඉධ මෙ සීලස්ස සංකිලෙසො භවිස්සති, ඉතො නාගභවනතො නික්ඛමිත්වා මනුස්සලොකං ගන්ත්වා උපොසථවාසං වසිස්සාමි” ති. සො තතො පටියාය උපොසථදිවසෙසු නාගභවනා නික්ඛමිත්වා එකස්ස පච්චන්තගාමස්ස අවිදුරෙ මග්ගසමීපෙ වම්මිකමත්ථකෙ “මම වම්මාදීහි අත්ථිකා වම්මාදීහි ගණ්හන්තු, කීළාසජ්ජං වා කාතුකාමා කීළාසජ්ජං කරොන්තු” ති සරීරං දානමුඛෙ විස්සජ්ජෙත්වා භොගෙ ආභුජිත්වා නිපන්තො උපොසථවාසං වසති වාතුද්දසියං පඤ්චදසියඤ්ච, පාටිපදෙ නාගභවනං ගවිජති. තස්සෙවං උපොසථං කරොන්තස්ස දීසො අද්ධා චිතිවත්තො.

අථ බොධිසත්තො සුමනාය නාම අන්තතො අග්ගමහෙසියා “දෙව, ත්වං මනුස්සලොකං ගන්ත්වා උපොසථං උපවසසි, සො ච සාසඬකො සජ්ජට්ඨයො” ති චුත්තො මඬගලපොක්ඛරණිකිරෙ යත්වා “සචෙ මං, හද්දෙ, කොචි පහරිත්වා කිලමෙස්සති, ඉම්මිසා පොක්ඛරණියා උදකං ආවිලං භවිස්සති. සචෙ සුපණ්ණො ගණ්හිස්සති, උදකං පක්කුටිස්සති. සචෙ අහිතුණ්ඨිකො ගණ්හිස්සති, උදකං ලොහිතචණ්ණං භවිස්සති” ති තිණි නිමිත්තානි තස්සා ආචික්ඛිත්වා වාතුද්දසීඋපොසථං අධිට්ඨාය නාගභවනා නික්ඛමිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා වම්මිකමත්ථකෙ නිපජ්ජී සරීරසොභාය වම්මිකං සොභයමානො. සරීරඤ්චිස්ස රජතදාමං විය සෙතං අහොසි, මත්ථකො රත්තකම්බලගෙණ්ඬුකො විය, සරීරං නඬගලසීසජ්ජමාණං භූරිදත්තකාලෙ (ජා. 2.22.784 ආදයො) පන ඌරුජ්ජමාණං, සඬඛපාලකාලෙ (ජා. 2.17.143 ආදයො) එකදොණිකනාවජ්ජමාණං.

තදා එකො බාරාණසිමාණුවො තක්කසීලං ගන්ත්වා අලම්පායනමන්තං උග්ගණ්හිත්වා තෙන මග්ගෙන අන්තතො ගාමං ගවිජන්තො මහාසත්තං දිස්වා “කිං මෙ තුව්ඡහත්ථෙත ගාමං ගන්තුං, ඉමං නාගං ගහෙත්වා ගාමනිගමරාජධානීසු කීළාපෙන්තො ධනං උජ්ජාදෙන්වාච ගම්මිසාමි” ති චින්තෙත්වා දිබ්බොසධානි ගහෙත්වා දිබ්බමන්තං පරිචන්තෙත්වා තස්ස සන්තිකං අගමාසි. දිබ්බමන්තං සුතකාලතො පටියාය මහාසත්තස්ස කණ්ණෙසු තත්තසලාකාපචෙසනකාලො විය අහොසි, මත්ථකෙ සිබරෙන අහිමන්ථියමානො විය. සො “කො නු බො එසො” ති භොගන්තරතො සීසං උක්ඛිපිත්වා ඔලොකෙන්තො අහිතුණ්ඨිකං දිස්වා චින්තෙසි – “මම විසං උග්ගතෙජං, සවාහං කුජ්ඣිත්වා නාසාවාතං විස්සජ්ජෙස්සාමි, එතස්ස සරීරං භුසමුට්ඨී විය විජ්ජකිරිස්සති, අථ මෙ සීලං ඛණ්ඩං භවිස්සති, න නං ඔලොකෙස්සාමි” ති. සො අක්ඛිති නිමිතීලෙන්වා සීසං භොගන්තරෙ යපෙසි. අහිතුණ්ඨිකබ්‍රාහ්මණො ඔසධං බාදිත්වා මන්තං පරිචන්තෙත්වා බෙළං මහාසත්තස්ස සරීරෙ ඔසිඤ්චි. ඔසධානඤ්ච මන්තස්ස ච ආනුභාවෙන බෙළෙන ථුට්ඨථුට්ඨට්ඨානෙ ථොටානං උට්ඨානකාලො විය අහොසි.

අථ සො නඬගුට්ඨෙ ගහෙත්වා ආකඬ්ඨිත්වා දීසසො නිපජ්ජාපෙන්වා අජපදෙන දණ්ඨෙන උජ්ජිලෙන්වා දුබ්බලං කත්වා සීසං දළ්භං ගහෙත්වා නිජ්ජිලෙසි. මහාසත්තො මුඛං විවරි. අථස්ස මුඛෙ බෙළං ඔසිඤ්චිත්වා ඔසධමන්තබලෙන

දන්තෙ භින්දි. මුඛං ලොහිතස්ස පූරි. මහාසත්තො අත්තනො සීලහෙදහයෙන
 එවරුපං දුක්ඛං අධිවාසෙත්තො අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා ඔලොකනමත්තම්පි නාකාසි.
 සොපි “නාගරාජානං දුබ්බලං කරස්සාමි” ති නඬගුට්ඨතො පට්ඨාය අට්ඨිති
 සංවුණ්ණයමානො විය සකලසරීරං මද්දිත්වා පට්ටකවෙයනං නාම වෙයෙසි,
 තත්තමජ්ජිතං නාම මජ්ජි, නඬගුට්ඨයෙ ගහෙන්වා දුස්සපොථනං නාම පොථෙසි.
 මහාසත්තස්ස සකලසරීරං ලොහිතමක්ඛිතං අහොසි, සො මහාවෙදනං අධිවාසෙසි.

අථස්ස දුබ්බලභාවං ඤාත්වා වල්ලීහි පෙළං කරිත්වා තත්ථ නං පක්ඛිපිත්වා
 පච්චන්තගාමං නෙත්වා මහාජනස්ස මජ්ඣෙ කීළාපෙසි. නීලාදීසු වණ්ණෙසු
 වට්ටවතුරස්සාදීසු සණ්ඨානෙසු අණුංචුලාදීසු පමාණෙසු යං යං බ්‍රාහ්මණො ඉච්ඡති,
 මහාසත්තො තං තදෙව කත්වා නච්චති, එණසතම්පි එණසහස්සම්පි කරොතියෙව.
 මහාජනො පසිදිත්වා බහුධනමදාසි. එකදිවසමෙව කහාපණසහස්සඤ්චෙව
 සහස්සග්ගිකෙව පරික්ඛාරෙ ලභි. බ්‍රාහ්මණො ආදිතොව “සහස්සං ලභිත්වා
 විස්සජ්ජෙස්සාමි” ති චිත්තෙසි. තං පන ධනං ලභිත්වා “පච්චන්තගාමෙයෙව තාව
 මෙ එත්තකං ධනං ලද්ධං, රාජරාජමහාමත්තානං දස්සිතෙ කීව බහුං ධනං
 ලභිස්සාමි” ති සකටඤ්ච සුඛයානකඤ්ච ගහෙන්වා සකටෙ පරික්ඛාරෙ යපෙත්වා
 සුඛයානකෙ නිසිත්තො “මහත්තෙන පරිවාරෙන මහාසත්තං ගාමනිගමරාජධානීසු
 කීළාපෙත්තො ඛාරාණසියං උග්ගසෙනරඤ්ඤො සන්තිකෙ කීළාපෙත්වා
 විස්සජ්ජෙස්සාමි” ති අගමාසි. සො මණ්ඩුකෙ මාරෙත්වා නාගරඤ්ඤො දෙති.
 නාගරාජා “පුනස්පුනං මං නිස්සාය මාරෙස්සති” ති න බාදති. අථස්ස මධුලාපෙ
 අදාසි. තෙපි “සවාහං ගොවරං ගණ්ඨිස්සාමි, අත්තොපෙළායමෙව මරණං
 භවිස්සති” ති න බාදති.

21. බ්‍රාහ්මණො මාසමත්තෙන ඛාරාණසියං පත්වා ද්වාරගාමකෙ තං
 කීළාපෙත්තො බහුධනං ලභි. රාජාපි නං පක්කොසාපෙත්වා “අම්භාකම්පි
 කීළාපෙති” ති ආහ. “සාධු, දෙව, ස්වෙ පන්තරසෙ තුම්භාකං කීළාපෙස්සාමි” ති
 ආහ. රාජා “ස්වෙ නාගරාජා රාජඬගණෙ නච්චිස්සති, මහාජනො සන්තිපතිත්වා
 පස්සතු” ති හෙරිං වරාපෙත්වා පුනදිවසෙ රාජඬගණං අලඬකාරාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණං
 පක්කොසාපෙසි. සො රතනපෙළාය මහාසත්තං නෙත්වා විචිත්තත්ථරෙ පෙළං
 යපෙත්වා නිසිදි. රාජාපි පාසාදා ඔරුග්ග මහාජනපරිවුතො රාජාසනෙ නිසිදි.
 බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තං නීහරිත්වා නච්චාපෙසි. මහාසත්තො තෙන
 වින්තිතචිත්තිතාකාරං දස්සෙසි. මහාජනො සකහාවෙන සන්ධාරෙතුං න සක්කොති.
 වෙලුක්ඛෙපසහස්සානි පවත්තන්ති. බොධිසත්තස්ස උපරි රතනවස්සං වස්සි. තෙන
 වුත්තං “කදාපි මං ධම්මවාරි” තිතිආදි.

තත්ථ තදාපිති යදාහං වම්පෙය්‍යකො නාගරාජා හොමි, තදාපි. ධම්මවාරිත්ති
 දසකුසලකම්මපට්ඨම්මං එව වරති, න අණුමත්තම්පි අධම්මන්ති ධම්මවාරි.
 උපවුට්ඨඋපොසථන්ති අට්ඨඬගසමන්තාගතස්ස අරියුපොසථසීලස්ස
 රක්ඛණවසෙන උපවසිතඋපොසථං. රාජද්වාරම්භි කීළතීති ඛාරාණසියං
 උග්ගසෙනරඤ්ඤො ගෙහද්වාරෙ කීළාපෙති.

22. යං යං සො වණ්ණං චිත්තයිති සො අභිතුණ්ඨිකබ්බාහ්මණො “යං යං නීලාදිවණ්ණං භොතු”ති චිත්තෙසි. තෙන චුත්තං “නීලං ව පීතලොහිත”න්ති. තත්ථ නීලං වාති වා-සද්දො අනියමත්ථො, ගාථාසුඛත්ථං රස්සං කත්වා චුත්තො, තෙන වාසද්දෙන චුත්තාවසිට්ඨං ඔදාතාදිවණ්ණවිසෙසඤ්චෙව වට්ඨාදිසණ්ඨානවිසෙසඤ්ච අණුංථුලාදිපමාණවිසෙසඤ්ච සඛිගණ්හාති. තස්ස චිත්තානුවත්තන්තොති තස්ස අභිතුණ්ඨිකස්ස චිත්තං අනුවත්තන්තො. චිත්තිතසන්තිභොති තෙන චිත්තිතචිත්තිතාකාරෙන පෙක්ඛජනස්ස උපට්ඨහාමීති දස්සෙති.

23. න කෙවලඤ්ච තෙන චිත්තිතාකාරදස්සනං එව මය්හං ආනුභාවො. අපි ව ථලං කරෙය්‍යමුදකං, උදකම්පි ථලං කරෙති ථලං මහාපථවිං ගහෙත්වා උදකං, උදකම්පි ගහෙත්වා පථවිං කාතුං සක්කුණෙය්‍යං එවං මහානුභාවො ව. යදිහං තස්ස කුප්පෙය්‍යන්ති තස්ස අභිතුණ්ඨිකස්ස අහං යදි කුප්කෙය්‍යං. ඛණෙන ජාරිකං කරෙති කොඬුප්පාදක්ඛණෙ එව හස්මං කරෙය්‍යං.

24. එවං භගවා තදා අත්තනො උප්පජ්ජනකානත්ථපට්ඨාහනෙ සමත්ථනං දස්සෙත්වා ඉදානි යෙන අධිප්පායෙන තං පට්ඨාහනං න කතං, තං දස්සෙතුං “යදි චිත්තවසි භෙස්ස”න්තිආදිමාහ.

තස්සත්ථො – “අයං අභිතුණ්ඨිකො මං අතිවිය බාධති, න මෙ ආනුභාවං ජානාති, හන්දස්ස මෙ ආනුභාවං දස්සෙස්සාමි”ති කුප්ඤ්ඤත්වා ඔලොකනමත්තෙනාපි යදි චිත්තවසි අභවිස්සං, අථ සො භුසමුට්ඨි විය විජ්ජකිරිස්සති. අහං යථාසමාදින්නතො පරිභායිස්සාමි සීලතො. තථා ව සති සීලෙන පරිභීනස්ස ඛණ්ඨිතසීලස්ස ය්වායං මයා දීපඤ්ඤාදසබලස්ස පාදමූලතො පට්ඨාය අභිපත්තීතො, උත්තමත්ථො බුද්ධභාවො සො න සිජ්ඤාති.

25. කාමං භිජ්ජතුයං කායොති අයං වාතුමහාභූතිකො ඔදනකුම්මාසුපවයො අනිච්චුව්භාදනපරිමද්දනභෙදනවිද්ධංසනධම්මො කායො කිඤ්චාපි භිජ්ජතු විනස්සතු, ඉධෙව ඉමස්මිං එව යානෙ මහාවාතෙ ඛිත්තභුසමුට්ඨි විය විජ්ජකිරියතු, නෙව සීලං පභින්නෙය්‍යං, විකිරන්තෙ භුසං වියාති සීලං පන උත්තමත්ථසිද්ධියා භෙතුභූතං ඉමස්මිං කළෙවරෙ භුසමුට්ඨි විය විජ්ජකිරන්තෙපි නෙව භින්නෙය්‍යං, කායජීවිතෙසු නිරපෙක්ඛො හුත්වා සීලපාරමිංයෙව පුරෙමීති චිත්තෙත්වා තං තාදිසං දුක්ඛං තදා අධිවාසෙසින්ති දස්සෙති.

අථ මහාසත්තස්ස පන අභිතුණ්ඨිකහත්ථගතස්ස මාසො පරිපූරි, එත්තකං කාලං නිරාහාරොව අහොසි. සුමනා “අතිවිරායති මෙ සාමිකො, කො නු බො පවත්ති”ති පොක්ඛරණං ඔලොකෙත්ති ලොහිතවණ්ණං උදකං දිස්වා “අභිතුණ්ඨිකෙන ගහිතො භවිස්සති”ති ඤත්වා නාගභවනා නික්ඛමිත්වා වම්මිකසන්තිකං ගන්ත්වා මහාසත්තස්ස ගහිතට්ඨානං කිලමිතට්ඨානඤ්ච දිස්වා රොදිත්වා කන්දිත්වා පච්චන්තගාමං ගන්ත්වා පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා

රාජද්වාරෙ ආකාසෙ රොදමානා අට්ඨාසි. මහාසත්තො නච්චන්තොව ආකාසං
උල්ලොකෙන්තො තං දිස්වා ලජ්ජිතො පෙළං පවිසිත්වා නිපජ්ජි.

රාජා තස්ස පෙළං පට්ඨකාලෙ “කිං නු ඛො කාරණ”න්ති ඉතො චිතො ච
ඔලොකෙන්තො තං ආකාසෙ යිතං දිස්වා “කා නු ත්ව”න්ති පුච්ඡිත්වා තස්සා
නාගකඤ්ඤාභාවං සුත්වා “නිස්සංසයං ඛො නාගරාජා ඉමං දිස්වා ලජ්ජිතො පෙළං
පට්ඨයො, අයඤ්ච යථාදස්සිතො ඉද්ධානුභාවො නාගරාජස්සෙව, න
අභිතුණ්ඨිකස්සා”ති නිට්ඨං ගන්ත්වා “එවං මහානුභාවො අයං නාගරාජා, කථං නාම
ඉමස්ස හත්ථං ගතො”ති පුච්ඡිත්වා “අයං ධම්මචාරී සීලවා නාගරාජා,
වාතුද්දසීපන්තරසීසු උපොසථං උපවසන්තො අත්තනො සරීරං දානමුඛෙ
නියායාතෙන්වා මහාමග්ගසමීපෙ වම්මිකමත්ථකෙ නිපජ්ජති, තත්ථායමෙනෙත
ගහිතො, ඉමස්ස දෙවච්ඡරාපටිභාගා අනෙකසහස්සා ඉත්ථියො,
දෙවලොකසම්පත්තිසදිසා නාගභවනසම්පත්ති, අයං මහිද්ධිකො මහානුභාවො
සකලපථවිං පරිවත්තෙතුං සමත්ථො, කෙවලං ‘සීලං මෙ භිජ්ජිස්සති’ති එවරූපං
විජ්ජකාරං දුක්ඛඤ්ච අනුභොති”ති ච සුත්වා සංවෙගස්පත්තො තාවදෙව තස්ස
අභිතුණ්ඨිකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස බහුං ධනං මහන්තඤ්ච යසං ඉස්සරියඤ්ච දත්වා –
“හන්ද, හො, ඉමං නාගරාජානං විස්සජ්ජෙහි”ති විස්සජ්ජාපෙසි.

මහාසත්තො නාගවණ්ණං අත්තරධාපෙත්වා මාණවකවණ්ණෙන දෙවකුමාරො
විය අට්ඨාසි. සුමනාපි ආකාසතො ඔතරිත්වා තස්ස සන්තිකෙ අට්ඨාසි. නාගරාජා
රඤ්ඤො අඤ්ජලිං කත්වා “එහි, මහාරාජ, මය්හං නිවෙසනං පස්සිතුං ආගච්ඡාහි”ති
යාචි. තෙනාහ භගවා –

“මුත්තො වම්පෙය්‍යකො නාගො, රාජානං එතදබ්‍රවි;
‘නමො තෙ කාසිරාජත්ථු, නමො තෙ කාසිවඩ්ඪන;
අඤ්ජලිං තෙ පග්ගණ්හාමි, පස්සෙය්‍යං මෙ නිවෙසන’න්ති.

අථ රාජා තස්ස නාගභවනගමනං අනුජානි. මහාසත්තො තං සපරිසං ගහෙන්වා
නාගභවනං නෙත්වා අත්තනො ඉස්සරියසම්පත්තිං දස්සෙන්වා කතිපාහං තත්ථ
වසාපෙත්වා හෙරිං වරාපෙසි – “සබ්බා රාජපරිසා යාවදිච්ඡකං
හිරඤ්ඤසුචණ්ණාදිකං ධනං ගණ්හතු”ති. රඤ්ඤො ච අනෙකෙහි සකට්ඨකෙහි
ධනං පෙසෙසි. “මහාරාජ, රඤ්ඤො නාම දානං දාතබ්බං, සීලං රක්ඛිතබ්බං, ධම්මිකා
රක්ඛාවරණගුත්ති සබ්බත්ථ සංවිදහිතබ්බා”ති දසහි රාජධම්මකථාහි ඔවදිත්වා
විස්සජ්ජෙසි. රාජා මහන්තෙන යසෙන නාගභවනා නික්ඛමිත්වා ඛාරාණසීමෙව
ගතො. තතො පට්ඨාය කිර පම්බුදීපතලෙ හිරඤ්ඤසුචණ්ණං ජානං. මහාසත්තො
සීලානි රක්ඛිත්වා අත්වද්ධමාසං උපොසථකම්මං කත්වා සපරිසො සග්ගපුරං
පුරෙසි.

තදා අභිතුණ්ඨිකො දෙවදත්තො අහොසි, සුමනා රාහුලමානා, උග්ගසෙනො
සාරිපුත්තත්ථෙරො, වම්පෙය්‍යකො නාගරාජා ලොකනාථො.

තස්ස ඉධාපි යථාරහං සෙසපාරමියො නිද්ධාරෙතබ්බා. ඉධ බොධිසත්තස්ස අවිජරියානුභාවා හෙට්ඨා වුත්තනායා එවාති.

වම්පෙය්‍යනාගවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. වුළබොධිවරියාවණ්ණනා

26. චතුත්ථෙ වුළබොධිති මහාබොධිපරිබ්බාජකත්තභාවං උපාදාය ඉධ “වුළබොධි” ති සමඤ්ඤා ආරොපිතා, න පන ඉමස්මිං එව ජාතකෙ (ජා. 1.10.49 ආදයො) අත්තනො ජෙට්ඨභාතිකාදිනො මහාබොධිස්ස සම්භවතොති දට්ඨබ්බං. සුසීලවාති සුට්ඨු සීලවා, සම්පන්නසීලොති අත්ථො. භවං දිස්වාන භයතොති කාමාදිභවං භාගිතබ්බභාවෙන පස්සිත්වා. නෙක්ඛම්මන්ති එත්ථ ව-සද්දස්ස ලොපො දට්ඨබ්බො, තෙන “දිස්වානා” ති පදං ආකඩ්ඪියති. ඉදං වුත්තං හොති – ජාතිජරාඛ්‍යාධිමරණං අපායදුක්ඛං අතීතෙ වට්ඨමුලකං දුක්ඛං, අනාගතෙ වට්ඨමුලකං දුක්ඛං, පච්චුප්පන්නෙ ආභාරපරියෙට්ඨිමුලකං දුක්ඛන්ති ඉමෙසං අට්ඨන්තං සංවෙගවත්ථුනං පච්චවෙක්ඛණෙන සබ්බම්පි කාමාදිභෙදං භවං සංසාරභයතො උපට්ඨහමානං දිස්වා නිබ්බානං තස්ස උපායභූතා සමථවිපස්සනා තදුපායභූතා ව පබ්බජ්ජාති ඉදං තිව්ධම්පි නෙක්ඛම්මං අනුස්සවාදිසිද්ධෙන ඤාණවක්ඛුනා තප්පටිපක්ඛතො දිස්වා තාපසපබ්බජ්ජුපගමනෙන අනෙකාදීනවාකුලා ගහට්ඨභාවා අභිනික්ඛම්ත්වා ගතොති.

27. දුතිසිකාති පොරාණදුතිසිකා, ගිහිකාලෙ පජාපතිභූතා. කතකසන්නිභාති කඤ්චනසන්නිභත්තවා. වට්ඨෙ අනපෙක්ඛාති සංසාරෙ නිරාලයා. නෙක්ඛම්මං අභිනික්ඛම්ති නෙක්ඛම්මන්ථාය ගෙහතො නික්ඛම්, පබ්බජීති අත්ථො.

28. ආලයන්ති සත්තා එතෙනාති ආලයො, තණ්හා, තදභාවෙන නිරාලයා. තතො එව ඤාතීසු තණ්හාබන්ධනස්ස ඡින්නත්තා ඡින්නන්ධු. එවං ගිහිබන්ධනාභාවං දස්සෙත්වා ඉදාති පබ්බජිතානම්පි කෙසඤ්චි යං හොති බන්ධනං, තස්සාපි අභාවං දස්සෙතුං “අනපෙක්ඛා කුලෙ ගණෙ” ති වුත්තං. තත්ථ කුලෙති උපට්ඨාකකුලෙ. ගණෙති තාපසගණෙ, සෙසා බ්‍රහ්මචාරිනොති වුච්චන්ති. උපාගමුන්ති උභොපි මයං උපාගම්මිහා.

29. තත්ථාති බාරාණසිසාමන්තෙ. නිපකාති පඤ්ඤවන්තො. නිරාකුලෙති ජනසඤ්චාරරහිතත්තා ජනෙහි අනාකුලෙ, අප්පසද්දෙති මිගපක්ඛිනං උට්ඨාපනතො තෙසං වස්සිතසද්දෙනාපි විරහිතත්තා අප්පසද්දෙ. රාජ්‍යයානෙ වසාමුහොති බාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ මයං උභො ජනා තදා වසාම.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – අතීතෙ ඉමස්මිං එව හද්දකප්පෙ බොධිසත්තො බ්‍රහ්මලොකතො වචිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං කාසිගාමෙ එකස්ස මහාවිභවස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්ස නාමග්ගහණසමයෙ “බොධිකුමාරො” ති නාමං කරිංසු. වයප්පත්තකාලෙ පනස්ස තක්කසීලං ගන්ත්වා

සබ්බස්සපාති උග්ගණ්ඨිත්වා පච්චාගතස්ස අනිච්ඡමානකස්සෙව මාතෘපිතරො සමජාතිකං කුලකුමාරිකං ආනෙසුං. සාපි බ්‍රහ්මලොකචුතාව උත්තමරූපධරා දෙවච්ඡරාපටිභාගා. තෙසං අනිච්ඡමානානං එව අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහව්වාහං කරිංසු. උභින්නම්පි පන තෙසං කිලෙසමුදාවාරො න භූතපුබ්බො, සාරාගවසෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං ඔලොකනම්පි නාහොසි, කා පන කථා ඉතරසංසග්ගෙ. එවං පරිසුද්ධසීලා අහෙසුං.

අපරභාගෙ මහාසත්තො මාතෘපිතූසු කාලංකතෙසු තෙසං සරීරකිච්චං කත්වා තං පක්කොසාපෙත්වා “හද්දෙ, ත්වං ඉමං අසීතිකොට්ඨනං ගහෙත්වා සුබෙන ජීවාහී”ති ආහ. “ත්වං පන අය්‍යපුත්තා”ති? “මය්‍හං ධනෙන කිච්චං නත්ථී, පබ්බජිස්සාමි”ති. “කිං පන පබ්බජ්ජා ඉත්ථීනම්පි න වට්ටති”ති? “වට්ටති, හද්දෙ”ති. “තෙන හි මය්‍හම්පි ධනෙන කිච්චං නත්ථී, අහම්පි පබ්බජිස්සාමි”ති. තෙ උභොපි සබ්බං විභවං පරිච්චජිත්වා මහාදානං දත්වා නික්ඛමිත්වා අරඤ්ඤං පටිස්ත්වා පබ්බජිත්වා උඤ්ජාවරියාය ඵලාඵලෙහි යාපෙත්තා පබ්බජ්ජාසුබ්බෙනෙව දස සංවච්ඡරානි වසිත්වා ලොණම්බිලසෙවනත්ථාය ජනපදවාරිකං වරත්තා අනුපුබ්බෙන බාරාණසිං පත්වා රාජ්‍යයානෙ වසිංසු. තෙන චුත්තං “රාජ්‍යයානෙ වසාමුහො”ති.

30. අට්ඨකදිවසං රාජා උය්‍යානකීළං ගතො. උය්‍යානස්ස එකපස්සෙ පබ්බජ්ජාසුබ්බෙන විනිනාමෙත්තානං තෙසං සමීපට්ඨානං ගන්ත්වා පරමපාසාදිකං උත්තමරූපධරං පරිබ්බාජිකං ඔලොකෙත්තො කිලෙසවසෙන පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා බොධිසත්තං “අයං තෙ පරිබ්බාජිකා කිං හොති”ති පුච්ඡී. තෙන “න ව කිඤ්චි හොති, කෙවලං එකපබ්බජ්ජාය පබ්බජිතා, අපි ව බො පන ගිහිකාලෙ පාදපරිවාරිකා අහොසි”ති චුත්තෙ රාජා “අයං කිරෙතස්ස න කිඤ්චි හොති, අපි ව බො පනස්ස ගිහිකාලෙ පාදපරිවාරිකා අහොසි, යංනුනාහං ඉමං අන්තෙපුරං පට්ටෙසය්‍යං, තෙනෙවස්ස ඉමිස්සා පටිපත්තිං ජානිස්සාමි”ති අන්ධබාලො තත්ථ අත්තනො පටිබද්ධචිත්තං නිවාරෙතුං අසක්කොත්තො අඤ්ඤතරං පුරිසං ආණාපෙසි “ඉමං පරිබ්බාජිකං රාජනිවෙසනං නෙහී”ති.

සො තස්ස පටිස්සුණිත්වා “අධම්මො ලොකෙ වත්තති”ති ආදීනි වත්වා පරිදෙවමානං එව තං ආදාය පායාසි. බොධිසත්තො තස්සා පරිදෙවනසද්දං සුත්වා එකවාරං ඔලොකෙත්වා පුන න ඔලොකෙසි. “සට්ඨෙ පනාහං වාරෙස්සාමි, තෙසු චිත්තං පදොසෙත්වා මය්‍හං සීලස්ස අන්තරායො හවිස්සති”ති සීලපාරම්යෙව ආවජ්ජෙත්තො නිසීදි. තෙන චුත්තං “උය්‍යානදස්සනං ගන්ත්වා, රාජා අද්දස බ්‍රහ්මණි”න්ති ආදි.

තත්ථ තුය්‍හෙසා කා කස්ස හරියාති තුය්‍හං තච එසා කා, කිං හරියා, උදාහු හගිනී වා සමානා කස්ස අඤ්ඤස්ස හරියා.

31. න මය්හං හරියා එසාති කාමඤ්ඤවෙසා මය්හං ගිහිකාලෙ හරියා අහොසි,
පබ්බජිතකාලතො පටියාය න මය්හං හරියා එසා, නාපි අහං එතිස්සා සාමිකො,
කෙවලං පන සහධම්මා එකසාසනී, අහම්පි පරිබ්බාජකො අයම්පි පරිබ්බාජිකාති
සමානධම්මා පරිබ්බාජකසාසනෙන එකසාසනී, සබ්බමචාරිනීති අත්ථො.

32. තිස්සා සාරත්තගධිතොති කාමරාගෙන සාරත්තො හුත්වා පටිබද්ධො.
ගාභාපෙත්වාන වෙට්ඨෙති වෙට්ඨෙති ගණ්භාපෙත්වා වෙට්ඨෙ වා අත්තනො
රාජපුරිසෙ ආණාපෙත්වා තං පරිබ්බාජිකං ගණ්භාපෙත්වා. නිජ්ජිලයන්තො බලසාති
තං අනිච්ඡමානං එව ආකඨ්ඨනපරිකඨ්ඨනාදිනා නිජ්ජිලයන්තො බාධෙන්තො,
තථාපි අගච්ඡන්තිං බලසා බලක්කාරෙන රාජපුරිසෙහි ගණ්භාපෙත්වා අත්තනො
අත්තෙපුරං පවෙසෙසි.

33. ඔදපත්තකියාති උදකපත්තං ආමසිත්වා ගහිතහරියා ඔදපත්තිකා නාම, ඉදං
වචනං පුරාණදුතියිකාභාවෙන උපලක්ඛණමත්තං දට්ඨබ්බං, සා පනස්ස
බ්‍රාහ්මණවිවාහවසෙන මාතෘපිතුහි සම්පටිපාදිනා, “ඔදපත්තකියා”ති ව
භාවෙනභාවලක්ඛණෙ භූමිමං. සහජාති පබ්බජ්ජාජාතිවසෙන සහජාතා, තෙනෙවාහ
“එකසාසනී”ති. “එකසාසනී”ති ව ඉදං භූමිමත්ථෙ පච්චත්තං, එකසාසනියාති
අත්ථො. නයන්තියාති නියන්තියා. කොපො මෙ උපපජ්ජටාති අයං තෙ ගිහිකාලෙ
හරියා බ්‍රාහ්මණී සීලවතී, පබ්බජිතකාලෙ ව සබ්බමචාරිනීභාවතො සහජාතා හගිතී,
සා තුය්හං පුරතො බලක්කාරෙන ආකඨ්ඨිත්වා නියති. “බොධිබ්‍රාහ්මණ, කිං තෙ
පුරිසභාව”න්ති පුරිසමානෙන උස්සාහිතො චිරකාලසයිතො වම්මිකබ්බිලතො කෙනවි
පුරිසෙන සට්ඨිතො “සුසු”ති එණං කරොන්තො ආසිට්ඨො විය මෙ චිත්තතො
කොපො සහසා වුට්ඨාසි.

34-5. සහකොපෙ සමුප්පන්නෙති කොපුප්පත්තියා සහ, තස්ස
උප්පත්තිසමනන්තරමෙවාති අත්ථො. සීලබ්බතමනුස්සරින්ති අත්තනො සීලපාරමිං
ආවජ්ජෙසිං. තත්ථෙව කොපං නිග්ගණ්හින්ති තස්මිං එව ආසනෙ යටානිසින්තොව
තං කොපං නිවාරෙසිං. නාදාසිං වඩ්ඪීතුපරිති තතො එකචාරුප්පත්තිතො උපරි උද්ධං
වඩ්ඪීතුං න අදාසිං. ඉදං චුත්තං හොති – කොපෙ උප්පන්නමත්තෙ එව “නනු ත්වං,
බොධිපරිබ්බාජක, සබ්බපාරමියො පුරෙත්වා සබ්බඤ්ඤාඤාඤාණං
පටිච්ඡක්ඛිතුකාමො, තස්ස තෙ කිම්දං සීලමත්තෙපි උපක්ඛලනං, තයිදං ගුත්තං
බුරමත්තොදකෙ ඔසිදන්තස්ස මහාසමුද්දස්ස පරතීරං ගණ්හිතුකාමතා විය හොති”ති
අත්තානං පරිභාසිත්වා පටිසඨ්ඨානබලෙන තස්මිං එව බණ කොපං නිග්ගහෙත්වා
පුන උප්පජ්ජනවසෙනස්ස වඩ්ඪීතුං න අදාසින්ති. තෙනෙවාහ “යදි නං
බ්‍රාහ්මණ”න්තිආදි.

තස්සත්ථො – තං පරිබ්බාජිකං බ්‍රාහ්මණං සො රාජා වා අඤ්ඤො වා කොවි
තිණ්භායපි නිසිතාය සත්තියා කොට්ටෙය්‍ය, බණ්ඩාබණ්ඩිකං යදි ඡින්දෙය්‍ය, එවං
සන්තෙපි සීලං අත්තනො සීලපාරමිං නෙව භින්දෙය්‍යං. කස්මා? බොධියා එව

කාරණා, සබ්බත්ථ අබ්බන්ධිතසීලෙනෙව සක්කා සම්මාසම්බොධිං පාපුණිතුං, න ඉතරෙතාති.

36. න මෙ සා බ්‍රාහ්මණී දෙස්සාති සා බ්‍රාහ්මණී ජාතියා ගොත්තෙන
කුලප්පදෙසෙන ආචාරසම්පත්තියා චිරපරිවයෙන පබ්බජ්ජාදිගුණසම්පත්තියා වාති
සබ්බජ්ජකාරෙන න මෙ දෙස්සා න අප්පියා, එතිස්සා මම අප්පියභාවො කොචි
නත්ථි. නපි මෙ බලං න විජ්ජතිති මය්හම්පි බලං න න විජ්ජති, අත්ථි එව. අහං
නාගබලො ථාමසම්පන්නො, ඉච්ඡමානො සහසා වුට්ඨහිත්වා තං ආකඨ්ඨන්තෙ
පුරිසෙ නිජ්ජොටේත්වා තං ගහෙත්වා යථිච්ඡිතට්ඨානං ගන්තුං සමත්ථොති දස්සෙති.
සබ්බඤ්ඤාතං පියං මය්හන්ති තතො පරිබ්බාජිකතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන
සතසහස්සගුණෙන සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණමෙව මය්හං පියං. තස්මා
සීලානුරක්ඛිස්සන්ති තෙන කාරණෙන සීලමෙව අනුරක්ඛිස්සං.

අථ සො රාජා උය්‍යානෙ පපඤ්චං අකත්වාච සීඝරං ගන්ත්වා තං පරිබ්බාජිකං
පක්කොසාපෙත්වා මහන්තෙන යසෙන නිමන්තෙසි. සා යසස්ස අගුණං පබ්බජ්ජාය
ගුණං අත්තනො බොධිසත්තස්ස ච මහන්තං භොගක්ඛන්ධං පභාය සංවෙගෙන
පබ්බජිතභාවඤ්ච කටේසි. රාජා කෙනචි පරියායෙන තස්සා මනං අලහන්තො
චින්තෙසි – “අයං පරිබ්බාජිකා සීලවති කල්‍යාණධම්මා, සොපි පරිබ්බාජකො ඉමාය
ආකඨ්ඨිත්වා නීයමානාය න කිඤ්චි විජ්ජකාරං දස්සෙසි, සබ්බත්ථ
නිරපෙක්ඛවිත්තො, න බො පන මෙතං පතිරුපං, යං එවරුපෙසු ගුණවත්තෙසු
විජ්ජකාරො, යංනුනාහං ඉමං පරිබ්බාජිකං ගහෙත්වා උය්‍යානං ගන්ත්වා ඉමං, තඤ්ච
පරිබ්බාජකං බමාපෙය්‍යා”න්ති? එවං පන චින්තෙත්වා “පරිබ්බාජිකං උය්‍යානං
ආනෙථා”ති පුරිසෙ ආණාපෙත්වා සයං පඨමතරං ගන්ත්වා බොධිසත්තං
උපසඨකම්භිත්වා පුච්ඡි – “භො පබ්බජිත, කිං මයා තාය පරිබ්බාජිකාය නීයමානාය
කොපො තෙ උප්පජ්ජිත්ථා”ති. මහාසත්තො ආහ –

“උප්පජ්ජි මෙ න මුච්චිත්ථ, න මෙ මුච්චිත්ථ ජීවතො;
රජංව විපුලා වුට්ඨී, ඛිජ්ජමෙව නිචාරයි”න්ති. (ජා. 1.10.52);

තං සුත්වා රාජා “කිං නු බො එස කොපමෙව සන්ධාය වදති, උදාහු අඤ්ඤං
කිඤ්චි සිජ්ජාදික”න්ති චින්තෙත්වා පුන පුච්ඡි –

“කිං තෙ උප්පජ්ජි තො මුච්චි, කිං තෙ තො මුච්චි ජීවතො;
රජංව විපුලා වුට්ඨී, කතමං තං නිචාරයි”ති. (ජා. 1.10.53);

තත්ථ උප්පජ්ජිති එකචාරං උප්පජ්ජි, න පුන උප්පජ්ජි. න මුච්චිත්ථාති
කායවච්චිකාරුජ්ජාදනවසෙන පන න මුච්චිත්ථ, න නං බහි පවත්තිතුං
විස්සජ්ජෙසිත්ති අත්ථො. රජංව විපුලා වුට්ඨීති යථා නාම ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ
උප්පන්නං රජං විපුලා අකාලවුට්ඨිධාරා යානසො නිචාරෙති, එවං තං වූපසමෙත්තො
නිචාරයි, නිචාරෙසිත්ති අත්ථො.

අථස්ස මහාපුරිසො නානප්පකාරෙන කොධෙ ආදීනවං පකාසෙන්නො –

“යමහි ජාතෙ න පස්සති, අජාතෙ සාධු පස්සති;
සො මෙ උප්පජ්ජි නො මුච්චි, කොධො දුම්මෙධගොචරො.

“යෙන ජාතෙන නන්දන්ති, අමිත්තා දුක්ඛමෙසිනො;
සො මෙ උප්පජ්ජි නො මුච්චි, කොධො දුම්මෙධගොචරො.

“යස්මිඤ්ච ජායමානමිහි, සදත්ථං නාවබුජ්ඣති;
සො මෙ උප්පජ්ජි නො මුච්චි, කොධො දුම්මෙධගොචරො.

“යෙනාහිභූතො කුසලං ජහාති, පරක්කරෙ විපුලඤ්චාපි අත්ථං;
ස භීමසෙනො බලවා පමද්දී, කොධො මහාරාජා න මෙ අමුච්චට.

“කට්ඨස්මිං මන්ථමානස්මිං, පාවකො නාම ජායති;
තමෙව කට්ඨං ධහති, යස්මා සො ජායතෙ ගිති.

“එවං මන්දස්ස පොසස්ස, බාලස්ස අවිජානතො;
සාරම්භා ජායතෙ කොධො, සපි තෙනෙව ධය්හති.

“අග්ගීව නිණ්කට්ඨස්මිං, කොධො යස්ස පවඩ්ඨති;
නිහීයති තස්ස යසො, කාළපක්ඛෙව චන්දිමා.

“අනිත්ථො ධුමකෙතුව, කොධො යස්සුපසම්මති;
ආපුරති තස්ස යසො, සුක්කපක්ඛෙව චන්දිමා” ති. (ජා. 1.10.54-61) –

ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි.

තත්ථ න පස්සතිති අත්තත්ථම්පි න පස්සති, පගෙව පරත්ථං. සාධු පස්සතිති අත්තත්ථං පරත්ථං උභයත්ථඤ්ච සම්මදෙව පස්සති. දුම්මෙධගොචරොති නිප්පඤ්ඤානං විසයභූතො, නිප්පඤ්ඤො වා ගොචරො ආභාරො ඉන්ධනං එතස්සාති දුම්මෙධගොචරො. දුක්ඛමෙසිනොති දුක්ඛං ඉච්ඡන්තා. සදත්ථන්ති අත්තනො අත්ථං වුඩ්ඪිං. පරක්කරෙති අපනෙය්‍ය විනාසෙය්‍ය. සභීමසෙනොති සො භීමාය භයජනනියා මහතියා කිලෙසසෙනාය සමන්තාගතො. පමද්දීති බලවහාවෙන සත්තෙ පමද්දනසීලො. න මෙ අමුච්චටාති මම සන්නිකා මොක්ඛං න ලහි, අබ්භන්තරෙ එව දමිතො, නිබ්බිසෙවනො කතොති අත්ථො. බීරං විය වා මුහුත්තං දධිභාවෙන විත්තෙන පතිට්ඨහිත්ථාතිපි අත්ථො.

මන්ථමානස්මිත්ති අරණ්ඝහිතෙ මට්ඨිමානෙ. “මථමානස්මි” න්තිපි පාඨො. යස්මාති යතො කට්ඨා. ගිතීති අග්ගි. බාලස්ස අවිජානතොති බාලස්ස අජානන්තස්ස. සාරම්භා ජායතෙති කරණුත්තරියකරණලක්ඛණා සාරම්භා අරණ්මන්ථනතො විය

පාවකො කොටො ජායතෙ. සපි තෙනෙව්නි සොපි බාලො තෙනෙව කොටෙන කට්ඨං විය අග්ගිනා ඩය්හති. අනින්ධො ධුමකෙතුචාති අනින්ධනො අග්ගි විය. තස්සාති තස්ස අධිවාසනඛන්තියා සමන්තාගතස්ස පුග්ගලස්ස සුක්කපක්ඛෙ චන්දො විය ලද්ධො, යසො අපරාපරං ආපුරතිති.

රාජා මහාසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා මහාපුරිසං පරිබ්බාජිකම්පි රාජගෙහනො ආගතං බමාපෙත්වා “තුම්හෙ පබ්බජ්ජාසුඛං අනුභවන්තා ඉධෙව උය්‍යානෙ වසථ, අහං වො ධම්මිකං රක්ඛාවරණගුත්තිං කරිස්සාමි” ති චත්වා චන්දිත්වා පක්කාමි. තෙ උභොපි තත්ථෙව වසිංසු. අපරභාගෙ පරිබ්බාජිකා කාලමකාසි. බොධිසත්තො භිමවන්තං පවිසිත්වා ඝානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙන්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායනො අහොසි.

තදා පරිබ්බාජිකා රාහුලමාතා අහොසි, රාජා ආනන්දත්ථෙරො, බොධිපරිබ්බාජකො ලොකනාථො.

තස්ස ඉධාපි යථාරහං සෙසපාරමියො නිද්ධාරෙතබ්බො. තථා මහන්තං භොගක්ඛන්ධං මහන්තඤ්ච ඤාතිපරිවට්ටං පභාය මහාභිනික්ඛමනසදිසං ගෙහනො නික්ඛමනං, තථා නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතස්ස බ්‍රහ්මජනසම්මතස්ස සතො පරමජ්ජිච්ඡතාය කුලෙසු ව ගණෙසු ව අලග්ගතා, අච්චන්තමෙව ලාභසක්කාරජ්ගුච්ඡාය පව්චෙකාහිරති, අතිසයවතී ව අභිසල්ලෙඛවුත්ති, තථාරූපාය සීලවතියා කල්‍යාණධම්මාය පරිබ්බාජිකාය අනනුඤ්ඤාතා අත්තනො පුරතො බලක්කාරොන පරාමසියමානාය සීලපාරමිං ආවජ්ජෙත්වා විකාරානාපත්ති, කතාපරාධෙ ව තස්මිං රාජිනී උපගතෙ භිතවිත්තතං මෙන්තවිත්තතං උපට්ඨපෙත්වා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකෙහි සමනුසාසනන්ති එවමාදයො ඉධ මහාපුරිසස්ස ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බො. තෙනෙතං වුව්චති “එවං අච්ඡරියා හෙතෙ...පෙ.... ධම්මස්ස අනුධම්මතො” ති.

චූළබොධිවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මහිංසරාජවරියාවණ්ණනා

37. පඤ්චමෙ මහිංසො පවනචාරකොති මහාවනචාරී වනමහිංසො යදා හොමීති යොජනා. පවඩ්ඪකායොති වයසම්පත්තියා අභිගපච්චඩ්ඪගානඤ්ච පුලභාවෙන අභිවඩ්ඪකායො. බලවාති මහාබලො ථාමසම්පන්නො. මහන්තොති විපුලසරීරො. හත්ථිකලහප්පමාණො කිර තදා බොධිසත්තස්ස කායො හොති. භීමදස්සනොති මහාසරීරතාය වනමහිංසජාතිතාය ව සීලං අජානන්තානං භයං ජනනතො භයානකදස්සනො.

38. පබ්භාරෙති ඔලම්බකසිලාකුච්ඡයං. දකාසයෙති ජලාසයසම්පෙ. හොතෙත්ථ යානන්ති එත්ථ මහාවතෙ යො කොච්චි පදෙසො වනමහිංසානං තිට්ඨනට්ඨානං හොති. තභිං තභිත්ති තත්ථ තත්ථ.

39. විවරන්තොති විහාරභාසුකං විමංසිතුං විවරන්තො. යානං අද්දස භද්දකන්ති එවං විවරන්තො තස්මිං මහාරඤ්ඤෙ භද්දකං මය්හං භාසුකං රුක්ඛමූලට්ඨානං අද්දක්ඛිං. දිස්වා ච තං යානං උපගන්ත්වාන, තිට්ඨාමී ච සයාමී ච ගොවරං ගහෙත්වා දිවා තං රුක්ඛමූලට්ඨානං ගන්ත්වා යානසයනෙන විනිනාමෙමිති දස්සෙති.

40. තදා කිර ඛොධිසත්තො හිමවන්තප්පදෙසෙ මහිංසයොනියං නිබ්බත්තිත්වා වයප්පත්තො ථාමසම්පත්තො මහාසරීරො හත්ථිකලහප්පමාණො පබ්බතපාදපබ්භාරගිරිදුග්ගවනසට්ඨාසු විවරන්තො එකං භාසුකං මහාරුක්ඛමූලං දිස්වා ගොවරං ගහෙත්වා දිවා තත්ථ වසති. අපේකො ලොලමක්කටො රුක්ඛා ඔතරිත්වා මහාසත්තස්ස පිට්ඨිං අභිරුහිත්වා උච්චාරපස්සාවං කත්වා සිඬිගෙසු ගණ්හිත්වා ඔලම්බන්තො නඬිගුට්ඨෙ ගහෙත්වා දොලායන්තො කිළි. ඛොධිසත්තො ඛන්තිමේත්තානුද්දයසම්පදාය තං තස්ස අනාවාරං න මනසාකාසි. මක්කටො පුනප්පුනං තපේව කරොති. තෙන වුත්තං “අපේත්ථ කපි මාගන්ත්වා”තිආදි.

තත්ථ කපි මාගන්ත්වාති කපි ආගන්ත්වා, ම-කාරො පදසන්ධිකරො. පාපොති ලාමකො. අනරියොති අනායෙ ඉරියනෙන අයෙ ච න ඉරියනෙන අනරියො, නිහිනාවාරොති අත්ථො. ලහුති ලොලො. ඛන්ධෙති ඛන්ධප්පදෙසෙ. මුත්තෙතිති පස්සාවං කරොති. ඔහදෙතිති කර්සං ඔස්සප්පති. තන්ති තං මං, තදා මහිංසභූතං මං.

41. සකිම්පි දිවසන්ති එකදිවසම්පි දූසෙති මං සබ්බකාලම්පි. තෙනාහ “දූසෙති මං සබ්බකාල”න්ති. න කෙවලඤ්ච දුතියතතියචතුත්ථදිවසමත්තං, අථ ඛො සබ්බකාලම්පි මං පස්සාවාදිහි දූසෙති. යදා යදා මුත්තාදිති කාතුකාමො, තදා තදා මය්හමෙව උපරි කරොතිති දස්සෙති. උපද්දන්තොති බාධිතො, තෙන සිඬිගෙසු ඔලම්බනාදිනා මුත්තාදිඅසුචිමක්කණෙන තස්ස ච අපහරණත්ථං අනෙකවාරං සිඬිගකොට්ඨි වාලග්ගෙන ච අනෙකවාරං කද්දමපංසුමිස්සකං උදකං සිඤ්චිත්වා ධොවනෙන ච නිප්පිළිතො හොමිති අත්ථො.

42. යක්ඛොති තස්මිං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා. මං ඉදමබ්බුච්ඡිති රුක්ඛක්ඛන්ධෙ යත්වා “මහිංසරාජ, කස්මා ඉමස්ස දුට්ඨමක්කටස්ස අවමානං සහසී”ති ඉමමත්ථං පකාසෙත්තො නාසෙහෙන ඡවං පාපං, සිඬිගෙහි ච බුරෙහි වාති ඉදං වචනං මං අභාසි.

43. එවං වුත්තෙ තදා යක්ඛෙති තදා තස්මිං කාලෙ තස්මිං යක්ඛෙ එවං වුත්තෙ සති. අහං තං ඉදමබ්බුච්ඡිති අහං තං යක්ඛං ඉදං ඉදානි වක්ඛමානං අබ්බුචිං අභාසිං. කුණපෙනාති කිලෙසාසුචිපග්ගරණෙන සුචිජාතිකානං සාධුනං පරමජිගුවිජනියනාය අතිදුග්ගන්ධවායනෙන ච කුණපසදිසනාය කුණපෙන. පාපෙනාති පාණාතිපාතපාපෙන. අනරියෙනාති අනරියානං අසාධුනං මාගවිකනෙසාදාදිනං හීනපුරිසානං ධම්මත්තා අනරියෙන, කිං කෙන කාරණෙන, ත්වං දෙවතෙ මං මක්ඛෙසි, අයුත්තං තයා වුත්තං මං පාපෙ නියොපේන්තියාති දස්සෙති.

44. ඉදානි තස්මිං පාපධම්මෙ ආදීනවං පකාසෙන්නො “යදිහ”න්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – හද්දෙ දෙවනෙ, අහං තස්ස යදි කුජ්ඣෙය්‍යං, තතොපි ලාමකතරො භවෙය්‍යං. යෙන හි අධම්මවරණෙන සො බාලමක්කටො නිභීනො නාම ජාතො, සවෙ පනාහං තතොපි බලවතරං පාපධම්මං වරෙය්‍යං, නනු තෙන තතො පාපතරො භවෙය්‍යං, අට්ඨානඤ්චෙන යදිහං ඉධලොකපරලොකං තදුත්තරි ව ජානිත්වා ධීතො එකන්තෙනෙව පරහිතාය පටිපන්නො එවරුපං පාපධම්මං වරෙය්‍යන්ති. කිඤ්ච හියො – සීලඤ්ච මෙ පහිජ්ජෙය්‍යානි අහඤ්චෙව බො පන එවරුපං පාපං කරෙය්‍යං, මය්හං සීලපාරම් ඛණ්ඩිතා සියා. විඤ්ඤා ව ගරහෙය්‍යා මන්ති පණ්ඩිතා ව දෙවමනුස්සා මං ගරහෙය්‍යාං “පස්සට්, හො, අයං බොධිසත්තො බොධිපරියෙසනං වරමානො එවරුපං පාපං අකාසි”ති.

45. හීළිතා ජීවිතා වාපිති වා-සද්දො අවධාරණෙ. එවං විඤ්ඤාහි හීළිතා ගරහිතා ජීවිතාපි පරිසුද්ධෙන පරිසුද්ධසීලෙන හුත්වා මතං වා මරණමෙව වරං උත්තමං සෙය්‍යො. ක්‍යාහං ජීවිතහෙතුපි, කාහාමි පරහෙය්‍යන්ති එවං ජානන්තො ව අහං මය්හං ජීවිතනිමිත්තමපි පරසත්තවිහිංසනං කිං කාහාමි කිං කරිස්සාමි, එතස්ස කරණෙ කාරණං නත්ථිති අත්ථො.

අයං පන අඤ්ඤෙපි මං විය මඤ්ඤමානො එවං අනාවාරං කරිස්සති, තතො යෙසං චණ්ඩමහිංසානං එවං කරිස්සති, තෙ එව එතං වධිස්සන්ති, සා එතස්ස අඤ්ඤෙහි මාරණා මය්හං දුක්ඛතො ව පාණානිපාතතො ව මුත්ති හවිස්සතිති ආහ. තෙන චුත්තං –

46.

“මමෙවායං මඤ්ඤමානො, අඤ්ඤෙපෙවං කරිස්සති;
තෙව තස්ස වධිස්සන්ති, සා මෙ මුත්ති හවිස්සති”ති.

තත්ථ මමෙවායන්ති මං විය අයං. අඤ්ඤෙපීති අඤ්ඤෙසමිපි. සෙසං චුත්තත්ථමෙව.

47. හීනමජ්ඣමඋක්කට්ඨෙති හීනෙ ව මජ්ඣමෙ ව උක්කට්ඨෙ ව නිමිත්තභූතෙ. සහන්තො අවමානිතන්ති විභාගං අකත්වා තෙහි පවත්තිතං අවමානං පරිභවං සහන්තො ඛමන්තො. එවං ලහති සප්පඤ්ඤානි එවං හීනාදීසු විභාගං අකත්වා ඛන්තිමෙත්තානුද්දයං උපට්ඨපෙත්වා තදපරාධං සහන්තො සීලාදිපාරම්යො බුහෙත්වා මනසා යථාපත්ථිතං යථිච්ඡිතං සබ්බඤ්ඤාඤාණං ලහති පටිච්ඡිකුති, තස්ස තං න දුරෙති.

එවං මහාසත්තො අත්තනො අජ්ඣාසයං පකාසෙන්නො දෙවතාය ධම්මං දෙසෙසි. සො කතිපාභච්චයෙන අඤ්ඤත්ථ ගතො. අඤ්ඤො චණ්ඩමහිංසො නිවාසථාසුතාය තං යානං ගන්ත්වා අට්ඨාසි. දුට්ඨමක්කටො “සො එව අය”න්ති සඤ්ඤාය තස්ස පිට්ඨිං අභිරුහිත්වා තථෙව අනාවාරං අකාසි. අථ නං සො

විධුනන්තො භූමියං පාතෙත්වා සිඬිගෙන භද්‍රයෙ විජ්ඣන්වා පාදෙහි මද්දිත්වා සඤ්චුණ්ණෙසි.

තදා සීලවා මහිංසරාජා ලොකනාටො.

තස්ස ඉධාපි හෙට්ඨා චුත්තනසෙනෙව යථාරහං සෙසපාරමියො නිද්ධාරෙතබ්බො. තථා භත්ථිනාග- (වරියා. 2.1 ආදයො) භූරිදත්ත- (වරියා. 2.11 ආදයො) වම්පෙය්‍යනාගරාජ- (වරියා. 2.20 ආදයො) වරියාසු විය ඉධ මහාසත්තස්ස ගුණානුභාවා වෙදිතබ්බො.

මහිංසරාජවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. රුරුමිගරාජවරියාවණ්ණනා

48. ජට්ඨෙය්‍ය සුතත්තකනකසන්නිභොති යථා සුට්ඨු අපගතසබ්බකාළකො හොති, එවං අග්ගිමහි පක්ඛිපිත්වා සුතත්තකනකසන්නිභො. මිගරාජා රුරු නාමාති ජාතිසිද්ධෙන නාමෙන රුරු නාම මිගරාජා, ජාතිතො රුරු, මිගානඤ්ච රාජාති අත්ථො. පරමසීලසමාහිතොති උත්තමසීලසමාහිතො, විසුද්ධසීලො වෙව සමාහිතවිත්තො ව, විසුද්ධසීලෙ වා සම්මා ආහිතවිත්තොති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

තදා බොධිසත්තො රුරුමිගයොනියං නිබ්බත්ති. තස්ස සරීරවිජ්චි සුට්ඨු තාපෙත්වා මජ්ඣිකඤ්චනපට්ටවණ්ණො අහොසි, හත්ථපාදා ලාබාරසපරිකම්මකතා විය, නඬිගුට්ඨං වමරිනඬිගුට්ඨං විය, සිඬිගාති රජතදාමවණ්ණාති අක්ඛිති සුමජ්ඣිකමණිගුලිකා විය, මුඛං ඔදහිත්වා යපිතරත්තකම්බලගෙණ්ඩුකා විය. සො ජනසංසග්ගං පභාය විවෙකවාසං වසිතුකාමො පරිවාරං ජඬිඬෙත්වා එකකොව ගඬිගාතිවත්තෙන රමණීයෙ සාලමිස්සකෙ සුපුප්ඵිතපවනෙ වසති. තෙන චුත්තං -

49.

“රම්මෙ පදෙසෙ රමණීයෙ, විවිත්තෙ අමනුස්සකෙ;
තත්ථ වාසං උපගඤ්ජිං, ගඬිගාකුලෙ මනොරමෙ”ති.

තත්ථ රම්මෙ පදෙසෙති මුත්තාතලසදිසවාලුකාචුණ්ණපණ්ඩරෙහි භූමිභාගෙහි සිනිද්ධගරිතතිණසඤ්චරිතෙහි වනත්ථලෙහි විත්තත්ථරණෙහි විය නානාවණ්ණවිවිත්තෙහි සීලාතලෙහි මණික්ඛන්ධනිම්මලසලිලෙහි ජලාසයෙහි ව සමන්තාගතත්තා යෙභුය්‍යෙන ව ඉන්ද්‍රගොපකවණ්ණාය රත්තාය සුබසම්ඵස්සාය තිණජාතියා සඤ්ජන්තත්තා රම්මෙ අරඤ්ඤප්පදෙසෙ. රම්මණීයෙති පුප්ඵලපල්ලවාලඬකතවිපුලසාබාවිනද්ධෙහි නානාවිධදිජගණුපකුප්ඵිතෙහි විවිධතරුලතාවනවිරාජිතෙහි යෙභුය්‍යෙන අම්බසාලවනසණ්ඩමණ්ඩිතෙහි වනගහනෙහි උපසොහිතත්තා තත්ථ පට්ටිධස්ස ජනස්ස රතිජනනට්ඨෙන රමණීයෙ. චුත්තම්පි වෙතං රුරුමිගරාජජාතකෙ -

“එතස්මිං වනසණ්ඩස්මිං, අම්බා සාලා ව පුජ්ථිතා;
ඉන්ද්‍රගොපකසඤ්ජන්තො, එත්ථෙට්ඨො තිට්ඨතෙ මිගො” ති. (ජා.
1.13.119);

විවිත්තෙති ජනවාසවිරහෙන සුඤ්ඤෙ. අමනුස්සකෙති සඤ්චරණමනුස්සානම්පි
තත්ථ අභාවෙන මනුස්සරහිතෙ. මනොරමෙති යථාචුත්තගුණසම්පත්තියා
විසෙසතො පවිචෙකකාමානං මනො රමෙතීති මනොරමෙ.

50. අථ උපරිගඬිගායාති එත්ථ අථාති අධිකාරෙ නිපාතො, තෙන මයි තත්ථ තථා
වසන්තෙ ඉදං අධිකාරත්තරං උප්පන්නන්ති දීපෙති. උපරිගඬිගායාති ගඬිගාය නදියා
උපරිසොතෙ. ධනිකෙහි පරිපිළිකොති ඉණං ගහෙත්වා තං දාතුං අසක්කොන්තො
ඉණායිකෙහි වොදියමානො.

එකො කිර බාරාණසිසෙට්ඨි අත්තනො පුත්තං “අයං සිප්පං උග්ගණ්හන්තො
කිලම්ස්සති” ති කිඤ්චි සිප්පං න උග්ගණ්හාපෙසි. ගීතවාදිතනවිචබ්බාදනභොජනතො
උද්ධං න කිඤ්චි අඤ්ඤාසි. තං වයප්පත්තං පතිරූපෙන දාරෙන සංයොජෙත්වා ධනං
නියායාතෙත්වා මාතාපිතරො කාලමකංසු. සො තෙසං අවිචයෙන
ඉත්ථිඤ්ඤාසුරාඤ්ඤාදිපරිවුතො නානාබ්‍යසනමුඛෙහි සබ්බං ධනං විද්ධංසෙත්වා
තත්ථ තත්ථ ඉණං ආදාය තම්පි දාතුං අසක්කොන්තො ධනිකෙහි වොදියමානො
“කිං මය්හං ජීවිතෙන, තෙනෙවම්හි අත්තභාවෙන අඤ්ඤො විය ජාතො, මරණං මෙ
සෙය්‍යා” ති විත්තෙත්වා ඉණායිකෙ ආහ – “තුම්හාකං ඉණපණ්ණාති ගහෙත්වා
ආගච්ඡට්, ගඬිගාතීරෙ මෙ නිහිතං කුලසන්නකං ධනං අත්ථි, තං වො දස්සාමි” ති.
තෙ තෙන සද්ධිං අගමංසු. සො “ඉධ ධනං, එත්ථ ධන” න්ති නිධිට්ඨානං
ආචික්ඛන්තො විය “එවං මෙ ඉණමොක්ඛො භවිස්සති” ති පලායිත්වා ගඬිගායං
පති. සො වණ්ඩසොතෙන වුය්හන්තො කාරුඤ්ඤරවං රචි. තෙන වුත්තං “අථ
උපරිගඬිගායා” තිආදි.

තත්ථ ජීවාමි වා මරාමි වාති ඉමස්මිං ගඬිගාසොතෙ පතිතො ජීවාමි වා මරාමි වා,
ජීවිතං වා මෙ එත්ථ භොතු මරණං වා, උභයථාපි ඉණායිකපිළා න භොතීති
අධිජ්ජායො.

51. මජ්ඣිකෙ ගඬිගාය ගච්ඡතිති සො පුරිසො රත්තින්දිවං ගඬිගාය වුය්හමානො
ජීවිතපෙමස්ස විජ්ජමානත්තා මරණං අප්පත්තො මරණභයතජ්ජිතො හුත්වා කරුණං
රවං රචන්තො ගඬිගාය මජ්ඣිකෙ මහොදකෙන ගච්ඡති.

52. අථ මහාපුරිසො අඬිසරත්තසමයෙ තස්ස තං කරුණං පරිදෙවත්තස්ස
පරිදෙව්තසද්දං සුත්වා “මනුස්සසද්දො සුයති, මා මයි ඉධ ධරන්තෙ මරතු,
ජීවිතමස්ස දස්සාමි” ති විත්තෙත්වා සයනගුම්බා වුට්ඨාය නදීතීරං ගන්ත්වා “අම්භො
පුරිස, මා භායි, ජීවිතං තෙ දස්සාමි” ති වත්වා අස්සාසෙත්වා සොතං ඡින්දන්තො
ගන්ත්වා තං පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා තීරං පාපෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං
නෙත්වා පරිස්සමං විනොදෙත්වා එලාඑලාති දත්වා ද්විහතීභවිචයෙන තං ආහ –

“අම්මො පුරිස, අහං තං බාරාණසිගාමිමග්ගං පාපෙස්සාමි, ත්වං ‘අසුකට්ඨානෙ නාම කඤ්චනම්ගො වසති’ති මා කස්සව් ආරොචෙහි”ති. සො “සාධු, සාමි”ති සම්පට්ඨි. මහාසත්තො තං අත්තනො පිට්ඨිං ආරොපෙත්වා බාරාණසිමග්ගෙ ඔතාරෙත්වා නිවත්ති. තෙන චුත්තං – “තස්සාහං සද්දං සුත්වාන, කරුණං පරිදෙවතො”ති ආදි.

තත්ථ කොසි ත්වං නරොති ත්වං කො මනුස්සො අසි, කුතො ඉධ වුස්භමානො ආගතොසිති අත්ථො.

53. අත්තනො කරුණන්ති අත්තනො කිරියං. ධනිකෙහි භිතොති ඉණාසිකෙහි උබ්බිග්ගො. තසිතොති උත්තස්තො.

54. තස්ස කත්වාන කාරුඤ්ඤං, වජ්ජිත්වා මම ජීවිතන්ති කාරුඤ්ඤං කත්වා මහාකරුණාය සමුස්සාහිතො මම ජීවිතං තස්ස පුරිසස්ස පරිච්චජිත්වා. පටිසිත්වා නිහරිං තස්සාති නදිං පටිසිත්වා සොතං ඡන්දන්තො උජුකමෙව ගන්ත්වා මම පිට්ඨිං ආරොපෙත්වා තතො තං නිහරිං. තස්සාති උපයොගත්ථෙ සාමිච්චනං. “තත්ථා”තිපි පාළි, තත්ථ නදියන්ති අත්ථො. අත්ඨකාරම්හි රත්තියාති රත්තියා අත්ඨකාරසමයෙ, කාළපක්ඛරත්තියන්ති අත්ථො.

55. අස්සත්ථකාලමඤ්ඤායාති පරිස්සමං අපනෙත්වා එලාඵලානි දත්වා ද්විහතිභව්වයෙන කිලමථස්ස විගතකාලං ජානිත්වා. එකං තං වරං යාවාමිති අහං තං එකං වරං යාවාමි, මය්හං එකං වරං දෙහිති අත්ථො. කිං තං වරන්ති චෙ? ආහ – මා මං කස්සව් පාවදාති “අසුකට්ඨානෙ සුවණ්ණම්ගො වසති”ති කස්සව් රඤ්ඤො වා රාජමහාමත්තස්ස වා මං මා පාවද.

අථ තස්මිං පුරිසෙ බාරාණසිං පට්ඨිදිවසෙයෙව සො රාජා “අහං, දෙව, සුවණ්ණවණ්ණං මිගං මය්හං ධම්මං දෙසෙන්තං සුපිනෙන අද්දසං, අහඤ්චි සච්චසුපිනා, අද්ධා සො විජ්ජති, තස්මා කඤ්චනම්ගස්ස ධම්මං සොතුකාමා ලහිස්සාමි චෙ ජීවිස්සාමි, නො චෙ මෙ ජීවිතං නත්ථි”ති අග්ගමහෙසියා චුත්තො තං අස්සාසෙත්වා “සචෙ මනුස්සලොකෙ අත්ථි, ලහිස්සසි”ති වත්වා බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා “සුවණ්ණම්ගා නාම භොන්ති”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ආම, දෙව, භොන්ති”ති සුත්වා සහස්සත්ථවිකං සුවණ්ණවඩ්ඪකොටකෙ යපෙත්වා තං හත්ථික්ඛන්ධං ආරොපෙත්වා නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි – “යො සුවණ්ණම්ගං ආචික්ඛිස්සති, තස්ස හත්ථිනා සද්ධිං ඉමං දස්සාමි”ති. තතො උත්තරිමිපි දාතුකාමො භුත්වා –

“තස්ස ගාමවරං දම්මි, නාරියො ච අලඬිකතා;
යො මෙතං මිගමක්ඛාති, මිගානං මිගමුත්තම”න්ති. (ජා. 1.13.117) –

ගාථං සුවණ්ණපට්ඨෙ ලිබාපෙත්වා සකලනගරෙ වාචාපෙසි. අථ සො සෙට්ඨිපුත්තො තං ගාථං සුත්වා රාජපුරිසානං සන්තිකං ගන්ත්වා “රඤ්ඤො ඵවරුපං මිගං ආචික්ඛිස්සාමි, මං රාජානං දස්සෙථා”ති ආහ. රාජපුරිසා තං රඤ්ඤො සන්තිකං

නෙත්වා තමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා “සච්චං, හො, අද්දසා”ති පුච්ඡි. සො “සච්චං, දෙව, මයා සද්ධිං ආගච්ඡතු, අහං තං දස්සෙස්සාමි”ති ආහ. රාජා තමෙව පුරිසං මග්ගදෙසකං කත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන තං යානං ගන්ත්වා තෙන මිත්තදුබ්භිනා පුරිසෙන දස්සිතං පදෙසං ආවුධහත්ථෙ පුරිසෙ සමන්තතොව පරිවාරෙත්වා “උක්කුට්ඨිං කරොථා”ති වත්වා සයං කතිපයෙහි ජනෙහි සද්ධිං එකමන්තෙ අට්ඨාසි. සොපි පුරිසො අවිදුරෙ අට්ඨාසි. මහාසත්තො සද්දං සුත්වා “මහතො බලකායස්ස සද්දො, අද්ධා තම්භා මෙ පුරිසා භයෙන උප්පන්නෙන භවිතබ්බ”න්ති ඤාත්වා උට්ඨාය සකලපරිසං ඔලොකෙත්වා “රඤ්ඤො ධීතට්ඨානෙයෙව මෙ සොත්ථි භවිස්සති”ති රාජාහිමුබ්බො පායාසි. රාජා තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා “නාගබලො අවත්ථරන්තො ආගච්ඡෙය්‍යා”ති සරං සන්නය්හිත්වා “ඉමං මිගං සන්නාසෙත්වා සවෙ පලායති, විජ්ඣිත්වා දුබ්බලං කත්වා ගණ්ඨස්සාමි”ති බොධිසත්තාහිමුබ්බො අහොසි. මහාසත්තො –

“ආගමෙහි මහාරාජ, මා මං විජ්ඣි රථෙසහ;
කො නු තෙ ඉදමක්ඛාසි, එත්ථෙපො නිට්ඨතෙ මිගො”ති. (ජා. 1.13.121) –

ගාථං අහාසි. රාජා තස්ස මධුරකථාය බජ්ඣත්වා සරං පටිසංභරිත්වා ගාරවෙන අට්ඨාසි. මහාසත්තොපි රාජානං උපසඬ්ඡිකමිත්වා මධුරපටිසන්ථාරං අකාසි. මහාජනොපි සබ්බාවුධාති අපනෙත්වා ආගන්ත්වා රාජානං පරිවාරෙසි. තෙන චුත්තං –

56.

“නගරං ගන්ත්වාන ආචික්ඛි, පුච්ඡිතො ධනහෙතුකො;
රාජානං සො ගහෙත්වාන, උපගඤ්ඡි මමන්තික”න්ති.

තස්සත්ථො – යො මිත්තදුබ්භි පාපපුරිසො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා තථා මයා පාණසංසයතො මොචිතො බාරාණසිනගරං ගන්ත්වා අත්තනා ලද්ධබ්බධනානිමිත්තං රඤ්ඤො මං ආචික්ඛි, ආචික්ඛිත්වා සො රඤ්ඤො ගාභාපෙතුං මග්ගදෙසකො භුත්වා රාජානං ගහෙත්වා මම සන්නිකමුපාගමීති.

මහාසත්තො සුවණ්ණකිඬ්ඤිකං වාලෙන්තො විය මධුරස්සරෙන රාජානං පුන පුච්ඡි – “කො නු තෙ ඉදමක්ඛාසි, එත්ථෙපො නිට්ඨතෙ මිගො”ති. තස්මිං බණ්ණෙ සො පාපපුරිසො ථොකං පටික්ඣමිත්වා සොතපථෙ අට්ඨාසි. රාජා “ඉමිනා මෙ ත්වං දස්සිතො”ති තං පුරිසං නිද්දිසි. තතො බොධිසත්තො –

“සච්චං කිරෙව මාහංසු, නරා එකච්චියා ඉධ;
කට්ඨං නිජ්ලවිතං සෙය්‍යා, න ත්වෙවෙකච්චියො නරො”ති. (ජා. 1.13.123) –

ගාථමාහ. තං සුත්වා රාජා සංවෙගජාතො –

“කිං නු රුරු ගරහසි මිගානං, කිං පක්ඛිනං කිං පන මානුසානං;
 භයඤ්ඤි මං වින්දතිනප්පරුපං, සුත්ථාන තං මානුසිං භාසමාන”න්ති. (ජා.
 1.13.124) –

ගාථමාහ. තතො මහාපුරිසො “මහාරාජ, න මිගං න පක්ඛිං ගරහාමි, මනුස්සං පන
 ගරහාමි”ති දස්සෙන්නො –

“යමුද්ධරිං වාහනෙ වුය්හමානං, මහොදකෙ සලිලෙ සිසයොතෙ;
 තතොනිදානං භයමාගතං මම, දුක්ඛො භවෙ රාජ අසඬ්භි සඬගමො”ති. (ජා.
 1.13.125) –

ආහ.

තත්ථ නිජ්ජලචිතන්ති උද්ධරිතං, එකච්චියොති එකච්චො මිත්තදුඬ්භි පාපපුරිසො
 උදකෙ පතන්නොපි උත්තාරිතො නත්තෙව සෙය්‍යො. කට්ඨඤ්ඤි නානප්පකාරෙන
 උපකාරාය සංවත්තති, මිත්තදුඬ්භි පන විනාසාය, තස්මා තතො කට්ඨමෙව
 වරතරන්ති. මිගානන්ති රුරුමිගරාජ, මිගානං කිං අඤ්ඤතරං ගරහසි, උදාහු පක්ඛිනං
 මනුස්සානන්ති පුච්ඡති. භයඤ්ඤි මං වින්දතිනප්පරුපන්ති මහන්තං භයං මං
 පටිලහති, අත්තතො සන්තකං විය කරොතිති අත්ථො.

වාහනෙති පතිතපතිතෙ වහිතුං සමත්ථෙ ගඬිගාවහෙ. මහොදකෙ සලිලෙති
 මහොදකිභූතෙ සලිලෙ. උභයෙනාපි ගඬිගාවහස්ස බහුදකතං දස්සෙති. තතො
 නිදානන්ති, මහාරාජ, යො මය්හං තයා දස්සිතො පුරිසො, එසො මයා ගඬිගාය
 වුය්හමානො අඬ්ඬරත්තසමයෙ කරුණං පරිදෙවන්තො තතො උත්තාරිතො,
 තතොනිදානං ඉදං මය්හං භයමාගතං, අසප්පුරිසෙහි සමාගමො නාම දුක්ඛොති.

තං සුත්ථා රාජා තස්ස කුප්ඤ්ඤිතො “එවං බහුපකාරස්ස නාම ගුණං න ජානාති,
 දුක්ඛං උප්පාදෙති, විජ්ඣිතො නං ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සාමි”ති සරං සන්තය්හි.
 තෙන චුත්තං –

57.

“යාවතා කරණං සඬ්ඛං, රඤ්ඤො ආරොචිතං මයා;
 රාජා සුත්ථාන වචනං, උසුං තස්ස පකප්පයි;
 ඉධෙව සාතයිස්සාමි, මිත්තදුඬ්භිං අනරිය”න්ති.

තත්ථ යාවතා කරණන්ති යං තස්ස මයා කතං උපකාරකරණං, තං සඬ්ඛං.
 පකප්පයිති සන්තය්හි. මිත්තදුඬ්භිනිති අත්තතො මිත්තෙසු උපකාරීසු දුඬ්භනසිලං.

තතො මහාසත්තො “එස ඛාලො මං නිස්සාය මා නස්සි”ති වින්තෙත්ථා
 “මහාරාජ, වධො නාමෙස ඛාලස්ස වා පණ්ඩිතස්ස වා න සාධුහි පසංසිතො,
 අඤ්ඤදත්ථු ගරහිතො එව, තස්මා මා ඉමං සාතෙහි, අයං යථාරුචි ගච්ඡතු, යඤ්ඤෙව

තස්ස ‘දස්සාමි’ති තයා පටිඤ්ඤානං, තම්පි අභාපෙත්වාව දෙහි’ති ආහ. “අහඤ්ච තෙ යං ඉච්ඡිතං, තං කරිස්සාමි, අත්තානං තුය්හං දමිමි”ති ආහ. තෙන වුත්තං –

58.

“තමහං අනුරක්ඛන්තො, නිමිමිනිං මම අත්තනා;
තිට්ඨතෙසො මහාරාජ, කාමකාරො භවාමි තෙ”ති.

තත්ථ නිමිමිනින්ති තං මිත්තදුබ්භිං පාපපුග්ගලං අනුරක්ඛන්තො මම අත්තනො අත්තභාවෙන තං පරිචන්තෙසිං, අත්තානං රඤ්ඤො නියායාතෙත්වා රාජහත්ථතො පත්තං තස්ස මරණං නිවාරෙසින්ති අත්ථො. තිට්ඨතෙසොතිආදි විනිමයාකාරදස්සනං.

59. ඉදානි යදත්ථං සො අත්තවිනිමයො කතො, තං දස්සෙතුං ඔසානගාථමාහ.

තස්සත්ථො – තදා මං නිස්සාය තං මිත්තදුබ්භිං පුරිසං තස්මිං රඤ්ඤෙ ජීවිතා වොරොපෙතුකාමෙ අහං අත්තානං රඤ්ඤො පරිච්චජන්තො මම සීලමෙව අනුරක්ඛිං, ජීවිතං පන නාරක්ඛිං. යං පනාහමෙව අත්තනො ජීවිතනිරපෙක්ඛං සීලවා ආසිං, තං සම්මාසම්බොධියා එව කාරණාති.

අථ රාජා බොධිසත්තෙන අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා තස්ස පුරිසස්ස මරණෙ නිවාරෙන්තෙ තුට්ඨමානසො “ගච්ඡ, හො, මිගරාජස්ස අනුග්ගහෙන මම හත්ථතො මරණා මුත්තො”ති චත්වා යථාපටිඤ්ඤාය තඤ්චස්ස ධනං දාපෙසි. මහාසත්තස්ස යථාරුචියාව අනුජානිත්වා තං නගරං නෙත්වා නගරඤ්ච බොධිසත්තඤ්ච අලභිකාරාපෙත්වා දෙවියා ධම්මං දෙසාපෙසි. මහාසත්තො දෙවිං ආදිං කත්වා රඤ්ඤො ච රාජපරිසාය ච මධුරාය මනුස්සභාසාය ධම්මං දෙසෙත්වා රාජානං දසහි රාජධම්මෙහි ඔවදිත්වා මහාජනං අනුසාසිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා මිගගණපරිවුතො වාසං කප්පෙසි. රාජාපි මහාසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා සබ්බසත්තානං අභයං දත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සුගතිපරායනො අහොසි.

තදා සෙට්ඨිපුත්තො දෙවදත්තො අහොසි, රාජා ආනන්දො, රුරුමිගරාජා ලොකනාථො.

තස්ස ඉධාපි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව යථාරහං සෙසපාරමියො නිද්ධාරෙතබ්බො. තථා ඉධාපි පවිචෙකාරාමනාය ජනසංසග්ගං අනිච්ඡතො යුථං පභාය එකකච්ඡාරො, අභිඨරත්තසමයෙ නදියා වුය්හමානස්ස කරුණං පරිදෙවන්තස්ස පුරිසස්ස අට්ටස්සරං සුත්වා සයිතට්ඨානතො වුට්ඨාය නදීතිරං ගන්ත්වා මහාගඬගාය මහති උදකොසෙ චත්තමානෙ අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා ඔතරිත්වා සොතං පච්ඡන්දිත්වා තං පුරිසං අත්තනො පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා තීරං පාපෙත්වා සමස්සාසෙත්වා එලාඵලාදීනි දත්වා පරිස්සමවිනොදනං, පුන තං අත්තනො පිට්ඨිං ආරොපෙත්වා අරඤ්ඤතො නිහරිත්වා මහාමග්ගෙ ඔතාරණං, සරං සන්නය්හිත්වා විජ්ඣිස්සාමිති අභිමුඛෙ යිතස්ස රඤ්ඤො නිබ්භයෙන හුත්වා පටිමුඛමෙව ගන්ත්වා පයමතරං මනුස්සභාසාය ආලපිත්වා මධුරපටිසන්ථාරකරණං,

මිත්තදුබ්භි පාපපුරිසං භන්තුකාමං රාජානං ධම්මකථං කත්වා පුනචි අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා මරණනො පමොවනං, තස්ස ච රඤ්ඤො යථාපටිඤ්ඤං ධනදාපනං, රඤ්ඤො අත්තනො වරෙ දීයමානෙ තෙන සබ්බසත්තානං අභයදාපනං, රාජානඤ්ච දෙවිඤ්ච පමුඛං කත්වා මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා දානාදීසු පුඤ්ඤෙසු තෙසං පතිට්ඨාපනං, ලද්ධාභයානං මිගානං ඔවාදං දත්වා මනුස්සානං සස්සබ්බාදනනො නිවාරණං, පණ්ණසඤ්ඤාය ච තස්ස යාවජ්ජකාලා ථාවරකරණන්ති එවමාදයො මහාසත්තස්ස ගුණානුභාවා විභාවෙනබ්බාති.

රුරුමිගරාජවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. මාතඨගවරියාවණ්ණනා

60. සත්තමෙ ජට්ඨොති ජට්ඨාන්තො, ජට්ඨාන්ධකෙසොති අත්ථො.
උග්ගතාපනොති මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං තාපනතො නිග්ගණ්හනතො තපසඨ්ඨානං උග්ගතාපනං එතස්සාති උග්ගතාපනො, සොරතපො පරමධිතින්ද්‍රියොති අත්ථො. අථ චා නානස්පකාරෙ දිට්ඨධම්මිකාදිභෙදෙ අනත්ථෙ උග්ගිරණතො ඛහි ජඨ්ඨාපනතො සොරභීමභයානකට්ඨෙන චා “උග්ගා”ති ලද්ධනාමෙ කිලෙසෙ වීරියාතපෙන සත්තාපනතො උග්ගෙ තාපෙතීති උග්ගතාපනො. මාතඨගො නාම නාමෙනාති නාමෙන මාතඨගො නාම. මාතඨගකුලෙ නිබ්බත්තියා ජාතියා ආගතං හිස්ස එතං නාමං. සීලවාති සීලසම්පන්නො සුපරිසුද්ධසීලො. සුසමාහිතොති උපචාරස්පනාසමාධිහි සුට්ඨු සමාහිතො, කුමාසමාපත්තිලාහිති අත්ථො.

තදා හි බොධිසත්තො චණ්ඩාලයොනියං නිබ්බත්තිත්වා රූපෙන දුද්දසිකො ඛහිනගරෙ චණ්ඩාලගාමෙ වසති. “මාතඨගපණ්ඩිතො”ති පකාසනාමො. අට්ඨකදිවසං තස්මිං නගරෙ නක්ඛත්තෙ සොසිතෙ යෙභුය්‍යෙන නාගරා නක්ඛත්තං කීළන්ති. අඤ්ඤතරාපි බ්‍රාහ්මණමහාසාලකඤ්ඤා සොළසපන්නරසවස්සුද්දෙසිකා දෙවකඤ්ඤා විය රූපෙන දස්සනියා පාසාදිකා “අත්තනො විභවානුරූපං නක්ඛත්තං කීළස්සාමී”ති පහුතඛජ්ජභොජ්ජාදිති සකට්ඨෙ ආරොපෙත්වා සබ්බසෙතං වළවාරට්ඨාරුග්ග මහතා පරිවාරෙන උය්‍යානභූමිං ගච්ඡති. දිට්ඨමඨ්ඨගලිකා නාමෙසා, සා කිර දුස්සණ්ඨිතං රූපං “අවමඨ්ඨගල”න්ති තං දට්ඨුං න ඉච්ඡති, තෙනස්සා “දිට්ඨමඨ්ඨගලිකා”ත්ථෙව සමඤ්ඤා උදපාදි.

තදා බොධිසත්තො කාලස්සෙව උට්ඨාය පට්ඨිලොතිකං නිවාසෙත්වා ජජ්ජරිතමුඛභාගං වෙණුදණ්ඩං ගහෙත්වා භාජනහත්ථො නගරං පවිසති මනුස්සෙ දිස්වා දුරතොව තෙසං දුරිකරණත්ථං තෙන වෙණුදණ්ඩෙන සඤ්ඤං කරොන්තො. අථ දිට්ඨමඨ්ඨගලිකා “උස්සරථ උස්සරථා”ති උස්සාරණං කරොන්තෙහි අත්තනො පුරිසෙහි නියමානා නගරද්වාරමජ්ඣෙ මාතඨගං දිස්වා “කො එසො”ති ආහ. “අය්‍ය, මාතඨගචණ්ඩාලො”ති ච චුත්තෙ “ඊදිසං දිස්වා ගතානං කුතො චුඩ්ඪී”ති යානං නිවත්තාපෙසි. මනුස්සා “යං මයං උය්‍යානං ගන්ත්වා බහුං ඛජ්ජභොජ්ජාදිං

ලභෙය්‍යාම, තස්ස නො මාතඨගෙන අන්තරායො කතො”ති කුපිතා “ගණ්හථ, වණ්ඩාල”න්ති ලෙඩ්ඩුහි පහරිත්වා විසඤ්ඤිභූතං පාතෙත්වා අගමංසු.

සො න විරෙනෙව සතිං පටිලභිත්වා වුට්ඨාය මනුස්සෙ පුච්ඡි – “කිං, අය්‍යා, ද්වාරං නාම සබ්බසාධාරණං, උදාහු ට්‍රාහ්මණානං එව කත”න්ති? “සබ්බෙසං සාධාරණ”න්ති. “එවං සබ්බසාධාරණද්වාරෙ එකමන්තං අපක්කමන්තං මං දිට්ඨමඤ්චිකාය මනුස්සා ඉමං අනයබ්‍යසනං පාපෙසු”න්ති රජිකාය මනුස්සානං ආරොචෙත්වා “හන්දාහං ඉමිස්සා මානං හින්දිස්සාමි”ති තස්සා නිවෙසනද්වාරං ගන්ත්වා “අහං දිට්ඨමඤ්චිකං අලද්ධා න වුට්ඨහිස්සාමි”ති නිපජ්ජි. දිට්ඨමඤ්චිකාය පිතා “සරද්වාරෙ මාතඨගො නිපන්නො”ති සුත්වා “තස්ස කාකණිකං දෙථ, තෙලෙන සරීරං මක්ඛෙන්වා ගච්ඡතු”ති ආහ. සො “දිට්ඨමඤ්චිකං අලද්ධා න උට්ඨහිස්සාමි”විවෙච ආහ. තතො ට්‍රාහ්මණෙන – “ද්වෙ කාකණිකෙ දෙථ, මාසකං පාදං කභාපණං ද්වෙ තීණි යාව කභාපණසතං කභාපණසහස්සං දෙථා”ති වුත්තෙපි න සම්පට්ච්ඡති එව. එවං තෙසං මන්නෙත්තානං එව සූරියො අත්ථඤ්චගතො.

අථ දිට්ඨමඤ්චිකාය මාතා පාසාදා ඔරුය්හ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “තාත, මාතඨග, දිට්ඨමඤ්චිකාය අපරාධං ඛම, ද්වෙ සහස්සානි ගණ්හාහි යාව සතසහස්සං ගණ්හාහි”ති වුත්තෙපි න සම්පට්ච්ඡති, නිපජ්ජි එව. තස්සෙවං ඡ දිවසෙ නිපජ්ජිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ සම්පත්තෙ සමන්තා සාමන්තසරා පටිච්ඡකසරා ව මනුස්සා උට්ඨහිත්වා “තුම්හෙ මාතඨගං වා උට්ඨාපෙථ, දාරිකං වා දෙථ, මා අම්හෙ නාසයිත්වා”ති ආහංසු. තදා කීර අයං තස්මිං දෙසෙ දෙසධම්මො “යස්ස සරද්වාරෙ එවං නිපජ්ජිත්වා වණ්ඩාලො මරති, තෙන සරෙන සද්ධිං සත්තසත්තසරවාසිනො වණ්ඩාලා භොන්ති”ති.

තතො දිට්ඨමඤ්චිකාය මාතාපිතරො දිට්ඨමඤ්චිකං පට්ඨිලොතිකං නිවාසාපෙත්වා වණ්ඩාලානුච්ඡවිකං පරික්ඛාරං දත්වා පරිදෙවමානං එව තස්ස සන්තිකං තෙත්වා “හන්ද, දානි දාරිකං උට්ඨාය ගණ්හාහි”ති අදංසු. සා පස්සෙ යත්වා “උට්ඨාහි”ති ආහ. සො “අහං අතිවිය කිලන්තො, හත්ථෙ ගහෙත්වා මං උට්ඨාපෙහි”ති ආහ. සා තථා අකාසි. මාතඨගො “මයං අන්නොනගරෙ වසිතුං න ලභාම, එහි, ඛහිනගරෙ වණ්ඩාලගාමං ගමිස්සාමා”ති තං අපස්සාය අත්තනො ගෙහං අගමාසි. “තස්සා පිට්ඨිං අහිරුහිත්වා”ති ජාතකභාණකා වදන්ති.

එවං පන ගෙහං ගන්ත්වා ජාතිසම්භෙදවීතික්කමං අකත්වාච කතිපාහං ගෙහෙ වසිත්වා ඛලං ගහෙත්වා වින්තෙසි – “අහං ඉමං ට්‍රාහ්මණමහාසාලකඤ්ඤං මය්හං වණ්ඩාලගෙහෙ වාසාපෙසිං, හන්ද, දානි තං ලාහග්ගයසග්ගප්පත්තං කරිස්සාමි”ති. සො අරඤ්ඤං පටිසිත්වා පබ්බජිත්වා සත්තාහබ්බන්තරෙයෙව අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්චාහිඤ්ඤායො නිබ්බන්තෙත්වා ඉද්ධියා වණ්ඩාලගාමද්වාරෙ ඔතරිත්වා ගෙහද්වාරෙ යිතො දිට්ඨමඤ්චිකං පක්කොසාපෙත්වා “සාමි, කිස්ස මං අනාථං කත්වා පබ්බජිතොසි”ති පරිදෙවමානං “ත්වං, හද්දෙ, මා වින්තයි, තව

පොරාණකයසතො ඉදානි මහන්තතරං යසං කරිස්සාමි, ත්වං පන ‘මහාබ්‍රහ්මා මෙ සාමිකො, න මාතඨගො, සො බ්‍රහ්මලොකං ගතො, ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ පුණ්ණමාය වන්දමණ්ඩලං භින්දිත්වා ආගමිස්සති’ති පරිසාසු වදෙය්‍යාසී”ති වත්වා භිමවන්තමෙව ගතො.

දිට්ඨමඤ්චලිකාපි බාරාණසියං මහාජනමජ්ඣෙකෙ තෙසු තෙසු යානෙසු තථා කට්ඨෙසි. අථ පුණ්ණමදිවසෙ බොධිසත්තො වන්දමණ්ඩලස්ස ගගනමජ්ඣෙකෙ ධීතකාලෙ බ්‍රහ්මත්තභාවං මාපෙත්වා වන්දමණ්ඩලං භින්දිත්වා ද්වාදසයොජනිකං බාරාණසිං සකලං කාසිරට්ඨඤ්ච එකොභාසං කත්වා ආකාසතො ඔතරිත්වා බාරාණසියා උපරි තික්ඛත්තුං පරිබ්‍රහ්මිත්වා මහාජනෙන ගන්ධමාලාදීහි පූජ්‍යමානො වණ්ඩාලගාමාභිමුඛො අහොසි. බ්‍රහ්මහත්තා සන්තිපතිත්වා තං වණ්ඩාලගාමකං ගන්ත්වා දිට්ඨමඤ්චලිකාය ගෙහං සුද්ධවත්ථගන්ධමාලාදීහි දෙවවිමානං විය අලඬකරිංසු. දිට්ඨමඤ්චලිකා ච තදා උතුරී හොති. මහාසත්තො තත්ථ ගන්ත්වා දිට්ඨමඤ්චලිකං අඬගුට්ඨෙන නාභියං පරාමසිත්වා “හද්දෙ, ගබ්‍රහො තෙ පතිට්ඨිතො, ත්වං පුත්තං විජායිස්සසි, ත්වම්පි පුත්තොපි තෙ ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තා භවිස්සථ, තච සීසධොවනඋදකං සකලජම්බුදීපෙ රාජුතං අභිසෙකොදකං භවිස්සති, ත්භානොදකං පන තෙ අමනොදකං භවිස්සති, යෙ නං සීසෙ ආසිඤ්චිස්සන්ති, තෙ සබ්බරොගෙහි මුච්චිස්සන්ති, කාලකණ්ණියා ච පරිමුච්චිස්සන්ති, තච පාදපිට්ඨෙ සීසං යපෙත්වා වන්දන්තා සහස්සං දස්සන්ති, කථාසවනට්ඨානෙ යත්වා වන්දන්තා සතං දස්සන්ති, චක්ඛුපට්ඨෙ යත්වා වන්දන්තා එකෙකං කභාපණං දත්වා වන්දිස්සන්ති, අප්පමත්තා හොහී”ති තං ඔවදිත්වා ගෙහා නික්ඛම්ම මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව වන්දමණ්ඩලං පාවිසී.

බ්‍රහ්මහත්තා සන්තිපතිත්වා දිට්ඨමඤ්චලිකං මහන්තෙන සක්කාරෙන නගරං පවෙසෙත්වා මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන තත්ථ වසාපෙසුං. දෙවවිමානසදිසඤ්චස්සා නිවෙසනං කාරෙසුං. තත්ථ නෙත්වා උළාරං ලාභසක්කාරං උපනාමෙසුං. පුත්තලාභාදි සබ්බො බොධිසත්තෙන වුත්තසදිසොව අහොසි. සොළසසහස්සා බ්‍රාහ්මණා දිට්ඨමඤ්චලිකාය පුත්තෙන සහ නිබ්බදං භුඤ්ජන්ති, සහස්සමත්තා නං පරිවාරෙන්ති, අනෙකසහස්සානං දානං දීයති. අථ මහාසත්තො “අයං අට්ඨානෙ අභිජ්ජසන්නො, හන්දස්ස දක්ඛිණෙය්‍ය ජානාපෙස්සාමි”ති භික්ඛාය වරන්තො තස්සා ගෙහං ගන්ත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපිත්වා අගමාසි. අථ කුමාරො ගාථමාහ –

“කුතො නු ආගච්ඡසි දුම්මවාසී, ඔතල්ලකො පංසුපිසාවකොව;
සඬකාරවොළං පටිමුඤ්ච කණ්ඨෙ, කො රෙ තුවං හොසි
අදක්ඛිණෙය්‍යා”ති. (ජා. 1.15.1);

තෙන වුත්තං අනාවාරං අසහමානා දෙවතා තස්ස තෙසඤ්ච සොළසසහස්සානං බ්‍රාහ්මණානං මුඛං විපරිවත්තෙසුං. තං දිස්වා දිට්ඨමඤ්චලිකා මහාසත්තං උපසඬකම්ත්වා තමත්ථං ආරොවෙසී. බොධිසත්තො “තස්ස අනාවාරං අසහන්තෙහි

යක්බෙහි සො විජ්ජකාරො කතො, අපි ව බො පන ඉමං උච්ඡිට්ඨපිණ්ඩකං තෙසං මුබ්බෙ ආසිඤ්චිත්වා තං විජ්ජකාරං වූපසමෙහි” ති ආහ. සාපි තථා කත්වා තං වූපසමෙහි. අථ දිට්ඨමඛිගලිකා පුත්තං ආහ – “තාත, ඉමස්මිං ලොකෙ දක්ඛිණෙය්‍යා නාම මාතඛිගපණ්ඩිතසදිසා භවත්ති, න ඉමෙ බ්‍රාහ්මණො විය ජාතිමත්තෙන, මත්තසජ්ඣායනමත්තෙන වා මානත්ථද්ධා” ති වත්වා යෙ තදා සීලාදිගුණවිසෙසයුත්තා ඝාතසමාපත්තිලාභිනො වෙව පච්චෙකබුද්ධා ව, තත්ථෙවස්ස පසාදං උප්පාදෙසිති.

තදා චෙත්තවතීනගරෙ ජාතිමත්තො නාම එකො බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිත්වාපි ජාතිං නිස්සාය මහත්තං මානමකාසි. මහාසත්තො “තස්ස මානං හින්දිස්සාමි” ති තං යානං ගන්ත්වා තස්සාසන්නෙ උපරිසොනෙ වාසං කප්පෙසි. තෙන වුත්තං –

61.

“අහඤ්ච බ්‍රාහ්මණො එකො, ගඬිගාකුලෙ වසාමුහො;
අහං වසාමි උපරි, හෙට්ඨා වසති බ්‍රාහ්මණො” ති.

අථ මහාසත්තො එකදිවසං දන්තකට්ඨං බාදිත්වා “ඉදං ජාතිමත්තස්ස ජට්ඨාසු ලග්ගතු” ති අධිට්ඨාය නදියං පාතෙසි. තං තස්ස උදකං ආවමෙත්තස්ස ජට්ඨාසු ලග්ගි, සො තං දිස්වා “නස්ස වසලා” ති වත්වා “කුතොයං කාලකණ්ණි ආගතො, උපධාරෙස්සාමි න” ති උද්ධංසොතං ගච්ඡන්තො මහාසත්තං දිස්වා “කිංජාතිකොසි” ති පුච්ඡි. “වණ්ඩාලොස්මි” ති. “තයා නදියං දන්තකට්ඨං පාතිත” ති? “ආම, මයා” ති. “නස්ස, වසල, වණ්ඩාල, කාලකණ්ණි, මා ඉධ වසි, හෙට්ඨාසොනෙ වසා” ති වත්වා හෙට්ඨාසොනෙ වසන්නෙනපි පාතිතෙ දන්තකට්ඨෙ පටිසොතං ආගන්ත්වා ජට්ඨාසු ලග්ගන්තෙ “නස්ස, වසල, සචෙ ඉධ වසිස්සසි, සත්තමෙ දිවසෙ සත්තධා තෙ මුද්ධා ඵලිස්සති” ති ආහ. තෙන වුත්තං –

62.

“විවරන්තො අනුකුලමිහි, උද්ධං මෙ අස්සමද්දස;
තත්ථ මං පරිභාසෙත්වා, අභිසපි මුද්ධඵාලන” ති.

තත්ථ විවරන්තො අනුකුලමිහිති උච්ඡිට්ඨදන්තකට්ඨෙ අත්තනො ජට්ඨාසු ලග්ගෙ තස්ස ආගමනගවෙසනවසෙන ගඬිගාය තීරෙ අනුවිවරන්තො. උද්ධං මෙ අස්සමද්දසාති අත්තනො වසනට්ඨානතො උපරිසොනෙ මම අස්සමං පණ්ණසාලං අද්දක්ඛි. තත්ථ මං පරිභාසෙත්වාති මම අස්සමං ආගන්ත්වා ජාතිං සුත්වා තතොව පටික්කමිත්වා සවනුපවාරෙ යත්වා “නස්ස, වසල වණ්ඩාල, කාලකණ්ණි මා ඉධ වසි” තිආදිති වත්වා භයෙන සත්තජ්ජෙත්වා. අභිසපි මුද්ධඵාලනන්ති “සචෙ ජීවිතුකාමොසි, එත්තොව සීසං පලායස්සු” ති වත්වා “සචෙ න පක්කමිස්සති, ඉතො තෙ සත්තමෙ දිවසෙ සත්තධා මුද්ධා ඵලතු” ති මෙ අභිසපං අදාසි.

කිං පන තස්ස අභිසංඝෙන මුද්ධා ඵලතීති? න ඵලතී, කුහකො පන සො, ඵවමයං මරණභයතජ්ජිතො සුදුරං පක්කමිස්සතීති සඤ්ඤාය සන්තාසනත්ථං තථා ආහ.

63. යදිහං තස්ස පකුප්පෙය්‍යන්ති තස්ස මානත්ථද්ධස්ස කුට්ඨට්ඨස්ස අහං යදි කුප්පෙය්‍යං. යදි සීලං න ගොපයෙති සීලං යදි න රක්ඛෙය්‍යං, ඉදං සීලං නාම ජීවිතනිරපෙක්ඛං සම්මදෙව රක්ඛිතබ්බන්ති යදි න වින්තෙය්‍යන්ති අත්ථො. ඔලොකෙත්වානහං තස්ස, කරෙය්‍යං ඡාරිකං වියාති සවාහං තදා තස්ස අප්පතීතො අභවිස්සං. මම විත්තාවාරං ඤත්වා මයි අභිප්පසන්තා දෙවතා ඛණෙනෙව තං භස්මමුට්ඨිං විය විද්ධංසෙය්‍යුන්ති අධිප්පායො. සත්ථා පන තදා අත්තනො අප්පතීතභාවෙ සති දෙවතාහි සාධෙතබ්බං තස්ස අනත්ථං අත්තනා කත්තබ්බං විය කත්වා දෙසෙසි “කරෙය්‍යං ඡාරිකං වියා”ති.

විතණ්ඩවාදී පනාහ – “බොධිසත්තොව තං ජට්ඨං ඉච්ඡමානො ඉද්ධියා ඡාරිකං කරෙය්‍ය, ඵවඤ්ඤි සති ඉමිස්සා පාළියා අත්ථො උජුකමෙව නීතො භොතී”ති. සො ඵවමස්ස වචනීයො – “ත්ථං ඉද්ධියා පරුපසාතං වදසි, ඉද්ධි නාමෙසා අධිට්ඨානා ඉද්ධි, විකුබ්බනා ඉද්ධි, මනොමයා ඉද්ධි, ඤාණවිජ්ජාරා ඉද්ධි, සමාධිවිජ්ජාරා ඉද්ධි, අරියා ඉද්ධි, කම්මවිපාකජා ඉද්ධි, පුඤ්ඤවතො ඉද්ධි, විජ්ජාමයා ඉද්ධි, තත්ථ තත්ථ සම්මාපයොගප්පච්චයා ඉජ්ඣනට්ඨෙත ඉද්ධිති දසවිධා. තත්ථ “කතරං ඉද්ධිං වදෙසි”ති? “භාවනාමය”න්ති. “කිං පන භාවනාමයාය පරුපසාතකම්මං භොතී”ති? ආම, ඵකච්චෙ ආචරියා “ඵකචාරං භොතී”ති වදන්ති, යථා හි පරං පහරිතුකාමෙන උදකහරිතෙ සට්ඨෙ බිත්තෙ පරොපි පහරියති, සට්ඨෙ හිජ්ජති, ඵවමෙව භාවනාමයාය ඉද්ධියා ඵකචාරං පරුපසාතකම්මං භොතී, තතො පට්ඨාය පන සා නස්සති.

අථ සො “භාවනාමයාය ඉද්ධියා නෙව ඵකචාරං න ද්වෙවාරං පරුපසාතකම්මං භොතී”ති වත්වා පුච්ඡිතබ්බො “කිං භාවනාමයා ඉද්ධි කුසලා අකුසලා අබ්‍යාකතා, සුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා දුක්ඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා අදුක්ඛමසුඛාය වෙදනාය සම්පයුත්තා, සවිතක්කසච්චාරා අවිතක්කසච්චාරමත්තා අවිතක්කසච්චාරා, කාමාවචරා රූපාවචරා අරූපාවචරා”ති? ඡානන්තො “භාවනාමයා ඉද්ධි කුසලා අබ්‍යාකතා වා අදුක්ඛමසුඛවෙදනියා අවිතක්කසච්චාරා රූපාවචරා වා”ති වක්ඛති. සො වත්තබ්බො “පාණාතිපාතවෙතනා කුසලාදීසු කතරං කොට්ඨාසං භජතී”ති? ඡානන්තො වක්ඛති “පාණාතිපාතවෙතනා අකුසලාව දුක්ඛවෙදනාව සවිතක්කසච්චාරාව කාමාවචරාවා”ති. ඵවං සන්තෙ “තව පඤ්ඤො නෙව කුසලත්තිකෙන සමෙති, න වෙදනාත්තිකෙන න විතක්කත්තිකෙන න භූමන්තරෙන”ති පාළියා විරොධං දස්සෙත්වා සඤ්ඤාපෙනබ්බො. යදි පන සො “පුන වපරං, හික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉද්ධිමා වෙතොවසිප්පත්තො අඤ්ඤිස්සා කුච්ඡිගතං ගබ්භං පාපකෙන මනසානුපෙක්ඛිතා භොති ‘අහො වත යං තං කුච්ඡිගතං ගබ්භං න සොත්ථිනා අභිනික්ඛමෙය්‍යා’ති. ඵවමිපි, හික්ඛවෙ, කුලුම්පස්ස උපසානො භොතී”ති සඬ්භිතිං අනාරුළුභං කුලුම්පසුත්තං උදාහරෙය්‍ය. තස්සාපි “ත්ථං අත්ථං න ඡානාසි. ඉද්ධිමා

වෙනොවසිප්පත්තොති හි එත්ථ න භාවනාමයා ඉද්ධි අධිප්පෙනා, ආඨබ්බනිකා ඉද්ධි අධිප්පෙනා. සා හි එත්ථ ලබ්භමානා ලබ්භතීති භාවනාමයාය ඉද්ධියා පරුපසානො න සම්භවතියෙවා”ති සඤ්ඤාපෙනබ්බො. නො වෙ සඤ්ඤත්තිං උපෙනි, කම්මං කත්වා උයොපෙනබ්බො. තස්මා යථාචුත්තනයෙනෙවත්ථ ගාථාය අත්ථො වෙදිතබ්බො.

තථා පන තෙන අභිසපිතො මහාසත්තො “සවාහං එතස්ස කුප්ඤ්ඤාමි, සීලං මෙ අරක්ඛිතං භවිස්සති, උපායෙනෙවස්ස මානං භින්දිස්සාමි, සා වස්ස රක්ඛා භවිස්සති”ති සත්තමෙ දිවසෙ සූරියග්ගමනං වාරෙසි. මනුස්සා සූරියස්ස අනුග්ගමනෙන උබ්බාළ්භා ජාතිමත්තතාපසං උපසඬකම්ත්වා “හන්තෙ, තුම්භෙ සූරියස්ස උග්ගන්තුං න දෙථා”ති ප්‍රච්ඡිංසු. සො “න මෙනං කම්මං, ගඬගාතීරෙ පන එකො වණ්ඩාලතාපසො වසති, තස්සෙනං කම්මං සියා”ති ආහ. මනුස්සා මහාසත්තං උපසඬකම්ත්වා “හන්තෙ, තුම්භෙ සූරියස්ස උග්ගන්තුං න දෙථා”ති ප්‍රච්ඡිංසු. “ආමාචුසො”ති. “කිංකාරණා”ති? “තුම්භාකං කුලුපකතාපසො මං නිරපරාධං අභිසපි, තස්මිං ආගන්ත්වා ඛමාපනත්ථං මම පාදෙසු පතීතෙ සූරියං විස්සජ්ජෙස්සාමි”ති. තෙ ගන්ත්වා තං ආකඬ්ඨන්තා ආනෙන්වා මහාසත්තස්ස පාදමූලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා ඛමාපෙත්වා “සූරියං විස්සජ්ජෙථ, හන්තෙ”ති ආහංසු. “න සක්කා විස්සජ්ජෙතුං, සවාහං විස්සජ්ජෙස්සාමි, ඉමස්ස සත්තධා මුද්ධා එලිස්සති”ති. “අථ, හන්තෙ, කිං කරොමා”ති. මහාසත්තො “මත්තිකාපිණ්ඩං ආහරථා”ති ආහරාපෙත්වා “ඉමං තාපසස්ස සීසෙ යපෙත්වා තාපසං ඔතාරෙත්වා උදකෙ යපෙථ, යදා සූරියො දිස්සති, තදා තාපසො උදකෙ නිමුජ්ජතු”ති වත්වා සූරියං විස්සජ්ජෙසි. සූරියරස්මිහි ඵ්ථිධමත්තෙව මත්තිකාපිණ්ඩො සත්තධා හිජ්ජි. තාපසො උදකෙ නිමුජ්ජි. තෙන චුත්තං -

64.

“යං සො තදා මං අභිසපි, කුපිතො දුට්ඨමානසො;
තස්සෙව මත්ථකෙ නිපති, යොගෙන තං පමොවයි”න්ති.

තත්ථ යං සො තදා මං අභිසපිති සො ජාතිමත්තජට්ඨො යං මුද්ධචාලනං සත්තධාය තදා මං අභිසපි, මය්භං සපං අදාසි. තස්සෙව මත්ථකෙ නිපතීති තං මය්භං උපරි තෙන ඉච්ඡිතං තස්සෙව පන උපරි නිපති නිපතනභාවෙන අට්ඨාසි. එවඤ්ඤෙනං හොති යථා තං අප්පදුට්ඨස්ස පදුස්සතො. චුත්තඤ්ඤෙනං හගවතා - “යො අප්පදුට්ඨස්ස නරස්ස දුස්සති...පෙ.... පටිචාතංව බිත්තො”ති (ධ. ප. 125; සු. නි. 667; ඡා. 1.5.94). යොගෙන තං පමොවයිත්ති තං තස්ස භාසිතං මත්ථකචාලනං උපායෙන තතො පමොවෙසිං, තං වා ජට්ඨං තතො පමොවෙසිං, යෙන උපායෙන තං න හොති, තථා අකාසිත්ති අත්ථො.

යඤ්ඤි තෙන පාරමිතාපරිභාවනසම්ද්ධාහි නානාසමාපත්තිවිහාරපරිපූරිතාහි සීලදිට්ඨිසම්පදාහි සුසඬ්ඛතසත්තානෙ මහාකරුණාධිවාසෙ මහාසත්තෙ අරියුපවාදකම්මං අභිසපසඬ්ඛාතං ඵරුසවචනං පයුත්තං, තං මහාසත්තස්ස ඛෙත්තවිසෙසභාවතො තස්ස ව අජ්ඣාසයඵරුසතාය දිට්ඨධම්මවෙදනීයං හුත්වා

සවෙ සො මහාසත්තං න බමාපෙසි, සත්තමෙ දිවසෙ විපව්වනසභාවං ජාතං,
 බමාපිතෙ පන මහාසත්තෙ පයොගසම්පත්තිපට්ඨානිතත්තා අවිපාකධම්මතං ආපජ්ජි
 අහොසිකම්මභාවතො. අයඤ්ඞි අරියුපවාදපාපස්ස දිට්ඨධම්මවෙදනීයස්ස ච ධම්මතා.
 තත්ථ යං සත්තමෙ දිවසෙ බොධිසත්තෙන සුරියුග්ගමනනිවාරණං කතං, අයමෙත්ථ
 යොගොති අධිජ්ජෙතො උපායො. තෙන හි උබ්බාළ්භා මනුස්සා බොධිසත්තස්ස
 සන්තිකෙ තාපසං ආනෙත්වා බමාපෙසුං. සොපි ච මහාසත්තස්ස ගුණෙ ජානිත්වා
 තස්මිං චිත්තං පසාදෙසීති වෙදිතබ්බං. යං පනස්ස මත්ථකෙ මත්තිකාපිණ්ඩස්ස
 යපනං, තස්ස ච සත්තධා ඵාලනං කතං, තං මනුස්සානං චිත්තානුරක්ඛණත්ථං,
 අඤ්ඤා භි ඉමෙ පබ්බජිතාපි සමානා චිත්තස්ස වසෙ වත්තන්ති, න පන චිත්තං
 අත්තනො වසෙ වත්තාපෙන්නීති මහාසත්තම්පි තෙන සදිසං කත්වා ගණ්භෙය්ගුං.
 තදස්ස නෙසං දීඝරත්තං අහිතාය දුක්ඛායාති.

65. ඉදානි යදත්ථං තදා තස්මිං තාපසෙ චිත්තං අදුසෙත්වා සුපරිසුද්ධං සීලමෙව
 රක්ඛිතං, තං දස්සෙතුං “අනුරක්ඛිං මම සීල”න්ති ඔසානගාථමාහ. තං හෙට්ඨා
 චුත්තත්ථමෙව.

තදා මණ්ඩබ්බො උදෙනො, මාතඨගො ලොකනාථො.

ඉධාපි සෙසපාරම්මො නිද්ධාරෙතබ්බො. තථා නිහිනජාතිකස්ස සතො
 යථාධිජ්ජායං දිට්ඨමඨගලිකාය මානනිග්ගහො, පබ්බජිත්වා “දිට්ඨමඨගලිකාය
 අවස්සයො භවිස්සාමි”ති උජ්ජන්තවිත්තො අරඤ්ඤං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා
 සත්තදිවසබ්භන්තරෙයෙව යථාධිජ්ජායං ඤානාභිඤ්ඤානිබ්බත්තනං, තතො
 ආගන්ත්වා දිට්ඨමඨගලිකාය ලාභග්ගසග්ගජ්ජන්තියා උපායසම්පාදනං,
 මණ්ඩබ්බාකුමාරස්ස මානනිග්ගහො, ජාතිමත්තතාපසස්ස මානනිග්ගහො, තස්ස ච
 අජානන්තස්සෙව භාවිතො ජීවිතන්තරායස්ස අපනයනං, මහාපරාධස්සාපි තස්ස
 අකුජ්ඣිත්වා අත්තනො සීලානුරක්ඛණං, අවිජරියබ්භුතපාටිභාරියකරණන්ති
 එවමාදයො මහාසත්තස්ස ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බො.

මාතඨගවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ධම්මදෙවපුත්තවරියාවණ්ණනා

66. අට්ඨමෙ මහාපක්ඛොති මහාපරිවාරො. මහිද්ධිකොති මහතියා දෙවිද්ධියා
 සමන්තාගතො. ධම්මො නාම මහායක්ඛොති නාමෙන ධම්මො නාම මහානුභාවො
 දෙවපුත්තො. සබ්බලොකානුකම්පකොති විභාගං අකත්වා මහාකරුණාය
 සබ්බලොකං අනුග්ගණ්භනකො.

මහාසත්තො හි තදා කාමාවචරදෙවලොකෙ ධම්මො නාම දෙවපුත්තො හුත්වා
 නිබ්බන්ති. සො දිබ්බාලඨිකාරපටිමණ්ඩිතො දිබ්බරථමහිරුය්හ අවිජරාගණපරිවුතො
 මනුස්සෙසු සායමාසං භුඤ්ජීත්වා අත්තනො අත්තනො සරද්ධාරෙසු සුබකථාය
 නිසින්නෙසු පුණ්ණමුපොසථදිවසෙ ගාමනිගමරාජධානීසු ආකාසෙ යත්වා

“පාණාතිපාතාදීහි දසහි අකුසලකම්මපට්ඨානි විරමිත්වා තිව්ධසුචරිතධම්මං පුරෙථ, මත්තෙය්‍යා පෙත්තෙය්‍යා සාමඤ්ඤා භුමිමඤ්ඤා කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිනො භවථ, සග්ගපරායනා හුත්වා මහන්තං යසං අනුභවිස්සථා”ති මනුස්සෙ දසකුසලකම්මපට්ඨානි සමාදායෙත්තො ජම්බුදීපං පදක්ඛිණං කරොති. තෙන වුත්තං -

67.

“දසකුසලකම්මපට්ඨානි, සමාදායෙත්තො මහාජනං;
වරාමි ගාමනිගමං, සමිත්තො සපරිජ්ජනො”ති.

තත්ථ සමිත්තොති ධම්මිකෙහි ධම්මවාදීහි සභායෙහි සසභායො.

තෙන ච සමයෙන අධම්මො නාමෙකො දෙවපුත්තො කාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. “සො පාණං භනථ, අදිත්තං ආදියථා”ති ආදිනා නයෙන සත්තෙ අකුසලකම්මපට්ඨානි සමාදායෙත්තො මහතියා පරිසාය පරිවුතො ජම්බුදීපං වාමං කරොති. තෙන වුත්තං -

68.

“පාපො කදරියො යක්ඛො, දීපෙත්තො දස පාපකෙ;
සොපෙත්ථ මහියා වරති, සමිත්තො සපරිජ්ජනො”ති.

තත්ථ පාපොති පාපධම්මෙහි සමන්තාගතො. කදරියොති ථද්ධමච්ඡරී. යක්ඛොති දෙවපුත්තො. දීපෙත්තො දස පාපකෙති සබ්බලොකෙ ගොචරං නාම සත්තානං උපහොගපරිහොගාය ජාතං. තස්මා සත්තෙ වධිත්වා යංකිඤ්චි කත්වා ච අත්තා පිණෙතබ්බො, ඉන්ද්‍රියානි සන්තප්පෙතබ්බානීති ආදිනා නයෙන පාණාතිපාතාදිකෙ දස ලාමකධම්මෙ කත්තබ්බෙ කත්වා පකාසෙත්තො. සොපෙත්ථාති සොපි අධම්මො දෙවපුත්තො ඉමස්මිං ජම්බුදීපෙ. මහියාති භූමියා ආසන්නෙ, මනුස්සානං දස්සනසවනුපවාරෙති අත්ථො.

69. තත්ථ යෙ සත්තා සාධුකම්මිකා ධම්මගරුතො, තෙ ධම්මං දෙවපුත්තං තථා ආගච්ඡන්තමෙව දිස්වා ආසනා වුට්ඨාය ගන්ධමාලාදීහි පුපෙත්තා යාව චක්ඛුපථසමතික්කමනා තාව අභිත්ථවන්ති, පඤ්ඡලිකා නමස්සමානා තිට්ඨන්ති, තස්ස වචනං සුත්වා අප්පමත්තා සක්කච්චං පුඤ්ඤානි කරොන්ති. යෙ පන සත්තා පාපසමාවාරා කුරුරකම්මන්තා, තෙ අධම්මස්ස වචනං සුත්වා අබ්භනුමොදන්ති, හියෙය්‍යාසොමත්තාය පාපානි සමාවරන්ති. එවං තෙ තදා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස උජුචිපච්චනිකවාදා වෙව උජුචිපච්චනිකකිරියා ච හුත්වා ලොකෙ විවරන්ති. තෙනාහ භගවා “ධම්මවාදී අධම්මො ච, උභො පච්චනිකා මය”න්ති.

එවං පන ගච්ඡන්තෙ කාලෙ අට්ඨකදිවසං තෙසං රථා ආකාසෙ සම්මුඛා අහෙසුං. අථ තෙසං පරිසා “තුම්හෙ කස්ස, තුම්හෙ කස්සා”ති පුච්ඡිත්වා “මයං ධම්මස්ස, මයං අධම්මස්සා”ති වත්වා මග්ගා ඔක්කමිත්වා ද්විධා ජාතා. ධම්මස්ස පන අධම්මස්ස ච රථා අභිමුඛා හුත්වා ඊසාය ඊසං ආහච්ච අට්ඨංසු. “තච රථං

ඔක්කමාපෙත්වා මය්හං මග්ගං දෙහි, තව රථං ඔක්කමාපෙත්වා මය්හං මග්ගං දෙහි” ති අඤ්ඤමඤ්ඤං මග්ගදාපනත්ථං විවාදං අකංසු. පරිසා ව නෙසං ආවුධානි අභිහරිත්වා යුද්ධසජ්ජා අහෙසුං. යං සන්ධාය වුත්තං –

“ධුරෙ ධුරං සට්ඨයන්තා, සම්මිහා පටිපටේ උභො”.

70.

“කලහො වත්තති හෙස්මා, කල්‍යාණපාපකස්ස ව;
මග්ගා ඔක්කමනත්ථාය, මහායුද්ධො උපට්ඨිතො” ති.

තත්ථ ධුරෙ ධුරන්ති එකස්ස රථසාය ඉතරස්ස රථසං සට්ඨයන්තා. සම්මිහානි සමාගතා සම්මුඛිභූතා. පුන උභොති වචනං උභොපි මයං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පච්චනිකා හුත්වා ලොකෙ විචරන්තා එකදිවසං පටිමුඛං ආගච්ඡන්තා ද්විසු පරිසාසු උභොසු පස්සෙසු මග්ගතො ඔක්කන්තාසු සහ රථෙන මයං උභො එව සමාගතානි දස්සනත්ථං වුත්තං. හෙස්මානි භයජනකො. කල්‍යාණපාපකස්ස වාති කල්‍යාණස්ස ව පාපකස්ස ව. මහායුද්ධො උපට්ඨිතොති මහාසඬගාමො පච්චුපට්ඨිතො ආසි.

අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හි පරිසාය ව යුජ්ඣිකුකාමතා ජාතා. තත්ථ හි ධම්මො අධම්මං ආහ – “සම්ම, ත්වං අධම්මො, අහං ධම්මො, මග්ගො මය්හං අනුච්ඡවිකො, තව රථං ඔක්කමාපෙත්වා මය්හං මග්ගං දෙහි” ති. ඉතරො “අහං දළ්භයානො බලවා අසන්තාසි, තස්මා මග්ගං න දෙමි, යුද්ධං පන කරිස්සාමි, යො යුද්ධෙ ජිනිස්සති, තස්ස මග්ගො භොතු” ති ආහ. තෙනෙවාහ –

“යසොකරො පුඤ්ඤකරොහමස්මි, සදාත්ථුතො සමණබ්‍රාහ්මණානං;
මග්ගාරහො දෙවමනුස්සපුජිතො, ධම්මො අහං දෙහි අධම්ම මග්ගං.

“අධම්මයානං දළ්භමාරුහිත්වා, අසන්තසන්තො බලවාහමස්මි;
ස කිස්ස හෙතුමිහි තවජ්ජ දජ්ජං, මග්ගං අහං ධම්ම අදින්නපුබ්බං.

“ධම්මො හවෙ පාතුරහොසි පුබ්බෙ, පච්ඡා අධම්මො උදපාදි ලොකෙ;
ජෙට්ඨො ව සෙට්ඨො ව සනන්තනො ව, උය්‍යාහි ජෙට්ඨස්ස කනිට්ඨ මග්ගා.

“න යාවනාය නපි පාතිරූපා, න අරහතා තෙහං දදෙය්‍ය මග්ගං;
යුද්ධඤ්ච නො භොතු උහින්නමජ්ජ, යුද්ධම්හි යො ජෙස්සති තස්ස මග්ගො.

“සබ්බා දිසා අනුච්ඡට්ඨාහමස්මි, මහබ්බලො අමිත්‍යසො අතුලොයා;
ගුණෙහි සබ්බෙහි උපෙතරූපො, ධම්මො අධම්ම ත්වං කථං විජෙස්සසි.

“ලොහෙන වෙ හඤ්ඤති ජාතරූපං, න ජාතරූපෙන හනන්ති ලොහං;
සවෙ අධම්මො හඤ්ජති ධම්මමජ්ජ, අයො සුවණ්ණං විය දස්සනෙය්‍යං.

“සචෙ තුවං යුද්ධබලො අධම්ම, න තුය්හං වුඩ්ඞා ව ගරු ව අත්ථි;
මග්ගඤ්ච තෙ දම්මි පියාජ්ජියෙන, වාචා දුරුත්තානිපි තෙ බමාමි” ති. (ජා.
1.11.26-32);

ඉමා හි තෙසං චචනපට්චනකථා.

තත්ථ යසොකරොති ධම්මෙ නියොජනවසෙන දෙවමනුස්සානං යසදායකො.
දුතියපදෙපි එසෙව නයො. සදාත්ථුතොති සදා ථුතො නිච්චජ්ජසත්ථො. ස කිස්ස
හෙතුම්හි තචජ්ජ දජ්ජන්ති සොම්හි අහං අධම්මො අධම්මයානරථං අහිරුළුහො
අහිතො බලවා, කිංකාරණා අජ්ජ, හො ධම්ම, කස්සචි අදින්නපුබ්බං මග්ගං තුය්හං
දම්මි. පාතුරහොසිති පයමකජ්ජිකකාලෙ ඉමස්මිං ලොකෙ දසකුසලකම්මපථධම්මො
පුබ්බෙ පාතුරහොසි, පච්ඡා අධම්මො. ඡෙට්ඨො වාති පුරෙ නිබ්බත්තභාවෙන අහං
ඡෙට්ඨො ච සෙට්ඨො ච පොරාණකො ච, ත්වං පන කනිට්ඨො, තස්මා “මග්ගා
උය්‍යාහි” ති වදති.

නපි පාතිරුපාති අහඤ්ඤි හොතො නෙව යාවනාය න පටිරුපච්චනෙන න
මග්ගාරහතාය මග්ගං දදෙය්‍යං. අනුච්ඡටොති අහං චතස්සො දිසා චතස්සො
අනුදිසාති සබ්බා දිසා අත්තනො ගුණෙන පත්ථටො පඤ්ඤාතො. ලොහෙනාති
අයොමුට්ඨිකෙන. හඤ්ජතිති හනිස්සති. යුද්ධබලො අධම්මාති සචෙ තුවං යුද්ධබලො
අසි අධම්ම. වුඩ්ඞා ව ගරු වාති යදි තුය්හං ඉමෙ වුඩ්ඞා ඉමෙ ගරු පණ්ඩිතාති එතං
නත්ථි. පියාජ්ජියෙනාති පියෙන විය අජ්ජියෙන, අජ්ජියෙනපි දදන්තො (ජා. අට්ඨ.
4.11.32) පියෙන විය තෙ මග්ගං දදාමිති අත්ථො.

71. මහාසත්තො හි තදා චිත්තෙසි – “සවාහං ඉමං පාපපුග්ගලං සබ්බලොකස්ස
අහිතාය පටිපන්නං එවං මයා විලොමග්ගාහං ගහෙත්වා යීතං අච්ඡරං පහරිත්වා
‘අනාවාර මා ඉධ තිට්ඨ, සීසං පටික්කම චිතස්සා’ ති වදෙය්‍යං, සො තඬ්ඬණඤ්ඤෙව
මම ධම්මතෙජෙන භුසමුට්ඨි විය විකිරෙය්‍ය, න බො පන මෙතං පතිරුපං, ස්වාහං
සබ්බලොකං අනුකම්පන්තො ‘ලොකත්ථවරියං මත්ථකං පාපෙස්සාමි’ ති
පටිපජ්ජාමි, අයං බො පන පාපො ආයතිං මහාදුක්ඛභාගී, ස්වායං මයා විසෙසතො
අනුකම්පිතබ්බො, තස්මාස්ස මග්ගං දස්සාමි, එවං මෙ සීලං සුච්ඡුද්ධං අබණ්ඩිතං
හවිස්සති” ති. එවං පන චිත්තෙත්වා බොධිසත්තෙ “සචෙ තුවං යුද්ධබලො” ති ගාථං
චත්වා ථොකං මග්ගතො ඔක්කන්තමත්තෙ එව අධම්මො රථෙ යාතුං
අසක්කොන්තො අවංසිරො පථවියං පතිත්වා පථවියා විචරෙ දින්නෙ ගන්ත්වා
අවිච්චිති එව නිබ්බත්ති. තෙන වුත්තං “යදිහං තස්ස කුජ්ජෙය්‍ය” ත්තිආදි.

තත්ථ යදිහං තස්ස කුජ්ජෙය්‍යන්ති තස්ස අධම්මස්ස යදි අහං කුජ්ජෙය්‍යං. යදි
හින්දෙ තපොගුණන්ති තෙනෙවස්ස කුජ්ජෙය්‍යෙන මය්හං තපොගුණං සීලසංවරං යදි
චිතාසෙය්‍යං. සහපරිජනං තස්සාති සපරිජනං තං අධම්මං. රජභුතන්ති රජම්ච භූතං,
රජභාවං පත්තං අහං කරෙය්‍යං.

72. අපිවාහන්ති එත්ථ අහන්ති නිපාතමත්තං. සීලරක්ඛායාති සීලරක්ඛණත්ථං. නිබ්බාපෙත්වානාති පටිකච්චෙව ඛන්තිමෙත්තානුද්දයස්ස උපට්ඨාපිතත්තා තස්මිං අධම්මෙ උප්පජ්ජනකකොධස්ස අනුප්පාදනෙනෙව දොසපරිලාභවූපසමනෙන මානසං වූපසමෙත්වා. සහ ජනෙනොක්කමිත්වාති මය්හං පරිජනෙන සද්ධිං මග්ගා ඔක්කමිත්වා තස්ස පාපස්ස අධම්මස්ස අහං මග්ගං අදාසිං.

73. සහ පටතො ඔක්කන්තෙති වුත්තනයෙන චිත්තස්ස වූපසමං කත්වා “මග්ගං තෙ දම්මී”ති ව වත්වා ථොකං මග්ගතො සහ ඔක්කමනෙන. පාපයක්ඛස්සාති අධම්මදෙවපුත්තස්ස. තාවදෙනි තඬ්ඬණං එව මහාපට්ඨි විවරමදාසි. ජාතකට්ඨකථායං පන “මග්ගඤ්ච තෙ දම්මී”ති ගාථාය කථිතක්ඛණෙයෙවාති වුත්තං.

එවං තස්මිං භූමියං පතිතෙ චතුරානුකාමිකද්වියොජනසතසහස්සඛහලා සකලං වරාවරං ධාරෙන්නිපි මහාපට්ඨි “නාහමිමං පාපපුරිසං ධාරෙමි”ති කථෙන්නි විය තෙන ධීතට්ඨානෙ ද්විධා භිජ්ජි. මහාසත්තො පන තස්මිං නිපතිත්වා අවිච්චි නිබ්බත්තෙ රථධුරෙ යථාධීතොව සපරිජනො මහතා දෙවානුභාවෙන ගමනමග්ගෙනෙව ගත්ත්වා අත්තනො භවනං පාවිසි. තෙනාහ භගවා –

“ඛන්තිබලො යුද්ධබලං විජෙත්වා, හන්ත්වා අධම්මං නිහනිත්ව භූමායා;
පායාසි චිත්තො අභිරුය්හ සන්දනං, මග්ගෙනෙව අතිබලො
සච්චනික්කමො”ති. (ජා. 1.11.34);

තදා අධම්මො දෙවදත්තො අහොසි, තස්ස පරිසා දෙවදත්තපරිසා, ධම්මො ලොකනාථො, තස්ස පරිසා බුද්ධපරිසා.

ඉධාපි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සෙසපාරමියො යථාරහං නිද්ධාරෙතබ්බා. තථා ඉධාපි දිබ්බෙහි ආයුචණ්ණයසසුඛආධිපතෙයොහි දිබ්බෙහෙව උළාරෙහි කාමගුණෙහි සමජ්ජිතස්ස සමඬ්ඨිභූතස්ස අනෙකසහස්සසඬ්ඨාහි අච්ඡරාහි සබ්බකාලං පරිවාරියමානස්ස මහති පමාදට්ඨානෙ ධීතස්ස සතො ඊසකමපි පමාදං අනාපජ්ජිත්වා “ලොකත්ථවරියං මත්ථකං පාපෙස්සාමි”ති මාසෙ මාසෙ පුණ්ණමියං ධම්මං දීපෙත්තො සපරිජනො මනුස්සපථෙ විවරිත්වා මහාකරුණාය සබ්බසත්තෙ අධම්මතො විචෙචෙත්වා ධම්මෙ නියොජනං, අධම්මෙන සමාගතොපි තෙන කතං අනාවාරං අගණෙත්වා තත්ථ චිත්තං අකොපෙත්වා ඛන්තිමෙත්තානුද්දයමෙව පච්චුපට්ඨපෙත්වා අඛණ්ඩං සුච්ඡුද්ධඤ්ච කත්වා අත්තනො සීලස්ස රක්ඛණන්ති එවමාදයො මහාසත්තස්ස ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බාති.

ධම්මදෙවපුත්තවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. අලිතසත්තුවරියාවණ්ණනා

74. නවමෙ පඤ්චාලරටියෙති එවංනාමකෙ ජනපදෙ. නගරවරෙ, කපිලායන්ති “කපිලා” ති එවංලද්ධනාමෙ උත්තමනගරෙ. “නගරවරෙ” ති වත්වා පුන “පුරුත්තමෙ” ති වචනං තස්මිං කාලෙ ජම්බුදීපෙ සබ්බනගරානං තස්ස නගරස්ස අග්ගනගරභාවදස්සනත්ථං. ජයද්දිසො නාමාති රඤ්ඤා අත්තනො පච්චත්ථිකෙ ජිතෙ ජාතො, අත්තනො වා පච්චාමිත්තභූතං යක්ඛිනීසඬ්ඛානං ජයද්දිසං ජිතොති එවංලද්ධනාමො. සීලගුණමුපාගතොති ආචාරසීලඤ්චෙව උස්සාහසම්පත්තියාදිරාජගුණඤ්ච උපාගතො, තෙන සමන්තාගතොති අත්ථො.

75. තස්ස රඤ්ඤොති ජයද්දිසරාජස්ස, අහං පුත්තො අභොසිත්ති වචනසෙසො. සුතධම්මොති යාවතා රාජපුත්තෙන සොතබ්බධම්මො නාම, තස්ස සබ්බස්ස සුතත්තා සුතධම්මො, බහුස්සුතොති අත්ථො. අථ වා සුතධම්මොති විස්සුතධම්මො, ධම්මවරියාය සමවරියාය පකාසො පඤ්ඤාතො, ලොකෙ පත්ථටකිත්තිධම්මොති අත්ථො. අලීනසත්තොති එවංනාමො. ගුණවාති උළාරෙහි මහාපුරිසගුණෙහි සමන්තාගතො. අනුරක්ඛපරිජනො සදාති සද්ධාදිගුණවිසෙසයොගතො චතුර්ති සඬ්ඛගභවත්ථුහි සම්මදෙව සඬ්ඛගුණො ව සබ්බකාලං සම්භත්තපරිවාරජනො.

76. පිතා මෙ මීගවං ගන්ත්වා, පොරිසාදං උපාගමීති මය්හං පිතා ජයද්දිසරාජා මීගවං වරත්තො අරඤ්ඤමජ්ඣං ගන්ත්වා පොරිසාදං මනුස්සබාදකං යක්ඛිනීපුත්තං උපගඤ්ඡී, තෙන සමාගමී.

ජයද්දිසරාජා කිර එකදිවසං “මීගවං ගමිස්සාමී” ති තදනුරූපෙන මහතා පරිවාරෙන කපිලනගරතො නික්ඛමී. තං නික්ඛන්තමත්තමෙව තක්කසිලාවාසී නන්දො නාම බ්‍රාහ්මණො චතස්සො සතාරහා ගාථා නාම කථෙතුං ආදාය උපසඬ්ඛමිත්වා අත්තනො ආගමනකාරණං රඤ්ඤො ආරොචෙසී. රාජා “නිවත්තිත්වා සුණිස්සාමී” ති තස්ස වසනගෙහං පරිබ්බයඤ්ච දාපෙත්වා අරඤ්ඤං පට්ටියො “යස්ස පස්සෙන මීගො පලායති, තස්සෙව සො ගීවා” ති වත්වා මීගො පරියෙසන්තො විවරති. අපෙකො පසදමීගො මහාජනස්ස පදසද්දෙන ආසයතො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො අභිමුඛො ගන්ත්වා පලායී. අමච්චා පරිහාසං කරිංසු. රාජා තං අනුබන්ධිත්වා තියොජනමත්ථකෙ තං පරික්ඛිණජවං යීතං විජ්ඣිත්වා පාතෙසී. පතිතං බග්ගෙන ද්විධා කත්වා අනත්ථිකොපි “මංසෙන මීගං ගහෙතුං නාසක්ඛී” ති වචනමොචනත්ථං කාපෙ කත්වා ආගච්ඡන්තො එකස්ස නිග්‍රොධස්ස මූලෙ දබ්බතිණෙසු නිසීදිත්වා ථොකං විස්සමිත්වා ගන්තුං ආරභී.

තෙන ව සමයෙන තස්සෙව රඤ්ඤො ජෙට්ඨභාතා ජාතදිවසෙ එව එකාය යක්ඛිනියා බාදිතුං ගහිතො ආරක්ඛමනුස්සෙහි අනුබද්ධාය තාය නිද්ධමනමග්ගෙන ගච්ඡන්තියා උරෙ යපිතො මාතුසඤ්ඤාය මුඛෙන ථනග්ගහණෙන පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙත්වා සංවඩ්ඪියමානො තදාභාරොපයොගිතාය මනුස්සමංසං බාදන්තො අනුක්කමෙන වුද්ධිප්පත්තො අත්තානං අන්තරධාපනත්ථං යක්ඛිනියා දිත්තඔසධමූලානුභාවෙන අන්තරභිතො හුත්වා මනුස්සමංසං බාදිත්වා ජීවන්තො තාය යක්ඛිනියා මතාය තං ඔසධමූලං අත්තනො පමාදෙන නාසෙත්වා

දිස්සමානරූපොව මනුස්සමංසං බාදන්තො නග්ගො උබ්බිග්ගවිරූපදස්සනො
 රාජපුරිසෙහි පස්සිත්වා අනුබද්ධො පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තස්ස
 නිග්‍රොධස්ස මූලෙ වාසං කප්පෙන්තො රාජානං දිස්වා “භක්ඛොසි මෙ”ති භත්තෙ
 අග්ගහෙසි. තෙන වුත්තං “සො මෙ පිතුමග්ගහෙසි, භක්ඛොසි මම මා වලි”තිආදි.

තත්ථ සො මෙ පිතුමග්ගහෙසීති සො පොරිසාදො මම පිතරං ජයද්දිසරාජානං
 අත්තනො නිසින්තරුක්ඛසමීපමාගතං “මම භක්ඛො ත්වං ආගතොසි,
 භත්ථපරිජඵන්දනාදිවසෙන මා වලි, වලන්තමිපි අහං තං බාදිස්සාමි”ති භත්තෙ
 අග්ගහෙසි.

77. තස්සාති තස්ස යක්ඛිනිපුත්තස්ස. තසිතවෙධිතොති චිත්තුත්‍රාසෙන තසිතො
සරීරපරිකම්පෙන වෙධිතො. උරුක්ඛමිහොති උභින්නං උරුතං ඵද්ධිභාවො, යෙන
සො තතො පලායිතුං නාසක්ඛි.

මීගවං ගහෙත්වා මුඤ්චස්සුති ඵත්ථ මීගවන්ති මීගවවසෙන ලද්ධත්තා තං
 මීගමංසං “මීගව”න්ති ආහ, ඉමං මීගමංසං ගහෙත්වා මං මුඤ්චස්සුති අත්තො. සො
 හි රාජා නං යක්ඛිනිපුත්තං දිස්වා හීතො උරුක්ඛමිහං පත්වා බාණුකො විය අට්ඨාසි.
 සො වෙගෙන ගන්ත්වා තං භත්තෙ ගහෙත්වා “භක්ඛොසි මෙ ආගතොසි”ති ආහ.
 අථ තං රාජා සතිං පච්චුපට්ඨපෙත්වා “සවෙ ආහාරත්ථිකො, ඉමං තෙ මංසං දදාමි,
 තං ගහෙත්වා බාද, මං මුඤ්චාහි”ති ආහ. තං සුත්වා පොරිසාදො “කිථිදං මය්හමෙව
 සන්තකං දත්වා මයා වොහාරං කරොසි, නනු ඉමං මංසඤ්ච ත්වඤ්ච මම
 භත්ථගතකාලතො පට්ඨාය මය්හමෙව සන්තකං, තස්මා තං පයමං බාදිත්වා පච්ඡා
 මංසං බාදිස්සාමි”ති ආහ.

අථ රාජා “මංසනික්කයෙනායං න මං මුඤ්චති, මයා ව මීගවං ආගච්ඡන්තෙන
 තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ‘ආගන්ත්වා තෙ ධනං දස්සාමි’ති පටිඤ්ඤා කතා. සවායං
 යක්ඛො අනුජානිස්සති, සච්චං අනුරක්ඛන්තො ගෙහං ගන්ත්වා තං පටිඤ්ඤං
 මොචෙත්වා පුන ඉමස්ස යක්ඛස්ස භත්තත්ථං ආගච්ඡෙය්‍යා”න්ති චිත්තෙත්වා තස්ස
 තමත්ථං ආරොචෙසි. තං සුත්වා පොරිසාදො “සවෙ ත්වං සච්චං අනුරක්ඛන්තො
 ගන්තුකාමොසි, ගන්ත්වා තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දාතඛිං ධනං දත්වා සච්චං
 අනුරක්ඛන්තො සීසං පුන ආගච්ඡෙය්‍යාසි”ති වත්වා රාජානං විස්සජ්ජෙසි. සො
 තෙන විස්සට්ඨො “ත්වං මා චිත්තයි, අහං පාතොව ආගමිස්සාමි”ති වත්වා
 මග්ගනිමිත්තාති සල්ලක්ඛෙත්තො අත්තනො බලකායං උපගන්ත්වා තෙන
 පරිවුතො නගරං පවිසිත්වා නන්දබ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙත්වා මහාරහෙ ආසනෙ
 නිසීදාපෙත්වා තා ගාථා සුත්වා වත්තාරි සහස්සාති දත්වා යානං ආරොපෙත්වා “ඉමං
 තක්කසිලමෙව නෙථා”ති මනුස්සෙ දත්වා බ්‍රාහ්මණං උය්‍යාපෙත්වා දුතියදිවසෙ
 පොරිසාදස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො පුත්තං රජ්ජෙ පතිට්ඨපෙතුං අනුසාසනිඤ්ච
 දෙන්තො තමත්ථං ආරොචෙසි. තෙන වුත්තං –

“මිගවං ගහෙත්වා මුඤ්චස්සු, කත්වා ආගමනං පුන;
බ්‍රාහ්මණස්ස ධනං දත්වා, පිතා ආමන්තයි මමං.

79.

“රජ්ජං පුත්ත පටිපජ්ජ, මා පමජ්ජී පුරං ඉදං;
කතං මෙ පොරිසාදෙන, මම ආගමනං පුනා”ති.

තත්ථ ආගමනං පුනාති පුන ආගමනං පටිඤ්ඤාතස්ස පොරිසාදස්ස සඬගරං
කත්වා. බ්‍රාහ්මණස්ස ධනං දත්වාති තක්කසිලතො ආගතස්ස නන්දනාමස්ස
බ්‍රාහ්මණස්ස තා ගාථා සුත්වා චතුසහස්සපරිමාණං ධනං දත්වා. පිතා ආමන්තයි
මමන්ති මම පිතා ජයද්දිසරාජා මං ආමන්තෙසි.

කථං ආමන්තෙසිති වෙ? ආහ “රජ්ජ”න්තිආදි. තස්සත්ථො – පුත්ත, ත්වං ඉමං
කුලසන්නකං රජ්ජං පටිපජ්ජ, යථාහං ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙමි, එවං ත්වම්පි
ජත්තං උස්සාපෙත්වා රජ්ජං කාරෙහි. ත්වං ඉදං පුරං රක්ඛන්තො රජ්ජඤ්ච
කාරෙන්තො මා පමාදමාපජ්ජී, අසුකස්මිං යානෙ නිග්‍රොධරුක්ඛමුලෙ පොරිසාදෙන
යක්ඛෙන කතමෙන මයා සඬගරං මම පුන තස්ස සන්නිකං ආගමනං උද්දිස්ස,
කෙවලං තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ධනදානත්ථං ඉධාගතො සච්චං අනුරක්ඛන්තො, තස්මා
තත්ථාහං ගමිස්සාමිති.

තං සුත්වා මහාසත්තො “මා බො ත්වං, මහාරාජ, තත්ථ අගමාසි, අහං තත්ථ
ගමිස්සාමි. සවෙ පන ත්වං, තාත, ගමිස්සසියෙව, අහම්පි තයා සද්ධිං
ගමිස්සාමියෙවා”ති. “එවං සන්නෙ මයං උභොපි න භවිස්සාම, තස්මා අහමෙව
තත්ථ ගමිස්සාමි”ති නානජ්ජකාරෙන වාරෙන්තං රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා
මාතාපිතරො වන්දිත්වා පිතු අත්ථාය අත්තානං පරිච්චජිත්වා සොත්ථිභාවාය පිතරි
සාසිතවාදං පසුඤ්ජමානෙ මාතුහගිනිහරියාසු ච සච්චකිරියං කරොන්තිසු ආවුධං
ගහෙත්වා නගරතො නික්ඛමීත්වා අස්සුපුණ්ණමුඛං මහාජනං අනුබන්ධන්තං
ආපුච්ඡිත්වා පිතරා අක්ඛාතනයෙන යක්ඛවාසමග්ගං පටිපජ්ජී. යක්ඛිනිපුත්තොපි
“බත්තියා නාම බහුමායා, කො ජානාති කිං භවිස්සති”ති රුක්ඛං අභිරුහිත්වා
රඤ්ඤො ආගමනං ඔලොකෙන්තො නිසින්තො කුමාරං ආගච්ඡන්තං දිස්වා “පිතරං
නිවත්තෙත්වා පුත්තො ආගතො භවිස්සති, නත්ථි මෙ භය”න්ති ඔතරිත්වා තස්ස
පිට්ඨිං දස්සෙත්වා ච නිසීදි. මහාසත්තො ආගන්ත්වා තස්ස පුරතො අට්ඨාසි. තෙන
වුත්තං –

80.

“මාතාපිතු ච වන්දිත්වා, නිමිමිනිත්වාන අත්තනා;
නික්ඛිපිත්වා ධනුං බග්ගං, පොරිසාදං උපාගමි”න්ති.

81. සසත්ථහත්ථුපගතන්ති සසත්ථහත්ථං උපගතං ආවුධපාණිං මං අත්තනො
සන්නිකං උපගතං දිස්වා. කදාචි සො තසිස්සතීති සො යක්ඛො අපි තසෙය්‍ය. තෙන

හිච්ඡිස්සති සීලන්ති තෙන තස්ස තාපුඡ්ජාදනෙන මය්හං සීලං විනස්සති සංකිලිස්සති. පරිතාසං කතෙ මයීති මයි තස්ස පරිතාසං කතෙ සති.

82. සීලබ්‍රණ්ඩහයා මය්හං, තස්ස දෙස්සං න බ්‍යාහරින්නි යථා ච සීලභෙදහයෙන නිහිතස්සත්ථො තස්ස සන්තිකං අගමාසි, එවං මය්හං සීලබ්‍රණ්ඩහයා එව තස්ස පොරිසාදස්ස දෙස්සං අනිට්ඨමිපි න බ්‍යාහරිං, කෙවලං පන මෙත්තචිත්තෙන හිතවාදී ඉදං ඉදානි චක්ඛමානං චචනං අභාසිං.

මහාසත්තො ච ගන්ත්වා පුරතො යීතො. යක්ඛිනිපුත්තො තං වීමංසිතුකාමො “කොසි ත්වං, කුතො ආගතො, කිං මං න ජානාසි ‘ලුද්දො මනුස්සමංසබ්බාදකො’ති, කස්මා ච ඉධාගතොසී”ති ප්‍රචිඡී. කුමාරො “අහං ජයද්දිසරඤ්ඤො පුත්තො, ත්වං පොරිසාදකොති ජානාමි, පිතු ජීවිතං රක්ඛිතුං ඉධාගතො, තස්මා තං මුඤ්ච, මං බාදා”ති ආහ. පුත යක්ඛිනිපුත්තො මුබාකාරොනෙව “තං තස්ස පුත්තොති අහං ජානාමි, දුක්කරං පන තයා කතං එවං ආගච්ඡන්තෙනා”ති ආහ. කුමාරො “න ඉදං දුක්කරං, යං පිතු අත්ථෙ ජීවිතපරිච්චජනං, මාතාපිතුහෙතු හි එවරූපං පුඤ්ඤං කත්වා එකන්තෙනෙව සග්ගෙ පමොදති, අහඤ්ච ‘අමරණධම්මො නාම කොචි සත්තො නත්ථී’ති ජානාමි, අත්තනා ච කිඤ්චි කතං පාපං නාම න සරාමි, තස්මා මරණතොපි මෙ භයං නත්ථී, ඉදං සරීරං මයා තෙ නිස්සට්ඨං, අග්ගිං ජාලෙත්වා බාදා”ති ආහ. තෙන වුත්තං –

83.

“උඡ්ජාලෙහි මහාඅග්ගිං, පපතිස්සාමි රුක්ඛතො;
ත්වං පක්කකාලමඤ්ඤාය, භක්ඛය මං පිතාමහා”ති.

තං පුත්වා යක්ඛිනිපුත්තො “න සක්කා ඉමස්ස මංසං බාදිතුං, උපායෙන ඉමං පලාපෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා “තෙන හි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා සාරදාරුනි ආහරිත්වා නිද්ධුමෙ අඬිගාරෙ කරොහි, තත්ථ තෙ මංසං පවිත්වා බාදිස්සාමි”ති ආහ. මහාසත්තො තථා කත්වා තස්ස ආරොවෙසි. සො තං ඔලොකෙන්තො “අයං පුරිසසීහො මරණතොපි භයං නත්ථී, එවං නිබ්භයො නාම න මයා දිට්ඨපුබ්බො”ති ලොමහංසජාතො කුමාරං ඔලොකෙසි. කුමාරො කිස්ස මං ඔලොකෙසි, න යථාවුත්තං කරොසීති. යක්ඛිනිපුත්තො මහාසත්තං “සත්තධා තස්ස මුද්ධා එලෙය්‍ය, යො තං බාදෙය්‍යා”ති ආහ. “සචෙ මං න බාදිතුකාමොසි, අථ කස්මා අග්ගිං කාරෙසී”ති? “තච පරිග්ගණ්හනත්ථ”න්ති. “ත්වං ඉදානි මං කථං පරිග්ගණ්හිස්සසි, ස්වාහං තිරච්ඡානයොනියං නිබ්බන්තොපි සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො අත්තානං පරිග්ගණ්හිතුං න අදාසි”න්ති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො –

“ඉදඤ්චි සො බ්‍රාහ්මණං මඤ්ඤමානො, සසො අවාපෙසි සකෙ සරීරෙ;
තෙනෙව සො චන්දිමා දෙවපුත්තො, සසන්ථුතො කාමදුහජ්ජ
යක්ඛා”ති.(ජා. 1.16.93) –

ගාථමාහ.

තත්ථ සසො අවාසෙසි සකෙ සරිරෙති අත්තනො සරිරහෙතු ඉමං සරිරං බාදිත්වා ඉධ වසාති එවං සකෙ සරිරෙ අත්තනො සරිරං දෙන්තො තං බ්‍රාහ්මණරූපං සක්කං තත්ථ වාසෙසි. සසත්ථුතොති “සසි”ති එවං සසසද්දෙන ථුතො. කාමදුභොති කාමවඩ්ඪනො. යක්ඛාති දෙව.

එවං මහාසත්තො චන්දෙ සසලක්ඛණං කප්පට්ඨියං පාටිභාරියං සක්ඛිං කත්වා අත්තනො සක්කෙනපි පරිග්ගණ්හිතුං අසක්කුණෙය්‍යතං අභාසි. තං සුත්වා පොරිසාදො අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජානො –

“චන්දො යථා රාහුමුඛා පමුත්තො, විරොචතෙ පන්තරසෙව භාණුමා;
එවං තුවං පොරිසාදා පමුත්තො, විරොච කපිලෙ මහානුභාව;
ආමොදයං පිතරං මාතරඤ්ච, සබ්බො ච තෙ නන්දතු ඤාතිපක්ඛො”ති. (ජා. 1.16.94) –

ගාථං වත්වා “ගච්ඡ මහාවිරා”ති කුමාරං විස්සජ්ජෙසි. සොපි තං නිබ්බිසෙවනං කත්වා පඤ්ච සීලානි දත්වා “යක්ඛො නු ඛො එස, නො”ති විමංසන්තො “යක්ඛානං අක්ඛිති රත්තානි භොන්ති අනිමිසානි ච, ඡායා ච න පඤ්ඤායති, අසම්භිතො භොති, න ඉමස්ස තථා. තස්මා නායං යක්ඛො මනුස්සො එසො, මය්හං කිර පිතු තයො භාතරො යක්ඛිනියා ගහිතා, තෙසු තාය ද්වෙ බාදිතා භවිස්සන්ති, එකො පුත්තසිනෙහෙන පටිජග්ගිතො භවිස්සති. ඉමිනා තෙන භවිතබ්බ”න්ති නයග්ගාහෙන අනුමානෙන සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන විය අවිපරිතතො නිට්ඨං ගන්ත්වා “මය්හං පිතු ආචික්ඛිත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමි”ති වින්තෙන්වා “න ත්වං යක්ඛො, පිතු මෙ ජෙට්ඨභාතිකොසි, එහි මයා සද්ධිං ගන්ත්වා කුලසන්තකං රජ්ජං පටිපජ්ජාහි”ති ආහ. තෙන වුත්තං “ත්වං පිතාමහා”ති, ත්වං මම මහාපිතාති අත්ථො. ඉතරෙන “නාහං මනුස්සො”ති වුත්තෙ තෙන සද්ධාතබ්බස්ස දිබ්බවක්ඛකතාපසස්ස සන්තිකං නෙසි. තාපසෙන “කිං කරොන්තා පිතා පුත්තා අරඤ්ඤෙ විවරථා”ති පිතුභාවෙ කටීතෙ පොරිසාදො සද්දහිත්වා “ගච්ඡ, තාත, ත්වං, න මෙ රජ්ජෙන අත්ථො, පබ්බජ්ජිසාමහ”න්ති තාපසස්ස සන්තිකෙ ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජී. තෙන වුත්තං –

84.

“ඉති සීලවතං හෙතු, නාරක්ඛිං මම ජීවිතං;
පබ්බාපෙසිං චහං තස්ස, සදා පාණාතිපාතික”න්ති.

තත්ථ සීලවතං හෙතුති සීලවත්තානං මම පිතුතං හෙතු. අථ වා සීලවතං හෙතුති සීලවතහෙතු, මය්හං සීලවතසමාදානනිමිත්තං තස්ස අභිජ්ජනත්ථං. තස්සාති තං පොරිසාදං.

අථ මහාසත්තො අත්තනො මහාපිතරං පබ්බජිතං වන්දිත්වා නගරස්ස සමීපං ගන්ත්වා “කුමාරො කිර ආගතො”ති සුත්වා හට්ඨකුට්ඨෙත රඤ්ඤා නාගරෙහි නෙගමජානපදෙහි ච පච්චුග්ගතො රාජානං වන්දිත්වා සබ්බං පවත්තිං ආරොචෙසි. තං සුත්වා රාජා තඬ්ඬණඤ්ඤෙව හෙරිං වරාපෙත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “එහි, භාතික, රජ්ජං පටිපජ්ජාහි”ති ආහ. “අලං, මහාරාජා”ති. “තෙන හි මය්හං උය්‍යානෙ වසා”ති. “න ආගච්ඡාමි”ති. රාජා තස්ස අස්සමස්ස අවිදුරෙ ගාමං නිවෙසෙත්වා හික්ඛං පට්ඨපෙසි. සො චූළකම්මාසදුම්මනිගමො නාම ජාතො.

තදා මාතෘපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, තාපසො සාරිපුත්තො, පොරිසාදො අඬ්ඬලිමාලො, කනිට්ඨා උජ්ජලවණ්ණා, අග්ගමහෙසි රාහුලමාතා, අලිනසත්තුකුමාරො ලොකනාමො.

තස්ස ඉධාපි හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව යථාරහං සෙසපාරමියො නිද්ධාරෙතබ්බා. තථා පිතරා නිවාරියමානො අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා පිතු ජීවිතරක්ඛණත්ථං “පොරිසාදස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමි”ති නිව්ඡයො, තස්ස ච සන්තාසපරිහරණත්ථං නිහිතසත්ථස්ස ගමනං, “අත්තනො සීලබණ්ඩනං මා හොතු”ති තෙන පියවාචාය සමුදාවාරො, තෙන ච නානානයෙහි පරිග්ගණ්ඨියමානස්ස මරණසන්තාසාභාවො, පිතු අත්ථෙ මය්හං සරීරං සඵලං කර්ස්සාමිති හට්ඨකුට්ඨභාවො, සක්කෙනාපි පරිග්ගණ්ඨිතුං අසක්කුණෙය්‍යස්ස සසජාතියමිපි පරිච්චාගත්ථං අත්තනො ජීවිතනිරපෙක්ඛභාවස්ස ජානනං, තෙන සමාගමෙපි ඔස්සට්ඨෙපි චිත්තස්ස විකාරාභාවො, තස්ස ච මනුස්සභාවමහාපිතුභාවානං අවිපරිතනො ජානනං, ඤාතමත්තෙ ච තං කුලසත්තකෙ රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙතුකාමතා, ධම්මදෙසනාය සංවෙජෙත්වා සීලෙසු පතිට්ඨාපනන්ති. එවමාදයො ඉධ බොධිසත්තස්ස ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බාති.

අලිනසත්තුවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සඬ්ඬපාලවරියාවණ්ණනා

85. දසමෙ සඬ්ඬපාලොතිආදීසු අයං සඬ්ඬෙපත්ථො —

දෙවහොගසම්පත්තිසදිසාය මහනියා නාගිද්ධියා සමන්තාගතත්තා මහිද්ධිකො.

හෙට්ඨා ද්වෙ, උපරි ද්වෙති වතස්සො දායා ආචුධා එතස්සාති දායාචුධො.

උග්ගතෙජ්විසතාය සොරවිසො. නාගයොනිසිද්ධාහි ද්විහි ජීවිහාහි සමන්තාගතොති ද්විජීවිහො. මහානුභාවානමිපි උරෙන ගමනතො “උරගා”ති ලද්ධනාමානං නාගානං අධිපතිභාවතො උරගාධිභු.

86. ද්විත්තං මග්ගානං විනිවිජ්ඣිත්වා සන්ධිභාවෙන ගතට්ඨානසඬ්ඬාතෙ චතුජ්ජෙට්ඨං. අපරාපරං මහාජනසඤ්චරණට්ඨානභූතෙ මහාමග්ගෙ. තතො එව මහාජනසමාකිණ්ණභාවෙන නානාජනසමාකුලෙ. ඉදානි වක්ඛමානානං චතුත්තං අඬ්ඬානං වසෙන චතුරො අඬ්ඬගෙ. අධිට්ඨාය අධිට්ඨහිත්වා, විත්තෙ යපෙත්වා. යදාහං

සඬිබපාලො නාම යථාච්ඡත්තරූපො නාගරාජා හොමී, තදා හෙට්ඨා චුත්තජ්ජකාරො
යානෙ වාසං උපොසථවාසවසෙන නිවාසං අකප්පයිං කප්පෙයිං.

මහාසත්තො හි දානසීලාදිපුඤ්ඤපසුතො හුත්වා බොධිපරියෙසනවසෙන
අපරාපරං දෙවමනුස්සගතීසු සංසරන්තො කදාචි දෙවහොගසදිසසම්පත්තිකෙ
නාගහවනෙ නිබ්බත්තිත්වා සඬිබපාලො නාම නාගරාජා අහොසි මහිද්ධිකො
මහානුභාවො. සො ගච්ඡන්තෙ කාලෙ තාය සම්පත්තියා විජ්ජට්ඨාරි හුත්වා
මනුස්සයොනිං පත්ථෙත්තො උපොසථවාසං වසී. අථස්ස නාගහවනෙ වසන්තස්ස
උපොසථවාසො න සම්පජ්ජති, සීලං සංකිලිස්සති, තෙන සො නාගහවනා
නික්ඛමිත්වා කණ්ඨවණ්ණාය නදියා අවිදුරෙ මහාමග්ගස්ස ච එකපදිකමග්ගස්ස ච
අන්තරෙ එකං වම්මිකං පරික්ඛිපිත්වා උපොසථං අධිට්ඨාය වාතුද්දසපන්තරසෙසු
සමාදින්නසීලො “මම වම්මාදිනි අත්ථිකා ගණ්හන්තු”ති අත්තානං දානමුඛෙ
විස්සජ්ජෙත්වා නිපජ්ජති, පාටිපදෙ නාගහවනං ගච්ඡති. තෙන චුත්තං “පුතාපරං යදා
හොමී, සඬිබපාලො”තිආදි. තස්සත්ථො චුත්තො එව.

87. යං පනෙත්ථ ඡවියා වම්මෙනාතිආදිකං “චතුරො අඬිගෙ අධිට්ඨායා”ති
චුත්තං චතුරඬිගාධිට්ඨානදස්සනං. ඡවිවම්මානි හි ඉධ එකමඬිගං. එවං උපොසථවාසං
වසන්තස්ස මහාසත්තස්ස දීසො අද්ධා වීතිවත්තො.

අථෙකදිවසං තස්මිං තථා සීලං සමාදිශිත්වා නිපන්තෙ සොළස හොජ්ජුත්තා
“මංසං ආහරිස්සාමා”ති ආවුධහත්ථා අරඤ්ඤෙ වරන්තා කිඤ්චි අලහිත්වා
නික්ඛමන්තා තං වම්මිකමත්ථකෙ නිපන්තං දිස්වා “මයං අජ්ජ ගොධාපොතකම්පි
න ලහිම්හා, ඉමං නාගරාජානං වධිත්වා බාදිස්සාමා”ති වින්තෙත්වා “මහා බො
පනෙස ගස්හමානො පලායෙය්‍යාති යථානිපන්නකංයෙව නං හොගෙසු සුලෙහි
විජ්ඣිත්වා දුබ්බලං කත්වා ගණ්හිස්සාමා”ති සුලානි ආදාය උපසඬිකම්සු.
බොධිසත්තස්සාපි සරිරං මහන්තං එකදොණිකනාවජ්ජමාණං වට්ටෙන්වා
ධජිතසුමනපුජ්ථදාමං විය ඡිඤ්ජුකඵලසදිසෙහි අක්ඛිති ජයසුමනපුජ්ථසදිසෙන ව
සීසෙන සමන්තාගතං අතිවිය සොහති. සො තෙසං සොළසන්තං ජනානං
පදසද්දෙන හොගන්තරතො සීසං නිහරිත්වා රත්තක්ඛිති උම්මීලෙන්වා තෙ
සුලහත්ථෙ ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා “අජ්ජ මය්හං මනොරථො මත්ථකං
පාපුණ්සස්සති”ති අත්තානං දානමුඛෙ නිය්‍යාතෙත්වා “ඉමෙ මම සරිරං සත්තීහි
කොට්ටෙන්වා ඡිද්දාවඡිද්දං කරොන්තෙ න ඔලොකෙස්සාමී”ති අත්තනො
සීලබණ්ඩහයෙන දළ්භං අධිට්ඨානං අධිට්ඨන්තිත්වා සීසං හොගන්තරෙ එව
පවෙසෙත්වා නිපජ්ජී.

අථ නං තෙ උපගන්ත්වා නඬිගුට්ඨෙ ගහෙන්වා ආකඬිඪන්තා භූමියං පාතෙත්වා
තිබ්ණසුලෙහි අට්ඨසු යානෙසු විජ්ඣිත්වා සකණ්ටකා කාලවෙන්තයට්ඨියො
පහාරමුඛෙහි පවෙසෙත්වා අට්ඨසු යානෙසු කාපෙහි ආදාය මහාමග්ගං පටිපජ්ජීසු.
මහාසත්තො සුලෙහි විජ්ඣන්තො පට්ඨාය එකට්ඨානෙහි අක්ඛිති උම්මීලෙන්වා තෙ
න ඔලොකෙසි. තස්ස අට්ඨහි කාපෙහි ආදාය නියමානස්ස සීසං ඔලම්බිත්වා භූමිං
පහරති. අථ නං “සීසමස්ස ඔලම්බතී”ති මහාමග්ගෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සුබුමෙන

සුලලන නාසාපුටෙ විජ්ඣන්වා රජ්ජකං පවෙසෙත්වා සීසං උක්ඛිපිත්වා
කාජකොටියං ලග්ගෙත්වා පුනපි උක්ඛිපිත්වා මග්ගං පටිපජ්ජිංසු. තෙන චුත්තං -

88.

“අද්දසංසු භොජපුත්තා, බරා ලුද්දා අකාරුණා;
උපගඤ්ජුං මමං තත්ථ, දණ්ඩමුග්ගරපාණිනො.

89.

“නාසාය විනිවිජ්ඣන්වා, නඩගුටියෙ පිට්ඨිකණ්ටකෙ;
කාජෙ ආරොපයිත්වාන, භොජපුත්තා හරිංසු ම” ත්ති.

තත්ථ භොජපුත්තාති ලුද්දපුත්තා. බරාති කක්ඛලා, ඵරුසකායවච්ඡිකම්මන්තා.
ලුද්දාති දාරුණා, සොරමානසා. අකාරුණාති නික්කරුණා. දණ්ඩමුග්ගරපාණිනොති
චතුරස්සදණ්ඩහත්ථා. නාසාය විනිවිජ්ඣන්වාති රජ්ජකං පවෙසෙතුං සුඛමෙන
සුලලන නාසාපුටෙ විජ්ඣන්වා. නඩගුටියෙ පිට්ඨිකණ්ටකෙති නඩගුටියජ්ජදෙසෙ
තත්ථ තත්ථ පිට්ඨිකණ්ටකසමීපෙ ච විනිවිජ්ඣන්වාති සම්බන්ධො. කාජෙ
ආරොපයිත්වානාති අට්ඨසු යානෙසු විනිවිජ්ඣන්වා බද්ධෙසු අට්ඨසු
චෙත්තලතාමණ්ඩලෙසු එකෙකස්මිං ඔවිජ්ඣන්තං එකෙකං කාජං ද්වෙ ද්වෙ
භොජපුත්තා අත්තනො අත්තනො බන්ධං ආරොපෙත්වා.

90. සසාගරන්තං පට්ඨන්ති සමුද්දපරියන්තං මහාපථවිං. සකානනං
සපබ්බන්ති සද්ධිං කානනෙහි පබ්බතෙහි වාති සකානනං සපබ්බඤ්ච.
නාසාවාතෙන ක්කාපයෙති සවාහං ඉච්ඡමානො ඉච්ඡන්තො කුජ්ඣන්වා නාසාවාතං
විස්සජ්ජෙය්‍යං, සමුද්දපරියන්තං සකානනං සපබ්බතං ඉමං මහාපථවිං ක්කාපෙය්‍යං,
සහ නාසාවාතවිස්සජ්ජනෙන ඡාරිකං කරෙය්‍යං, එතාදිසො තදා මය්හං ආනුභාවො.

91. එවං සන්තෙපි සුලලෙහි විනිවිජ්ඣන්තෙ, කොට්ටයන්තෙපි සත්තිහි.
භොජපුත්තෙ න කුජ්ජාමීති දුබ්බලභාවකරණත්ථං චෙත්තලතාපවෙසනත්ථඤ්ච
සාරදාරුහි තච්ඡෙත්වා කතෙහි තිබ්බසුලලෙහි අට්ඨසු යානෙසු විජ්ඣන්තෙපි
දුබ්බලභාවකරණත්ථං තිබ්බාහි සත්තිහි තහිං තහිං කොට්ටයන්තෙපි
භොජපුත්තානං ලුද්දානං න කුජ්ජාමී. එසා මෙ සීලපාරමීති එවං මහානුභාවස්ස තථා
අධිට්ඨන්තස්ස යා මෙ මය්හං සීලඤ්ඤායෙන තෙසං අකුජ්ඣනා, එසා
එකන්තෙනෙව ජීවිතනිරපෙක්ඛනාවෙන පවත්තා මය්හං සීලපාරමී, සීලවසෙන
පරමත්ථපාරමීති අත්ථො.

තථා පන බොධිසත්තෙ තෙහි නියමානෙ මිටීලනගරවාසී ආලාරො නාම
කුටුම්භිකො පඤ්චසකට්ඨනාති ආදාය සුඛයානකෙ නිසීදිත්වා ගච්ඡන්තො තෙ
භොජපුත්තෙ මහාසත්තං හරන්තෙ දිස්වා කාරුඤ්ඤං උජ්ජාදෙත්වා තෙ ලුද්දෙ පුච්ඡි
- “කිස්සායං නාගො නියති, නෙත්වා විමං කිං කරිස්සමා” ති? තෙ “ඉමස්ස නාගස්ස
මංසං සාදුඤ්ච මුදුඤ්ච පුලඤ්ච පටිත්වා බාදිස්සාමා” ති ආහංසු. අථ සො තෙසං
සොළසවාහගොණෙ පසතං පසතං සුවණ්ණමාසකෙ සබ්බෙසං නිවාසනපාරුපනාති

හරියානම්පි තෙසං වත්ථාහරණානි දත්වා “සම්මා, අයං මහානුභාවො නාගරාජා, අත්තනො සීලගුණෙන තුම්භාකං න දුබ්භි, ඉමං කිලමන්තෙහි බහුං තුම්භෙහි අපුඤ්ඤං පසුතං, විස්සජ්ජෙප්පා”ති ආහ. තෙ “අයං අම්භාකං මනාපො භක්ඛො, බහු ව නො උරගා භුත්තපුබ්බා, තථාපි තව වචනං අම්භෙහි පුජෙතබ්බං, තස්මා ඉමං නාගං විස්සජ්ජෙස්සාමා”ති විස්සජ්ජෙත්වා මහාසත්තං භූමියං නිපජ්ජාපෙත්වා අත්තනො කක්ඛලතාය තා කණ්ටකාවිතා ආවුතා කාළචෙත්තලතා කොටියං ගහෙත්වා ආකඬ්ඪිතුං ආරභිංසු.

අථ සො නාගරාජානං කිලමන්තං දිස්වා අකිලමෙත්තොව අසිනා ලතා ඡින්දිත්වා දාරකානං කණ්ණුවෙධනො පටිහරණනියාමෙන අදුක්ඛාපෙත්තො සණ්ඨකං නිහරි. තස්මිං කාලෙ තෙ භොජපුත්තා යං බන්ධනං තස්ස නත්ථුතො පච්චෙසෙත්වා පටිමුක්කං, තං බන්ධනං සණ්ඨකං මොචයිංසු. මහාසත්තො මුහුත්තං පාචිනාහිමුඛො ගන්ත්වා අස්සපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි ආළාරං ඔලොකෙසි. ලුද්දා ථොකං ගන්ත්වා “උරගො දුබ්බලො, මතකාලෙ ගහෙත්වාච නං ගමිස්සාමා”ති නිලීයිංසු. ආළාරො මහාසත්තස්ස අඤ්ජලිං පග්ගය්හ “ගච්ඡෙව ඛො ත්වං, මහානාග, මා තං ලුද්දා පුන ගහෙසු”න්ති වදන්තො ථොකං තං නාගං අනුගන්ත්වා නිවත්ති.

බොධිසත්තො නාගභවනං ගන්ත්වා තත්ථ පපඤ්චං අකත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන නික්ඛමිත්වා ආළාරං උපසඬ්ඨකමිත්වා නාගභවනස්ස වණ්ණං කථෙත්වා තං තත්ථ නෙත්වා තීහි කඤ්ඤාසතෙහි සද්ධිං මහත්තමස්ස යසං දත්වා දිබ්බෙහි කාමෙහි සන්තප්පෙසි. ආළාරො නාගභවනෙ එකවස්සං වසිත්වා දිබ්බෙ කාමෙ පරිභුඤ්ජිත්වා “ඉච්ඡාමහං, සම්ම, පබ්බජිතු”න්ති නාගරාජස්ස කථෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ ගහෙත්වා තතො නික්ඛමිත්වා හිමවත්තප්පදෙසං ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා තත්ථ චිරං වසිත්වා අපරභාගෙ වාරිකං වරන්තො බාරාණසිං පත්වා බාරාණසිරඤ්ඤා සමාගතො තෙන ආචාරසම්පත්තිං නිස්සාය පසන්තෙන “ත්වං උළාරභොගා මඤ්ඤෙ කුලා පබ්බජිතො, කෙන නු ඛො කාරණෙන පබ්බජිතොසි”ති පුට්ඨො අත්තනො පබ්බජ්ජාකාරණං කථෙත්තො ලුද්දානං හත්ථතො බොධිසත්තස්ස විස්සජ්ජාපනං ආදිං කත්වා සබ්බං පවත්තිං රඤ්ඤො ආචික්ඛිත්වා –

“දිට්ඨා මයා මානුසකාපි කාමා, අසස්සතා විපරිණාමධම්මා;
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා, සද්ධායහං පබ්බජිතොමිහි, රාජ.

“දුමජ්ඣලානීව පතන්ති මාණවා, දහරා ව චුද්ධා ව සරිරහෙදා;
එතම්පි දිස්වා පබ්බජිතොමිහි රාජ, අපණ්ණකං සාමඤ්ඤමෙව
සෙය්‍යා”ති. (ජා. 2.17.191-192) –

ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි.

තං සුත්වා රාජා –

“අද්ධා හවෙ සෙවිතබ්බා සපඤ්ඤා, බහුස්සුතා යෙ බහුයානවිත්තිනො;
නාගඤ්ඤි සුත්වාන තවඤ්ඤිලාර, කාහාමි පුඤ්ඤානි අනප්පකානි” ති. (ජා.
2.17.193) –

ආහ.

අටස්ස තාපසො –

“අද්ධා හවෙ සෙවිතබ්බා සපඤ්ඤා, බහුස්සුතා යෙ බහුයානවිත්තිනො;
නාගඤ්ඤි සුත්වාන මමඤ්ඤි රාජ, කරොහි පුඤ්ඤානි අනප්පකානි” ති. (ජා.
2.17.194) –

එවං ධම්මං දෙසෙත්වා තත්තෙව චත්තාරො චස්සානමාසෙ චසිත්වා පුන නිමවන්තං
ගන්ත්වා යාවජීවං චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.
බොධිසත්තොපි යාවජීවං උපොසථවාසං චසිත්වා සග්ගපුරං පූරෙසි. සොපි රාජා
දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා යථාකම්මං ගතො.

තදා ආලාරො සාරිපුත්තත්තෙරො අහොසි, බාරාණසිරාජා ආනන්දත්තෙරො,
සඬ්ඛපාලනාගරාජා ලොකනාමො.

තස්ස සරීරපරිච්චාගො දානපාරමී, තථාරූපෙනපි විසතෙජෙන සමන්තාගතස්ස
තථාරූපායපි පිළාය සති සීලස්ස අභින්නතා සීලපාරමී, දෙවහොගසම්පත්තිසදිසං
හොගං පහාය නාගභවනතො නික්ඛමිත්වා සමණධම්මකරණං නෙක්ඛම්මපාරමී,
“දානාදිඅත්ථං ඉදඤ්චිදඤ්ච කාතුං චට්ටති” ති සංවිදහනං පඤ්ඤාපාරමී,
කාමචිතක්කවිනොදනං අධිවාසනවීරියඤ්ච වීරියපාරමී, අධිවාසනබන්ති
බන්තිපාරමී, සච්චසමාදානං සච්චපාරමී, අචලසමාදානාධිට්ඨානං අධිට්ඨානපාරමී,
හොජපුත්තෙ උපාදාය සබ්බසත්තෙසු මෙත්තානුද්දයභාවො මෙත්තාපාරමී,
වෙදනාය සත්තසඬ්ඛාරකතවිජ්ජකාරෙසු ච මජ්ඣිමනිකානාම උපෙක්ඛාපාරමීති එවං
දස පාරමියො ලබ්භන්ති. සීලපාරමී පන අතිසයවතීති කත්වා සා එව දෙසනං
ආරුළුහා. තථා ඉධ බොධිසත්තස්ස ගුණානුභාවා “යොජනසතිකෙ
නාගභවනට්ඨානෙ” තිආදිනා භූරිදත්තවරියායං (වරියා. 2.11 ආදයො)
වුත්තනෙයෙනෙව යථාරහං විභාවෙතබ්බාති.

සඬ්ඛපාලවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

එතෙති යෙ හත්ථිනාගවරියාදයො ඉමස්මිං වග්ගෙ නිද්දිට්ඨා අනන්තරගාථාය ච
“හත්ථිනාගො භූරිදත්තො” තිආදිනා උද්දානවසෙන සඬ්ඛගෙත්වා දස්සිතා නව
වරියා, තෙ සබ්බෙ විසෙසතො සීලපාරමිපුරණවසෙන පවත්තියා සීලං බලං
එතෙසන්ති සීලබලා. සීලස්ස පරමත්ථපාරමිභූතස්ස පරික්ඛරණතො සන්තානස්ස ච
පරිභාවනාවසෙන අභිසඬ්ඛරණතො පරික්ඛාරා. උක්කංසගතාය
සීලපරමත්ථපාරමියා අසම්පුණ්ණත්තා පදෙසො එතෙසං අත්ථී, න නිජ්ජදෙසොති

පදෙසිකා සප්පදෙසා. කස්මාති වෙ? ආහ “ජීවිතං පරිරක්ඛිත්වා, සීලානි අනුරක්ඛිස”න්ති, යස්මා එතෙසු හත්ථිනාගවරියාදීසු (වරියා. 2.1 ආදයො) අහං අත්තනො ජීවිතං එකදෙසෙන පරිරක්ඛිත්වාපි සීලානි අනුරක්ඛිං, ජීවිතං න සබ්බථා පරිච්චජිං, එකත්තෙනෙව පන සබ්බපාලස්ස මෙ සතො සබ්බකාලමිපි ජීවිතං යස්ස කස්සචි නියාත්තං, සබ්බපාලනාගරාජස්ස පන මෙ මහානුභාවස්ස උග්ගවිසතෙජස්ස සතො සමානස්ස සබ්බකාලමිපි තෙනි ලුද්දෙනි සමාගමෙ තතො පුබ්බෙපි පච්ඡාපි සතො එවං පුග්ගලවිභාගං අකත්වා යස්ස කස්සචි සීලානුරක්ඛණත්ථමෙව ජීවිතං එකංසෙනෙව නියාත්තං නියාතිතං දානමුඛෙ නිස්සට්ඨං, තස්මා සා සීලපාරමිති යස්මා චෙතදෙවං, තස්මා තෙන කාරණෙන සා පරමත්ථපාරමිභාවං පත්තා මය්හං සීලපාරමිති දස්සෙතිති.

පරමත්ථදීපනියා වරියාපිටකසංවණ්ණනාය

දසවිධවරියාසඬගහස්ස විසෙසතො

සීලපාරමිතිභාවනස්ස

දුතියවග්ගස්ස අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. යුධඤ්ජයවග්ගො

1. යුධඤ්ජයවරියාවණ්ණනා

1. තතියවග්ගස්ස පඨමෙ අමීතයසොති අපරිමිතපරිවාරවිභවො. රාජපුත්තො යුධඤ්ජයොති රම්මනගරෙ සබ්බදත්තස්ස නාම රඤ්ඤො පුත්තො නාමෙන යුධඤ්ජයො නාම.

අයඤ්ඪි බාරාණසී උදයජාතකෙ (ජා. 1.11.37 ආදයො) සුරුත්ධනනගරං නාම ජාතා. චූළසුතසොමජාතකෙ (ජා. 2.17.195 ආදයො) සුදස්සනං නාම, සොණනන්දජාතකෙ (ජා. 2.20.92 ආදයො) බ්‍රහ්මවඩ්ඪනං නාම, බණ්ඩහාලජාතකෙ (ජා. 2.22.982 ආදයො) පුජ්චවතී නාම, ඉමස්මිං පන යුධඤ්ජයජාතකෙ (ජා. 1.11.73 ආදයො) රම්මනගරං නාම අහොසි, එවමස්ස කදාවි නාමං පරිවත්තති. තෙන චුත්තං – “රාජපුත්තොති රම්මනගරෙ සබ්බදත්තස්ස නාම රඤ්ඤො පුත්තො”ති. තස්ස පන රඤ්ඤො පුත්තසහස්සං අහොසි. බොධිසත්තො ජෙට්ඨපුත්තො, තස්ස රාජා උපරජ්ජං අදාසි. සො හෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව දිවසෙ දිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි. එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ බොධිසත්තො එකදිවසං පාතොව රථවරං අභිරුහිත්වා මහන්තෙන සිරිවිභවෙන උය්‍යානකීළං ගච්ඡන්තො රුක්ඛග්ගතිණග්ගසාබග්ගමක්කටකසුත්තජාලාදීසු මුත්තාජාලාකාරෙන ලග්ගෙ උස්සාවබිත්ථු දිස්වා “සම්ම සාරථී, කිං නාමෙන”න්ති පුච්ඡිත්වා “එතෙ, දෙව, හිමසමයෙ පතනකඋස්සාවබිත්ථු නාමා”ති සුත්වා දිවසභාගං උය්‍යානෙ කිළිත්වා සායන්හකාලෙ පච්චාගච්ඡන්තො තෙ අදිස්වා “සම්ම සාරථී, කහං තෙ

උස්සාවඬින්ද, න තෙ ඉදානි පස්සාමි”ති පුච්ඡන්වා “දෙව, සුරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙ සබ්බෙ භිජ්ජන්වා විලයං ගච්ඡන්ති”ති සුත්වා “යථා ඉමෙ උප්පජ්ජන්වා භිජ්ජන්ති, එවං ඉමෙසං සත්තානං ජීවිතසංඛාරාපි තිණුග්ගෙ උස්සාවඬින්දසදිසාව, තස්මා මයා ඛ්‍යාධිජරාමරණෙහි අපිළිතෙනෙව මාතෘපිතරො ආපුච්ඡන්වා පබ්බජිතුං වට්ටති”ති උස්සාවඬින්දමෙව ආරම්භං කත්වා ආදිත්තෙ විය තයො භවෙ පස්සන්තො අත්තනො ගෙහං ආගන්ත්වා අලඬිකතපටියත්තාය විනිච්ඡයසාලාය නිසින්නස්ස පිතු සන්තිකමෙව ගන්ත්වා පිතරං වන්දිත්වා එකමන්තං යිතො පබ්බජ්ජං යාචි. තෙන වුත්තං –

“උස්සාවඬින්දං සුරියාතපෙ, පතිතං දිස්වාන සංවිජිං.

2.

“තඤ්ඤෙවාධිපතිං කත්වා, සංවෙගමනුබ්බහයිං;
මාතෘපිතු ව වන්දිත්වා, පබ්බජ්ජමනුයාවහ”න්ති.

තත්ථ සුරියාතපෙති සුරියාතපහෙතු, සුරියරස්මිසම්ඵස්සනිමිත්තං.
“සුරියාතපෙනා”තිපි පාඨො. පතිතං දිස්වානානි විනට්ඨං පස්සිත්වා, පුබ්බෙ රුක්ඛග්ගාදීසු මුත්තාජාලාදිආකාරෙන උග්ගං හුත්වා දිස්සමානං සුරියරස්මිසම්ඵස්සෙන විනට්ඨං පඤ්ඤාවක්ඛුනා ඔලොකෙත්වා. සංවිජිත්ති යථා එතානි, එවං සත්තානං ජීවිතානිපි ලහුං ලහුං භිජ්ජමානසභාවානිති අනිච්චතාමනසිකාරවසෙන සංවෙගමාපජ්ජිං.

තඤ්ඤෙවාධිපතිං කත්වා, සංවෙගමනුබ්බහයිත්ති තඤ්ඤෙව උස්සාවඬින්දනං අනිච්චතං අධිපතිං මුඛං පුබ්බඬගමං පුරෙවාරිකං කත්වා තට්ඨෙව සබ්බසංඛාරානං ඉත්තරට්ඨිතිකතං පරිත්තකාලතං මනසිකරොන්තො එකවාරං උප්පන්නං සංවෙගං පුනස්පුනං උප්පාදනෙන අනුවඩ්ඨෙසිං. පබ්බජ්ජමනුයාවහන්ති “තිණුග්ගෙ උස්සාවඬින්ද විය න විරට්ඨිතිකෙ සත්තානං ජීවිතෙ මයා ඛ්‍යාධිජරාමරණෙහි අනභිභූතෙනෙව පබ්බජිත්වා යත්ථ එතානි න සන්ති, තං අමතං මහානිබ්බානං ගවෙසිතබ්බ”න්ති වින්තෙත්වා මාතෘපිතරො උපසංඝිකමිත්වා වන්දිත්වා “පබ්බජ්ජං මෙ අනුජානාථා”ති තෙ අහං පබ්බජ්ජං යාචිං. එවං මහාසත්තෙන පබ්බජ්ජාය යාචිතාය සකලනගරෙ මහන්තං කොලාහලමහොසි – “උපරාජා කිර යුධඤ්ජයො පබ්බජිතුකාමො”ති.

තෙන ව සමයෙන කාසිරට්ඨවාසිනො රාජානං දට්ඨුං ආගන්ත්වා රම්මකෙ පටිවසන්ති. තෙ සබ්බෙපි සන්තිපතිංසු. ඉති සපරියො රාජා නෙගමා වෙව ජානපදා ව බොධිසත්තස්ස මාතා දෙවී ව සබ්බෙ ව ඔරොධා මහාසත්තං “මා බො ත්වං, තාත කුමාර, පබ්බජි”ති නිවාරෙසුං. තත්ථ රාජා “සවෙ තෙ කාමෙහි ඌනං, අහං තෙ පරිපුරයාමි, අජ්ජෙව රජ්ජං පටිපජ්ජාහි”ති ආහ. තස්ස මහාසත්තො –

“මා මං දෙව නිවාරෙහි, පබ්බජන්තං රට්ඨෙහ;
මාහං කාමෙහි සම්මත්තො, ජරාය වසමන්වගු”ති. (ජා. 1.11.77) –

අත්තනො පබ්බජ්ජාඡන්දමෙව චත්වා තං සුත්වා සද්ධිං ඔරොධෙහි මාතුයා කරුණං පරිදෙවන්තියා -

“උස්සාවොව තිණග්ගමිහි, සුරියුග්ගමනං පති;
එවමායු මනුස්සානං, මා මං අම්ම නිවාරයා”ති. (ජා. 1.11.79) -

අත්තනො පබ්බජ්ජාකාරණං කට්ඨත්වා නානප්පකාරං තෙහි යාවියමානොපි අභිසංවඩ්ඨමානසංවෙගත්තා අනොසක්කිතමානසො පියතරෙ මහති ඤාතිපරිච්චිටෙ උළාලෙ රාජීස්සරියෙ ච නිරපෙක්ඛවිත්තො පබ්බජී. තෙන වුත්තං -

3.

“යාවන්ති මං පඤ්ඡලිකා, සනෙගමා සරට්ඨකා;
අජ්ජෙව පුත්ත පටිපජ්ජ, ඉද්ධං ඒතං මහාමහිං.

4.

“සරාජකෙ සහොරොධෙ, සනෙගමෙ සරට්ඨකෙ;
කරුණං පරිදෙවන්තෙ, අනපෙක්ඛො පරිච්චජි”න්ති.

තත්ථ පඤ්ඡලිකාති පග්ගහිතපඤ්ඡලිකා. සනෙගමා සරට්ඨකාති නෙගමෙහි වෙව රට්ඨවාසීහි ච සද්ධිං සබ්බෙ රාජපුරිසා “මා බො, ත්වං දෙව, පබ්බජී”ති මං යාවන්ති. මාතෘපිතරො පන අජ්ජෙව පුත්ත පටිපජ්ජ, ගාමනිගමරාජධානිඅභිවුද්ධියා වෙපුල්ලප්පත්තියා ච, ඉද්ධං විභවසාරසම්පත්තියා සස්සාදිනිජ්ඵත්තියා ච, ඒතං ඉමං මහාමහිං අනුසාස, ඡත්තං උස්සාපෙත්වා රජ්ජං කාරෙහිති යාවන්ති. එවං පන සහ රඤ්ඤාති සරාජකෙ, තථා සහොරොධෙ සනෙගමෙ සරට්ඨකෙ මහාජනෙ යථා සුණන්තානම්පි පගෙව පස්සන්තානං මහන්තං කාරුඤ්ඤං හොති, එවං කරුණං පරිදෙවන්තෙ තත්ථ තත්ථ අනපෙක්ඛො අලග්ගවිත්තො “අහං තදා පබ්බජී”න්ති දස්සෙති.

5-6. ඉදානි යදත්ථං චක්කවත්තිසිරිසද්ධිසං රජ්ජසිරිං පියතරෙ ඤාතිබන්ධවෙ පභාය සිනිද්ධං පරිග්ගහපරිජනං ලොකාහිමතං මහන්තං යසඤ්ච නිරපෙක්ඛො පරිච්චජින්ති දස්සෙතුං ද්වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ කෙවලන්ති අනවසෙසං ඉත්ථාගාරං සමුද්දපරියන්තඤ්ච පථවිං පබ්බජ්ජාධිප්පායෙන චජමානො එවං මෙ සම්මාසම්බොධි සක්කා අධිගන්තුන්ති බොධියායෙව කාරණා න කිඤ්චි වින්තෙසිං, න තත්ථ ඊසකං ලග්ගං ඡනෙසින්ති අත්ථො. තස්මාති යස්මා මාතෘපිතරො තඤ්ච මහායසං රජ්ජඤ්ච මෙ න දෙස්සං, පියමෙව, තතො පන සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණමෙව මය්හං පියතරං, තස්මා මාතෘදීහි සද්ධිං රජ්ජං අහං තදා පරිච්චජින්ති.

තදෙනං සබ්බං පරිච්චජිත්වා පබ්බජ්ජාය මහාසත්තෙ නික්ඛමන්තෙ තස්ස කනිට්ඨභාතා යුධිට්ඨිලකුමාරො නාම පිතරං වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං අනුජානාපෙත්වා බොධිසත්තං අනුබන්ධි. තෙ උභොපි නගරා නික්ඛමිම මහාජනං නිවත්තෙත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා මනොරමෙ යානෙ අස්සමපදං කත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා ඤානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා වනමූලඵලාදීහි යාවජීවං යාපෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායනා අහෙසුං. තෙනාහ භගවා -

“උභො කුමාරා පබ්බජිතා, යුධඤ්ජයො යුධිට්ඨිලො;
පභාය මාතාපිතරො, සඬගං ඡෙත්වාන මච්චුනො” ති. (ජා. 1.11.83);

තත්ථ සඬගං ඡෙත්වාන මච්චුනොති මච්චුමාරස්ස සහකාරිකාරණභූතත්තා සන්තකං රාගදොසමොහසඬගං වික්ඛම්භනවසෙන ඡින්දිත්වා උභොපි පබ්බජිතාති.

තදා මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, යුධිට්ඨිලකුමාරො ආනන්දත්ථෙරො, යුධඤ්ජයො ලොකනාථො.

තස්ස පබ්බජ්ජතො පුබ්බෙ පවත්තිතමහාදානානි වෙව රජ්ජාදිපරිච්චාගො ව දානපාරමී, කායච්චිසංවරො සීලපාරමී, පබ්බජ්ජා ව ඤානාධිගමො ව නෙක්ඛම්මපාරමී, අනිච්චතො මනසිකාරං ආදිං කත්වා අභිඤ්ඤාධිගමපරියොසානා පඤ්ඤා දානාදීනං උපකාරානුපකාරධම්මපරිග්ගණ්හනපඤ්ඤා ව පඤ්ඤාපාරමී, සබ්බත්ථ තදත්ථසාධනං වීරියං වීරියපාරමී, ඤාණබන්ති අධිවාසනබන්ති ව බන්තිපාරමී, පටිඤ්ඤාය අවිසංවාදනං සච්චපාරමී, සබ්බත්ථ අවලසමාදානාධිට්ඨානං අධිට්ඨානපාරමී, සබ්බසත්තෙසු හිතවිත්තතාය මෙත්තාබ්‍රහ්මවිහාරවසෙන ව මෙත්තාපාරමී, සත්තසඬබාරකතවිජ්ජකාරඋපෙක්ඛනවසෙන උපෙක්ඛාබ්‍රහ්මවිහාරවසෙන ව උපෙක්ඛාපාරමීති දස පාරමියො ලබ්භන්ති. විසෙසතො පන නෙක්ඛම්මපාරමීති වෙදිතබ්බා. තථා අකිත්තිවරියායං විය ඉධාපි මහාපුරිසස්ස අච්ඡරියගුණා යථාරහං නිද්ධාරෙතබ්බා. තෙන චුච්චති “එවං අච්ඡරියා හෙතෙ, අබ්භූතා ව මහෙසිනො...පෙ.... ධම්මස්ස අනුධම්මතො” ති.

යුධඤ්ජයවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. සොමනස්සවරියාවණ්ණනා

7. දුතියෙ ඉන්ද්‍රපත්ථෙ පුරුත්තමෙති එවංනාමකෙ නගරවරෙ. කාමීතොති මාතාපිතුආදීහි “අභො වත එකො පුත්තො උජ්ජජ්ජෙය්‍යා” ති එවං විරකාලෙ පත්ථිතො. දයිතොති පියායිතො. සොමනස්සොති විස්සුතොති “සොමනස්සො” ති එවං පකාසනාමො.

8. සීලවාති දසකුසලකම්මපථසීලෙන වෙව ආචාරසීලෙන ව සමන්තාගතො. ගුණසම්පන්නොති සද්ධාබාහුසච්චාදිගුණෙහි උපෙතො, පරිපුණ්ණො වා. කල්‍යාණපටිභානවාති තංතංඉතිකත්තබ්බසාධනෙන උපායකොසල්ලසඬබාතෙන ව

සුන්දරෙන පටිභානෙන සමන්තාගතො. වුඩ්ඨාපවායීති මාතාපිතරො කුලෙ ජෙට්ඨාති එවං යෙ ජාතිවුඩ්ඨා, යෙ ච සීලාදිගුණෙහි වුඩ්ඨා, තෙසං අපවායනසීලො. හිරිමාති පාපජිගුවිජනලක්ඛණාය හිරියා සමන්තාගතො. සඬගහෙසු ච කොවිදොති දානපියවචනඅත්ථවරියාසමානත්තතාසඬබාතෙහි චතුහි සඬගහවත්ථුහි යථාරහං සත්තානං සඬගණ්හනෙසු කුසලො. එවරුපො රෙණුස්ස නාම කුරුරාජස්ස පුත්තො සොමනස්සොති විස්සුතො යදා හොමීති සම්බන්ධො.

9. තස්ස රඤ්ඤො පතිකරොති තෙන කුරුරාජෙන පති අභික්ඛණං.
 උපකත්තබ්බභාවෙන පතිකරො වල්ලභො. කුහකතාපසොති අසත්තගුණසම්භාවනලක්ඛණෙන කොහඤ්ඤෙන ජීවිතකප්පනකො එකො තාපසො, තස්ස රඤ්ඤො සක්කාතබ්බො අහොසි. ආරාමන්ති එලාරාමං, යත්ථ එළාලුකලාබ්බකුම්භණ්ඩතිපුසාදිවල්ලිඵලානි වෙච තණ්ඩුලෙයාකාදිසාකඤ්ච රොපියති. මාලාවච්ඡන්ති ජාතිඅතිමුත්තකාදිපුප්ඵගච්ඡං, තෙන පුප්ඵාරාමං දස්සෙති. එත්ථ ච ආරාමං කත්වා තත්ථ මාලාවච්ඡඤ්ච යථාචුත්තඵලවච්ඡඤ්ච රොපෙත්වා තතො ලද්ධධනං සංහරිත්වා යපෙත්තො ජීවතීති අත්ථො වෙදිතබ්බො.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – තදා මහාරක්ඛිතො නාම තාපසො පඤ්චසතතාපසපරිවාරො හිමවන්තෙ වසිත්වා ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය ජනපදචාරිකං වරන්තො ඉන්ද්‍රපත්ථනගරං පත්වා රාජ්‍යායානෙ වසිත්වා සපරිසො පිණ්ඩාය වරන්තො රාජද්වාරං පාපුණි. රාජා ඉසිගණං දිස්වා ඉරියාපථෙ පසන්තො අලඬිකතමහාතලෙ නිසීදාපෙත්වා පණිතෙනාභාරෙන පරිවිසිත්වා “හන්තෙ, ඉමං වස්සාරත්තං මම උයායානෙයෙව වසථා”ති වත්වා තෙහි සද්ධිං උයායානං ගන්ත්වා වසනට්ඨානානි කාරෙත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ දත්වා නික්ඛමි. තතො පට්ඨාය සබ්බෙපි තෙ රාජනිවෙසනෙ භුඤ්ජන්ති.

රාජා පන අපුත්තකො පුත්තෙ පත්ථෙති, පුත්තා නුප්පජ්ජන්ති. වස්සාරත්තචවයෙන මහාරක්ඛිතො “හිමවන්තං ගමිස්සාමා”ති රාජානං ආපුච්ඡිත්වා රඤ්ඤො කතසක්කාරසම්මානො නික්ඛමිත්වා අන්තරාමග්ගෙ මජ්ඣන්තිකසමයෙ මග්ගා ඔක්කම්ම එකස්ස සන්දවිජායස්ස රුක්ඛස්ස හෙට්ඨා සපරිසො නිසීදි. තාපසා කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “රාජා අපුත්තකො, සාධු වතස්ස සථෙ රාජපුත්තං ලභෙය්‍යා”ති. මහාරක්ඛිතො තං කථං සුත්වා “හවිස්සති නු ඛො රඤ්ඤො පුත්තො, උදාහු තො”ති උපධාරෙත්තො “හවිස්සති”ති ඤත්වා “මා තුම්හෙ වින්තයිත්ථ, අජ්ජ පච්චුසකාලෙ එකො දෙවපුත්තො වට්ඨිත්වා රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි නිබ්බත්තිස්සති”ති ආහ.

තං සුත්වා එකො කුට්ඨෙට්ඨො “ඉදානි රාජකුලුපකො හවිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා තාපසානං ගමනකාලෙ ගිලානාලයං කත්වා නිපජ්ජිත්වා “එහි ගච්ඡාමා”ති වුත්තෙ “න සක්කොමි”ති ආහ. මහාරක්ඛිතො තස්ස නිපන්තකාරණං ඤත්වා “යදා සක්කොසි, තදා ආගච්ඡෙය්‍යාසි”ති ඉසිගණං ආදාය හිමවන්තමෙව ගතො. කුහකො නිවත්තිත්වා වෙගෙන ගන්ත්වා රාජද්වාරෙ යත්වා “මහාරක්ඛිතස්ස

උපට්ඨාකතාපසො ආගතො” ති රඤ්ඤො ආරොවාපෙත්වා රඤ්ඤො වෙගෙන පක්කොසාපිතො පාසාදං අභිරුය්භ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. රාජා තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්තො ඉසීනං ආරොග්ගං පුච්ඡිත්වා “හන්තෙ, අතිබ්ඡපං නිවත්තිත්ථ, කෙනත්ථෙන ආගතත්ථා” ති ආහ.

මහාරාජ, ඉසීගණො සුබ්බනිසින්තො “සාධු වතස්ස සචෙ රඤ්ඤො වංසානුරක්ඛකො පුත්තො උප්පජ්ජෙය්‍යා” ති කථං සමුට්ඨාපෙසී. අහං තං කථං සුත්වා “භවිස්සති නු ඛො රඤ්ඤො පුත්තො, උදාහු තො” ති දිබ්බවක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො “මහිද්ධිකො දෙවපුත්තො වචිත්වා අග්ගමහෙසියා සුධම්මාය කුච්ඡිමහි නිබ්බත්තිස්සති” ති දිස්වා “අජානන්තා ගබ්භං නාසෙය්‍යුං, ආචික්ඛිස්සාමි තාව න” ති තුම්භාකං කථනත්ථාය ආගතො, කථිතං වො මයා, ගච්ඡාමහ” ති. රාජා “හන්තෙ, න සක්කා ගන්තු” ති හට්ඨතුට්ඨො පසන්නචිත්තො කුභකතාපසං උය්‍යානං නෙත්වා වසනට්ඨානං සංවිදහිත්වා අදාසී. සො තතො පට්ඨාය රාජකුලෙ භුඤ්ජන්තො වසති, “දිබ්බවක්ඛුකො” ත්වෙවස්ස නාමං අහොසී.

තදා ඛොධිසත්තො තාවතිංසභවනතො වචිත්වා තත්ථ පටිසන්ධිං ගණ්හි, ජාතස්ස ව නාමග්ගහණදිවසෙ “සොමනස්සො” ති නාමං කරිංසු. සො කුමාරපරිභාරෙන වඩ්ඪති. කුභකතාපසොපි උය්‍යානස්ස එකපස්සෙ නානප්පකාරං සුපෙය්‍යසාකඤ්ච ඵලවල්ලිආදයො ව රොපෙත්වා පණ්ණිකානං හත්ථෙ වික්කිණන්තො ධනං සංහරති. අථ ඛොධිසත්තස්ස සත්තවස්සිකකාලෙ රඤ්ඤො පච්චන්තො කුපිතො. සො “තාත, දිබ්බවක්ඛුතාපසෙ මා පමජ්ජා” ති කුමාරං පටිච්ඡාපෙත්වා පච්චන්තං වූපසමෙතුං ගතො.

10-13. අට්ඨකදිවසං කුමාරො “ජට්ඨං පස්සිස්සාමි” ති උය්‍යානං ගන්ත්වා කුට්ඨජට්ඨං එකං ගන්ධිකකාසාවං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා උභොහි හත්ථෙහි ද්වෙ සථෙ ගහෙත්වා සාකච්ඡත්ථස්මි. උදකං සිඤ්චන්තං දිස්වා “අයං කුට්ඨජට්ඨො අත්තනො සමණධම්මං අකත්වා පණ්ණිකකම්මං කරොති” ති ඤාත්වා “කිං කරොසි පණ්ණිකගහපතිකා” ති තං ලජ්ජාපෙත්වා අවන්දිත්වා එව නික්ඛමි.

කුට්ඨජට්ඨො “අයං ඉදානෙව ඵ්චරුපො, පච්ඡා ‘කො ජානාති කිං කරිස්සති’ ති ඉදානෙව නං නාසෙතුං වට්ටති” ති චිත්තෙන්වා රඤ්ඤො ආගමනකාලෙ පාසාණඵලකං එකමන්තං බිපිත්වා පානීයසටං හින්දිත්වා පණ්ණසාලාය තිණානි විකිරිත්වා සරීරං තෙලෙන මක්ඛෙන්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා සසීසං පාරුපිත්වා මහාදුක්ඛජපත්තො විය මඤ්චෙ නිපජ්ජී. රාජා ආගන්ත්වා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා නිවෙසනං අපවිසිත්වා “මම සාමිකං දිබ්බවක්ඛුකං පස්සිස්සාමි” ති පණ්ණසාලද්වාරං ගන්ත්වා තං විජ්ජකාරං දිස්වා “කිං නු ඛො එත” ති අන්තො පවිසිත්වා තං නිපන්නකං දිස්වා පාදෙ පරිමජ්ජන්තො පුච්ඡ – “කෙන, ත්වං හන්තෙ, එවං විහෙයිතො, කමජ්ජ යමලොකං නෙමි, තං මෙ සීසං ආචික්ඛා” ති.

තං සුත්වා කුටජට්ඨො නිත්ථුනන්තො උට්ඨාය දිට්ඨො, මහාරාජ, ත්වං මෙ, පස්සිත්වා තයි විස්සාසෙන අහං ඉමං විජ්ජකාරං පත්තො, තච පුත්තෙනමිති එවං විහෙයිතොති. තං සුත්වා රාජා චොරසාතකෙ ආණාපෙසි – “ගච්ඡට්ඨ කුමාරස්ස සීසං ඡිත්ථිත්වා සරීරඤ්චස්ස ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡිත්ථිත්වා රට්ඨො රට්ඨං විකිරං” ති. තෙ මාතරා අලඬිකරිත්වා අත්තනො අඬිකෙ නිසීදාපිතං කුමාරං ආකඬිසිංසු – “රඤ්ඤො තෙ වධො ආණන්තො” ති. කුමාරො මරණභයතප්පිතො මාතු අඬිකතො වුට්ඨාය – “රඤ්ඤො මං දස්සෙට්ඨ, සන්ති රාජකිව්වානී” ති ආහ. තෙ කුමාරස්ස වචනං සුත්වා මාරොතුං අවිසහන්තා ගොණං විය රජ්ජයා පරිකඬිසන්තා නෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසුං. තෙන වුත්තං “තමහං දිස්වාන කුහක” න්තිආදි.

තත්ථ ථුසරාසිංච අතණ්ඩුලන්ති තණ්ඩුලකණෙහි විරහිතං ථුසරාසිං විය, දුමංච රුක්ඛං විය, අත්තො මහාසුසිරං. කදලිංච අසාරකං සීලාදිසාරරහිතං තාපසං අහං දිස්වා නත්ථි ඉමස්ස සතං සාධුතං ඤානාදිධම්මො. කස්මා? සාමඤ්ඤො සමණභාවා සීලමත්තතොපි අපගතො පරිහිනො අයං, තථා හි අයං හිරිසුක්කධම්මජහිතො පජහිතහිරිසඬ්ඛාතසුක්කධම්මො. ජීවිතවුත්තිකාරණාති “කෙවලං ජීවිතස්සෙව හෙතු අයං තාපසලිඬිගෙන වරති” ති වින්තෙසින්ති දස්සෙති. පරන්තිහිති පරන්තො පච්චන්තො නිවාසභූතො එතෙසං අත්ථිති පරන්තිනො, සීමන්තරිකවාසිනො. තෙහි පරන්තිහි අට්ඨකෙහි පච්චන්තදෙසො ඛොහිතො අහොසි. තං පච්චන්තකොපං නිසෙධෙතුං වුපසමෙතුං ගච්ඡන්තො මම පිතා කුරුරාජා “තාත සොමනස්සකුමාර, මය්හං සාමිකං උග්ගතාපනං සොරතපං පරමසන්තින්ද්‍රියං ජට්ඨං මා පමජ්ජි. සො හි අම්භාකං සබ්බකාමදදො, තස්මා යදිච්ඡකං විත්තරුට්ඨං තස්ස විත්තානුකූලං පචත්තෙහි අනුවත්තෙහි” ති තදා මං අනුසාසිති දස්සෙති.

14. තමහං ගන්ත්වානුපට්ඨානන්ති පිතු වචනං අනතික්කන්තො තං කුටතාපසං උපට්ඨානන්තං ගන්ත්වා තං සාකචත්ථස්මි උදකං ආසිඤ්චන්තං දිස්වා “පණ්ණිකො අය” න්ති ව ඤත්වා කච්චි තෙ, ගහපති, කුසලන්ති, ගහපති, තෙ සරීරස්ස කච්චි කුසලං කුසලමෙව, තථා හි සාකචත්ථස්මි උදකං ආසිඤ්චසි. කිං වා තච හිරඤ්ඤං වා සුවණ්ණං වා ආහරියතු, තථා හි පණ්ණිකවුත්තිං අනුතිට්ඨසිති ඉදං වචනං අහාසිං.

15. තෙන සො කුපිතො ආසිති තෙන මයා වුත්තගහපතිවාදෙන සො මානනිස්සිතො මානං අල්ලිතො කුහකො මය්හං කුපිතො කුද්ධො අහොසි. කුද්ධො ව සමානො “සාතාපෙමි තුවං අජ්ජ, රට්ඨා පබ්බාජයාමි වා” ති ආහ.

තත්ථ තුවං අජ්ජාති, ත්වං අජ්ජ, ඉදානියෙව රඤ්ඤො ආගතකාලෙති අත්ථො.

16. නිසෙධසිත්වා පච්චන්තන්ති පච්චන්තං වුපසමෙත්වා නගරං අපට්ඨිට්ඨො තඬ්ඛණඤ්ඤෙව උය්‍යානං ගන්ත්වා කුහකං කුහකතාපසං කච්චි තෙ, හන්තෙ, ඛමනීයං, සම්මානො තෙ පචත්තිතොති කුමාරෙන තෙ සම්මානො පචත්තිතො අහොසි.

17. කුමාරො යථා නාසියොති යථා කුමාරො නාසියො නාසෙතබ්බො
සාතාපෙතබ්බො, තථා සො පාපො තස්ස රඤ්ඤො ආචික්ඛි. ආණාපෙසීති මය්හං
සාමිකෙ ඉමස්මිං දිබ්බවක්ඛුතාපසෙ සති කිං මම න නිජ්ජප්පති, තස්මා පුත්තෙන මෙ
අත්ථො නත්ථී, තතොපි අයමෙව සෙයොයාති විත්තෙන්වා ආණාපෙසී.

18. කිත්ති? සීසං තත්ථෙව ඡිත්තදිත්වාති යස්මිං යානෙ තං කුමාරං පස්සථ,
තත්ථෙව තස්ස සීසං ඡිත්තදිත්වා සරිරඤ්ඤස්ස කත්වාන චතුර්ණ්ඩිකං චතුරො
බණ්ඩෙ කත්වා රථියා රථියං නියන්තා වීරීතො වීරීං වික්ඛිපන්තා දස්සෙථ. කස්මා?
සා ගති ජට්ඨෙතිතාති යෙහි අයං ජට්ඨො හීළිතො, තෙසං ජට්ඨෙතිතානං සා ගති සා
නිජ්ජත්ති සො විපාකොති. ජට්ඨෙතිතාති වා ජට්ඨෙතිනහෙනු සා තස්ස නිජ්ජත්තිති
එවඤ්ඤෙන්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

19. තත්ථාති තස්ස රඤ්ඤො ආණායං, තස්මිං වා තාපසස්ස පරිභවෙ.
කාරණිකාති සාතකා, වොරසාතකාති අත්ථො. චණ්ඩාති කුරුරා. ලුද්දාති සුදාරුණා.
අකාරුණාති තස්සෙව වෙවචනං කතං. “අකරුණා” තිපි පාළි, නික්කරුණාති
අත්ථො. මාතු අඬිකෙ නිසින්තස්සාති මම මාතු සුධම්මාය දෙවියා උච්ඡඩිගෙ
නිසින්තස්ස. “නිසින්තස්සා” ති අනාදරෙ සාම්චචනං. ආකඩ්ඪිත්වා නයන්ති මන්ති
මාතරා අලඬිකරිත්වා අත්තනො අඬිකෙ නිසිදාපිතං මං රාජාණාය තෙ වොරසාතකා
ගොණං විය රජ්ජයා ආකඩ්ඪිත්වා ආසාතනං නයන්ති. කුමාරෙ පන නියමානෙ
දාසිගණපරිවුතා සද්ධිං ඔරොධෙහි සුධම්මා දෙවී නාගරාපි “මයං නිරපරාධං කුමාරං
මාරතුං න දස්සාමා” ති තෙන සද්ධිංයෙව අගමංසු.

20. බන්ධනං ගාල්භබන්ධනන්ති ගාල්භබන්ධනං බන්ධන්තානං තෙසං
කාරණිකපුරිසානං. රාජකිරියාති අත්ථී මෙති මයා රඤ්ඤො වත්තබ්බාති
රාජකිව්වාති අත්ථී. තස්මා රඤ්ඤො දස්සෙථ මං බීජ්ජන්ති තෙසං අහං එවං වචනං
අවචං.

21. රඤ්ඤො දස්සයිංසු, පාපස්ස පාපසෙවිතොති අත්තනා පාපසිලස්ස
ලාමකාචාරස්ස කුට්තාපසස්ස සෙවනතො පාපසෙවිතො රඤ්ඤො මං දස්සයිංසු.
දිස්වාන තං සඤ්ඤාපෙසින්ති තං මම පිතරං කුරුරාජානං පස්සින්වා “කස්මා මං,
දෙව, මාරාපෙසී” ති වත්වා තෙන “කස්මා ව පන ත්වං මය්හං සාමිකං
දිබ්බවක්ඛුතාපසං ගහපතිවාදෙන සමුදාවරි. ඉදඤ්චිදඤ්ච විජ්ජකාරං කරි” ති වුත්තෙ
“දෙව, ගහපතිඤ්ඤෙව ‘ගහපති’ ති වදන්තස්ස කො මය්හං දොසො” ති වත්වා තස්ස
නානාවිධාති මාලාවච්ඡාති රොපෙත්වා පුජ්ජපණ්ණඵලාඵලාදීනං වික්කිණනං
හත්ථතො වස්ස තාති දෙවසිකං වික්කිණන්තෙහි මාලාකාරපණ්ණිකෙහි
සද්දහාපෙත්වා “මාලාවත්ථුපණ්ණවත්ථුති උපධාරොථා” ති වත්වා
පණ්ණසාලඤ්ඤස්ස පවිසින්වා පුජ්ජාදිවික්කියලද්ධං කහාපණ්ණකණ්ඩිකං අත්තනො
පුරිසෙහි නිහරාපෙත්වා රාජානං සඤ්ඤාපෙසිං තස්ස කුට්තාපසභාවං ජානාපෙසිං.
මමඤ්ච වසමානයිත්ති තෙන සඤ්ඤාපනෙන “සච්චං බො පන කුමාරො වදති, අයං

කුට්තාපසො පුබ්බෙ අප්පිවිජො විය හුත්වා ඉදානි මහාපරිග්ගහො ජාතො”ති යථා තස්මිං නිබ්බින්නො මම වසෙ වත්තති, එවං රාජානං මම වසමානෙසිං.

තතො මහාසත්තො “එවරුපස්ස බාලස්ස රඤ්ඤො සන්තිකෙ වසනතො භිමවත්තං පවිසිත්වා පබ්බජිතුං යුත්ත”න්ති චිත්තෙන්වා රාජානං ආප්ථිජි – “න මෙ, මහාරාජ, ඉධ වාසෙන අත්ථො, අනුජානාථ මං පබ්බජිස්සාමි”ති. රාජා “තාත, මයා අනුපධාරෙත්වාච තෙ වධො ආණත්තො, ඛම මය්හං අපරාධ”න්ති මහාසත්තං බ්මාපෙත්වා “අජ්ජෙව ඉමං රජ්ජං පටිපජ්ජාහි”ති ආහ. කුමාරො “දෙව, කිමත්ථි මානුසකෙසු භොගෙසු, අහං පුබ්බෙ දීඝරත්තං දිබ්බභොගසම්පත්තියො අනුභවිං, න තත්ථාපි මෙ සඬගො, පබ්බජිස්සාමෙවාහං, න තාදිසස්ස බාලස්ස පරනෙය්‍යබුද්ධිනො සන්තිකෙ වසාමි”ති වත්වා තං ඔවදන්තො –

“අනිසම්ම කතං කම්මං, අනවත්ථාය චිත්තිතං;
භෙසජ්ජස්සෙව වෙහඬගො, විපාකො භොති පාපකො.

“නිසම්ම ච කතං කම්මං, සම්මාවත්ථාය චිත්තිතං;
භෙසජ්ජස්සෙව සම්පත්ති, විපාකො භොති භද්‍රකො.

“අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධු, අසඤ්ඤතො පබ්බජිතො න සාධු;
රාජා න සාධු අනිසම්මකාරී, යො පණ්ඩිතො කොධනො තං න සාධු.

“නිසම්ම ඛත්තියො කයිරා, නානිසම්ම දිසම්පති;
නිසම්මකාරීනො රාජ, යසො කිත්ති ච වඩ්ඪති.

“නිසම්ම දණ්ඩං පණ්ණය්‍යා ඉස්සරො, වෙගා කතං තප්පති භූමිපාල;
සම්මාපණ්ඩි ච නරස්ස අත්ථා, අනානුතප්පා තෙ භවත්ති පච්ඡා.

“අනානුතප්පානි හි යෙ කරොන්ති, විහජ්ජ කම්මායතනානි ලොකෙ;
විඤ්ඤප්පසත්ථානි සුබුද්ධානි, භවත්ති බුද්ධානුමතානි තානි.

“ආගච්ඡුං දොචාරිකා ඛග්ගඛන්ධා, කාසාවියා හන්තු මමං ජනින්ද;
මාතුඤ්ඤ අඬකස්මිමහං නිසින්තො, ආකඬ්ඪිතො සහසා තෙහි දෙව.

“කටුකඤ්ඤි සම්බාධං සුකිච්ඡං පත්තො, මධුරම්පියං ජීවිතං ලද්ධ රාජ;
කිච්ඡෙනහං අජ්ජ වධා පමුත්තො, පබ්බජ්ජමෙවාහිමනොහමස්මි”ති. (ජා. 1.15.227-234) –

ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි.

තත්ථ අනිසම්මානි අනුපධාරෙත්වා. අනවත්ථායානි අවචත්ථපෙත්වා.
වෙහඬගොති විපත්ති. විපාකොති නිජ්ජත්ති. අසඤ්ඤතොති අසංවුතො දුස්සිලො.

පණයෙයානි පටිඨපෙයා. වෙගානි වෙගෙන සහසා. සම්මාපණ්ණාසි වානි සම්මාපණ්ණාසිනා, යොනියො යපිතෙන චිත්තෙන කතා නරස්ස අත්ථා පච්ඡා අනානුකප්පා භවන්තීති අත්ථො. විභජ්ජාති ඉමානි කාතුං යුත්තානි, ඉමානි අයුත්තානීති එවං පඤ්ඤාය විභජ්ජිතවා. කම්මායතනානීති කම්මානි. බුද්ධානුමතානීති පණ්ඩිතෙහි අනුමතානි අනවජ්ජානි භොන්ති. කටුකන්ති දුක්ඛං අසාතං, සම්බාධං සුක්ඛිච්ඡං මරණභයං පත්තොමිති. ලද්ධානි අත්තනො ඤාණබලෙන ජීවිතං ලභිත්වා. පබ්බජ්ජමෙවාහිමනොති පබ්බජ්ජාහිමුඛචිත්තො එවාහමස්මි.

එවං මහාසත්තෙන ධම්මෙ දෙසිතෙ රාජා දෙවිං ආමන්තෙසි – “දෙවි, ත්වං පුත්තං නිවත්තෙහි” ති. දෙවිපි කුමාරස්ස පබ්බජ්ජමෙව රොවෙසි. මහාසත්තො මාතාපිතරො වන්දිත්වා “සවෙ මය්හං දොසො අත්ථී, තං බමථා” ති බමාපෙත්වා මහාජනං ආපුච්ඡිත්වා හිමවන්තාහිමුඛො අගමාසි. ගතෙ ච පන මහාසත්තෙ මහාජනො කුට්ඨජිලං පොථෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. බොධිසත්තොපි සනාගරෙහි අමච්චපාරිසජ්ජාදීහි රාජපුරිසෙහි අස්සුමුඛෙහි අනුබන්ධියමානො තෙ නිවත්තෙසි. මනුස්සෙසු නිවත්තෙසු මනුස්සවණ්ණෙනාගන්ත්වා දෙවතාහි නීතො සත්ත පබ්බතරාජියො අතික්කමිත්වා හිමවන්තෙ විස්සකම්මුතා නිම්මිතාය පණ්ණසාලාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජී. තෙන වුත්තං –

22.

“සො මං තත්ථ බමාපෙසි, මහාරජ්ජං අදාසි මෙ; සොහං තමං දාලයිත්වා, පබ්බජිං අනගාරිය” තිති.

තත්ථ තමං දාලයිත්වාති කාමාදීනවදස්සනස්ස පටිපක්ඛන්දනං සම්මොහතමං විධමිත්වා. පබ්බජිත්ති උපාගච්ඡිං. අනගාරියන්ති පබ්බජ්ජං.

23. ඉදානි යදත්ථං තදා තං රාජිස්සරියං පරිච්චන්තං, තං දස්සෙතුං “න මෙ දෙස්ස” තිති ඔසානගාථමාහ. තස්සත්ථො වුත්තනයොව.

එවං පන මහාසත්තෙ පබ්බජිතෙ යාව සොළසවස්සකාලා රාජකුලෙ පරිවාරකවෙසෙන දෙවතායෙව නං උපට්ඨන්ති. සො තත්ථ ඤානාහිඤ්ඤායො නිබ්බන්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.

තදා කුහකො දෙවදත්තො අහොසි, මාතා මහාමායා, මහාරක්ඛිතතාපසො සාරිපුත්තත්ථෙරො, සොමනස්සකුමාරො ලොකනාථො.

තස්ස යුධඤ්ජයවරියායං (වරියා. 3.1 ආදයො) වුත්තනයෙනෙව දස පාරමියො නිද්ධාරෙතබ්බා. ඉධාපි නෙක්ඛම්මපාරමී අතිසයවතීති සා එව දෙසනං ආරුළුහා. තථා සත්තවස්සිකකාලෙ එව රාජකිච්චෙසු සමත්ථතා, තස්ස තාපසස්ස කුට්ඨජිලභාවපරිග්ගණනං, තෙන පයුත්තෙන රඤ්ඤා වධෙ ආණත්තෙ සන්තාසාහාවො, රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා නානානායෙහි තස්ස සදොසනං අත්තනො ච නිරපරාධතං මහාජනස්ස මජ්ඣෙ පකාසෙත්වා රඤ්ඤො ව

පරනෙයායබුද්ධිතං බාලභාවඤ්ච පට්ඨපෙත්වා තෙන බමාපිතෙපි තස්ස සන්තිකෙ වාසතො රජ්ජිස්සරියතො ච සංවෙගමාපජ්ජිත්වා නානප්පකාරං යාවියමානෙනපි හත්ථගතං රජ්ජසිරිං බෙළුපිණ්ඩං විය ජඩ්ඛෙත්වා කත්ථවි අලග්ගචිත්තෙන හුත්වා පබ්බජනං, පබ්බජිත්වා පව්වෙකාරාමෙන හුත්වා නචිරස්සෙව අප්පකසිරෙන ඤානාභිඤ්ඤානිබ්බත්තනන්ති එවමාදයො මහාසත්තස්ස ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බාති.

සොමනස්සවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. අයොසරවරියාවණ්ණනා

24. තතියෙ අයොසරමිහි සංවඩ්ඪොති අමනුස්සඋපද්දවපරිවජ්ජනත්ථං චතුරස්සසාලවසෙන කතෙ මහති සබ්බඅයොමයෙ ගෙහෙ සංවඩ්ඪො. නාමෙනාසි අයොසරොති අයොසරෙ ජාතසංවඩ්ඪභාවෙනෙව “අයොසරකුමාරො”ති නාමෙන පාකටො අහොසි.

25-6. තදා හි කාසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා පුරිමත්තභාවෙ සපත්ති “තච ජාතං ජාතං පජං බාදෙයා”න්ති පත්ථනං පට්ඨපෙත්වා යක්ඛිනියොනියං නිබ්බත්තා ඔකාසං ලභිත්වා තස්සා විජාතකාලෙ ද්වෙ වාරෙ පුත්තෙ බාදි. තතියවාරෙ පන බොධිසත්තො තස්සා කුච්ඡියං පටිසන්ධිං ගණ්හි. රාජා “දෙවියා ජාතං ජාතං පජං එකා යක්ඛිනී බාදති, කිං නු බො කාතබ්බ”න්ති මනුස්සෙහි සම්මන්තෙත්වා “අමනුස්සා නාම අයොසරස්ස භායන්ති, අයොසරං කාතුං වට්ඨති”ති වුත්තෙ කම්මාරෙ ආණාපෙත්වා ථම්මෙ ආදිං කත්වා අයොමයෙහෙව සබ්බගෙහසම්භාරෙහි චතුරස්සසාලං මහන්තං අයොසරං නිට්ඨාපෙත්වා පරිපක්කගබ්භං දෙවිං තත්ථ වාසෙසි. සා තත්ථ ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණං පුත්තං විජායි. “අයොසරකුමාරො”ත්වෙවස්ස නාමං කරිංසු. තං ධාතීනං දත්වා මහන්තං ආරක්ඛං සංවිදහිත්වා රාජා දෙවිං අන්තෙපුරං ආනෙසි. යක්ඛිනීපි උදකවාරං ගන්ත්වා වෙස්සවණස්ස උදකං වහන්ති ජීවිතක්ඛයං පත්තා.

මහාසත්තො අයොසරෙයෙව වඩ්ඪිත්වා විඤ්ඤුතං පත්තො, තත්ථෙව සබ්බසිප්පානි උග්ගණ්හි. රාජා පුත්තං සොළසවස්සුද්දෙසිකං විදිත්වා “රජ්ජමස්ස දස්සාමි”ති අමච්චෙ ආණාපෙසි – “පුත්තං මෙ ආනෙථා”ති. තෙ “සාධු, දෙවා”ති නගරං අලඬකාරාපෙත්වා සබ්බාලඬකාරවිභූසිතං මඩගලවාරණං ආදාය තත්ථ ගන්ත්වා කුමාරං අලඬකරිත්වා හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසිදාපෙත්වා නගරං පදක්ඛිණං කාරෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසු. මහාසත්තො රාජානං වන්දිත්වා අට්ඨාසි. රාජා තස්ස සරිරසොහං ඔලොකෙත්වා බලවසිනෙහෙන තං ආලිඬගිත්වා “අජ්ජෙව මෙ පුත්තං අභිසිඤ්චා”ති අමච්චෙ ආණාපෙසි. මහාසත්තො පිතරං වන්දිත්වා “න මය්හං රජ්ජෙත අත්ථො, අහං පබ්බජිස්සාමි, පබ්බජ්ජං මෙ අනුජානාමා”ති ආහ. තෙන වුත්තං “දුක්ඛෙන ජීවිතො ලද්ධො”තිආදි.

තත්ථ දුක්ඛේනාති, තාත, තව භාතිකා ද්වෙ ඵකාය යක්ඛිනියා බාදිතා, තුය්භං පන තතො අමනුස්සභයතො නිවාරණත්ථං කතෙන දුක්ඛෙන මහතා ආයාසෙන ජීවිතො ලද්ධො. සංජිලෙ පතිපොසිතොති නානාවිධාය අමනුස්සරක්ඛාය සම්බාධෙ අයොසරෙ විජායනකාලතො පටිධාය යාව සොළසවස්සුප්පත්තියා සම්බාධෙ සංවඩ්ඪිතොති අත්ථො. අජ්ජෙව, පුත්ත, පටිපජ්ජ, කෙවලං වසුධං ඉමන්ති කඤ්චනමාලාලඬකතස්ස සෙනවිජත්තස්ස හෙට්ඨා රතනරාසිමිහි යපෙත්වා තීහි සඬ්ඛෙහි අහිසිඤ්චියමානො ඉමං කුලසත්තකං කෙවලං සකලං සමුද්දපරියන්තං තතොයෙව සහ රට්ඨෙහිති සරට්ඨකං සහ නිගමෙහි මහාගාමෙහිති සනිගමං අපරිමිතෙන පරිවාරජනෙන සද්ධිං සජ්ජං ඉමං වසුධං මහාපථවිං අජ්ජෙව, පුත්ත, පටිපජ්ජ, රජ්ජං කාරෙහිති අත්ථො. වන්දිත්වා ඛත්තියං. අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාන, ඉදං වචනමබ්බවිත්ති ඛත්තියං කාසිරාජානං මම පිතරං වන්දිත්වා තස්ස අඤ්ජලිං පණාමෙත්වා ඉදං වචනං අභාසිං.

27. යෙ කෙවි මහියා සත්තාති ඉමිස්සා මහාපථවියා යෙ කෙවි සත්තා නාම. භීතමුක්කට්ඨමජ්ඣිමාති ලාමකා වෙව උත්තමා ව, උභින්නං වෙමජ්ඣෙකු භවත්තා මජ්ඣිමා ව. සකෙ ගෙහෙති සබ්බෙ තෙ සකෙ ගෙහෙ. සකඤ්ඤාතිහිති සකෙහි ඤ්ඤාතිහි සම්මොදමානා විස්සට්ඨා අනුක්කණ්ඨිතා යථාච්ඡවං වඩ්ඪන්ති.

28. ඉදං ලොකෙ උත්තරියන්ති ඉදං පන ඉමස්මිං ලොකෙ අසද්දිසං, මය්භං ඵව ආවෙණිකං. කිං පන තං සංජිලෙ මම පොසනන්ති සම්බාධෙ මම සංවඩ්ඪන්තං. තථා හි අයොසරමිහි සංවඩ්ඪෙයා, අජ්ජෙව වන්දසුරියෙති වන්දසුරියානං පහාරහිතෙ අයොසරෙ සංවඩ්ඪෙයාමිහිති සංවඩ්ඪෙයා අමිහි.

29. පුතිකුණපසම්පුණ්ණාති පුතිගන්ධනානප්පකාරකුණපසම්පුණ්ණා ගුථනිරයසද්දිසා. මාතු කුච්ඡිතො ජීවිතසංසයෙ වත්තමානෙ කථං මුච්චිත්වා නික්ඛමිත්වා. තතො ඥායතරෙති තතොපි ගබ්භවාසතො දාරුණතරෙ, අවිස්සට්ඨවාසෙන දුක්ඛෙ. පක්ඛිත්තයොසරෙති පක්ඛිත්තො අයොසරෙ, ඛන්ධනාගාරෙ යපිතො විය අහොසිත්ති දස්සෙති.

30. යදිහන්ති ඵත්ථ යදිති නිපාතමත්තං. තාදිසන්ති යාදිසං පුබ්බෙ චුත්තං, තාදිසං පරමදාරුණං දුක්ඛං පත්වා අභං රජ්ජෙසු යදි රජ්ජාමි යදි රමිස්සාමි, ඵවං සන්තෙ පාපානං ලාමකානං නිහීනපුරිසානං උත්තමො නිහීනතමො සියං.

31. උක්කණ්ඨිතොමිහි කායෙනාති අපරිමුත්තගබ්භවාසාදිනා පුතිකායෙන උක්කණ්ඨිතො නිබ්බිත්තො අමිහි. රජ්ජෙතමිහි අනත්ථිකොති රජ්ජෙනපි අනත්ථිකො අමිහි. යක්ඛිනියා හත්ථතො මුත්තොපි හි නාහං අජරාමරො, කිං මෙ රජ්ජෙන, රජ්ජඤ්ඤි නාම සබ්බෙසං අනත්ථානං සන්තිපාතට්ඨානං, තත්ථ ධීතකාලතො පටිධාය දුන්නික්ඛමං හොති, තස්මා තං අනුපගන්ත්වා නිබ්බුතිං පරියෙසිස්සං, යත්ථ මං මච්චු න මද්දියෙති යත්ථ ධීතං මං මහාසෙනො මච්චුරාජා න

මද්දියෙ න ඔත්ථරෙයා න අභිභවෙයා, තං නිබ්බුතිං අමතමහානිබ්බානං පරියෙසිස්සාමිති.

32. එවාහං චිත්තයිත්වානාති එවං ඉමිනා චුත්තජ්ජකාරෙන නානජ්ජකාරං සංසාරෙ ආදීනවං පච්චවෙක්ඛණෙන නිබ්බානෙ ආනිසංසදස්සනෙන ව යොනියො චිත්තෙත්වා. විරවන්තෙ මහාජනෙති මයා විජ්ජයොගදුක්ඛාසහනෙන විරවන්තෙ පරිදෙවන්තෙ මාතාපිතුප්පමුඛෙ මහන්තෙ ජනෙ. නාගොව ඛන්ධනං ඡෙත්වාති යථා නාම මහාබලො හත්ථිනාගො දුබ්බලතරං රජ්ජුඛන්ධනං සුඛෙනෙව ඡින්දති, එවමෙව ඤාතිසඬ්ඛාදිහෙදස්ස තස්මිං ජනෙ තණ්හාඛන්ධනස්ස ඡින්දනෙන ඛන්ධනං ඡෙත්වා කානනසඬ්ඛාතං මහාවනං පබ්බජ්ජුපගමනවසෙන පාවිසිං. ඔසානගාථා චුත්තත්ථා එව.

තත්ථ ව මහාසත්තො අත්තතො පබ්බජ්ජාධිප්පායං ජානිත්වා “තාත, කිංකාරණා පබ්බජ්ජි”ති රඤ්ඤා චුත්තො “දෙව, අහං මාතුකුච්ඡිමිති දස මාසෙ ගුථනිරයෙ විය වසිත්වා මාතු කුච්ඡිතො නික්ඛන්තො යක්ඛිනියා හයෙන සොළසවස්සාති ඛන්ධනාගාරෙ වසන්තො ඛහි ඔලොකෙතුමිපි න ලහිං, උස්සදනිරයෙ පක්ඛිත්තො විය අහොසිං, යක්ඛිනිතො මුත්තොපි අජරාමරො න හොමි, මච්චු නාමෙස න සක්කා කෙනවි ජිනිතුං, හවෙ උක්කණ්ඨිතොමිති, යාව මෙ බ්‍යාධිජරාමරණාති නාගච්ඡන්ති, තාවදෙව පබ්බජිත්වා ධම්මං වරිස්සාමි, අලං මෙ රජ්ජෙන, අනුජානාහි මං, දෙව, පබ්බජිතු”න්ති වත්වා –

“යමෙකරත්තිං පඨමං, ගබ්භෙ වසති මාණවො;
අබ්භුට්ඨිතොව සො යාති, ස ගච්ඡං න නිවත්තති”ති. (ජා. 1.15.363) –

ආදිනා වතුච්ඡිකියා ගාථාහි පිතු ධම්මං දෙසෙත්වා “මහාරාජ, තුම්භාකං රජ්ජං තුම්භාකමෙව හොතු, න මය්හං ඉමිනා අත්ථො, තුම්භෙහි සද්ධිං කට්ඨන්තෙයෙව බ්‍යාධිජරාමරණාති ආගච්ඡෙය්‍යං, තිට්ඨථ තුම්භෙ”ති වත්වා අයදාමං ඡින්දිත්වා මත්තහත්ථි විය, කඤ්චනපඤ්ජරං හින්දිත්වා සිහපොතකො විය, කාමෙ පහාය මාතාපිතරො වන්දිත්වා නික්ඛමි. අථස්ස පිතා “අයං නාම කුමාරො පබ්බජිතුකාමො, කිමඬ්ඛං පනාහං, මමාපි රජ්ජෙන අත්ථො නත්ථි”ති රජ්ජං පහාය තෙන සද්ධිං එව නික්ඛමි. තස්මිං නික්ඛමන්තෙ දෙවිපි අමච්චාපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකාදයොපිති සකලනගරවාසිනො හොගෙ ඡඩ්ඨෙත්වා නික්ඛමිංසු. සමාගමො මහා අහොසි, පරිසා ද්වාදසයොජනිකා ජාතා, තෙ ආදාය මහාසත්තො හිමවන්තං පාවිසි.

සක්කො දෙවරාජා තස්ස නික්ඛන්තභාවං ඤාත්වා විස්සකම්මං පෙසෙත්වා ද්වාදසයොජනායාමං සත්තයොජනවිත්ථාරං අස්සමපදං කාරෙසි, සබ්බෙ ව පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ පටියාදාපෙසි. ඉධ මහාසත්තස්ස පබ්බජ්ජා ව ඔවාදදානඤ්ච බ්‍රහ්මලොකපරායනතා ව පරිසාය සම්මා පටිපත්ති ව සබ්බා මහාගොචින්දවරියායං (වරියා. 1.37 ආදයො) චුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

තදා මාතෘපිතරො මහාරාජකුලානි අහෙසුං, පරිසා බුද්ධපරිසා,
අයොසරපණ්ඩිතො ලොකනාටො.

තස්ස සෙසපාරමිනිද්ධාරණා ආනුභාවවිභාවනා ච හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව
වෙදිතබ්බාති.

අයොසරවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. භිසවරියාවණ්ණනා

34.

චතුත්ථෙ යදා හොමී, කාසීනං පුරවරුත්තමෙති ‘‘කාසී’’ති බහුවචනවසෙන
ලද්ධවොහාරස්ස රට්ඨස්ස නගරවරෙ බාරාණසියං යස්මිං කාලෙ ජාතසංවඨිඨො
හුත්වා වසාමිති අත්ථො. හගිනී ච භාතරො සත්ත, නිබ්බත්තා සොත්තියෙ කුලෙති
උපකඤ්චනාදයො ඡ අභඤ්චාති භාතරො සත්ත සබ්බකනිට්ඨා කඤ්චනදෙවී නාම
හගිනී වාති සබ්බෙ මයං අට්ඨ ජනා මත්තජ්ඣෙතනිරතතාය සොත්තියෙ
උදිතොදිතෙ මහති බ්‍රාහ්මණකුලෙ තදා නිබ්බත්තා ජාතාති අත්ථො.

35.

බොධිසත්තො හි තදා බාරාණසියං අසීතිකොට්ඨිභවස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස
පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. තස්ස ‘‘කඤ්චනකුමාරො’’ති නාමං කරිංසු. අථස්ස පදසා
විවරණකාලෙ අපරො පුත්තො විජායි. ‘‘උපකඤ්චනකුමාරො’’තිස්ස නාමං කරිංසු.
තතො පට්ඨාය මහාසත්තං ‘‘මහාකඤ්චනකුමාරො’’ති සමුදාවරන්ති. එවං
පටිපාටියා සත්ත පුත්තා අහෙසුං. සබ්බකනිට්ඨා පන එකා ධිතා. තස්සා
‘‘කඤ්චනදෙවී’’ති නාමං කරිංසු. මහාසත්තො වයථපත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා
සබ්බසිප්පානි උග්ගහෙත්වා පච්චාගඤ්ඡි.

අථ නං මාතෘපිතරො සරාවාසෙන බන්ධිතුකාමා ‘‘අත්තනො
සමානජාතිකුලතො තෙ දාරිකං ආනෙස්සාමා’’ති වදිංසු. සො ‘‘අම්ම, තාත, න
මය්හං සරාවාසෙන අත්ථො. මය්හඤ්භි සබ්බො ලොකසන්නිවාසො ආදිත්තො විය
සප්පට්ඨයො, බන්ධනාගාරං විය පලිබුද්ධනං, උක්කාරභූමි විය ජිගුච්ඡො හුත්වා
උපට්ඨාති, න මෙ චිත්තං කාමෙසු රජ්ජති, අඤ්ඤෙ වො පුත්තා අත්ථී, තෙ
සරාවාසෙන නිමන්තෙටා’’ති වත්වා පුනථපුනං යාවිතොපි සභායෙහි යාවාපිතොපි න
ඉච්ඡි, අථ නං සභායා ‘‘සම්ම, කිං පන ත්ථං පත්ථයන්තො කාමෙ පරිභුඤ්ජිතුං න
ඉච්ඡසී’’ති ප්‍රච්ඡිංසු. සො තෙසං අත්තනො නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයං ආරොචෙසී. තෙන
චුත්තං ‘‘එතෙසං පුබ්බඡො ආසී’’න්තිආදි.

තත්ථ එතෙසං පුබ්බඡො ආසීන්ති එතෙසං උපකඤ්චනකාදීනං සත්තන්තං
ජෙට්ඨහානිකො අහං තදා අහොසිං. හිරිසුක්කමුපාගතොති සුක්කවිපාකත්තා
සත්තානස්ස විසොධනතො ච සුක්කං පාපජිගුච්ඡනලක්ඛණං හිරිං භුසං ආගතො,
අතිවිය පාපං ජිගුච්ඡන්තො ආසීන්ති අත්ථො. හවං දිස්වාන භයතො,

නෙක්බම්මාහිරතො අහන්ති කාමහවාදීනං වසෙන සබ්බං භවං පක්ඛන්දිතුං
 ආගච්ඡන්තං චණ්ඩහත්ථිං විය, හිංසිතුං ආගච්ඡන්තං උක්ඛිත්තාසිකං වධකං විය,
 සීහං විය, යක්ඛං විය, රක්ඛසං විය, සොරවිසං විය, ආසිවිසං විය, ආදිත්තං අඬිගාරං
 විය, සප්පට්ඨයං භයානකභාවතො පස්සිත්වා තතො මුච්චනත්ථඤ්ච
 පබ්බජ්ජාහිරතො පබ්බජිත්වා “කථං නු ඛො ධම්මවරියං සම්මාපට්ඨන්ති. පුරෙය්‍යං,
 ඤානසමාපත්තියො ච නිබ්බන්තෙය්‍යා”න්ති
 පබ්බජ්ජාකුසලධම්මපට්ඨානාදිඅහිරතො තදා අහං ආසිත්ති අත්ථො.

36. පහිතාති මාතාපිතුහි පෙසිතා. එකමානසාති සමානජ්ඣාසයා පුබ්බෙ මයා
 එකච්ඡන්දා මනාපචාරිතො මාතාපිතුහි පහිතත්තා පන මම පටික්කුලං අමනාපං
 වදන්තා. කාමෙහි මං නිමන්තෙන්ති මහාපිතුහි වා එකමානසා කාමෙහි මං
 නිමන්තෙන්ති. කුලවංසං ධාරෙහීති සරාවාසං සණ්ඨපෙන්තො අත්තනො කුලවංසං
 ධාරෙහි පතිට්ඨපෙහීති කාමෙහි මං නිමන්තෙසුන්ති අත්ථො.

37. යං තෙසං වචනං වුත්තන්ති තෙසං මම පියසභායානං යං වචනං වුත්තං.
 ගිහිධම්මෙ සුඛාවහන්ති ගිහිභාවෙ සති ගහට්ඨභාවෙ ධීතස්ස පුරිසස්ස
 ඤායානුගතත්තා දිට්ඨධම්මිකස්ස සම්පරායිකස්ස ච සුඛස්ස ආවහනතො සුඛාවහං.
 තං මෙ අහොසි කඨිනන්ති තං තෙසං මය්හං සභායානං මාතාපිතුනඤ්ච වචනං
 එකන්තෙනෙව නෙක්බම්මාහිරතත්තා අමනාපභාවෙන මෙ කඨිනං ඵරුසං දිවසං
 සන්තත්තථාලසදිසං උභොපි කණ්ණෙ ඤාපෙන්තං විය අහොසි.

38. තෙ මං තදා උක්ඛිපන්තන්ති තෙ මය්හං සභායා මාතාපිතුහි අත්තනො ච
 උපනිමන්තනවසෙන අනෙකචාරං උපනීයමානෙ කාමෙ උද්ධමුද්ධං බිපන්තං
 ඡඩ්ඨෙන්තං පටික්ඛිපන්තං මං පුච්ඡිංසු. පත්ථිතං මමාති ඉතො විසුද්ධතරං කිං නු
 ඛො ඉමිනා පත්ථිතන්ති මයා අභිපත්ථිතං මම තං පත්ථනං පුච්ඡිංසු – “කිං ත්වං
 පත්ථයසෙ, සම්ම, යදි කාමෙ න භුඤ්ජසී”ති.

39. අත්ථකාමොති අත්තනො අත්ථකාමො, පාපභීරුති අත්ථො.
 “අත්තකාමො”තිපි පාළි. හිතෙසිනන්ති මය්හං හිතෙසිනං පියසභායානං. කෙචි
 “අත්ථකාමහිතෙසින”න්ති පටන්ති, තං න සුන්දරං.

40. පිතු මාතු ච සාවයුන්ති තෙ මය්හං සභායා අනිවත්තනීයං මම
 පබ්බජ්ජාඡන්දං විදිත්වා පබ්බජිතුකාමතාදීපකං මය්හං වචනං පිතු මාතු ච සාවෙසුං.
 “යග්ගෙ, අම්මතාතා, ඡානාථ, එකන්තෙනෙව මහාකඤ්චනකුමාරො පබ්බජිස්සති,
 න සො සක්කා කෙනචි උපායෙන කාමෙසු උපනෙතු”න්ති අවොචුං. මාතාපිතා
 එවමාහුති තදා මය්හං මාතාපිතරො මම සභායෙහි වුත්තං මම වචනං සුත්වා
 එවමාහංසු – “සබ්බෙව පබ්බජාම, භො”ති, යදි මහාකඤ්චනකුමාරස්ස නෙක්බම්මං
 අභිරුචිතං, යං තස්ස අභිරුචිතං, තදම්භාකම්පි අභිරුචිතමෙව, තස්මා සබ්බෙව
 පබ්බජාම, භොති. “භො”ති තෙසං බ්‍රාහ්මණානං ආලපනං. “පබ්බජාම ඛො”තිපි
 පාඨො, පබ්බජාම එවාති අත්ථො. මහාසත්තස්ස හි පබ්බජ්ජාඡන්දං විදිත්වා

උපකඤ්චනාදයො ඡ භාතරො හගිනී ච කඤ්චනදෙවී පබ්බජිතුකාමාව අහෙසුං,
තෙන තෙපි මාතාපිතුහි සරාවාසෙන නිමන්තියමානා න ඉච්ඡිංසුයෙව. තස්මා
එවමාහංසු “සබ්බෙව පබ්බජාම, හො”ති.

එවඤ්ච පන චත්වා මහාසත්තං මාතාපිතරො පක්කොසිත්වා අත්තනොපි
අධිජ්ජායං තස්ස ආවික්ඛිත්වා “තාත, යදි පබ්බජිතුකාමොසි, අසීතිකොට්ඨනං තච
සත්තකං යථාසුඛං විස්සජ්ජෙහි”ති ආහංසු. අථ නං මහාපුරිසො කපණද්ධිකාදීනං
විස්සජ්ජෙත්වා මහාහිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා හිමවන්තං පාවිසි. තෙන සද්ධිං
මාතාපිතරො ඡ භාතරො ච හගිනී ච එකො දාසො එකා දාසී එකො ච සභායො
සරාවාසං පහාය අගමංසු. තෙන චුත්තං –

41.

“උහො මාතා පිතා මය්හං, හගිනී ච සත්ත භාතරො;
අමිතධනං ඡඩ්ඛයිත්වා, පවිසිම්හා මහාවන”න්ති.

ජාතකට්ඨකථායං (ජා. අට්ඨ. 4.14.77 භිසජාතකචණ්ණනා) පන “මාතාපිතුසු
කාලංකතෙසු තෙසං කත්තබ්බකිච්චං කත්වා මහාසත්තො මහාහිනික්ඛමනං
නික්ඛමී”ති චුත්තං.

එවං හිමවන්තං පවිසිත්වා ච තෙ බොධිසත්තජ්ජමුඛා එකං පදුමසරං නිස්සාය
රමණියෙ භූමිභාගෙ අස්සමං කත්වා පබ්බජිත්වා චනමුලඵලාභාරා යාපයිංසු. තෙසු
උපකඤ්චනාදයො අට්ඨ ජනා වාරෙන ඵලාඵලං ආහරිත්වා එකස්මිං පාසාණඵලකෙ
අත්තනො ඉතරෙසඤ්ච කොට්ඨාසෙ කත්වා සණ්ටිසඤ්ඤං දත්වා අත්තනො
කොට්ඨාසං ආදාය වසනට්ඨානං පවිසන්ති. සෙසාපි සණ්ටිසඤ්ඤාය
පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා අත්තනො අත්තනො පාපුණනකොට්ඨාසං ආදාය
වසනට්ඨානං ගන්ත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්ති.

අපරභාගෙ භිසානි ආහරිත්වා තට්ඨ ඛාදන්ති. තත්ථ තෙ සොරතපා
පරමධිනිත්ථියා කසිණපරිකම්මං කරොන්තා විහරිංසු. අථ තෙසං සීලතෙජෙන
සක්කස්ස භවනං කම්පි. සක්කො තං කාරණං ඤාත්වා “ඉමෙ ඉසයො
විමංසිස්සාමී”ති අත්තනො ආනුභාවෙන මහාසත්තස්ස කොට්ඨාසෙ තයො දිවසෙ
අන්තරධාපෙසි. මහාසත්තො පයමදිවසෙ කොට්ඨාසං අදිස්වා “මම කොට්ඨාසො
පමුට්ඨො හවිස්සතී”ති චින්තෙසි. දුතියදිවසෙ “මම දොසෙන භවිතබ්බං,
පණාමනවසෙන මම කොට්ඨාසං න යපිතං මඤ්ඤෙ”ති චින්තෙසි. තතියදිවසෙ
“තං කාරණං සුත්වා බමාපෙස්සාමී”ති සායන්හසමයෙ සණ්ටිසඤ්ඤං දත්වා තාය
සඤ්ඤාය සබ්බෙසු සන්තිපතිතෙසු තමත්ථං ආරොචෙත්වා තීසුපි දිවසෙසු තෙහි
ජෙට්ඨකොට්ඨාසස්ස යපිතභාවං සුත්වා “තුම්හෙහි මය්හං කොට්ඨාසො යපිතො,
මයා පන න ලද්ධො, කිං නු බො කාරණං”න්ති ආහ. තං සුත්වා සබ්බෙව
සංවෙගජ්ජත්තා අහෙසුං.

තස්මිං අස්සමෙ රුක්ඛදෙවතාපි අත්තනො භවනතො ඔතරිත්වා තෙසං සන්තිකෙ නිසීදි. මනුස්සානං හත්ථනො පලායිත්වා අරුක්ඛං පට්ටියො එකො වාරණො අභිතුණ්ඨිකහත්ථනො පලායිත්වා මුත්තො සප්පකිලාපනකො එකො වානරො ච තෙහි ඉසිහි කතපරිවයා තදා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. සක්කොපි “ඉසිගණං පරිග්ගණ්හිස්සාමි” ති අදිස්සමානකායො තත්ථෙව අට්ඨාසි. තස්මිඤ්ච බණ්ණො බොධිසත්තස්ස කනිට්ඨො උපකඤ්චනතාපසො උට්ඨාය බොධිසත්තං වන්දිත්වා සෙසානං අපචිතිං දස්සෙත්වා “අහං සඤ්ඤං පට්ඨපෙත්වා අත්තානඤ්ඤෙව සොධෙතුං ලභාමි” ති පුච්ඡිත්වා “ආම, ලභසි” ති වුත්තෙ ඉසිගණමජ්ඣෙය්ව යත්වා සපථං කරොන්තො –

“අස්සං ගවං රජතං ජාතරූපං, හරියඤ්ච සො ඉධ ලහතං මනාපං;
පුත්තෙහි දාරෙහි සමඨිහි හොතු, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි” ති. (ජා. 1.14.78) –

ඉමං ගාථං අහාසි. ඉමඤ්චි සො “යත්තකානි පියවත්ථුනි හොන්ති, තෙහි විජ්ජයොගෙ තත්තකානි දුක්ඛානි උප්පජ්ජන්ති” ති වත්ථුකාමෙ ගරහන්තො ආහ.

තං සුත්වා ඉසිගණො “මාරිස, මා කථය, අතිභාරියො තෙ සපථො” ති කණ්ණෙ පිදහි. බොධිසත්තොපි “අතිභාරියො තෙ සපථො, න, ත්වං තාත, ගණ්හසි, තච පත්තාසනෙ නිසීදා” ති ආහ. සෙසාපි සපථං කරොන්තා යථාක්කමං –

“මාලඤ්ච සො කාසිකචන්දනඤ්ච, ධාරෙතු පුත්තස්ස බහු භවන්තු;
කාමෙසු තිබ්බං කුරුතං අපෙක්ඛං, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

“පහුතඨඤ්ඤො කසිමා යසස්සි, පුත්තෙ ගිහී ධනිමා සබ්බකාමෙ;
වයං අපස්සං සරමාවසාතු, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

“සො ඛත්තියො හොතු පසස්භකාරී, රාජාභිරාජා බලවා යසස්සි;
සවාතුරන්තං මහිමාවසාතු, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

“සො බ්‍රාහ්මණො හොතු අවීතරාගො, මුහුත්තනක්ඛත්තපථෙසු යුත්තො;
පුප්පෙතු නං රට්ඨපතී යසස්සි, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

“අජ්ඣායකං සබ්බසමන්තවෙදං, තපස්සිනං මඤ්ඤතු සබ්බලොකො;
පුප්පෙන්තු නං ජානපදා සමෙච්ච, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

“චතුස්සදං ගාමවරං සමිද්ධං, දින්නඤ්චි සො භුඤ්ජතු වාසවෙන;
අවීතරාගො මරණං උපෙතු, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

“සො ගාමණි හොතු සභායමජ්ඣෙය්ව, නච්චෙහි ගීතෙහි පමොදමානො;
සො රාජනො බාසනමාලත්ථ කිඤ්චි, හිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අහාසි.

“තං ඵකරාජා පථවිං විජේත්වා, ඉත්ථීසහස්සස්ස යපෙතු අග්ගෙ;
සීමන්තිනීනං පවරා භවාතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යා අභාසි.

“ඉසීනඤ්ඞි සා සබ්බසමාගතානං, භුඤ්ජෙය්‍ය සාදුං අවිකම්පමානා;
වරාතු ලාභෙන විකත්ථමානා, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යා අභාසි.

“ආවාසිකො හොතු මහාවිහාරෙ, නවකම්මිකො හොතු ගජඞ්ගලායං;
ආලොකසන්ධිං දිවසං කරොතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අභාසි.

“සො ඛජ්ඣකං පාසසතෙහි ඡම්භි, රම්මා වනා නීයතු රාජධානිං;
තුත්තෙහි සො භඤ්ඤතු පාවනෙහි, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අභාසි.

“අලක්කමාලී තිපුකණ්ණපිට්ඨො, ලට්ඨිහතො සප්පමුඛං උපෙතු;
සකච්ඡබන්ධො විසිඛං වරාතු, භිසානි තෙ බ්‍රාහ්මණ යො අභාසි” ති. (ජා.
1.14.79-90) –

ඉමා ගාථායො අවොචුං.

තත්ථ තිබ්බන්ති වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු බහලං අපෙක්ඛං කරොතු. කසිමාති
සම්පන්නකසිකම්මො. පුත්තෙ ගිහී ධනිමා සබ්බකාමෙති පුත්තෙ ලහතු, ගිහී හොතු,
සත්තවිධෙන ධනෙන ධනිමා හොතු, රූපාදිභෙදෙ සබ්බකාමෙ ලහතු. වයං
අපස්සන්ති මහල්ලකකාලෙපි අපබ්බජිත්වා අත්තනො වයං අපස්සන්තො
පඤ්චකාමගුණසම්ඤ්ඤං සරමෙව ආවසතු. රාජාභිරාජාති රාජුතං අත්තරෙ අතිරාජා.
අවීතරාගොති පුරොහිතට්ඨානතණ්හාය සතණ්හො. තපස්සිනන්ති තපසීලං,
සීලසම්පන්නොති නං මඤ්ඤතු. චතුස්සදන්ති ආකිණ්ණමනුස්සතාය මනුස්සෙහි
පහුතඤ්ඤතාය ධඤ්ඤෙන සුලභදාරුතාය දාරුහි සම්පන්නොදකතාය උදකෙනාති
චතුහි උස්සන්තං. වාසවෙනාති වාසවෙන දින්නං විය අවලං, වාසවතො
ලද්ධවරානුභාවෙනෙව රාජානං ආරාධෙත්වා තෙන දින්නන්තිපි අත්ථො.
අවීතරාගොති අවිගතරාගො කද්දමෙ සුකරො විය කාමපඨකෙ නිමුග්ගොව හොතු.

ගාමණීති ගාමජෙට්ඨකො. තන්ති තං ඉත්ථීං. ඵකරාජාති අග්ගරාජා.
ඉත්ථීසහස්සස්සාති වචනමට්ඨතාය වුත්තං. සොළසන්නං ඉත්ථීසහස්සානං
අග්ගට්ඨානෙ යපෙතුති අත්ථො. සීමන්තිනීනන්ති සීමන්තධරානං, ඉත්ථීනන්ති
අත්ථො. සබ්බසමාගතානන්ති සබ්බෙසං සන්නිපතිතානං මජ්ඣකෙ නිසීදිත්වා.
අවිකම්පමානාති අනොසක්කමානා සාදුරසං භුඤ්ජතුති අත්ථො. වරාතු ලාභෙන
විකත්ථමානාති ලාභහෙතු සිඨිගාරවෙසං ගහෙත්වා ලාභං උජ්ජාදෙතුං වරතු.
ආවාසිකොති ආවාසජග්ගතකො. ගජඞ්ගලායන්ති ඵවංනාමකෙ නගරෙ. තත්ථ කීර
දබ්බසම්භාරා සුලභා. ආලොකසන්ධිං දිවසන්ති ඵකදිවසෙන ඵකමෙව වාතපානං
කරොතු. සො කීර දෙවපුත්තො කස්සපබුද්ධකාලෙ ගජඞ්ගලනගරං නිස්සාය
යොජනිකෙ මහාවිහාරෙ ආවාසිකො සඨිසත්ථෙරො හුත්වා ජිණ්ණෙ විහාරෙ
නවකම්මාති කරොන්නොව මහාදුක්ඛං අනුභවි, තං සන්ධායාහ.

පාසසතෙහිති බහුහි පාසෙහි. ජමිහිති වතුසු පාදෙසු ගීවාය කටිභාගෙ වාති ජසු
 යානෙසු. තුත්තෙහිති ද්විකණ්ටකාහි දීසලට්ඨිහි. පාවනෙහිති රස්සපාවනෙහි,
 අඩකුසකෙහි වා. අලක්කමාලීති අහිතුණ්ඩිකෙන කණ්ඨෙ පරික්ඛිපිත්වා යපිතාය
 අලක්කමාලාය සමන්තාගතො. තිපුකණ්ණපිට්ඨොති තිපුපිළන්ධනෙන
 පිළන්ධිතපිට්ඨිකණ්ණො කණ්ණපිට්ඨො. ලට්ඨිහතොති සප්පකීළාපනං
 සික්ඛාපයමානො ලට්ඨියා හතො හුත්වා. සබ්බං තෙ කාමභොගං සරාවාසං අත්තනා
 අත්තනා අනුභුතදුක්ඛඤ්ච ජිගුච්ඡන්තා තථා තථා සපථං කරොන්තා එවමාහංසු.

අථ බොධිසත්තො “සබ්බෙහි ඉමෙහි සපථො කතො, මයාපි කාතුං වට්ටති” ති
 සපථං කරොන්තො –

“යො වෙ අනට්ඨංව නට්ඨන්ති වාහ, කාමෙව සො ලහනං භුඤ්ජතඤ්ච;
 අගාරමජ්ඣෙ මරණං උපෙතු, යො වා භොන්තො සඩ්ධති කඤ්චි දෙවා” ති.
 (ජා. 1.14.91) –

ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ භොන්තොති භවන්තො. සඩ්ධතීති ආසඩ්ධති. කඤ්චිති අඤ්ඤතරං.

අථ සක්කො “සබ්බෙපිමෙ කාමෙසු නිරපෙක්ඛා” ති ජානිත්වා සංවිග්ගමානසො
 න ඉමෙසු කෙනවිපි භිසානි නීතානි, නාපි තයා අනට්ඨං නට්ඨන්ති චුත්තං, අපිව අහං
 තුම්හෙ වීමංසිතුකාමො අන්තරධාපෙසින්ති දස්සෙත්තො –

“වීමංසමානො ඉසිනො භිසානි, තීරෙ ගහෙත්වාන ථලෙ නිධෙසිං;
 සුද්ධා අපාපා ඉසයො වසන්ති, එතානි තෙ බ්‍රහ්මචාරී භිසානී” ති. (ජා.
 1.14.95) –

ඔසානගාථමාහ.

තං සුත්වා බොධිසත්තො –

“න තෙ නටා නො පන කීළනෙය්‍යා, න බන්ධවා නො පන තෙ සහායා;
 කිස්මිං චූපත්ථම්හ සහස්සනෙත්ත, ඉසිහි ත්වං කීළසි දෙවරාජා” ති. (ජා.
 1.14.96) –

සක්කං තජ්ජෙසි.

අථ නං සක්කො –

“ආචරියො මෙසි පිතා ව මය්හං, එසා පතිට්ඨා බලිතස්ස බ්‍රහ්මෙ;
 එකාපරාධං බම භූරිපඤ්ඤ, න පණ්ඩිතා කොධබලා භවන්ති” ති. (ජා.
 1.14.97) –

බමාපෙසි.

මහාසත්තො සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො බමිත්වා සයං ඉසිගණං බමාපෙන්නො –

“සුවාසිනං ඉසිනං එකරත්තං, යං වාසවං භූතපතිද්දසාම;
සබ්බෙව භොන්නො සුමනා භවන්තු, යං බ්‍රාහ්මණො පච්චුපාදී භිසානී” ති.
(ජා. 1.14.98) –

ආහ.

තත්ථ න තෙ නටාති, දෙවරාජ, මයං තව නටා වා කීලිතබ්බයුත්තකා වා න
භොම. නාපි තව ඤාතකා, සභායා භස්සං කාතබ්බා. අථ ත්වං කිස්මිං වූපත්ථමිහාති
කිං උපත්ථමිහකං කත්වා, කිං නිස්සාය ඉසිහි සද්ධිං කීලිසිති අත්ථො. එසා
පතිට්ඨාති එසා තව පාදච්ඡායා අජ්ජ මම බලිතස්ස අපරාධස්ස පතිට්ඨා භොතු.
සුවාසිතන්ති ආයස්මන්තානං ඉසිනං එකරත්තිමිපි ඉමස්මිං අරඤ්ඤෙ වසිනං
සුවසිතමෙව. කිංකාරණා? යං වාසවං භූතපතිං අද්දසාම. සචෙ හි මයං නගරෙ
අවසිමිහා, න ඉමං අද්දසාම. භොන්නොති භවන්තො. සබ්බෙපි සුමනා භවන්තු
තුස්සන්තු, සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො බමන්තු, කිංකාරණා? යං බ්‍රාහ්මණො පච්චුපාදී
භිසානී යස්මා තුමිහාකං ආවරියො භිසානී අලභීති. සක්කො ඉසිගණං වන්දිත්වා
දෙවලොකං ගතො. ඉසිගණොපි ක්‍රමානාහිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙන්වා
බ්‍රහ්මලොකූපගො අභොසි.

තදා උපකඤ්චනාදයො ඡ භාතරො
සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානමහාකස්සපඅනුරුද්ධපුණ්ණආනන්දත්ථෙරා, හගිනී
උජ්ජලවණ්ණා, දාසී චූජ්ජුත්තරා, දාසො විත්තො ගහපති, රුක්ඛදෙවතා සාතාගිරො,
වාරණො පාලිලෙයානාගො, වානරො මධුවාසිට්ඨො, සක්කො කාළදාසී,
මහාකඤ්චනාපසො ලොකනාටො.

තස්ස ඉධාපි හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව දස පාරමියො නිද්ධාරෙතබ්බා. තථා
අච්චන්තමෙව කාමෙසු අනපෙක්ඛනාදයො ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බාති.

භිසවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සොණපණ්ඩිතවරියාවණ්ණනා

42. පඤ්චමෙ නගරෙ බ්‍රහ්මවඩ්ඪනෙති බ්‍රහ්මවඩ්ඪනනාමකෙ නගරෙ.
කුලවරෙති අග්ගකුලෙ. සෙට්ඨෙති පාසංසතමෙ. මහාසාලෙති මහාසාරෙ.
අජායහන්ති අජායං අහං. ඉදං චුත්තං භොති – තස්මිං කාලෙ “බ්‍රහ්මවඩ්ඪන”න්ති
ලද්ධනාමෙ ඛාරාණසිතගරෙ යදා භොමි හවාමි පට්ඨසාමි, තදා අභිජාතසම්පත්තියා
උදිතොදිතභාවෙන අග්ගෙ විජ්ජාවතසම්පත්තියා සෙට්ඨෙ අසිතිකොට්ඨිභවතාය
මහාසාලෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ අහං උජ්ජජින්නි.

තදා හි මහාසත්තො බ්‍රහ්මලොකතො චචිත්වා බ්‍රහ්මවච්ඡිද්ධනනගරෙ
 අසීතිකොට්ඨිභවස්ස අඤ්ඤාතරස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති.
 තස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ “සොණකුමාරො”ති නාමං කරිංසු. තස්ස පදසා
 ගමනකාලෙ අඤ්ඤාපි සත්තො බ්‍රහ්මලොකා චචිත්වා බොධිසත්තස්ස මාතුයා
 කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්ස ජාතස්ස “නන්දකුමාරො”ති නාමං කරිංසු. තෙසං
 උග්ගහිතවෙදානං සබ්බසිප්පනිප්පත්තිප්පත්තානං වයප්පත්තානං රූපසම්පදං දිස්වා
 තුට්ඨහට්ඨා මාතෘපිතරො “සරඛන්ධනෙන බන්ධිස්සාමා”ති පඨමං සොණකුමාරං
 ආභංසු – “තාත, තෙ පතිරූපකුලතො දාරිකං ආනෙස්සාම, ත්වං කුටුම්භං
 පටිපජ්ජාහී”ති.

මහාසත්තො “අලං මය්හං සරාවාසෙන, අහං යාවජීවං තුම්හෙ පටිජග්ගිත්වා
 තුම්හාකං අව්චයෙන පබ්බජිස්සාමී”ති ආභ. මහාසත්තස්ස හි තදා තයොපි භවා
 ආදිත්තං අගාරං විය අභිගාරකාසු විය ව උපට්ඨතිංසු. විසෙසතො පනෙස
 නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයො නෙක්ඛම්මාධිමුත්තො අහොසි. තස්ස අධිප්පායං අජානන්තා
 තෙ පුනප්පුනං කථෙන්නාපි තස්ස චිත්තං අලහිත්වා නන්දකුමාරං ආමන්තෙත්වා
 “තාත, තෙන හි ත්වං කුටුම්භං පටිපජ්ජාහී”ති වත්වා තෙනාපි “නාහං මම භාතරා
 ඡඩ්ඛිතබෙළං සීසෙන උක්ඛිපාමි, අහමිපි තුම්හාකං අව්චයෙන භාතරා සද්ධිං
 පබ්බජිස්සාමී”ති වුත්තෙ “ඉමෙ එවං තරුණා කාමෙ ජහන්ති, කිමඤ්ඤං පන මයන්ති
 සබ්බෙව පබ්බජිස්සාමා”ති චිත්තෙත්වා “තාත, කිං වො අම්හාකං අව්චයෙන
 පබ්බජ්ජාය, සබ්බෙ සහෙව පබ්බජාමා”ති වත්වා ඤාතීනං දාතබ්බයුත්තකං දත්වා
 දාසජනං භුජිස්සං කත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා සබ්බං ධනං විස්සජ්ජෙත්වා
 මහාදානං පවත්තෙත්වා වත්තාරොපි ජනා බ්‍රහ්මවච්ඡිද්ධනනගරා නික්ඛම්ත්වා
 හිමවන්තප්පදෙසෙ පදුමපුණ්ඩරිකමණ්ඩිතං මහාසරං නිස්සාය රමණීයෙ වනසණ්ඨෙ
 අස්සමං මාපෙත්වා පබ්බජිත්වා තත්ථ වසිංසු. තෙන වුත්තං –

43.

“තදාපි ලොකං දිස්වාන, අන්ධිභූතං තමොත්ථං;
 චිත්තං භවතො පතිකුට්ති, තුත්තවෙගහතං විය.

44.

“දිස්වාන විවිධං පාපං, එවං චිත්තෙසහං තදා;
 කදාහං ගෙහා නික්ඛම්ම, පටිසිස්සාමි කාතනං.

45.

“තදාපි මං නිමන්තිංසු, කාමභොගෙහි ඤාතයො;
 තෙසමිපි ඡන්දමාවික්ඛිං, මා නිමන්තෙථ තෙහි මං.

46.

“යො මෙ කනිට්ඨකො භාතා, නන්දො නාමාසි පණ්ඨිතො;
 සොපි මං අනුසික්ඛන්තො, පබ්බජ්ජං සමරොවයි.

47.

“අහං සොණො ව නන්දො ව, උභො මාතාපිතා මම;
තදාපි භොගෙ ඡඩ්ඛෙත්වා, පාවිසිමිහා මහාවන” නීති.

තත්ථ තදාපීති යදා අහං බ්‍රහ්මවඨ්ඨනනගරෙ සොණො නාම බ්‍රාහ්මණකුමාරො
අභොසිං, තදාපි. ලොකං දිස්වානාති සකලමිපි සත්තලොකං පඤ්ඤාවක්ඛුනා
පස්සිත්වා. අන්ධිභූතන්ති පඤ්ඤාවක්ඛුචිරහෙන අන්ධජාතං අන්ධභාවං පත්තං.
තමොත්ථටන්ති අවිජ්ජන්ධකාරෙන අභිභූතං. චිත්තං භවතො පතිකුටතීති
ජාතිආදිසංවෙගවත්ථුපච්චවෙක්ඛණෙන කාමාදිභවතො මම චිත්තං සඬ්ඛුටති
සන්තිලියති න විසරති. තුත්තවෙගහතං වියාති තුත්තං වුව්වති අයොකණ්ටකසීසො
දීඝදණ්ඨො, යො පතොදොති වුව්වති. තෙන වෙගසා අභිභතො යථා හත්ථාජානීයො
සංවෙගජ්ජත්තො භොති, එවං මම චිත්තං තදා කාමාදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන
සංවෙගජ්ජත්තන්ති දස්සෙති.

දිස්වාන විවිධං පාපන්ති ගෙහං ආවසන්තෙහි සරාවාසනිමිත්තං
ජන්දොසාදිවසෙන කරියමානං නානාවිධං පාණාතිපාතාදිපාපකම්මඤ්ඤෙව
තන්තිමිත්තඤ්ඤෙව නෙසං ලාමකභාවං පස්සිත්වා. එවං චිත්තෙසහං තදාති “කදා නු
බො අහං මහාහත්ථී විය අයබන්ධනං සරබන්ධනං ඡිත්තේවා ගෙහතො
නික්ඛමනවසෙන වනං පවිසිස්සාමි” ති එවං තදා සොණකුමාරකාලෙ චිත්තෙසිං
අහං. තදාපි මං නිමන්තිංසුති න කෙවලං අයොසරපණ්ඩිතාදිකාලෙයෙව, අථ බො
තදාපි තස්මිං සොණකුමාරකාලෙපි මං මාතාපිතුආදයො ඤාතයො කාමභොගිනො
කාමජ්ඣාසයා “එහි, තාත, ඉමං අසීතිකොට්ඨනං විභවං පටිපජ්ජ, කුලවංසං
පතිට්ඨාපෙහි” ති උළාරෙහි භොගෙහි නිමන්තයිංසු. තෙසමිපි ඡන්දමාවික්ඛිත්ති
තෙසමිපි මම ඤාතීනං තෙහි කාමභොගෙහි මා මං නිමන්තයිත්ථාති අත්තනො
ජන්දමිපි ආවික්ඛිං, පබ්බජ්ජාය නින්තජ්ඣාසයමිපි කට්ඨෙසිං, යථාජ්ඣාසයං
පටිපජ්ජථාති අධිප්පායො.

සොපි මං අනු සික්ඛන්තොති “ඉමෙ කාමා නාම අප්පස්සාදා බහුදුක්ඛා
බහුපායාසා” තිආදිනා (ම. නි. 1.234; 2.43-45; පාවි.417) නයෙන නානජ්ජකාරං
කාමෙසු ආදීනවං පච්චවෙක්ඛිත්වා යථාහං සිලාදීනි සික්ඛන්තො පබ්බජ්ජං
රොවෙසිං. සොපි නන්දපණ්ඩිතො තට්ඨෙව තස්ස නෙක්ඛම්මෙන මං අනුසික්ඛන්තො
පබ්බජ්ජං සමරොවයීති. අහං සොණො ව නන්දො වාති තස්මිං කාලෙ
සොණනාමකො අහං මය්හං කනිට්ඨභාතා නන්දො වාති. උභො මාතාපිතා මමාති
“ඉමෙ නාම පුත්තකා එවං තරුණකාලෙපි කාමෙ ඡහන්ති, කිමඨගං පන මය” නීති
උප්පන්තසංවෙගා මාතාපිතරො ව. භොගෙ ඡඩ්ඛෙත්වාති අසීතිකොට්ඨිභවසම්ථේධෙ
මහා භොගෙ අනපෙක්ඛවිත්තා බෙලුපිණ්ඩං විය පරිච්චජිත්වා මයං චත්තාරොපි
ජනා හිමවන්තජ්ජදෙසෙ මහාවනං නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයෙන පවිසිමිහාති අත්ථො.

පවිසිත්වා ව තෙ තත්ථ රමණීයෙ භූමිභාගෙ අස්සමං මාපෙත්වා
තාපසපබ්බජ්ජාය පබ්බජීත්වා තත්ථ වසිංසු. තෙ උභොපි භාතරො මාතාපිතරො

පටිපත්ති. තෙසු නන්දපණ්ඩිතෝ “මයා ආහතඵලාඵලානෙව මානාපිතරො බදාපෙස්සාමි” ති භියො ව පුරිමගොවරගහිතට්ඨානතො ව යාති තාති අවසෙසාති ඵලාඵලාති පාතොව ආනෙත්වා මානාපිතරො බදාපෙති. තෙ තාති බාදිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා උපොසථිකා භොන්ති. සොණපණ්ඩිතො පන දුරං ගන්ත්වා මධුරමධුරාති සුපක්කාති ආහරිත්වා උපනාමෙති. අථ නං තෙ “තාත, කතිට්ඨෙන ආහතාති මයං බාදිත්වා උපොසථිකා ජාතා, ඉදාති නො අත්ථො නත්ථි” ති වදන්ති. ඉති තස්ස ඵලාඵලාති පරිභොගං න ලහන්ති විතස්සන්ති, පුනදිවසාදිසුපි තථෙවාති, එවං සො පඤ්චාහිඤ්ඤතාය දුරමිපි ගන්ත්වා ආහරති, තෙ පන න බාදන්ති.

අථ මහාසත්තො වින්තෙසි – “මානාපිතරො සුබ්බමාලා, නන්දො ව යාති තාති අපක්කාති දුප්පක්කාති ඵලාඵලාති ආහරිත්වා බදාපෙති, එවං සන්තෙ ඉමෙ න විරං පවත්තිස්සන්ති, වාරස්සාමි න” ති. අථ නං ආමන්තෙත්වා “නන්ද, ඉතො පට්ඨාය ඵලාඵලං ආහරිත්වා මමාගමනං පතිමානෙහි, උභො එකතොව බදාපෙස්සාමා” ති ආහ. එවං චුත්තෙපි අත්තනො පුඤ්ඤං පච්චාසිසන්තො න තස්ස වචනමකාසි. මහාසත්තො තං උපට්ඨානං ආගතං “න ත්වං පණ්ඩිතානං වචනං කරොසි, අහං ජෙට්ඨො, මානාපිතරො ව මමෙව භාරො, අහමෙව නෙ පටිපත්තිස්සාමි, ත්වං ඉතො අඤ්ඤත්ථ යාහි” ති තස්ස අච්ඡරං පහරි.

සො තෙන පණාමිතො තත්ථ යාතුං අසක්කොන්තො තං වන්දිත්වා මානාපිතුනං තමත්ථං ආරොචෙත්වා අත්තනො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා කසිණං ඔලොකෙත්වා තංදිවසමෙව අට්ඨ ව සමාපත්තියො පඤ්ච ව අභිඤ්ඤායො නිබ්බන්තෙත්වා වින්තෙසි – “කිං නු ඛො අහං සිනෙරුපාදතො රතනවාලුකං ආහරිත්වා මම භාතු පණ්ණසාලාපරිවෙණං ආකිරිත්වා ඛමාපෙස්සාමි, උදාහු අනොතත්තතො උදකං ආහරිත්වා ඛමාපෙස්සාමි? අථ වා මෙ භාතා දෙවතාවසෙන ඛමෙය්‍ය, වත්තාරො මහාරාජානො සක්කඤ්ච දෙවරාජානං ආනෙත්වා ඛමාපෙස්සාමි, එවං පන න සොහිස්සති, අයං ඛො මනොජො බ්‍රහ්මවඨ්ඨනරාජා සකලජම්බුදීපෙ අග්ගරාජා, තං ආදිං කත්වා සබ්බෙ රාජානො ආනෙත්වා ඛමාපෙස්සාමි, එවං සන්තෙ මම භාතු ගුණො සකලජම්බුදීපං අවත්ථරිත්වා ගමිස්සති, වන්දො විය සුරියො විය ව පඤ්ඤායිස්සති” ති.

සො තාවදෙව ඉද්ධියා ගන්ත්වා බ්‍රහ්මවඨ්ඨනනගරෙ තස්ස රඤ්ඤො නිවෙසනද්වාරෙ ඔතරිත්වා “එකො තාපසො තුම්හෙ දට්ඨුකාමො” ති රඤ්ඤො ආරොවාපෙත්වා තෙන කතොකාසො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “අහං අත්තනො ඛලෙන සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙත්වා තව දස්සාමි” ති. “කථං පන තුම්හෙ, හන්තෙ, සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙත්වා දස්සවා” ති? “මහාරාජ, කස්සචි වධච්ඡෙදං අකත්වා අත්තනො ඉද්ධියාව ගහෙත්වා දස්සාමි” ති මහතියා සෙනාය සද්ධිං තං ආදාය කොසලරට්ඨං ගන්ත්වා නගරස්ස අවිදුරෙ ඛන්ධාවාරං නිවෙසෙත්වා “යුද්ධං වා නො දෙනු, වසෙ වා වත්තතු” ති කොසලරඤ්ඤො දුතං පාහෙසි. තෙන කුජ්ඣිත්වා යුද්ධසජ්ජෙන හුත්වා නික්ඛන්තෙන සද්ධිං යුද්ධෙ ආරද්ධෙ අත්තනො ඉද්ධානුභාවෙන යථා ද්වින්නං සෙනානං පීළනං න භොති, එවං

කත්වා යථා ව කොසලරාජා තස්ස වසෙ වත්තති, එවං වචනපටිවචනහරණෙනි සංවිද්හි. එතෙනුපායෙන සකලජම්බුදීපෙ රාජානො තස්ස වසෙ වත්තාපෙසි.

සො තෙන පරිතුට්ඨො නන්දපණ්ඩිතං ආහ – ‘‘හත්තෙ, තුම්හෙහි යථා මය්හං පටිඤ්ඤාතං, තථා කතං, ඛහුපකාරා මෙ තුම්හෙ, කිමහං තුම්හාකං කර්ස්සාමි, අහඤ්ඤි තෙ සකලජම්බුදීපෙ උපධිසරජ්ජමපි දාතුං ඉච්ඡාමි, කිමධිගං පන හත්ථිඅස්සරථමණිමුත්තාපවාළරජතසුචණ්ණදාසිදාසපරිජනපරිච්ඡෙද්’’න්ති? තං සුත්වා නන්දපණ්ඩිතො ‘‘න මෙ තෙ, මහාරාජ, රජ්ජෙන අත්ථො, නාපි හත්ථියානාදීහි, අපි ව ඛො තෙ රට්ඨෙ අසුකස්මිං නාම අස්සමෙ මම මාතාපිතරො පබ්බජිත්වා වසන්ති. ත්‍යාහං උපට්ඨහන්තො එකස්මිං අපරාධෙ මම ජෙට්ඨහානිකෙන සොණපණ්ඩිතෙන නාම මහෙසිනා පණාමිතො, ස්වාහං තං ආදාය තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ඛමාපෙස්සාමි, තස්ස මෙ ත්වං ඛමාපනෙ සහායො හොහි’’ති. රාජා ‘‘සාධු’’ති සම්පට්ච්ඡිත්වා චතුර්විසතිඅක්ඛොහනී පරිමාණාය සෙනාය පරිවුතො එකසතරාජුහි සද්ධිං නන්දපණ්ඩිතං පුරක්ඛත්වා තං අස්සමපදං පත්වා චතුර්ධගුලජ්ජදෙසං මුඤ්චිත්වා ආකාසෙ ඨිතෙන කාපෙන අනොතත්තතො උදකං ආහරිත්වා පානීයං පටිසාමෙත්වා පරිවෙණං සම්මජ්ජිත්වා මාතාපිතූනං ආසන්නජ්ජදෙසෙ නිසින්නං ඤානරතිසමජ්ජිතං මහාසත්තං උපසඬකමිත්වා නන්දපණ්ඩිතො තං ඛමාපෙසි. මහාසත්තො නන්දපණ්ඩිතං මාතරං පටිච්ඡාපෙත්වා අත්තනා යාවජීවං පිතරං පටිජග්ගි. තෙසං පන රාජුනං –

‘‘ආනන්දො ව පමොදො ව, සදා හසිතකීලිතං;
මාතරං පරිවරිත්වාන, ලබ්භමෙතං විජානතා.

‘‘ආනන්දො ව පමොදො ව, සදා හසිතකීලිතං;
පිතරං පරිවරිත්වාන, ලබ්භමෙතං විජානතො.

‘‘දානඤ්ච පෙය්‍යවජ්ජඤ්ච, අත්ථවරියා ව යා ඉධ;
සමානත්තතා ව ධම්මෙසු, තත්ථ තත්ථ යථාරහං;
එතෙ ඛො සඬිගහා ලොකෙ, රථස්සාණිව යායතො.

‘‘එතෙ ව සඬිගහා නාස්සු, න මාතා පුත්තකාරණා;
ලහෙථ මානං පූජං වා, පිතා වා පුත්තකාරණා.

‘‘යස්මා ව සඬිගහා එතෙ, සම්මපෙක්ඛන්ති පණ්ඩිතා;
තස්මා මහත්තං පජ්ජොන්ති, පාසංසා ව හවන්ති තෙ.

‘‘බ්‍රහ්මාති මාතාපිතරො, පුබ්බාවරියාති වුච්චරෙ;
ආහුනෙය්‍යා ව පුත්තානං, පජාය අනුකම්පකා.

‘‘තස්මා හි තෙ නමස්සෙය්‍ය, සක්කරෙය්‍ය ව පණ්ඩිතො;
අත්තෙන අථ පානෙන, වත්ථෙන සයනෙන ව;

උච්ඡාදනෙන් නිහාපනෙන්, පාදානං ධොවනෙන් ව.

“තාය නං පාරිවරියාය, මාතෘපිතුසු පණ්ඩිතා;
ඉධෙව නං පසංසන්ති, පෙච්ච සග්ගෙ පමොදති” ති. (ජා. 2.20.176-183) –

බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙසි, තං සුත්වා සබ්බෙපි තෙ රාජානෝ සබ්බකායා පසිදිංසු.
අථ තෙ පඤ්චසු සිලෙසු පතිට්ඨාපෙන්වා “දානාදීසු අප්පමත්තා හොථා” ති ඔවදිත්වා
විස්සජ්ජෙසි. තෙ සබ්බෙපි ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙත්වා ආයුපරියොසානෙ දෙවනගරං
පුරයිංසු. බොධිසත්තෝ “ඉතො පට්ඨාය මාතරං පටිජග්ගාහි” ති මාතරං
නන්දපණ්ඩිතං පටිච්ඡාපෙන්වා අත්තනා යාවජීවං පිතරං පටිජග්ගි. තෙ උභොපි
ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායනා අහෙසුං.

තදා මාතෘපිතරෝ මහාරාජකුලානි, නන්දපණ්ඩිතෝ ආනන්දත්ථෙරො,
මනෝජො රාජා සාරිපුත්තත්ථෙරො, එකසතරාජානෝ අසීතිමහාථෙරො චෙච
අඤ්ඤතරථෙරො ච, චතුච්ඡතිඅක්ඛොහනීපරිසා බුද්ධපරිසා, සොණපණ්ඩිතෝ
ලොකනාථො.

තස්ස කිඤ්චාපි සාතිසයා නෙක්ඛම්මපාරම්, තථාපි හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙච
සෙසපාරම්භො ච නිද්ධාරෙතබ්බො. තථා අච්චන්තමෙච කාමෙසු අනපෙක්ඛතා,
මාතෘපිතුසු තිබ්බො සගාරවසජ්ජතිස්සභාවො, මාතෘපිතුඋපට්ඨානෙන අතිත්ති, සතිපි
නෙසං උපට්ඨානෙ සබ්බකාලං සමාපත්තිවිහාරෙහි විනිනාමනන්ති එවමාදයො
මහාසත්තස්ස ගුණානුභවා විහාවෙතබ්බාති.

සොණපණ්ඩිතවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නෙක්ඛම්මපාරම් නිට්ඨිතා.

6. තෙමියවරියාවණ්ණනා

48. ජට්ඨෙය් කාසිරාජස්ස අත්‍රපොති කාසිරඤ්ඤො අත්‍රපො පුත්තො යදා හොමී,
තදා මුගපක්ඛොති නාමෙන, තෙමියොති වදන්ති මන්ති තෙමියොති නාමෙන
මුගපක්ඛවතාධිට්ඨානෙන “මුගපක්ඛො” ති මාතෘපිතරෝ ආදිං කත්වා සබ්බෙච මං
වදන්තිති සම්බන්ධො. මහාසත්තස්ස හි ජාතදිවසෙ සකලකාසිරට්ඨෙය් දෙවො වස්සි,
යස්මා ච සො රඤ්ඤො චෙච අමච්චාදීනඤ්ච හදයං උළාරෙන පිතිසිනෙහෙන
තෙමයමානො උජ්ජන්තො, තස්මා “තෙමියකුමාරො” ති නාමං අහොසි.

49. සොළසිත්ථිසහස්සානන්ති සොළසන්තං කාසිරඤ්ඤො
ඉත්ථාගාරසහස්සානං. න විජ්ජති පුමොති පුත්තො න ලබ්භති. න කෙචලඤ්ච
පුත්තො එච, ධිතාපිස්ස නත්ථි එච. අහොරත්තානං අච්චයෙන, නිබ්බත්තො
අහමෙකකොති අපුත්තකස්සෙච තස්ස රඤ්ඤො බහුතං සංචච්ජරානං අතීතත්තා

අනෙකෙසං අභොරත්තානං අපගමනෙන සක්කදත්තියො අහමෙකකොච
බොධිපරියෙසනං වරමානො, තදා තස්ස පුත්තො භුත්වා උප්පත්තොති සත්ථා වදති.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – අතීතෙ බාරාණසියං කාසිරාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස
සොළසසහස්සා ඉත්ථියො අහෙසුං. තාසු එකාපි පුත්තං වා ධීතරං වා න ලහති.
නාගරා “අම්භාකං රඤ්ඤො වංසානුරක්ඛකො එකොපි පුත්තො නත්ථී”ති
විජ්ජපිසාරී ජාතා සන්නිපතිත්වා රාජානං “පුත්තං පත්ථෙහී”ති ආහංසු. රාජා
සොළසසහස්සා ඉත්ථියො “පුත්තං පත්ථෙථා”ති ආණාපෙසි. තා වන්දාදීනං
උපට්ඨානාදීනි කත්වා පත්ථෙන්නියොපි න ලහිංසු. අග්ගමහෙසි පනස්ස
මද්දරාජධිතා වන්දාදෙවී නාම සීලසම්පන්නා අහොසි. රාජා “ත්වම්පි පුත්තං
පත්ථෙහී”ති ආහ. සා පුණ්ණමදිවසෙ උපොසථිකා භුත්වා අත්තනො සීලං
ආවජ්ජෙත්වා “සවාහං අඛණ්ඩසීලා, ඉමිනා මෙ සච්චෙන පුත්තො උප්පජ්ජතු”ති
සච්චකිරියමකාසි. තස්සා සීලතෙජෙන සක්කස්ස ආසනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි.
සක්කො ආවජ්ජෙත්තො තං කාරණං ඤත්වා “වන්දාදෙවියා පුත්තපට්ඨාහස්ස
උපායං කරිස්සාමි”ති තස්සා අනුවච්ඡිකං පුත්තං උපධාරෙන්නො බොධිසත්තං
තාවතිංසහවතෙ නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං යත්වා තතො චචිත්වා
උපරිදෙවලොකෙ උප්පජ්ජිතුකාමං දිස්වා තස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා “සම්ම, තයි
මනුස්සලොකෙ උප්පත්තො පාරමියො ව තෙ පුරෙස්සන්ති, මහාජනස්ස ව වුඩ්ඪී
හවිස්සති, අයං කාසිරඤ්ඤො වන්දා නාම අග්ගමහෙසි පුත්තං පත්ථෙති, තස්සා
කුච්ඡියං උප්පජ්ජාහී”ති ආහ.

සො “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා තස්සා කුච්ඡියං පටිසන්ධිං ගණ්හී. තස්ස සභායා
පඤ්චසතා දෙවපුත්තා ඛිණායුකා දෙවලොකා චචිත්වා තස්සෙව රඤ්ඤො
අමච්චහරියානං කුච්ඡිසු පටිසන්ධිං ගණ්හිංසු. දෙවී ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං ඤත්වා
රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා ගබ්භපරිහාරං දාපෙසි. සා පරිපුණ්ණගබ්භා
ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නං පුත්තං විජායි. තංදිවසමෙව අමච්චගෙහෙසු
පඤ්චකුමාරසතානි විජායිංසු. උභයම්පි සුත්වා රාජා “මම පුත්තස්ස පරිවාරා
එතෙ”ති පඤ්චන්තං දාරකසතානං පඤ්චධානිසතානි පෙසෙත්වා කුමාරපසාධනානි
ව පෙසෙසි. මහාසත්තස්ස පන අතිදීඝාදිදොසවිචජ්ජිතා අලම්බත්ථනා මධුරථඤ්ඤා
චතුසට්ඨිධානියො දත්වා මහන්තං සක්කාරං කත්වා වන්දාදෙවියාපි වරං අදාසි. සා
ගහිතකං කත්වා යපෙසි. දාරකො මහතා පරිවාරෙන වඩ්ඪති. අථ නං එකමාසිකං
අලඬිකරිත්වා රඤ්ඤො සන්නිකං ආනයිංසු. රාජා පියපුත්තං ඔලොකෙත්වා
ආලිඬිගිත්වා අඬිකෙ නිසීදාපෙත්වා රමයමානො නිසීදි.

50. තස්මිං බණෙ චත්තාරො වොරා ආනීතා. රාජා තෙසු එකස්ස සකණ්ටකාහි
කසාහි පහාරසහස්සං ආණාපෙසි, එකස්ස සඬ්ඛලිකාය බන්ධිත්වා
බන්ධනාගාරජ්ජවෙසනං, එකස්ස සරීරෙ සන්නිජ්ජහාරදානං, එකස්ස සුලාරොපනං.
මහාසත්තො පිතු කථං සුත්වා සංවෙගජ්ජත්තො භුත්වා “අහො මම පිතා රජ්ජං
නිස්සාය භාරියං නිරයගාමිකම්මං කරොති”ති චින්තෙසි. පුනදිවසෙ නං
සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා අලඬිකතසිරිසයනෙ නිපජ්ජාපෙසුං.

සො ටොකං නිද්දායිත්වා පටිබුද්ධො අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා සෙනවිජත්තං ඔලොකෙන්තො මහන්තං සිරිවිහවං පස්සි. අට්ඨස්ස පකතියාපි සංවෙගජ්ජත්තස්ස අතිරෙකතරං භයං උජ්ජජ්ජී. සො “කුතො නු ඛො අහං ඉමං රාජගෙහං ආගතො” ති උපධාරෙන්තො ජාතිස්සරඤ්ඤාණෙන දෙවලොකතො ආගතභාවං ඤත්වා තතො පරං ඔලොකෙන්තො උස්සදනිරයෙ පක්කභාවං පස්සි. තතො පරං ඔලොකෙන්තො තස්මිංයෙව නගරෙ රාජභාවං පස්සි. අට්ඨ සො “අහං වීසතිවස්සානි රජ්ජං කාරෙන්වා අසීතිවස්සසහස්සානි උස්සදනිරයෙ පටිච්චං, ඉදානි පුනපි ඉමස්මිං වොරගෙහෙ නිබ්බත්තොස්මි, පිතාපි මෙ භියො යා වතුසු වොරෙසු ආනිතෙසු තථාරූපං ඵරුසං නිරයසංවත්තතිකං කථං කට්ඨෙසි. න මෙ ඉමිනා අවිදිතවිපුලානත්ථාවගෙන රජ්ජෙන අත්ථො, කථං නු ඛො ඉමම්භා වොරගෙහා මුච්චෙය්‍ය” න්ති වින්තෙන්තො නිපජ්ජී. අට්ඨ නං ඵකා දෙවධිතා “තාත තෙමියකුමාර, මා භායි, තීණි අඬගානි අධිට්ඨන්තිවා තව සොත්ථි භවිස්සති” ති සමස්සාසෙසි. තං සුත්වා මහාසත්තො රජ්ජසඬාතා අනත්ථතො මුච්චිතුකාමො සොළසසංවච්ඡරානි තීණි අඬගානි අවලාධිට්ඨානවසෙන අධිට්ඨති. තෙන වුත්තං “කිච්ඡාලද්ධං පියං පුත්ත” න්තිආදි.

තත්ථ කිච්ඡාලද්ධන්ති කිච්ඡෙන කසිරෙන විරකාලපත්ථනාය ලද්ධං. අභිජාතන්ති ජාතිසම්පන්නං. කායපුත්තියා වෙව ඤාණපුත්තියා ව සමන්තාගතන්තා පුත්තින්ධරං. සෙනවිජත්තං ධාරයිත්වාන, සයනෙ පොසෙති මං පිතාති පිතා මෙ කාසිරාජා “මා නං කුමාරං රජො වා උස්සාවො වා” ති ජාතකාලතො පට්ඨාය සෙනවිජත්තස්ස හෙට්ඨා සිරිසයනෙ සයාපෙත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන මං පොසෙති.

51. නිද්දායමානො සයනවරෙ පබ්බජ්ඣත්වා අහං ඔලොකෙන්තො පණ්ඩරං සෙනවිජත්තං අද්දසං. යෙනාහං නිරයං ගතොති යෙන සෙනවිජත්තෙන තතො තතියෙ අත්තභාවෙ අහං නිරයං ගතො, සෙනවිජත්තසීසෙන රජ්ජං වදති.

52. සහ දිට්ඨස්ස මෙ ඡත්තන්ති තං සෙනවිජත්තං දිට්ඨස්ස දිට්ඨවතො මෙ සහ තෙන දස්සනෙන, දස්සනසමකාලමෙවාති අත්ථො. තාසො උජ්ජජ්ජී හෙරවොති සුපරිවිදිතාදීනවත්තා භයානකො විත්තුත්‍රාසො උදපාදි. විනිවිජයං සමාපන්නො, කථාහං ඉමං මුඤ්චිස්සන්ති කථං නු ඛො අහං ඉමං රජ්ජං කාළකණ්ණිං මුඤ්චෙය්‍යන්ති ඵවං විවාරණං ආපජ්ජී.

53. පුබ්බසාලොභිතා මය්හන්ති පුබ්බෙ ඵකස්මිං අත්තභාවෙ මම මාතුභූතපුබ්බා තස්මිං ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවතා මය්හං අත්ථකාමීනී හිතෙසිනී. සා මං දිස්වාන දුක්ඛිතං, තීසු යානෙසු යොජ්ජිති සා දෙවතා මං තථා වෙතොදුක්ඛෙන දුක්ඛිතං දිස්වා මුගපක්ඛබ්බිරභාවසඬාතෙසු තීසු රජ්ජදුක්ඛතො නික්ඛමනකාරණෙසු යොජ්ජෙසි.

54. පණ්ඩිව්වයන්ති පණ්ඩිව්වං, අයමෙව වා පායො. මා විභාවයාති මා පකාසෙහි. බාලමතොති බාලොති ඤාතො. සබ්බොති සකලො අන්තොජනො වෙව බහිජනො ව. ඔව්නායතුති නීහරට්ඨනං කාළකණ්ණින්ති අවජානාතු. ඵවං තව

අත්පොත හවිස්සකිනි එවං යථාච්ඡිත්තනායෙන අවජානිතබ්බභාවෙ සති තුය්හං ගෙහතො නික්ඛමනෙන භික්ඛං පාරමිපරිපූරණං හවිස්සති.

55. තෙතං වචනන්ති තෙ එතං තිණි අඬගානි අධිට්ඨාහිති වචනං. අත්පකාමාසි මෙ අම්මාති අම්ම දෙවතෙ, මම අත්පකාමා අසි. භික්කාමාති තස්සෙව පරියායවචනං. අත්පොති වා එත්ප සුඛං වෙදිතබ්බං. භික්කන්ති තස්ස කාරණභූතං පුඤ්ඤං.

56. සාගරෙව ඵලං ලභින්ති වොරගෙහෙ වතාහං ජාතො, අහු මෙ මහාවතානත්පොති සොකසාගරෙ ඔසිදන්තො තස්සා දෙවතාය අහං වචනං සුත්වා සාගරෙ ඔසිදන්තො විය ඵලං පතිට්ඨං අලභිං, රජ්ජකුලතො නික්ඛමනොපායං අලභින්ති අත්පො. තයො අඬගෙ අධිට්ඨහින්ති යාව ගෙහතො නික්ඛමිං, තාව තිණි අඬගානි කාරණානි අධිට්ඨහිං.

57. ඉදානි තානි සරූපතො දස්සෙතුං “මුගො අභොසි”න්ති ගාථමාහ. තත්ප පක්ඛොති පීඨසජ්ජි. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙව.

එවං පන මහාසත්තෙ දෙවතාය දිත්තනායෙ යත්වා ජාතවස්සතො පට්ඨාය මුගාදිභාවෙන අත්තානං දස්සෙත්තෙ මාතාපිතරො ධාතිආදයො ච “මුගානං හනුපරියොසානං නාම එවරූපං න භොති, බධිරානං කණ්ණසොනං නාම එවරූපං න භොති, පීඨසජ්ජිතං හත්පපාදා නාම එවරූපා න භොන්ති, හවිතබ්බමෙත්ප කාරණෙන, වීමංසිස්සාම න”න්ති වින්තෙත්වා “බීරෙන තාව වීමංසිස්සාමා”ති සකලදිවසං බීරං න දෙන්ති. සො සුස්සන්තොපි බීරත්ථාය සද්දං න කරොති.

අපස්ස මාතා “පුත්තො මෙ ජාතො, බීරමස්ස දෙථා”ති බීරං දාපෙසි. එවං අන්තරන්තරා බීරං අදත්වා එකසංවච්ඡරං වීමංසන්තාපි අන්තරං න පස්සිංසු. තතො “කුමාරකා නාම පුවඛජ්ජකං පියායන්ති, එලාඵලං පියායන්ති, කිලනහණ්ඩකං පියායන්ති, භොජනං පියායන්ති”ති තානි තානි පලොහනීයානි උපනෙත්වා වීමංසනවසෙන පලොහෙන්තා යාව පඤ්චවස්සකාලා අන්තරං න පස්සිංසු. අප් නං “දාරකා නාම අග්ගිතො භායන්ති, මත්තහත්ථිතො භායන්ති, සප්පතො භායන්ති, උක්ඛිත්තාසිකපුරිසතො භායන්ති, තෙහි වීමංසිස්සාමා”ති යථා තෙහිස්ස අනත්පො න ජායති, තථා පුරිමමෙව සංවිදහින්වා අනිහයානකාකාරෙන උපගච්ඡන්තෙ කාරෙසුං.

මහාසත්තො නිරයභයං ආවජ්ජෙත්වා “ඉතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන නිරයො භාගිතබ්බො”ති නිව්චලොව භොති. එවමපි වීමංසිත්වා අන්තරං න පස්සන්තා පුන “දාරකා නාම සමජ්ජත්ථිකා භොන්ති”ති සමජ්ජං කාරෙත්වාපි මහාසත්තං සාණියා පරික්ඛිපිත්වා අජානන්තස්සෙව චතුසු පස්සෙසු සඬබසද්දෙහි හෙරිසද්දෙහි ච සහසා එකනින්නාදං කාරෙත්වාපි අන්ධකාරෙ සටෙහි දීපං උපනෙත්වා සහසා ආලොකං දස්සෙත්වාපි සකලසරීරං එණිතෙන මක්ඛෙත්වා බහුමක්ඛිකෙ යානෙ නිපජ්ජාපෙත්වාපි න්භාපනාදීනි අකත්වා උච්චාරපස්සාවමත්ථකෙ නිපන්තං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වාපි තත්ප ච පලිපන්තං.

සයමානං පරිභාසෙහි අක්කොසනෙහි ව සට්ඨෙත්වාපි හෙට්ඨාමඤ්චෙ අග්ගිකපල්ලං කත්වා උණ්භසන්තාපෙන පිළෙත්වාපිති එවං නානාවිධෙහි උපායෙහි විමංසන්තාපිස්ස අන්තරං න පස්සිංසු.

මහාසත්තො හි සබ්බත්ථ නිරයභයමෙව ආවජ්ජෙත්වා අධිට්ඨානං අවිකොපෙන්තො නිව්වලොව අහොසි. එවං පන්තරසවස්සානි විමංසිත්වා අථ සොළසවස්සකාලෙ “පීඨසප්පිනො වා හොන්තු මුග්ගධිරා වා රජනීයෙසු අරජ්ජන්තා දුස්සනීයෙසු අදුස්සන්තා නාම නත්ථිති නාටකානිස්ස පච්චුපට්ඨපෙත්වා විමංසිස්සාමා”ති කුමාරං ගන්ධොදකෙන න්භාපෙත්වා දෙවපුත්තං විය අලඬකරිත්වා දෙවවිමානකප්පං පුජ්ඵගන්ධදාමාදීහි එකාමොදපමොදං පාසාදං ආරොපෙත්වා උත්තමරූපධරා භාවවිලාසසම්පන්නා දෙවච්ඡරාපටිභාගා ඉත්ථියො උපට්ඨපෙසුං – “ගච්ඡථ නව්වාදීහි කුමාරං අහිරමාපෙථා”ති. තා උපගන්ත්වා තථා කාතුං වායමිංසු. සො බුද්ධිසම්පන්නතාය “ඉමා මෙ සරිරසම්ඵස්සං මා වින්දිංසු”ති අස්සාසපස්සාසෙ නිරුත්ති. තා තස්ස සරිරසම්ඵස්සං අවින්දන්තියො “ථද්ධසරිරො එස, නායං මනුස්සො, යක්ඛො භවිස්සති”ති පක්කමිංසු.

එවං සොළස වස්සානි සොළසහි මහාවිමංසාහි අනෙකාහි ව බුද්දකවිමංසාහි පරිග්ගණ්හිතුං අසක්කුණිත්වා මාතාපිතරො “තාත, තෙමියකුමාර, මයං තව අමුගාදිභාවං ජානාම, න හි තෙසං එවරූපානි මුඛකණ්ණසොතපාදානි හොන්ති, ත්වං අම්භෙහි පත්ථෙත්වා ලද්ධපුත්තකො, මා නො නාසෙහි, සකලපම්බුද්ධිපෙ රාජුනං සන්තිකා ගරභතො මොවෙහි”ති සහ විසුං විසුඤ්ච අනෙකචාරං යාචිංසු. සො තෙහි එවං යාචියමානොපි අසුණන්තො විය හුත්වා නිපජ්ජි.

58. අථ රාජා මහාසත්තස්ස උභො පාදෙ කණ්ණසොතෙ ජීවිහං උභො ව හත්ථෙ කුසලෙහි පුරිසෙහි විමංසාපෙත්වා “යදිපි අපීඨසප්පිආදීනං වියස්ස පාදාදයො, තථාපි අයං පීඨසප්පි මුග්ගධිරො මඤ්ඤෙ, ඊදිසෙ කාලකණ්ණපුරිසෙ ඉමස්මිං ගෙහෙ වසන්තෙ තයො අන්තරායා පඤ්ඤායන්ති ජීවිතස්ස වා ඡත්තස්ස වා මහෙසියා වා”ති ලක්ඛණපාඨකෙහි ඉදානි කථිතං. ජාතදිවසෙ පන “තුම්භාකං දොමනස්සපරිහරණත්ථං ‘ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණො’ති චුත්ත”න්ති අමච්චෙහි ආරොචිතං සුත්වා අන්තරායභයෙන හීතො “ගච්ඡථ නං අවමඬගලරථෙ නිපජ්ජාපෙත්වා පච්ඡිමද්වාරෙන නිහරාපෙත්වා ආමකසුසානෙ නිබණ්ඨා”ති ආණාපෙසි. තං සුත්වා මහාසත්තො හට්ඨො උදග්ගො අහොසි – “විරස්සං වත මෙ මනොරථො මත්ථකං පාපුණ්ණස්සති”ති. තෙන චුත්තං “තතො මෙ හත්ථපාදෙ වා”තිආදි.

තත්ථ මද්දියාති මද්දනවසෙන විමංසිත්වා. අනුනතන්ති හත්ථාදීහි අවිකලතං. නින්දිසුන්ති “එවං අනුනාවයවොපි සමානො මුගාදි විය දිස්සමානො “රජ්ජං කාරෙතුං අභබ්බො, කාලකණ්ණපුරිසො අය”න්ති ගරහිංසු. “නිද්දිසු”න්තිපි පාඨො, වදිංසුති අත්ථො.

59. ජඩ්ඛනං අනුමොදිසුන්ති රාජදස්සනත්ථං ආගතා සබ්බෙපි ජනපදවාසීනො සෙනාපතිපුරොහිතජ්ජමුඛා රාජපුරිසා තෙ සබ්බෙපි එකමනා සමානචිත්තා හුත්වා අන්තරායපරිහරණත්ථං රඤ්ඤා ආණත්තා භූමියං නිබ්ණනවසෙන මම ජඩ්ඛනං මුඛසඬකොචං අකත්වා අභිමුඛභාවෙන සාධු සුට්ඨු ඉදං කත්තබ්බමෙවාති අනුමොදිංසු.

60. සො මෙ අත්ථො සමිජ්ඣුථාති යස්සත්ථාය යදත්ථං තතො මුගාදිභාවාධිට්ඨානවසෙන දුක්කරවරණං විණ්ණං වරිතං, සො අත්ථො මම සමිජ්ඣති. තෙසං මම මාතාපිතුආදීනං මතිං අධිජ්ජායං සුත්වා සො අහං මම අධිජ්ජායසමිජ්ඣනෙන හට්ඨො අනුපධාරෙත්වා භූමියං නිබ්ණනානුජානනෙන සංවිග්ගමානසොච අභොසින්ති වචනසෙසෙන සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.

61. එවං කුමාරස්ස භූමියං නිබ්ණනෙ රඤ්ඤා ආණත්තෙ චන්දාදෙවී තං පචත්තිං සුත්වා රාජානං උපසඬකමිත්වා, “දෙව, තුම්හෙහි මය්හං වරො දින්නො, මයා ව ගහිතකං කත්වා යපිතො, තං මෙ ඉදානි දෙවා” ති. “ගණ්හ, දෙවී” ති. “පුත්තස්ස මෙ රජ්ජං දෙවා” ති. “පුත්තො තෙ කාළකණ්ණි, න සක්කා දාතු” ති. “තෙන හි, දෙව, යාවජීවං අදෙන්තො සත්ත වස්සානි දෙවා” ති. “තම්පි න සක්කා” ති. “ජ වස්සානි, පඤ්චවත්තාරිනිණ්ද්වෙචකං වස්සං, සත්ත මාසෙ, ජපඤ්චවත්තාරොතයොද්වෙචකං මාසංඅද්ධමාසංසත්තාහං දෙවා” ති. සාධු ගණ්හාති.

සා පුත්තං අලඬකාරාපෙත්වා “තෙමියකුමාරස්ස ඉදං රජ්ජ” ති නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා නගරං අලඬකාරාපෙත්වා පුත්තං හත්ථික්ඛන්ධං ආරොපෙත්වා සෙතච්ඡත්තං මත්ථකෙ කාරාපෙත්වා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා ආගතං අලඬකතසිරිසයනෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සබ්බරත්තිං යාචි – “තාත තෙමිය, තං නිස්සාය සොළස වස්සානි නිද්දං අලහිත්වා රොදමානාය මෙ අක්ඛිති උජ්ජක්කාති, සොකෙන හදයං භිජ්ජති විය, තව අපීයසජ්ජිආදිභාවං ජානාමි, මා මං අනාථං කරි” ති. ඉමිනා නියාමෙන ඡ දිවසෙ යාචි. ඡට්ඨෙ දිවසෙ රාජා සුනන්දං නාම සාරථීං පක්කොසාපෙත්වා “ස්වෙ පාතොච අවමඬිගලරථෙන කුමාරං නිහරිත්වා ආමකසුසානෙ භූමියං නිබ්ණිත්වා පථවිවඩ්ඪිතකකම්මං කත්වා එහි” ති ආහ. තං සුත්වා දෙවී “තාත, කාසිරාජා තං ස්වෙ ආමකසුසානෙ නිබ්ණිතුං ආණාපෙසි. ස්වෙ මරණං පාපුණ්සස්සති” ති ආහ.

මහාසත්තො තං සුත්වා “තෙමිය, සොළස වස්සානි තයා කතො වායාමො මත්ථකං පත්තො” ති හට්ඨො උදග්ගො අභොසි. මාතුයා පනස්ස හදයං භිජ්ජනාකාරං විය අභොසි. අථ තස්සා රත්තියා අව්වයෙන පාතොච සාරථී රථං ආදාය ද්වාරෙ යපෙත්වා සිරිගබ්හං පවිසිත්වා “දෙවි, මා මය්හං කුජ්ඣි, රඤ්ඤා ආණා” ති පුත්තං ආලිඬගිත්වා නිපන්නං දෙවිං පිට්ඨිහත්ථෙන අපනෙත්වා කුමාරං උක්ඛිපිත්වා පාසාදා ඔතරි. දෙවී උරං පහරිත්වා මහාසද්දෙන පරිදෙවිත්වා මහාතලෙ ඔහිසි.

අප්‍රේමය මහාසත්තෝ ඔලොකෙන්වා “මයි අකපේන්තෙ මාතු සොකො බලවා හවිස්සති” ති කපේතුකාමො හුත්වාපි “සවෙ කපේස්සාමි සොළස වස්සානි කතො වායාමො මොසො හවිස්සති, අකපේන්තො පනාහං අත්තනො ව මාතාපිතුනඤ්ච පච්චයො හවිස්සාමි” ති අධිවාසෙසි. සාරථී “මහාසත්තං රථං ආරොපෙත්වා පච්ඡිමද්වාරාහිමුඛං රථං පෙසෙස්සාමි” ති පාචිනද්වාරාහිමුඛං පෙසෙසි. රථො නගරා නික්ඛමිත්වා දෙවතානුභාවෙන තියොජනට්ඨානං ගතො. මහාසත්තො සුට්ඨතරං තුට්ඨවිත්තො අහොසි. තත්ථ වනසං සාරථීස්ස ආමකසුසානං විය උපට්ඨාසි. සො “ඉදං යානං සුන්දර” න්ති රථං ඔක්කමාපෙත්වා මග්ගපස්සෙ යපෙත්වා රථා ඔරුය්හ මහාසත්තස්ස ආහරණහණ්ඩං ඔමුඤ්චිත්වා හණ්ඩිකං කත්වා යපෙත්වා කුදාලං ආදාය අවිදුරෙ ආවාටං බණ්ණං ආරභි. තෙන වුත්තං “න්භාපෙත්වා අනුලිමිත්වා” ති ආදි.

තත්ථ න්භාපෙත්වාති සොළසහි ගන්ධොදකසංඛි න්භාපෙත්වා. අනුලිමිත්වාති සුරහිවිලෙපනෙන විලිම්පෙත්වා. වෙයෙත්වා රාජවෙයනන්ති කාසිරාජුනං පවෙණියාගතං රාජමකුටං සිසෙ පටිමුඤ්චිත්වා. අහිසිඤ්චිත්වාති තස්මිං රාජකුලෙ රාජාහිසෙකනියාමෙන අහිසිඤ්චිත්වා. ඡත්තෙන කාරෙසුං පුරං පදක්ඛිණන්ති සෙතච්ඡත්තෙන ධාරියමානෙන මං නගරං පදක්ඛිණං කාරෙසුං.

62. සත්තාහං ධාරයිත්වානාති මය්හං මාතු වන්දාදෙවියා වරලාභනවසෙන ලද්ධං සත්තාහං මම සෙතච්ඡත්තං ධාරයිත්වා. උග්ගතෙ රච්චණ්ඩලෙති තතො පුනදිවසෙ සුරියමණ්ඩලෙ උග්ගතමත්තෙ අවමඬිගලරථෙන මං නගරතො නිහරිත්වා භූමියං නිබණ්ණන්තං සාරථී සුනන්දො වනමුපගච්ඡි.

63. සප්පස්සන්ති සන්නද්ධො අස්සං, යුගෙ යොජ්තස්සං මෙ රථං මග්ගතො උක්කමාපනවසෙන එකොකාසෙ කත්වා. හත්ථමුච්චිතොති මුච්චිතහත්ථො, රථපාවනතො මුත්තහත්ථොති අත්ථො. අප්‍ර වා හත්ථමුච්චිතොති හත්ථමුත්තො මම හත්ථතො මුච්චිත්වාති අත්ථො. කාසුන්ති ආවාටං. නිබාතුන්ති නිබණ්ණං.

64-5. ඉදානි යදත්ථං මයා සොළස වස්සානි මුගවතාදිඅධිට්ඨානෙන දුක්ඛරවරියා අධිට්ඨිතා, තං දස්සෙතුං “අධිට්ඨිතමධිට්ඨාන” න්ති ගාථාද්වයමාහ.

තත්ථ තප්පෙන්තො විවිධකාරණානි ද්විමාසිකකාලතො පට්ඨාය යාව සොළසසංචච්ඡරා ථඤ්ඤපටිසෙධනාදීහි විවිධෙහි නානප්පකාරෙහි කාරණෙහි තප්පයන්තො භයවිද්ධංසනවසෙන විහෙයියමානො. සෙසං සුචිඤ්ඤයාමෙව.

අප්‍ර මහාසත්තො සුනන්දෙ කාසුං බණන්තෙ “අයං මෙ වායාමකාලො” ති උට්ඨාය අත්තනො හත්ථපාදෙ සම්බාහිත්වා රථා ඔතරිතුං මෙ බලං අත්ථීති ඤාත්වා විත්තං උප්පාදෙසි. තාවදෙවස්ස පාදපතිට්ඨානට්ඨානං වාතපුණ්ණහස්තවම්මං විය උග්ගන්ත්වා රථස්ස පච්ඡිමන්තං ආහව්ව අට්ඨාසි. සො ඔතරිත්වා කතිපයෙ වාරෙ අපරාපරං වඩ්ඤ්මිත්වා “යොජනසතම්පි ගන්තුං මෙ බලං අත්ථී” ති ඤාත්වා රථං

පවිෂ්මන්තෙ ගහෙත්වා කුමාරකානං කීළනයානකං විය උක්ඛිපිත්වා “සවෙ සාරථී මයා සද්ධිං පටිවිරුජ්ඣෙය්‍යා, අත්ථී මෙ පටිවිරුජ්ඣිතුං බල”න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා පසාධනත්ථාය විත්තං උජ්ජාදෙසි. තඨබ්බණ්ඩෙඤ්ඤව සක්කස්ස භවනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො තං කාරණං ඤාත්වා විස්සකම්මං ආණාපෙසි – “ගවිජ කාසිරාජපුත්තං අලඬකරොහී”ති. සො “සාධු”ති වත්වා දිබ්බෙහි ව මානුසෙහි ව අලඬකාරෙහි සක්කං විය තං අලඬකරි. සො දෙවරාජලීලාය සාරථීස්ස බ්බණ්ණොකාසං ගන්ත්වා ආවාටතීරෙ යත්වා –

“කින්ත්‍ර සන්තරමානොව, කාසුං බ්බසි සාරථී;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කිං කාසුයා කරස්සසි”ති. (ජා. 2.22.3) –

ආහ.

තෙන උද්ධං අනොලොකෙත්වාච –

“රඤ්ඤො මුගො ව පක්ඛො ව, පුත්තො ජාතො අවෙනසො;
සොමහි රඤ්ඤො සමජ්ඣිට්ඨො, පුත්තං මෙ නිබ්බණං වනෙ”ති. (ජා. 2.22.4)

වුත්තෙ මහාසත්තො –

“න බ්බිරො න මුගොස්මි, න පක්ඛො න ව චීකලො;
අධම්මං සාරථී කයිරා, මං වෙ ත්වං නිබ්බණං වනෙ.

“ඌරු බාහුඤ්ඤව මෙ පස්ස, භාසිතඤ්ඤව සුණොහි මෙ;
අධම්මං සාරථී කයිරා, මං වෙ ත්වං නිබ්බණං වනෙ”ති. (ජා. 2.22.5-6) –

වත්වා පුන තෙන ආවාටබ්බණං පභාය උද්ධං ඔලොකෙත්වා තස්ස රූපසම්පත්තිං දිස්වා “මනුස්සො වා දෙවො වා”ති අජානන්තෙන –

“දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො, අදු සක්කො පුරින්දදො;
කො වා ත්වං කස්ස වා පුත්තො, කථං ජානෙමු තං මය”න්ති. (ජා. 2.22.7)

වුත්තෙ –

“නම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො, නාපි සක්කො පුරින්දදො;
කාසිරඤ්ඤො අහං පුත්තො, යං කාසුයා නිබ්බඤ්ඤසි.

“තස්ස රඤ්ඤො අහං පුත්තො, යං ත්වං සම්මුපථිවසි;
අධම්මං සාරථී කයිරා, මං වෙ ත්වං නිබ්බණං වනෙ.

“යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙයා සයෙයා වා;
න තස්ස සාධං භඤ්ජෙයා, මිත්තදුබ්බො හි පාපකො.

“යථා රුක්ඛො තථා රාජා, යථා සාධා තථා අහං;
යථා ඡායුපගො පොසො, එවං ත්වමසි සාරථී;
අධම්මං සාරථී කයිරා, මං චෙ ත්වං නිබ්බූතං වනෙ” ති. (ඡා. 2.22.8-11) –

ආදිනා නයෙන ධම්මං දෙසෙත්වා තෙන නිවත්තනත්ථං යාවිතො
අනිවත්තනකාරණං පබ්බජ්ජාජන්දං තස්ස ච හෙතු නිරයභයාදිකං අතිතභවෙ
අත්තනො පවත්තිං චිත්ථාරෙන කථෙත්වා තාය ධම්මකථාය තාය ච පටිපත්තියා
තස්මිම්පි පබ්බජ්තුකාමෙ ජාතෙ රඤ්ඤො ඉමං –

“රථං නියාතයිත්වාන, අනණො එහි සාරථී;
අනණස්ස හි පබ්බජ්ජා, එතං ඉසිහි වණ්ණිත” ති. (ඡා. 2.22.44) –

වත්වා තං විස්සජ්ජෙසි.

සො රථං ආහරණානි ච ගහෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං
ආරොචෙසි. රාජා තාවදෙව “මහාසත්තස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමී” ති නගරතො
නිග්ගච්ඡි සද්ධිං චතුරඤ්ඤිනියා සෙනාය ඉත්ථාගාරෙහි නාගරජානපදෙහි ච.
මහාසත්තොපි ඛො සාරථීං උය්‍යාජෙත්වා පබ්බජ්තුකාමො ජාතො. තස්ස චිත්තං
ඤ්ඤත්වා සක්කො විස්සකම්මං පෙසෙසි – “තෙමියපණ්ඩිතො පබ්බජ්තුකාමො, තස්ස
අස්සමපදං පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ ච මාපෙහී” ති. සො ගන්ත්වා තියොජනිකෙ
වනසණ්ඨෙ අස්සමං මාපෙත්වා
රත්තිට්ඨානදිව්‍යාට්ඨානවච්ඡිකමනපොක්ඛරණීඵලරුක්ඛසම්පන්නං කත්වා සබ්බෙ ච
පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ මාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. ඛොධිසත්තො තං දිස්වා
සක්කදත්තියභාවං ඤ්ඤත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා වත්ථානි අපනෙත්වා තාපසවෙසං
ගහෙත්වා කට්ඨත්ථරෙ නිසින්නො අට්ඨ සමාපත්තියො, පඤ්ඤ ච අභිඤ්ඤායො
නිබ්බත්තෙත්වා පබ්බජ්ජාසුඛෙන අස්සමෙ නිසීදි.

කාසිරාජාපි සාරථීනා දස්සිතමග්ගෙන ගන්ත්වා අස්සමං පවිසිත්වා
මහාසත්තෙන සහ සමාගන්ත්වා කතපට්ඨන්ථාරො රජ්ජෙන නිමන්තෙසි.
තෙමියපණ්ඩිතො තං පටික්ඛිපිත්වා අනෙකාකාරවොකාරං
අනිච්චතාදිපට්ඨසංයුත්තාය ච කාමාදීනවපට්ඨසංයුත්තාය ච ධම්මියා කථාය රාජානං
සංවෙසෙසි. සො සංවිග්ගමානසො සරාවාසෙ උක්කණ්ඨිතො පබ්බජ්තුකාමො
හුත්වා අමච්චෙ ඉත්ථාගාරෙ ච පුච්ඡි. තෙපි පබ්බජ්තුකාමා අහෙසුං. අථ රාජා
වන්දාදෙවිං ආදිං කත්වා සොළස සහස්සෙ ඔරොධෙ ච අමච්චාදිකෙ ච
පබ්බජ්තුකාමෙ ඤ්ඤත්වා නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි – “යෙ මම පුත්තස්ස සන්තිකෙ
පබ්බජ්තුකාමා, තෙ පබ්බජන්තු” ති. සුවණ්ණකොට්ඨාගාරාදීනි ච විවරාපෙත්වා
විස්සජ්ජාපෙසි. නාගරා ච යථාපසාරිතෙයෙව ආපණෙ විවට්ඨවාරානෙව ගෙහානි ච

පහාය රඤ්ඤා සන්තිකං අගමංසු. රාජා මහාජනෙන සද්ධිං මහාසත්තස්ස සන්තිකෙ පබ්බතී. සක්කදත්තියං තියොජනිකං අස්සමපදං පරිපුරි.

සාමන්තරාජානො “කාසිරාජා පබ්බතො”ති සුත්වා “බාරාණසිරජ්ජං ගහෙස්සාමා”ති නගරං පවිසිත්වා දෙවනගරසදිසං නගරං සත්තරතනහරිතං දෙවවිමානකප්පං රාජනිවෙසනඤ්ච දිස්වා “ඉමං ධනං නිස්සාය භයෙන භවිතබ්බ”න්ති තාවදෙව නික්බිම්ත්වා පායාසුං. තෙසං ආගමනං සුත්වා මහාසත්තො වනන්තං ගන්ත්වා ආකාසෙ නිසිදිත්වා ධම්මං දෙසෙසි. තෙ සබ්බෙ සද්ධිං පරිසාය තස්ස සන්තිකෙ පබ්බතීංසු. එවං අපරොපි අපරොපිති මහාසමාගමො අහොසි. සබ්බෙ ඵලාඵලානි පරිභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්ති. යො කාමාදිවිතක්කං විතක්කෙති, තස්ස විත්තං ඤත්වා මහාසත්තො තත්ථ ගන්ත්වා ආකාසෙ නිසිදිත්වා ධම්මං දෙසෙති.

සො ධම්මස්සවනසප්පායං ලභිත්වා සමාපත්තියො අභිඤ්ඤායො ව නිබ්බත්තෙති. එවං අපරොපි අපරොපිති සබ්බෙපි ජීවිතපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායනා අහෙසුං. තිරච්ඡානගතාපි මහාසත්තෙ ඉසිගණෙපි විත්තං පසාදෙත්වා ඡසු කාමසග්ගෙසු නිබ්බත්තිංසු. මහාසත්තස්ස බ්‍රහ්මවරියං චිරං දීසමද්ධානං පවත්තිත්ථ. තදා ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවතා උප්පලවණ්ණා අහොසි, සාරථී සාරිපුත්තත්ථෙරො, මාතෘපිතරො මහාරාජකුලානි, පරිසා බුද්ධපරිසා, තෙමීයපණ්ඩිතො ලොකනාථො.

තස්ස අධිට්ඨානපාරමී ඉධ මත්ථකං පත්තා, සෙසපාරමියොපි යථාරහං නිද්ධාරෙතබ්බා. තථා මාසජාතකාලතො පට්ඨාය නිරයභයං පාපහිරුකා රජ්ජජිගුවිජා නෙක්බම්මනිමිත්තං මූගාදිභාවාධිට්ඨානං තත්ථ ව විරොධිජ්ජවිවයසමොධානෙපි නිච්චලභාවොති එවමාදයො ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බාති.

තෙමීයවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

අධිට්ඨානපාරමී නිට්ඨිතා.

7. කපිරාජවරියාවණ්ණනා

67. සත්තමෙ යදා අහං කපි ආසින්ති යස්මිං කාලෙ අහං කපියොනියං නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිමත්වාය නාගබ්බො ලාමසම්පන්නො අස්සපොතකප්පමාණො මහාසරිරො කපි භොමි. නදීකුලෙ දරිසයෙනි එකිස්සා නදියා තීරෙ එකස්මිං දරිභාගෙ යදා වාසං කප්පෙමිති අත්ථො.

තදා කිර බොධිසත්තො යුථපරිහරණං අකත්වා එකවරො හුත්වා විභාසි. තස්සා පන නදියා වෙමජ්ඣෙ එකො දීපකො නානප්පකාරෙහි අම්බපනසාදීහි ඵලරුක්බෙහි සම්පන්නො. බොධිසත්තො ලාමජවසම්පන්නතාය නදියා ඔරිමතීරතො උප්පතිත්වා දීපකස්ස පන නදියා ව මජ්ඣෙ එකො පිට්ඨිපාසාණො අත්ථී, තස්මිං පතති. තතො

උප්පතිත්වා තස්මිං දීපකෙ පතති. සො තත්ථ නානප්පකාරානි එලාඵලානි බාදිත්වා සායං තෙනෙව උපායෙන පච්චාගන්ත්වා අත්තනො වසනට්ඨානෙ වසිත්වා පුනදිවසෙපි තට්ථ කරොති. ඉමිනා නියාමෙන වාසං කප්පෙසි.

තස්මිං පන කාලෙ එකො කුම්භීලො සප්පාපතිකො තස්සං නදියං වසති. තස්ස හරියා බොධිසත්තං අපරාපරං ගච්ඡන්තං දිස්වා තස්ස හදයමංසෙ දොහළං උප්පාදෙත්වා කුම්භීලං ආහ – “මය්හං බො, අයාපුත්ත, ඉමස්ස වානරස්ස හදයමංසෙ දොහළො උප්පන්නො”ති. සො “සාධු, හද්දෙ, ලච්ඡසි”ති වත්වා “අජ්ජ තං සායං දීපකතො ආගච්ඡන්තමෙව ගණ්හිස්සාමි”ති ගන්ත්වා පිට්ඨිපාසාණො නිපජ්ජි. බොධිසත්තො තං දිවසං ගොචරං වරිත්වා සායන්හසමයෙ දීපකෙ ධීතොව පාසාණං ඔලොකෙත්වා “අයං පාසාණො ඉදානි උච්චතරො බායති, කිං නු බො කාරණ”න්ති වින්තෙසි. මහාසත්තස්ස හි උදකප්පමාණඤ්ච පාසාණප්පමාණඤ්ච සුවචත්ථාපිතමෙව හොති. තෙනස්ස එතදහොසි – “අජ්ජ ඉමිස්සා නදියා උදකං නෙව භායති, අථ ව පනායං පාසාණො මහා හුත්වා පඤ්ඤායති, කච්චි නු බො එත්ථ මය්හං ගහණත්ථාය කුම්භීලො නිපන්නො”ති?

සො “විමංසිස්සාමි තාව න”න්ති තත්ථට්ථ ධ්වත්වා පාසාණෙන සද්ධිං කට්ඨෙත්තො විය “හො, පාසාණා”ති වත්වා පටිච්චනං අලහන්තො යාවතතියං “හො, පාසාණා”ති ආහ. පාසාණො පටිච්චනං න දෙති. පුනපි බොධිසත්තො “කිං, හො පාසාණ, අජ්ජ මය්හං පටිච්චනං න දෙසි”ති ආහ. කුම්භීලො “අද්ධා අයං පාසාණො අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු වානරින්දස්ස පටිච්චනං දෙති මඤ්ඤ, අජ්ජ පන මයා ඔත්ථරිතත්තා න දෙති, හන්දාහං දස්සාමිස්ස පටිච්චන”න්ති වින්තෙත්වා “කිං වානරින්දා”ති ආහ. “කොසි ත්ව”න්ති? “අහං කුම්භීලො”ති. “කිමත්ථං එත්ථ නිපන්නොසි”ති? “තව හදයං පත්ථයමානො”ති. බොධිසත්තො වින්තෙසි – “අඤ්ඤො මෙ ගමනමග්ගො නත්ථි, පටිරුද්ධං වත මෙ ගමන”න්ති. තෙන චුත්තං

—

“පිළිතො සුසුමාරෙන, ගමනං න ලභාමහං”.

68.

“යම්භොකාසෙ අහං ධ්වත්වා, ඔරා පාරං පතාමහං;
තත්ථච්ඡි සත්තුච්චකො, කුම්භීලො ලුද්දදස්සනො”ති.

තත්ථ “පිළිතො සුසුමාරෙන”ති අද්ධගාථාය චුත්තමෙවත්ථං.
“යම්භොකාසෙ”ති ගාථාය පාකටං කරොති. තත්ථ යම්භොකාසෙති යස්මිං නදීමජ්ඣෙ ධීතපිට්ඨිපාසාණසඬ්ඛානෙ පදෙසෙ ධ්වත්වා. ඔරාති දීපකසඬ්ඛානා ඔරතීරා. පාරන්ති තදා මම වසනට්ඨානභූතං නදියා පරතීරං. පතාමහන්ති උප්පතිත්වා පතාමි අහං. තත්ථච්ඡිති තස්මිං පිට්ඨිපාසාණප්පදෙසෙ සත්තුභූතො වධකො එකන්තෙනෙව සාතකො පච්චත්ථිකො ලුද්දදස්සනො සොරරූපො භයානකදස්සනො නිසීදි.

අප මහාසත්තෝ වින්තෙසි – “අඤ්ඤා මෙ ගමනමග්ගො නත්ථී, අජ්ජ මයා කුම්භිලො වඤ්චෙතබ්බො, එවඤ්භි අයඤ්ච මහතා පාපතො මයා පරිමොචිතො සියා, මය්හඤ්ච ජීවිතං ලද්ධ”න්ති. සො කුම්භිලං ආහ – “සම්ම, කුම්භිල, අහං තුය්හං උපරි පතිස්සාමි”ති. කුම්භිලො “වානරින්ද, පපඤ්චං අකත්වා ඉතො ආගච්ඡාහි”ති ආහ. මහාසත්තෝ “අහං ආගච්ඡාමි, ත්වං පන අත්තනො මුඛං විවරිත්වා මං තව සන්තිකං ආගතකාලෙ ගණ්භාහි”ති අවොච. කුම්භිලානඤ්ච මුඛෙ විවටො අක්ඛිති නිමිථිලන්ති. සො තං කාරණං අසල්ලක්ඛෙන්තො මුඛං විවරි. අපස්ස අක්ඛිති නිමිථිලිංසු. සො මුඛං විවරිත්වා සබ්බසො නිමිථිලිතක්ඛි හුත්වා නිපජ්ජි. මහාසත්තෝ තස්ස තථාභාවං ඤත්වා දීපකතො උජ්ජනිතො ගන්ත්වා කුම්භිලස්ස මත්ථකං අක්කමිත්වා තතො උජ්ජනන්තො විජ්ජුලතා විය විජ්ජොතමානො පරතීරො අට්ඨාසි. තෙන වුත්තං –

69.

“සො මං අසංසි එහිති, අහම්පෙමිති තං වදිං;
තස්ස මත්ථකමක්කම්ම, පරකුලෙ පතිට්ඨහි”න්ති.

තත්ථ අසංසිති අභාසි. අහම්පෙමිති අහම්පි ආගච්ඡාමිති තං කට්ඨෙසි.

යස්මා පන තං දීපකං අමබජමබුපනසාදිඵලරුක්ඛසණ්ඩමණ්ඩිතං රමණීයං නිවාසයොග්ගඤ්ච, “ආගච්ඡාමි”ති පන පටිඤ්ඤාය දින්නත්තා සච්චං අනුරක්ඛන්තො මහාසත්තොපි “ආගමිස්සාමෙවා”ති තථා අකාසි. තෙන වුත්තං –

70.

“න තස්ස අලිකං හණිතං, යථා වාවං අකාසහ”න්ති.

යස්මා චෙනං සච්චානුරක්ඛණං අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා කතං, තස්මා ආහ

—

“සච්චෙන මෙ සමො නත්ථී, එසා මෙ සච්චපාරමි”ති.

කුම්භිලො පන තං අච්ඡරියං දිස්වා “ඉමිනා වානරින්දෙන අතිඅච්ඡෙරකං කත”න්ති වින්තෙත්වා “හො වානරින්ද, ඉමස්මිං ලොකෙ චතුහි ධම්මෙහි සමන්තාගතො පුග්ගලො අමිත්තෙ අභිභවති, තෙ සබ්බෙපි තුය්හං අබ්භන්තරො අත්ථී මඤ්ඤ”ති ආහ –

“යස්සෙනෙ චතුරො ධම්මා, වානරින්ද, යථා තව;
සච්චං ධම්මො ධිති වාගො, දිට්ඨං සො අතිවත්තති”ති. (ජා. 1.2.147);

තත්ථ යස්සාති යස්ස කස්සචි පුග්ගලස්ස. එතෙති ඉදානි වත්තබ්බෙ පච්චක්ඛන්තො දස්සෙති. චතුරො ධම්මාති වත්තාරො ගුණා. සච්චන්ති වචිසච්චං, “මම සන්තිකං ආගමිස්සාමි”ති වත්වා මුසාවාදං අකත්වා ආගතො එවාති එතං තෙ වචිසච්චං. ධම්මොති විචාරණපඤ්ඤා, “එවං කතෙ ඉදං නාම භවිස්සති”ති පවත්තා

තෙ එසා විවාරණපඤ්ඤා. ධිතීති අබ්බොවජින්නං වීරියං වුච්චති, එතම්පි තෙ අත්ථී. වාගොති අත්තපරිච්චාගො, ත්වං අත්තානං පරිච්චජිත්වා මම සන්තිකං ආගතො, යං පනාහං ගණ්හිතුං නාසක්ඛිං, මය්හමෙවෙස දොසො. දිට්ඨන්ති පච්චාමිත්තං. සො අතිවත්තතීති යස්ස පුග්ගලස්ස යථා තව එවං එතෙ චත්තාරො ධම්මා අත්ථී, සො යථා මං ත්වං අජ්ජ අතික්කන්තො, තථෙව අත්තනො පච්චාමිත්තං අතික්කමති අභිභවතීති.

එවං කුම්භීලො බොධිසත්තං පසංසිත්වා අත්තනො වසනට්ඨානං ගතො. තදා කුම්භීලො දෙවදත්තො අහොසි, තස්ස හරියා විඤ්චමාණවිකා, කපිරාජා පන ලොකනාථො.

තස්ස ඉධාපි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සෙසපාරමියො නිද්ධාරෙතඛිබ්බා. තථා උදකස්ස පාසාණස්ස ච පමාණවචත්ථානෙන ඉදානි පාසාණො උච්චතරො බායතීති පරිග්ගණ්හනවසෙන පාසාණස්ස උපරි සුසුමාරස්ස නිපන්තභාවජානනං, පාසාණෙන කථනාපදෙසෙන තස්සත්ථස්ස නිව්ජයගමනං, සුසුමාරස්ස උපරි අක්කමිත්වා සහසා පරතීරෙ පතිට්ඨානවසෙන සීඝකාරිතාය තස්ස මහතා පාපතො පරිමොචනං, අත්තනො ජීවිතරක්ඛණං, සච්චවාචානුරක්ඛණඤ්චාති එවමාදයො ගුණානුභවා විභාවෙතඛිබ්බාති.

කපිරාජවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සච්චතාපසවරියාවණ්ණනා

අට්ඨමෙ තාපසො සච්චසච්චනයොති සච්චසද්දෙන අවිභාතඛිබ්බො සච්චනාමකො තාපසො යදා යස්මිං කාලෙ හොමී, තදා. සච්චෙන ලොකං පාලෙසිත්ති අත්තනො අවිසංවාදිභාවෙන සත්තලොකං ජම්බුදීපෙ තත්ථ තත්ථ සත්තනිකායං පාපතො නානාවිධා අනත්ථතො ච රක්ඛිං. සමග්ගං ජනමකාසහන්ති තත්ථ තත්ථ කලහවිග්ගභවිවාදාපන්තං මහාජනං කලහෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා සාමග්ගියං ආනිසංසකථනෙන සමග්ගං අවිචදමානං සම්මොදමානං අභමකාසිං.

තදා හි බොධිසත්තො බාරාණසියං අඤ්ඤතරස්මිං බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බන්ති. තස්ස “සච්චො”ති නාමං කරිංසු. සො වයප්පත්තො තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛස්ස ආවරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හිත්වා නචිරස්සෙව සබ්බසිප්පානං නිප්ඵත්තිං පත්තො. ආවරියෙන අනුඤ්ඤාතො බාරාණසිං පච්චාගන්ත්වා මාතාපිතරො චන්දිත්වා තෙහි අභිනන්දියමානො තෙසං විත්තානුරක්ඛණත්ථං කතිපාහං තෙසං සන්තිකෙ වසී. අථ නං මාතාපිතරො පතිරුපෙන දාරෙන සංයොජෙතුකාමා සබ්බං විභවජානං ආචික්ඛිත්වා සරාවාසෙන නිමන්තෙසු.

මහාසත්තො නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයො අත්තනො නෙක්ඛම්මපාරමිං පරිබුහෙතුකාමො සරාවාසෙ ආදීනවං පබ්බජ්ජාය ආනිසංසඤ්ච නානජ්ජකාරතො

කළුපත්වා මාතෘපිතූනං අස්සුමුඛානං රොදමානානං අපරිමාණං භොගක්ඛන්ධං
 අනන්තං යසං මහන්තඤ්ච ඤාතිපරිවට්ටං පභාය මහානාගොව අයසඬ්ඛිකං
 සරඛන්ධනං ඡින්දන්තො නික්ඛමිත්වා හිමවන්තප්පදෙසං පවිසිත්වා ඉසිපඛිඤ්ජං
 පඛිඤ්ජිත්වා වනමූලඵලාඵලෙහි යාපෙන්නො නවිරස්සෙව අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච
 ච අභිඤ්ඤායො නිඛිඛන්තෙත්වා ඤානකිළං කිළයමානො සමාපත්තිවිහාරෙන
 විහරති.

සො එකදිවසං දිඛිඛවක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො අද්දස සකලජම්බුදීපෙ
 මනුස්සෙ යෙභුයොන පාණාතිපාතාදිදසඅකුසලකම්මපථපසුතෙ කාමනිදානං
 කාමාධිකරණං අඤ්ඤමඤ්ඤං විවාදාපන්නෙ. දිස්වා එවං වින්තෙසි – “න ඛො පන
 මෙතං පතිරූපං, යදිදං ඉමෙ සත්තෙ එවං පාපපසුතෙ විවාදාපන්නෙ ච දිස්වා
 අජික්ඛුපෙක්ඛණං. අහඤ්ඤි ‘සත්තෙ සංසාරපඬිකතො උද්ධරිත්වා නිඛිඛානථලෙ
 පතිට්ඨපෙස්සාමි’ති මහාසම්බොධියානං පටිපන්නො, තස්මා තං පටිඤ්ඤං
 අවිසංවාදෙන්තො යංනුනාහං මනුස්සපථං ගන්ත්වා තෙ තෙ සත්තෙ පාපතො
 ඔරමාපෙය්‍යාං, විවාදඤ්ච නෙසං වූපසමෙය්‍ය”න්ති.

එවං පන වින්තෙත්වා මහාසත්තො මහාකරුණාය සමුස්සාහිතො සන්තං
 සමාපත්තිසුඛං පභාය ඉද්ධියා තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා තෙසං විත්තානුකූලං ධම්මං
 දෙසෙන්තො කලහවිග්ගහවිවාදාපන්නෙ සත්තෙ දිට්ඨධම්මිකඤ්ච සම්පරායිකඤ්ච
 විරොධෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමග්ගෙ සහිතෙ අකාසි.
 අනෙකාකාරවොකාරඤ්ච පාපෙ ආදීනවං විභාවෙන්තො තතො සත්තෙ
 විවෙචෙන්වා එකච්චෙ දසසු කුසලකම්මපථධම්මෙසු පතිට්ඨාපෙසි. එකච්චෙ
 පඛිඛාපෙත්වා සීලසංවරෙ ඉන්ද්‍රියගුත්තියං සතිසම්පජ්ඤා පවිචෙකවාසෙ
 ඤානාභිඤ්ඤාසු ච යථාරහං පතිට්ඨාපෙසි. තෙන වුත්තං –

71.

“පුනාපරං යදා භොමි, තාපසො සච්චසච්චහයො;
 සච්චෙන ලොකං පාලෙසිං, සමග්ගං ජනමකාසහ”න්ති.

ඉධාපි මහාපුරිසස්ස හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සෙසපාරමියො නිද්ධාරෙතඛිඛා.
 තථා ගුණානුභවා ච විභාවෙතඛිඛාති.

සච්චතාපසවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. වට්ටපොතකවරියාවණ්ණනා

72. නවමෙ මගධෙ වට්ටපොතකොතිආදීසු අයං සඬ්ඛෙපත්ථො – මගධරට්ඨෙ
 අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤප්පදෙසෙ වට්ටකයොනියං නිඛිඛන්තිත්වා අණ්ඩකොසං
 පදාලෙන්වා අවිරනික්ඛන්තතාය තරුණො මංසපෙසිභූතො, තතො එව
 අජාතපක්ඛො වට්ටකච්ඡාපකො යදා අහං කුලාවකෙයෙව භොමි.

73. මුඛතුණ්ඩකෙනාහරිත්වාති මය්හං මාතා අත්තනො මුඛතුණ්ඩකෙන කාලෙන කාලං ගොවරං ආහරිත්වා මං පොසෙති. තස්සා එස්සෙන ජීවාමීති පරිසෙදනත්ථඤ්චෙව පරිභාවනත්ථඤ්ච සම්මදෙව කාලෙන කාලං මම. අධිසයනවසෙන ඵ්ඝන්තියා තස්සා මම මාතුයා සරීරසම්ඵස්සෙන ජීවාමී විහරාමී අත්තභාවං පවත්තෙමි. නත්ථී මෙ කායිකං බලන්ති මය්හං පන අතිතරුණතාය කායසන්තිස්සිතං බලං නත්ථී.

74. සංවච්ඡරෙති සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ. ගිම්භසමයෙති ගිම්භකාලෙ. සුක්ඛරුක්ඛසාධානං අඤ්ඤමඤ්ඤං සඬ්ඝට්ඨනසමුප්පන්නෙන අග්ගිනා තස්මිං පදෙසෙ දව්ඛානො පදිප්පති පජ්ජලති, සො තථා පදිපිනො. උපගච්ඡති අම්භාකන්ති මය්හං මාතාපිතුනඤ්චාති අම්භාකං වසනට්ඨානප්පදෙසං අත්තනො පතිට්ඨානස්ස අසුද්ධස්සාපි සුද්ධභාවකරණෙන පාවනතො පාවකොති ච ගතමග්ගෙ ඉන්ධනස්ස භස්මභාවාවහනතො කණ්ඨවත්තනීති ච ලද්ධනාමො අග්ගි වනරුක්ඛගච්ඡෙ දහන්තො කාලෙන කාලං උපගච්ඡති.

75. එවං උපගමනතො තදාපි සද්දායන්තොති ‘‘ධමධම’’ ඉති එවං සද්දං කරොන්තො, අනුරවදස්සනඤ්ඤෙනං දාවග්ගිනො. මහාසිඛීති පබ්බතකුටසදිසානං ඉන්ධනානං වසෙන මහතියො සිඛා එතස්සාති මහාසිඛී. අනුපුබ්බෙන අනුක්කමෙන තං අරඤ්ඤප්පදෙසං ඤාපෙන්නො දහන්තො අග්ගි මම සම්පට්ඨානං උපාගමී.

76. අග්ගිවෙගභයාති වෙගෙන ආගච්ඡතො අග්ගිනො භයෙන භීතා. තසිතාති විත්තුත්‍රාසසමුට්ඨිතෙන කායස්ස ඡම්භිතත්තෙන ච උත්‍රාසා. මාතාපිතාති මාතාපිතරො. අත්තානං පරිමොවසුන්ති අග්ගිනා අනුපද්දුතට්ඨානගමනෙන අත්තනො සොත්ථිභාවමකංසු. මහාසත්තො හි තදා මහාගෙණ්ඩුකප්පමාණො මහාසරීරො අභොසි. තං මාතාපිතරො කෙනචි උපායෙන ගහෙත්වා ගන්තුං අසක්කුණන්තා අත්තසිනෙහෙන ච අභිභුයාමානා පුත්තසිනෙහං ඡඩ්ඛෙත්වා පලාසිංසු.

77. පාදෙ පක්ඛෙ පජ්භාමීති අත්තනො උභො පාදෙ උභො පක්ඛෙ ච භූමියං ආකාසෙ ච ගමනසජ්ජෙ කරොන්තො පසාරෙමි ඉරියාමි වායමාමි. ‘‘පටිභාමී’’ තිපි පායො, වෙහාසගමනයොග්ගෙ කාතුං ඊභාමීති අත්ථො. ‘‘පතීභාමී’’ තිපි පයන්ති. තස්සත්ථො – පාදෙ පක්ඛෙ ච පති විසුං ඊභාමි, ගමනත්ථං වායමාමි, තං පන වායාමකරණත්ථමෙව. කස්මා? යස්මා නත්ථී මෙ කායිකං බලං. සොහං අගතිකො තත්ථාති සො අහං එවංභූතො පාදපක්ඛවෙකල්ලෙන ගමනවිරහිතො මාතාපිතුනං අපගමනෙන වා අප්පට්ඨසරණො, තත්ථ දාවග්ගිඋපද්දුතෙ වනෙ, තස්මිං වා කුලාවකෙ යීතොව එවං ඉදානි වත්තබ්බාකාරෙන තදා විත්තෙසිං. දුතියඤ්චෙත්ථ අහන්ති නිපාතමත්තං දට්ඨබ්බං.

78.
ඉදානි තදා අත්තනො විත්තිතාකාරං දස්සෙතුං ‘‘යෙසාහ’’න්තිආදිමාහ;

තත්ථ යෙසාහං උපධාවෙය්‍යං, භීතො තසිතවෙධිතොති මරණභයෙන භීතො තතො එව චිත්තුත්‍රාසෙන තසිතො සරීරකම්පනෙන වෙධිතො යෙසමහං පක්ඛන්තරං එතරහි දාවග්ගිඋපද්දුතො ජලදුග්ගං විය මඤ්ඤමානො පවිසිතුං උපධාවෙය්‍යං තෙ මම මාතෘපිතරො මං එකකං එව ඔහාය ජහිත්වා පක්කන්තා. කථං මෙ අප්ප ඝාතවෙති කථං නු බො මයා අප්ප කාතබ්බං, පටිපජ්ජිතබ්බන්ති අත්ථො.

එවං මහාසත්තො ඉතිකත්තබ්බතාසම්මුල්භො භුත්වා යීතො පුන චිත්තෙසි – “ඉමස්මිං ලොකෙ සීලගුණො නාම අත්ථී, සච්චගුණො නාම අත්ථී, අතීතෙ භාරමියො පුරෙත්වා බොධිතලෙ නිසීදිත්වා අභිසම්බුද්ධා සීලසමාධිපඤ්ඤාවිමුත්තිවිමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනසම්පන්නා සච්චානුදයකාරුඤ්ඤබන්තිසමන්තාගතා සබ්බසත්තෙසු සමප්පවත්තමෙත්තාභාවතා සබ්බඤ්ඤබුද්ධා නාම අත්ථී, තෙහි ච පටිවිද්ධො එකන්තනියානගුණො ධම්මො අත්ථී, මයි වාපි එකං සච්චං අත්ථී. සංවිජ්ජමානො එකො සභාවධම්මො පඤ්ඤායති, තස්මා අතීතබුද්ධො වෙච තෙහි පටිවිද්ධගුණ ච ආවජ්ජෙත්වා මයි විජ්ජමානං සච්චං සභාවධම්මං ගහෙත්වා සච්චකිරියං කත්වා අග්ගිං පටික්කමාපෙත්වා අප්ප මයා අත්තනො වෙච ඉධ වාසීනං සෙසපාණිනඤ්ච සොත්ථිභාවං කාතුං වට්ටති” ති. එවං පන චිත්තෙත්වා මහාසත්තො අත්තනො ආනුභාවෙ යත්වා යථාචිත්තිතං පටිපජ්ජී. තෙන වුත්තං –

79.

“අත්ථී ලොකෙ සීලගුණො, සච්චං සොවෙය්‍යානුද්දයා; තෙන සච්චෙන කාහාමි, සච්චකිරියමුත්තමං.

80.

“ආවජ්ජෙත්වා ධම්මබලං, සරිත්වා පුබ්බකෙ ජීනෙ; සච්චබලමවස්සාය, සච්චකිරියමකාසහ” ත්ති.

81. තත්ථ මහාසත්තො අතීතෙ පරිනිබ්බූතානං බුද්ධානං ගුණ ආවජ්ජෙත්වා අත්තති විජ්ජමානං සච්චසභාවං ආරබ්භ යං ගාථං වත්වා තදා සච්චකිරියමකාසි, තං දස්සෙතුං “සන්ති පක්ඛා” තිආදි වුත්තං.

තත්ථ සන්ති පක්ඛා අප්පතනාති මය්‍යං පක්ඛා නාම අත්ථී උපලබ්භන්ති, නො ච බො සක්කා එතෙහි උප්පතිතුං ආකාසෙන ගන්තුන්ති අප්පතනා. සන්ති පාදා අවඤ්චනාති පාදාපි මෙ අත්ථී, තෙහි පන වඤ්චිතුං පදවාරගමනෙන ගන්තුං න සක්කාති අවඤ්චනා. මාතෘපිතා ච නික්ඛන්තාති යෙ මං අඤ්ඤත්ථ නෙය්‍යුං, තෙපි මරණභයෙන මම මාතෘපිතරො නික්ඛන්තා. ජාතවෙදාති අග්ගිං ආලපති. සො හි ජාතොව වෙදියති, ධුමජාලුට්ඨානෙන පඤ්ඤායති, තස්මා “ජාතවෙදො” ති වුච්චති. පටික්කමාති පටිගච්ඡ නිවත්තාති ජාතවෙදං ආණාපෙති.

ඉති මහාසත්තෝ “සචෙ මය්හං පක්ඛානං අත්ථිභාවො, තෙ ව පසාරෙත්වා ආකාසෙ අපතනභාවො, පාදානං අත්ථිභාවො, තෙ ව උක්ඛිපිත්වා අවඤ්චනභාවො, මාතාපිතූනං මං කුලාවකෙයෙව ඡඩ්ඛෙත්වා පලාතභාවො ව සච්චසභාවභූතො එව, ජාතවෙද, එතෙන සච්චෙන ත්වං ඉතො පටික්කමා”ති කුලාවකෙ නිපන්තොව සච්චකිරියං අකාසි. තස්ස සහ සච්චකිරියාය සොළසකරිසමත්තෙ යානෙ ජාතවෙදො පටික්කමි. පටික්කමන්තො ව න ක්කායමානොව අරඤ්ඤං ගතො, උදකෙ පන ඔපිලාපිතඋක්කා විය තත්ථෙව නිබ්බාසි. තෙන වුත්තං -

82.

“සහ සච්චෙ කතෙ මය්හං, මහාපජ්ජලිතො සිඛි;
වජ්ජෙසි සොළසකරිසානි, උදකං පත්වා යථා සිඛි”ති.

සා පනෙසා බොධිසත්තස්ස වට්ටකයොනියං තස්මිං සමයෙ බුද්ධගුණානං ආවජ්ජනපුබ්බිකා සච්චකිරියා අනඤ්ඤසාධාරණාති ආහ “සච්චෙන මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ සච්චපාරමි”ති. තෙනෙව හි තස්ස යානස්ස සකලෙපි ඉමස්මිං කප්පෙ අග්ගිනා අනභිභවනීයත්තා තං කප්පට්ඨියපාටිභාරියං නාම ජාතං.

එවං මහාසත්තො සච්චකිරියවසෙන අත්තනො තත්ථ වාසීනං සත්තානඤ්ච සොත්ථිං කත්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

තදා මාතාපිතරො එතරහි මාතාපිතරො අහෙසුං, වට්ටකරාජා පන ලොකනාථො.

තස්ස හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සෙසපාරමියොපි යථාරහං නිද්ධාරෙතබ්බො. තථා දාවග්ගිමිහි තථා හෙරවාකාරෙන අවත්ථරිත්වා ආගච්ඡන්තෙ තස්මිං වයෙ එකකො හුත්වාපි සාරදං අනාපජ්ජිත්වා සච්චාදිධම්මගුණෙ බුද්ධගුණෙ ව අනුස්සරිත්වා අත්තනො එව ආනුභාවං නිස්සාය සච්චකිරියාය තත්ථ වාසීනමපි සත්තානං සොත්ථිභාවාපාදනාදයො ආනුභාවා විභාවෙතබ්බො.

වට්ටපොතකවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. මච්ඡරාජවරියාවණ්ණනා

83. දසමෙ යදා හොමි, මච්ඡරාජා මහාසරෙති අතීතෙ මච්ඡයොනියං නිබ්බත්තිත්වා කොසලරට්ඨෙ සාවත්ථියං ඡෙතවතෙ පොක්ඛරණිට්ඨානෙ වල්ලිගහනපරික්ඛිත්තෙ එකස්මිං මහාසරෙ මච්ඡානං චතුහි සඬිගහවත්ථුහි රඤ්ජනතො යදා අහං රාජා හොමි, මච්ඡගණපරිවුතො තත්ථ පටිවසාමි තදා. උණ්හෙති උණ්හකාලෙ ගිම්හසමයෙ. සූරියසන්තාපෙනි ආදිව්චසන්තාපෙන. සරෙ උදක බියථාති තස්මිං සරෙ උදකං බිසිත්ථ ඡිජ්ජිත්ථ. තස්මිඤ්ඤි රට්ඨෙ තදා දෙවො න වස්සි, සස්සානි මිලායිංසු, වාපිආදිසු උදකං පරික්ඛයං පරියාදානං අගමාසි, මච්ඡකච්ඡපා කලලගහනං පවිසිංසු. තස්මිම්පි සරෙ මච්ඡා කද්දමගහනං පවිසිත්වා තස්මිං තස්මිං යානෙ නිලිසිංසු.

84. තතොති තතො උදකපරික්ඛයෙනො අපරභාගෙ. කුලලසෙනකාති කුලලාවෙව සෙනා ව. හක්ඛයන්ති දිවාරත්තිං, මච්ඡෙ උපනිසිදියාති තත්ථ තත්ථ කලලපිට්ඨෙ උපනිසිදිත්වා කලලගහනං පටිසිත්වා නිපන්නො මච්ඡෙ කාකා වා ඉතරෙ වා දිවා චෙව රත්තිඤ්ච කණ්ණයග්ගසදිසෙහි තුණ්ඤ්ඤි කොට්ටෙන්වා කොට්ටෙන්වා නිහරිත්වා විජ්ජන්දමානො හක්ඛයන්ති.

85. අථ මහාසත්තො මච්ඡානං තං ඛ්‍යාසනං දිස්වා මහාකරුණාය සමුස්සාහිතහදයො “යපෙත්වා මං ඉමෙ මම ඤාතකෙ ඉමස්මා දුක්ඛා මොචෙතුං සමත්ථො නාම අඤ්ඤො නත්ථී, කෙන භු ඛො අහං උපායෙන තෙ ඉතො දුක්ඛතො මොචෙය්‍ය”න්ති වින්තෙන්තො “යංභුනාහං පුබ්බකෙහි මහෙසීහි ආවිණ්ණසමාවිණ්ණං මයි ව සංවිජ්ජමානං සච්චධම්මං නිස්සාය සච්චකිරියං කත්වා දෙවං වස්සාපෙත්වා මම ඤාතිසඬ්ඨස්ස ජීවිතදානං දදෙය්‍යං, තෙන ව සකලස්සාපි ආභාරූපජීවිතො සත්තලොකස්ස මහාඋපකාරො සම්පාදිතො මයා”ති නිව්ඡයං කත්වා දෙවං වස්සාපෙතුං සච්චකිරියං අකාසී. තෙන චුත්තං “එවං වින්තෙසහ”න්තිආදි.

තත්ථ සහ ඤාතීහි පිළිතොති මය්හං ඤාතීහි සද්ධිං තෙන උදකපරික්ඛයෙන පිළිතො. සහාති වා නිපාතමත්තං. මහාකාරුණිකතාය තෙන ඛ්‍යාසනෙන දුක්ඛිතෙහි ඤාතීහි කාරණභූතෙහි පිළිතො, ඤාතිසඬ්ඨසදුක්ඛදුක්ඛිතොති අත්ථො.

86. ධම්මත්ථන්ති ධම්මභූතං අත්ථං, ධම්මතො වා අනපෙතං අත්ථං. කිං තං? සච්චං. අද්දසපස්සයන්ති මය්හං ඤාතීනඤ්ච අපස්සයං අද්දසං. අතික්ඛයන්ති මහාවිනාසං.

87. සද්ධම්මන්ති සතං සාධුතං බුද්ධාදීනං එකස්සාපි පාණිනො අහිංසනසඬ්ඨාතං ධම්මං. අනුස්සරිත්වා. පරමත්ථං විචිත්තයන්ති තං ඛො පන පරමත්ථං සච්චං අවිපරිතසභාවං කත්වා විත්තයන්තො. යං ලොකෙ ධුවසස්සතන්ති යදෙනං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං එකස්සාපි පාණිනො අහිංසනං, තං සබ්බකාලං තථභාවෙන ධුවං සස්සතං විචිත්තයං සච්චකිරියං අකාසින්ති සම්බන්ධො.

88. ඉදානි තං ධම්මං මහාසත්තො අත්තති විජ්ජමානං ගහෙත්වා සච්චවචනං පයොජෙතුකාමො කාලවණ්ණං කද්දමං ද්විධා වියුහිත්වා අඤ්ජනරුක්ඛසාරසට්ඨකවණ්ණමහාසරීරො සුඛොතලොහිතකමණිසදිසානි අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා ආකාසං උල්ලොකෙන්තො “යතො සරාමී අත්තාන”න්ති ගාථමාහ.

තත්ථ යතො සරාමී අත්තානන්ති යතො පට්ඨාය අහං අත්තභාවසඬ්ඨාතං අත්තානං සරාමී අනුස්සරාමී. යතො පත්තොස්මි විඤ්ඤාතන්ති යතො පට්ඨාය තාසු තාසු ඉතිකත්තබ්බතාසු විඤ්ඤාතං විජානනභාවං පත්තොස්මි, උද්ධං ආරොහනවසෙන ඉතො යාව මය්හං කායවචිකම්මානං අනුස්සරණසමත්ථතා විඤ්ඤාතජපත්ති එව, එත්ථන්තරෙ සමානජාතිකානං බාදනට්ඨානෙ නිබ්බත්තොපි

තණ්ඩුලකණප්පමාණම්පි මච්ඡං මයා න බාදිතපුබ්බං, අඤ්ඤම්පි කඤ්චි පාණං
සඤ්චිච්ච හිංසිතං බාධිතං නාහිජානාමී, පගෙව ජීවිතා වොරොපිතං.

89. එතෙන සච්චවජ්ජෙනාති ‘‘යදෙනං මයා කස්සචි පාණස්ස අහිංසනං වුත්තං,
සචෙ එතං සච්චං තථං අවිපරිතං, එතෙන සච්චවචනෙන පජ්ජුන්තො මෙසො
අහිවස්සතු, ඤාතිසඬ්ඨං මෙ දුක්ඛා පමොවෙනු’’ති වත්වා පුන අත්තනො
පරිවාරිකචෙට්ඨං ආණාපෙන්නො විය පජ්ජුන්තං දෙවරාජානං ආලපන්නො
‘‘අහිත්ථනයා’’ති ගාථමාහ.

තත්ථ අහිත්ථනය පජ්ජුන්තාති පජ්ජුන්තො වුච්චති මෙසො, අයං පන
මෙසවසෙන ලද්ධනාමං වස්සවලාභකදෙවරාජානං ආලපති. අයං හිස්ස අධිප්පායො
– දෙවො නාම අනහිත්ථනයන්තො විජ්ජුලතා අනිච්ඡාරෙන්තො පච්ඡන්තොපි න
සොහති, තස්මා ත්වං අහිත්ථනයන්තො විජ්ජුලතා නිච්ඡාරෙන්තො වස්සාපෙහිති.
නිධිං කාකස්ස නාසයාති කාකා කලලං පවිසිත්වා ධීනෙ මච්ඡෙ තුණ්ඤෙන
කොට්ටෙන්වා නීහරිත්වා බාදන්ති, තස්මා තෙසං අන්තොකලලෙ මච්ඡා ‘‘නිධි’’ති
වුච්චන්ති. තං කාකසඬ්ඨස්ස නිධිං දෙවං වස්සාපෙන්නො උදකෙන පටිච්ඡාදෙන්වා
නාසෙහි. කාකං සොකාය රන්ධෙහිති කාකසඬ්ඨො ඉමස්මිං මහාසරෙ උදකෙන
පුණ්ණෙ මච්ඡෙ අලහමානො සොච්ඡස්සති, තං කාකගණං ත්වං ඉමං කද්දමං
පුරෙන්තො සොකාය රන්ධෙහි, සොකස්සත්ථාය පන වස්සාපයථ, යථා
අන්තොනිජ්ඣානලක්ඛණං සොකං පාපුණාති, එවං කරොහිති අත්ථො. මච්ඡෙ
සොකා පමොවයාති මම ඤාතකෙ සබ්බෙව මච්ඡෙ ඉමම්භා මරණසොකා
පමොවෙහි. ‘‘මඤ්ච සොකා පමොවයා’’ති (ජා. 1.1.75) ජාතකෙ පඨන්ති. තත්ථ ච-
කාරො සම්පිණ්ඩනත්ථො, මඤ්ච මම ඤාතකෙ වාති සබ්බෙව මරණසොකා
පමොවෙහි (ජා. අට්ඨ. 1.1.75). මච්ඡානඤ්ඤි අනුදකභාවෙන පච්චත්ථිකානං
සාසභාවං ගච්ඡාමාති මහාමරණසොකො, මහාසත්තස්ස පන තෙසං අනයබ්බසනං
පටිච්ච කරුණායතො කරුණාපතිරුපමුඛෙන සොකසම්භවො වෙදිතබ්බො.

එවං බොධිසත්තො අත්තනො පරිවාරිකචෙට්ඨං ආණාපෙන්නො විය පජ්ජුන්තං
ආලපිත්වා සකලෙ කොසලරට්ඨෙ මහාවස්සං වස්සාපෙසි. මහාසත්තස්ස හි
සීලතෙජෙන සච්චකිරියාය සමකාලමෙව සක්කස්ස පණ්ඩුකම්බලසීලාසනං
උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සො ‘‘කිං නු බො’’ති ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා
වස්සවලාභකදෙවරාජානං පක්කොසාපෙත්වා ‘‘තාත, මහාපුරිසො මච්ඡරාජා
ඤාතීනං මරණසොකෙන වස්සාපනං ඉච්ඡති, සකලං කොසලරට්ඨං එකමෙසං
කත්වා වස්සාපෙහි’’ති ආහ.

සො ‘‘සාධු’’ති සම්පට්ඨිත්වා එකං වලාභකං නිවාසෙන්වා එකං පාරුපිත්වා
මෙසගීතං ගායන්තො පාචිනලොකධාතුඅභිමුඛො පක්ඛන්දි. පාචිනදිසාභාගෙ
බලමණ්ඩලමත්තං එකං මෙසමණ්ඩලං උට්ඨාය සතපට්ඨං සහස්සපට්ඨං හුත්වා
අහිත්ථනයන්තං විජ්ජුලතා නිච්ඡාරෙන්තං අධොමුඛධිපිතඋදකකුම්භාකාරෙන
විස්සන්දමානං සකලං කොසලරට්ඨං මහොසෙන අජ්ඣෙත්ථරි. දෙවො

අවිඡින්නධාරං වස්සන්තො මුහුත්තෙනෙව තං මහාසරං පුරෙසි. මච්ඡා මරණභයතො මුච්චිංසු. කාකාදයො අපතිට්ඨා අහෙසුං. න කෙවලං මච්ඡා එව, මනුස්සාපි විවිධසස්සානි සම්පාදෙන්තා චතුස්පදාදයොපිති සබ්බෙපි වස්සුපජ්චිනො කායිකචෙතසිකදුක්ඛතො මුච්චිංසු. තෙන වුත්තං -

90.

“සහ කතෙ සච්චවරෙ, පජ්ජන්තො අභිගජ්ජිය;
ඵලං නින්තඤ්ච පුරන්තො, බණෙන අභිවස්සථා”ති.

තත්ථ බණෙන අභිවස්සථාති අදන්ධායිත්වා සච්චකිරියබණෙනෙව අභිවස්සි.

91. කත්වා චිරියමුත්තමන්ති දෙවෙ අවස්සන්තෙ කිං කාතබ්බන්ති කොසජ්ජං අනාපජ්ජිත්වා ඤාතත්ථචිරියාසම්පාදනමුඛෙන මහතො සත්තනිකායස්ස භික්ෂුබ්බතිස්ථාදනං උත්තමං චිරියං කත්වා. සච්චතෙජබලස්සිතො මම සච්චානුභාවබලසන්නිස්සිතො හුත්වා තදා මහාමෙසං වස්සාපෙසිං. යස්මා චෙතදෙවං, තස්මා “සච්චෙන මෙ සමො නත්ථී, එසා මෙ සච්චපාරමී”ති මහාමච්ඡරාජකාලෙ අත්තනො සච්චපාරමියා අනඤ්ඤසාධාරණභාවං දස්සෙසි ධම්මරාජා.

එවං මහාසත්තො මහාකරුණාය සමුස්සාභිතහදයො සකලරට්ඨෙ මහාවස්සං වස්සාපනවසෙන මහාජනං මරණදුක්ඛතො මොචෙන්වා ජීවිතපරියොසානෙ යථාකම්මං ගතො.

තදා පජ්ජන්තො ආනන්දත්ථෙරො අහොසි, මච්ඡගණා බුද්ධපරිසා, මච්ඡරාජා ලොකනාථො.

තස්ස හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව සෙසපාරමියොපි නිද්ධාරෙතබ්බා. තථා අත්තනො සමානජාතිකානං බාදනට්ඨානෙ මච්ඡයොනියං නිබ්බන්තිත්වා තණ්ඩුලකණමත්තමිපි මච්ඡං ආදිං කත්වා කස්සපිපි පාණිනො අබාදනං, තිට්ඨතු බාදනං එකසත්තස්සපි අවිහෙයනං, තථා සච්චකරණෙන දෙවස්ස වස්සාපනං, උදකෙ පරික්ඛිණෙ කලලගහනෙ නිමුජ්ජනවසෙන අත්තනා අනුභවමානං දුක්ඛං වීරහාවෙන අගණෙන්වා ඤාතිසඬ්ඨස්සෙව තං දුක්ඛං අත්තනො හදයෙ කත්වා අසහන්තස්ස සබ්බභාවෙන කරුණායනා, තථා ච පටිපත්තීති එවමාදයො ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බාති.

මච්ඡරාජවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. කණ්හදීපායනවරියාවණ්ණනා

92. එකාදසමෙ කණ්හදීපායනො ඉසීති එවංනාමකො තාපසො. බොධිසත්තො භි තදා දීපායනො නාම අත්තනො සභායං මණ්ඩබ්බතාපසං සුලෙ උත්තාසිතං

උපසඬකම්ත්වා තස්ස සීලගුණෙන තං අවිජ්ඣන්තො තියාමරත්තිං සුලං නිස්සාය
ධීතො තස්ස සරීරතො පග්ගරිත්වා පතිතපතිතෙහි ලොහිතබිත්තූහි සුක්ඛෙහි
කාළවණ්ණසරීරතාය “කණ්ඨදීපායනො” ති පාකටො අහොසි.

පරොපඤ්ඤාසවස්සානීති සාධිකානි පඤ්ඤාසවස්සානි, අච්චන්තසංයොගෙ
උපයොගවචනං. අනභිරතො චරිං අහන්ති පන්තසෙනාසනෙසු වෙච
අධිකුසලධම්මෙසු ච අනභිරතිවාසං වසන්තො අහං බ්‍රහ්මචරියං අචරිං. පබ්බජිත්වා
සත්තාහමෙව හි තදා මහාසත්තො අභිරතො බ්‍රහ්මචරියං චරි. තතො පරං
අනභිරතිවාසං වසි.

කස්මා පන මහාපුරිසො අනෙකසතසහස්සෙසු අත්තභාවෙසු
නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයො බ්‍රහ්මචරියවාසං අභිරමිත්වා ඉධ තං නාභිරමි?
පුපුජ්ජනභාවස්ස චඤ්චලභාවතො. කස්මා ච පුන න අගාරං අජ්ඣාචසිති? පයමං
නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයෙන කාමෙසු දොසං දිස්වා පබ්බජි. අපස්ස
අයොනිසොමනසිකාරෙන අනභිරති උප්පජ්ජී. සො තං
විනොදෙතුමසක්කොන්තොපි කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච සද්දහිත්වා තාව මහන්තං විභවං
පහාය අගාරස්මා නික්ඛමන්තො යං පජ්ඣි, පුන තදත්ථමෙව නිවත්තො, “ඵලමුගො
චපලො වතායං කණ්ඨදීපායනො” ති ඉමං අපවාදං ජිගුච්ඡන්තො අත්තතො
හිරොත්තජ්ජහෙදහයෙන. අපි ච පබ්බජ්ජාපුඤ්ඤං නාමෙනං විඤ්ඤාහි බුද්ධාදිහි
පසත්ථං, තෙහි ච අනුට්ඨිතං, තස්මාපි සභාපි දුක්ඛෙන සභාපි දොමනස්සෙන
අස්සුමුඛො රොදමානොපි බ්‍රහ්මචරියවාසං වසි, න තං විස්සජ්ජෙසි. චුත්තඤ්ඤෙවතං –

“සද්ධාය නික්ඛම්ම පුන නිවත්තො, සො ඵලමුගො චපලො වතායං;
ඵතස්ස වාදස්ස ජිගුච්ඡමානො, අකාමකො වරාමි බ්‍රහ්මචරියං;
විඤ්ඤාජ්ජසත්ථඤ්ච සතඤ්ච යානං, ඵචම්පහං පුඤ්ඤකරො භවාමි” ති. (ජා.
1.10.66);

93. න කොච් ඵතං ජානාතීති ඵතං මම අනභිරතිමනං බ්‍රහ්මචරියවාසෙ
අභිරතිවිරහිතවිත්තං කොච් මනුස්සභූතො න ජානාති. කස්මා? අහඤ්ඤි කස්සචි
නාවික්ඛිං මම මානසෙ විත්තෙ අරති වරති පවත්තතීති කස්සචිපි න කටෙසිං, තස්මා
න කොච් මනුස්සභූතො ඵතං ජානාතීති.

94.

“සබ්‍රහ්මචාරී මණ්ඩබ්බො, සභායො මෙ මහාඉසි;
පුබ්බකම්මසමායුත්තො, සුලමාරොපනං ලහි.

සබ්‍රහ්මචාරීති තාපසපබ්බජ්ජාය සමානසික්ඛතාය සබ්‍රහ්මචාරී. මණ්ඩබ්බොති
ඵචංනාමකො. සභායොති ගිහිකාලෙ පබ්බජිතකාලෙ ච දළ්භමිත්තතාය පියසභායො.
මහාඉසිති මහානුභාවො ඉසි. පුබ්බකම්මසමායුත්තො, සුලමාරොපනං ලහිති

කතොකාසෙන අත්තනො පුබ්බකම්මෙන යුත්තො සුලාරොපනං ලභි, සුලං
උත්තාසිනොති.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – අතීතෙ වංසරට්ඨෙයෙ කොසම්බියං කොසම්බිකො නාම
රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තදා බොධිසත්තො අඤ්ඤාතරස්මිං නිගමෙ අසීතිකොට්ඨිභවස්ස
බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තො හුත්වා නිබ්බන්ති, නාමෙන දීපායනො නාම.
තාදිසස්සෙව බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තො බ්‍රාහ්මණකුමාරො තස්ස පියසභායො
අහොසි, නාමෙන මණ්ඩබොයා නාම. තෙ උහොපි අපරභාගෙ මාතාපිතුනං
අව්වයෙන කාමෙසු දොසං දිස්වා මහාදානං පවත්තෙන්වා කාමෙ පභාය
ඤාතිමිත්තපරිජනස්ස රොදන්තස්ස පරිදෙවන්තස්ස නික්ඛමිත්වා හිමවන්තජ්ජදෙසෙ
අස්සමං කත්වා පබ්බජිත්වා උඤ්ජාවරියාය වනමූලඵලාභාරෙන යාපෙන්නො
පරොපණ්ණාසවස්සානි වසිංසු, කාමච්ඡන්දං වික්ඛම්හෙතුං නාසක්ඛිංසු, තෙ
ඤානමත්තමපි න නිබ්බන්තෙසු.

තෙ ලොණමිබ්බලසෙවනත්ථාය ජනපදවාරිකං වරන්තා කාසිරට්ඨං සම්පාපුණිංසු.
තත්‍රෙකස්මිං නිගමෙ දීපායනස්ස ගිහිසභායො මණ්ඩබොයා නාම පටිවසති. තෙ
උහොපි තස්ස සන්තිකං උපසඬකම්ඃසු. සො තෙ දිස්වා අත්තමනො පණ්ණසාලං
කාරෙන්වා වතුහි පව්වයෙහි උපට්ඨති. තෙ තත්ථ තීණි වත්තාරි වස්සානි වසිත්වා තං
ආපුච්ඡිත්වා වාරිකං වරන්තා බාරාණසිසම්පෙ අතිමුත්තකසුසානෙ වසිංසු. තත්ථ
දීපායනො යථාහිරන්තං විහරිත්වා පුන තස්මිං නිගමෙ මණ්ඩබාසස්ස අත්තනො
සභායස්ස සන්තිකං ගතො. මණ්ඩබාසාපසො තත්ථෙව වසි.

අථෙකදිවසං එකො වොරො අත්තොනගරෙ වොරිකං කත්වා ධනසාරං ආදාය
නික්ඛන්තො පටිබුද්ධෙහි ගෙහසාමිකෙහි නගරාරක්ඛකමනුස්සෙහි ව අනුබද්ධො
නිද්ධමනෙන නික්ඛමිත්වා වෙගෙන සුසානං පවිසිත්වා තාපසස්ස
පණ්ණසාලද්වාරෙ භණ්ඩිකං ඡඩ්ඛෙත්වා පලායි. මනුස්සා භණ්ඩිකං දිස්වා “අරෙ
දුට්ඨපට්ඨ, රත්තිං, වොරිකං කත්වා දිවා තාපසවෙසෙන වරසි”ති තජ්ජෙන්වා
පොථෙත්වා තං ආදාය රඤ්ඤො දස්සයිංසු. රාජා අනුපපරික්ඛිත්වා ව “සුලෙ
උත්තාසෙථා”ති ආහ. තං සුසානං නෙත්වා බදිරසුලෙ ආරොපයිංසු. තාපසස්ස
සරීරෙ සුලං න පවිසති. තතො නිම්බසුලං ආහරිංසු, තමපි න පවිසති. තතො අයසුලං
ආහරිංසු, තමපි න පවිසති. තාපසො “කිං නු බො මෙ පුබ්බකම්ම”න්ති වින්තෙසි.
තස්ස ජාතිස්සරඤාණං උජ්ජජි. තෙන පුබ්බකම්මං අද්දස – සො කිර
පුරිමත්තභාවෙ වඩ්ඪකීපුත්තො හුත්වා පිතු රුක්ඛතච්ඡන්ධානං ගන්ත්වා එකං
මක්ඛිකං ගහෙන්වා කොවිළාරසකලිකාය සුලෙන විය විජ්ඣි. තස්ස තං පාපං
ඉමස්මිං යානෙ ඕකාසං ලභි. සො “න සක්කා ඉතො පාපතො මුච්චිතු”න්ති ඤත්වා
රාජපුරිසෙ ආහ – “සවෙ මං සුලෙ උත්තාසෙතුකාමත්ථ, කොවිළාරසුලං
ආහරථා”ති. තෙ තථා කත්වා තං සුලෙ උත්තාසෙත්වා ආරක්ඛං දත්වා පක්කම්ඃසු.

තදා කණ්හදීපායනො “විරදිට්ඨො මෙ සභායො”ති මණ්ඩබාසස්ස සන්තිකං
ආගච්ඡන්තො තං පවත්ති. සුත්වා තං යානං ගන්ත්වා එකමන්තං යීතො “කිං, සම්ම,

කාරකොසි' නි ප්‍රවිණිත්වා 'අකාරකොමිහි' නි වුත්තෙ 'අත්තනො මනොපදොසං රක්ඛිතුං සක්ඛි න සක්ඛි' නි ප්‍රවිණි. 'සම්ම, යෙනි අහං ගහිතො, නෙව තෙසං න රඤ්ඤො උපරි මය්හං මනොපදොසො අත්ථි' නි. 'එවං සන්තෙ තාදිසස්ස සීලවතො ඡායා මය්හං සුඛා' නි වත්වා කණ්හදීපායනො සුලං නිස්සාය නිසිදි. ආරක්ඛකපුරිසා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා 'අනිසාමෙත්වා මෙ කත' නි වෙගෙන තත්ථ ගන්ත්වා 'කස්මා, හන්තෙ, ත්වං සුලං නිස්සාය නිසින්තොසි' නි දීපායනං ප්‍රවිණි. 'මහාරාජ, ඉමං තාපසං රක්ඛන්තො නිසින්තොස්මි' නි. 'කිං පන ත්වං ඉමස්ස කාරකභාවං ඤත්වා එවං කරොසි' නි. සො කම්මස්ස අවිසොධිතභාවං ආචික්ඛි. අථස්ස දීපායනො 'රඤ්ඤො නාම නිසම්මකාරිනා භවිතඛිං.

‘අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධු, අසඤ්ඤතො පබ්බජිතො න සාධු;
රාජා න සාධු අනිසම්මකාරී, යො පණ්ඩිතො කොධනො තං න සාධු’ නි.
(ඡා. 1.4.127; 1.5.4; 1.10.153; 1.15.229) –

ආදීනි වත්වා ධම්මං දෙසෙසි.

රාජා මණ්ඩබ්‍යතාපසස්ස නිද්දොසභාවං ඤත්වා ‘සුලං හරථා’ නි ආණාපෙසි. සුලං හරන්තා හරිතුං නාසක්ඛිංසු. මණ්ඩබ්‍යො ආහ – ‘මහාරාජ, අහං පුබ්බෙ කතකම්මදොසෙන එවරූපං අයසං පත්තො, මම සරීරතො සුලං හරිතුං න සක්කා, සවෙපි මය්හං ජීවිතං දාතුකාමො, කතවෙන ඉමං සුලං වම්මසමං කත්වා ඡින්දාපෙහි’ නි. රාජා තථා කාරෙසි. සුලං අන්තොයෙව අභොසි, න කඤ්චි පිළං ජනෙසි. තදා කිර සුබ්‍රමං සකලිකහිරං ගහෙත්වා මක්ඛිකාය වච්චමග්ගං පවෙසෙසි, තං තස්ස අන්තො එව අභොසි. සො තෙන කාරණෙන අමරිත්වා, අත්තනො ආයුක්ඛයෙනෙව මරි, තස්මා අයම්පි න මතොති. රාජා තාපසෙ වන්දිත්වා ඛමාපෙත්වා උභොපි උය්‍යානෙයෙව වසාපෙත්තො පටිජග්ගි. තතො පට්ඨාය සො ආණ්ඩමණ්ඩබ්‍යො නාම ඡාතො. සො රාජානං උපනිස්සාය තත්ථෙව වසි. දීපායනො පන තස්ස වණං ඵාසුකං කරිත්වා අත්තනො ගිහිසභායමණ්ඩබ්‍යෙන කාරිතං පණ්ණසාලමෙව ගතො. තෙන වුත්තං –

95.

‘තමහං උපට්ඨහිත්වාන, ආරොග්‍යමනුපාපයිං;
ආපුච්ඡිත්වාන ආගඤ්ඡිං, යං මය්හං සකමස්සම’ නි.

තත්ථ ආපුච්ඡිත්වානාති මය්හං සභායං මණ්ඩබ්‍යතාපසං ආපුච්ඡිත්වා. යං මය්හං සකමස්සමන්ති යං තං මය්හං ගිහිසභායෙන මණ්ඩබ්‍යබ්‍රාහ්මණෙන කාරිතං සකං මම සන්තකං අස්සමපදං පණ්ණසාලා, තං උපාගඤ්ඡිං.

96.

තං පන පණ්ණසාලං පටිසන්තං දිස්වා සභායස්ස ආරොවෙසුං. සො සුත්වාච තුට්ඨවිත්තො සපුත්තදාරො බහුගන්ධමාලථාණිතාදීනි ආදාය පණ්ණසාලං ගන්ත්වා

දීපායනං වන්දිත්වා පාදෙ ධොවිත්වා පානකං පායෙත්වා ආණිමණ්ඩබ්බාස්ස පවත්තිං සුණන්තො නිසීදි. අට්ඨස්ස පුත්තො යඤ්ඤදත්තකුමාරො නාම චඩ්ඛමනකොටියං ගෙණ්ඩුකෙන කීළි. තත්ථ චෙකස්මිං වම්මිකෙ ආසිවිසො වසති. කුමාරෙන භූමියං පහතගෙණ්ඩුකො ගන්ත්වා වම්මිකඛිලෙ ආසිවිසස්ස මත්ථකෙ පති. කුමාරො අජානන්තො බිලෙ හත්ථං පචෙසෙසි.

අට්ඨ නං කුද්ධො ආසිවිසො හත්ථෙ ඩංසි. සො විසචෙගෙන මුච්ඡිතො තත්ථෙව පති. අට්ඨස්ස මාතෘපිතරො සප්පෙන දට්ඨභාවං ඤත්වා කුමාරං උක්ඛිපිත්වා තාපසස්ස පාදමුලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා “හන්තෙ, ඔසධෙන වා මන්තෙන වා පුත්තකං නො නීරොගං කරොථා”ති ආභංසු. සො “අභං ඔසධං න ජානාමි, නාභං චෙජ්ජකම්මං කරිස්සාමි, පබ්බජිතොමිහි”ති. “තෙන හි, හන්තෙ, ඉමස්මිං කුමාරකෙ මෙත්තං කත්වා සච්චකිරියං කරොථා”ති. තාපසො “සාධු සච්චකිරියං කරිස්සාමි”ති වත්වා යඤ්ඤදත්තස්ස සීසෙ හත්ථං යථෙත්වා සච්චකිරියං අකාසි. තෙන චුත්තං “සභායො බ්‍රාහ්මණො මය්හ”න්තිආදි.

තත්ථ ආගඤ්ජුං පාහුනාගතන්ති අතිථිඅභිගමනං අභිගමිංසු.

97. වට්ටමනුක්ඛිපන්ති ඛිපනවට්ටසණ්ඨානතාය “වට්ට”න්ති ලද්ධනාමං ගෙණ්ඩුකං අනුක්ඛිපන්තො, ගෙණ්ඩුකකීළං කීළන්තොති අත්ථො. ආසිවිසමකොපයීති භූමියං පටිහතො හුත්වා වම්මිකඛිලගතෙන ගෙණ්ඩුකෙන තත්ථ ධීතං කණ්භසප්පං සීසෙ පහරිත්වා රොසෙසි.

98. වට්ටගතං මග්ගං, අත්චෙසන්තොති තෙන වට්ටෙන ගතං මග්ගං ගචෙසන්තො. ආසිවිසස්ස හත්ථෙත, උත්තමඛිගං පරාමසීති වම්මිකඛිලං පචෙසිතෙන අත්තනො හත්ථෙත ආසිවිසස්ස සීසං ඵ්ඨසි.

99. විසබ්බස්සිතොති විසබ්බනිස්සිතො අත්තනො විසචෙගං නිස්සාය උප්පජ්ජනකසප්පො. අඩංසි දාරකං බණ්ණෙති තස්මිං පරාමසිතක්ඛණෙ ඵ්ච තං බ්‍රාහ්මණකුමාරං ඩංසි.

100. සහදට්ඨොති ඩංසෙන සහෙව, දට්ඨසමකාලමෙව. ආසිවිසෙනාති සොරවිසෙන. තෙනාති තෙන දාරකස්ස විසචෙගෙන මුච්ඡිතස්ස භූමියං පතනෙන අභං දුක්ඛිතො අහොසිං. මම වාහසි තං දුක්ඛන්ති තං දාරකස්ස මාතෘපිතුනඤ්ච දුක්ඛං මම වාහසි, මය්හං සරීරෙ විය මම කරුණාය වාහෙසි.

101. ත්‍යාහන්ති තෙ තස්ස දාරකස්ස මාතෘපිතරො අභං “මා සොචථ, මා පරිදෙවථා”තිආදිනා නයෙන සමස්සාසෙත්වා. සොකසල්ලිතෙති සොකසල්ලවන්තෙ. අග්ගන්ති සෙට්ඨං තතො ඵ්ච වරං උත්තමං සච්චකිරියං අකාසිං.

102. ඉදානි තං සච්චකිරියං සරුපෙන දස්සෙතුං “සත්තාහමෙවා”ති ගාථමාහ.

තත්ථ සත්තාහමෙවාති පබ්බතදිවසතො පටියාය සත්ත අභානි එව.
පසන්නචිත්තොති කම්මඵලසද්ධාය පසන්නමානසො. පුඤ්ඤත්ථිකොති පුඤ්ඤෙන
අත්ථිකො, ධම්මච්ඡන්දයුත්තො. අථාපරං යං චරිතන්ති අථ තස්මා සත්තාහා උත්තරි
යං මම බුභ්මචරියවරණං.

103. අකාමකොවාහීති පබ්බජ්ජං අනිච්ඡන්තො එව. එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි
හොතුති සච්චෙ අතිරෙකපඤ්ඤාසවස්සානි අනභිරතිවාසං වසන්තෙන මයා කස්සචි
අජානාපිතභාවො සච්චො, එතෙන සච්චෙන යඤ්ඤදත්තකුමාරස්ස සොත්ථි හොතු,
ජීවිතං පටිලහතුති.

එවං පන මහාසත්තෙන සච්චකිරියාය කතාය යඤ්ඤදත්තස්ස සරිරතො විසං
භස්සිත්වා පථවිං පාවිසි. කුමාරො අක්ඛිති උම්මිලෙන්වා මානාපිතරො
ඔලොකෙන්වා “අම්ම, තාතා” ති වත්වා වුටියාසි. තෙන වුත්තං –

104.

“සහ සච්චෙ කතෙ මය්හං, විසචෙගෙන චෙධිතො;
අබුජ්ඣිත්වාන වුටියාසි, අරොගො වාසි මාණුවො” ති.

තස්සත්ථො – මම සච්චකරණෙන සහ සමානකාලමෙව තතො පුබ්බෙ
විසචෙගෙන චෙධිතො කම්පිතො විසඤ්ඤිභාවෙන අබුජ්ඣිත්වා ධිතො
විගතවිසත්තා පටිලද්ධසඤ්ඤො සහසා වුටියාසි. සො මාණුවො කුමාරො
විසචෙගාභාවෙන අරොගො ච අහොසිති.

ඉදානි සත්ථා තස්සා අත්තතො සච්චකිරියාය පරමත්ථපාරමිභාවං දස්සෙන්තො
“සච්චෙන මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ සච්චපාරමි” ති ආහ. තං උත්තානත්ථමෙව.
ජාතකට්ඨකථායං (ජා. අට්ඨ. 4.10.62) පන “මහාසත්තස්ස සච්චකිරියාය කුමාරස්ස
ථනප්පදෙසතො උද්ධං විසං භස්සිත්වා විගතං. දාරකස්ස පිතු සච්චකිරියාය කටිතො
උද්ධං, මාතු සච්චකිරියාය අවසිට්ඨසරිරතො විසං භස්සිත්වා විගත” ති ආගතං.
තථා හි වුත්තං –

“යස්මා දානං නාභිනන්දිං කදාචි, දිස්වානහං අතිථිං වාසකාලෙ;
න වාපි මෙ අප්පියතං අචෙදුං, බහුස්සුතා සමණබ්‍රාහ්මණා ව;
අකාමකො වාපි අහං දදාමි, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතු;
හතං විසං ජීවතු යඤ්ඤදත්තො.

“ආසිවිසො තාත පහුතතෙජො, යො තං අදංසි පතරා උදිච්ච;
තස්මිඤ්ච මෙ අප්පියතාය අප්ප, පිතරි ව තෙ නත්ථි කොචි විසෙසො;
එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි හොතු, හතං විසං ජීවතු යඤ්ඤදත්තො” ති.

තත්ථ වාසකාලෙති වසනත්ථාය ගෙහං ආගතකාලෙ. න වාපි මෙ අප්පියතං
අචෙදුන්ති බහුස්සුතාපි සමණබ්‍රාහ්මණා අයං නෙව දානං අභිනන්දති, න අම්හෙති

ඉමං මම අප්පියභාවං නෙව ජානිංසු. අහඤ්භි තෙ පියවක්ඛුභියෙව ඔලොකෙමීති දීපෙති. එතෙන සච්චෙනාති සචෙ අහං දදමානොපි විපාකං අසද්දහිත්වා අත්තනො අනිච්ඡාය දෙමි, අනිච්ඡභාවඤ්ච මෙ පරෙ න ජානන්ති, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි භොතුති අත්ථො. ඉතරගාථාය, තාතාති පුත්තං ආලපති. පහුතතෙජොති බලවවිසො. පතරාති පදරා, අයමෙව වා පායො. උදිච්චාති උද්ධං ගන්ත්වා, වම්මිකබ්බලතො උට්ඨහිත්වාති අත්ථො. ඉදං චුත්තං භොති – තාත යඤ්ඤදත්ත, තස්මිඤ්ච ආසිවිසෙ තව ච පිතරි අප්පියභාවෙන මය්හං කොචි විසෙසො නත්ථි, තඤ්ච පන අප්පියභාවං යපෙත්වා අප්ප මයා න කොචි ජානාපිතපුබ්බො, සචෙ එතං සච්චං, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි භොතුති.

එවං බොධිසත්තො කුමාරෙ අරොගෙ ජාතෙ තස්ස පිතරං “දානං දදන්තෙන නාම කම්මඤ්ච ඵලඤ්ච සද්දහිත්වා දාතබ්බ”න්ති කම්මඵලසද්ධාය නිවෙසෙත්වා සයං අනභිරතිං විනොදෙත්වා කුමාරාභිඤ්ඤායො උප්පාදෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායනො අහොසි.

තදා මණ්ඩබ්බො ආනන්දත්ථෙරො අහොසි, තස්ස හරියා විසාබා, පුත්තො රාහුලත්ථෙරො, ආණ්ඩමණ්ඩබ්බො සාරිපුත්තත්ථෙරො, කණ්හදීපායනො ලොකනාථො.

තස්ස ඉධ පාළියා ආරුල්භා සච්චපාරමී, සෙසා ච පාරමියො හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව නිද්ධාරෙතබ්බා. තථා අනවසෙසමහාභොගපරිච්චාගාදයො ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බාති.

කණ්හදීපායනවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. මහාසුතසොමවරියාවණ්ණනා

105. ද්වාදසමෙ සුතසොමො මහීපතීති එවංනාමො ඛත්තියො. මහාසත්තො හි තදා කුරුරට්ඨෙ ඉන්ද්‍රපත්ථනගරෙ කොරබ්බස්ස රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිති නිබ්බත්ති. තං සුතචිත්තතාය චන්දසමානසොම්මවරවණ්ණතාය ච “සුතසොමො”ති සඤ්ජානිංසු. තං වයප්පත්තං සබ්බසිප්පනිප්ඵත්තිප්පත්තං මාතාපිතරො රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු. ගහිතො පොරිසාදෙනාති පුරිසානං මනුස්සානං අදනතො බාදනතො “පොරිසාදො”ති ලද්ධනාමෙන බාරාණසිරඤ්ඤා දෙවතාබලිකම්මත්ථං ගහිතො.

බාරාණසිරාජා හි තදා මංසං විනා අභුඤ්ජන්තො අඤ්ඤං මංසං අලහන්තෙන හත්තකාරකෙන මනුස්සමංසං බාදාපිතො රසතණ්භාය බද්ධො හුත්වා මනුස්සෙ සාතෙත්වා මනුස්සමංසං බාදන්තො “පොරිසාදො”ති ලද්ධනාමො අමච්චපාරිසප්ප්පමුබ්බෙහි නාගරෙහි තෙගමජානපදෙහි ච උස්සාහිතෙන කාලහත්ථිනා නාම අත්තනො සෙනාපතිනා “දෙව, යදි රජ්ජෙන අත්ථිකො මනුස්සමංසබාදනතො විරමාහි”ති චුත්තො “රජ්ජං පජහන්තොපි මනුස්සමංසබාදනතො න ඔරමිස්සාමි”ති චත්වා තෙහි රට්ඨා පබ්බාජිතො අරඤ්ඤං

පවිසිත්වා එකස්මිං නිග්‍රොධරුක්ඛමුලෙ වසන්තො බාණුප්පහාරෙන පාදෙ ජාතස්ස වණස්ස ඵාසුභාවාය “සකලජම්බුදීපෙ එකසතඛත්තියානං ගලලොහිතෙන බලිකම්මං කරිස්සාමි” ති දෙවතාය ආයාචනං කත්වා සත්තාහං අනාහාරතාය වණෙ ඵාසුකෙ ජාතෙ “දෙවතානුභාවෙන මෙ සොත්ථි අහොසි” ති සඤ්ඤාය “දෙවතාය බලිකම්මත්ථං රාජානො ආනෙස්සාමි” ති ගච්ඡන්තො අතීතභවෙ සභායභූතෙන යක්ඛෙන සමාගන්ත්වා තෙන දින්නමන්තබලෙන අධිකතරථාමජවපරක්කමසසම්පන්නො හුත්වා සත්තාහබ්භන්තරෙයෙව සතරාජානො ආනෙත්වා අත්තනො වසනනිග්‍රොධරුක්ඛෙ ඔලම්බෙත්වා බලිකම්මකරණසජ්ජො අහොසි.

අථ තස්මිං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා තං බලිකම්මං අනිච්ඡන්ති “උපායෙන නං නියෙධෙස්සාමි” ති පබ්බජිතරූපෙන තස්ස අත්තානං දස්සෙත්වා තෙන අනුබද්ධො තියොජනං ගන්ත්වා පුන අත්තනො දිබ්බරූපමෙව දස්සෙත්වා “ත්ථං මුසාවාදී තයා ‘සකලජම්බුදීපෙ රාජානො ආනෙත්වා බලිකම්මං කරිස්සාමි’ ති පටිස්සුතං. ඉදානි යෙ වා තෙ වා දුබ්බලරාජානො ආනෙසි. ජම්බුදීපෙ ජෙට්ඨකං සුතසොමරාජානං සවෙ නානෙස්සසි, න මෙ තෙ බලිකම්මෙන අත්ථො” ති ආහ.

සො “දිට්ඨා මෙ අත්තනො දෙවතා” ති තුසිත්වා “සාමි, මා චිත්තයි, අහං අජ්ජෙව සුතසොමං ආනෙස්සාමි” ති වත්ථා වෙගෙන මිගාජිතඋය්‍යානං ගන්ත්වා අසංවිහිතාය ආරක්ඛාය පොක්ඛරණං ඔතරිත්වා පදුමිනිපත්තෙන සීසං පටිච්ඡාදෙත්වා අට්ඨාසි. තස්මිං අන්තොඋය්‍යානගතෙයෙව බලවපච්චුසෙ සමන්තා තියොජනං ආරක්ඛං ගණ්ඨිංසු. මහාසත්තො පානොව අලඬකතභත්ථික්ඛන්ධවරගතො වතුරඬගිනියා සෙනාය නගරතො නික්ඛමි. තදා තක්කසිලතො නන්දො නාම බ්‍රාහ්මණො වතස්සො සතාරභගාථායො ගහෙත්වා වීසයොජනසතං මග්ගං අතික්කම්ම තං නගරං පත්තො රාජානං පාවිනද්වාරෙන නික්ඛමන්තං දිස්වා හත්ථං උක්ඛිපිත්වා “ජයතු භවං, මහාරාජා” ති වත්ථා ජයාපෙසි.

රාජා හත්ථිනා තං උපසඬකමිත්වා “කුතො නු, ත්ථං බ්‍රාහ්මණ, ආගච්ඡසි, කම්මිච්ඡසි, කිං තෙ දජ්ජ”න්ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො “තුම්හෙ ‘සුතචිත්තකා’ ති සුත්වා වතස්සො සතාරභගාථායො ආදාය තුම්හාකං දෙසෙතුං ආගතොමිහි” ති ආහ. මහාසත්තො තුට්ඨමානසො හුත්වා “අහං උය්‍යානං ගන්ත්වා න්හායිත්වා ආගන්ත්වා සොස්සාමි, ත්ථං මා උක්කණ්ඨි” ති වත්ථා “ගච්ඡථ බ්‍රාහ්මණස්ස අසුකගෙහෙ නිවාසං සාසච්ඡාදනඤ්ච සංවිදහථා” ති ආණාපෙත්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා මහන්තං ආරක්ඛං සංවිධාය ඔළාරිකානි ආහරණානි ඔමුඤ්චිත්වා මස්සුකම්මං කාරෙත්වා උබ්බට්ඨිතසරිරො පොක්ඛරණියා රාජවිභවෙන න්හායිත්වා පච්චුත්තරිත්වා උදකග්ගභණ්ඩසාධකෙ නිවාසෙත්වා අට්ඨාසි.

අථස්ස ගන්ධමාලාලඬිකාරෙ උපහරිංසු. පොරිසාදො “අලඬකතකාලෙ රාජා භාරිකො භවිස්සති, සල්ලහුකකාලෙයෙව නං ගණ්ඨිස්සාමි” ති නදන්තො බග්ගං පරිවත්තෙත්තො “අහමස්මි පොරිසාදො” ති නාම සාවෙත්වා උදකා නික්ඛමි. තස්ස

සද්දං සුත්වා හත්ථාරොභාදයො හත්ථිආදිතො හස්සිංසු. බලකායො දුරෙ යිතො තතොව පලායි. ඉතරො අත්තතො ආවුධානි ඡඩ්ඛත්වා උරෙන නිපජ්ජී. පොරිසාදො රාජානං උක්ඛිපිත්වා ඛන්ධෙ නිසිදාපෙත්වා සම්මුඛට්ඨානෙයෙව අට්ඨාරසහත්ථං පාකාරං ලඛිපිත්වා පුරතො පගලිතමදමත්තවරවාරණෙ කුම්භෙ අක්කමිත්වා පබ්බතකුටානි විය පාතෙත්තො වාතජවානිපි අස්සරතනානි පිට්ඨියං අක්කමිත්වා පාතෙත්තො රථසීසෙ අක්කමිත්වා පාතෙත්තො හමරිකං හමන්තො විය නීලකානි නිග්‍රොධපත්තානි මද්දන්තො විය එකවෙගෙනෙව තියොජනමග්ගං ගන්ත්වා කඤ්චි අනුඛන්ධන්තං අදිස්වා සණ්ඨං ගච්ඡන්තො සුතසොමස්ස කෙසෙහි උදකඛන්දුනි අත්තතො උපරි පතන්තානි ‘‘අස්සුඛන්දුනි’’ති සඤ්ඤාය ‘‘කිමිදං සුතසොමොපි මරණං අනුසොචන්තො රොදති’’ති ආහ.

මහාසත්තො ‘‘නාහං මරණතො අනුසොවාමි, කුතො රොදනා, අපි ච බො සඬගරං කත්වා සච්චාපනං නාම පණ්ඩිතානං ආචිණ්ණං, තං න නිජ්ජප්පති’’ති අනුසොවාමි. කස්සපදසබලෙන දෙසිතා වතස්සො සතාරහගාඨායො ආදාය තක්කසිලතො ආගතස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ආගන්තුකවත්තං කාරෙත්වා ‘‘න්හායිත්වා ආගන්ත්වා සුණ්ඨස්සාමි, යාව මමාගමනා ආගමෙහි’’ති සඬගරං කත්වා උය්‍යානං ගතො, ත්වඤ්ච තා ගාඨායො සොතුං අදන්වා මං ගණ්හිති. තෙන වුත්තං –

‘‘ගහිතො පොරිසාදෙන, බ්‍රාහ්මණෙ සඬගරං සරි’’න්ති.

තත්ථ බ්‍රාහ්මණෙ සඬගරං සරින්ති නන්දබ්‍රාහ්මණෙ අත්තනා කතං පටිඤ්ඤං අනුස්සරිං.

106. ආවුණිත්වා කරත්තලෙති තත්ථ තත්ථ උය්‍යානාදීසු ගන්ත්වා අත්තතො බලෙන ආනීතානං එකසතඛත්තියානං හත්ථතලෙ ඡිද්දං කත්වා රුක්ඛෙ ලම්බනත්ථං රජ්ජුං පටිමුඤ්චිත්වා. එතෙසං පමිලාපෙත්වාති එතෙ එකසතඛත්තියෙ ඡීවග්ගාහං ගහෙත්වා උද්ධංපාදෙ අධොසිරෙ කත්වා පණ්හියා සීසං පහරන්තො හමණවසෙන හත්ථතලෙ ආවුණිත්වා රුක්ඛෙ ආලම්බනවසෙන සබ්බසො ආහාරූපච්ඡෙදෙන ච සබ්බථා පමිලාපෙත්වා විසොසෙත්වා බෙදාපෙත්වාති අත්ථො. යඤ්ඤත්ථෙති බලිකම්මත්ථෙ සාධෙතබ්බෙ. උපනයි මමන්ති මං උපනෙසි.

107. තථා උපනියමානො පන මහාසත්තො පොරිසාදෙන ‘‘කිං ත්වං මරණතො භායසී’’ති වුත්තෙ ‘‘නාහං මරණතො භායාමි, තස්ස පන බ්‍රාහ්මණස්ස මයා කතො සඬගරො න පරිමොචිතො’’ති අනුසොවාමි. ‘‘සවෙ මං විස්සජ්ජෙස්සසි, තං ධම්මං සුත්වා තස්ස ච සක්කාරසම්මානං කත්වා පුන ආගමිස්සාමි’’ති. ‘‘නාහමිදං සද්දභාමි, යං ත්වං මයා විස්සජ්ජිතො ගන්ත්වා පුන මම හත්ථං ආගමිස්සාසී’’ති. ‘‘සම්ම පොරිසාද, මයා සද්ධිං එකාවරියකුලෙ සික්ඛිතො සභායො හුත්වා ‘අහං ජීවිතහෙතුපි න මුසා කථෙමි’ති කිං න සද්දභසී’’ති? කිඤ්චාපි මෙ එතෙන වාචාමත්තකෙන –

‘‘අසිඤ්ච සත්තිඤ්ච පරාමසාමි, සපථමිපි තෙ සම්ම අහං කරොමි;

තයා පමුත්තො අනණො භවිත්වා, සච්චානුරක්ඛී පුනරාවජ්ජස්ස”න්ති. (ජා. 2.21.407) –

මහාසත්තෙන ඉමාය ගාථාය වුත්තාය පොරිසාදො “අයං සුතසොමො ‘ඛත්තියෙහි අකත්තඛිං සපථං කරොමී’ති වදති, ගන්ත්වා අනාගච්ඡන්තොපි මම භත්ථතො න මුච්චිස්සති”ති විත්තෙත්වා –

“යො තෙ කතො සඬගරො බ්‍රාහ්මණෙන, රට්ඨෙ සකෙ ඉස්සරියෙ ඨිතෙන; තං සඬගරං බ්‍රාහ්මණ සප්පදාය, සච්චානුරක්ඛී පුනරාවජ්ජස්ස”ති. (ජා. 2.21.408) –

විස්සජ්ජෙසි.

මහාසත්තො රාහුමුඛා මුත්තො වන්දො විය නාගබ්බො ථාමසම්පන්නො ඛිජ්ජමෙව තං නගරං සම්පාපුණි. සෙනාපිස්ස “සුතසොමරාජා පණ්ඩිතො, පොරිසාදං දමෙත්වා සිහමුඛා පමුත්තමත්තවරවාරණො විය ආගමිස්සති”ති ව “රාජානං පොරිසාදස්ස දත්වා ආගතා”ති ගරභභයෙන ව ඛනිනගරෙයෙව නිව්ථියා තං දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිස්වා පච්චුග්ගන්ත්වා වන්දිත්වා “කච්චිත්ථ, මහාරාජ, පොරිසාදෙන න කිලමිතො”ති පටිසන්ථාරං කත්වා “පොරිසාදෙන මය්හං මාතෘපිතුහිපි දුක්කරං කතං, තථාරූපො නාම චණ්ඩො සාහසිකො මමං සද්දහිත්වා මං විස්සජ්ජෙසි”ති වුත්තෙ රාජානං අලඬකරිත්වා භත්ථික්ඛන්ධං ආරොපෙත්වා පරිවාරෙත්වා නගරං පාවිසි. තං දිස්වා සබ්බෙ නාගරා තුසිංසු.

සොපි ධම්මසොණ්ඩතාය මාතෘපිතරොපි අනුපසඬකමිත්වා නිවෙසනං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණං පක්කොසාපෙත්වා තස්ස මහන්තං සක්කාරසම්මානං කත්වා ධම්මගරුතාය සයං නිවාසනෙ නිසිදිත්වා “තුම්හෙහි මය්හං ආහතා සතාරභගාථා සුණොමි ආවරියා”ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො මහාසත්තෙන යාවිතකාලෙ ගන්ධෙහි භත්ථෙ උඛ්ඛට්ටෙත්වා පසිඛිකතො මනොරමං පොත්ථකං නිහරිත්වා උහොහි භත්ථෙහි ගහෙත්වා “තෙන හි, මහාරාජ, සුණොහි”ති පොත්ථකං වාවෙන්තො ගාථා අභාසි –

“සකිදෙව සුතසොම, සබ්භි හොති සමාගමො;
සා නං සඬගති පාලෙති, නාසබ්භි බහුසඬගමො.

“සබ්භිරෙව සමාසෙථ, සබ්භි කුඛ්ඛෙථ සන්ථවං;
සතං සද්ධම්මමඤ්ඤාය, සෙයොයා හොති න පාපියො.

“ජීරන්ති වෙ රාජරථා සුවිත්තා, අථො සරිරම්පි ජරං උපෙනි;
සතඤ්ච ධම්මො න ජරං උපෙනි, සන්තො භවෙ සබ්භි පවෙදයන්ති.

“නහඤ්ච දුරෙ පථවී ව දුරෙ, පාරං සමුද්දස්ස තදාහු දුරෙ;

තතො භවෙ දුරතරං වදන්ති, සතඤ්ච ධම්මො අසතඤ්ච රාජා”ති. (ජා. 2.21.411-414, 445-448);

තා සුත්වා මහාසත්තො “සඵලං මෙ ආගමන”න්ති තුට්ඨවිත්තො “ඉමා ගාථා නෙව සාවකභාසිතා, න ඉසිභාසිතා, න කච්භාසිතා, න දෙවභාසිතා, සබ්බඤ්ඤානාව භාසිතා. කිං නු ඛො අග්ග්”න්ති වින්තෙන්තො “ඉමං සකලමිපි චක්කවාලං යාව බ්‍රහ්මලොකා සත්තරතනපුණ්ණං කත්වා දින්නෙපි නෙව අනුච්ඡවිකං කතං නාම හොති, අහං ඛො පනස්ස තියොජනසතිකෙ කුරුරට්ඨෙ සත්තයොජනිකෙ ඉන්ද්‍රපත්ථනගරෙ රජ්ජං දාතුං පභොමි. රජ්ජං කාතුං පනස්ස භාග්‍යං නත්ථි, තථා හිස්ස අභිගලක්ඛණානුසාරෙන අප්පානුභාවතා දිස්සති, තස්මා දින්නමිපි රජ්ජං න ඉමස්මිං තිට්ඨති”ති වින්තෙන්වා “ආවරිය, තුම්හෙ අඤ්ඤෙසං ඛත්තියානං ඉමා ගාථායො දෙසෙන්වා කිං ලභවා”ති ප්‍රච්ඡි. “එකෙකාය සතං සතං, මහාරාජ, තෙනෙව සතාරභගාථා නාම ජාතා”ති. අට්ඨස්ස මහාසත්තො “ත්වං ආවරිය, අත්තනා ගහෙන්වා විවරණභණ්ඩස්ස අග්ගං න ජානාසි”ති.

“සහස්සියා ඉමා ගාථා, නයිමා ගාථා සතාරභා;
චත්තාරි ත්වං සහස්සානි, බ්‍රහ්මානි බ්‍රාහ්මණා”ති. (ජා. 2.21.415);

චත්තාරි සහස්සානි දාපෙන්වා එකඤ්ච සුඛයානකං දත්වා මහතා සක්කාරසම්මානෙනෙව තං උයොයාපෙන්වා මාතාපිතරො චන්දිත්වා “අහං බ්‍රාහ්මණෙන ආහතං සද්ධම්මරතනං පුප්පෙන්වා තස්ස ව සක්කාරසම්මානං කත්වා ආගමිස්සාමිති පොරිසාදස්ස පටිඤ්ඤං දත්වා ආගතො. තත්ථ යං බ්‍රාහ්මණස්ස කත්තබ්බං පටිපජ්ජිතබ්බං තං කතං, ඉදානි පොරිසාදස්ස සන්තිකං ගමිස්සාමි”ති චුත්වා “තෙන හි, තාත සුතසොම, කිං නාමෙතං කට්ඨෙ, චතුරඨගිනියා සෙනාය වොරං ගණ්හිස්සාම, මා ගච්ඡ වොරස්ස සන්තික”න්ති යාචිංසු. සොළසසහස්සා නාටකිත්ථියො සෙසපරිජනාපි “අම්හෙ අනාටෙ කත්වා කුහිං ගච්ඡසි දෙවා”ති පරිදෙවිංසු. “පුනපි කිර රාජා වොරස්ස සන්තිකං ගමිස්සති”ති එකකොලාහලං අභොසි.

මහාසත්තො “පටිඤ්ඤාය සච්චාපනං නාම සාධුනං සප්පුරිසානං ආචිණ්ණං, සොපි මම සද්දහිත්වා විස්සජ්ජෙසි, තස්මා ගමිස්සාමියෙවා”ති මාතාපිතරො චන්දිත්වා සෙසජනං අනුසාසෙන්වා අස්සුමුඛෙන නානප්පකාරං පරිදෙවිත්තෙන ඉත්ථාගාරාදිනා ජනෙන අනුගතො නගරා නික්ඛමිම තං ජනං නිවත්තෙතුං මග්ගෙ දණ්ඩකෙන තිරියං ලෙඛං කත්වා “ඉමං මම ලෙඛං මා අතික්කමිංසු”ති චත්වා අගමාසි. මහාජනො තෙජවතො මහාසත්තස්ස ආණං අතික්කමිතුං අසක්කොන්තො මහාසද්දෙන කන්දිත්වා රොදිත්වා නිවත්ති. ඛොධිසත්තො ආගතමග්ගෙනෙව තස්ස සන්තිකං අගමාසි. තෙන චුත්තං “අපුච්ඡි මං පොරිසාදො”ති ආදි.

තත්ථ කිං ත්වං ඉච්ඡසි නිසජ්ජන්ති ත්වං අත්තනො නගරං ගන්තුං මම හත්ථනො නිස්සජ්ජනං කිං ඉච්ඡසි, ත්වං “මයා තක්කසිලාදීසු විරපරිවිතො සච්චවාදී

වා’’ති වදසි, තස්මා යථා මති තෙ කාහාමි, යථාරුචි තෙ කරිස්සාමි. යදි මෙ ත්වං පුනෙනිසිති සචෙ පුන ත්වං එකංසෙනෙව මම සන්තිකං ආගමිස්සසි.

108. පණ්ණෙ ආගමනං මමාති පගෙව මම ආගමනං තස්ස පොරිසාදස්ස පටිස්සුණිත්වා පාතොව ආගමිස්සාමිති පටිස්සවං කත්වා. රජ්ජං නිය්‍යාතයිං තදාති තදා පොරිසාදස්ස සන්තිකං ගන්තුකාමො ‘‘ඉදං වො රජ්ජං පටිපජ්ජථා’’ති මාතාපිතුනං තියොජනසතිකං රජ්ජං නිය්‍යාතෙසිං.

109. කස්මා පන රජ්ජං නිය්‍යාතයිත්ති? අනුස්සරිත්වා සතං ධම්මන්ති යස්මා පන පටිඤ්ඤාය සච්චාපනං නාම සතං සාධුනං මහාබොධිසත්තානං පචෙණි කුලවංසො, තස්මා තං සච්චපාරමිතාධම්මං පුබ්බකං පොරාණං ජිනෙනි බුද්ධාදීහි සෙවිතං අනුස්සරිත්වා සච්චං අනුරක්ඛන්තො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ධනං දත්වා අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා පොරිසාදං උපාගමිං.

110. නත්ථි මෙ සංසයො තත්ථාති තස්මිං පොරිසාදස්ස සන්තිකං ගමනෙ ‘‘අයං මං කිං නු බො සාතෙස්සති, උදාහු නො’’ති මය්‍හං සංසයො නත්ථි. ‘‘චණ්ඩො සාහසිකො මයා සද්ධිං එකසතඛන්තියෙ දෙවතාය බලිකම්මකරණසජ්ජො එකන්තෙනෙව සාතෙස්සති’’ති ජානන්තො එව කෙවලං සච්චවාචං අනුරක්ඛන්තො අත්තනො ජීවිතං පරිච්චජිත්වා තං උපාගමිං. යස්මා චෙතදෙවං, තස්මා සච්චෙන මෙ සමො නත්ථි, එසා මෙ පරමත්ථභාවජ්ජත්තා සච්චපාරමිති.

උපාගතෙ පන මහාසත්තෙ විකසිතපුණ්ඩරිකපදුමසස්සිරිකමස්ස මුඛං දිස්වා ‘‘අයං විගතමරණභයො හුත්වා ආගතො, කිස්ස නු බො එස ආනුභාවො’’ති වින්තෙන්තො ‘‘තස්ස මඤ්ඤෙ ධම්මස්ස සුතත්තා අයං එවං තෙජවා නිබ්භයො ව ජාතො, අහම්පි තං සුත්වා තෙජවා නිබ්භයො ව භවිස්සාමි’’ති සන්තිට්ඨානං කත්වා පොරිසාදො මහාසත්තං ආහ – ‘‘සුඤ්ඤාම සතාරහගාථායො යාසං සචනත්ථං ත්වං අත්තනො නගරං ගතො’’ති.

තං සුත්වා බොධිසත්තො ‘‘අයං පොරිසාදො පාපධම්මො, ඉමං ථොකං නිග්ගහෙන්වා ලජ්ජාපෙත්වා කථෙස්සාමි’’ති –

‘‘අධම්මිකස්ස ලුද්දස්ස, නිච්චං ලොහිතපාණිනො;
නත්ථි සච්චං කුතො ධම්මො, කිං සුතෙන කරිස්සසි’’ති. (ජා. 2.21.427) –

චත්වා පුන තෙන සුට්ඨතරං සඤ්ජාතසචනාදරෙන –

‘‘සුත්වා ධම්මං විජානන්ති, නරා කල්‍යාණපාපකං;
අපි ගාථා සුණිත්වාන, ධම්මෙ මෙ රමතෙ මනො’’ති. (ජා. 2.21.444) –

වුත්තෙ ‘‘අයං අතිවිය සඤ්ජාතාදරො සොතුකාමො, හන්දස්ස කථෙස්සාමි’’ති වින්තෙන්වා ‘‘තෙන හි සම්ම, සාධුකං සුඤ්ඤාහි මනසිකරොහි’’ති චත්වා

නන්දබ්‍රාහ්මණෙන කලීතනියාමෙනෙව ගාථානං සක්කවචං ථුතීං කත්වා
 ඡකාමාවචරදෙවලොකෙ එකකොලාහලං කත්වා දෙවතාසු සාධුකාරං දදමානාසු
 මහාසත්තො පොරිසාදස්ස –

“සකිදෙව මහාරාජ, සබ්භි හොති සමාගමො;
 සා නං සඨගති පාලෙති, නාසබ්භි බහුසඨගමො.

“සබ්භිරෙව සමාසෙථ, සබ්භි කුබ්බෙථ සන්ථවං;
 සතං සද්ධම්මමඤ්ඤාය, සෙය්‍යො හොති න පාපියො.

“ඡීරන්ති වෙ රාජරථා සුවිත්තා, අත්ථො සරීරම්පි ජරං උපෙනි;
 සතඤ්ච ධම්මො න ජරං උපෙනි, සන්තො හවෙ සබ්භි පවෙදයන්ති.

“නහඤ්ච දුරෙ පථවී ව දුරෙ, පාරං සමුද්දස්ස තදාහු දුරෙ;
 තතො හවෙ දුරතරං වදන්ති, සතඤ්ච ධම්මො අසතඤ්ච රාජා” ති. (ජා.
 2.21.411-414) –

ධම්මං කථෙසි. තස්ස තෙන සුකලීතත්තා වෙව අත්තනො ව පුඤ්ඤානුභාවෙන ගාථා
 සුණන්තස්සෙව සකලසරීරං පඤ්චවණ්ණාය පිතියා පරිපූරි. සො බොධිසත්තෙ
 මුදුවිත්තො හුත්වා “සම්ම සුතසොම, දාතබ්බයුත්තකං හිරඤ්ඤාදිං න පස්සාමි,
 එකෙකාය ගාථාය එකෙකං වරං දස්සාමි” ති ආහ. අථ නං මහාසත්තො “ත්වං
 අත්තනොපි හිතානි අජානන්තො පරස්ස කිං නාම වරං දස්සසී” ති අපසාදෙන්වා පුන
 තෙන “වරං ගණ්හථා” ති යාවිතො සබ්බපඨමං “අහං චිරකාලං තං අරොගං
 පස්සෙය්‍යා” ත්ති වරං යාවි. සො “අයං ඉදානි මෙ වධිත්වා මංසං බාදිතුකාමස්ස
 මහානත්ථකරස්ස මය්හමෙව ජීවිතම්චිජ්ජි” ති තුට්ඨමානසො වඤ්චෙන්වා වරස්ස
 ගහිතභාවං අජානන්තො අදාසි. මහාසත්තො හි උපායකුසලතාය තස්ස චිරං
 ජීවිතුකාමතාපදෙසෙන අත්තනො ජීවිතං යාවි. අථ “පරොසතං බත්තියානං ජීවිතං
 දෙනී” ති දුතියං වරං, තෙසං සකෙ රට්ඨෙ පටිපාදනං තතියං වරං,
 මනුස්සමංසබාදනතො චිරමණං චතුත්ථං වරං යාවි. සො තීණි වරානි දත්වා චතුත්ථං
 වරං අදාතුකාමො “අඤ්ඤං වරං ගණ්හාහී” ති වත්වාපි මහාසත්තෙන
 නිජ්ජිලියමානො තම්පි අදාසියෙව.

අථ බොධිසත්තො පොරිසාදං නිබ්බිසෙවනං කත්වා තෙනෙව රාජානො
 මොවාපෙන්වා භූමියං නිපජ්ජාපෙන්වා දාරකානං කණ්ණතො සුත්තවට්ටි විය
 සණ්කං රජ්ජුයො නීහරිත්වා පොරිසාදෙන එකං තවං ආහරාපෙන්වා පාසාණෙන
 සංසිත්වා සච්චකිරියං කත්වා තෙසං හත්ථතලානි මක්ඛෙසි. තඨබ්බණං එව ඵාසුකං
 අහොසි. ද්විහතීහං තත්ථෙව වසිත්වා තෙ අරොගෙ කාරොත්වා තෙහි සද්ධිං
 අහිජ්ජනකසභාවං මිත්තසන්ථවං කාරොත්වා තෙහි සද්ධිං තං බාරාණසිං නෙත්වා
 රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙන්වා “අප්පමත්තා හොථා” ති තෙ රාජානො අත්තනො අත්තනො
 නගරං පෙසෙන්වා ඉන්ද්‍රපත්ථනගරතො ආගතාය අත්තනො චතුරඨ්ඨිනියා සෙනාය
 පරිවුතො අත්තනො නගරං ගතො තුට්ඨපමුදිතෙන නාගරජනෙන

සම්පරිවාරියමානෝ අන්තෙපුරං පවිසිත්වා මාතෘපිතරෝ වන්දිත්වා මහාතලං අභිරුහි.

අථ මහාසත්තෝ ඡ දානසාලායෝ කාරෙත්වා දෙවසිකං මහාදානානි පවත්තෙන්තෝ සීලානි පරිපූරෙන්තෝ උපොසථං උපවසන්තෝ පාරමීයෝ අනුබුහෙසි. තෙපි රාජානෝ මහාසත්තස්ස ඔවාදෙ යත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ආයුපරියොසානෙ සග්ගපුරං පුරයිංසු.

තදා පොරිසාදො අඬිගුලිමාලත්ථෙරො අහොසි, කාළහත්ථීඅමච්චො සාරිපුත්තත්ථෙරො, නන්දබ්‍රාහ්මණෝ ආනන්දත්ථෙරො, රුක්ඛදෙවනා මහාකස්සපත්ථෙරො, රාජානෝ බුද්ධපරිසා, මාතෘපිතරෝ මහාරාජකුලානි, සුතසොමමහාරාජා ලොකනාථො.

තස්ස හෙට්ඨා චුත්තනායෙනෙව සෙසපාරමීයොපි නිද්ධාරෙතඛිඛා. තථා අලිනසත්තුවරියාවණ්ණනාය (වරියා අට්ඨ. 2.74 ආදයො) විය මහාසත්තස්ස ගුණානුභවා විභාවෙතඛිඛාති.

මහාසුතසොමවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

සච්චපාරමී නිට්ඨිතා.

13. සුවණ්ණසාමවරියාවණ්ණනා

111. තෙරසමෙ සාමො යදා වනෙ ආසින්ති හිමවන්තස්මිං මිගසම්මතාය නාම නදියා තීරෙ මහති අරඤ්ඤෙ සාමො නාම තාපසකුමාරො යදා අහොසි. සක්කෙන අහිනිමිම්මොති සක්කස්ස දෙවානම්න්දස්ස උපදෙසසම්පත්තියා ජාතත්තා සක්කෙන නිබ්බත්තිතො ජනිතො. තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – අතීතෙ බාරාණසිතො අවිදුරෙ නදියා තීරෙ එකො නෙසාදගාමො අහොසි. තත්ථ ජෙට්ඨනෙසාදස්ස පුත්තො ජාතො. තස්ස “දුකුලො”ති නාමමකංසු. තස්සා එව නදියා පරතීරෙපි එකො නෙසාදගාමො අහොසි. තත්ථ ජෙට්ඨනෙසාදස්ස ධිතා ජාතා. තස්සා “පාරිකා”ති නාමමකංසු. තෙ උහොපි බ්‍රහ්මලොකතො ආගතා සුද්ධස්ත්තා. තෙසං වයප්පත්තානං අනිච්ඡමානානංයෙව ආවාහවිවාහං කරිංසු. තෙ උහොපි කිලෙසසමුද්දං අනොතරිත්වා බ්‍රහ්මානො විය එකතො වසිංසු. න ච කිඤ්චි නෙසාදකම්මං කරොන්ති.

අථ දුකුලං මාතෘපිතරෝ “තාත, ත්වං නෙසාදකම්මං න කරොසි, නෙව සරාවාසං ඉච්ඡසි, කිං නාම කරිස්සසි”ති ආහංසු. සො “තුම්හෙසු අනුජානන්තෙසු පබ්බජිස්සාමි”ති ආහ. “තෙන හි පබ්බජාහි”ති. ද්වෙපි ජනා හිමවන්තං පවිසිත්වා යස්මිං යානෙ මිගසම්මතා නාම නදී හිමවන්තතො ඔතරිත්වා ගඬගං පත්තා, තං යානං ගන්ත්වා ගඬගං පහාය මිගසම්මතාහිමුඛා අභිරුහිංසු. තදා සක්කස්ස භවනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො තං කාරණං ඤත්වා විස්සකම්මුතා තස්මිං යානෙ

අස්සමං මාපෙසි. තෙ තත්ථ ගන්ත්වා පබ්බජිත්වා සක්කදත්තියෙ අස්සමෙ කාමාවචරමෙත්තං භාවෙත්වා පටිවසිංසු. සක්කොපි තෙසං උපට්ඨානං ආගච්ඡති.

සො එකදිවසං “තෙසං චක්ඛු පරිභායිස්සන්ති” ති ඤත්වා උපසඩ්ධම්මිත්වා “හත්තෙ, වො චක්ඛුනං අන්තරායො පඤ්ඤායති, පටිජග්ගනකං පුත්තං ලද්ධං වට්ටති, ජානාමි තුම්භාකං සුද්ධචිත්තතං, තස්මා පාරිකාය උතුනිකාලෙ නාහිං හත්ථෙන පරාමසෙය්‍යාථ, එවං වො පුත්තො ජායිස්සති, සො වො උපට්ඨනිස්සති” ති වත්වා පක්කාමි. දුකුලපණ්ඩිතො තං කාරණං පාරිකාය ආචික්ඛිත්වා තස්සා උතුනිකාලෙ නාහිං පරාමසි. තදා බොධිසත්තො දෙවලොකා වට්ටිත්වා තස්සා කුච්ඡමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි, සා දසමාසච්චයෙන සුවණ්ණවණ්ණං පුත්තං විජායි. තෙනෙවස්ස “සුවණ්ණසාමො” ති නාමං කරිංසු. තං අපරභාගෙ වඩ්ඪිත්වා සොළසවස්සුද්දෙසිකම්පි මාතාපිතරො රක්ඛන්තා අස්සමෙ නිසීදාපෙත්වා සයමෙව වනමූලඵලාඵලත්ථාය ගච්ඡන්ති.

අට්ඨකදිවසං වනෙ ඵලාඵලං ආදාය නිවත්තිත්වා අස්සමපදතො අවිදුරෙ මෙසෙ උට්ඨිතෙ රුක්ඛමූලං පටිසිත්වා වම්මිකමත්ථකෙ යීතානං සරීරතො සෙදගන්ධමිස්සකෙ උදකෙ තස්මිං වම්මිකබ්ලෙ යීතස්ස ආසිවිසස්ස නාසාපුටං පටිට්ඨෙ ආසිවිසො කුජ්ඣිත්වා නාසාවාතෙන පහරි. ද්වෙ අන්ධා හුත්වා පරිදෙවමානා විරවිංසු. අථ මහාසත්තො “මම මාතාපිතරො අතිවිරායන්ති, කා නු බො තෙසං පවත්ති” ති පටිමග්ගං ගන්ත්වා සද්දමකාසි. තෙ තස්ස සද්දං සඤ්ජානිත්වා පටිසද්දං කත්වා පුත්තසිනෙහෙන “තාත සාම, ඉධ පරිපන්ථො අත්ථී, මා ආගමී” ති වත්වා සද්දානුසාරෙන සයමෙව සමාගමිංසු. සො “කෙන වො කාරණෙන චක්ඛුනි විනට්ඨානී” ති පුච්ඡිත්වා “තාත, මයං න ජානාම, දෙවෙ වස්සන්තෙ රුක්ඛමූලෙ වම්මිකමත්ථකෙ යීතා, අථ න පස්සාමා” ති චුත්තමත්තෙ එව අඤ්ඤාසි “තත්ථ ආසිවිසෙන හවිතබ්බං, තෙන කුද්ධෙන නාසාවාතො විස්සට්ඨො හවිස්සති” ති.

අථ “මා විත්තයිත්ථ, අහං වො පටිජග්ගිස්සාමි” ති මාතාපිතරො අස්සමං නෙත්වා තෙසං රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානාදිසඤ්චරණට්ඨානෙ රජ්ජුකෙ බන්ධි. තතො පට්ඨාය තෙ අස්සමෙ යිපෙත්වා වනමූලඵලාඵලානි ආහරති, පාතොව වසනට්ඨානං සම්මජ්ජති, පානීයං ආහරති, පරිභොජනීයං උපට්ඨාපෙති, දන්තකට්ඨමුබොදකානි දත්වා මධුරඵලාඵලං දෙති. තෙහි මුබෙ වික්ඛාලිතෙ සයං පරිභුඤ්ජිත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා තෙසං අවිදුරෙයෙව අච්ඡති – “කිං නු බො ඉමෙ ආණාපෙන්ති” ති. විසෙසෙන ව මෙත්තං බහුලමකාසි, තෙනස්ස සත්තා අප්පටික්කුලා අහෙසුං. යථා වස්ස සත්තා, එවං සත්තානං සො බොධිසත්තො අප්පටික්කුලො. එවං සො දිවසෙ දිවසෙ ඵලාඵලත්ථාය අරඤ්ඤං ගච්ඡන්තොපි ආගච්ඡන්තොපි මීගගණපරිවුතො එව අහොසි. සීහබ්‍යග්ගාදිවිපක්ඛසත්තාපි තෙන සද්ධිං අතිවිය විස්සන්ථා, මෙත්තානුභාවෙන පනස්ස වසනට්ඨානෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං තිරච්ඡානගතා මුදුවිත්තතං පටිලභිංසු. ඉති සො සබ්බත්ථ මෙත්තානුභාවෙන අභීරු අනුත්‍රාසි බ්‍රහ්මා විය අවෙරො විහාසි. තෙන චුත්තං “පවනෙ සීහබ්‍යග්ගෙ ව, මෙත්තායමුපනාමයි” ත්තිආදි.

තත්ථ මෙත්තායමුපනාමයිත්ති ම-කාරො පදසන්ධිකරො, මෙත්තාභාවනාය කුරුකම්මන්තෙ සීහබ්බාග්ගෙහි ඵරි, පගෙව සෙසසත්තෙති අධිජ්ජායො. අථ වා මෙත්තා අයති පවත්තති ඵතෙනාති මෙත්තායො, මෙත්තාභාවනා. තං මෙත්තායං උපනාමයිං සත්තෙසු අනොධිසො උපනෙසිං. “සීහබ්බාග්ගෙහි” තිපි පායො. තස්සත්ථො – න කෙවලමහමෙව, අථ බො පවනෙ සීහබ්බාග්ගෙහි, යස්මිං මහාවනෙ තදා අහං විහරාමි, තත්ථ සීහබ්බාග්ගෙහි සද්ධිං අහං සත්තෙසු මෙත්තං උපනාමෙසිං. සීහබ්බාග්ගාපි හි තදා මමානුභාවෙන සත්තෙසු මෙත්තවිත්තතං පටිලභිංසු, පගෙව ඉතරෙ සත්තාති දස්සෙති.

112. පසදම්භවරාහෙහිති පසදම්භෙහි වෙව වනසුකරෙහි ව. පරිවාරෙත්ථාති ඵතෙහි අත්තානං පරිවාරිතං කත්ථා තස්මිං අරඤ්ඤෙ වසිං.

113. ඉදානි තදා අත්තනො මෙත්තාභාවනාය ලද්ධං ආනිසංසං මත්ථකජ්ජත්තිඤ්චස්ස දස්සෙතුං “න මං කොච්ඡි උත්තසනි” ති ඔසානගාථමාහ. තස්සත්ථො – සසබ්බාරාදිකො භීරුකජාතිකොපි කොච්ඡි සත්තො මං න උත්තසනි න උබ්බිජ්ජෙති. අහම්පි කස්සචි සීහබ්බාග්ගාදිතිරවිජානනො යක්ඛාදිඅමනුස්සතො ලුද්දලොහිතපාණිමනුස්සතොති කුතොච්ඡි න භායාමි. කස්මා? යස්මා මෙත්තාබලෙනුපත්ථද්ධො විරකාලං භාවිතාය මෙත්තාපාරමිතායානුභාවෙන උපත්ථම්භිතො තස්මිං පවනෙ මහාඅරඤ්ඤෙ තදා රමාමි අභිරමාමිති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ඵචං පන මහාසත්තො සබ්බසත්තෙ මෙත්තායන්තො මානාපිතරො ව සාධුකං පටිජග්ගන්තො ඵකදිවසං අරඤ්ඤතො මධුරඵලාඵලං ආහරිත්ථා අස්සමෙ යපෙත්ථා මානාපිතරො වන්දිත්ථා “පානියං ආදාය ආගමිස්සාමි” ති මිගගණපරිවුතො ද්වෙ මිගෙ ඵකතො කත්ථා තෙසං පිට්ඨියං පානියසං යපෙත්ථා හත්ථොන ගහෙත්ථා නදිතිත්ථං අගමාසි. තස්මිං සමයෙ බාරාණසියං පිළියක්ඛො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. සො මිගමංසලොහෙන මාතරං රජ්ජං පටිවිජාපෙත්ථා සන්තද්ධපඤ්චාවුධො හිමවත්තං පවිසිත්ථා මිගෙ වධිත්ථා මංසං බාදිත්ථා වරන්තො මිගසම්මතං නදිං පත්ථා අනුපුබ්බෙන සාමස්ස පානියගහණතිත්ථං පත්තො. මිගපදවලඤ්ජං දිස්වා ගවිජන්තො තං තථා ගවිජන්තං දිස්වා “මයා ඵත්තකං කාලං ඵචං විවරන්තො මනුස්සො න දිට්ඨපුබ්බො, දෙවො නු බො ඵස නාගො නු බො, සවාහං උපසඬකමිත්ථා පුච්ඡස්සාමි, සහසා පක්කමෙය්‍යාති. යංනුනාහං ඵතං විජ්ඣිත්ථා දුබ්බලං කත්ථා පුච්ඡෙය්‍ය” ත්ති වින්තෙත්ථා මහාසත්තං න්හත්ථා වාකචීරං නිවාසෙත්ථා අජිනවම්මං ඵකංසං කරිත්ථා පානියසං පූරෙත්ථා උක්ඛිපිත්ථා වාමංසකුටෙ යපනකාලෙ “ඉදානි තං විජ්ඣිතුං සමයො” ති විසපිතෙන සරෙන දක්ඛිණපස්සෙ විජ්ඣි. සරො වාමපස්සෙන නික්ඛමි. තස්ස විද්ධභාවං ඤත්ථා මිගගණො භිතො පලායි.

සාමපණ්ඩිතො පන විද්ධොපි පානියසං යථා වා තථා වා අනවසුම්භෙත්ථා සතිං පච්චුපට්ඨාපෙත්ථා සණ්කං ඔතාරෙත්ථා වාලුකං බ්‍යුහිත්ථා යපෙත්ථා දිසං

වචන්ථපෙත්වා මාතෘපිතුනං වසනට්ඨානදිසාභාගෙන සීසං කත්වා නිපජ්ජිත්වා
මුඛෙන ලොහිතං ඡඩ්ඛෙත්වා “මම කොච්චෙරී නාම නත්ථී, මමපි කත්ථවි වෙරං
නාම නත්ථී”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

“කො නු මං උසුනා විජ්ඣාමි, පමත්තං උදහාරකං;
ඛත්තියො බ්‍රාහ්මණො වෙස්සො, කො මං විද්ධො නිලීයති”ති. (ජා. 2.22.296);

තං සුත්වා රාජා “අයං මයා විජ්ඣාමිත්වා පථවියං පාතිතොපි නෙව මං
අක්කොසති න පරිභාසති, මම හදයමංසං සම්බාහන්තො විය පියවචනෙන
සමුදාවරති, ගම්ප්පාමිප්ප සන්තික”න්ති වින්තෙත්වා උපසඬකම්මිත්වා අත්තානං
අත්තනා ව විද්ධිභාවං ආවිකත්වා “කො වා ත්වං කස්ස වා පුත්තො”ති මහාසත්තං
ප්‍රවිජි.

සො “සාමො නාමාහං දුකුලපණ්ඩිතස්ස නාම නෙසාදුග්ගිනො පුත්තො, කිස්ස
පන මං විජ්ඣාමි”ති ආහ. සො පයමං “මීගසඤ්ඤායා”ති මුසාවාදං වත්වා “අහං ඉමං
නිරපරාධං අකාරණෙන විජ්ඣාමි”න්ති අනුසොචිත්වා යථාභූතං ආවිකත්වා තස්ස
මාතෘපිතුනං වසනට්ඨානං ප්‍රවිජිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා තෙසං අත්තානං ආවිකත්වා
තෙහි කතපට්ඨපත්ථාරො “සාමො මයා විද්ධො”ති වත්වා තෙ පරිදෙවන්තෙ
සොකසමාපන්තෙ “යං සාමෙන කත්තබ්බං පරිවාරිකකම්මං, තං කත්වා අහං වො
උපට්ඨනිස්සාමි”ති සමස්සාසෙත්වා සාමස්ස සන්තිකං ආනෙසි. තෙ තත්ථ ගන්ත්වා
නානාජපකාරං පරිදෙවිත්වා තස්ස උරෙ හත්ථං යපෙත්වා “පුත්තස්ස මෙ සරීරෙ
උසුමා වත්තතෙව, විසවෙගෙන විසඤ්ඤිතං ආපන්නො භවිස්සතීති
නිබ්බිසභාවත්ථාය සච්චකිරියං කරිස්සාමා”ති වින්තෙත්වා –

“යං කිඤ්චිත්ථී කතං පුඤ්ඤං, මය්හඤ්ඤෙව පිතුච්ච තෙ;
සබ්බෙන තෙන කුසලෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු”ති. (ජා. 2.22.388) –

මාතරා,

“යං කිඤ්චිත්ථී කතං පුඤ්ඤං, මය්හඤ්ඤෙව මාතුච්ච තෙ;
සබ්බෙන තෙන කුසලෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු”ති. (ජා. 2.22.396) –

පිතරා,

“පබ්බතයාහං ගන්ධමාදනෙ, විරරත්තනිවාසිනී;
න මෙ පියතරො කොච්චි, අඤ්ඤො සාමෙන විජ්ජති;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු”ති. (ජා. 2.22.398) –

දෙවතාය ව සච්චකිරියාය කතාය මහාසත්තො ඛිජ්ජං වුට්ඨාසි. පදුමපත්තපලාසෙ
උදකඛන්දු විය විනිවට්ටෙන්වා ආබාධො විගතො. විද්ධට්ඨානං අරොගං

පාකතිකමෙව අහොසි. මාතෘපිතූනං චක්ඛුනි උප්පජ්ජිංසු. ඉති මහාසත්තස්ස අරොගතා, මාතෘපිතූනඤ්ච චක්ඛුපට්ඨාහො, අරුණුග්ගමනං, තෙසං චතුන්නම්පි අස්සමෙයෙව අවට්ඨානන්ති සබ්බං එකක්ඛණෙයෙව අහොසි.

අථ මහාසත්තො රඤ්ඤා සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “ධම්මං චර, මහාරාජා” තිආදිනා (ජා. 2.22.411-412) ධම්මං දෙසෙත්වා උත්තරිම්පි ඔවදිත්වා පඤ්ච සීලානි අදාසි. සො තස්ස ඔවාදං සිරසා පටිග්ගහෙත්වා චන්දිත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායනො අහොසි. බොධිසත්තොපි සද්ධිං මාතෘපිතූහි අභිඤ්ඤාසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකුපගො අහොසි.

තදා රාජා ආනන්දන්ථෙරො අහොසි, දෙවධීතා උප්පලවණ්ණා, සක්කො අනුරුද්ධො, පිතා මහාකස්සපන්ථෙරො, මාතා හද්දකාපිලානී, සාමපණ්ඩිතො ලොකනාථො.

තස්ස හෙට්ඨා චුත්තනයෙනෙව සෙසපාරමියො නිද්ධාරෙතබ්බා. තථා විසපිතෙන සල්ලෙන දක්ඛිණපස්සෙන පවිසිත්වා වාමපස්සතො විනිවිජ්ඣනවසෙන විද්ධොපි කිඤ්චි කායවිකාරං අකත්වා උදකසට්ඨස්ස භූමියං නික්ඛිපනං, වධකෙ අඤ්ඤාතෙපි ඤාතෙ විය විත්තවිකාරාභාවො, පියවචනෙන සමුදාචාරො, මාතෘපිතූඋපට්ඨානපුඤ්ඤතො මය්හං පරිභානීති අනුසොචනමත්තං, අරොගෙ ජාතෙ රඤ්ඤො කාරුඤ්ඤං මෙත්තඤ්ච උපට්ඨාපෙත්වා ධම්මදෙසනා, ඔවාදදානන්ති එවමාදයො ගුණානුභවා විභාවෙතබ්බාති.

සුවණ්ණසාමවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. එකරාජවරියාවණ්ණනා

114. චුද්දසමෙ එකරාජාති විස්සුතොති එකරාජාති ඉමිනා අන්වත්ථනාමෙන ජම්බුදීපතලෙ පාකටො.

මහාසත්තො හි තදා බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො හුත්වා නිබ්බත්ති. වයප්පත්තො සබ්බසිප්පනිප්ඵත්තිං පත්තො හුත්වා පිතු අව්චයෙන රජ්ජං කාරෙත්තො කුසලසීලාචාරසද්ධාසුතාදිඅනඤ්ඤසාධාරණගුණවිසෙසයොගෙන පාරමිපරිභාවනෙන ච ජම්බුදීපතලෙ අද්වනියත්තා පධානභාවෙන ච “එකරාජා” ති පකාසනාමො අහොසි. පරමං සීලං අධිට්ඨායාති සුපරිසුද්ධකායිකවාචසිකසංවරසඬ්ඛාතඤ්චෙව සුපරිසුද්ධමනොසමාචාරසඬ්ඛාතඤ්ච පරමං උත්තමං දසකුසලකම්මපථසීලං සමාදානවසෙන ච අවිතික්කමනවසෙන ච අධිට්ඨහිත්වා අනුට්ඨහිත්වා. පසාසාමී මහාමහින්ති තියොජනසතිකෙ කාසිරට්ඨෙ මහතිං මහිං අනුසාසාමී රජ්ජං කාරෙමි.

115. දසකුසලකම්මපට්ඨානි පාණාතිපාතාවෙරමණි යාව සම්මාදිට්ඨිති එතස්මිං දසවිධෙ කුසලකම්මපට්ඨානෙ, එතෙ වා අනවසෙසතො සමාදාය වත්තාමි. චතුභි සඬගහවත්ථුභිති දානං පියවචනං අත්ථවරියා සමානත්තතාති ඉමෙහි චතුභි සඬගහවත්ථුභි සඬගණ්හනකාරණෙහි යදා එකරාජාති විස්සුතො හොමි, තදා යථාරහං මහාජනං සඬගණ්හාමිති සම්බන්ධො.

116. එවන්ති දසකුසලකම්මපට්ඨිලපරිපුරණං චතුභි සඬගහවත්ථුභි මහාජනසඬගණ්හනන්ති යථාචුත්තෙන ඉමිනා ආකාරෙන අප්පමත්තස්ස. ඉධලොකෙ පරත්ථ වාති ඉමස්මිං ලොකෙ යං අප්පමජ්ජනං, තත්ථ දිට්ඨධම්මිකෙ අත්ථෙ, පරලොකෙ යං අප්පමජ්ජනං තත්ථ සම්පරායිකෙ අත්ථෙ අප්පමත්තස්ස මෙ සතොති අත්ථො. දබ්බසෙනොති එවංනාමකො කොසලරාජා. උපගන්ත්වාති චතුරඬගිතිං සෙනං සන්නය්හිත්වා අබ්භයානවසෙන මම රජ්ජං උපගන්ත්වා. අවජින්නන්තො පුරං මමාති මම බාරාණසිනගරං බලක්කාරෙන ගණ්හන්තො.

තත්‍රායං අනුපුබ්බිකථා – මහාසත්තො හි තදා නගරස්ස චතුසු ද්වාරෙසු වතස්සො මජ්ඣෙ එකං නිවෙසනද්වාරෙ එකන්ති ඡ දානසාලායො කාරත්වා කපණද්ධිකාදීනං දානං දෙති, සීලං රක්ඛති, උපොසථකම්මං කරොති, ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නො අඬකෙ නිසින්නං පුත්තං පරිනොසයමානො විය සබ්බසත්තෙ පරිනොසයමානො ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙති. තස්සෙකො අමච්චො අත්තෙපුරං පදුස්සිත්වා අපරභාගෙ පාකටොව ජාතො. අමච්චා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං. රාජා පරිග්ගණ්හන්තො තං අත්තනා පච්චක්ඛන්තො ඤත්වා තං අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා “අන්ධබාල, අයුත්තං තෙ කතං, න ත්වං මම විජිතෙ වසිතුං අරහසි, අත්තනො ධනඤ්ච පුත්තදාරඤ්ච ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ යාහි” ති රට්ඨා පබ්බාපෙසි.

සො කොසලජනපදං ගන්ත්වා දබ්බසෙනං නාම කොසලරාජානං උපට්ඨගන්තො අනුක්කමෙන තස්ස විස්සාසිකො හුත්වා එකදිවසං තං රාජානං ආභ – “දෙව, බාරාණසිරජ්ජං නිම්මක්ඛිකමධුපටලසදිසං, අතිමුදුකො රාජා, සුබෙනෙව තං රජ්ජං ගණ්හිතුං සක්කොසි” ති. දබ්බසෙනො බාරාණසිරඤ්ඤො මහානුභාවතාය තස්ස වචනං අසද්දහන්තො මනුස්සෙ පෙසෙත්වා කාසිරට්ඨෙ ගාමසාතාදීති කාරත්වා තෙසං චොරානං බොධිසත්තෙන ධනං දත්වා විස්සජ්ජිතභාවං සුත්වා “අතිවිය ධම්මිකො රාජා” ති ඤත්වා “බාරාණසිරජ්ජං ගණ්හිස්සාමි” ති බලවාහනං ආදාය නියාසි. අථ බාරාණසිරඤ්ඤො මහායොධා “කොසලරාජා ආගච්ඡති” ති සුත්වා “අම්භාකං රජ්ජසීමං අනොක්කමන්තමෙව නං පොටෙත්වා ගණ්හාමා” ති අත්තනො රඤ්ඤො වදිංසු.

බොධිසත්තො “තාතා, මං නිස්සාය අඤ්ඤෙසං කිලමනකිච්චං නත්ථි, රජ්ජත්ථිකා රජ්ජං ගණ්හන්තු, මා ගමිත්ථා” ති නිවාරෙසි. කොසලරාජා ජනපදමජ්ඣං පාවිසි. මහායොධා පුනපි රඤ්ඤො තට්ඨ වදිංසු. රාජා පුරිමනයෙනෙව නිවාරෙසි. දබ්බසෙනො බහිනගරෙ යත්වා “රජ්ජං වා දෙනු යුද්ධං

වා''ති එකරාජස්ස සාසනං පෙසෙසි. එකරාජා “නත්ථි මයා යුද්ධං, රජ්ජං ගණ්භාතු”ති පටිසාසනං පෙසෙසි. පුනඨි මහායොධා “දෙව, න මයං කොසලරඤ්ඤො නගරං පවිසිතුං දෙම, ඛනිනගරෙයෙව නං පොථෙත්වා ගණ්භාමා”ති ආහංසු. රාජා පුරිමනෙයෙනෙව නිවාරෙත්වා නගරද්වාරානි අවාපුරාපෙත්වා මහාතලෙ පල්ලඬිකමජ්ඣෙ නිසිදි. දබ්බසෙනො මහත්තෙන බලවාහනෙන නගරං පවිසිත්වා එකමිපි පටිසත්තුං අපස්සන්තො සබ්බරජ්ජං හත්ථගතං කත්වා රාජනිවෙසනං ගන්ත්වා මහාතලං ආරුය්හ නිරපරාධං බොධිසත්තං ගණ්භාපෙත්වා ආවාටෙ නිබ්ඤාපෙසි. තෙන වුත්තං –

“දබ්බසෙනො උපගන්ත්වා, අවිජින්දන්තො පුරං මම.

117.

“රාජ්ජපථීවෙ නිගමෙ, සබ්බලට්ඨෙ සරට්ඨකෙ;
සබ්බං හත්ථගතං කත්වා, කාසුයා නිබ්ඤී මම”න්ති.

තත්ථ රාජ්ජපථීවෙති අමච්චපාරිසජ්ජබ්‍රාහ්මණගහපතිආදිකෙ රාජානං උපනිස්සාය ජීවත්තෙ. නිගමෙති නෙගමෙ. සබ්බලට්ඨෙති සෙනාපරියාපන්නතාය බලෙ තිට්ඨන්තීති බලට්ඨා, හත්ථාරොහාදයො, බලට්ඨෙහි සහාති සබ්බලට්ඨෙ. සරට්ඨකෙති සජනපදෙ, රාජ්ජපථීවෙ නිගමෙ ච අඤ්ඤාදිව සබ්බං හත්ථගතං කත්වා. කාසුයා නිබ්ඤී මමන්ති සබ්බවාහනං සකලං මම රජ්ජං ගහෙත්වා මමිපි ගලජ්ජමාණෙ ආවාටෙ නිබ්ඤාපෙසි. ඡාතකෙපි –

“අනුත්තරෙ කාමගුණෙ සමිද්ධෙ, භුත්වාන පුබ්බෙ වසි එකරාජා;
සො දානි දුග්ගෙ නරකමිහි ඛිත්තො, නජ්ජජ්ජගෙ වණ්ණබලං පුරාණ”න්ති.
(ජා. 1.4.9) –

ආවාටෙ ඛිත්තභාවො ආගතො. ඡාතකට්ඨකථායං (ජා. අට්ඨ. 3.4.9) පන “සික්කාය පක්ඛිපාපෙත්වා උත්තරුම්මාරෙ හෙට්ඨාසිසකං ඔලම්බෙසි”ති වුත්තං.

මහාසත්තො වොරරාජානං ආරබ්භ මෙත්තං භාවෙත්වා කසිණපරිකමිමං කත්වා ඤානාභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා කාසුතො උග්ගන්ත්වා ආකාසෙ පල්ලඬිකෙන නිසිදි. තෙන වුත්තං –

118.

“අමච්චමණ්ඩලං රජ්ජං, ජීතං අන්තෙපුරං මම;
අවිජින්දිත්වාන ගහිතං, පියපුත්තංව පස්සහ”න්ති.

තත්ථ අමච්චමණ්ඩලන්ති තස්මිං තස්මිං රාජකිව්වෙ රඤ්ඤා අමා සහ වත්තන්තීති අමච්චා, සද්ධිං වා තෙසං මණ්ඩලං සමුහං. ජීතන්ති බලවාහනෙන නගරජනපදාදිහි සමිද්ධං රජ්ජං. ඉත්ථාගාරදාසිදාසපරිජනෙහි වෙව වත්ථාහරණාදිඋපහොගූපකරණෙහි ච සමිද්ධං මම අන්තෙපුරඤ්ඤා අවිජින්දිත්වා

ගහිතකං ගණ්හන්තං අමිත්තරාජානං යාය අත්තනො පියපුත්තංව පස්සිං අහං, තාය එවංභූතාය මෙත්තාය මෙ සමො සකලලොකෙ නත්ථි, තස්මා එවංභූතා එසා මෙ මෙත්තාපාරම් පරමත්ථපාරම්භාවං පත්තාති අධිජ්ජායො.

එවං පන මහාසත්තෙ තං චොරරාජානං ආරබ්භ මෙත්තං එරිත්වා ආකාසෙ පල්ලඬකෙන නිසින්නෙ තස්ස සරීරෙ දාහො උජ්ජජි. සො “ඛය්හාමි ඛය්හාමි” ති භූමියං අපරාපරං පරිවත්තති. “කිමෙත” ත්ති චුත්තෙ, මහාරාජ, තුම්හෙ නිරපරාධං ධම්මිකරාජානං ආවාටෙ නිබ්භාපයිත්ථාති. “තෙන හි වෙගෙන ගන්ත්වා තං උද්ධරාම” ති ආහ. පුරිසා ගන්ත්වා තං රාජානං ආකාසෙ පල්ලඬකෙන නිසින්නං දිස්වා ආගන්ත්වා දබ්බසෙනස්ස ආරොවෙසුං. සො වෙගෙන ගන්ත්වා වන්දිත්වා බමාපෙත්වා “තුම්භාකං රජ්ජං තුම්හෙව කාරොථ, අහං වො වොරෙ පටිබාහෙස්සාමි” ති වත්වා තස්ස දුට්ඨාමච්චස්ස රාජාණං කාරෙත්වා පක්කාමි. බොධිසත්තොපි රජ්ජං අමච්චානං නිය්‍යාතෙත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා මහාජනං සීලාදිගුණෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා ආයුපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායනො අහොසි.

තදා දබ්බසෙනො ආනන්දත්ථෙරො අහොසි, එකරාජා ලොකනාටො.

තස්ස දිවසෙ දිවසෙ ඡසු දානසාලාසු ඡසතසහස්සවිස්සජ්ජනෙන පච්චත්ථිකරඤ්ඤො සකලරජ්ජපරිච්චාගෙන ව දානපාරම්, නිච්චසීලඋපොසථකම්මවසෙන පබ්බජිතස්ස අනවසෙසසීලසංවරවසෙන ව සීලපාරම්, පබ්බජ්ජාවසෙන ඤානාධිගම්මවසෙන ව නෙක්ඛම්මපාරම්, සත්තානං හිතාහිතචාරණවසෙන දානසීලාදිසංවිදහනවසෙන ව පඤ්ඤාපාරම්, දානාදිපුඤ්ඤසම්භාරස්ස අබ්භුස්සහනවසෙන කාමචිතක්කාදිවිනොදනවසෙන ව වීරියපාරම්, දුට්ඨාමච්චස්ස දබ්බසෙනරඤ්ඤො ව අපරාධසහනවසෙන ඛන්තිපාරම්, යථාපටිඤ්ඤං දානාදිනා අවිසංවාදනවසෙන ව සච්චපාරම්, දානාදීනං අවලසමාදානාධිට්ඨානවසෙන අධිට්ඨානපාරම්, පච්චත්ථිකෙපි එකන්තෙන හිතුපසංභාරවසෙන මෙත්තාඤානානිබ්බත්තනෙන ව මෙත්තාපාරම්, දුට්ඨාමච්චෙන දබ්බසෙනෙන ව කතාපරාධෙ හිතෙසීහි අත්තනො අමච්චාදිහි නිබ්බත්තිතෙ උපකාරෙ ව අජ්ඣුපෙක්ඛණෙන රජ්ජසුඛජ්ජත්තකාලෙ පච්චත්ථිකරඤ්ඤො නරකෙ ඛිත්තකාලෙ සමානචිත්තතාය ව උපෙක්ඛාපාරම් වෙදිතබ්බා. චුත්තඤ්ඤෙනං –

“පනුජ්ජ දුක්ඛෙන සුඛං ජනින්ද, සුඛෙන වා දුක්ඛමසය්හසාහි;
උභයත්ථ සන්තො අහිනිබ්බුත්තා, සුඛෙ ව දුක්ඛෙ ව භවන්ති තුල්‍යා” ති.
(ජා. 1.4.12);

යස්මා පනෙත්ථ මෙත්තාපාරම් අතිසයවතී, තස්මා තදත්ථදීපනත්ථං සා එව පාළි ආරුළුභා. තථා ඉධ මහාසත්තස්ස සබ්බසත්තෙසු ඔරසපුත්තෙ විය සමානුකම්පතාදයො ගුණවිසෙසා නිද්ධාරෙතබ්බාති.

එකරාජවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. මහාලොමහංසවරියාවණ්ණනා

119. පන්තරසමෙ ‘සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි’ති එත්ථායං අනුපුබ්බිකථා –

මහාසත්තො හි තදා මහති උළාරහොගෙ කුලෙ නිබ්බත්තිත්වා වුද්ධිමත්ථාය
දිසාපාමොක්ඛස්ස ආවරියස්ස සන්තිකෙ ගරුචාසං වසන්තො සබ්බසිප්පානං
නිප්ඵත්තිං පත්වා කුලසරං ආගන්ත්වා මාතාපිතුනං අව්වයෙන ඤාතකෙහි “කුටුම්භං
සණ්ඨපෙහි”ති යාවියමානොපි අනිච්චතාමනසිකාරමුඛෙන සබ්බභවෙසු
අභිවඨ්ඨිමානසංවෙගො කායෙ ච අසුභසඤ්ඤං පටිලභිත්වා
සරාචාසපලිබොධාධිභූතං කිලෙසගහනං අනොගාහෙත්වාච චිරකාලසම්පරිචිතං
නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයං උපබ්බහයමානො මහන්තං භොගක්ඛන්ධං පහාය
පබ්බජිතුකාමො හුත්වා පුන වින්තෙසි – “සවාහං පබ්බජ්ස්සාමි,
ගුණසම්භාවනාපාකටො භවිස්සාමි”ති.

සො ලාභසක්කාරං ජීග්චිජන්තො පබ්බජ්ජං අනුපගන්ත්වා “පහොමි වාහං
ලාභාලාභාදීසු නිබ්බිකාරො භොතු”න්ති අත්තානං තක්කෙන්තො “විසෙසතො
පරපරිභවසහනාදිපටිපදං පුරෙන්නො උපෙක්ඛාපාරම්. මත්ථකං පාපෙස්සාමි”ති
නිවත්ථවත්ථෙතෙව ගෙහතො නික්ඛම්ත්වා පරමසල්ලෙඛවුත්තිකොපි අබලබලො
අමන්දමන්දො විය පරෙසං අවිත්තකරුපෙන භීළිතපරිභූතො හුත්වා
ගාමනිගමරාජධානීසු එකරත්තිවාසෙතෙව විවරති. යත්ථ පන මහන්තං පරිභවං
පටිලභති, තත්ථ චිරම්පි වසති. සො නිවත්ථවත්ථෙ ජිණ්ණෙ පිලොතිකඛණ්ඩෙන
තස්මිම්පි ජිණ්ණෙ කෙනවි දින්නං අග්ගණ්ණන්තො
හිරිකොපිතපටිච්ඡාදනමත්තෙතෙව වරති. එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ එකං නිගමගාමං
අගමාසි.

තත්ථ ගාමදාරකා ධුත්තජාතිකා වෙධවෙරා කෙවි රාජවල්ලහානං
පුත්තනත්තුදාසාදයො ච උද්ධතා උන්තළා වපලා මුඛරා විකිණ්ණවාචා කාලෙන
කාලං කීළාබහුලා විවරන්ති. දුග්ගතෙ මහල්ලකෙ පුරිසෙ ච ඉත්ථියො ච ගච්ඡන්තෙ
දිස්වා භස්මපුටෙන පිට්ඨියං ආකිරන්ති, කෙතකීපණ්ණං කච්ඡන්තරෙ ඔලම්බෙන්ති,
තෙන විජ්ජකාරෙන පරිවත්තෙන්වා ඔලොකෙන්තෙ යථාවජ්ජකීළිතං දස්සෙන්වා
උපහසන්ති. මහාපුරිසො තස්මිං නිගමෙ තෙ එවං විවරන්තෙ ධුත්තදාරකෙ දිස්වා
“ලද්ධො වත දානි මෙ උපෙක්ඛාපාරම්යා පරිපුරණුපායො”ති වින්තෙන්වා තත්ථ
විහාසි. තං තෙ ධුත්තදාරකා පස්සිත්වා විජ්ජකාරං කාතුං ආරහන්ති.

මහාසත්තො තං අසහන්තො විය ච තෙහි භායන්තො විය ච උට්ඨන්ත්වා ගච්ඡති.
තෙ තං අනුබන්ධන්ති. සො තෙහි අනුබන්ධියමානො “එත්ථ නත්ථි කොචි
පටිවත්තා”ති සුසානං ගන්ත්වා අට්ඨිකං සීසුපධානං කත්වා සයති. ධුත්තදාරකාපි
තත්ථ ගන්ත්වා ඔට්ඨුහනාදිකං නානජ්ජකාරං විජ්ජකාරං කත්වා පක්කමන්ති. එවං
තෙ දිවසෙ දිවසෙ කරොන්ති එව. යෙ පන විඤ්ඤා පුරිසා, තෙ එවං කරොන්තෙ

පස්සන්ති. තෙ තෙ පටිබාහිත්වා “අයං මහානුභාවො තපස්සී මහායොගී” ති ව ඤාත්වා උළාරං සක්කාරසම්මානං කරොන්ති. මහාසත්තො පන සබ්බත්ථ එකසදිසොව හොති මජ්ඣන්තභූතො. තෙන චුත්තං “සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි” තිආදි.

තත්ථ සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි, ජවට්ඨිකං උපනිධායාති ආමකසුසානෙ ඡඩ්ඛිතකලෙවරතො සොණසිඬ්ඛිතාදිති තහිං තහිං වික්ඛිත්තෙසු අට්ඨකෙසු එකං අට්ඨිකං සීඝ්‍රපධානං කත්වා සුවිමිති ව අසුවිමිති ව සමානචිත්තතාය තස්මිං සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි, සයාමීති අත්ථො. ගාමණ්ඩලාති ගාමදාරකා. රූපං දස්සෙන්නිතප්පකන්ති යථාවජ්ජකීළිතාය ඔට්ඨුහනඋපහසනඋමිමිහනාදිති කණ්ණසොතෙ සලාකප්පවෙසනාදිති ව අතිකක්ඛලං අනප්පකං නානප්පකාරං රූපං විකාරං කරොන්ති.

120. අපරෙති තෙසු එව ගාමදාරකෙසු එකච්චෙ. උපායනානුපනෙන්ති “අයං ඉමෙසු පරිභවවසෙන එවරූපං විජ්ජකාරං කරොන්තෙසු න කිඤ්චි විකාරං දස්සෙති, සම්මානනෙ නු බො කිදිසො” ති පරිග්ගණ්හන්තා විවිධං බහුං ගන්ධමාලං භොජනං අඤ්ඤාති ව උපායනාති පණ්ණාකාරාති උපනෙන්ති උපහරන්ති. අපරෙහි වා තෙහි අනාවාරගාමදාරකෙහි අඤ්ඤෙ විඤ්ඤ මනුස්සා “අයං ඉමෙසං එවං විවිධමිපි විජ්ජකාරං කරොන්තානං න කුප්පති, අඤ්ඤදත්ථු ඛන්තිමෙත්තානුද්දයංයෙව තෙසු උපට්ඨපෙති, අහො අච්ඡරියපුරිසො” ති හට්ඨා “බහු වතිමෙහි එතස්මිං විජ්ජපිපජ්ජන්තෙහි අපුඤ්ඤං පසුත” ති සංවිග්ගමානසාව හුත්වා බහුං ගන්ධමාලං විවිධං භොජනං අඤ්ඤාති ව උපායනාති උපනෙන්ති උපහරන්ති.

121. යෙ මෙ දුක්ඛං උපහරන්ති යෙ ගාමදාරකා මය්හං සරීරදුක්ඛං උපහරන්ති උපනෙන්ති. “උපදහන්ති” තිපි පායො, උප්පාදෙන්තිති අත්ථො. යෙ ව දෙන්ති සුඛං මමාති යෙ ව විඤ්ඤ මනුස්සා මම මය්හං සුඛං දෙන්ති, මාලාගන්ධභොජනාදිසුඛපකරණෙහි මම සුඛං උපහරන්ති. සබ්බෙසං සමකො භොමීති කත්ථවිපි විකාරානුප්පත්තියා සමානචිත්තතාය විවිධානමිපි තෙසං ජනානං සමකො එකසදිසො භොමි හවාමි. දයා කොපො න විජ්ජති යස්මා මය්හං උපකාරකෙ මෙත්තචිත්තතාසඬ්ඛාතා දයා, අපකාරකෙ මනොපදොසසඬ්ඛාතො කොපොපි න විජ්ජති, තස්මා සබ්බෙසං සමකො භොමීති දස්සෙති.

122. ඉදානි හගවා තදා උපකාරිසු අපකාරිසු ව සත්තෙසු සමුපචිතඤාණසම්භාරස්ස අත්තනො සමානචිත්තතා විකාරාභාවො යා ව ලොකධම්මෙසු අනුපලිත්තතා අහොසි, තං දස්සෙතුං “සුඛදුක්ඛෙ තුලාභූතො” ති ඔසානගාථමාහ.

තත්ථ සුඛදුක්ඛෙති සුඛෙ ව දුක්ඛෙ ව. තුලාභූතොති සමකං ගහිතතුලා විය ඔනතිඋන්නතිඅපනතිං වජ්ජෙත්වා මජ්ඣන්තභූතො, සුඛදුක්ඛග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ තංතිමිත්තභාවතො ලාභාලාභාපි ගහිතාති චෙදිතබ්බං. යසෙසුති කිත්තිසු.

අයසෙසුති නින්දාසු. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු සුඛාදීසු ලොකධම්මෙසු. ඉති භගවා තදා සබ්බසත්තෙසු සබ්බලොකධම්මෙසු ච අනඤ්ඤසාධාරණං අත්තනො මජ්ඣන්තභාවං කිත්තෙන්වා තෙන තස්මිං අත්තභාවෙ අත්තනො උපෙක්ඛාපාරමියා සිඛාප්පත්තභාවං විභාවෙන්තො “එසා මෙ උපෙක්ඛාපාරමී”ති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

ඉධාපි මහාසත්තස්ස පයමං දානපාරමී නාම විසෙසනො සබ්බවිභවපරිච්චාගො “යෙ කෙවි ඉමං සරිරං ගහෙන්වා යංකිඤ්චි අත්තනො ඉච්ඡිතං කරොන්තු”ති අනපෙක්ඛභාවෙන අත්තනො අත්තභාවපරිච්චාගො ච දානපාරමී, භීතාදිකස්ස සබ්බස්ස අකත්තබ්බස්ස අකරණං සීලපාරමී, කාමස්සාදවිමුඛස්ස ගෙහනො නික්ඛන්තස්ස සතො කායෙ අසුභසඤ්ඤානුබුභනා නෙක්ඛම්මපාරමී, සම්බොධිසම්භාරානං උපකාරධම්මපරිග්ගහණෙ තප්පට්ඨපක්ඛප්පභානෙ ච කොසල්ලං අවිපරිතනො ධම්මසභාවචිත්තනා ච පඤ්ඤාපාරමී, කාමචිතක්කාදිවිනොදනං දුක්ඛාධිවාසනවිරියඤ්ච විරියපාරමී, සබ්බාපි අධිවාසනබන්ති බන්තිපාරමී, වච්ඡවිචං සමාදානාවිසංවාදනෙන විරතිසච්චඤ්ච සච්චපාරමී, අනවජ්ජධම්මෙ අවලසමාදානාධිට්ඨානං අධිට්ඨානපාරමී, අනොධිසො සබ්බසත්තෙසු මෙත්තානුද්දයභාවො මෙත්තාපාරමී, උපෙක්ඛාපාරමී පනස්ස යථාචුත්තවසෙනෙව වෙදිතබ්බාති දස පාරමියො ලබ්භන්ති. උපෙක්ඛාපාරමී චෙන්ථ අතිසයවතීති කත්වා සායෙව දෙසනං ආරුළුභා. තථා ඉධ මහාසත්තස්ස මහන්තං භොගක්ඛන්ධං මහන්තඤ්ච ඤාතිපරිවට්ටං පභාය මහාභීතික්ඛමනසදිසං ගෙහනො නික්ඛමනං, තථා නික්ඛමීත්වා ලාභසක්කාරං ජිගුච්ඡතො පරෙසං සම්භාවනං පරිහරිතුකාමස්ස පබ්බජ්ජාලිඛිගං අග්ගහෙන්වා චිත්තෙනෙව අනවසෙසං පබ්බජ්ජාගුණෙ අධිට්ඨන්තිවා පරමසුඛවිභාරො, පරමජ්ජිච්ඡතා, පව්චෙකාභිරති, උපෙක්ඛණාධිජ්ජායෙන අත්තනො කායජීවිතනිරපෙක්ඛා, පරෙහි අත්තනො උපරි කතවිජ්ජකාරාධිවාසනං, උක්කංසගතසල්ලෙඛවුත්ති, බොධිසම්භාරපට්ඨපක්ඛානං කිලෙසානං තනුභාවෙන බීණාසවානං විය පරෙසං උපකාරාපකාරෙසු නිබ්බිකාරභාවහෙතුභූතෙන සබ්බත්ථ මජ්ඣන්තභාවෙන සමුට්ඨාපිතො ලොකධම්මෙහි අනුපලෙපො, සබ්බපාරමීතං මුද්ධභූතාය උපෙක්ඛාපාරමියා සිඛාප්පත්තීති එවමාදයො ගුණානුභවා විභාවෙන්තබ්බාති.

මහාලොමහංසවරියාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උපෙක්ඛාපාරමී නිට්ඨිතා.

තතියවග්ගස්ස අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

උද්දානගාථාවණ්ණනා

“යුධඤ්ජයො”තිආදිකා උද්දානගාථා. තත්ථ භිසෙනාති භිසාපදෙසෙන මහාකඤ්චනවරියං (වරියා. 3.34 ආදයො) දස්සෙති. සොණනන්දොති ඉමීනා සොණපණ්ඩිතවරියං (වරියා. 3.42 ආදයො) දස්සෙති. තථා මූගපක්ඛොති මූගපක්ඛාපදෙසෙන තෙමියපණ්ඩිතවරියං (වරියා. 3.48 ආදයො) දස්සෙති.

උපෙක්ඛාපාරමිසිසෙන මහාලොමහංසවරියං (වරියා. 3.119 ආදයො) දස්සෙති. ආසි ඉති වුට්ඨං මහෙසිනාති යථා, සාරිපුත්ත, තුය්භං එතරහි දෙසිතං, ඉති එවං ඉමිනා විධානෙන මහත්තානං දානපාරමිආදීනං බොධිසම්භාරානං එසනතො මහෙසිනා තදා බොධිසත්තභූතෙන මයා වුට්ඨං විණ්ණං වරිතං පටිපන්නං ආසි අහොසිති අත්ථො. ඉදානි පාරමිපරිපූරණවසෙන චිරකාලජ්ජවත්තිතං ඉධ වුත්තං අවුත්තඤ්ච අත්තනො දුක්කරකිරියං එකජ්ඣං කත්වා යදත්ථං සා පවත්තිතා, තඤ්ච සඬබ්බෙපෙනෙව දස්සෙතුං “එවං බහුබ්බිධ”න්ති ගාථමාහ.

තත්ථ එවන්ති ඉමිනා වුත්තනයෙන. බහුබ්බිධං දුක්ඛන්ති අකිත්තිපණ්ඩිතාදිකාලෙ කාරපණ්ණාදිආහාරතාය තඤ්ච යාවකස්ස දත්වා ආහාරූපච්ඡෙදාදිනා ව බහුවිධං නානජ්ජකාරං දුක්ඛං. තථා කුරුරාජාදිකාලෙ සක්කසම්පත්තිසදිසා සම්පත්ති ව බහුබ්බිධා. භවාභවෙති බුද්දකෙ වෙව මහත්තෙ ව භවෙ. භවාභවෙ වා වුද්ධිභානියො අනුභවිත්වා බහුවිධෙහි දුක්ඛෙහි අවිභඤ්ඤමානො බහුවිධාහි ව සම්පත්තිහි අනාකඨිසීයමානො පාරමිපරිපූරණපසුතො එව හුත්වා තදනුරූපං පටිපත්තිං පටිපන්නො උත්තමං අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං සබ්බඤ්ඤාතං පත්තො, අධිගතොස්මිති අත්ථො.

ඉදානි යාසං පාරමීනං පරිපූරණත්ථං එසා දුක්කරවරියා චිරං පවත්තිතා, තාසං අනවසෙසතො පරිපුණ්ණභාවං තෙන ව පත්තබ්බඵලස්ස අත්තනා අධිගතභාවං දස්සෙතුං “දත්වා දාතබ්බකං දානං, සීලං පූරෙත්වා අසෙසතො”තිආදි වුත්තං.

තත්ථ දත්වා දාතබ්බකං දානන්ති තදා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිතුං අග්ගයානපටිපදං පටිපන්නෙන මහාබොධිසත්තෙන දාතබ්බං දෙය්‍යධම්මං බාහිරං රජ්ජාදිං අබ්භන්තරං අත්තපරිච්චාගොති පඤ්ච මහාපරිච්චාගපරියොසානං දානපාරමිදානඋපපාරමිදානපරමත්ථපාරමිජ්ජහෙදං දානං අනවසෙසතො සම්පාදෙත්වාති අත්ථො. තත්ථ අකිත්තිබ්‍රාහ්මණකාලෙ (වරියා. 1.1 ආදයො; ඡා. 1.13.83 ආදයො) සඬබ්‍රාහ්මණකාලෙති (වරියා. 1.11 ආදයො; ඡා. 1.10.39 ආදයො) එවමාදීසු ඉධ ආගතෙසු අනාගතෙසු ව විසය්භසෙට්ඨිකාලෙ (ඡා. 1.4.157 ආදයො) වෙලාමකාලෙති (අ. නි. 9.20) එවමාදීසුපි දානපාරමියා මහාපුරිසස්ස පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථී. එකත්තෙන පනස්ස සසපණ්ඩිතකාලෙ –

“භික්ඛාය උපගතං දිස්වා, සකත්තානං පරිච්චජිං;
දානෙන මෙ සමො නත්ථී, එසා මෙ දානපාරමී”ති. (වරියා. 1. තස්සුද්දාන)

එවං අත්තපරිච්චාගං කරොත්තස්ස දානපාරමි පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. ඉතරෙසු පන යථාරහං පාරමිඋපපාරමියො වෙදිතබ්බා.

සීලං පූරෙත්වා අසෙසතොති තථා අනවසෙසතො කායිකො සංවරො, වාචසිකො සංවරො, කායිකවාචසිකො සංවරො, ඉන්ද්‍රියසංවරො, භොජනෙ

මත්තඤ්ඤතා, සුවිසුද්ධාජීවතානි එවමාදිකං බොධිසත්තසීලං සම්පාදෙන්තෙන සීලපාරමිසීලඋපපාරමිසීලපරමත්ථපාරමිප්පහෙදං පුරෙතබ්බං සබ්බං සීලං පුරෙත්වා සම්මදෙව සම්පාදෙන්වා. ඉධාපි සීලවනාගරාජකාලෙ (වරියා. 2.1 ආදයො; ඡා. 1.1.72) වම්පෙය්‍යනාගරාජකාලෙති (වරියා. 2.20 ආදයො; ඡා. 1.15.240 ආදයො) එවමාදීසු ඉධ ආගතෙසු, අනාගතෙසු ච මහාකපිකාලෙ (වරියා. 3.67 ආදයො; ඡා. 1.7.83 ආදයො; 1.16.178 ආදයො) ඡද්දන්තකාලෙති (ඡා. 1.16.97 ආදයො) එවමාදීසු මහාසත්තස්ස සීලපාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සඬබ්පාලකාලෙ –

“සුලෙහි විනිවිජ්ඣන්තෙ, කොට්ටයන්තෙපි සත්තිහි;
හොජ්ජුන්තෙ න කුප්පාමි, එසා මෙ සීලපාරමි”ති. (වරියා. 2.91) –

එවං අත්තපරිව්වාගං කරොන්තස්ස සීලපාරමි පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. ඉතරෙසු පන යථාරහං පාරමිඋපපාරමියො වෙදිතබ්බා.

නෙක්ඛම්මෙ පාරමිං ගන්ත්වාති තථා තිව්ධෙපි මහාහිනික්ඛමනෙ පාරමිං පරමුක්කංසං ගන්ත්වා. තත්ථ යුධඤ්ජයකාලෙ (වරියා. 3.1 ආදයො; ඡා. 1.11.73 ආදයො) සොමනස්සකුමාරකාලෙති (වරියා. 3.7 ආදයො; ඡා. 1.15.211 ආදයො) එවමාදීසු ඉධ ආගතෙසු, අනාගතෙසු ච හත්ථිපාලකුමාරකාලෙ (ඡා. 1.15.337 ආදයො) මසදෙවකාලෙති (ම. නි. 2.308 ආදයො; ඡා. 1.1.9) එවමාදීසු මහාරජ්ජං පහාය නෙක්ඛම්මපාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස චූළසුතසොමකාලෙ –

“මහාරජ්ජං හත්ථගතං, බෙළුපිණ්ඩංව ඡඩ්ඩයිං;
වජ්ජො න හොති ලග්ගතං, එසා මෙ නෙක්ඛම්මපාරමි”ති. (ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා; ඡා. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා; අප. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා);

එවං නිස්සඬිගතාය රජ්ජං ඡඩ්ඩෙන්වා නික්ඛමන්තස්ස නෙක්ඛම්මපාරමි පරමත්ථපාරමි නාම ජාතා. ඉතරෙසු පන යථාරහං පාරමිඋපපාරමියො වෙදිතබ්බා.

පණ්ඩිතෙ පරිපුච්ඡිත්වාති කිං කුසලං කිං අකුසලං කිං සාවජ්ජං කිං අනවජ්ජන්තිආදිනා කුසලාදිධම්මවිභාගං කම්මකම්මඵලවිභාගං සත්තානං උපකාරාවහං අනවජ්ජකම්මායතනසිප්පායතනවිජ්ජාට්ඨානාදිං පණ්ඩිතෙ සප්පඤ්ඤෙ පරිපුච්ඡිත්වා. එතෙන පඤ්ඤාපාරමිං දස්සෙති. තත්ථ විධුරපණ්ඩිතකාලෙ (ඡා. 2.22.1346 ආදයො) මහාගොචින්දපණ්ඩිතකාලෙ (දී. නි. 2.293 ආදයො; වරියා 1.37 ආදයො) කුදාලපණ්ඩිතකාලෙ (ඡා. 1.1.70) අරකපණ්ඩිතකාලෙ (ඡා. 1.2.37 ආදයො) බොධිපරිබ්බාජකකාලෙ මහොසධපණ්ඩිතකාලෙති (ඡා. 2.22.590 ආදයො) එවමාදීසු පඤ්ඤාපාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථි. එකන්තෙන පනස්ස සෙනකපණ්ඩිතකාලෙ –

“පඤ්ඤාය විචින්නොහං, බ්‍රාහ්මණං මොවයිං දුබා;
පඤ්ඤාය මෙ සමො නත්ථී, එසා මෙ පඤ්ඤාපාරමී”ති. (ධ. ස. අට්ඨ.
නිදානකථා; ඡා. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා; අප. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා) –

අන්තොහස්තගතං සප්පං දස්සෙන්තස්ස පඤ්ඤාපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ඡාතා.
වීරියං කත්වාන උත්තමන්ති සම්මාසම්බොධිං පාපෙනුං සමත්ථතාය උත්තමං
පධානං වීරියන්ති විවිධමපි වීරියපාරමිං කත්වා උප්පාදෙන්වා. තත්ථ
මහාසීලවරාජකාලෙ (ඡා. 1.1.51) පඤ්චාචුධකුමාරකාලෙ (ඡා. 1.1.55)
මහාවානරින්දකාලෙති (ඡා. 1.1.57) එවමාදීසු වීරියපාරමියා පූරිතත්තභාවානං
පරිමාණං නාම නත්ථී. එකන්තෙන පනස්ස මහාජනකකාලෙ –

“අතීරදස්සි ජලමජ්ඣෙ, හතා සබ්බෙව මානුසා;
චිත්තස්ස අඤ්ඤා නත්ථී, එසා මෙ වීරියපාරමී”ති. (ධ. ස. අට්ඨ.
නිදානකථා; ඡා. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා; අප. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා) –

එවං මහාසම්මුද්දං තරන්තස්ස වීරියපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ඡාතා.

බන්තියා පාරමිං ගන්ත්වාති අධිවාසනබන්තිආදි බන්තිපරමුක්කංසභාවං
පාපෙන්තො බන්තියා පාරමිං පරමකොට්ඨං ගන්ත්වා, බන්තිපාරමිං සම්පාදෙන්වාති
අත්ථො. තත්ථ මහාකපිකාලෙ (වරියා. 3.67 ආදයො; ඡා. 1.7.83 ආදයො)
මහීංසරාජකාලෙ (ඡා. 1.3.82 ආදයො) රුරුමීගරාජකාලෙ (ඡා. 1.13.117 ආදයො)
ධම්මදෙවපුත්තකාලෙති (ඡා. 1.11.26 ආදයො) එවමාදීසු බන්තිපාරමියා
පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථී. එකන්තෙන පනස්ස බන්තිවාදිකාලෙ –

“අවෙතනං ව කොට්ටෙන්තෙ, තිණ්හෙන ඵරසුනා මමං;
කාසිරාජෙ න කුප්පාමි, එසා මෙ බන්තිපාරමී”ති. (ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා;
ඡා. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා; අප. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා) –

එවං අවෙතනභාවෙන විය මහාදුක්ඛං අනුභවන්තස්ස බන්තිපාරමී පරමත්ථපාරමී
නාම ඡාතා.

කත්වා දළ්භමධිට්ඨානන්ති කුසලසමාදානාධිට්ඨානං තස්ස තස්ස
පාරමිසමාදානස්ස තදුපකාරකසමාදානස්ස ව අධිට්ඨානං දළ්භතරං අසීරීලං කත්වා,
තං තං වතසමාදානං අනිවත්තිභාවෙන අධිට්ඨන්තිත්වාති අත්ථො. තත්ථ
ජොතිපාලකාලෙ (ම. නි. 2.282 ආදයො) සරභඬගකාලෙ (ඡා. 2.17.50 ආදයො)
නෙමිකාලෙති (වරියා. 1.40 ආදයො; ඡා. 2.22.421 ආදයො) එවමාදීසු
අධිට්ඨානපාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථී. එකන්තෙන පනස්ස
තෙමීයකුමාරකාලෙ –

“මාතාපිතා න මෙ දෙස්සා, අත්තා මෙ න ව දෙස්සියො;
සබ්බඤ්ඤතං පියං මය්හං, තස්මා වතමධිට්ඨති”න්ති. (වරියා. 3.65) –

එවං ජීවිතං පරිච්ඡේත්වා වතං අධිට්ඨන්තස්ස අධිට්ඨානපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා.

සච්චවාචානුරක්ඛියාති සච්චවාචං අනුරක්ඛිත්වා ජීවිතන්තරායෙපි අනරියවොහාරං ගූථං විය ජිගුච්ඡන්තො පරිහරිත්වා සබ්බසො අවිසංවාදිභාවං රක්ඛිත්වා. තත්ථ කපිරාජකාලෙ (වරියා. 3.67 ආදයො) සච්චතාපසකාලෙ මච්ඡරාජකාලෙති එවමාදීසු සච්චපාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථී. එකන්තෙන පනස්ස මහාසුතසොමකාලෙ –

“සච්චවාචං අනුරක්ඛන්තො, චජිත්වා මම ජීවිතං;
මොවෙසිං එකසතං ඛත්තියෙ, එසා මෙ සච්චපාරමී” ති. (ධ. ස. අට්ඨ.
නිදානකථා; ඡා. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා; අප. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා) –

එවං ජීවිතං චජිත්වා සච්චං අනුරක්ඛන්තස්ස සච්චපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා.

මෙත්තාය පාරමීං ගන්ත්වාති සබ්බසත්තෙසු අනොධිසො භික්ඛුපසංභාරලක්ඛණාය මෙත්තාය පාරමීං පරමුක්කංසතං පත්වා. තත්ථ චූළධම්මපාලකාලෙ (ඡා. 1.5.44 ආදයො) මහාසීලවරාජකාලෙ (ඡා. 1.1.51) සාමපණ්ඩිතකාලෙති (වරියා. 3.111 ආදයො; ඡා. 2.22.296 ආදයො) එවමාදීසු මෙත්තාපාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථී. එකන්තෙන පනස්ස සුවණ්ණසාමකාලෙ –

“න මං කොච්ච උත්තසති, නපිහං භායාමි කස්සචි;
මෙත්තාබලෙනුපත්ථද්ධො, රමාමි පවතෙ තදා” ති. (වරියා. 3.113) –

එවං ජීවිතම්පි අනොලොකෙත්වා මෙත්තායන්තස්ස මෙත්තාපාරමී පරමත්ථපාරමී නාම ජාතා.

සම්මානනාවමානනෙති සක්කච්චං පූජාසක්කාරාදිනා සම්මානනෙ ඔට්ඨුභනාදිනා අවමානනෙ ව සබ්බත්ථ ලොකධම්මෙ සමකො සමචිත්තො නිබ්බිකාරො හුත්වා උත්තමං අනුත්තරං ලබ්බඤ්ඤුතං අධිගතොස්මීති අත්ථො. තත්ථ මහාවානරින්දකාලෙ (ඡා. 1.1.57) කාසිරාජකාලෙ බෙමබ්බාභ්මණකාලෙ අට්ඨසෙනපරිබ්බාජකකාලෙති (ඡා. 1.7.54 ආදයො) එවමාදීසු උපෙක්ඛාපාරමියා පූරිතත්තභාවානං පරිමාණං නාම නත්ථී. එකන්තෙන පනස්ස මහාලොමහංසකාලෙ –

“සුසානෙ සෙය්‍යං කප්පෙමි, ඡවට්ඨිකං උපනිධායහං;
ගාමණ්ඩලා උපාගන්ත්වා, රූපං දස්සෙන්නිනප්පක” ති. (වරියා. 3.119) –

එවං ගාමදාරකෙසු ඔට්ඨුහනාදීහි වෙව මාලාගන්ධුපභාරාදීහි ව සුඛදුක්ඛං
උප්පාදෙන්තෙසුපි උපෙක්ඛං අනනිවත්තන්තස්ස උපෙක්ඛාපාරමී පරමත්ථපාරමී
නාම ජාතා. ඉති භගවා –

“එවං ඛහුඛිඛිධං දුක්ඛං, සම්පත්තී ව ඛහුඛිඛිධා;
භවාභවෙ අනුභවිත්වා, පත්තො සම්බොධිමුත්තම” ත්ති. –

සම්මාසම්බොධිං අධිගන්තුං ඉමස්මිං භද්දකප්පෙ අත්තනා කතං දුක්කරවරියං
සඬ්ඛෙපෙනෙව චත්වා පුන –

“දත්වා දාතඛිඛකං දානං, සීලං පුරෙත්වා අසෙසතො;
නෙක්ඛමිමෙ පාරමිං ගන්ත්වා, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං.

“පණ්ඩිතෙ පරිපුච්ඡිත්වා, වීරියං කත්වාන මුත්තමං;
ඛන්තියා පාරමිං ගන්ත්වා, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං.

“කත්වා දළ්භමධිට්ඨානං, සච්චවාචානුරක්ඛිය;
මෙත්තාය පාරමිං ගන්ත්වා, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං.

“ලාභාලාභෙ යසායසෙ, සම්මානනාවමානනෙ;
සබ්බත්ථ සමකො හුත්වා, පත්තො සම්බොධිමුත්තම” ත්ති. –

අත්තනා සම්මදෙව පරිපූරිතා දස පාරමියො දස්සෙති.

පකිණ්ණකකථා

ඉමස්මිං පන යානෙ යත්වා මහාබොධියානපටිපත්තියං උස්සාභජානානං
කුලපුත්තානං බොධිසම්භාරෙසු නානප්පකාරකොසල්ලත්ථං සබ්බපාරමීසු
පකිණ්ණකකථා කථෙතබ්බා.

තත්ත්වං පඤ්ඤකම්මං – කා පනෙතා පාරමියො? කෙනට්ඨෙත පාරමියො?
කතිවිධා වෙතා? කො තාසං කමො? කානි ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානානි?
කො පච්චයො? කො සංකිලෙසො? කිං වොදානං? කො පටිපක්ඛො? කා පටිපත්ති?
කො විභාගො? කො සඬ්භගො? කො සම්පාදනුපායො? කිත්තකෙන කාලෙන
සම්පාදනං? කො ආනිසංසො? කිං වෙතාසං ඵලන්ති?

තත්ත්වං විස්සජ්ජනං – කා පනෙතා පාරමියොති? තණ්හාමානදිට්ඨිහි අනුපහතා
කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතා දානාදයො ගුණා පාරමියො.

කෙනට්ඨෙත පාරමියොති? දානසීලාදිගුණවිසෙසයොගෙන සත්තුත්තමතාය
පරමා මහාසත්තා බොධිසත්තා, තෙසං භාවො කම්මං වා පාරමී, දානාදිකිරියා. අථ වා
පරතීති පරමො, දානාදිගුණානං පුරකො පාලකො වානි බොධිසත්තො, පරමස්ස

අයං, පරමස්ස වා භාවො, කම්මං වා පාරමී, දානාදිකිරියාව. අථ වා පරං සත්තං
 අත්තනි මවති ඛන්ධනි ගුණවිසෙසයොගෙන, පරං වා අධිකතරං මජ්ජනි සුඡ්ඤ්ඤි
 සංකිලෙසමලතො, පරං වා සෙට්ඨං නිබ්බානං විසෙසෙන මයති ගච්ඡති, පරං වා
 ලොකං පමාණභූතෙන ඤාණවිසෙසෙන ඉධලොකං විය මුනාති පරිච්ඡින්නති, පරං වා
 අනිවිය සීලාදිගුණගුණං අත්තනො සන්තානො මිනොති පක්ඛිපති, පරං වා
 අත්තභූතතො ධම්මකායතො අඤ්ඤං පටිපක්ඛං වා තදනත්ථකරං
 කිලෙසවොරගණං මිනාති හිංසතීති පරමො, මහාසත්තො. පරමස්ස අයන්තිආදි
 චුත්තනයෙන යොජෙතබ්බං. පාරෙ වා නිබ්බානෙ මජ්ජනි සුඡ්ඤ්ඤි සත්තෙ ව
 සොධෙති, තත්ථ වා සත්තෙ මවති ඛන්ධනි යොජෙති, තං වා මයති ගච්ඡති ගමෙති
 ව, මුනාති වා තං යාථාවතො, තත්ථ වා සත්තෙ මිනොති පක්ඛිපති, කිලෙසාරයො වා
 සත්තානං තත්ථ මිනාති හිංසතීති පාරමී, මහාපුරිසො. තස්ස භාවො කම්මං වා
 පාරමිතා, දානාදිකිරියාව. ඉමිනා නයෙන පාරමීසද්දත්ථො වෙදිතබ්බො.

කතිවිධාති? සඬ්ඛෙපතො දසවිධා. තා පන පාළියං සරූපතො ආගතායෙව.
 යථාහ –

“විචින්නො තදා දක්ඛිං, පඨමං දානපාරමීං;
 පුබ්බකෙහි මහෙසීහි, අනුචිණ්ණං මහාපථ” තී. (බු. වං. 2.116) –

ආදි. යථා වාහ – “කති නු ඛො, හන්තෙ, බුද්ධකාරකා ධම්මා? දස ඛො, සාරිපුත්ත,
 බුද්ධකාරකා ධම්මා. කතමෙ දස? දානං ඛො, සාරිපුත්ත, බුද්ධකාරකො ධම්මො,
 සීලං, නෙක්ඛම්මං, පඤ්ඤා, වීරියං, ඛන්ති, සච්චං, අධිට්ඨානං, මෙත්තා, උපෙක්ඛා
 බුද්ධකාරකො ධම්මො. ඉමෙ ඛො, සාරිපුත්ත, දස බුද්ධකාරකා ධම්මා” තී.
 ඉදමවොච භගවා, ඉදං වත්වා සුගතො අථාපරං එතදවොච සත්ථා –

“දානං සීලඤ්ඤා නෙක්ඛම්මං, පඤ්ඤා වීරියෙන පඤ්ඤාමං;
 ඛන්ති සච්චමධිට්ඨානං, මෙත්තූපෙක්ඛාති තෙ දසා” තී. (බු. වං. 1.76
 ථොකං විසදිසං);

කෙච් පන “ඡබ්බිධා” ති වදන්ති. තං එතාසං සඬ්ඛගභවසෙන චුත්තං. සො පන
 සඬ්ඛගො පරතො ආචි භවිස්සති.

කො තාසං කමොති? එත්ථ කමොති දෙසනාක්කමො, සො ව
 පඨමසමාදානහෙතුකො, සමාදානං පටිවයහෙතුකං, ඉති යථා ආදිමිහි පටිච්ඡිනා
 සමාදින්නා ව, තථා දෙසිතා. තත්ථ දානං සීලස්ස බහුපකාරං සුකරඤ්ඤාති තං ආදිමිහි
 චුත්තං. දානං සීලපරිග්ගහිතං මහජ්ජලං හොති මහානිසංසාති දානානන්තරං සීලං
 චුත්තං. සීලං නෙක්ඛම්මපරිග්ගහිතං, නෙක්ඛම්මං පඤ්ඤාපරිග්ගහිතං, පඤ්ඤා
 වීරියපරිග්ගහිතා, වීරියං ඛන්තිපරිග්ගහිතං, ඛන්ති සච්චපරිග්ගහිතා, සච්චං
 අධිට්ඨානපරිග්ගහිතං, අධිට්ඨානං මෙත්තාපරිග්ගහිතං, මෙත්තා
 උපෙක්ඛාපරිග්ගහිතා මහජ්ජලා හොති මහානිසංසාති මෙත්තානන්තරමුපෙක්ඛා

වුත්තා. උපෙක්ඛා පන කරුණාපරිග්ගහිතා කරුණා ව උපෙක්ඛාපරිග්ගහිතාති
 වෙදිතබ්බා. “කථං පන මහාකාරුණිකා බොධිසත්තා සත්තෙසු උපෙක්ඛකා
 භොන්ති” ති? “උපෙක්ඛිතබ්බයුත්තෙසු කඤ්චි කාලං උපෙක්ඛකා භොන්ති, න පන
 සබ්බත්ථ සබ්බදා වා” ති කෙවි. අපරෙ පන – “න සත්තෙසු උපෙක්ඛකා,
 සත්තකතෙසු පන විජ්ජකාරෙසු උපෙක්ඛකා භොන්ති” ති.

අපරො නයො – පචුරජනෙසුපි පවත්තියා සබ්බසත්තසාධාරණත්තා
 අප්පඵලත්තා සුකරත්තා ව ආදිමිහි දානං වුත්තං. සීලෙන දායකපටිග්ගාහකසුද්ධිතො
 පරානුග්ගහං වත්වා පරපිළානිවත්තිවචනතො කිරියධම්මං වත්වා
 අකිරියධම්මවචනතො භොගසම්පත්තිහෙතුං වත්වා භවසම්පත්තිහෙතුවචනතො ව
 දානස්ස අනන්තරං සීලං වුත්තං. නෙක්ඛම්මෙන සීලසම්පත්තිසිද්ධිතො
 කායවච්ඡුවරිතං වත්වා මනොසුචරිතවචනතො විසුද්ධසීලස්ස සුබෙනෙව
 ඤානසම්ප්ඤ්ඤානතො කම්මාපරාධජ්ජහානෙන පයොගසුද්ධිං වත්වා
 කිලෙසාපරාධජ්ජහානෙන ආසයසුද්ධිවචනතො චිතික්කමජ්ජහානෙන චිත්තස්ස
 පරිවුට්ඨානජ්ජහානවචනතො ව සීලස්ස අනන්තරං නෙක්ඛම්මං වුත්තං. පඤ්ඤාය
 නෙක්ඛම්මස්ස සිද්ධිපරිසුද්ධිතො ඤානාභාවෙන පඤ්ඤාභාවවචනතො
 “සමාධිපදට්ඨානා හි පඤ්ඤා, පඤ්ඤාපච්චුපට්ඨානො ව සමාධි”. සමථනිමිත්තං
 වත්වා උපෙක්ඛානිමිත්තවචනතො පරහිතජ්ඣානෙන
 පරහිතකරණුපායකොසල්ලවචනතො ව නෙක්ඛම්මස්ස අනන්තරං පඤ්ඤා වුත්තා.
 වීරියාරම්භෙන පඤ්ඤාකිච්චසිද්ධිතො සත්තසුඤ්ඤතාධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තිං
 වත්වා සත්තහිතාය ආරම්භස්ස අවිජ්ජිතාවචනතො උපෙක්ඛානිමිත්තං වත්වා
 පග්ගහනිමිත්තවචනතො නිසම්මකාරිතං වත්වා උට්ඨානවචනතො ව
 “නිසම්මකාරිනො හි උට්ඨානං ඵලවිසෙසමාවහති” ති පඤ්ඤාය අනන්තරං වීරියං
 වුත්තං.

වීරියෙන තිතික්ඛාසිද්ධිතො “වීරියවා හි ආරද්ධවීරියත්තා සත්තසඬ්ඛාරෙහි
 උපනීතං දුක්ඛං අභිභුයා විහරති”. වීරියස්ස තිතික්ඛාලඬ්ඛකාරභාවතො “වීරියවතො
 හි තිතික්ඛා සොහති”. පග්ගහනිමිත්තං වත්වා සමථනිමිත්තවචනතො
 අවිචාරම්භෙන උද්ධච්චදොසජ්ජහානවචනතො “ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තියා හි
 උද්ධච්චදොසො පහියති”. වීරියවතො සාතච්චකරණවචනතො “ඛන්තිබ්බුලො හි
 අනුද්ධතො සාතච්චකාරී භොති”. අප්පමාදවතො පරහිතකිරියාරම්භෙ
 පච්චුපකාරකණ්ඨාභාවවචනතො “යාථාවතො ධම්මනිජ්ඣානෙ හි සති තණ්හා න
 භොති”. පරහිතාරම්භෙ පරමෙපි පරකතදුක්ඛසහනතාවචනතො ව වීරියස්ස
 අනන්තරං ඛන්ති වුත්තා. සච්චෙන ඛන්තියා විරාධිට්ඨානතො අපකාරිතො
 අපකාරඛන්තිං වත්වා තදුපකාරකරණෙ අවිසංවාදවචනතො ඛන්තියා
 අපවාදවාචිකම්පනෙන භූතවාදිතාය අවිජ්ජනවචනතො
 සත්තසුඤ්ඤතාධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තිං වත්වා තදුපබ්බුහිතඤ්ඤාණසච්චවචනතො ව
 ඛන්තියා අනන්තරං සච්චං වුත්තං.

අධිට්ඨානෙන සච්චසිද්ධිතො “අවලාධිට්ඨානස්ස හි චිරති සිජ්ඣති”. අවිසංවාදිතං වත්වා තත්ථ අවලභාවවචනතො “සච්චසන්ධො හි දානාදීසු පටිඤ්ඤානුරූපං නිව්චලොව පවත්නති”. ඤාණසච්චං වත්වා සම්භාරෙසු පවත්තිනිට්ඨාපනවචනතො “යථාභූතඤාණවා හි බොධිසම්භාරෙ අධිට්ඨාති, තෙ ව නිට්ඨාපෙනි පටිපක්ඛෙහි අකම්පියභාවතො”ති සච්චස්ස අනන්තරං අධිට්ඨානං චුත්තං. මෙත්තාය පරහිතකරණසමාදානාධිට්ඨානසිද්ධිතො අධිට්ඨානං වත්වා හිතුපසංභාරවචනතො “බොධිසම්භාරෙ හි අධිතිට්ඨමානො මෙත්තාවිහාරී හොති”. අවලාධිට්ඨානස්ස සමාදානාවිකොපනෙන සමාදානසම්භවතො ව අධිට්ඨානස්ස අනන්තරං මෙත්තා චුත්තා. උපෙක්ඛාය මෙත්තාවිසුද්ධිතො සත්තෙසු හිතුපසංභාරං වත්වා තදපරාධෙසු උදාසීනතාවචනතො මෙත්තාභාවනං වත්වා තත්තිස්සන්දභාවනාවචනතො හිතකාමසත්තෙපි උපෙක්ඛකොති අවිජරියගුණතාවචනතො ව මෙත්තාය අනන්තරං උපෙක්ඛා චුත්තාති එවමෙතාසං කමො වෙදිතබ්බො.

කානි ලක්ඛණරසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානානීති එත්ථ අවිසෙසෙන තාව සබ්බාපි පාරමියො පරානුග්ගහලක්ඛණා, පරෙසං උපකාරකරණරසා, අවිකම්පනරසා වා, හිතෙසිතාපච්චුපට්ඨානා, බුද්ධත්තපච්චුපට්ඨානා වා, මහාකරුණාපදට්ඨානා, කරුණුපායකොසල්ලපදට්ඨානා වා.

විසෙසෙන පන යස්මා කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතා අත්තුපකරණපරිච්චාගවෙනනා දානපාරමීතා, කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතං කායවච්චුපට්ඨානං අත්ථතො අකත්තබ්බවිරතිකත්තබ්බකරණවෙනනාදයො ව සීලපාරමීතා. කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතො ආදීනවදස්සනපුබ්බධිගමො කාමහවෙහි නික්ඛමනචිත්තුප්පාදො නෙක්ඛම්මපාරමීතා, කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතො ධම්මානං සාමඤ්ඤවිසෙසලක්ඛණාවබ්බොධො පඤ්ඤාපාරමීතා. කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතො කායචිත්තෙහි පරහිතාරම්භො වීරියපාරමීතා, කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතං සත්තසංඛාරාපරාධසහනං අදොසප්පධානො තදාකාරප්පවත්තචිත්තුප්පාදො ඛන්තිපාරමීතා, කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතං චිරතිවෙනනාදිහෙදං අවිසංවාදනං සච්චපාරමීතා, කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතං අවලසමාදානාධිට්ඨානං තදාකාරප්පවත්තො චිත්තුප්පාදො අධිට්ඨානපාරමීතා, කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතො ලොකස්ස හිතසුබ්බපසංභාරො අත්ථතො අඛ්‍යාපාදො මෙත්තාපාරමීතා, කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතා අනුන්‍යපටිසවිද්ධංසනී ඉට්ඨානිට්ඨෙසු සත්තසංඛාරෙසු සමප්පවත්ති උපෙක්ඛාපාරමීතා.

තස්මා පරිච්චාගලක්ඛණා දානපාරමී, දෙය්‍යධම්මෙ ලොභවිද්ධංසනරසා, අනාසත්තිපච්චුපට්ඨානා, භවච්චිහවසම්පත්තිපච්චුපට්ඨානා වා, පරිච්චජිතබ්බවත්ථුපදට්ඨානා. සීලනලක්ඛණා සීලපාරමී, සමාධානලක්ඛණා පතිට්ඨානලක්ඛණා වාති චුත්තං හොති. දුස්සීල්‍යවිද්ධංසනරසා, අනවජ්ජරසා වා, සොවෙය්‍යපච්චුපට්ඨානා, හිරොත්තප්පපදට්ඨානා. කාමතො ව භවතො ව

නික්මෙනලක්කණා නෙක්මම්මපාරම්, තදාදීනවචිභාවනරසා, තතො එව
 විමුඛභාවපච්චුපට්ඨානා, සංවෙගපදට්ඨානා. යථාසභාවපට්ඨෙධලක්කණා
 පඤ්ඤාපාරම්, අක්කලිතපට්ඨෙධලක්කණා වා කුසලිස්සාසබ්බත්තඋසුපට්ඨෙධො විය,
 විසයොභාසනරසා පදීපො විය, අසම්මොහපච්චුපට්ඨානා අරඤ්ඤගතසුදෙසිකො
 විය, සමාධිපදට්ඨානා, චතුසච්චපදට්ඨානා වා. උස්සාහලක්කණා වීරියපාරම්,
 උපත්ථම්භනරසා, අසංසිද්ධපච්චුපට්ඨානා, වීරියාරම්භවත්ථුපදට්ඨානා,
 සංවෙගපදට්ඨානා වා. ඛමනලක්කණා ඛත්තිපාරම්, ඉට්ඨානිට්ඨසහනරසා,
 අධිවාසනපච්චුපට්ඨානා, අවිරොධපච්චුපට්ඨානා වා, යථාභූතදස්සනපදට්ඨානා.
 අවිසංවාදනලක්කණා සච්චපාරම්, යථාසභාවචිභාවනරසා, සාධුතාපච්චුපට්ඨානා,
 සොරච්චපදට්ඨානා. ඛොධිසම්භාරෙසු අධිට්ඨානලක්කණා අධිට්ඨානපාරම්, තෙසං
 පටිපක්ඛාහිභවනරසා, තත්ථ අවලතාපච්චුපට්ඨානා, ඛොධිසම්භාරපදට්ඨානා.
 හිතාකාරජ්ජවත්තිලක්කණා මෙත්තාපාරම්, හිතුපසංභාරරසා, ආසාතවිනයනරසා වා,
 සොම්මභාවපච්චුපට්ඨානා, සත්තානං මනාපභාවදස්සනපදට්ඨානා.
 මජ්ඣිමනිකාකාරජ්ජවත්තිලක්කණා උපෙක්ඛාපාරම්, සමභාවදස්සනරසා,
 පටිසානුනයවුපසමපච්චුපට්ඨානා, කම්මස්සකතාපච්චෙක්කණපදට්ඨානා.

එත්ථ ච කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතතා දානාදීනං පරිච්චාගාදිලක්කණස්ස
 විසෙසනභාවෙන චත්තබ්බා. කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතානි හි දානාදීනි
 ඛොධිසත්තසත්තානෙ පවත්තානි දානාදිපාරමියො නාම භොන්ති.

කො පච්චයොති? අහිනීභාරො තාව පාරමීනං පච්චයො. යො හි අයං –

“මනුස්සත්තං ලිඛිගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
 පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ච ඡන්දනා;
 අට්ඨධම්මසමොධානා, අහිනීභාරො සමිජ්ඣති”ති. (බු. වං. 2.59) –

එවං චුත්තො අට්ඨධම්මසමොධානසම්පාදිතො “තිණ්ණො තාරෙය්‍යං මුත්තො
 මොවෙය්‍යං දන්තො දමෙය්‍යං සන්තො සමෙය්‍යං අස්සත්ථො අස්සාසෙය්‍යං
 පරිනිබ්බුතො පරිනිබ්බාපෙය්‍යං සුද්ධො සොධෙය්‍යං බුද්ධො
 ඛොධෙය්‍යං”ත්තිආදිනයජ්ජවත්තො අහිනීභාරො. සො අවිසෙසෙන සබ්බපාරමීනං
 පච්චයො. තජ්ජවත්තියා හි උද්ධං පාරමීනං
 පච්චයුපට්ඨානසමාදානාධිට්ඨානනිජ්ජවත්තියො මහාපුරිසානං සම්භවන්ති.

තත්ථ මනුස්සත්තන්ති මනුස්සත්තභාවො. මනුස්සත්තභාවෙයෙව හි යත්වා
 බුද්ධත්තං පත්ථෙත්තස්ස පත්ථනා සමිජ්ඣති, න නාගසුපණ්ණාදිජාතීසු ඨිතස්ස.
 කස්මාති චෙ? බුද්ධභාවස්ස අනනුච්ඡවිකභාවතො.

ලිඛිගසම්පත්ති මනුස්සත්තභාවෙ ඨිතස්සාපි පුරිසස්සෙව පත්ථනා සමිජ්ඣති,
 න ඉත්ථියා න පණ්ඩකනපුංසකඋභතොධාඤ්ජනකානං වා සමිජ්ඣති. කස්මාති
 චෙ? යථාචුත්තකාරණතො ලක්කණපාරිපුරියා අභාවතො ච. චුත්තඤ්ඤෙතං –

“අට්ඨානමෙතං, භික්ඛවෙ, අනවකාසො, යං ඉත්ථී අරහං අස්ස සම්මාසම්බුද්ධො”ති (අ. නි. 1.279; විභ. 809) විත්ථාරො. තස්මා මනුස්සජාතිකස්සාපි ඉත්ථීලිඛිගෙ ධීතස්ස පණ්ඩකාදීනං වා පත්ථනා න සම්ප්ඤ්ඤාති.

හෙතෙති උපනිස්සයසම්පත්ති. මනුස්සපුරිස්සාපි හි උපනිස්සයසම්පත්තස්සෙව හෙතෙසම්පත්තියා පත්ථනා සම්ප්ඤ්ඤාති, න ඉතරස්ස.

සත්ථාරදස්සනන්ති සත්ථුසම්මුඛිභාවො. ධර්මානකබුද්ධස්සෙව හි සන්තිකෙ පත්ථෙත්තස්ස පත්ථනා සම්ප්ඤ්ඤාති, පරිනිබ්බුතෙ පන භගවති චෙතියස්ස සන්තිකෙ වා බොධිමුලෙ වා පටිමාය වා පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකානං වා සන්තිකෙ පත්ථනා න සම්ප්ඤ්ඤාති. කස්මා? අධිකාරස්ස බලවභාවාභාවතො. බුද්ධානං එව පන සන්තිකෙ පත්ථනා සම්ප්ඤ්ඤාති, අප්ඤ්ඤාසයස්ස උළාරභාවෙන තදධිකාරස්ස බලවභාවාපත්තිතො.

පබ්බජ්ජාති බුද්ධස්ස භගවතො සන්තිකෙ පත්ථෙත්තස්සාපි කම්මකිරියවාදීසු තාපසෙසු වා භික්ඛුසු වා පබ්බජිතස්සෙව පත්ථනා සම්ප්ඤ්ඤාති, නො ගිහිලිඛිගෙ ධීතස්ස. කස්මා? බුද්ධභාවස්ස අනනුච්ඡිකභාවතො. පබ්බජිතා එව හි මහාබොධිසත්තා සම්මාසම්බොධිං අධිගච්ඡන්ති, න ගහට්ඨභූතා, තස්මා පණ්ඩානකාලෙ ව පබ්බජ්ජාලිඛිගං එව හි යුත්තරූපං කිඤ්ඤ ව ගුණසම්පත්තිඅට්ඨානභාවතො.

ගුණසම්පත්තිති අභිඤ්ඤාදිගුණසම්පදා. පබ්බජිතස්සාපි හි අට්ඨසමාපත්තිලාභිනො පඤ්චාභිඤ්ඤස්සෙව පත්ථනා සම්ප්ඤ්ඤාති, න යථාචුත්තගුණසම්පත්තියා විරහිතස්ස. කස්මා? පාරම්පට්ඨයස්ස අසමත්ථභාවතො, උපනිස්සයසම්පත්තියා අභිඤ්ඤාසම්පත්තියා ව සමන්තාගතත්තා මහාපුරිසා කතාභිනිභාරා සයමෙව පාරම් පට්ඨෙතූං සමත්ථා භොන්ති.

අධිකාරොති අධිකො උපකාරො. යථාචුත්තගුණසම්පත්තොපි හි යො අත්තනො ජීවිතම්පි බුද්ධානං පට්ඨවජිත්ථා තස්මිං කාලෙ අධිකං උපකාරං කරොති, තස්සෙව අභිනිභාරො සම්ප්ඤ්ඤාති, න ඉතරස්ස.

ජන්දතාති කත්තුකාමතාකුසලච්ඡන්දො. යස්ස හි යථාචුත්තධම්මසමන්තාගතස්ස බුද්ධකාරකධම්මානං අත්ථාය මහන්තො ඡන්දො මහති පත්ථනා මහති කත්තුකාමතා අත්ථී, තස්සෙව සම්ප්ඤ්ඤාති, න ඉතරස්ස.

තත්ත්වං ඡන්දමහන්තතාය ඔපම්මං – යො සකලචක්කවාලගබ්භං එකොදකීභූතං අත්තනො බාහුබලෙනෙව උත්තරිත්ථා පාරං ගන්තුං සමත්ථො, සො බුද්ධත්තං පාපුණාති සුත්ථා තං දුක්කරතො අදහන්තො “අහං තං උත්තරිත්ථා පාරං ගමිස්සාමි”ති ඡන්දජාතො භොති, න තත්ථ සඬකොචං ආපජ්ජති. තථා යො සකලචක්කවාලං විතච්චිකානං විගතධුමානං අඬගාරානං පුරං පාදෙහි අක්කමන්තො අතික්කමිත්ථා පරභාගං පාපුණිතුං සමත්ථො...පෙ.... න තත්ථ සඬකොචං.

ආපජ්ජති. තථා යො සකලවක්කවාළං සත්තිසුලෙහි සුනිසිතඵලෙහි නිරන්තරං
 ආකිණ්ණං පාදෙහි අක්කමන්තො අතික්කමිත්වා...පෙ.... න තත්ථ සඬකොචං
 ආපජ්ජති. තථා යො සකලවක්කවාළං නිරන්තරං සනවෙඨගුම්ඛසඤ්ජන්තං
 කණ්ටකලතාවනගහනං විනිවිජ්ඣිත්වා පරහගං ගන්තුං සමත්ථො...පෙ.... න
 තත්ථ සඬකොචං ආපජ්ජති. තථා යො ‘‘චත්තාරි අසඬබ්බොය්‍යානි සතසහස්සඤ්ච
 කප්පෙ නිරයෙ පච්චිත්වා බුද්ධත්තං පත්තබ්බං’’න්ති සුත්වා තං දුක්කරතො
 අදහන්තො ‘‘අහං තත්ථ පච්චිත්වා බුද්ධත්තං පාපුණ්ණස්සාමි’’ති ඡන්දජාතො හොති,
 න තත්ථ සඬකොචං ආපජ්ජති ඵලමාදිනා නයෙන ඵත්ථ ඡන්දස්ස මහන්තභාවො
 වෙදිතබ්බො.

ඵචං අට්ඨඬගසමන්තාගතො පනායං අභිනිහාරො අත්ථතො තෙසං අට්ඨන්තං
 අඬගානං සමොධානෙන තථාපචත්තො චිත්තුජ්ජාදොති වෙදිතබ්බො. සො
 සම්මදෙව සම්මාසම්බොධියා පණ්ඩානලක්ඛණො. ‘‘අහො වතාහං අනුත්තරං
 සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣෙය්‍යං, සබ්බසත්තානං භිතසුඛං නිජ්ජාදෙය්‍යං’’න්ති
 ඵලමාදිපත්ථනාරසො, බොධිසම්භාරහෙතුභාවපච්චුපට්ඨානො,
 මහාකරුණාපද්ධානො, උපනිස්සයසම්පත්තිපද්ධානො වා. අවින්තෙය්‍යං
 බුද්ධභූමිං අපරිමාණං සත්තලොකභිතඤ්ච ආරබ්භ පවත්තියා
 සබ්බබුද්ධකාරකධම්මමූලභූතො පරමහද්දකො පරමකල්‍යාණො
 අපරිමෙය්‍යජ්ජභාවො පුඤ්ඤවිසෙසොති දට්ඨබ්බො.

යස්ස ච උජ්ජත්තියා සහෙව මහාපුරිසො මහාබොධියානපටිපත්තිං ඔතිණ්ණො
 නාම හොති නියතභාවසමධිගමනතො තතො අනිවත්තනසභාවත්තා
 බොධිසත්තොති සමඤ්ඤං පටිලහති, සබ්බභාවෙන සම්මාසම්බොධියං
 සමාසත්තමානසතා බොධිසම්භාරසික්ඛාසමත්ථතා වස්ස සන්තිට්ඨති.
 යථාචුත්තාභිනිහාරසම්ප්ඤ්ඤානෙන හි මහාපුරිසා
 සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණාධිගමනපුබ්බලිඬිගෙන සයම්භුඤ්ඤාණෙන සම්මදෙව
 සබ්බපාරමියො පච්චිනිත්වා සමාදාය අනුක්කමෙන පරිපුරෙන්නි. තථා
 කතමභාහිනිහාරො හි සුමෙධපණ්ඩිතො පටිපජ්ජී. යථාහ –

‘‘හන්ද බුද්ධකරෙ ධම්මෙ, විචිනාමි ඉතො විතො;
 උද්ධං අධො දස දිසා, යාවතා ධම්මධාතුයා;
 විචිනන්තො තදා දක්ඛිං, පයමං දානපාරමි’’න්ති. (බු. වං. 2.115-116) –

විත්ථාරො. තස්ස ච අභිනිහාරස්ස චත්තාරො පච්චයා චත්තාරො හෙතු චත්තාරි ව
 බලාති වෙදිතබ්බාති.

තත්ථ කතමෙ චත්තාරො පච්චයා? ඉධ මහාපුරිසො පස්සති තථාගතං මහතා
 බුද්ධානුභාවෙන අච්ඡරියබ්භූතං පාටිභාරියං කරොන්තං. තස්ස තං නිස්සාය තං
 ආරම්මණං කත්වා මහාබොධියං විත්තං සන්තිට්ඨති – ‘‘මහානුභාවා වතායං
 ධම්මධාතු, යස්සා සුජ්ජට්ඨිද්ධත්තා භගවා ඵචං අච්ඡරියබ්භූතධම්මො
 අවින්තෙය්‍යානුභාවො වා’’ති. සො තමෙව මහානුභාවදස්සනං නිස්සාය තං පච්චයං.

කත්වා සම්බෝධියං අධිමුච්චන්තො තත්ථ චිත්තං යපෙනි. අයං පයමො පච්චයො මහාභිනීභාරාය.

න හෙව බො පස්සති ත්වාගතස්ස යථාචුත්තං මහානුභාවනං, අපි ච බො සුඤ්ඤාති “ඵදිසො ච ඵදිසො ච භගවා”ති. සො තං නිස්සාය තං පච්චයං කත්වා සම්බෝධියං අධිමුච්චන්තො තත්ථ චිත්තං යපෙනි. අයං දුතියො පච්චයො මහාභිනීභාරාය.

න හෙව බො පස්සති ත්වාගතස්ස යථාචුත්තං මහානුභාවනං, නපි තං පරතො සුඤ්ඤාති, අපි ච බො ත්වාගතස්ස ධම්මං දෙසෙන්තස්ස “දසබ්බසමන්තාගතො, භික්ඛවෙ, ත්වාගතො”තිආදිනා (සං. නි. 2.21-22) බුද්ධානුභාවපටිසංයුත්තං ධම්මං සුඤ්ඤාති. සො තං නිස්සාය තං පච්චයං කත්වා සම්බෝධියං අධිමුච්චන්තො තත්ථ චිත්තං යපෙනි. අයං තතියො පච්චයො මහාභිනීභාරාය.

න හෙව බො පස්සති ත්වාගතස්ස යථාචුත්තං මහානුභාවනං, නපි තං පරතො සුඤ්ඤාති, නපි ත්වාගතස්ස ධම්මං සුඤ්ඤාති, අපි ච බො උළාරජ්ඣාසයො කල්‍යාණාධිමුත්තිකො “අභමෙතං බුද්ධවංසං බුද්ධතන්තිං බුද්ධපච්චෙණිං බුද්ධධම්මතං පරිපාලෙස්සාමි”ති යාවදෙව ධම්මං එව සක්කරොත්තො ගරුකරොත්තො මානෙත්තො පුපෙත්තො ධම්මං අපවායමානො තං නිස්සාය තං පච්චයං කත්වා සම්බෝධියං අධිමුච්චන්තො තත්ථ චිත්තං යපෙනි. අයං චතුත්ථො පච්චයො මහාභිනීභාරාය.

තත්ථ කතමෙ චත්තාරො හෙතු මහාභිනීභාරාය? ඉධ මහාපුරිසො පකතියා උපනිස්සයසම්පත්තොව හොති පුරිමකෙසු බුද්ධෙසු කතාධිකාරො. අයං පයමො හෙතු මහාභිනීභාරාය. පුන චපරං මහාපුරිසො පකතියා කරුණාජ්ඣාසයො හොති කරුණාධිමුත්තො සත්තානං දුක්ඛං අපනෙතුකාමො අපි ච අත්තනො කායජීවිතං පරිච්චජිත්වා. අයං දුතියො හෙතු මහාභිනීභාරාය. පුන චපරං මහාපුරිසො සකලතොපි වට්ටදුක්ඛතො සත්තභිතාය ච දුක්ඛරවරියතො සුචිරම්පි කාලං සටෙන්තො වායමන්තො අනිබ්බිත්තො හොති අනුත්‍රාසී යාව ඉච්ඡිතත්ථනිජ්ජිත්ති. අයං තතියො හෙතු මහාභිනීභාරාය. පුන චපරං මහාපුරිසො කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සිතො හොති, යො අභිතනො නිවාරෙති, භිතෙ පතිට්ඨපෙනි. අයං චතුත්ථො හෙතු මහාභිනීභාරාය.

තත්‍රායං මහාපුරිසස්ස උපනිස්සයසම්පදා – එකන්තෙනෙවස්ස යථා අජ්ඣාසයො සම්බෝධිනිත්තො හොති සම්බෝධිපොණො සම්බෝධිපබ්භාරො, ත්වා සත්තානං භිතවරියා. යතො වානෙන පුරිමබුද්ධානං සන්නිකෙ සම්බෝධියා පණ්ඩානං කතං හොති මනසා වාචාය ච “අභම්පි ඵදිසො සම්මාසම්බුද්ධො භුත්වා සම්මදෙව සත්තානං භිතසුඛං නිජ්ජාදෙය්‍ය”න්ති. එවං සම්පන්තූපනිස්සයස්ස පනස්ස ඉමානි උපනිස්සයසම්පත්තියා ලිඛිගානි භවන්ති යෙහි සමන්තාගතස්ස සාවකබෝධිසත්තෙහි ච පච්චෙකබෝධිසත්තෙහි ච මහාවිසෙසො මහන්තං නානාකරණං පඤ්ඤායති ඉන්ද්‍රියතො පටිපත්තිතො කොසල්ලතො ච. ඉධ

උපනිස්සයසම්පන්නො මහාපුරිසො යථා විසදින්ද්‍රියො හොති විසදඤාණො, න තථා ඉතරෙ. පරහිතාය පටිපන්නො හොති, න අත්තහිතාය. තථා හි සො යථා බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පාය අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං පටිපජ්ජති, න තථා ඉතරෙ. තත්ථ ච කොසල්ලං ආවහති යානුජ්ජත්තිකපටිභානෙන යානායානකුසලතාය ච.

තථා මහාපුරිසො පකතියා දානජ්ඣාසයො හොති දානාහිරතො, සති දෙය්‍යධම්මෙ දෙති ඵච, න දානතො සඬකොචං ආපජ්ජති, සතතං සමිතං සංවිභාගසීලො හොති, පමුදිතොච දෙති ආදරජාතො, න උදාසීනචිත්තො, මහන්තම්පි දානං දත්වා න ච දානෙන සන්තුට්ඨො හොති, පගෙව අප්පං, පරෙසඤ්ච උස්සාහං ජනෙන්තො දානෙ වණ්ණං භාසති, දානපටිසංයුත්තං ධම්මකථං කරොති, අඤ්ඤෙ ච පරෙසං දෙන්තෙ දිස්වා අත්තමනො හොති, භයට්ඨානෙසු ච පරෙසං අභයං දෙතිති ඵචමාදීනි දානජ්ඣාසයස්ස මහාපුරිසස්ස දානපාරමියා ලිඬගාති.

තථා පාණාතිපාතාදීහි පාපධම්මෙහි හිරියති ඔත්තජ්ජති, සත්තානං අවිභෙදනජාතිකො හොති සොරතො සුඛසීලො අසයො අමායාවී උජුජාතිකො සුවචො සොචචස්සකරණියෙහි ධම්මෙහි සමන්තාගතො මුදුජාතිකො අත්ථද්ධො අනතිමානී, පරසන්තකං නාදියති අන්තමසො තිණසලාකං උපාදාය, අත්තනො භත්ථෙ නික්ඛිත්තං ඉණං වා ගහෙත්වා පරං න විසංවාදෙති, පරස්මිං වා අත්තනො සන්තකෙ ඛ්‍යාමුල්ලෙ විස්සරිතෙ වා තං සඤ්ඤාපෙත්වා පටිපාදෙති යථා තං න පරහත්ථගතං හොති, අලොලුප්පො හොති, පරපරිග්ගහෙසු පාපකං චිත්තම්පි න උප්පාදෙති, ඉත්ථිඛ්‍යාසනාදීනි දුරතො පරිවජ්ජෙති, සච්චවාදී සච්චසන්ධො හින්තානං සන්ධාතා සහිතානං අනුජ්ජදාතා, පියවාදී මිහිතපුබ්බඬගමො පුබ්බභාසී අත්ථවාදී ධම්මවාදී අනභිජ්ඣාලු අඛ්‍යාපන්තචිත්තො අවිපරිතදස්සනො, කම්මස්සකතඤාණෙන සච්චානුලොමිකඤාණෙන කතඤ්ඤා කතවෙදී වුද්ධාපවාසී සුවිසුද්ධාජීවො ධම්මකාමො පරෙපි ධම්මෙ සමාදායෙන සබ්බෙන සබ්බං අකිච්චතො සත්තෙ නිවාරෙනා කිච්චෙසු පතිට්ඨපෙනා අත්තනා ච තත්ථ කිච්චෙ යොගං ආපජ්ජිතා, කත්වා වා පන සයං අකත්තබ්බං සීසඤ්ඤෙව තතො පටිවිරතො හොතිති ඵචමාදීනි සීලජ්ඣාසයස්ස මහාපුරිසස්ස සීලපාරමියා ලිඬගාති.

තථා මන්දකිලෙසො හොති මන්දනීවරණො, පච්චෙකජ්ඣාසයො අවික්ඛෙපබහුලො, න තස්ස පාපකා චිත්තකා චිත්තං අන්වාස්සවන්ති, විචෙකගතස්ස වස්ස අප්පකසිරෙනෙව චිත්තං සමාධියති, අමිත්තපක්ඛෙපි තුවටං මෙත්තචිත්තතා සන්තිට්ඨති, පගෙව ඉතරස්මිං, සතිමා ච හොති විරකතම්පි විරහාසිතම්පි සරිතා අනුස්සරිතා, මෙධාවී ච හොති ධම්මොපපඤ්ඤාය සමන්තාගතො, නිපකො ච හොති තාසු තාසු ඉතිකත්තබ්බතාසු, ආරද්ධවීරියො ච හොති සත්තානං හිතකිරියාසු, බන්තිබලසමන්තාගතො ච හොති සබ්බසහො, අවලාධිට්ඨානො ච හොති දළ්භසමාදානො, අජ්ඣුපෙක්ඛකො ච හොති උපෙක්ඛායානීයෙසු ධම්මෙසුති ඵචමාදීනි මහාපුරිසස්ස තෙක්ඛම්මජ්ඣාසයාදීනං වසෙන තෙක්ඛම්මපාරමිආදීනං ලිඬගාති වෙදිතබ්බාති.

එවමෙනෙහි බොධිසම්භාරලිඬිගෙහි සමන්තාගතස්ස මහාපුරිසස්ස යං වුත්තං
 “මහාභිනිහාරාය කල්‍යාණමිත්තසන්නිස්සයො හෙනු” ති. තත්‍රිදං සඬ්ඛෙපනො
 කල්‍යාණමිත්තලක්ඛණං – ඉධ කල්‍යාණමිත්තො සද්ධාසම්පන්නො හොති
 සීලසම්පන්නො සුතසම්පන්නො වාගසම්පන්නො වීරියසම්පන්නො සතිසම්පන්නො
 සමාධිසම්පන්නො පඤ්ඤාසම්පන්නො. තත්ථ සද්ධාසම්පත්තියා සද්දහති
 තථාගතස්ස බොධිං කම්මඵලඤ්ච, තෙන සම්මාසම්බොධියා හෙනුභූතං සත්තෙසු
 භිතෙසිතං න පරිච්චජති, සීලසම්පත්තියා සත්තානං පියො හොති මනාපො ගරු
 භාවනීයො වොදකො පාපගරහී වත්තා වචනක්ඛමො, සුතසම්පත්තියා සත්තානං
 භිතසුඛාවහං ගම්භීරං ධම්මකථං කත්තා හොති, වාගසම්පත්තියා අප්පිච්ඡො හොති
 සන්තුට්ඨො පවිච්ඡිත්තො අසංසට්ඨො, වීරියසම්පත්තියා ආරද්ධවීරියො හොති
 සත්තානං භිතපට්ඨත්තියං, සතිසම්පත්තියා උපට්ඨිතසති හොති අනවජ්ජධම්මෙසු,
 සමාධිසම්පත්තියා අවික්ඛිත්තො හොති සමාහිතචිත්තො, පඤ්ඤාසම්පත්තියා
 අවිපරීතං පජානාති, සො සතියා කුසලාකුසලානං ධම්මානං ගතියො
 සමන්වෙසමානො පඤ්ඤාය සත්තානං භිතාහිතං යථාභූතං ජාතිත්වා සමාධිනා
 තත්ථ එකග්ගචිත්තො භුත්වා වීරියෙන අහිතා සත්තෙ නිසෙධෙත්වා භිතෙ
 නියොජෙති. තෙනාහ –

“පියො ගරු භාවනීයො, වත්තා ව වචනක්ඛමො;
 ගම්භීරඤ්ච කථං කත්තා, නො වට්ඨානෙ නියොජකො” ති. (අ. නි. 7.37;
 නෙත්ති. 113) –

එවං ගුණසමන්තාගතඤ්ච කල්‍යාණමිත්තං උපනිස්සාය මහාපුරිසො අත්තනො
 උපනිස්සයසම්පත්තිං සම්මදෙව පරියොදපෙති. සුවිසුද්ධාසයපයොගො ව භුත්වා
 චතුභි බලෙහි සමන්තාගතො න විරෙනෙව අට්ඨංඛිගෙ සමොධානෙත්වා
 මහාභිනිහාරං කරොන්තො බොධිසත්තභාවෙ පතිට්ඨහති අනිවත්තිධම්මො නියතො
 සම්බොධිපරායනො.

තස්සිමානි වත්තාරි බලානි. අජ්ඣත්තිකබලං යා සම්මාසම්බොධියං
 අත්තසන්නිස්සයා ධම්මගාරවෙන අභිරුචි එකන්තනින්තජ්ඣාසයතා, යාය
 මහාපුරිසො අත්තාධිපති ලජ්ජාපස්සයො අභිනිහාරසම්පන්නො ව භුත්වා පාරමියො
 පුරෙත්වා සම්මාසම්බොධිං පාපුණාති. බාහිරබලං යා සම්මාසම්බොධියං
 පරසන්නිස්සයා අභිරුචි එකන්තනින්තජ්ඣාසයතා, යාය මහාපුරිසො ලොකාධිපති
 මානාපස්සයො අභිනිහාරසම්පන්නො ව භුත්වා පාරමියො පුරෙත්වා
 සම්මාසම්බොධිං පාපුණාති. උපනිස්සයබලං යා සම්මාසම්බොධියං
 උපනිස්සයසම්පත්තියා අභිරුචි එකන්තනින්තජ්ඣාසයතා, යාය මහාපුරිසො
 තික්ඛිත්තිදියො විසද්ධාතුකො සතිසන්නිස්සයො අභිනිහාරසම්පන්නො ව භුත්වා
 පාරමියො පුරෙත්වා සම්මාසම්බොධිං පාපුණාති. පයොගබලං යා සම්මාසම්බොධියං
 තජ්ජා පයොගසම්පදා සක්කච්චකාරිතා සාතච්චකාරිතා, යාය මහාපුරිසො
 විසුද්ධපයොගො නිරන්තරකාරි අභිනිහාරසම්පන්නො ව භුත්වා පාරමියො පුරෙත්වා
 සම්මාසම්බොධිං පාපුණාති.

එවමයං චතුහි පච්චයෙහි චතුහි හෙතුහි චතුහි ච බලෙහි සම්පන්නසමුදාගමො අට්ඨඨගසමොධානසම්පාදිතො අභිනිභාරො පාරමිතං පච්චයො මූලකාරණභාවතො. යස්ස ච පචත්තියා මහාපුරිසෙ චත්තාරො අච්ඡරියා අඛ්භුකා ධම්මා පතිට්ඨහන්ති, සබ්බසත්තනිකායං අත්තනො ඔරසපුත්තං විය පියවිත්තෙන පරිග්ගණ්හාති. න චස්ස චිත්තං පුත්තසංකිලෙසවසෙන සංකිලිස්සති. සත්තානං හිතසුඛාවහො චස්ස අජ්ඣාසයො පයොගො ච හොති. අත්තනො ච බුද්ධකාරකධම්මා උපරුපරි වඩ්ඪන්ති පරිපච්චන්ති ච. යතො ච මහාපුරිසො උළාරතමෙන පුඤ්ඤාභිසන්දෙන කුසලාභිසන්දෙන පචත්තියා පච්චයෙන සුඛස්සාභාරෙන සමන්තාගතො සත්තානං දක්ඛිණෙයො උත්තමගාරවට්ඨානං අසදිසං පුඤ්ඤක්ඛේත්තඤ්ච හොති. එවමනෙකගුණො අනෙකානිසංසො මහාභිනිභාරො පාරමිතං පච්චයොති වෙදිතබ්බො.

යථා ච අභිනිභාරො, එවං මහාකරුණා උපායකොසල්ලඤ්ච. තත්ථ උපායකොසල්ලං නාම දානාදීනං බොධිසම්භාරභාවස්ස නිමිත්තභූතා පඤ්ඤා, යාහි මහාකරුණුපායකොසල්ලතාහි මහාපුරිසානං අත්තසුඛනිරපෙක්ඛතා නිරන්තරං පරහිතකරණපසුතතා සුදුක්කරෙහිපි මහාබොධිසත්තවරිතෙහි විසාදාභාවො පසාදසම්බුද්ධිදස්සනසවනානුස්සරණකාලෙසුපි සත්තානං හිතසුඛප්පට්ඨාගහෙතුභාවො ච සම්පජ්ජති. තථා හිස්ස පඤ්ඤාය බුද්ධභාවසිද්ධි, කරුණාය බුද්ධකම්මසිද්ධි, පඤ්ඤාය සයං තරති, කරුණාය පරෙ තාරෙති, පඤ්ඤාය පරදුක්ඛං පරිජානාති, කරුණාය පරදුක්ඛපතිකාරං ආරහති, පඤ්ඤාය ච දුක්ඛෙ නිබ්බින්නති, කරුණාය දුක්ඛං සම්පට්චිජ්ජති, තථා පඤ්ඤාය නිබ්බානාහිමුඛො හොති, කරුණාය වට්ටං පාපුණාති, තථා කරුණාය සංසාරාහිමුඛො හොති, පඤ්ඤාය තත්ත භාහිරමති, පඤ්ඤාය ච සබ්බත්ථ විරජ්ජති, කරුණානුගතත්තා න ච න සබ්බෙසං අනුග්ගහාය පචත්තො, කරුණාය සබ්බෙපි අනුකම්පති, පඤ්ඤානුගතත්තා න ච න සබ්බත්ථ විරත්තවිත්තො, පඤ්ඤාය ච අභංකාරමමංකාරාභාවො, කරුණාය ආලසියදීනතාභාවො, තථා පඤ්ඤාකරුණාහි යථාක්කමං අත්තපරනාථතා ධීරවීරභාවො, අනත්තන්තපඅපරන්තපතා, අත්තහිතපරහිතනිජ්ජත්ති, නිබ්භයාහිංසනකභාවො, ධම්මාධිපතිලොකාධිපතිතා, කතඤ්ඤපුබ්බකාරිභාවො, මොහතණ්භාවිගමො, විජ්ජාවරණසිද්ධි, බලවෙසාරජ්ජනිජ්ජත්තීති සබ්බස්සාපි පාරමිතාඵලස්ස විසෙසෙන උපායභාවතො පඤ්ඤාකරුණා පාරමිතං පච්චයො. ඉදඤ්ච ද්වයං පාරමිතං විය පණ්ඩානස්සාපි පච්චයො.

තථා උස්සාහඋම්මඤ්චඅචත්ථානහිතවරියා ච පාරමිතං පච්චයාති වෙදිතබ්බො, යා බුද්ධභාවස්ස උජ්ජත්තිට්ඨානතාය බුද්ධභූමියොති වූච්චන්ති. තත්ථ උස්සාහො නාම බොධිසම්භාරානං අඛ්භුස්සහනවීරියං. උම්මඤ්චො නාම බොධිසම්භාරෙසු උපායකොසල්ලභූතා පඤ්ඤා. අචත්ථානං නාම අධිට්ඨානං අවලාධිට්ඨානතා. හිතවරියා නාම මේත්තාභාවතා කරුණාභාවතා ච.

තථා නෙක්ඛම්මපට්ඨෙකඅලොභාදොසාමොහනිස්සරණප්පහෙදා ජ අජ්ඣාසයා. නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයා හි බොධිසත්තා හොන්ති කාමෙසු සරාවාසෙ ච

දොසදස්සාවිනො, තථා පච්චෙකජ්ඣාසයා සඨගණිකාය දොසදස්සාවිනො,
 අලොහජ්ඣාසයා ලොහෙ දොසදස්සාවිනො, අදොසජ්ඣාසයා දොසෙ
 දොසදස්සාවිනො, අමොහජ්ඣාසයා මොහෙ දොසදස්සාවිනො, නිස්සරණජ්ඣාසයා
 සඛිබ්බවෙසු දොසදස්සාවිනොති. තස්මා එතෙ බොධිසත්තානං ඡ අජ්ඣාසයා
 දානාදීනං පාරමීනං පච්චයාති වෙදිතඛිබ්බා. න හි ලොභාදීසු ආදීනවදස්සනෙන
 අලොභාදීනං අධිකභාවෙන ච විනා දානාදිපාරමියො සම්භවන්ති, අලොභාදීනඤ්ඤි
 අධිකභාවෙන පරිච්චාගාදිනින්තවිත්තතා අලොහජ්ඣාසයාදිතාති වෙදිතඛිබ්බා.

යථා වෙනෙ එවං දානජ්ඣාසයතාදයොපි බොධියා වරන්තානං බොධිසත්තානං
 දානාදිපාරමීනං පච්චයො. දානජ්ඣාසයතාය හි බොධිසත්තා තජ්ජපිපක්ඛෙ
 මච්ඡෙරෙ දොසදස්සාවිනො හුත්වා සම්මදෙව දානපාරමීං පරිපුරෙන්නි.
 සීලජ්ඣාසයතාය දුස්සීලො දොසදස්සාවිනො හුත්වා සම්මදෙව සීලපාරමීං
 පරිපුරෙන්නි. නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයතාය කාමෙසු සරාවාසෙ ව,
 යථාභූතඤ්ඤාණජ්ඣාසයතාය අඤ්ඤාණෙ විචිකිච්ඡාය ව, වීරියජ්ඣාසයතාය
 කොසජ්ජෙ, ඛන්තියජ්ඣාසයතාය අක්ඛන්තියං, සච්චජ්ඣාසයතාය විසංවාදෙ,
 අධිට්ඨානජ්ඣාසයතාය අනධිට්ඨානෙ, මෙත්තාජ්ඣාසයතාය බ්‍යාපාදෙ,
 උපෙක්ඛාජ්ඣාසයතාය ලොකධම්මෙසු ආදීනවදස්සාවිනො හුත්වා සම්මදෙව
 නෙක්ඛම්මාදිපාරමියො පරිපුරෙන්නි. දානජ්ඣාසයතාදයො දානාදිපාරමීනං
 නිජ්ජත්තිකාරණත්තා පච්චයො.

තථා අපරිච්චාගපරිච්චාගාදීසු යථාක්කමං ආදීනවානිසංසපච්චවෙක්ඛණා
 දානාදිපාරමීනං පච්චයො. තත්ථායං
 පච්චවෙක්ඛණාවිධිබ්බේතවත්ථුහිරඤ්ඤසුචණ්ණගොමහිංසදාසිදාසපුත්තදාරාදිපරිග්
 ගහබ්‍යාසත්තවිත්තානං සත්තානං බ්බේතාදීනං වත්ථුකාමභාවෙන
 බහුපත්ථනීයභාවතො රාජවොරාදිසාධාරණභාවතො විවාදාධිට්ඨානතො
 සපත්තකරණතො නිස්සාරතො පටිලාහපරිපාලනෙසු පරවිහේදනහේතුතො
 විනාසනිමිත්තඤ්ඤං සොකාදිඅනෙකවිහිතබ්‍යසනාවහතො තදාසත්තිනිදානඤ්ඤං
 මච්ඡෙරමලපරිපුට්ඨිතවිත්තානං අපායුපපත්තිහේතුභාවතොති එවං
 විවිධවිපුලානත්ථාවහානි පරිග්ගහවත්ථුනි නාම. තෙසං පරිච්චාගොයෙව එකො
 සොත්ථිභාවොති පරිච්චාගෙ අජ්ජමාදො කරණීයො.

අපි ව යාවකො යාවමානො අත්තතො ගුය්හස්ස ආවික්ඛන්තො “මය්හං
 විස්සාසිකො”ති ව, “පහාය ගමනීයමත්තතො සත්තකං ගහෙත්වා පරලොකං
 යාහීති මය්හං උපදෙසකො”ති ව, “ආදිත්තෙ විය අගාරෙ මරණග්ගිනා ආදිත්තෙ
 ලොකෙ තතො මය්හං සත්තකස්ස අපවාහකසහායො”ති ව, “අපවාහිතස්ස වස්ස
 අඤ්ඤාපනනික්ඛෙපට්ඨානභූතො”ති ව දානසඛිබ්බාතෙ කල්‍යාණකම්මස්මිං
 සහායභාවතො සඛිබ්බසම්පත්තීනං අග්ගභූතාය පරමදුල්ලභාය බුද්ධභූමියා
 සම්පත්තිහේතුභාවතො ව “පරමො කල්‍යාණමිත්තො”ති ව පච්චවෙක්ඛිතඛිබ්බං.

තථා “උළාරෙ කම්මනි අනෙනාහං සම්භාවිතො, තස්මා සා සම්භාවනා අවිතථා
 කාතඛිබ්බා”ති ව, “එකන්තහේදිතාය ජීවිතස්ස අයාවිතෙනාපි මයා දාතඛිබ්බං, පගෙව

යාවිතෙනා”ති ව, “උළාරජ්ඣාසයෙහි ගවෙසිත්වාපි දාතබ්බතො සයමෙවාගතො මම පුඤ්ඤෙනා”ති ව “යාවකස්ස දානාපදෙසෙන මය්හමෙවායමනුග්ගහො”ති ව, “අහං විය අයං සබ්බොපි ලොකො මයා අනුග්ගහෙතබ්බො”ති ව, “අසති යාවකෙ කථං මය්හං දානපාරමී පුරෙය්‍යා”ති ව, “යාවකානමෙව චත්ථාය මයා සබ්බො පරිග්ගහෙතබ්බො”ති ව, “මං අයාවිත්වාව මම සන්තකං යාවකා කදා සයමෙව ගණ්හෙය්‍යු”න්ති ව, “කථමහං යාවකානං පියො වස්සං මනාපො”ති ව, “කථං වා තෙ මය්හං පියා වස්සු මනාපා”ති ව, “කථං වාහං දදමානො දත්වාපි ව අත්තමනො වස්සං පමුදිතො පිතිසොමනස්සජාතො”ති ව, “කථං වා මෙ යාවකා භවෙය්‍යුං උළාරො ව දානජ්ඣාසයො”ති ව, “කථං වාහමයාවිතො එව යාවකානං හදයමඤ්ඤාය දදෙය්‍ය”න්ති ව, “සති ධනෙ යාවකෙ ව අපරිච්චාගො මහති මය්හං වඤ්චනා”ති ව, “කථං වාහං අත්තනො අඬගාති ජීවිතං වාපි යාවකානං පරිච්චජෙය්‍ය”න්ති ව පරිච්චාගනින්නතා උපට්ඨපෙතබ්බො. අපි ව “අත්ථො නාමායං නිරපෙක්ඛං දායකමනුගච්ඡති, යථා තං නිරපෙක්ඛං බෙපකං කිට්ඨො”ති ව අත්ථො නිරපෙක්ඛතාය චිත්තං උප්පාදෙතබ්බං.

යාවමානො පන යදි පියපුග්ගලො හොති, “පියො මං යාවති”ති සොමනස්සං උප්පාදෙතබ්බං. අථ උදාසීනපුග්ගලො හොති, “අයං මං යාවමානො අද්ධා ඉමිනා පරිච්චාගෙන මිත්තො හොති”ති සොමනස්සං උප්පාදෙතබ්බං. දදන්තොපි හි යාවකානං පියො හොතිති. අථ පන චෙරි පුග්ගලො යාවති, “පච්චත්ථිකො මං යාවති, අයං මං යාවමානො අද්ධා ඉමිනා පරිච්චාගෙන චෙරි පියො මිත්තො හොති”ති විසෙසෙන සොමනස්සං උප්පාදෙතබ්බං. එවං පියපුග්ගලෙ විය මජ්ඣිමනිකායෙහි මෙත්තාපුබ්බිකාමං කරුණං උපට්ඨපෙත්වාව දාතබ්බං.

සචෙ පනස්ස විරකාලපරිභාවිතත්තා ලොභස්ස දෙය්‍යධම්මවිසයා ලොභධම්මා උප්පජ්ජෙය්‍යුං, තෙන බොධිසත්තපටිඤ්ඤෙන ඉති පටිසඤ්චික්ඛිතබ්බං. “නනු තයා සප්පුරිසසම්බොධාය අභිනීභාරං කරොන්තෙන සබ්බසත්තානං උපකාරත්ථාය අයං කායො නිස්සට්ඨො තප්පරිච්චාගමයඤ්ච පුඤ්ඤං, තත්ථ නාම තෙ බාහිරෙපි වත්ථුස්මිං අභිසංඝගප්පවත්ති හත්ථිසිනානසදිසි හොති, තස්මා තයා න කත්ථවි සංඝගො උප්පාදෙතබ්බො. සෙය්‍යථාපි නාම මහතො හෙසජ්ජරුක්ඛස්ස තිට්ඨතො මූලං මූලත්ථිකා හරන්ති, පපටිකං තචං ඛන්ධං විටපං සාරං සාබං පලාසං පුප්ඵං එලං එලත්ථිකා හරන්ති, න තස්ස රුක්ඛස්ස ‘මය්හං සන්තකං එතෙ හරන්ති’ති විතක්කසමුදාචාරො හොති, එවමෙව සබ්බලොකහිතාය උස්සුක්කමාපජ්ජන්තෙන මයා මහාදුක්ඛෙ අකතඤ්ඤුකෙ නිව්වාසුවිම්භි කායෙ පරෙසං උපකාරාය විනිශ්චජ්ජමානො අණුමත්තොපි මිච්ඡා විතක්කො න උප්පාදෙතබ්බො. කො වා එත්ථ විසෙසො අජ්ඣන්තිකබාහිරෙසු මහාභූතෙසු එකන්තහෙදනවිකිරණවිද්ධංසනධම්මෙසු, කෙවලං පන සම්මොභවිජම්භිතමෙතං, යදිදං එතං මම එසොභමස්මි එසො මෙ අත්තාති අභිනිවෙසො. තස්මා බාහිරෙසු විය අජ්ඣන්තිකෙසුපි කරවරණනායනාදියු මංසාදියු ව අනපෙක්ඛෙන හුත්වා ‘තං තදත්ථිකා හරන්තු’ති නිස්සට්ඨවිත්තෙන භවිතබ්බං”න්ති.

එවං පටිසඤ්චික්ඛතො චස්ස සම්බොධාය පහිත්තත්තස්ස කායජීවිතෙසු නිරපෙක්ඛස්ස අප්පකසිරෙනෙව කායචචීමනොකම්මානි සුචිසුද්ධානි හොත්ති. සො සුචිසුද්ධකායචචීමනොකම්මන්තො විසුද්ධාජීවො ඤායපටිපත්තියං ධීතො අපායුපායකොසල්ලසමන්තාගමෙන හියොයාසොමත්තාය දෙයාධම්මපරිච්චාගෙන අභයදානසද්ධම්මදානෙන ච සබ්බසත්තෙ අනුග්ගණ්හිතුං සමත්ථො හොතීති අයං තාව දානපාරමියං පච්චවෙක්ඛණානායො.

සීලපාරමියං පන එවං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං – ඉදඤ්චි සීලං නාම ගඬගොදකාදීහි විසොධෙතුං අසක්කුණෙයාස්ස දොසමලස්ස වික්ඛාලනජලං, හරිවන්දනාදීහි විනෙතුං අසක්කුණෙයාස්ස රාගාදිපරිලාභස්ස විනයනං, භාරමකුටකුණ්ඩලාදීහි පචුරජනාලඬකාරෙහි අසාධාරණො සාධුනං අලඬකාරවිසෙසො, සබ්බදිසාචායනතො අකිත්තිමො සබ්බකාලානුරූපො ච සුරහිගන්ධො, ඛත්තියමහාසාලාදීහි දෙවතාහි ච වන්දනීයාදිභාවාචහනතො පරමො වසීකරණමන්තො, වාතුමහාරාජිකාදිදෙවලොකාරොහණසොපානපන්ති, ඤානාහිඤ්ඤානං අධිගමූපායො, නිබ්බානමහානගරස්ස සම්පාපකමග්ගො, සාවකබොධිපච්චෙකබොධිසම්මාසම්බොධීනං පතිට්ඨානභූමි, යං යං වා පතිවිජිතං පත්ථිතං, තස්ස තස්ස සමීජ්ඣනුපායභාවතො චිත්තාමණිකප්පරුක්ඛාදිකෙ ච අතිසෙති.

චුත්තඤ්චෙතං භගවතා – “ඉජ්ඣති, හික්ඛවෙ, සීලවතො චෙතොපණ්ඩිවිසුද්ධත්තා”ති (දී. නි. 3.337; අ. නි. 8.35). අපරමපි චුත්තං – “ආකඬ්ඛෙයා වෙ, හික්ඛවෙ, හික්ඛු ‘සබ්බමචාරිතං පියො ච අස්සං මනාපො ච ගරු ච භාවතීයො වා’ති, සීලෙස්වෙචස්ස පරිපුරකාරී”තිආදි (ම. නි. 1.65). තථා “අවිජ්ජපටිසාරත්ථානි බො, ආනන්ද, කුසලානි සීලානි”ති (අ. නි. 11.1). “පඤ්චමෙ, ගහපතයො, ආනිසංසා සීලවතො සීලසම්පදායා”තිආදිසුත්තානඤ්ච (දී. නි. 2.150; 3.316; අ. නි. 5.213; මහාව. 285) වසෙන සීලස්ස ගුණා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා. තථා අග්ගික්ඛන්ධොපමසුත්තාදීනං (අ. නි. 7.72) වසෙන සීලවිරහෙ ආදීනවා. පිතිසොමනස්සනිමිත්තතො අත්තානුචාදපරාපවාදදණ්ඩුග්ගතිභයාභාවතො විඤ්ඤාහි පාසංසභාවතො අවිජ්ජපටිසාරහෙතුතො සොත්ථිට්ඨානතො අතිජනසාපතෙයාධිපතෙයායුරූපට්ඨානඛන්ධුමිත්තසම්පත්තීනං අතිසයනතො ච සීලං පච්චවෙක්ඛිතබ්බං. සීලවතො හි අත්තතො සීලසම්පදාහෙතු මහන්තං පිතිසොමනස්සං උප්පජ්ජති – “කතං වත මයා කුසලං, කතං කල්‍යාණං, කතං භීරුත්තාණං”න්ති.

තථා සීලවතො අත්තා න උපවදති, න පරෙ විඤ්ඤා, දණ්ඩුග්ගතිභයානං සම්භවො එව නත්ථි. “සීලවා පුරිසපුග්ගලො කල්‍යාණධම්මො”ති විඤ්ඤානං පාසංසො හොති. තථා සීලවතො ය්වායං “කතං වත මයා පාපං, කතං ලුද්දකං, කතං කිබ්බිස”න්ති දුස්සීලස්ස විජ්ජපටිසාරො උප්පජ්ජති, සො න හොති. සීලඤ්ච නාමෙතං අප්පමාදාධිට්ඨානතො හොගඛ්‍යසනාදිපරිහරමුඛෙන මහතො අත්ථස්ස සාධනතො මඬගලභාවතො ච පරමං සොත්ථිට්ඨානං, නිහිනජච්චොපි සීලවා

බත්තියමහාසාලාදීනං පුජනීයො හොතීති කුලසම්පත්තිං අතිසෙති සීලසම්පදා, “තං කිං මඤ්ඤසි, මහාරාජ? ඉධ තෙ අස්ස දාසො කම්මකරො” තිආදිවචනඤ්චෙත්ථ (දී. නි. 1.186) සාධකං. වොරාදීහි අසාධාරණතො පරලොකානුගමනතො මහජ්ඣලභාවතො සමථාදිගුණාධිට්ඨානතො ච බාහිරධනං අතිසෙති සීලං. පරමස්ස චිත්තිස්සරියස්ස අධිට්ඨානභාවතො බත්තියාදීනං ඉස්සරියං අතිසෙති සීලං. සීලනිමිත්තඤ්ඤි තංතංසත්තනිකායෙසු සත්තානං ඉස්සරියං, වස්සසතදිස්සජමාණතො ජීවිතතො ඵකාහම්පි සීලවතො ජීවිතස්ස විසිට්ඨතාවචනතො සති ච ජීවිතෙ සික්ඛානික්ඛිපනස්ස මරණතාවචනතො සීලං ජීවිතතො විසිට්ඨතරං. වෙරීනම්පි මනුඤ්ඤභාවාචහනතො ජරාරොගචිපත්තීහි අනභිභවනීයතො ච රූපසම්පත්තිං අතිසෙති සීලං. පාසාදහම්මියාදිට්ඨානවිසෙසෙ රාජයුවරාජසෙනාපතිආදිට්ඨානවිසෙසෙ ච අතිසෙති සීලං. සුඛවිසෙසාධිට්ඨානභාවතො. සභාවසිනිද්ධෙ සන්තිකාවචරෙපි බන්ධුජනෙ මිත්තජනෙ ච අතිසෙති ඵකන්තභිතසම්පාදනතො පරලොකානුගමනතො ච “න තං මාතාපිතා කසිරා” තිආදිවචනඤ්චෙත්ථ (ධ. ප. 43) සාධකං. තථා හත්ථිඅස්සරථපත්තිබලකායෙහි මන්තාගදසොත්ථානජ්ජයොගෙහි ච දුරාරක්ඛං අත්තානං ආරක්ඛාභාවෙන සීලමෙව විසිට්ඨතරං අත්තාධීනතො අපරාධීනතො මහාවිසයතො ච. තෙනෙවාහ – “ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරි” තිආදි (ජා. 1.10.102). ඵවමනෙකගුණසමන්තාගතං සීලන්ති පච්චචෙක්ඛන්තස්ස අපරිපුණ්ණා චෙව සීලසම්පදා පාරිපුරිං ගච්ඡති අපරිසුද්ධා ච පාරිසුද්ධිං.

සචෙ පනස්ස දීඝරත්තං පරිවයෙන සීලපට්ඨකං ධම්මා දොසාදයො අන්තරන්තරා උප්පජ්ජෙය්‍යං, තෙන බොධිසත්තපට්ඨකො ඵවං පටිසඤ්චික්ඛිතබ්බං – නනු තයා සම්බොධාය පණ්ඩානං කතං, සීලවිකලෙන ච න සක්කා ලොකියාපි සම්පත්තියො පාපුණ්තුං, පගෙව ලොකුත්තරා, සබ්බසම්පත්තීනං පන අග්ගභූතාය සම්මාසම්බොධියා අධිට්ඨානභූතෙන සීලෙන පරමුක්කංසගතෙන භවිතබ්බං, තස්මා “කිකිච අණ්ඨ” තිආදිනා (විසුද්ධි. 1.19; දී. නි. අට්ඨ. 1.7) චුත්තනයෙන සම්මා සීලං රක්ඛන්තෙන සුට්ඨතරං තයා පෙසලෙන භවිතබ්බං.

අපි ච තයා ධම්මදෙසනාය යානත්තයෙ සත්තානං අවතාරණපරිපාචනානි කාතබ්බානි, සීලවිකලස්ස ච වචනං න පච්චෙතබ්බං හොති, අසජ්ජායාහාරවිචාරස්ස විය වෙජ්ජස්ස තිකිච්ඡනං, තස්මා කථාහං සද්ධෙය්‍යො හුත්වා සත්තානං අවතාරණපරිපාචනානි කරෙය්‍යන්ති සභාවපරිසුද්ධසීලෙන භවිතබ්බං. කිඤ්ච ඤානාදිගුණවිසෙසයොගෙන මෙ සත්තානං උපකාරකරණසමත්ථතා පඤ්ඤාපාරම්ආදිපරිපුරණඤ්ච, ඤානාදයො ච ගුණා සීලපාරිසුද්ධිං විනා න සම්භවන්තීති සම්මදෙව සීලං පරිසොධෙතබ්බං.

තථා “සම්බොධො සරාවාසො රජොපථො” තිආදිනා (දී. නි. 1.191; සං. නි. 2.154; ම. නි. 1.291; 2.10) සරාවාසෙ, “අට්ඨිකඤ්ඤපමා කාමා” තිආදිනා (ම. නි. 1.234; පාචි. 175) “මාතාපි පුත්තෙන විවදති” තිආදිනා (ම. නි. 1.178) ච කාමෙසු, “සෙය්‍යථාපි පුරිසො ඉණං ආදාය කම්මන්තෙ පයොජෙය්‍යා” තිආදිනා (දී. නි.

1.218) කාමවිජන්දාදීප්ප ආදීනවදස්සනප්‍රබ්බගමා වුත්තවිපරියායෙන
 “අබ්බොකාසො පබ්බජ්ජා”තිආදීනා (දී. නි. 1.191; සං. නි. 2.154) පබ්බජ්ජාදීප්ප
 ආනිසංසපටිසඬ්ඛාවසෙන තෙක්ඛම්මපාරමියං පච්චවෙක්ඛණා වෙදිතබ්බො.
 අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන දුක්ඛක්ඛන්ධ- (ම. නි. 1.163 ආදයො)
 ආසිව්සොපමසුත්තා- (සං. නි. 4.238) දිවසෙන වෙදිතබ්බො.

තථා “පඤ්ඤාය විනා දානාදයො ධම්මා න විසුජ්ඣන්ති, යථාසකං
 බ්‍යාපාරසමත්ථා ච න භොන්ති”ති පඤ්ඤාගුණා මනසිකාතබ්බො. යථෙව හි ජීවිතෙන
 විනා සරීරයන්තං න සොහති, න ච අත්තනො කිරියාසු පටිපත්තිසමත්ථං භොති,
 යථා ච වක්ඛාදීනි ඉන්ද්‍රියානි විඤ්ඤාණෙන විනා යථාසකං විසයෙසු කිච්චං කාතුං
 නස්පභොන්ති, එවං සද්ධාදීනි ඉන්ද්‍රියානි පඤ්ඤාය විනා සකිච්චපටිපත්තියං
 අසමත්ථානීති පරිච්චාගාදිපටිපත්තියං පඤ්ඤා පධානකාරණං.
 උම්මිලිතපඤ්ඤාවක්ඛුකා හි මහාබොධිසත්තා අත්තනො අඬගපච්චධ්ගානිපි දත්වා
 අනත්තුක්කංසකා අපරචම්භකා ච භොන්ති, භෙසජ්ජරුක්ඛා විය විකප්පරහිතා
 කාලත්තයෙපි සොමනස්සජාතා. පඤ්ඤාවසෙන හි උපායකොසල්ලයොගතො
 පරිච්චාගො පරහිතප්පවත්තියා දානපාරමිභාවං උපෙති. අත්තත්ථඤ්ඤි දානං
 වඩ්ඪිසදිසං භොති.

තථා පඤ්ඤාය අභාවෙන තණ්හාදිසංකිලෙසාවියොගතො සීලස්ස විසුද්ධි එව න
 සම්භවති, කුතො සබ්බඤ්ඤාගුණාධිට්ඨානභාවො. පඤ්ඤවා එව ච සරාවාසෙ
 කාමගුණෙසු සංසාරෙ ච ආදීනවං පබ්බජ්ජාය ඤානසමාපත්තියං නිබ්බානෙ ච
 ආනිසංසං සුට්ඨු සල්ලක්ඛෙන්තො පබ්බජ්ජත්වා ඤානසමාපත්තියො
 නිබ්බත්තෙන්වා නිබ්බානාහිමුබ්බො පරෙ ච තත්ථ පතිට්ඨාපෙති. චිරියඤ්ච
 පඤ්ඤාවිරහිතං යථිච්ඡිතමත්ථං න සාධෙති දුරාරම්භභාවතො. වරමෙව හි
 අනාරම්භො දුරාරම්භතො, පඤ්ඤාසහිතෙන පන චිරියෙන න කිඤ්චි දුරධිගමං
 උපායපටිපත්තිතො. තථා පඤ්ඤවා එව පරාපකාරාදීනං අධිවාසකජාතිකො භොති,
 න දුප්පඤ්ඤො. පඤ්ඤාවිරහිතස්ස ච පරෙහි උපනීතා අපකාරා ඛන්තියා
 පටිපක්ඛමෙව අනුබුභෙන්නි, පඤ්ඤවතො පන තෙ ඛන්තිසම්පත්තියා
 පරිබුහනවසෙන අස්සා ථීරභාවාය සංවත්තන්ති. පඤ්ඤවා එව තීණිපි සච්චානි
 නෙසං කාරණානි පටිපක්ඛෙ ච යථාභූතං ජානිත්වා පරෙසං අවිසංවාදකො භොති.

තථා පඤ්ඤාබලෙන අත්තානං උපත්ථම්භෙන්වා ධිතිසම්පදාය සබ්බපාරමීසු
 අවලසමාදානාධිට්ඨානො භොති. පඤ්ඤවා එව ච පියමජ්ඣක්තවෙරිච්ඡාගං අකත්වා
 සබ්බත්ථ හිතුපසංහාරකුසලො භොති. තථා පඤ්ඤාවසෙන
 ලාභාලාභාදිලොකධම්මසන්නිපාතෙ නිබ්බිකාරතාය මජ්ඣක්තො භොති. එවං
 සබ්බාසං පාරමීනං පඤ්ඤාව පාරිසුද්ධිභෙතුති පඤ්ඤාගුණා පච්චවෙක්ඛිතබ්බො. අපි
 ච පඤ්ඤාය විනා න දස්සනසම්පත්ති, අත්තරෙන ච දිට්ඨිසම්පදං න සීලසම්පදා,
 සීලදිට්ඨිසම්පදාවිරහිතස්ස න සමාධිසම්පදා, අසමාහිතෙන ච න සක්කා
 අත්තහිතමත්තම්පි සාධෙතුං, පගෙව උක්කංසගතං පරහිතන්ති පරහිතාය
 පටිපන්නෙන “නනු තයා සක්කච්චං පඤ්ඤාය පරිවුද්ධියං ආයොගො

කරණියෝ’ ති බොධිසත්තෙන අත්තා ඔවදිතබ්බො. පඤ්ඤානුභාවෙන හි මහාසත්තො චතුරධිට්ඨානාධිට්ඨිතො චතුහි සඬගභවත්ථුහි ලොකං අනුග්ගණ්හන්තො සත්තෙ නියානාමග්ගෙ අවතාරෙති, ඉන්ද්‍රියානි ච නෙසං පරිපාවෙති.

තථා පඤ්ඤාබලෙන ඛන්ධායතනාදීසු පච්චයබ්‍රලොපවත්තිනිවත්තියො යාථාවතො පරිජානන්තො දානාදයො ගුණෙ විසෙසනිබ්බෙධභාගියභාවං නයන්තො බොධිසත්තස්සිකාය පරිපූරකාරී භොතීති එවමාදිනා අනෙකාකාරවොකාරෙ පඤ්ඤාගුණෙ චවත්ථපෙත්වා පඤ්ඤාපාරමී අනුබුභෙතබ්බො.

තථා දිස්සමානානිපි ලොකියානි කම්මානි නිහීනවීරියෙන පාපුණිතුං අසක්කුණෙය්‍යානි, අගණිතබ්බෙදෙන පන ආරද්ධවීරියෙන දුරධිගමං නාම නත්ථි. නිහීනවීරියො හි ‘‘සංසාරමභොසතො සබ්බසත්තෙ සන්තාරස්සාමී’’ති ආරහිතුමෙව න සක්කුණාති. මජ්ඣිමො ආරහිත්වා අන්තරා වොසානමාපජ්ජති. උක්කට්ඨවීරියො පන අත්තසුඛනිරපෙක්ඛො ආරම්භපාරමිමධිගච්ජති විරියසම්පත්ති පච්චවෙක්ඛිතබ්බො. අපි ච ‘‘යස්ස අත්තතො එව සංසාරපඬ්ඨකතො සමුද්ධරණත්ථමාරම්භො, තස්සාපි න වීරියස්ස සිථිලභාවෙ මනොරථානං මත්ථකජ්ජත්ති සක්කා සම්භාවෙතුං, පගෙව සදෙවකස්ස ලොකස්ස සමුද්ධරණත්ථං කතාහිනීභාරෙතා’’ති ච ‘‘රාගාදීනං දොසගණානං මත්තමභාගජානං විය දුන්නිවාරභාවතො තන්නිදානානඤ්ච කම්මසමාදානානං උක්ඛිත්තාසිකවධකසදිසභාවතො තන්නිමිත්තානඤ්ච දුග්ගතීනං සබ්බදා විචට්ඨබ්‍රහ්මභාවතො, තත්ථ නියොජකානඤ්ච පාපමිත්තානං සදා සන්නිහිතභාවතො තදොවාදකාරිත්‍යා ච බාලස්ස පුට්ඨජනභාවස්ස සතිසම්භවෙ යුත්තං සයමෙව සංසාරදුක්ඛතො නිස්සරිතුන්ති මිච්ඡාචිතක්කා වීරියානුභාවෙන දුරිභවන්ති’’ති ච ‘‘යදි පන සම්බොධි අත්තාධිතෙන වීරියෙන සක්කා සමධිගන්තුං, කිමෙත්ථ දුක්කර’’න්ති ච එවමාදිනා නයෙන වීරියගුණා පච්චවෙක්ඛිතබ්බො.

තථා ඛන්ති නාමායං නිරවසෙසගුණපටිපක්ඛස්ස කොධස්ස විධමනතො ගුණසම්පාදනෙ සාධුනමජ්ජපිහතමායුධං, පරාහිභවසමත්ථානං අලඬිකාරො, සමණබ්‍රාහ්මණානං බලසම්පදා, කොධග්ගිවිනයනඋදකධාරා, කල්‍යාණස්ස කිත්තිසද්දස්ස සඤ්ජාතිදෙසො, පාපපුග්ගලානං වචිවිසවුපසමකරො මත්තාගදො, සංවරෙ ධීතානං පරමා ධීරපකති, ගම්භීරාසයත්‍යා සාගරො, දොසමභාසාගරස්ස වෙලා, අපායද්වාරස්ස පිදහනකවාටං, දෙවබ්‍රහ්මලොකානං ආරොහණසොපානං, සබ්බගුණානං අධිවාසනභූමි, උත්තමා කායවචිමනොවිසුද්ධිති මනසිකාතබ්බං.

අපි ච ‘‘එතෙ සත්තා ඛන්තිසම්පත්තියා අභාවතො ඉධලොකෙ තජ්ජත්ති, පරලොකෙ ච තපනීයධම්මානුයොගතො’’ති ච ‘‘යදිපි පරාපකාරනිමිත්තං දුක්ඛං උප්පජ්ජති, තස්ස පන දුක්ඛස්ස ඛේත්තභූතො අත්තභාවො ඛිජ්ඣුතඤ්ච කම්මං මයාව අභිසඬ්ඛත’’න්ති ච ‘‘තස්ස ච දුක්ඛස්ස ආණණ්‍යාකාරණමෙත’’න්ති ච ‘‘අපකාරකෙ අසති කථං මය්හං ඛන්තිසම්පදා සම්භවති’’ති ච ‘‘යදිපායං එතරහි

අපකාරකො, අයං නාම පුබ්බෙ අනෙත මය්හං උපකාරො කතො”ති ව “අපකාරො එව වා ඛන්තිනිමිත්තතාය උපකාරො”ති ව “සබ්බෙපිමෙ සත්තා මය්හං පුත්තසදිසා, පුත්තකතාපරාධෙසු ව කො කුජ්ඣස්සති”ති ව “යෙන කොධපිසාවාවෙසෙන අයං මය්හං අපරජ්ඣති, ස්වායං කොධභූතාවෙසො මයා විනෙතබ්බො”ති ව, “යෙන අපකාරෙන ඉදං මය්හං දුක්ඛං උප්පන්නං, තස්ස අහම්පි නිමිත්ත”න්ති ව, “යෙහි ධම්මෙහි අපකාරො කතො, යත්ථ ව කතො, සබ්බෙපි තෙ තස්මිං එව ඛණ්ණෙ නිරුද්ධා කස්සිදානි කෙන කොපො කාතබ්බො”ති ව, “අනත්තතාය සබ්බධම්මානං කො කස්ස අපරජ්ඣති”ති ව පච්චවෙක්ඛන්තෙන ඛන්තිසම්පදා අනුබුභෙතබ්බා.

යදි පනස්ස දීසරත්තං පරිවයෙන පරාපකාරනිමිත්තකො කොධො විත්තං පරියාදාය තිට්ඨෙය්‍ය, තෙන ඉති පටිසඤ්චික්ඛිතබ්බං – “ඛන්ති නාමෙසා පරාපකාරස්ස පටිපක්ඛපටිපත්තීනං පච්චුපකාරකාරණ”න්ති ව “අපකාරො ව මය්හං දුක්ඛපතිසා සද්ධාති දුක්ඛප්පාදනෙන සද්ධාය සබ්බලොකෙ අනභිරතිසඤ්ඤාය ව පච්චයො”ති ව, “ඉන්ද්‍රියපකති හෙසා යදිදං ඉට්ඨානිට්ඨවිසයසමායොගො. තත්ථ අනිට්ඨවිසයසමායොගො මය්හං න සියාති තං කුතෙත්ථ ලබ්භා”ති ව “කොධවසිකො සත්තො කොධෙන උම්මත්තො වික්ඛිත්තවිත්තො, තත්ථ කිං පච්චපකාරෙනා”ති ව “සබ්බෙපිමෙ සත්තා සම්මාසම්මුද්ධෙන ඔරසපුත්තා විය පරිපාලිතා, තස්මා න තත්ථ මයා විත්තකොපො කාතබ්බො”ති ව, “අපරාධකෙ ව සති ගුණෙ ගුණවති මයා කොපො න කාතබ්බො”ති ව, “අසති ගුණෙ විසෙසෙන කරුණායිතබ්බො”ති ව “කොපෙන ව මය්හං ගුණයසා නිහියන්ති”ති ව, “කුජ්ඣනෙන මය්හං දුබ්බණ්ණදුක්ඛසෙය්‍යාදයො සපත්තකන්තා ආගච්ඡන්ති”ති ව, “කොධො ව නාමායං සබ්බාහිතකාරකො සබ්බහිතවිනාසකො බලවා පච්චත්ථිකො”ති ව, “සති ව ඛන්තියා න කොචි පච්චත්ථිකො”ති ව, “අපරාධකෙන අපරාධනිමිත්තං යං ආයතිං ලද්ධබ්බං දුක්ඛං සති ව ඛන්තියා මය්හං තදභාවො”ති ව, “විත්තනෙන කුජ්ඣන්තෙන ව මයා පච්චත්ථිකොයෙව අනුචත්තිතො හොති”ති ව, “කොධෙ ව මයා ඛන්තියා අභිභූතෙ තස්ස දාසභූතො පච්චත්ථිකො සම්මදෙව අභිභූතො හොති”ති ව, “කොධනිමිත්තං ඛන්තිගුණපරිච්චාගො මය්හං න යුත්තො”ති ව, “සති ව කොධෙ ගුණවිරොධපච්චනීකධම්මෙ කථං මෙ සීලාදිධම්මා පාරිසුරිං ගච්ඡෙය්‍යං, අසති ව තෙසු කථාහං සත්තානං උපකාරබහුලො පටිඤ්ඤානුරූපං උත්තමං සම්පත්තිං පාපුණ්සස්සාමි”ති ව, “ඛන්තියා ව සති බහිද්ධා වික්ඛෙපාභාවතො සමාහිතස්ස සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චතො දුක්ඛතො සබ්බෙ ධම්මා අනත්තතො නිබ්බානඤ්ච අසඬ්ඛතාමතසන්තපණ්ණිකතාදිභාවතො නිජ්ඣානං බමන්ති බුද්ධධම්මා ව අවිත්තෙය්‍යාපරිමෙය්‍යස්පභාවා”ති.

තතො ව අනුලොමියං ඛන්තියං යිතො කෙවලා ඉමෙ අත්තත්තනියභාවරහිතා ධම්මමත්තා යථාසකං පච්චයෙහි උප්පජ්ජන්ති වයන්ති, න කුතොචි ආගච්ඡන්ති, න කුහිඤ්චි ගච්ඡන්ති, න ව කත්ථවි පතිට්ඨිතා, න චෙත්ථ කොචි කස්සවි බ්‍යාපාරොති අහංකාරමමංකාරානාධිට්ඨානතා නිජ්ඣානං බමති, යෙන බොධිසත්තො බොධියා

නියතො අනාවත්තිධම්මො හොතිති එවමාදිනා බන්තිපාරමියා පච්චවෙක්ඛණා වෙදිතබ්බා.

තථා සච්චෙන විනා සීලාදීනං අසම්භවතො පටිඤ්ඤානුරූපං පටිපත්තියා අභාවතො ව, සච්චධම්මාතික්කමෙ ව සබ්බපාපධම්මානං සමොසරණතො අසච්චසන්ධස්ස අපච්චයිකභාවතො ආයතිඤ්ච අනාදෙය්‍යවචනතාවහනතො සම්පන්නසච්චස්ස ව, සබ්බගුණාධිට්ඨානභාවතො සච්චාධිට්ඨානෙන සබ්බබොධිසම්භාරානං පාරිසුද්ධිපාරිසුරිසාමත්ථියතො සභාවධම්මාවිසංවාදනෙන සබ්බබොධිසම්භාරකිච්චකරණතො බොධිසත්තපටිපත්තියා ව, පරිනිප්ඵත්තීතොතිආදිනා සච්චපාරමියා සම්පත්තියො පච්චවෙක්ඛිතබ්බා.

තථා දානාදීසු දළ්භසමාදානං තංපටිපක්ඛසන්නිපාතෙ ව නෙසං අවලාධිට්ඨානං තත්ථ ව ධීරවීරභාවං විනා න දානාදිසම්භාරා සම්බොධිනිමිත්තා සම්භවන්තිතිආදිනා අධිට්ඨානෙ ගුණා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා.

තථා “අත්තහිතමත්තෙ අවතිට්ඨන්තෙනාපි සත්තෙසු හිතචිත්තතං විනා න සක්කා ඉධලොකපරලොකසම්පත්තියො පාපුණිකුං, පගෙව සබ්බසත්තෙ නිබ්බානසම්පත්තියං පතිට්ඨාපෙතුකාමෙනා”ති ව, “පච්ඡා සබ්බසත්තානං ලොකුත්තරසම්පත්තිං ආකඬ්ඛන්තෙන ඉදානි ලොකියසම්පත්තිආකඬ්ඛා යුත්තරූපා”ති ව, “ඉදානි ආසයමත්තෙන පරෙසං හිතසුඛපසංභාරං කාතුං අසක්කොන්තො කදා පයොගෙන තං සාධෙස්සාමී”ති ව, “ඉදානි මයා හිතසුඛපසංභාරෙන සංවඩ්ඪිතා පච්ඡා ධම්මසංවිභාගසභායා මය්‍හං භවිස්සන්ති”ති ව, “එතෙහි විනා න මය්‍හං බොධිසම්භාරා සම්භවන්ති, තස්මා සබ්බබුද්ධගුණවිභූතිනිප්ඵත්තිකාරණත්තා මය්‍හං එතෙ පරමං පුඤ්ඤක්ඛෙන්තං අනුත්තරං කුසලායතනං උත්තමං ගාරවට්ඨාන”න්ති ව, සවිසෙසං සත්තෙසු සබ්බෙසු හිතජ්ඣාසයතා පච්චුපට්ඨපෙතබ්බා, කිඤ්ච කරුණාධිට්ඨානතොපි සබ්බසත්තෙසු මෙත්තා අනුබුභෙතබ්බා. විමරියාදිකතෙන හි වෙනසා සත්තෙසු හිතසුඛපසංභාරනිරතස්ස තෙසං අහිතදුක්ඛාපනයනකාමතා බලවතී උප්පජ්ජති දළ්භමූලා. කරුණා ව සබ්බෙසං බුද්ධකාරකධම්මානං ආදි වරණං පතිට්ඨා මූලං මූලං පමුඛන්ති එවමාදිනා මෙත්තාය ගුණා පච්චවෙක්ඛිතබ්බා.

තථා “උපෙක්ඛාය අභාවෙ සත්තෙහි කතා විජ්ජකාරා චිත්තස්ස විකාරං උප්පාදෙය්‍යං, සති ව චිත්තවිකාරෙ දානාදීනං සම්භාරානං සම්භවො එව නත්ථී”ති ව, “මෙත්තාසිනෙහෙන සිනෙහිතෙ චිත්තෙ උපෙක්ඛාය විනා සම්භාරානං පාරිසුද්ධි න හොති”ති ව, “අනුපෙක්ඛකො සම්භාරෙසු පුඤ්ඤසම්භාරං තබ්බිපාකඤ්ච සත්තහිතත්ථං පරිණාමෙතුං න සක්කොති”ති ව, “උපෙක්ඛාය අභාවෙ දෙය්‍යධම්මපටිග්ගාහකානං විභාගං අකත්වා පරිච්චජිතුං න සක්කොති”ති ව, “උපෙක්ඛාරහිතෙන ජීවිතපරික්ඛාරානං ජීවිතස්ස ව අන්තරායං අමනසිකරිත්වා සීලවිසොධනං කාතුං න සක්කොති”ති ව, තථා උපෙක්ඛාවසෙන අරතිරතිසහස්සෙව නෙක්ඛම්මබලසිද්ධිතො උපපත්තිතො ඉක්ඛණවසෙන

සබ්බසම්භාරකිව්වනිජ්ජත්තිතො අව්චාරද්ධස්ස වීරියස්ස අනුපෙක්ඛණෙ පධානකිව්වාකරණතො උපෙක්ඛතො එව තිතික්ඛානිජ්ඣානසම්භවතො උපෙක්ඛාවසෙන සත්තසඬ්ඛාරානං අවිසංවාදනතො ලොකධම්මානං අජ්ඣුපෙක්ඛණෙන සමාදින්නධම්මෙසු අවලාධිට්ඨානසිද්ධිතො පරාපකාරාදීසු අනාභොගවසෙනෙව මෙත්තාවිහාරනිජ්ජත්තිතොති සබ්බබොධිසම්භාරානං සමාදානාධිට්ඨානපාරිපූරිනිජ්ජත්තියො උපෙක්ඛානුභාවෙන සම්පජ්ජන්තිති එවමාදිනා නයෙන උපෙක්ඛාපාරම් පච්චවෙක්ඛිතබ්බො. එවං අපරිච්චාගපරිච්චාගාදීසු යථාක්කමං ආදීනවානිසංසපච්චවෙක්ඛණා දානාදිපාරමීනං පච්චයොති දට්ඨබ්බං.

තථා සපරික්ඛාරා පඤ්චදස වරණධම්මා පඤ්ච ව අභිඤ්ඤායො. තත්ථ වරණධම්මා නාම සීලසංවරො, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා, භොජනෙ මත්තඤ්ඤතා, ජාගරියානුයොගො, සත්ත සද්ධම්මා, චත්තාරි ඥානානි ව. තෙසු සීලාදීනං චතුත්තං තෙරසාපි ධුතධම්මා අප්පිච්ඡතාදයො ව පරික්ඛාරා. සද්ධම්මෙසු සද්ධාය බුද්ධධම්මසඬ්ඛිතසීලවාගදෙවතුපසමානුස්සතිලුඛපුග්ගලපරිවජ්ජන- සිනිද්ධපුග්ගලසෙවනපසාදනියධම්මපච්චවෙක්ඛණතද්ධිමුත්තතා පරික්ඛාරො. **භිරොත්තජ්ජානං**

අකුසලාදීනවපච්චවෙක්ඛණඅපායාදීනවපච්චවෙක්ඛණකුසලධම්මුපත්ථම්භන- භාවපච්චවෙක්ඛණභිරොත්තජ්ජපරහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනභිරොත්තජ්ජසම්පන්නපුග්ගලසෙනතද්ධිමුත්තතා. බාහුසච්චස්ස පුබ්බයොගපරිපුච්ඡක- භාවසද්ධම්මාභියොගඅනවජ්ජවිජ්ජාට්ඨානාදිපරිවයපරිපක්කින්නිද්ධියතාකිලෙසදුර්භාව අප්පස්සුත- පරිවජ්ජනබහුස්සුතසෙවනතද්ධිමුත්තතා. **වීරියස්ස** අපායභයපච්චවෙක්ඛණ- ගමනවීරීපච්චවෙක්ඛණධම්මමහත්තපච්චවෙක්ඛණථිනමිද්ධවිනොදනකුසිතපුග්ගල පරිවජ්ජන- ආරද්ධවීරියපුග්ගලසෙවනසම්මජ්ජපධානපච්චවෙක්ඛණතද්ධිමුත්තතා.

සතියා සතිසම්පජ්ඤ්ඤමුට්ඨස්සතිපුග්ගලපරිවජ්ජනඋපට්ඨිතස්සතිපුග්ගලසෙවනතද්ධිමුත්තතා. **පඤ්ඤාය** පරිපුච්ඡකභාරවත්ථුච්චසදකිරියාඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනදුෂ්පඤ්ඤපුග්ගල- පරිවජ්ජනපඤ්ඤවත්තපුග්ගලසෙවනගම්භීරඤ්ඤාවරියපච්චවෙක්ඛණතද්ධිමුත්තතා . චතුත්තං ඥානානං සීලාදිචතුක්කං අට්ඨන්තිසාය ආරම්මණෙසු පුබ්බභාගභාවනා ආවජ්ජනාදිවසිභාවකරණඤ්ච පරික්ඛාරො. තත්ථ සීලාදීහි පයොගසුද්ධියා සත්තානං අභයදානෙ ආසයසුද්ධියා ආමිසදානෙ උභයසුද්ධියා ධම්මදානෙ සමත්ථො භොතිතිආදිනා වරණාදීනං දානාදිසම්භාරානං පච්චයභාවො යථාරහං නිද්ධාරෙතබ්බො. අතිවිත්ථාරහයෙන න නිද්ධාරයිම්භාති. එවං සම්පත්තිවක්කාදයොපි දානාදීනං පච්චයොති වෙදිතබ්බො.

කො සංකිලෙසොති? අවිසෙසෙන තණ්හාදීහි පරාමට්ඨභාවො පාරමීනං සංකිලෙසො, විසෙසෙන පන දෙයාධම්මපටිග්ගාභකවිකජ්ජා දානපාරමියා සංකිලෙසො. සත්තකාලවිකජ්ජා සීලපාරමියා, කාමභවතදුෂ්පසමෙසු අහිරනිඅනහිරනිවිකජ්ජා නෙක්ඛම්මපාරමියා, අහං මමාති විකජ්ජා පඤ්ඤාපාරමියා,

ලීනුද්ධවච්චිකප්පා වීරියපාරමියා, අත්තපරච්චිකප්පා ඛන්තිපාරමියා, අදිට්ඨාදීසු දිට්ඨාදිවිකප්පා සච්චපාරමියා, බොධිසම්භාරතබ්බිපක්ඛෙසු දොසගුණවිකප්පා අධිට්ඨානපාරමියා, හිතාහිතවිකප්පා මෙත්තාපාරමියා, ඉට්ඨානිට්ඨවිකප්පා උපෙක්ඛාපාරමියා සංකිලෙසොති දට්ඨබ්බං.

කිං වොදානන්ති? තණ්හාදීහි අනුපසාතො යථාචුත්තවිකප්පවිරහො ච එතාසං වොදානන්ති වෙදිතබ්බං. අනුපහතා හි තණ්හාමානදිට්ඨිකොධුපනාහමක්ඛපළාසඉස්සාමච්ඡරිය-මායාසායෙයාථම්හසාරම්හමදප්පමාදාදීහි කිලෙසෙහි දෙයාධම්මපටිග්ගාහකවිකප්පාදිරහිතා ච දානාදිපාරමියො පරිසුද්ධා පහස්සරා හවන්තිති.

කො පටිපක්ඛොති? අවිසෙසෙන සබ්බෙපි සංකිලෙසා සබ්බෙපි අකුසලා ධම්මා එතාසං පටිපක්ඛො, විසෙසෙන පන පුබ්බෙ චුත්තා මච්ඡෙරාදයොති වෙදිතබ්බා. අපි ච දෙයාධම්මපටිග්ගාහකදානථලෙසු අලොභාදොසාමොහගුණයොගතො ලොභදොසමොහපටිපක්ඛං දානං, කායාදිදොසවඬිකාපගමතො ලොභාදිපටිපක්ඛං සීලං, කාමසුඛපරුපසාතඅත්තකිලමථපරිවජ්ජනතො දොසත්තයපටිපක්ඛං නෙක්ඛම්මං, ලොභාදීනං අන්ධීකරණතො ඤාණස්ස ච අනන්ධීකරණතො ලොභාදිපටිපක්ඛා පඤ්ඤා, අලීනානුද්ධතඤ්ඤායාරම්භවසෙන ලොභාදිපටිපක්ඛං වීරියං, ඉට්ඨානිට්ඨසුඤ්ඤතානං බමනතො ලොභාදිපටිපක්ඛා ඛන්ති, සතිපි පරෙසං උපකාරෙ අපකාරෙ ච යථාභූතප්පවත්තියා ලොභාදිපටිපක්ඛං සච්චං, ලොකධම්මෙ අභිභූයා යථාසමාදින්තෙසු සම්භාරෙසු අවලනතො ලොභාදිපටිපක්ඛං අධිට්ඨානං, නීවරණවිවෙකතො ලොභාදිපටිපක්ඛා මෙත්තා, ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අනුනායපටිසවිද්ධංසනතො සමප්පවත්තීතො ච ලොභාදිපටිපක්ඛා උපෙක්ඛාති දට්ඨබ්බං.

කා පටිපත්තීති? දානපාරමියා තාව සුබ්බපකරණසරීරජීවිතපරිච්චාගෙන භයාපනුදනෙන ධම්මොපදෙසෙන ච බහුධා සත්තානං අනුග්ගහකරණං පටිපත්ති. තත්ථ ආම්සදානං අභයදානං ධම්මදානන්ති දාතබ්බවත්ථුචසෙන තිවිධං දානං. තෙසු බොධිසත්තස්ස දාතබ්බවත්ථු අජ්ඣන්තිකං බාහිරන්ති දුට්ඨං. තත්ථ බාහිරං අන්තං පානං වත්ථං යානං මාලාගන්ධවිලෙපනං සෙය්‍යාවසථපදීපෙය්‍යන්ති දසවිධං. අන්තාදීනං බාදනීයහොජනීයාදිවිභාගෙන අනෙකවිධං. තථා රූපාරම්මණං යාව ධම්මාරම්මණන්ති ආරම්මණතො ඡබ්බිධං. රූපාරම්මණාදීනඤ්ච නීලාදිවිභාගෙන අනෙකවිධං. තථා මණිකනකරජතමුත්තාපවාලාදි, බෙත්තවත්ථුආරාමාදි, දාසිදාසගොමහිංසාදි නානාවිධවිත්තුපකරණවසෙන අනෙකවිධං.

තත්ථ මහාපුරිසො බාහිරං වත්ථුං දෙන්තො ‘‘යො යෙන අත්ථිකො, තං තස්ස දෙති, දෙන්තො ච තස්ස අත්ථිකො’’ති සයමෙව ජානන්තො අයාවිතොපි දෙති පගෙව යාවිතො. මුත්තවාගො දෙති, නො අමුත්තවාගො, පරියත්තං දෙති, නො අපරියත්තං සති දෙයාධම්මෙ. න පච්චුපකාරසන්තිස්සිතො දෙති. අසති

දෙයාධම්මෙ හි පරියත්තෙ සංවිභාගාරහං සංවිහජති. න ච දෙනි පරුපසාතාවහං සත්ථවිසමජ්ජාදිකං, නාපි කිලනකං යං අනත්ථුපසංහිතං පමාදාවහඤ්ච. න ච ගිලානස්ස යාවකස්ස පානභොජනාදිඅසජ්ජායං පමාණරහිතං වා දෙනි, පමාණයුත්තං පන සජ්ජායමෙව දෙනි.

තථා යාවිතො ගහට්ඨානං ගහට්ඨානුවඡවිකං දෙනි, පබ්බජිතානං පබ්බජිතානුවඡවිකං දෙනි, මාතෘපිතරො ඤාතිසාලොහිතා මිත්තාමච්චා පුත්තදාරදාසකම්මකරාති එතෙසු කස්සචි පිළං අපනෙන්නො දෙනි, න ච උළාරං දෙයාධම්මං පටිජානිත්වා ලුඛං දෙනි, න ච ලාභසක්කාරසිලොකසන්නිස්සිතො දෙනි, න ච පච්චුපකාරසන්නිස්සිතො දෙනි, න ච ඵලපාටිකඪ්ඨි දෙනි අඤ්ඤත්ත සම්මාසම්බොධියා, න ච යාවකෙ දෙයාධම්මං වා ජිගුච්ඡන්තො දෙනි, න ච අසඤ්ඤතානං යාවකානං අක්කොසකරොසකානම්පි අපච්ඡිදං දානං දෙනි, අඤ්ඤදත්ථු පසන්නචිත්තො අනුකම්පන්තො සක්කච්චමෙව දෙනි, න ච කොතුහලමඬගලිකො හුත්වා දෙනි, කම්මඵලමෙව පන සද්දහන්තො දෙනි, නපි යාවකෙ පයිරුපාසනාදිහි පරිකිලෙසෙත්වා දෙනි, අපරිකිලෙසන්තො ඵව පන දෙනි, න ච පරෙසං වඤ්චනාධිජ්ජායො හෙදනාධිජ්ජායො වා දානං දෙනි, අසංකිලිට්ඨචිත්තො ඵව දෙනි, නපි ඵරුසවාටො භාකුට්ඨුඛො දානං දෙනි, පියවාදී පන පුබ්බභාසී මිත්තවට්ඨනො හුත්වා දෙනි, යස්මිඤ්ච දෙයාධම්මෙ උළාරමනුඤ්ඤතාය වා චිරපරිවයෙන වා ගෙධසභාවතාය වා ලොභධම්මො අධිමත්තො හොති, ජානන්තො බොධිසත්තො තං බිජ්ජමෙව පටිච්චනොදෙත්වා යාවකෙ පරියෙසිත්වාපි දෙනි, යඤ්ච දෙයාවත්ථු පරිත්තං යාවකොපි පච්චුපට්ඨිතො, තං අචිත්තෙත්වාපි අත්තානං බාධෙත්වා දෙන්තො යාවකං සම්මානෙති යථා තං අකිත්තිපණ්ඩිතො. න ච මහාපුරිසො අත්තනො පුත්තදාරදාසකම්මකරපොරිසෙ යාවිතො තෙ අසඤ්ඤාපිතෙ දොමනස්සජ්ජත්තෙ යාවකානං දෙනි, සම්මදෙව පන සඤ්ඤාපිතෙ සොමනස්සජ්ජත්තෙ දෙනි. දෙන්තො ච යක්ඛරක්ඛසපිසාවාදීනං වා මනුස්සානං කුරුරකම්මන්තානං වා ජානන්තො න දෙනි, තථා රජ්ජමපි තාදිසානං න දෙනි. යෙ ලොකස්ස අහිතාය දුක්ඛාය අනත්ථාය පටිපජ්ජන්ති, යෙ පන ධම්මිකා ධම්මෙන ලොකං පාලෙන්ති, තෙසං දෙනි. ඵවං තාව බාහිරදානෙ පටිපත්ති වෙදිතබ්බං.

අජ්ඣත්තිකදානං පන ද්විති ආකාරෙහි වෙදිතබ්බං. කථං? යථා නාම කොචි පුරිසො සාසච්ඡාදනහෙතු අත්තානං පරස්ස නිස්සජ්ජති, විධෙයාභාවං උපගච්ඡති දාසබ්බං, ඵවමෙව මහාපුරිසො සම්බොධිහෙතු නිරාමිසචිත්තො සත්තානං අනුත්තරං හිතසුඛං ඉච්ඡන්තො අත්තනො දානපාරමිං පරිපුරෙතුකාමො අත්තානං පරස්ස නිස්සජ්ජති, විධෙයාභාවං උපගච්ඡති යථාකාමකරණීයතං. කරවරණයනාදිඅභිගපච්චඪගං තෙන තෙන අත්ථිකානං අකම්පිතො අනොලීනො අනුජ්ජදෙනි, න තත්ථ සජ්ජති න සඬකොචං ආපජ්ජති යථා තං බාහිරවත්ථුස්මිං, තථා හි මහාපුරිසො ද්විති ආකාරෙහි බාහිරවත්ථුං පරිච්චජති යථාසුඛං පරිභොගාය වා යාවකානං තෙසං මනොරථං පරිපුරෙන්තො, අත්තනො වසිභාවාය වා, තත්ථ සබ්බෙන සබ්බං මුත්තවාගො, ඵවමහං නිස්සඬිගභාවතාය සම්බොධිං පාපුණ්ණස්සාමිති. ඵවං අජ්ඣත්තිකවත්ථුස්මිත්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ යං අජ්ඣන්තිකවත්ථු දීයමානං යාවකස්ස එකන්තෙනෙව හිතාය සංවත්තති, තං දෙති, න ඉතරං. න ච මහාපුරිසො මාරස්ස මාරකායිකානං දෙවතානං වා විහිංසාධිප්පායානං අත්තනො අත්තභාවං අභිගපච්චධිගානි වා ජානමානො දෙති “මා තෙසං අනත්ථො අහොසි” ති. යථා ච මාරකායිකානං, එවං තෙහි අත්ථාවිට්ඨානම්පි න දෙති, නපි උම්මත්තකානං. ඉතරෙසං පන යාවියමානො සමනත්තරමෙව දෙති, තාදිසාය යාවතාය දුල්ලභභාවතො තාදිසස්ස ච දානස්ස දුක්කරභාවතො.

අභයදානං පන රාජතො වොරතො අග්ගිතො උදකතො වෙරිපුග්ගලතො සීහබ්‍යග්ගාදිවාළම්ගතො නාගයක්ඛරක්ඛසපිසාවාදිතො සත්තානං භයෙ පච්චුපට්ඨිතෙ තතො පරිත්තාණභාවෙන වෙදිතබ්බං.

ධම්මදානං පන අසංකිලිට්ඨචිත්තස්ස අවිපරිතා ධම්මදෙසනා, ඔපායිකො හිතස්ස උපදෙසො දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථවසෙන යෙන සාසනෙ අනොතිණ්ණානං අවතාරණං ඔතිණ්ණානං පරිපාවනං. තත්ථායං නයො – සඬ්ඛෙපතො තාව දානකථා සීලකථා සග්ගකථා කාමානං ආදීනවො සංකිලෙසො ච නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසො. විත්ථාරතො පන සාවකබොධියං අධිමුත්තචිත්තානං සරණගමනං සීලසංවරො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤතා ජාගරියානුයොගො සත්ත සද්ධම්මා අට්ඨතිංසාය ආරම්මණෙසු කම්මකරණවසෙන සමථානුයොගො රූපකායාදිසු විපස්සනාහිනිවෙසෙසු යථාරහං අහිනිවෙසමුබ්බෙන විපස්සනානුයොගො, තථා විසුද්ධිපටිපදා සම්මත්තගහණං තිස්සො විජ්ජා ඡ අභිඤ්ඤා වතස්සො පටිසම්භිදා සාවකබොධිති එතෙසං ගුණසංකිත්තනවසෙන යථාරහං තත්ථ තත්ථ පතිට්ඨාපනා පරියොදපනා ච. තථා පච්චෙකබොධියං සම්මාසම්බොධියඤ්ච අධිමුත්තානං සත්තානං යථාරහං දානාදිපාරමීනං සභාවරසලක්ඛණාදිසංකිත්තනමුබ්බෙන තීසුපි අවත්ථාසු තෙසං බුද්ධානං මහානුභාවතාවිභාවනෙන යානද්වයෙ පතිට්ඨාපනා පරියොදපනා ච. එවං මහාපුරිසො සත්තානං ධම්මදානං දෙති.

තථා මහාපුරිසො සත්තානං ආමිසදානං දෙන්තො “ඉමිනාහං දානෙන සත්තානං ආයුචණ්ණසුබ්බලපටිභානාදිසම්පත්තිඤ්ච රමණීයං අග්ගඵලසම්පත්තිඤ්ච නිජ්ජාදෙයා” ත්ති අත්තදානං දෙති, තථා සත්තානං කාමකිලෙසපිපාසාවූපසමාය පානං දෙති, තථා සුවණ්ණවණ්ණතාය හිරොත්තප්පාලඬකාරස්ස ච නිජ්ජත්තියා වත්ථානි දෙති, තථා ඉද්ධිවිධස්ස වෙච නිබ්බානසුඛස්ස ච නිජ්ජත්තියා යානං දෙති, තථා සීලගන්ධනිජ්ජත්තියා ගන්ධං දෙති, තථා බුද්ධගුණසොභානිජ්ජත්තියා මාලාවිලෙපනං දෙති, බොධිමණ්ඩාසනනිජ්ජත්තියා ආසනං දෙති, තථාගතසෙය්‍යානිජ්ජත්තියා සෙය්‍යං දෙති, සරණභාවනිජ්ජත්තියා ආවසථං දෙති, පඤ්චවක්ඛුපටිලාභාය පදීපෙය්‍යං දෙති, බ්‍යාමප්පභානිජ්ජත්තියා රූපදානං දෙති, බ්‍රහ්මස්සරනිජ්ජත්තියා සද්දදානං දෙති, සබ්බලොකස්ස පියභාවාය රසදානං දෙති, බුද්ධසුබ්බමාලභාවාය ථොට්ඨබ්බදානං දෙති, අජරාමරභාවාය භෙසජ්ජදානං දෙති, කිලෙසදාසබ්‍යවිමොචනත්ථං දාසානං භූජිස්සතාදානං දෙති, සද්ධම්මාහිරතියා

අනවජ්ජබ්බිධාරතිහෙතුදානං දෙනි, සබ්බෙපි සත්තෙ අරියාය ජාතියා අත්තනො පුත්තභාවුපනයනාය පුත්තදානං දෙනි, සකලස්සපි ලොකස්ස පතිභාවුපගමනාය දාරදානං දෙනි, සුභලක්ඛණසම්පත්තියා සුවණ්ණමණිමුත්තාපවාළාදිදානං, අනුබ්බසද්දනසම්පත්තියා නානාවිධවිභූසනදානං, සද්ධම්මකොසාධගමාය විත්තකොසදානං, ධම්මරාජභාවාය රජ්ජදානං, ඤානාදිසම්පත්තියා ආරාමියානතළාකවනදානං, චක්කඞ්කිතෙහි පාදෙහි බොධිමණ්ඩුපසඞ්කමනාය වරණදානං, චතුරොසනිත්ථරණාය සත්තානං සද්ධම්මහත්ථදානත්ථං හත්ථදානං, සද්ධිත්තිදියාදිපටිලාභාය කණ්ණනාසාදිදානං, සමන්තවක්ඛුපටිලාභාය වක්ඛුදානං, “දස්සනසවනානුස්සරණපාරිවරියාදීසු සබ්බකාලං සබ්බසත්තානං හිතසුඛාවහො, සබ්බලොකෙන ව උපජීවිතබ්බො මෙ කායො භවෙය්‍යා” ති මංසලොහිතාදිදානං, “සබ්බලොකුත්තමො භවෙය්‍යා” ති උත්තමඞ්ගදානං දෙනි.

එවං දදන්තො ව න අනෙසනාය දෙනි, න ව පරොපසාතෙන, න භයෙන, න ලජ්ජාය, න දක්ඛිණෙයාරොසනෙන, න පණිතෙ සති ලුඛං, න අත්තුක්කංසනෙන, න පරවම්භනෙන, න ඵලාහිසඞ්ඛාය, න යාවකජිගුවිජාය, න අවිත්තීකාරෙන දෙනි, අථ බො සක්කච්චං දෙනි, සහත්ථෙන දෙනි, කාලෙන දෙනි, විත්තීකත්වා දෙනි, අවිභාගෙන දෙනි. තීසු කාලෙසු සොමනස්සිතො දෙනි, තතො එව ව දත්වා න පච්ඡානුතාපී හොති. න පටිග්ගාහකවසෙන මානාවමානං කරොති, පටිග්ගාහකානං පියසමුදාවාරො හොති වදඤ්ඤා යාවයොගො සපරිවාරදායකො. අන්තදානඤ්ඤි දෙන්නො “තං සපරිවාරං කත්වා දස්සාමි” ති වත්ථාදීහි සද්ධිං දෙනි. තථා වත්ථදානං දෙන්නො “තං සපරිවාරං කත්වා දස්සාමි” ති අන්තාදීහි සද්ධිං දෙනි. යානදානාදීසුපි එසෙව නයො.

තථා රූපදානං දෙන්නො ඉතරාරම්මණානිපි තස්ස පරිවාරං කත්වා දෙනි, එවං සෙසෙසුපි. තත්ථ රූපදානං නාම නීලජිතලොහිතඛදාතාදිවණ්ණාසු පුප්ඵවත්ථධාතුසු අඤ්ඤතරං ලහිත්වා රූපවසෙන ආභුජිත්වා “රූපදානං දස්සාමි, රූපදානං මය්‍හ” ති විත්තෙත්වා තාදිසෙ දක්ඛිණෙයො දානං පතිට්ඨාපෙති සවත්ථුකං කත්වා. එතං රූපදානං නාම.

සද්දදානං පන හෙරිසද්දාදිවසෙන වෙදිතබ්බං. තත්ථ සද්දං කන්දමුලානි විය උප්පාටෙත්වා නීලුප්පලහත්ථකං විය ව හත්ථෙ යපෙත්වා දාතුං න සක්කා, සවත්ථුකං පන කත්වා දෙන්නො සද්දදානං දෙනි නාම. තස්මා යදා “සද්දදානං දස්සාමි” ති හෙරිමුදිඞ්ගාදීසු අඤ්ඤතරෙන තුරියෙන තිණ්ණං රතනානං උපහාරං කරොති කාරෙති ව, “සද්දදානං මෙ” ති හෙරිආදීනි යපෙති යපාපෙති ව. ධම්මකථිකානං පන සරහෙසජ්ජං තෙලථාණිතාදිං දෙනි, ධම්මස්සවනං සොසෙති, සරහඤ්ඤං භණ්ති, ධම්මකථං කථෙති, උපනිසින්නකකථං අනුමොදනකථඤ්ච කරොති කාරෙති ව, තදා සද්දදානං නාම හොති.

තථා ගන්ධදානං මූලගන්ධාදීසු අඤ්ඤතරං රජනීයං ගන්ධවත්ථුං පිංසිතමෙව වා ගන්ධං යංකිඤ්චි ලහිත්වා ගන්ධවසෙන ආභුජිත්වා “ගන්ධදානං දස්සාමි, ගන්ධදානං

මය්හ''න්ති බුද්ධරතනාදීනං පූජං කරොති කාරොති ච, ගන්ධපුෂ්පන්ථාය අගරුවන්දනාදිකෙ ගන්ධවත්ථුකෙ පරිච්චජති. ඉදං ගන්ධදානං.

තථා මූලරසාදීසු යංකිඤ්චි රජනීයං රසවත්ථුං ලභිත්වා රසවසෙන ආභූෂිත්වා “රසදානං දස්සාමි, රසදානං මය්හ”න්ති දක්ඛිණෙය්‍යානං දෙති, රසවත්ථුමෙව චා ධඤ්ඤගවාදිකං පරිච්චජති. ඉදං රසදානං.

තථා ථොට්ඨබ්බදානං මඤ්චපීඨාදිවසෙන අත්ථරණපාචුරණාදිවසෙන ච වෙදිතබ්බං. යදා හි මඤ්චපීඨහිසිබ්බිමිබ්බාහනාදිකං නිවාසනපාරුපනාදිකං චා සුඛසම්ඵස්සං රජනීයං අනවජ්ජං ථොට්ඨබ්බවත්ථුං ලභිත්වා ථොට්ඨබ්බවසෙන ආභූෂිත්වා “ථොට්ඨබ්බදානං දස්සාමි, ථොට්ඨබ්බදානං මය්හ”න්ති දක්ඛිණෙය්‍යානං දෙති. යථාචුත්තං ථොට්ඨබ්බවත්ථුං ලභිත්වා පරිච්චජති, ඉදං ථොට්ඨබ්බදානං.

ධම්මදානං පන ධම්මාරම්මණස්ස අධිප්පෙතත්තා ඔජ්ජානජීවිතවසෙන වෙදිතබ්බං. ඔජාදීසු හි අඤ්ඤතරං රජනීයං වත්ථුං ලභිත්වා ධම්මාරම්මණවසෙන ආභූෂිත්වා “ධම්මදානං දස්සාමි, ධම්මදානං මය්හ”න්ති සප්පිනවතීතාදිඔජ්ජදානං දෙති. අම්බපානාදිඅට්ඨවිධපානදානං දෙති, ජීවිතදානන්ති ආභූෂිත්වා සලාකහත්තපක්ඛිකහත්තාදීනි දෙති, අභාසුකභාවෙන අභිභූතානං බ්‍යාධිතානං වෙජ්ජෙ පච්චුපට්ඨාපෙති, ජාලං ථාලාපෙති, කුමීනං විද්ධංසාපෙති, සකුණපඤ්ජරං විද්ධංසාපෙති, බන්ධනෙන බද්ධානං සත්තානං බන්ධනමොක්ඛං කාරොති, මාසාතහෙරිං වරාපෙති, අඤ්ඤානි ච සත්තානං ජීවිතපරිත්තාණත්ථං එවරුපානි කම්මානි කරොති කාරාපෙති ච. ඉදං ධම්මදානං නාම.

සබ්බමෙතං යථාචුත්තං දානසම්පදං සකලලොකහිතසුඛාය පරිණාමෙති. අත්තනො ච සම්මාසම්බොධියා අකුප්පාය විමුත්තියා අපරික්ඛයස්ස ඡන්දස්ස අපරික්ඛයස්ස වීරියස්ස අපරික්ඛයස්ස සමාධිස්ස අපරික්ඛයස්ස පටිභානස්ස අපරික්ඛයස්ස ඤාණස්ස අපරික්ඛයාය විමුත්තියා පරිණාමෙති. ඉමඤ්ච දානපාරම් පටිපජ්ජන්තෙන මහාසත්තෙන ජීවිතෙ අනිච්චසඤ්ඤා පච්චුපට්ඨාපෙතබ්බා තථා භොගෙසු, බහුසාධාරණතා ච නෙසං මනසිකාතබ්බා, සත්තෙසු ච මහාකරුණා සතතං සමිතං පච්චුපට්ඨාපෙතබ්බා. එවඤ්චි භොගෙ ගහෙතබ්බසාරං ගණ්හන්තො ආදිත්තතො විය අගාරතො සබ්බං සාපතෙය්‍යං අත්තානඤ්ච බහි නිහරන්තො න කිඤ්චි සෙසෙති, න කත්ථවි විභාගං කරොති, අඤ්ඤදත්ථු නිරපෙක්ඛො නිස්සජ්ජති එව. අයං තාව දානපාරමියා පටිපත්තික්කමො.

සීලපාරමියා පන අයං පටිපත්තික්කමො – යස්මා සබ්බඤ්ඤසීලාලඬිකාරෙහි සත්තෙ අලඬිකරිතුකාමෙන මහාපුරිසෙන ආදිතො අත්තනො එව තාව සීලං විසොධෙතබ්බං. තත්ථ ච චතුහි ආකාරෙහි සීලං විසුජ්ඣති – අජ්ඣාසයවිසුද්ධිතො, සමාදානතො, අවිතික්කමනතො, සති ච විතික්කමෙ පුන පටිපාකතිකකරණතො. විසුද්ධාසයනාය හි එකච්චො අත්තාධිපති හුත්වා පාපජ්ගුච්ඡනසභාවො අජ්ඣාත්තං හිරිධම්මං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා සුපරිසුද්ධසමාවාරො භොති. තථා පරතො සමාදානෙ සති එකච්චො ලොකාධිපති හුත්වා පාපතො උත්තසන්තො ඔත්තජ්ජධම්මං.

පවිත්‍රපටියාපෙත්වා සුපරිසුද්ධසමාවාරො හොති. ඉති උභයථාපි එතෙ
අවිතික්කමනතො සිලෙ පතිට්ඨහන්ති. අථ පන කදාවි සතිසම්මොසෙන සිලස්ස
බණ්ඩාදිභාවො සියා. තායයෙව යථාචුත්තාය හිරොත්තජ්ජසම්පත්තියා ඛිජ්ජමෙව
නං චුට්ඨානාදිනා පටිපාකතිකං කරොති.

තයිදං සිලං වාරිත්තං, වාරිත්තන්ති දුට්ඨං. තත්ථායං බොධිසත්තස්ස
වාරිත්තසිලෙ පටිපත්තික්කමො – සබ්බසත්තෙසු තථා දයාපන්නචිත්තෙන
හචිතබ්බං, යථා සුපිනත්තෙනපි න ආඝාතො උජ්ජජ්ජෙය්‍ය. පරුපකාරනිරතතාය
පරසන්තකො අලගද්දො විය න පරාමසිතබ්බො. සචෙ පබ්බජිතො හොති,
අබ්‍රහ්මචරියතොපි ආරාචාරී හොති සත්තවිධමෙච්ඡනසංයොගචරිතො, පගෙව
පරදාරගමනතො. සචෙ පන අපබ්බජිතො ගහට්ඨො සමානො පරෙසං දාරෙසු සදා
පාපකං චිත්තමිපි න උජ්ජාදෙති. කට්ඨෙත්තො ච සචිචං හිතං පියං වචනං පරිමිතමෙව
ච කාලෙන ධම්මිං කථං භාසිතා හොති, සබ්බත්ථ අනභිජ්ඣාලා අඛ්‍යාපන්නචිත්තො
අවිපරිතදස්සනො කම්මස්සකතඤ්ඤානෙව සමන්තාගතො සම්මග්ගතෙසු
සම්මාපටිපත්තෙසු නිවිට්ඨසද්ධො හොති නිවිට්ඨපෙමො.

ඉති චතුරාපායවට්ටදුක්ඛානං පඨභූතෙහි අකුසලකම්මපට්ඨෙහි අකුසලධම්මෙහි ච
ඔරමිත්වා සග්ගමොක්ඛානං පඨභූතෙසු කුසලකම්මපට්ඨෙසු පතිට්ඨිතස්ස
මහාපුරිසස්ස පරිසුද්ධාසයපයොගතාය යථාහිපත්ථිතා සත්තානං හිතසුඛපසංහිතා
මනොරථා සීඝං සීඝං අහිනිජ්ජජ්ජන්ති, පාරමිසො පරිපුරන්ති. එවංභූතො හි අයං.
තත්ථ හිංසානිවත්තියා සබ්බසත්තානං අභයදානං දෙති, අජ්ජකසිරෙනෙව
මෙත්තාභාවනං සම්පාදෙති, එකාදස මෙත්තානිසංසෙ අධිගච්ඡති, අජ්ජාබාධො
හොති අජ්ජාතඨිකො, දීඝායුකො සුබ්බහුලො ලක්ඛණවිසෙසෙ පාපුණාති,
දොසවාසනඤ්ඤා සමුච්ඡින්නෙති.

තථා අදින්නාදානනිවත්තියා චොරාදීහි අසාධාරණෙ හොගෙ අධිගච්ඡති. පරෙහි
අනාසඬිකනියො පියො මනාපො විස්සසනියො විභවසම්පත්තිසු අලග්ගචිත්තො
පරිච්චාගසීලො ලොභවාසනඤ්ඤා සමුච්ඡින්නෙති.

අබ්‍රහ්මචරියනිවත්තියා අලොලො හොති සන්තකායචිත්තො, සත්තානං පියො
හොති මනාපො අපරිසඬිකනියො, කල්‍යාණො චස්ස කිත්තිසද්දො අබ්‍රහ්මචරිනි,
අලග්ගචිත්තො හොති මාතුගාමෙසු අලුද්ධාසයො, නෙක්ඛම්මබ්‍රහුලො
ලක්ඛණවිසෙසෙ අධිගච්ඡති, ලොභවාසනඤ්ඤා සමුච්ඡින්නෙති.

මුසාවාදනිවත්තියා සත්තානං පමාණභූතො හොති පච්චයිකො ථෙතො
ආදෙය්‍යවචනො, දෙවතානං පියො මනාපො, සුරහිගන්ධමුඛො
ආරක්ඛිතකායචිසමාවාරො, ලක්ඛණවිසෙසෙ ච අධිගච්ඡති, කිලෙසවාසනඤ්ඤා
සමුච්ඡින්නෙති.

පෙසුඤ්ඤනිවත්තියා පරුපක්කමෙහිපි අහෙජ්ජකායො හොති
අහෙජ්ජපරිවාරො, සද්ධම්මෙසු ච අහෙජ්ජනකසද්ධො, දළ්භමිත්තො
භවත්තරපරිවිතානං විය සත්තානං එකන්තපියො අසංකිලෙසබ්බලො.

එරුසවාචානිවත්තියා සත්තානං පියො හොති මනාපො සුඛසීලො මධුරවචනො
සම්භාවනීයො, අට්ඨභිගසමන්තාගතො වස්ස සරො නිබ්බත්තති.

සම්ඵප්පලාපනිවත්තියා සත්තානං පියො හොති මනාපො ගරු භාවනීයො ච
ආදෙය්‍යවචනො පරිමිතාලාපො. මහෙසක්ඛො ච හොති මහානුභාවො,
යානුජ්ජත්තිකෙන පටිභානෙන පඤ්භානං බ්‍යාකරණකුසලො, බුද්ධභූමියඤ්ච එකාය
එව වාචාය අනෙකභාසානං සත්තානං අනෙකෙසං පඤ්භානං බ්‍යාකරණසමත්ථො
හොති.

අනභිජ්ඣාලුතාය ඉච්ඡිතලාභී හොති, උළාරෙසු ච හොගෙසු රුචිං පටිලහති,
බත්තියමභාසාලාදීනං සම්මතො හොති, පච්චත්ථිකෙහි අනභිභවනීයො,
ඉන්ද්‍රියවෙකල්ලං න පාපුණාති, අප්පටිපුග්ගලො ච හොති.

අබ්‍යාපාදෙන පියදස්සනො හොති, සත්තානං සම්භාවනීයො පරහිතාහිනන්දිතාය
ච සත්තෙ අප්පකසිරෙනෙව පසාදෙති, අලුබසභාවො ච හොති මෙත්තාවිහාරී,
මහෙසක්ඛො ච හොති මහානුභාවො.

මිච්ඡාදස්සනාභාවෙන කල්‍යාණෙ සභායෙ පටිලහති, සීඝ්‍රච්ඡෙදමිපි පාපුණන්තො
පාපකම්මං න කරොති, කම්මස්සකතාදස්සනතො අකොතූහලමභිගලිකො ච හොති,
සද්ධම්මෙ වස්ස සද්ධා පතිට්ඨිතා හොති මූලජාතා, සද්දහති ච තථාගතානං බොධිං,
සමයන්තරෙසු නාහිරමති උක්කාරට්ඨානෙ විය රාජහංසො,
ලක්ඛණත්තයපරිජානනකුසලො හොති, අත්තෙ ච අනාවරණඤාණලාභී, යාව
බොධිං න පාපුණාති, තාව තස්මිං තස්මිං සත්තනිකායෙ උක්කට්ඨුක්කට්ඨො ච
හොති, උළාරුළාරා සම්පත්තියො පාපුණාති. ඉති හිදං සීලං නාම සබ්බසම්පත්තීනං
අධිට්ඨානං, සබ්බබුද්ධගුණානං පභවභූමි, සබ්බබුද්ධකාරකධම්මානං ආදි වරණං
මුඛං පමුඛන්ති බ්‍රහ්මානනං උප්පාදෙත්වා කායවච්ඡංගමෙ ඉන්ද්‍රියදමනෙ
ආජීවවිසුද්ධියං පච්චයපරිහොගෙසු ච සතිසම්පජඤ්ඤබලෙන අප්පමත්තෙන
ලාභසක්කාරසීලොකං මිත්තමුඛපච්චත්ථිකං විය සල්ලක්ඛෙත්වා “කිකිච
අණ්ඩ”න්තිආදිනා (විසුද්ධි. 1.19; දී. නි. අට්ඨ. 1.7) චුත්තනයෙන සක්කච්චං සීලං
සම්පාදෙතබ්බං. අයං තාව වාරිත්තසීලෙ පටිපත්තික්කමො.

වාරිත්තසීලෙ පන පටිපත්ති එවං වෙදිතබ්බා – ඉධ බොධිසත්තො
කල්‍යාණමිත්තානං ගරුට්ඨානියානං අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං අඤ්ජලිකම්මං
සාමිච්ඡිකම්මං කාලෙන කාලං කත්තා හොති, තථා තෙසං කාලෙන කාලං උපට්ඨානං
කත්තා හොති, ගිලානානං කායවෙය්‍යාවට්ඨිකං. සුභාසිතපදානි සුත්වා සාධුකාරං
කත්තා හොති, ගුණවත්තානං ගුණෙ වණ්ණෙතා පරෙසං අපකාරෙ බත්තා,
උපකාරෙ අනුස්සරිතා, පුඤ්ඤානි අනුමොදිතා, අත්තනො පුඤ්ඤානි

සම්මාසම්බෝධියා පරිණාමෙනා, සබ්බකාලං අප්පමාදවිහාරී කුසලෙසු ධම්මෙසු, සති
ච අවිචයෙ අවිචයනො දිස්වා තාදිසානං සහධම්මිකානං යථාභූතං ආවිකත්තා,
උත්තරි ව සම්මාපටිපත්තිං සම්මදෙව පරිපූරෙනා.

තථා අත්තනො අනුරූපාසු අත්ථුපසංභිතාසු සත්තානං ඉතිකත්තබ්බතාසු
දක්ඛො අනලසො සභායභාවං උපගව්ඡති. උප්පන්නෙසු ව සත්තානං
බ්‍යාධිආදිදුක්ඛෙසු යථාරහං පතිකාරවිධායකො. ඤාතිභොගාදිබ්‍යසනපතිතෙසු
සොකාපනොදනො උල්ලම්පනසභාවාවට්ඨිතො හුත්වා නිග්ගහාරහානං
ධම්මෙනෙව නිග්ගණ්හනකො යාවදෙව අකුසලා වුට්ඨාපෙත්වා කුසලෙ
පට්ඨාපනාය. පග්ගහාරහානං ධම්මෙනෙව පග්ගණ්හනකො. යාති පුරිමකානං
මහාබෝධිසත්තානං උළාරතමානි පරමදුක්කරානි අවිත්තෙය්‍යානුභාවානි සත්තානං
එකත්තනිසුඛාවහානි වරිතානි, යෙහි නෙසං බෝධිසම්භාරා සම්මදෙව පරිපාකං
අගමංසු, තානි සුත්වා අනුබ්බිග්ගො අනුත්‍රාසො තෙපි මහාපුරිසා මනුස්සා එව,
කමෙන පන සික්ඛාපාරිපූරියා භාවිතත්තභාවා තාදිසාය උළාරතමාය
ආනුභාවසම්පත්තියා බෝධිසම්භාරෙසු උක්කංසපාරමිප්පත්තා අහෙසුං, තස්මා
මයාපි සීලාදිසික්ඛාසු සම්මදෙව තථා පටිපජ්ජිතබ්බං, යාය පටිපත්තියා අහමපි
අනුක්කමෙන සික්ඛං පරිපූරෙත්වා එකත්තනො තං පදං අනුපාපුණ්ණස්සාමිති
සද්ධාපුරෙවාරිකං චිරියං අවිස්සජ්ජෙන්තො සම්මදෙව සීලෙසු පරිපූරකාරී හොති.

තථා පටිච්ඡන්තකල්‍යාණො හොති විවටාපරාධො, අප්පිච්ඡො සන්තුට්ඨො
පවිච්ඡන්තො අසංසට්ඨො දුක්ඛසහො අපරිතස්සනජාතිකො අනුද්ධනො අනුන්තලො
අවපලො අමුඛරො අවිකිණ්ණවාචො සන්තින්ද්‍රියො සන්තමානසො
කුහනාදිමිච්ඡාජීවරහිතො ආචාරගොචරසම්පන්නො අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු
භයදස්සාවි සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු ආරද්ධවිරියො පහිතත්තො කායෙ ව
ජීවිතෙ ව නිරපෙක්ඛො, අප්පමත්තකම්පි කායෙ ජීවිතෙ වා අපෙක්ඛං නාධිවාසෙති
පජහති විනොදෙති, පගෙව අධිමත්තං. සබ්බෙපි දුස්සීලාහෙතුභූතෙ
කොට්ඨපනාහාදිකෙ උපක්කිලෙසෙ පජහති විනොදෙති. අප්පමත්තකෙන ව
විසෙසාධිගමෙන අපරිතුට්ඨො හොති, න සඬකොචං ආපජ්ජති, උපරුපරි
විසෙසාධිගමාය වායමති.

යෙන යථාලද්ධා සම්පත්ති භානභාගියා වා යීතිභාගියා වා න හොති, තථා
මහාපුරිසො අන්ධානං පරිණායකො හොති, මග්ගං ආවික්ඛති, බධිරානං
හත්ථමුද්දාය සඤ්ඤං දෙති, අත්ථමනුග්ගාහෙති, තථා මූගානං. පීඨසප්පිකානං පීඨං
දෙති යානං දෙති වාහෙති වා. අස්සද්ධානං සද්ධාපටිලාභාය වායමති, කුසීතානං
උස්සාහජනනාය, මුට්ඨස්සතීනං සතිසමායොගාය, විබ්භන්තවිත්තානං
සමාධිසම්පදාය, දුප්පඤ්ඤානං පඤ්ඤාධිගමාය වායමති. කාමච්ඡන්දපරියුට්ඨිතානං
කාමච්ඡන්දපටිවිනොදනාය වායමති.
බ්‍යාපාදථිතමිද්ධඋද්ධවචකුක්කුචවචිකිච්ඡාපරියුට්ඨිතානං විචිකිච්ඡාවිනොදනාය
වායමති. කාමච්ඡන්තාදිඅපකතානං කාමච්ඡන්තාදිමිච්ඡාවිතක්කවිනොදනාය

වායමති. පුබ්බකාරීනං සත්තානං කතඤ්ඤතං නිස්සාය පුබ්බභාසී පියවාදී සඬිගාහකො සදිසෙන අධිකෙන වා පච්චුපකාරෙන සම්මානෙනා හොති.

ආපදාසු සභායකිච්චං අනුතිට්ඨති. තෙසං තෙසඤ්ච සත්තානං පකතිසභාවඤ්ච පරිජානිත්වා යෙහි යථා සංවසිතබ්බං හොති, තෙහි තථා සංවසති. යෙසු ව යථා පටිපජ්ජිතබ්බං හොති, තෙසු තථා පටිපජ්ජති. තඤ්ච ඛො අකුසලතො වුට්ඨාපෙත්වා කුසලෙ පතිට්ඨාපනවසෙන, න අඤ්ඤථා. පරචිත්තානුරක්ඛණා හි ඛොධිසත්තානං යාවදෙව කුසලාභිවඩ්ඪියා. තථා හිතජ්ඣාසයෙනාපි පරො න හිංසිතබ්බො, න හණ්ඨිතබ්බො, න මඬිකුභාවමාපාදෙනබ්බො, න පරස්ස කුක්කුච්චං උප්පාදෙනබ්බං, න නිග්ගහට්ඨානෙන න වොදෙනබ්බො, න නීවතරං පටිපන්නස්ස අත්තා උච්චතරෙ යපෙනබ්බො, න ච පරෙසු සබ්බෙන සබ්බං අසෙවිනා භවිතබ්බං, න අතිසෙවිනා භවිතබ්බං, න අකාලසෙවිනා.

සෙවිතබ්බයුත්තෙ පන සත්තෙ දෙසකාලානුරූපං සෙවති. න ච පරෙසං පුරතො පියෙ විගරහති, අජ්ජියෙ වා පසංසති. න අවිස්සට්ඨවිස්සාසී හොති. න ධම්මිකං උපනිමන්තනං පටික්ඛිපති. න සඤ්ඤත්තිං උපගච්ඡති, නාධිකං පටිග්ගණ්හාති. සද්ධාසම්පන්නෙ සද්ධානිසංසකථාය සම්පහංසති. සීලසුත්වාගපඤ්ඤාසම්පන්නෙ පඤ්ඤාසම්පන්නකථාය සම්පහංසති. සචෙ පන ඛොධිසත්තො අභිඤ්ඤාබලජ්ජත්තො හොති, පමාදාපන්නෙ සත්තෙ අභිඤ්ඤාබලෙන යථාරහං නිරයාදිකෙ දස්සෙන්නො සංවෙපෙත්වා අස්සද්ධාදිකෙ සද්ධාදීසු පතිට්ඨාපෙති. සාසනෙ ඔතාරෙති. සද්ධාදිගුණසම්පන්නෙ පරිපාවෙති. එවමයං මහාපුරිසස්ස වාරිත්තභූතො අපරිමාණො පුඤ්ඤාභිසන්දො කුසලාභිසන්දො උපරූපරි අභිවඩ්ඪතීති වෙදිතබ්බං.

අපි ව යා සා ‘කිං සීලං කෙනට්ඨෙන සීල’ ත්තිආදිනා පුච්ඡං කත්වා ‘පාණාතිපාතාදීහි විරමන්තස්ස චත්තපටිපත්තිං වා පුරෙන්නස්ස චෙතනාදයො ධම්මා සීල’ ත්තිආදිනා නයෙන නානජ්ජකාරතො සීලස්ස විත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.6 ආදයො) වුත්තා, සා සබ්බාපි ඉධ ආහරිත්වා චත්තබ්බා. කෙවලඤ්ඤි තත්ථ සාවකඛොධිසත්තවසෙන සීලකථා ආගතා, ඉධ මහාඛොධිසත්තවසෙන කරුණුපායකොසල්ලපුබ්බඬගමං කත්වා චත්තබ්බාති අයමෙව විසෙසො. යතො ඉදං සීලං මහාපුරිසො යථා න අත්තනො දුග්ගතියං පරික්කිලෙසවිමුත්තියා සුගතියම්පි, න රජ්ජසම්පත්තියා, න චක්කවත්ති, න දෙව, න සක්ක, න මාර, න බ්‍රහ්මසම්පත්තියා පරිණාමෙති, තථා න අත්තනො තෙවිජ්ජතාය, න ඡළභිඤ්ඤතාය, න චතුජ්ජපටිසම්භිදාධිගමාය, න සාවකඛොධියා, න පච්චෙකඛොධියා, පරිණාමෙති, අථ ඛො සබ්බඤ්ඤාභාවෙන සබ්බසත්තානං අනුත්තරසීලාලඬිකාරසම්පාදනත්ථමෙව පරිණාමෙතීති. අයං සීලපාරමියා පටිපත්තික්කමො.

තථා යස්මා කරුණුපායකොසල්ලපරිග්ගහිතා ආදිනවදස්සනපුබ්බඬගමා කාමෙහි ව හවෙහි ව නික්ඛමනවසෙන පචත්තා කුසලවිත්තුජ්ජත්ති

නෙක්බම්මපාරමී, තස්මා සකලසංකිලෙසනිවාසනට්ඨානතාය පුත්තදාරාදීහි
 මහාසම්බාධතාය කසිවාණිජ්ජාදිනානාවිධකම්මන්තාධිට්ඨානබ්‍යාකූලතාය ච
 සරාවාසස්ස නෙක්බම්මසුබාදීනං අනොකාසනං, කාමානඤ්ච
 සත්ථධාරාලග්ගමධුබින්දු විය ච අවලිය්භමානා පරිත්තස්සාදා
 විපුලානත්ථානුබන්ධාති ච, විජ්ජුලනොභාසෙන ගහෙනබ්බනව්චං විය
 පරිත්තකාලපලබ්භා, උම්මත්තකාලඬකාරො විය විපරිතසඤ්ඤාය අනුභවිතබ්බා,
 කර්සාවච්ඡාදනා විය පතිකාරභූතා, උදකතෙමිතඬගුලියා තනුදකපානං විය
 අතිත්තිකරා, ඡාතජ්ඣත්තභොජනං විය සාබාධා, බලිසාමිසං විය
 බාසනසන්තිපාතකාරණං, අග්ගිසන්තාපො විය කාලත්තයෙපි
 දුක්ඛුප්පත්තිභෙතුභූතා, මක්කටලෙපො විය බන්ධනිමිත්තං, සාතකාවච්ඡාදනා විය
 අනත්ථච්ඡාදනා, සපත්තගාමවාසො විය භයට්ඨානභූතා, පච්චත්ථිකපොසකො විය
 කිලෙසමාරාදීනං ආමිසභූතා, ඡණසම්පත්තියො විය විපරිණාමදුක්ඛා, කොටරග්ගි
 විය අන්තොදාහකා, පුරාණකූපාවලම්බිබීරණමධුපිණ්ඩං විය අනෙකාදීනවා,
 ලොණුදකපානං විය පිපාසාභෙතුභූතා, සුරාමෙරයං විය නිවජනසෙවිතා,
 අප්පස්සාදතාය අට්ඨිකඬකලුපමාතිආදිනා (ම. නි. 1.234; 2.42; පාචි. 417; මහානි.
 3; චූළනි. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 147) ච නයෙන ආදීනවං සල්ලක්ඛෙන්වා
 තබ්බිපරියායෙන නෙක්බම්මෙ ආනිසංසං පස්සන්තෙන
 නෙක්බම්මපව්චෙකඋපසමසුබාදීසු නින්තපොණපබ්භාරවිත්තෙන
 නෙක්බම්මපාරමියං පටිපජ්ජිතබ්බං. යස්මා පන නෙක්බම්මං පබ්බජ්ජාමූලකං,
 තස්මා පබ්බජ්ජා තාව අනුට්ඨාතබ්බා. පබ්බජ්ජමනුකිට්ඨන්තෙන ච මහාසත්තෙන
 අසති බුද්ධුප්පාදෙ කම්මවාදීනං කිරියවාදීනං තාපසපරිබ්බාජකානං පබ්බජ්ජා
 අනුට්ඨාතබ්බා.

උප්පන්නෙසු පන සම්මාසම්බුද්ධෙසු තෙසං සාසනෙ එව පබ්බජිතබ්බං.
 පබ්බජිත්වා ච යථාචුත්තෙ සීලෙ පතිට්ඨිතෙන තස්සා එව හි සීලපාරමියා
 වොදාපනත්ථං ධුතගුණා සමාදාතබ්බා. සමාදින්තධුතධම්මා හි මහාපුරිසා සම්මදෙව
 තෙ පරිහරන්තා අප්පිච්ඡාසන්තුට්ඨාසල්ලෙඛපව්චෙකඅසංසග්ගවීරියාරම්භසුහරතාදි-
 ගුණසලිලවික්ඛාලිතකිලෙසමලතාය අනවජ්ජසීලවතගුණපරිසුද්ධසබ්බසමාවාරා
 පොරාණෙ අරියවංසත්තයෙ පතිට්ඨිතා චතුත්ථං භාවනාරාමතාසඬ්ඛාතං අරියවංසං
 අධිගන්තුං චත්තාරිසාය ආරම්මණෙසු යථාරහං උපචාරජ්ජනාහෙදං ඤානං
 උපසම්පජ්ජ විහරන්ති. එවං හිස්ස සම්මදෙව නෙක්බම්මපාරමී පරිපූරිතා භොති.

ඉමස්මිං පන යානෙ තෙරසහි ධුතධම්මෙහි සද්ධිං දස කසිණානි, දස අසුභානි,
 දසානුස්සතියො, චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරා, චත්තාරො ආරුප්පා, එකා සඤ්ඤා, එකං
 චචත්ථානන්ති චත්තාරිසාය සමාධිභාවනාය කම්මට්ඨානානි භාවනාවිධානඤ්ච
 විත්ථාරතො චත්තබ්බානි. තං පනෙතං සබ්බං යස්මා විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.22
 ආදයො, 47, 55) සබ්බාකාරතො විත්ථාරෙත්වා චුත්තං, තස්මා තත්ථ
 චුත්තනායෙනව වෙදිතබ්බං. කෙවලඤ්ඤි තත්ථ සාවකබොධිසත්තස්ස වසෙන
 චුත්තං, ඉධ මහාබොධිසත්තස්ස වසෙන කරුණුපායකොසල්ලපුබ්බධිගමං කත්වා

වත්තබ්බන්ති අයමෙව විසෙසොති. එවමෙන්ථ නෙක්ඛම්මපාරමියා පටිපත්තික්කමො වෙදිතබ්බො.

තථා පඤ්ඤාපාරමිං සම්පාදෙතුකාමෙන යස්මා පඤ්ඤා ආලෝකො විය අන්ධකාරෙන මොහෙන සහ න වත්තති, තස්මා මොහකාරණානි තාව බොධිසත්තෙන පරිවජ්ජෙතබ්බාති. තත්ථිමානි මොහකාරණානි – අරති තන්දි විජම්භිතා ආලසියං ගණසඬගණිකාරාමතා නිද්දාසීලතා අනිච්ඡයසීලතා ඤාණස්මිං අකුතුහලතා මිච්ඡාධිමානො අපරිපුච්ඡකතා කායස්ස න සම්මාපරිභාරො අසමාහිතචිත්තතා දුෂ්පඤ්ඤානං පුග්ගලානං සෙවනා පඤ්ඤවත්තානං අපරිපුච්ඡාසනා අත්තපරිභවො මිච්ඡාවිකප්පො විපරිතාහිනිවෙසො කායදළ්භිබ්බුලතා අසංවෙගසීලතා පඤ්ඤා නිවරණානි. සඬබ්බෙපතො යෙ වා පන ධම්මෙ ආසෙවතො අනුප්පන්නා පඤ්ඤා නුප්පජ්ජති, උප්පන්නා පරිභායති. ඉති ඉමානි සම්මොහකාරණානි පරිවජ්ජෙත්තෙන බාහුසච්චෙ ඤානාදීසු ව යොගො කරණියො.

තත්ථායං බාහුසච්චස්ස විසයවිභාගො – පඤ්ඤවත්තධා ද්වාදසායතනානි අට්ඨාරස ධාතුයො වත්තාරි සච්චානි බාවිසතින්ද්‍රියානි ද්වාදසපදිකො පටිච්චසමුප්පාදො තථා සතිපට්ඨානාදයො කුසලාදිධම්මප්පකාරහෙදා ව, යානි ව ලෝකෙ අනවජ්ජානි විජ්ජාට්ඨානානි, යෙ ව සත්තානං හිතසුඛවිධානයොග්ගා බ්‍යාකරණවිසෙසා, ඉති එවං පකාරං සකලමෙව සුතවිසයං උපායකොසල්ලපුබ්බඬගමාය පඤ්ඤාය සතියා වීරියෙන ව සාධුකං උග්ගහණසවනධාරණපරිවයපරිපුච්ඡාහි ඔගාහෙත්වා තත්ථ ව පරෙසං පතිට්ඨාපනෙන සුතමයා පඤ්ඤා නිබ්බත්තෙතබ්බො.

තථා සත්තානං ඉතිකත්තබ්බතාසු යානුප්පත්තිකපටිභානභූතා ආයාපායඋපායකොසල්ලභූතා ව පඤ්ඤා හිතෙසිතං නිස්සාය තත්ථ තත්ථ යථාරහං පවත්තෙතබ්බො. තථා ඛන්ධාදීනං සභාවධම්මානං ආකාරපරිචිතක්කනමුඛෙන තෙ නිජ්ඣානං බ්‍රමාපෙත්තෙන චිත්තමයා පඤ්ඤා නිබ්බත්තෙතබ්බො. ඛන්ධාදීනංයෙව පන සලක්ඛණසාමඤ්ඤලක්ඛණපරිග්ගහණවසෙන ලෝකියපරිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙත්තෙන පුබ්බභාගභාවනාපඤ්ඤා සම්පාදෙතබ්බො. එවඤ්ඤි නාමරූපමත්තමිදං යථාරහං පච්චයෙහි උප්පජ්ජති වෙව නිරුප්ඣති ව, න එත්ථ කොචි කත්තා වා කාරෙතා වා, හුත්වා අභාවට්ඨෙත අනිච්චං, උදයබ්බයපටිපිළනට්ඨෙත දුක්ඛං, අවසවත්තනට්ඨෙත අනත්තාති අජ්ඣත්තිකධම්මෙ බාහිරකධම්මෙ ව නිබ්බිසෙසං පරිජානන්තො තත්ථ ආසඬගං පජහන්තො පරෙ ව තත්ථ තං ජහාපෙත්තො කෙවලං කරුණාවසෙතෙව යාව න බුද්ධගුණා හත්ථතලං ආගච්ඡන්ති, තාව යානත්තයෙ සත්තෙ අවතාරණපරිපාවනෙහි පතිට්ඨපෙත්තො ඤානවිමොක්ඛසමාධිසමාපත්තියො අභිඤ්ඤායො ව ලෝකියා වසිභාවං පාපෙත්තො පඤ්ඤාය මත්ථකං පාපුණාති.

තත්ථ යා ඉමා ඉද්ධිවිධඤ්ඤාණං දිබ්බසොතධාතුඤ්ඤාණං වෙතොපරියඤ්ඤාණං පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණං දිබ්බවක්ඛුඤ්ඤාණං යථාකම්මුපගඤ්ඤාණං අනාගතංසඤ්ඤාණන්ති සපරිභණ්ඩා පඤ්ඤාලෝකියඅභිඤ්ඤාසඬබ්බාතා භාවනාපඤ්ඤා,

යා ව ඛන්ධායතනධාතුඉන්ද්‍රියසච්චපට්චවසමුප්පාදාදිහෙදෙසු භූමිභූතෙසු ධම්මෙසු
උග්ගහපරිපුච්ඡාවසෙන ඤාණපරිවයං කත්වා සීලවිසුද්ධිචිත්තවිසුද්ධිති මූලභූතාසු
ඉමාසු ද්විසු විසුද්ධිසු පතිට්ඨාය

දිට්ඨිවිසුද්ධිකඨ්ඨාචිතරණවිසුද්ධිමග්ගාමග්ගඤාණදස්සනවිසුද්ධි-
පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධිඤාණදස්සනවිසුද්ධිති සරිරභූතා ඉමා පඤ්ච විසුද්ධියො
සම්පාදෙන්තෙන භාවෙනඛ්ඛා ලොකියලොකුත්තරහෙදා භාවනාපඤ්ඤා, තාසං
සම්පාදනවිධානං යස්මා “තත්ථ එකොපි හුත්වා ඛහ්ඛා භොතීතිආදිකං
ඉද්ධිවිකුඛ්ඛනං කාතුකාමෙන ආදිකම්මිකෙන යොගිනා” තිආදිනා “ඛන්ධාති
රූපක්ඛන්ධො වෙදනාක්ඛන්ධො සඤ්ඤාක්ඛන්ධො සඬ්ඛාරක්ඛන්ධො
විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො” තිආදිනා ව විසයවිභාගෙන සද්ධිං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි.
2.430 ආදයො) සඬ්ඛාකාරතො විත්ථාරෙත්වා චුත්තං, තස්මා තත්ථ
චුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතඛ්ඛං. කෙවලඤ්ඤි තත්ථ සාවකබොධිසත්තස්ස වසෙන
පඤ්ඤා ආගතා, ඉධ මහාබොධිසත්තස්ස වසෙන කරුණුපායකොසල්ලපුඛ්ඛඨගමං
කත්වා චත්තඛ්ඛා, ඤාණදස්සනවිසුද්ධිං අපාපෙත්වා
පටිපදාඤාණදස්සනවිසුද්ධියංයෙව විපස්සනා යපෙතඛ්ඛාති අයමෙව විසෙසො.
එවමෙත්ථ පඤ්ඤාපාරමියා පටිපත්තික්කමො වෙදිතඛ්ඛො.

තථා යස්මා සම්මාසම්බොධියා කතාහිනීභාරෙන මහාසත්තෙන
පාරම්පරිපුරණත්ථං සඬ්ඛකාලං යුත්තප්පයුත්තෙන භවිතඛ්ඛං. ආබද්ධපරිකරණෙන,
තස්මා කාලෙන කාලං “කො නු බො අජ්ජ මයා පුඤ්ඤසම්භාරො ඤාණසම්භාරො
වා උපචිතො, කිං වා මයා පරහිතං කත” ත්ති දිවසෙ දිවසෙ පච්චචෙක්ඛන්තෙන
සත්තහිතත්ථං උස්සාහො කරණීයො. සඬ්ඛෙසම්පි සත්තානං උපකාරාය අත්තනො
පරිග්ගහභූතං චත්ථු කායෙ ජීවිතෙ ව නිරපෙක්ඛවිත්තෙන ඔස්සජිතඛ්ඛං. යං කිඤ්චි
කම්මං කරොති කායෙන වාචාය වා, තං සඬ්ඛං සම්බොධියං නින්තවිත්තෙනෙව
කාතඛ්ඛං, බොධියා පරිණාමෙතඛ්ඛං. උළාරෙහි ඉත්තරෙහි ව කාමෙහි
විනිවත්තවිත්තෙනෙව භවිතඛ්ඛං. සඬ්ඛාසුපි ඉතිකත්තඛ්ඛතාසු උපායකොසල්ලං
පච්චුපට්ඨාපෙත්වාච පටිපජ්ජිතඛ්ඛං.

තස්මිං තස්මිං සත්තහිතෙ ආරද්ධවීරියෙන භවිතඛ්ඛං ඉට්ඨානිට්ඨාදිසඬ්ඛසහෙන
අවිසංවාදිනා. සඬ්ඛෙපි සත්තා අනොධිසො මෙත්තාය කරුණාය ව ඵරිතඛ්ඛා. යා
කාවි සත්තානං දුක්ඛුප්පත්ති, සඬ්ඛා සා අත්තනි පාටිකඨ්ඨිතඛ්ඛා. සඬ්ඛෙසඤ්ච
සත්තානං පුඤ්ඤං අඛිහනුමොදිතඛ්ඛං. බුද්ධානං මහත්තතා මහානුභාවතා අභිණ්භං
පච්චචෙක්ඛිතඛ්ඛා. යඤ්ච කිඤ්චි කම්මං කරොති කායෙන වාචාය වා, තං සඬ්ඛං
බොධිනින්තවිත්තපුඛ්ඛඨගමං කාතඛ්ඛං. ඉමිනා හි උපායෙන දානාදීසු
යුත්තප්පයුත්තස්ස ථාමවතො දළ්භපරක්කමස්ස මහාසත්තස්ස බොධිසත්තස්ස
අපරිමෙයො පුඤ්ඤසම්භාරො ඤාණසම්භාරො ව දිවසෙ දිවසෙ උපචියති.

අපි ව සත්තානං පරිභොගත්ථං පරිපාලනත්ථඤ්ච අත්තනො සරිරං ජීවිතඤ්ච
පරිච්චජිත්වා බුද්ධිපාසාසිතුණ්භවාතාතපාදිදුක්ඛපතිකාරො පරියෙසිතඛ්ඛො
උපනෙතඛ්ඛො ව. යඤ්ච යථාචුත්තදුක්ඛපතිකාරජං සුඛං අත්තනා පටිලහති, තථා

රමණියෙසු ආරාමියානපාසාදනලාකාදීසු අරඤ්ඤායනනෙසු ව
කායචිත්තසන්තාපාභාවෙන අභිනිබ්බතත්තා අත්තනා සුඛං පටිලහති, යඤ්ච සුභාති
බුද්ධානුබුද්ධපච්චෙකබුද්ධා මහාබොධිසත්තා ව නෙක්ඛම්මපටිපත්තියං ධීනා
දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරභූතං ඊදිසං නාම ක්කානසමාපත්තිසුඛං අනුභවන්තීති, තං සබ්බං
සබ්බසත්තෙසු අනොධිසො උපසංහරතීති. අයං තාව නයො අසමාහිතභූමියං
පතිට්ඨිතස්ස.

සමාහිතභූමියං පන පතිට්ඨිතො අත්තනා යථානුභූතං විසෙසාධිගමනිබ්බතං
පීතිං පස්සද්ධිං සුඛං සමාධිං යථාභූතඤාණඤ්ච සත්තෙසු අධිමුච්චන්තො උපසංහරති
පරිණාමෙති. තථා මහති සංසාරදුක්ඛෙ තස්ස ව නිමිත්තභූතෙ
කිලෙසාහිසඬ්ඛාරදුක්ඛෙ නිමුග්ගං සත්තනිකායං දිස්වා තත්තාපි
ඡෙදනභෙදනථාලනපිංසනග්ගිසන්තාපාදිජනිතා දුක්ඛා තිබ්බා බරා කටුකා වෙදනා
නිරන්තරං චිරකාලං වෙදියන්තෙ නාරකෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤං
කුප්ප්කුප්පාසන්තාපනවිභෙදනහිංසනපරාධිනතාදීහි මහාදුක්ඛං අනුභවන්තෙ
තිරච්ඡානගතෙ, ජොතිමාලාකුලසරීරෙ බුප්පිපාසාචාතාතපාදීහි ඩය්භමානෙ ව
විසුස්සමානෙ ව චන්තබ්බෙලාදිආභාරෙ උද්ධබාහුං චිරචන්තෙ
නිජ්කාමතණ්හිකාදිකෙ මහාදුක්ඛං වෙදියමානෙ පෙනෙ ව, පරියෙට්ඨිමූලකං
මහන්තං අනායබ්බසනං පාපුණන්තෙ හත්ථච්ඡෙදාදිකාරණායොගෙන
දුබ්බණ්ණදුද්ද්ධිකදලීද්දාදිභාවෙන බුප්පිපාසාදිආබාධයොගෙන බලවන්තෙහි
අභිභවතීයතො පරෙසං වහනතො පරාධිනතො ව, නාරකෙ පෙනෙ තිරච්ඡානගතෙ
ව, අතිසයන්තෙ අපායදුක්ඛනිබ්බිසෙසං දුක්ඛමනුභවන්තෙ මනුස්සෙ ව, තථා
විසයවිසපරිභොගවික්ඛිත්තවිත්තතාය රාගාදිපරිලාභෙන ඩය්භමානෙ
වාතවෙගසමුට්ඨිතජාලාසමිද්ධසුක්ඛකට්ඨසන්තිපානෙ අග්ගික්ඛන්ධෙ විය
අනුපසන්තපරිලාභවුත්තිකෙ අනුපසන්තනිහනපරාධිනෙ කාමාවචරදෙවෙ ව, මහතා
වායාමෙන විදුරමාකාසං විගාහිතසකුන්තා විය බලවතා දුරෙ පාණිනා ඛිත්තසරා විය
ව, සතිපි විරජ්ජවත්තියං අනිච්චන්තිකතාය පාතපරියොසානා
අනතික්කන්තජාතිජරාමරණා ඵ්වාති රූපාරූපාවචරදෙවෙ ව පස්සන්තෙන මහන්තං
සංවෙගං පච්චුපට්ඨපෙත්වා මෙත්තාය කරුණාය ව අනොධිසො සත්තා ඵරිතබ්බා.
ඵචං කායෙන වාචාය මනසා ව බොධිසම්භාරෙ නිරන්තරං උපචිනන්තෙන යථා
පාරමියො පාරිපූරිං ගච්ඡන්ති, ඵචං සක්කච්චකාරිනා සාතච්චකාරිනා
අනොලීනවුත්තිනා උස්සාහො පවත්තෙතබ්බො, වීරියපාරමී පරිපූරෙතබ්බා.

අපි ව

අචිත්තෙය්‍යාපරිමෙය්‍යවිපුලොළාරවිමලනිරූපමනිරූපක්කිලෙසගුණනිවයනිධානභූ
තස්ස බුද්ධභාවස්ස උස්සක්කිත්වා සම්පභංසනයොග්ගං වීරියං නාම
අචිත්තෙය්‍යානුභාවමෙව, යං න පවුරජනා සොතුම්පි සක්කුණන්ති, පගෙව
පටිපජ්ජිතුං. තථා හි තිවිධා අභිනිහාරචිත්තුජ්ජත්ති, චතස්සො බුද්ධභූමියො, චත්තාරි
සඬ්ගභවත්ථුති, කරුණෙකරසතා, බුද්ධධම්මෙසු සච්ඡිකරණෙන විසෙසප්පච්චයො
නිජ්කානබන්ති, සබ්බධම්මෙසු නිරූපලෙපො, සබ්බසත්තෙසු පියපුත්තසඤ්ඤා,
සංසාරදුක්ඛෙහි අපරිබ්බෙදො, සබ්බදෙය්‍යධම්මපරිච්චාගො, තෙන ව නිරතිමානතා,

අධිසීලාදිඅධිට්ඨානං, තත්ථ ච අවඤ්චලතා, කුසලකිරියාසු ජිනිපාමොජ්ජං,
 විවෙකනින්තවිත්තතා, ඤානානුයොගො, අනවජ්ජධම්මෙන අතිත්ති, යථාසුතස්ස
 ධම්මස්ස පරෙසං භිතජ්ඣාසයෙන දෙසනා, සත්තානං ඤායෙ නිවෙසනා,
 ආරම්භදළ්භතා, ධීරවීරභාවො, පරාපවාදපරාපකාරෙසු විකාරාභාවො,
 සච්චාධිට්ඨානං, සමාපත්තිසු වසීභාවො, අභිඤ්ඤාසු ඛලජ්ජත්ති,
 ලක්ඛණත්තයාවබොධො, සතිපට්ඨානාදීසු යොගකම්මාභියොගෙන
 ලොකුත්තරමග්ගසම්භාරසම්භරණං, නවලොකුත්තරාවක්කන්තිති එවමාදිකා
 සබ්බාපි බොධිසම්භාරපටිපත්ති වීරියානුභාවෙනෙව සමිජ්ඣාතීති අභිනිභාරතො යාව
 මහාබොධි අනොස්සජ්ජන්තෙන සක්කච්චං නිරන්තරං වීරියං යථා උපරුපරි
 විසෙසාවහං හොති, එවං සම්පාදෙනබ්බං. සම්පජ්ජමානෙ ච යථාචුත්තෙ වීරියෙ
 ඛන්තිසච්චාධිට්ඨානාදයො ච දානසීලාදයො ච සබ්බෙපි බොධිසම්භාරා
 තදධීනචුත්තිතාය සම්පන්නා එව හොන්තිති ඛන්තිආදීසුපි ඉමිනාව නයෙන පටිපත්ති
 වෙදිතබ්බා.

ඉති සත්තානං සුබ්බපකරණපරිච්චාගෙන බහුධා අනුග්ගහකරණං දානෙන
 පටිපත්ති, සීලෙන තෙසං
 ජීවිතසාපතෙයාදාරරක්ඛාඅහෙදපියභිතවචනාවිහිංසාදිකාරණානි, නෙක්ඛම්මෙන
 තෙසං ආමිසපටිග්ගහණධම්මදානාදිනා අනෙකවිධා භිතවරියා, පඤ්ඤාය තෙසං
 භිතකරණුපායකොසල්ලං, වීරියෙන තත්ථ උස්සාභාරම්භඅසංභීරානි, ඛන්තියා
 තදපරාධසහනං, සච්චෙන තෙසං අවඤ්චනතදුපකාරකිරියාසමාදානාවිසංවාදනාදි,
 අධිට්ඨානෙන තදුපකාරකරණෙ අනත්ථසම්පාතෙපි අවලනං, මෙත්තාය තෙසං
 භිතසුඛානුචිත්තනං, උපෙක්ඛාය තෙසං උපකාරාපකාරෙසු විකාරානාපත්තිති එවං
 අපරිමාණෙ සත්තෙ ආරබ්භ අනුකම්පිතසබ්බසත්තස්ස මහාබොධිසත්තස්ස
 පුට්ඨජ්ජනෙහි අසාධාරණො අපරිමෙයො පුඤ්ඤඤාණසම්භාරුපවයො එත්ථ
 පටිපත්තිති වෙදිතබ්බං. යො චෙතාසං පච්චයො චුත්තො, තස්ස ච සක්කච්චං
 සම්පාදනං.

කො විභාගොති? දස පාරමියො, දස උපපාරමියො, දස පරමත්ථපාරමියොති
 සමත්තිංසපාරමියො. තත්ථ කතාභිනිභාරස්ස බොධිසත්තස්ස
 පරහිතකරණාභිනිත්තාසයපයොගස්ස කණ්ඨධම්මවොකිණ්ණා සුක්කධම්මා
 පාරමියො එව, තෙහි අවොකිණ්ණා සුක්කධම්මා උපපාරමියො, අකණ්ඨඅසුක්කා
 පරමත්ථපාරමියොති කෙවි. සමුදාගමනකාලෙසු වා පූරියමානා පාරමියො,
 බොධිසත්තභූමියං පුණ්ණා උපපාරමියො, බුද්ධභූමියං සබ්බාකාරපරිපුණ්ණා
 පරමත්ථපාරමියො. බොධිසත්තභූමියං වා පරහිතකරණතො පාරමියො,
 අත්තහිතකරණතො උපපාරමියො, බුද්ධභූමියං බලවෙසාරජ්ජසමධිගමෙන
 උභයභිතපරිපූරණතො පරමත්ථපාරමියො.

එවං ආදිමජ්ඣපරියොසානෙසු පණ්ඩානාරම්භපරිනිට්ඨානෙසු තෙසං විභාගොති
 අපරෙ. දොසුපසමකරුණාපකතිකානං භවසුඛවිමුත්තිසුඛපරමසුඛජ්ජන්තානං
 පුඤ්ඤපවයහෙදතො තබ්බිභාගොති අඤ්ඤෙ. ලජ්ජාසතිමානාපස්සයානං

ලොකුත්තරධම්මාධිපතීනං සීලසමාධිපඤ්ඤාගරුකානං තාරිතතරිතතාරයිතුනං
 අනුබුද්ධපච්චෙකබුද්ධසම්මාසම්බුද්ධානං පාරමී, උපපාරමී, පරමත්ථපාරමීති
 බොධිසත්තස්සුප්පත්තිනො යථාචුත්තවිභාගොති කෙවි. චිත්තපණ්ඩිතො යාව
 වචිපණ්ඩි, තාව පවත්තා සම්භාරා පාරමියො, වචිපණ්ඩිතො යාව කායපණ්ඩි, තාව
 පවත්තා උපපාරමියො, කායපණ්ඩිතො පභූති පරමත්ථපාරමියොති අපරෙ. අඤ්ඤෙ
 පන ‘‘පරපුඤ්ඤානුමොදනවසෙන පවත්තා සම්භාරා පාරමියො, පරෙසං
 කාරාපනවසෙන පවත්තා උපපාරමියො, සයංකරණවසෙන පවත්තා
 පරමත්ථපාරමියො’’ති වදන්ති.

තථා භවසුඛාවහො පුඤ්ඤඤාණසම්භාරො පාරමී, අත්තනො
 නිබ්බානසුඛාවහො උපපාරමී, පරෙසං තදුභයසුඛාවහො පරමත්ථපාරමීති එකෙ.
 පුත්තදාරධනාදිඋපකරණපරිව්චාගො පන දානපාරමී, අභිගපරිව්චාගො
 දානඋපපාරමී, අත්තනො ජීවිතපරිව්චාගො දානපරමත්ථපාරමීති. තථා
 පුත්තදාරාදිකස්ස නිව්ධස්සාපි හෙතු අවිතික්කමනවසෙන තිස්සො සීලපාරමියො,
 තෙසු එව නිව්ධෙසු වත්ථුසු ආලයං උපච්ඡන්දිත්වා නික්ඛමනවසෙන තිස්සො
 නෙක්ඛම්මපාරමියො, උපකරණභිගජීවිතතණ්හං සමුහනිත්වා සත්තානං
 භිතාභිතවිනිච්ඡයකරණවසෙන තිස්සො පඤ්ඤාපාරමියො. යථාචුත්තහෙදානං
 පරිව්චාගාදීනං වායමනවසෙන තිස්සො වීරියපාරමියො,
 උපකරණභිගජීවිතත්තරායකරානං ඛමනවසෙන තිස්සො ඛන්තිපාරමියො,
 උපකරණභිගජීවිතහෙතු සව්වාපරිව්චාගවසෙන තිස්සො සව්වපාරමියො,
 දානාදිපාරමියො අකුප්පාධිට්ඨානවසෙනෙව සමිජ්ඣන්තීති, උපකරණාදිවිනාසෙපි
 අවලාධිට්ඨානවසෙන තිස්සො අධිට්ඨානපාරමියො, උපකරණාදිඋපසාතකෙසුපි
 සත්තෙසු මෙත්තාය අවිජ්ඣනවසෙන තිස්සො මෙත්තාපාරමියො,
 යථාචුත්තවත්ථුත්තයස්ස උපකාරාපකාරෙසු සත්තසංඛාරෙසු
 මජ්ඣන්තතාපට්ඨාගවසෙන තිස්සො උපෙක්ඛාපාරමියොති එවමාදිනා එතාසං
 විභාගො වෙදිතබ්බාති.

කො සඬගහොති? එත්ථ පන යථා එතා විභාගතො තිංසව්ධාපි
 දානපාරමිආදිභාවතො දසව්ධා, එවං දානසීලඛන්තිවීරියඤ්ඤාසභාවෙන
 ඡබ්බිධා. එතාසු හි නෙක්ඛම්මපාරමී සීලපාරමියා සඬගහිතා, තස්සා පබ්බජ්ජාභාවෙ,
 නිවරණවිචෙකභාවෙ පන ඤානපාරමියා කුසලධම්මභාවෙ ඡහිපි සඬගහිතා.
 සව්වපාරමී සීලපාරමියා එකදෙසො එව වචිවිරතිසව්වපක්ඛෙ, ඤාණසව්වපක්ඛෙ
 පන පඤ්ඤාපාරමියා සඬගහිතා. මෙත්තාපාරමී ඤානපාරමියා එව. උපෙක්ඛාපාරමී
 ඤානපඤ්ඤාපාරමීහි. අධිට්ඨානපාරමී සබ්බාහිපි සඬගහිතාති.

එතෙසඤ්ච දානාදීනං ඡන්තං ගුණානං අඤ්ඤමඤ්ඤසම්බන්ධානං
 පඤ්චදසයුගලාදිති පඤ්චදසයුගලාදිසාධකානි හොන්ති. සෙයාථිදං –
 දානසීලයුගලෙන පරහිතාහිතානං කරණාකරණයුගලසිද්ධි, දානඛන්තියුගලෙන
 අලොභාදොසයුගලසිද්ධි, දානවීරියයුගලෙන වාගසුතයුගලසිද්ධි,
 දානඤ්ඤායුගලෙන කාමදොසප්පහානයුගලසිද්ධි. දානපඤ්ඤායුගලෙන

අරියයානධුරයුගලසිද්ධි, සීලබන්තිද්වයෙන පයොගාසයසුද්ධිද්වයසිද්ධි,
සීලවීරියද්වයෙන භාවනාද්වයසිද්ධි, සීලක්ඛානද්වයෙන
දුස්සීලාපරියුට්ඨානප්පභානද්වයසිද්ධි, සීලපඤ්ඤාද්වයෙන දානද්වයසිද්ධි,
බන්තිවීරියයුගලෙන බමානෙපද්වයසිද්ධි, බන්තික්ඛානයුගලෙන
විරොධානුරොධප්පභානයුගලසිද්ධි, බන්තිපඤ්ඤායුගලෙන
සුඤ්ඤාතාබන්තිපට්ඨෙධදුකසිද්ධි, වීරියක්ඛානදුකෙන පග්ගභාවික්ඛෙපදුකසිද්ධි,
වීරියපඤ්ඤාදුකෙන සරණදුකසිද්ධි, ක්ඛානපඤ්ඤාදුකෙන යානදුකසිද්ධි,
දානසීලබන්තිත්තිකෙන ලොභදොසමොහප්පභානත්තිකසිද්ධි,
දානසීලවීරියත්තිකෙන භොගජීවිතකායසාරාදානත්තිකසිද්ධි,
දානසීලක්ඛානත්තිකෙන පුඤ්ඤකිරියවත්ථුත්තිකසිද්ධි, දානසීලපඤ්ඤාතිකෙන
ආමිසාහයධම්මදානත්තිකසිද්ධිති. එවං ඉතරෙහිපි තිකෙහි චතුක්කාදීහි ච
යථාසම්භවං තිකානි ච චතුක්කාදීනි ච යොජෙතබ්බානි.

එවං ඡබ්බිධානම්පි පන ඉමාසං පාරමිතං චතුහි අධිට්ඨානෙහි සඬගභො
වෙදිතබ්බො. සබ්බපාරමිතං සමුහසඬගභතො හි චත්තාරි අධිට්ඨානානි, සෙය්‍යථිදං —
සච්චාධිට්ඨානං, වාගාධිට්ඨානං, උපසමාධිට්ඨානං, පඤ්ඤාධිට්ඨානානි. තත්ථ
අධිතිට්ඨති එතෙන, එත්ථ වා අධිතිට්ඨති, අධිට්ඨානමත්තමෙව වා තන්ති අධිට්ඨානං,
සච්චඤ්ඤා වා අධිට්ඨානඤ්ඤා, සච්චස්ස වා අධිට්ඨානං, සච්චං අධිට්ඨානමෙතස්සාති
වා සච්චාධිට්ඨානං. එවං සෙසෙසුපි. තත්ථ අවිසෙසතො තාව ලොකුත්තරගුණ
කතාහිනීභාරස්ස අනුකම්පිතසබ්බසත්තස්ස මහාසත්තස්ස පටිඤ්ඤානුරූපං
සබ්බපාරමිපරිග්ගභතො සච්චාධිට්ඨානං. තාසං පටිපක්ඛපරිච්චාගතො
වාගාධිට්ඨානං. සබ්බපාරමිතාගුණෙහි උපසමතො උපසමාධිට්ඨානං. තෙහි එව
පරහිතොපායකොසල්ලතො පඤ්ඤාධිට්ඨානං.

විසෙසතො පන යාවකජනං අවිසංවාදෙන්වා දස්සාමිති පටිජානනතො පටිඤ්ඤං
අවිසංවාදෙන්වා දානතො දානං අවිසංවාදෙන්වා අනුමොදනතො
මච්ඡරියාදිපටිපක්ඛපරිච්චාගතො දෙය්‍යධම්මපටිග්ගාහකදානදෙය්‍යධම්මක්ඛයෙසු
ලොභදොසමොහභයවූපසමතො යථාරහං යථාකාලං යථාච්චිධානඤ්ඤා දානතො
පඤ්ඤාත්තරතො ච කුසලධම්මානං චතුරධිට්ඨානපද්ධානං දානං. තථා
සංවරසමාදානස්ස අවිතික්කමනතො දුස්සීලාපරිච්චාගතො දුච්චරිතවූපසමනතො
පඤ්ඤාත්තරතො ච චතුරධිට්ඨානපද්ධානං සීලං. යථාපටිඤ්ඤං බමනතො,
පරාපරාධවිකප්පපරිච්චාගතො, කොධපරියුට්ඨානවූපසමනතො, පඤ්ඤාත්තරතො, ච
චතුරධිට්ඨානපද්ධානා බන්ති. පටිඤ්ඤානුරූපං පරහිතකරණතො,
විසදපරිච්චාගතො, අකුසලවූපසමනතො, පඤ්ඤාත්තරතො ච
චතුරධිට්ඨානපද්ධානං වීරියං. පටිඤ්ඤානුරූපං ලොකහිතානුවිත්තනතො,
නීවරණපරිච්චාගතො, විත්තවූපසමනතො, පඤ්ඤාත්තරතො ච
චතුරධිට්ඨානපද්ධානං ක්ඛානං. යථාපටිඤ්ඤං පරහිතූපායකොසල්ලතො,
අනුපායකිරියාපරිච්චාගතො, මොහප්පරිලාභවූපසමනතො,
සබ්බඤ්ඤාතාපටිලාභතො ච චතුරධිට්ඨානපද්ධානා පඤ්ඤා.

තත්ථ ඥෙය්‍යාපටිඤ්ඤානුවිධානෙන සච්චාධිට්ඨානං.
 චන්ද්‍රිකාමකිලෙසකාමපරිච්චාගෙනි වාගාධිට්ඨානං. දොසදුක්ඛවූපසමෙහි
 උපසමාධිට්ඨානං. අනුබොධපටිච්චෙධෙනි පඤ්ඤාධිට්ඨානං. තිවිධසච්චපරිග්ගහිතං
 දොසත්තයවිරොධි සච්චාධිට්ඨානං. තිවිධවාගපරිග්ගහිතං දොසත්තයවිරොධි
 වාගාධිට්ඨානං. තිවිධවූපසමපරිග්ගහිතං දොසත්තයවිරොධි උපසමාධිට්ඨානං.
 තිවිධඤ්ඤාණපරිග්ගහිතං දොසත්තයවිරොධි පඤ්ඤාධිට්ඨානං.
 සච්චාධිට්ඨානපරිග්ගහිතානි වාගූපසමපඤ්ඤාධිට්ඨානානි අවිසංවාදනතො
 පටිඤ්ඤානුවිධානතො ච, වාගාධිට්ඨානපරිග්ගහිතානි සච්චූපසමපඤ්ඤාධිට්ඨානානි
 පටිපක්ඛපරිච්චාගතො සබ්බපරිච්චාගඵලත්තා ච, උපසමාධිට්ඨානපරිග්ගහිතානි
 සච්චවාගපඤ්ඤාධිට්ඨානානි කිලෙසපරිලාභවූපසමනතො කාමූපසමනතො
 කාමපරිලාභවූපසමනතො ච, පඤ්ඤාධිට්ඨානපරිග්ගහිතානි
 සච්චවාගූපසමාධිට්ඨානානි ඤාණපුබ්බභිගමතො ඤාණානුපරිචන්තනතො වානි ඵලං
 සබ්බාපි පාරමියො සච්චජ්ජභාවිතා වාගපරිබ්‍යඤ්ජිතා උපසමොපබ්බහිතා
 පඤ්ඤාපරිසුද්ධා. සච්චඤ්ඤි ඵතාසං ජනකහෙතු. වාගො පරිග්ගාහකහෙතු, උපසමො
 පරිවුද්ධිහෙතු, පඤ්ඤා පාරිසුද්ධිහෙතු. තථා ආදිමිහි සච්චාධිට්ඨානං
 සච්චපටිඤ්ඤත්තා, මජ්ඣෙක වාගාධිට්ඨානං කතපණ්ඩානස්ස පරහිත්තාය
 අත්තපරිච්චාගතො. අන්තෙ උපසමාධිට්ඨානං සබ්බූපසමපරියොසානත්තා.
 ආදිමජ්ඣපරියොසානෙසු පඤ්ඤාධිට්ඨානං තස්මිං සති සම්භවතො අසති අභාවතො
 යථාපටිඤ්ඤඤ්ච භාවතො.

තත්ථ මහාපුරිසා සත්තමත්තහිතපරහිතකරෙහි ගරුපියභාවකරෙහි
 සච්චවාගාධිට්ඨානෙනි ගිහිභූතා ආම්සදානෙන පරෙ අනුග්ගණ්හන්ති. තථා
 අත්තහිතපරහිතකරෙහි ගරුපියභාවකරෙහි උපසමපඤ්ඤාධිට්ඨානෙනි ච
 පබ්බජිතභූතා ධම්මදානෙන පරෙ අනුග්ගණ්හන්ති.

තත්ථ අන්තිමභවෙ බොධිසත්තස්ස චතුරධිට්ඨානපරිපූරණං.
 පරිපුණ්ණචතුරධිට්ඨානස්ස හි වරිමකභවූපපත්තිති ඵකෙ. තත්‍ර හි
 ගබ්භොක්කන්තිධීතිඅභිනික්ඛමනෙසු පඤ්ඤාධිට්ඨානසමුදාගමෙන සතො
 සම්පජානො සච්චාධිට්ඨානපාරිපූරියා සම්පතිජානො උත්තරාහිමුබො
 සත්තපදවිනිභාරෙන ගන්ත්වා සබ්බා දිසා ඔලොකෙන්වා සච්චානුපරිචන්තිතා වචසා
 – ‘‘අග්ගොහමස්මි ලොකස්ස, ජෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස, සෙට්ඨොහමස්මි
 ලොකස්සා’’ති (දී. නි. 2.31; ම. නි. 3.207) තික්ඛන්තුං සිහනාදං නදි.

උපසමාධිට්ඨානසමුදාගමෙන ජිණ්ණාතුරමතපබ්බජිතදස්සාවිතො
 චතුරධිමපදෙසකොවිදස්ස යොබ්බනාරොග්‍යජීවිතසම්පත්තිමදානං උපසමො.
 වාගාධිට්ඨානසමුදාගමෙන මහතො ඤාතිපරිච්චට්ඨස්ස හත්ථගතස්ස ච
 චක්කචත්තිරජ්ජස්ස අනපෙක්ඛපරිච්චාගොති.

දුතියෙ යානෙ අභිසම්බොධියං චතුරධිට්ඨානං පරිපුණ්ණන්ති කෙවි. තත්ථ හි
 යථාපටිඤ්ඤං සච්චාධිට්ඨානසමුදාගමෙන චතුර්තං අරියසච්චානං අභිසමයො,
 තතො හි සච්චාධිට්ඨානං පරිපුණ්ණං. වාගාධිට්ඨානසමුදාගමෙන

සබ්බකිලෙසුපක්කිලෙසපරිච්චාගො, තතො හි වාගාධිට්ඨානං පරිපුණ්ණං.
උපසමාධිට්ඨානසමුදාගමෙන පරමුපසම්පන්නී, තතො හි උපසමාධිට්ඨානං
පරිපුණ්ණං. පඤ්ඤාධිට්ඨානසමුදාගමෙන අනාවරණඤ්ඤාණපටිලාභො, තතො හි
පඤ්ඤාධිට්ඨානං පරිපුණ්ණන්ති. තං අසිද්ධං, අභිසම්බොධියාපි පරමත්ථභාවතො.

තතියෙ යානෙ ධම්මවක්කප්පවත්තනෙ චතුරධිට්ඨානං පරිපුණ්ණන්ති අඤ්ඤෙ.
තත්ථ හි සච්චාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස ද්වාදසහි ආකාරෙහි අරියසච්චදෙසනාය
සච්චාධිට්ඨානං පරිපුණ්ණං. වාගාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස සද්ධම්මමහායාගකරණෙන
වාගාධිට්ඨානං පරිපුණ්ණං. උපසමාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස සයං උපසන්නස්ස පරෙසං
උපසමනෙන උපසමාධිට්ඨානං පරිපුණ්ණං. පඤ්ඤාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස
වෙනෙය්‍යානං ආසයාදිපරිජානනෙන පඤ්ඤාධිට්ඨානං පරිපුණ්ණන්ති. තදපි
අසිද්ධං, අපරියොසිතත්තා බුද්ධකිච්චස්ස.

චතුත්ථෙ යානෙ පරිනිබ්බානෙ චතුරධිට්ඨානං පරිපුණ්ණන්ති අපරෙ. තත්‍ර හි
පරිනිබ්බුතත්තා පරමත්ථසච්චසම්පන්නියා සච්චාධිට්ඨානං පරිපුණ්ණං.
සබ්බුපධිපට්ඨිස්සග්ගෙන වාගාධිට්ඨානං පරිපුණ්ණං. සබ්බසඬ්ඛාරූපසමෙන
උපසමාධිට්ඨානං පරිපුණ්ණං. පඤ්ඤාපයොජනපරිනිට්ඨානෙන පඤ්ඤාධිට්ඨානං
පරිපුණ්ණන්ති. තත්‍ර මහාපුරිසස්ස විසෙසෙන මෙත්තාබ්බෙත්තෙ අභිජාතියං
සච්චාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස සච්චාධිට්ඨානපරිපුරණමභිබ්‍යත්තං, විසෙසෙන
කරුණාබ්බෙත්තෙ අභිසම්බොධියං පඤ්ඤාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස
පඤ්ඤාධිට්ඨානපරිපුරණමභිබ්‍යත්තං, විසෙසෙන මුදිතාබ්බෙත්තෙ
ධම්මවක්කප්පවත්තනෙ වාගාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස
වාගාධිට්ඨානපරිපුරණමභිබ්‍යත්තං, විසෙසෙන උපෙක්ඛාබ්බෙත්තෙ පරිනිබ්බානෙ
උපසමාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස උපසමාධිට්ඨානපරිපුරණමභිබ්‍යත්තන්ති දට්ඨබ්බං.

තත්‍ර සච්චාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස සංවාසෙන සීලං වෙදිතබ්බං.
වාගාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස සංවොහාරෙන සොවෙය්‍යං වෙදිතබ්බං.
උපසමාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස ආපදාසු ථාමො වෙදිතබ්බො.
පඤ්ඤාධිට්ඨානසමුදාගතස්ස සාකච්ඡාය පඤ්ඤා වෙදිතබ්බා. එවං
සීලාජීවචිත්තදිට්ඨිවිසුද්ධියො වෙදිතබ්බා. තථා සච්චාධිට්ඨානසමුදාගමෙන
දොසාගතිං න ගච්ඡති අවිසංවාදනතො. වාගාධිට්ඨානසමුදාගමෙන ලොභාගතිං න
ගච්ඡති අනභිසඬ්ඛතො. උපසමාධිට්ඨානසමුදාගමෙන භයාගතිං න ගච්ඡති
අනපරාධතො. පඤ්ඤාධිට්ඨානසමුදාගමෙන මොහාගතිං න ගච්ඡති යථා
භූතාවබ්බොධතො.

තථා පයමෙන අදුට්ඨො අධිවාසෙති, දුතියෙන අලුද්ධො පටිසෙවති, තතියෙන
අභිතො පරිවජ්ජෙති, චතුත්ථෙන අසම්මුල්ලො විනොදෙති. පයමෙන
නෙක්ඛම්මසුඛප්පන්නී, ඉතරෙහි පටිවෙකඋපසමසම්බොධිසුඛප්පන්නියො
භොන්තිති දට්ඨබ්බා. තථා
විවෙකප්පිතිසුඛසමාධිප්පිතිසුඛඅපිතිජකායසුඛසතිපාරිසුද්ධිජ-
උපෙක්ඛාසුඛප්පන්නියො එතෙහි චතුහි යථාක්කමං භොන්ති.

එවමනෙකගුණානුබන්ධෙනි චතුරි අධිට්ඨානෙනි සබ්බපාරමිසමුභසඬගහො
 වෙදිතබ්බො. යථා ච චතුරි අධිට්ඨානෙනි සබ්බපාරමිසඬගහො, එවං
 කරුණාපඤ්ඤාහිපිති දට්ඨබ්බං. සබ්බොපි හි බොධිසම්භාරො කරුණාපඤ්ඤාහි
 සඬගහිතො. කරුණාපඤ්ඤාපරිග්ගහිතා හි දානාදිගුණා මහාබොධිසම්භාරා භවන්ති
 බුද්ධත්තසිද්ධිපරියොසානාති. එවමෙනාසං සඬගහො වෙදිතබ්බො.

කො සම්පාදනුපායොති? සකලස්සාපි පුඤ්ඤාදිසම්භාරස්ස සම්මාසම්බොධිං
 උද්දිස්ස අනවසෙසසම්භරණං අවෙකල්ලකාරිතායොගෙන, තත්ථ ච
 සක්කච්චකාරිතා ආදරබහුමානායොගෙන, සාතච්චකාරිතා නිරන්තරයොගෙන,
 විරකාලාදියොගො ච අන්තරා අවොසානාපජ්ජනෙනාති. තං පනස්ස කාලපරිමාණං
 පරතො ආවි භවිස්සති. ඉති චතුරඬගයොගො එතාසං පාරමිතං සම්පාදනුපායො.
 තථා මහාසත්තෙන බොධාය පටිපජ්ජන්තෙන සම්මාසම්බොධාය බුද්ධානං
 පුරෙතරමෙව අත්තා නියායාතෙතබ්බො – “ඉමාහං අත්තභාවං බුද්ධානං
 නියායාතෙමි”ති. තංතංපරිග්ගහවත්ථුඤ්ච පටිලාභතො පුරෙතරමෙව දානමුඛෙ
 නිස්සජ්ජිතබ්බං. “යං කිඤ්චි මය්හං උප්පජ්ජනකං ජීවිතපරික්ඛාරජාතං, සබ්බං තං
 සති යාවකෙ දස්සාමි, තෙසං පන දින්නාවසෙසං එව මයා පරිභුඤ්ජිතබ්බං”න්ති.

එවං නිස්ස සම්මදෙව පරිච්චාගාය කතෙ චිත්තාහිසඬබාරෙ යං උප්පජ්ජති
 පරිග්ගහවත්ථු අවිඤ්ඤාණකං සවිඤ්ඤාණකං වා, තත්ථ යෙ ඉමෙ පුබ්බෙ දානෙ
 අකතපරිචයො, පරිග්ගහවත්ථුස්ස පරිත්තභාවො, උළාරමනුඤ්ඤතා,
 පරික්ඛයචිත්තාති චත්තාරො දානචිතිබන්ධා, තෙසු යදා මහාබොධිසත්තස්ස
 සංවිජ්ජමානෙසු දෙයාධම්මෙසු පච්චුපට්ඨිතෙ ව යාවකජනෙ දානෙ චිත්තං න
 පක්ඛන්දති න කමති. තෙන නිට්ඨමෙත්ථ ගන්තබ්බං “අද්ධාහං දානෙ පුබ්බෙ
 අකතපරිචයො, තෙන මෙ එතරහි දාතුකමායා චිත්තෙ න සණ්ඨාති”ති. සො එවං
 මෙ ඉතො පරං දානාහිරතං චිත්තං භවිස්සති, හන්දාහං ඉතො පට්ඨාය දානං දස්සාමි,
 නනු මයා පටිකච්චෙව පරිග්ගහවත්ථු යාවකානං පරිච්චත්තන්ති දානං දෙති
 මුත්තවාගො පයතපාණි වොසග්ගරතො යාවයොගො දානසංවිභාගරතො. එවං
 මහාසත්තස්ස පඨමො දානචිතිබන්ධො හතො හොති විභතො සමුච්ඡින්නො.

තථා මහාසත්තො දෙයාධම්මස්ස පරිත්තභාවෙ සති වෙකල්ලෙ ව ඉති
 පටිසඤ්චික්ඛති – “අහං බො පුබ්බෙ අදානසිලතාය එතරහි එවං පච්චයචිකලො
 ජාතො, තස්මා ඉදානි මයා පරිත්තෙන වා හිනෙන වා යථාලද්ධෙන දෙයාධම්මෙන
 අත්තානං පිළෙත්වාපි දානමෙව දාතබ්බං, යෙනාහං ආයතිමිපි දානපාරමිං මත්ථකං
 පාපෙස්සාමි”ති. සො ඉතරිතරෙන තං දානං දෙති මුත්තවාගො පයතපාණි
 වොසග්ගරතො යාවයොගො දානසංවිභාගරතො. එවං මහාසත්තස්ස දුතියො
 දානචිතිබන්ධො හතො හොති විභතො සමුච්ඡින්නො.

තථා මහාසත්තො දෙයාධම්මස්ස උළාරමනුඤ්ඤතාය අදාතුකමියතාචිත්තෙ
 උප්පජ්ජමානෙ ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – “නනු තයා සප්පුරිස උළාරතමා සබ්බසෙට්ඨා
 සම්මාසම්බොධි අභිපත්ථිතා, තස්මා තදන්ථං තයා උළාරමනුඤ්ඤෙ එව

තථා මහාසත්තො දාතං දෙනත්තො යදා දෙයායධම්මස්ස පරික්ඛයං පස්සති, සො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති – “අයං බො භොගානං සභාවො, යදිදං බයධම්මතා වයධම්මතා ව. අපි ව මෙ පුබ්බෙ තාදිසස්ස දානස්ස අකතත්තා එවං භොගානං පරික්ඛයො දිස්සති, හන්දාහං යථාලද්ධෙන දෙයායධම්මෙන පරිත්තෙන වා විපුලෙන වා දානමෙව දදෙයාං, යෙනාහං ආයතිං දානපාරමියා මත්ථකං පාපුණ්ණිස්සාමි” ති. සො යථාලද්ධෙන දාතං දෙනි මුත්තවාගො පයතපාණී වොසග්ගරතො යාවයොගො දානසංවිහාගරතො. එවං මහාසත්තස්ස චතුත්ථො දානවිනිබන්ධො හතො භොති විහතො සමුච්ඡින්නො. එවං යෙ යෙ දානපාරමියා විනිබන්ධභූතා අතත්ථා, තෙසං තෙසං යථාරහං පච්චවෙක්ඛිත්වා පටිවිනොදනං උපායො. යථා ව දානපාරමියා, එවං සීලපාරමිආදීසුපි දට්ඨබ්බං.

අපි ව සමාසතො කතාහිනීභාරස්ස අත්තනි සිනෙහස්ස පරියොසනං පරෙසු ව සිනෙහස්ස පරිවඩ්ඪනං එතාසං සම්පාදනුපායො. සම්මාසම්බොධිසම්ධිගමාය හි කතමභාපණිධානස්ස මහාසත්තස්ස යාථාවතො පරිජානනෙන සබ්බෙසු ධම්මෙසු අනුපලිත්තස්ස අත්තනි සිනෙහො පරික්ඛයං පරියාදානං ගච්ඡති, මහාකරුණාසමාසෙවනෙන පන පියපුත්තෙ විය සබ්බසත්තෙ සම්පස්සමානස්ස තෙසු මෙත්තාකරුණාසිනෙහො පරිවඩ්ඪති, තතො ව තංතදවත්ථානුරූපං අත්තපරසන්නානෙසු ලොභදොසමොහවිගමෙන විදුරිකතමච්ඡරියාදිබොධිසම්භාරපටිපක්ඛො මහාපුරිසො දානපියවචනඅත්ථවරියාසමානත්තතාසඬ්ඛානෙනි චතුහි සඬ්ගහවත්ථුහි චතුරධිට්ඨානානුගතෙනි අව්චන්තං ඡනස්ස සඬ්ගහකරණෙන උපරි යානත්තයෙ අවතාරණං පරිපාවනඤ්ච කරොති.

www.aathaapi.org

සිද්ධි. බුද්ධභූතානම්පි ව තෙහෙව වතුහි සඬගහවත්ථුහි
 චතුරධිට්ඨානපරිපූරිතාහිවුද්ධෙහි ජනස්ස අවිචන්තිකසඬගහකරණෙන අභිචිතයනං
 සිජ්ඣති. දානඤ්ඤි සම්මාසම්බුද්ධානං වාගාධිට්ඨානෙන පරිපූරිතාහිවුද්ධං, පියවචනං
 සච්චාධිට්ඨානෙන, අත්ථවරියා පඤ්ඤාධිට්ඨානෙන, සමානත්තතා
 උපසමාධිට්ඨානෙන පරිපූරිතාහිවුද්ධා. තථාගතානඤ්ඤි සබ්බසාවකපච්චෙකබුද්ධෙහි
 සමානත්තතා පරිනිබ්බානෙ. තත්ත භි තෙසං අවිසෙසතො එකිභාවො. තෙනෙවාහ
 “නත්ථි විමුත්තියා නානත්ත”න්ති. භොන්ති චෙත්ථ –

“සච්චො වාගී උපසන්තො, පඤ්ඤවා අනුකම්පකො;
 සම්භතසබ්බසම්භාරො, කං නාමත්ථං න සාධයෙ.

“මහාකාරුණිකො සත්ථා, හිතෙසී ව උපෙක්ඛකො;
 නිරපෙක්ඛො ව සබ්බත්ථ, අහො අච්ඡරියො ජිනො.

“විරත්තො සබ්බධම්මෙසු, සත්තෙසු ව උපෙක්ඛකො;
 සදා සත්තහිතෙ යුත්තො, අහො අච්ඡරියො ජිනො.

“සබ්බදා සබ්බසත්තානං, හිතාය ව සුඛාය ව;
 උය්‍යුත්තො අකිලාසු ව, අහො අච්ඡරියො ජිනො”ති.

කිත්තකෙන කාලෙන සම්පාදනන්ති? හෙට්ඨිමෙන තාව පරිච්ඡෙදෙන චත්තාරි
 අසඬබ්බෙය්‍යානි මහාකප්පානං සතසහස්සඤ්ච, මජ්ඣිමෙන අට්ඨ අසඬබ්බෙය්‍යානි
 මහාකප්පානං සතසහස්සඤ්ච, උපරිමෙන පන සොළස අසඬබ්බෙය්‍යානි
 මහාකප්පානං සතසහස්සඤ්ච. එතෙ ව හෙදා යථාක්කමං
 පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකචිරියාධිකවසෙන ඤාතබ්බා. පඤ්ඤාධිකානඤ්ඤි සද්ධා මන්දා
 හොති පඤ්ඤා තික්ඛා, සද්ධාධිකානං පඤ්ඤා මජ්ඣිමා හොති, චිරියාධිකානං
 පඤ්ඤා මන්දා, පඤ්ඤානුභාවෙන ව සම්මාසම්බොධි අධිගන්තබ්බාති අට්ඨකථායං
 වුත්තං.

අපරෙ පන “චිරියස්ස තික්ඛමජ්ඣිමමුද්‍රභාවෙන බොධිසත්තානං අයං
 කාලච්චාගො”ති වදන්ති. අවිසෙසෙන පන විමුත්තිපරිපාචනීයානං ධම්මානං
 තික්ඛමජ්ඣිමමුද්‍රභාවෙන යථාවුත්තකාලහෙදෙන බොධිසම්භාරා තෙසං පාරිපූරිං
 ගච්ඡන්තීති තයොපෙතෙ කාලහෙදා යුත්තාතිපි වදන්ති. එවං තිව්ධා හි බොධිසත්තා
 අභිනිභාරක්ඛණෙ භවන්ති උග්ගහට්ඨකඤ්ඤවිපඤ්චිතඤ්ඤනෙය්‍යහෙදෙන. තෙසු
 යො උග්ගහට්ඨකඤ්ඤ, සො සම්මාසම්බුද්ධස්ස සම්මුඛා චතුප්පදිකං ගාථං සුඤ්ඤානො
 ගාථාය තතියපදෙ අපරියොසිතෙ එව ඡහි අභිඤ්ඤාහි සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං
 අධිගන්තුං සමත්ථුපනිස්සයො හොති, සචෙ සාවකබොධියං අධිමුත්තො සියා.

දුතියො භගවතො සම්මුඛා චතුප්පදිකං ගාථං සුඤ්ඤානො අපරියොසිතෙ එව
 ගාථාය චතුත්ථපදෙ ඡහි අභිඤ්ඤාහි අරහත්තං අධිගන්තුං සමත්ථුපනිස්සයො හොති,
 යදි සාවකබොධියං අධිමුත්තො සියා.

ඉතරො පන භගවතො සම්මුඛා චතුප්පදිකං ගාථං සුත්වා පරියොසිතාය ගාථාය ඡහි අභිඤ්ඤාහි අරහත්තං පත්තුං සමත්ථුපනිස්සයො හොති.

තයොපෙනෙ විනා කාලභෙදෙන කතාහිනීභාරො බුද්ධානං සන්තිකෙ ලද්ධබ්‍යාකරණා ච අනුක්කමෙන පාරමියො පරිපුරෙන්නා යථාක්කමං යථාචුත්තභෙදෙන කාලෙන සම්මාසම්බොධිං පාපුණන්ති. තෙසු තෙසු පන කාලභෙදෙසු අපරිපුණ්ණෙසු තෙ තෙ මහාසත්තා දිවසෙ දිවසෙ චෙස්සන්තරදානසදිසං මහාදානං දෙන්තාපි තදනුරූපෙ සීලාදිසබ්බපාරමිධම්මෙ ආචින්නාපි පඤ්ච මහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජන්තාපි ඤාතත්ථවරියා ලොකත්ථවරියා බුද්ධත්ථවරියා පරමකොටිං පාපෙන්තාපි අන්තරා ච සම්මාසම්බුද්ධා භවිස්සන්තිති නෙතං යානං විජ්ජති. කස්මා? ඤාණස්ස අපරිපච්චනතො බුද්ධකාරකධම්මානං අපරිනිට්ඨානතො. පරිච්ඡින්නකාලනිජ්ජාදිතං විය හි සස්සං යථාචුත්තකාලපරිච්ඡෙදෙන පරිනිජ්ජාදිතා සම්මාසම්බොධි තදනන්තරා සබ්බස්සාහෙන වායමන්තෙනාපි න සක්කා අධිගන්තුන්ති පාරමිපාරිපූරි යථාචුත්තකාලවිසෙසෙන සම්පජ්ජතිති චෙදිතබ්බං.

කො ආනිසංසොති? යෙ තෙ කතාහිනීභාරානං බොධිසත්තානං –

“ඵචං සබ්බභිගසම්පන්නා, බොධියා නියතා නරා;
සංසරං දීසමද්ධානං, කප්පකොට්ඨතෙහිපි.

“අවිච්චිනි නුප්පජ්ජන්ති, තථා ලොකන්තරෙසු ච;
නිජ්ඣාමතණ්හා බුජ්ජිපාසා, න හොන්ති කාලකඤ්ඡිකා.

“න හොන්ති බුද්දකා පාණා, උපපජ්ජන්තාපි දුග්ගතිං;
ජායමානා මනුස්සෙසු, ජච්චන්ධා න භවන්ති තෙ.

“සොතචෙකල්ලතා නත්ථී, න භවන්ති මුගපක්ඛිකා;
ඉත්ථිභාවං න ගච්ඡන්ති, උභතොබ්‍යඤ්ජනපණ්ඩකා.

“න භවන්ති පරියාපන්නා, බොධියා නියතා නරා;
මුත්තා ආනන්තරිකෙහි, සබ්බත්ථ සුද්ධගොචරා.

“මිච්ඡාදිට්ඨිං න සෙවන්ති, කම්මකිරියදස්සනා;
වසමානාපි සග්ගෙසු, අසඤ්ඤං නුපපජ්ජරෙ.

“සුද්ධාවාසෙසු දෙවෙසු, හෙතු නාම න විජ්ජති;
නෙක්ඛම්මනින්තා සජ්ජුරිසා, විසංයුත්තා භවාභවෙ;
චරන්ති ලොකත්ථවරියායො, පුරෙන්නි සබ්බපාරමී”ති. (ධ. ස. අට්ඨ. නිදානකථා; ඡා. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා; අප. අට්ඨ. 1.දුරෙතිදානකථා) –

එවං සංවණ්ණිකා ආනිසංසා. යෙ ව “සතො සම්පජානො, ආනන්ද, බොධිසත්තො තුසිතා කායා චචිත්වා මාතුකුච්ඡං ඔක්කමති” තිආදිනා (ම. නි. 3.200; දී. නි. 2.17) සොළස අව්ඡරියඛිභුතධම්මප්පකාරා, යෙ ව “සීතං බ්‍යපගතං හොති, උණ්හඤ්ච උපසම්මති” තිආදිනා (බු. වං. 2.83) “ජායමානෙ බො, සාරිපුත්ත, බොධිසත්තෙ අයං දසසහස්සි ලොකධාතු සඬ්ඛම්පති සම්පකම්පති සම්පවෙධති” තිආදිනා (ම. නි. 3.201; දී. නි. 2.32) ව ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තප්පකාරා, යෙ වා පනඤ්ඤපි බොධිසත්තානං අධිප්පායසම්ප්ඤ්ඤානං කම්මාදිසු වසිභාවොති එවමාදයො තත්ථ තත්ථ ජාතකඛුද්ධවංසාදිසු දස්සිතාකාරා ආනිසංසා, තෙ සබ්බෙපි එතාසං ආනිසංසා. තථා යථානිදස්සිතහෙදා අලොභාදොසාදිගුණස්සගලාදයො වාති වෙදිතබ්බා.

අපි ව යස්මා බොධිසත්තො අභිනිභාරතො පට්ඨාය සබ්බසත්තානං පිතුසමො හොති හිතෙසිතාය, දක්ඛිණෙය්‍යකො ගරු භාවනීයො පරමඤ්ච පුඤ්ඤක්ඛේතං හොති ගුණවිසෙසයොගෙන. යෙභුය්‍යෙන ව මනුස්සානං පියො හොති, අමනුස්සානං පියො හොති, දෙවතාහි අනුපාලියති, මෙත්තාකරුණාපරිභාවිතසත්තානානාය වාළම්ගාදිහි ව අනභිභවනීයො හොති, යස්මිං යස්මිඤ්ච සත්තනිකායෙ පච්චාජායති, තස්මිං තස්මිං උළාරෙන වණ්ණෙන උළාරෙන යසෙන උළාරෙන සුබෙන උළාරෙන බලෙන උළාරෙන ආධිපතෙය්‍යෙන අඤ්ඤ සත්තෙ අභිභවති පුඤ්ඤවිසෙසයොගතො.

අප්පාබාධො හොති අප්පාතඬ්ඛකො, සුවිසුද්ධා චස්ස සද්ධා හොති සුවිසදා, සුවිසුද්ධං වීරියං, සතිසමාධිපඤ්ඤා සුවිසදා, මන්දකිලෙසො හොති මන්දදරථො මන්දපරිලාභො, කිලෙසානං මන්දභාවෙනෙව සුවචො හොති පදක්ඛිණග්ගාහී, බමො හොති සොරතො, සබ්ලො හොති පටිසන්ථාරකුසලො, අක්කොධතො හොති අනුපනාහී, අමක්ඛී හොති අපළාසී, අනිස්සුකී හොති අමච්ඡරී, අසංයො හොති අමායාවී, අථද්ධො හොති අනතිමානී, අසාරද්ධො හොති අප්පමත්තො, පරතො උපතාපසහො හොති පරෙසං අනුපතාපී, යස්මිඤ්ච ගාමඛේතෙ පටිවසති, තත්ථ සත්තානං භයාදයො උපද්දවා යෙභුය්‍යෙන අනුප්පන්නා නුප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ව වූපසම්මන්ති, යෙසු ව අපායෙසු උප්පජ්ජති, න තත්ථ පවුරජතො විය දුක්ඛෙන අධිමත්තං පිළියති, හිංශාසොමත්තාය සංවෙගමාපජ්ජති. තස්මා මහාපුරිසස්ස යථාරහං තස්මිං තස්මිං භවෙ ලබ්භමානා එතෙ සත්තානං පිතුසමතාදක්ඛිණෙය්‍යතාදයො ගුණවිසෙසා ආනිසංසාති වෙදිතබ්බා.

තථා ආයුසම්පදා රූපසම්පදා කුලසම්පදා ඉස්සරියසම්පදා ආදෙය්‍යච්චනතා මහානුභාවතාති එතෙපි මහාපුරිසස්ස පාරමීනං ආනිසංසාති වෙදිතබ්බා. තත්ථ ආයුසම්පදා නාම තස්සං තස්සං උපපත්තියං දීඝායුකතා විරට්ඨිතිකතා, තාය යථාරද්ධාති කුසලසමාදානාති පරියොසාපෙනි, බහුඤ්ච කුසලං උපවිනොති. රූපසම්පදා නාම අභිරූපතා දස්සනීයතා පාසාදිකතා, තාය රූපප්පමාණානං සත්තානං පසාදාවහො හොති සම්භාවනීයො. කුලසම්පදා නාම උළාරෙසු කුලෙසු අභිනිබ්බන්ති, තාය ජාතිමදාදිමදමත්තානම්පි උපසඬ්ඛමනීයො හොති පයිරූපාසනීයො, තෙන තෙ නිබ්බිසෙවනෙ කරොති. ඉස්සරියසම්පදා නාම

මහාවිභවතා මහෙසක්ඛතා මහාපරිවාරතා ව, තාහි සඬගණ්හිතඛබ්බෙ චතුහි සඬගභවත්ථුහි සඬගණ්හිතුං, නිග්ගහෙනඛබ්බෙ ධම්මෙන නිග්ගහෙනුඤ්ච සමත්ථො හොති.

ආදෙය්‍යවචනතා නාම සද්ධෙය්‍යතා පච්චයිකතා, තාය සත්තානං පමාණභූතො හොති, අලඬ්ඝනීයා චස්ස ආණා හොති. මහානුභාවතා නාම ආනුභාවමහන්තතා, තාය පරෙහි න අභිභූයති, සයමෙව පන පරෙ අඤ්ඤදත්ථු අභිභවති ධම්මෙන සමෙන යථාභූතගුණෙහි ව, එවමෙනෙ ආයුසම්පදාදෙයො මහාපුරිසස්ස පාරමීනං ආනිසංසා, සයඤ්ච අපරිමාණස්ස පුඤ්ඤසම්භාරස්ස පරිවුඩ්ඪිහෙනුභූතා යානත්තයෙ සත්තානං අවතාරණස්ස පරිපාවනස්ස ව කාරණභූතාති වෙදිතඛබ්බා.

කිං එලන්ති? සමාසතො තාව සම්මාසම්බුද්ධභාවො එතාසං එලං, විත්ථාරතො පන ද්වන්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණඅසීතිඅනුඛ්‍යාඤ්ජනඛියාමජ්ජභාදිඅනෙකගුණගණසමුජ්ජ ලරුපකායසම්පත්ති- අධිට්ඨානසබලචතුර්වෙසාරජ්ජජඅසාධාරණඤ්ඤාණඅධිට්ඨාරසාවෙණික- බුද්ධධම්මජ්ජභූතිඅනන්තාපරිමාණ ගුණසමුදෙයොපසොහිතී ධම්මකායසිරි. යාවතා පන බුද්ධගුණා යෙ අනෙකෙහිපි කජ්ජෙහි සම්මාසම්බුද්ධෙනාපි වාචාය පරියොසාපෙනුං න සක්කා, ඉදමෙනාසං එලං. වුත්තඤ්චෙනං -

“බුද්ධොපි බුද්ධස්ස භණ්ණො චණ්ණං, කජ්ජමිපි වෙ අඤ්ඤමහාසමානො; ඛියෙථ කජ්ජො චිරදිසමන්තරෙ, චණ්ණො න ඛියෙථ තථාගතස්සා”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.304; 3.141; ම. නි. අට්ඨ. 2.425; උදා. අට්ඨ. 53; චරියා. අට්ඨ. නිදානකථා);

එවමෙත්ථ පාරමීසු පකිණ්ණකකථා වෙදිතඛබ්බා.

යං පන පාළියං “දත්වා දාතඛබ්බකං දාන”න්තිආදිනා සඛබ්බාපි පාරමී එකජ්ඣං දස්සෙත්වා පරතො “කොසජ්ජං භයතො දිස්වා”තිආදිනා පරියොසානගාථාද්වයං වුත්තං, තං යෙහි චිරියාරම්භමෙත්තාභාවනා අජ්ජමාදවිභාරෙහි යථාවුත්තා බුද්ධකාරකධම්මා විසදභාවං ගතා සම්මාසම්බොධිසඬබ්බාතා ව අත්තතො විමුත්ති පරිපාචිතා, තෙහි වෙනෙය්‍යානම්පි විමුත්තිපරිපාවනාය ඔවාදදානත්ථං වුත්ථං.

තත්ථ කොසජ්ජං භයතො දිස්වා, චිරියාරම්භඤ්ච බෙමතොති ඉමිනා පටිපක්ඛෙ ආදීනවදස්සනමුඛෙන චිරියාරම්භෙ ආනිසංසං දස්සෙති. ආරද්ධචිරියා හොථාති ඉමිනා චිරියාරම්භෙ නියොජෙති. යස්මා ව -

“සඛබ්බපාපස්ස අකරණං, කුසලස්ස උපසම්පදා; සචිත්තපරියොදපනං, එතං බුද්ධාන සාසන”න්ති. (ධ. ප. 183; දී. නි. 2.90; නෙත්ති. 30, 50) -

සඬුබෙපතො. විත්ථාරතො පන සකලෙන බුද්ධවචනෙන පකාසිතා සබ්බාපි සම්පත්තියො එකන්තෙනෙව සම්මජ්ජමානාධිනා, තස්මා භගවා වීරියාරම්භෙන නියොජෙත්වා “එසා බුද්ධානුසාසනී”ති ආහ.

තත්‍රායං සඬුබෙපත්ථො – ය්වායං සබ්බසංකිලෙසමුලභාවතො සබ්බානත්ථවිධායකන්ති කොසජ්ජං භයතො තජ්ජපිපක්ඛතො චතුභි යොගෙහි අනුපද්දවභාවසාධනතො වීරියාරම්භඤ්ච බෙමතො දිස්වා අධිසීලසික්ඛාදිසම්පාදනවසෙන වීරියස්ස ආරම්භො සම්මජ්ජමානානුයොගො, තත්ථ යං සම්මදෙව නියොජන, “ආරද්ධවීරියා භොවා”ති, එසා බුද්ධානං භගවන්තානං අනුසාසනී අනුසිට්ඨි ඔවාදොති. සෙසගාථාසුපි ඉමිනාව නයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො.

අයං පන විසෙසො – විවාදන්ති විරුද්ධවාදං, ඡවිවාදවත්ථුවසෙන විවදනන්ති අත්ථො. අවිවාදන්ති විවාදපටිපක්ඛං මෙත්තාවචිකම්මං, මෙත්තාභාවනං වා. අථ වා අවිවාදන්ති අවිවාදහෙතුභූතං ඡබ්බිධං සාරණියධම්මං. සමග්ගාති අවග්ගා, කායෙන චෙව විත්තෙන ච සහිතා අවිරමිතා අවිසුත්තාති අත්ථො. සබ්බාති සක්කිලා මුදුසීලා, අඤ්ඤාමඤ්ඤාමිහි මුදුහදයාති අත්ථො. එසා බුද්ධානුසාසනීති එත්ථ සබ්බෙන සබ්බං විවාදමනුපගම්ම යදිදං ඡසාරණියධම්මපරිපූරණවසෙන සමග්ගවාසෙ නියොජනං, එසා බුද්ධානං අනුසිට්ඨිති යොජෙතබ්බං. සමග්ගවාසඤ්චි වසමානා සීලදිට්ඨිසාමඤ්ඤගතා අවිවදමානා සුබෙනෙව තිස්සො සික්ඛා පරිපූරෙස්සන්තිති සත්ථා සමග්ගවාසෙ නියොජනං අත්තතො සාසනන්ති දස්සෙසි.

පමාදන්ති පමජ්ජනං, කුසලානං ධම්මානං පමුස්සනං අකුසලෙසු ව ධම්මෙසු චිත්තවොස්සග්ගං. චුත්තඤ්ඤෙනං – “තත්ථ කතමො පමාදො, කායදුච්චරිතෙ වා වච්චුච්චරිතෙ වා මනොදුච්චරිතෙ වා පඤ්චස්ස වා කාමගුණෙසු චිත්තස්ස වොසග්ගො වොසග්ගානුප්පදානං කුසලානං වා ධම්මානං භාවනාය අසක්කච්චකිරියතා, අසාතච්චකිරියතා, අනට්ඨිතකිරියතා, ඔලීනචුත්තිතා, නික්ඛිත්තජන්දතා, නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබ්භුලීකම්මං...පෙ.... යො එවරුපො පමාදො පමජ්ජනා පමජ්ජිතන්තං, අයං චුච්චති පමාදො”ති (විභ. 846).

අජ්ජමාදන්ති අජ්ජමජ්ජනං. තං පමාදස්ස පටිපක්ඛතො වෙදිතබ්බං. අත්ථතො හි අජ්ජමාදො නාම සතියා අවිජ්ජවාසො, “සතියා අවිජ්ජවාසො”ති ව නිව්චං උපට්ඨිතාය සතියා එවෙනං නාමං. අපරෙ පන “සතිසම්පජ්ඤාඤ්ජමානා තථා පවත්තා චත්තාරො අරුපිතො ඛන්ධා අජ්ජමාදො”ති වදන්ති. යස්මා පන අජ්ජමාදභාවනා නාම විසුං එකා භාවනා නත්ථී. යා හි කාවි පුඤ්ඤකිරියා කුසලකිරියා, සබ්බා සා අජ්ජමාදභාවනාත්ථෙව වෙදිතබ්බො.

විසෙසතො පන විචට්ඨුපනිස්සයං සරණගමනං කායිකවාචසිකසංවරඤ්ච උපාදාය සබ්බා සීලභාවනා, සබ්බා සමාධිභාවනා, සබ්බා පඤ්ඤාභාවනා, සබ්බා කුසලභාවනා, අනවජ්ජභාවනා, අජ්ජමාදභාවනා. “අජ්ජමාදො”ති හි ඉදං පදං

මහත්තං අත්ථං දීපෙනි, මහත්තං අත්ථං පරිග්ගහෙත්වා තිට්ඨති, සකලමිපි තෙපිට්ඨං බුද්ධවචනං ආහරිත්වා අප්පමාදපදස්ස අත්ථං කත්වා කථෙන්නො ධම්මකථිකො “අතිත්ථෙත පක්ඛන්දො” ති න වත්තබ්බො. කස්මා? අප්පමාදපදස්ස මහත්තභාවතො. තථා හි සම්මාසම්බුද්ධො කුසිනාරායං යමකසාලානමත්තරෙ පරිනිබ්බානසමයෙ නිපන්නො අභිසම්බොධිතො පටියාය පඤ්චවත්තාලීසාය වස්සෙසු අත්තනා භාසිතං ධම්මං එකෙනෙව පදෙන සඬගහෙත්වා දස්සෙන්නො “අප්පමාදෙන සම්පාදෙථා” ති (දී. නි. 2.218) භික්ඛූනං ඔවාදමදාසි. තථා වාහ – “සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, යානි කානිච් ජඬගමානං පාණානං පද්ජාතානි, සබ්බානි තානි හත්ථීපදෙ සමොධානං ගච්ජන්ති, හත්ථීපදං තෙසං අග්ගමක්ඛායති යදිදං මහත්තත්තෙන, එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, යෙ කෙච් කුසලා ධම්මා, සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමූලකා අප්පමාදසමොසරණා, අප්පමාදො තෙසං අග්ගමක්ඛායති” ති (ම. නි. 1.300 ටොකං විසදිසං). තත්ථ අප්පමාදභාවනං සිබාප්පත්තං දස්සෙන්නො සත්ථා “භාවෙට්ඨසිගිකං මග්ග”න්ති ආහ.

තස්සත්ථො – යො එස සීලාදිබන්ධත්තයසඬගහො සම්මාදිට්ඨිපුබ්බධගමො සම්මාදිට්ඨිආදීනංයෙව අට්ඨන්තං අඬගානං වසෙන අට්ඨසිගිකො අරියමග්ගො, තං භාවෙට් අත්තනො සන්තානෙ උප්පාදෙට්. දස්සනමග්ගමත්තෙ අයත්ථා උපරි තිණ්ණං මග්ගානං උප්පාදනවසෙන වඩ්ඪෙට්, එවං වො අප්පමාදභාවනා සිබාප්පත්තා හවිස්සති. එසා බුද්ධානුසාසනීති යදිදං කුසලෙසු ධම්මෙසු අප්පමජ්ජනං, තඤ්ච උස්සුක්කාපෙත්වා අරියමග්ගස්ස භාවනා එසා බුද්ධානං හගවත්තානං අනුසිට්ඨි ඔවාදොති.

ඉති හගවා අරහත්තනිකුටෙනෙව වරියාපිට්ඨකදෙසනං නිට්ඨාපෙසි. ඉත්ථං සුදන්තිආදීසු ඉත්ථන්ති කප්පෙ ව සතසහස්සෙතිආදිනා (වරියා. 1.1) පකාරෙන. සුදන්ති නිපාතමත්තං. හගවාති භාග්‍යවත්තතාදීහි කාරණෙහි හගවා. අත්තනො පුබ්බවරියන්ති පුරිමාසු අකිත්තිපණ්ඩිතාදිජාතීසු අත්තනො පටිපත්තිදුක්කරකිරියං. සම්භාවයමානොති හත්ථතලෙ ආමලකං විය සම්මදෙව පකාසෙන්නො. බුද්ධාපදානියං නාමාති බුද්ධානං පුරාතනකම්මං පොරාණං දුක්කරකිරියං අධිකිච්ච පවත්තත්තා දෙසිතත්තා බුද්ධාපදානියන්ති එවංනාමකං. ධම්මපරියායන්ති ධම්මදෙසනං ධම්මභූතං වා කාරණං. අභාසිත්ථාති අවොච. යං පනෙත්ථ න චූත්තං, තං හෙට්ඨා චූත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ච න චූත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ව –

විසුද්ධවරිතො සත්ථා, බුද්ධිවරියාය පාරගු;
සබ්බවරියාසු කුසලො, ලොකාවරියො අනුත්තරො.

යං අච්ඡරියධම්මානං, සබ්බමච්ඡරියාතිගො;

අත්තනො පුබ්බවරියානං, ආනුභාවවිභාවනං.

දෙසෙසි නාටො වරියා-පිටකං යඤ්ච තාදිනො;
ධම්මසඬ්ඛානකා ථෙරා, සඬ්ඛාසිංහු තථෙව ච.

තස්ස අත්ථං පකාසෙතුං, පොරාණට්ඨකථානායං;
නිස්සාය යා සමාරද්ධා, අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

යා තත්ථ පරමත්ථානං, නිද්ධාරෙත්වා යථාරහං;
පකාසනා පරමත්ථ-දීපනී නාම නාමනො.

සම්පත්තා පරිනිට්ඨානං, අනාකුලචිනිච්ඡයා;
සාධකායට්ඨවිසාය, පාළියා භාණුවාරතො.

ඉති තං සඬ්ඛරොන්තෙන, යං තං අධිගතං මයා;
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන, ලොකනාථස්ස සාසනං.

ඔගාහෙත්වා විසුද්ධාය, සීලාදිපටිපත්තියා;
සබ්බෙපි දෙහිනො භොන්තු, විමුත්තිරසභාගිනො.

වීරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනං;
තස්මිං සගාරවා නිච්චං, භොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන, දෙවොපි ජගතීපති;
සද්ධම්මනිරතො ලොකං, ධම්මෙනෙව පසාසතුති.

ඉති බදරතිත්ථවිහාරවාසිනා ආචරියධම්මපාලෙන

කතා

වරියාපිටකවණ්ණනා නිට්ඨිතා.